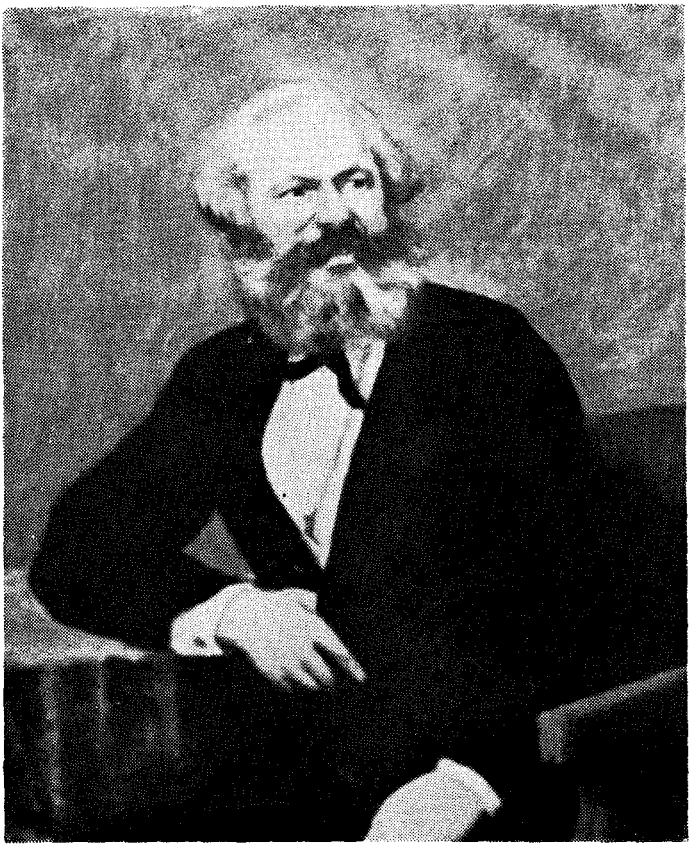

KARL MARX

5 Mei 1818 - 14 Maart 1883

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Inhoudsopgave Politiek en Cultuur 1948

OVER DE THEORIE VAN HET SOCIALISME		pagina
Honderd jaar Communistisch Manifest		34
De historische lotgevallen van de leer van Karl Marx	**W. Lenin**	40
Marx in Nederland	**A. S. de Leeuw**	50
Tien historische dagen in Tsjechoslowakije	**F. Baruch**	113
De vrede van Münster na 300 jaar	**Eva Tas**	194
De vervalsers van het marxisme	**G. Harmsen**	219
Partij en massa	**F. Baruch**	244
Het bankroet van het intellectuelen-socialisme	**G. Harmsen**	255
Marshall-plan en imperialisme	**J. v. Santen**	282
De betekenis van de marxistische theorie	**G. Harmsen**	289
Imperialisme en oorlog in de theorie van het socialisme	**F. Baruch**	369
Een machtig wapen in onze strijd	**G. Harmsen**	384

DE SOWJET-UNIE		
De orthodoxe kerk in de Sowjet-Unie		223
De Sowjet-Unie van 1941-1948	**A. Blumer**	277
Het overwinnen van de tegenstellingen tussen lichamelijke en geestelijke arbeid	**S. J. Rutgers**	323
De Sowjet-Unie en de strijd voor de vrede	**J. Schalker**	337
Tractors en tanks	**F. Baruch**	342

INDONESIE		
Wat aan de wapenstilstand voorafging	**Amir**	59
Moesoeh of temen, vriend of vijand	**F. Schoonenberg**	157
De toestand in Indonesië	**Amir**	312
De contra-revolutie van Hatta	**Amir**	375

LANDBOUWVRAAGSTUKKEN		
Het landvraagstuk in Tsjechoslovakije		126
Veel praten, weinig doen	**C. Borst**	150
De verpauperisering van het platteland	**J. v. Wieringen**	215
Het vraagstuk van de pachten	**J. v. Wieringen**	261
De communisten en het eigendom van de grond	**W. Rochet**	271

		pagina
Ontstaan en ontwikkeling van de coöperaties	**J. v. Wieringen**	327
De landbouwcoöperatie in de politieke strijd	**J. v. Wieringen**	380

ALGEMENE POLITIEK

Het congres van de Communistische Partij	**L. Gillieron**	5
Er dreigt gevaar	**B. Blokzijl**	8
Nederland pasklaar voor Wallstreet	**J. v. Santen**	50
Enkele onderdelen van de begrotingsdebatten	**G. Wagenaar**	86
Ondernemingsraden en corporativisme	**J. Brouwer**	91
De werven en het Marshall-plan	**J. Jansma**	96
De veiligheidsdienst in Tsjechoslovakije	**Kl. Gottwald**	121
Economische notities over Tsjechoslovakije	**A. Blumer**	122
Om verder te kunnen bouwen	**M. Bakker**	127
De verkiezingen en de strijd voor democratie en vrijheid	**F. Baruch**	145
Woningnood in Nederland	**L. Seegers**	154
Lieftinck, schutspatroon van het kapitaal	**J. Hoogcarspel**	162
De Eerste Kamer	**G. v. Praag**	170
De positie van de middenstand en de verkiezingen	**J. v. Santen**	183
De zegeningen van de D.U.W.	**J. Haken**	188
Propaganda en werkelijkheid	**J. Brandenburg**	190
De verkiezingen	**G. Wagenaar**	241
De wet op de bedrijfsorganisatie	**B. Blokzijl**	250
Andrej Alexandrowitsj Zjdanow		305
De oorlogsbegroting van de Amerikaanse partijen	**J. Haken**	349
Tsjechoslovakije als vredesfactor	**J. Stevens**	351

Verder de actuele politieke vraagstukken, die behandeld werden in de rubriek **„Van maand tot maand"** op de pag. 1, 81, 177, 209, 273, 306.

KUNST EN CULTUUR

algemeen:

De taak van de na-oorlogse kunst	**E. F. Burian**	77
De verhouding van de arbeidersbeweging tot de kunst en de kunstenaar		97

pagina

Het culturele leven van Tsjechoslovakije ..... **M. v. Emde Boas** 132
Existentialisme en marxisme .... **G. Harmsen** 199
Enige aspecten van de conferentie van kunstenaars en intellectuelen ..... **J. Havermans** 226
De hedendaagse filosofie in de strijd voor een nieuw humanisme ..... **A. Kolman** 316
Het werk onder de intellectuelen en kunstenaars, een van de eerste taken van de communistische partijen 353
Humanisme, utopie en werkelijkheid ..... **G. Harmsen** 356
Zjdanow en de „ingenieurs van de ziel" ..... **L. Aragon** 389
Burgerlijk en socialistisch realisme ..... **E. Rebling** 393

film:

Een film wordt geboren 63
Sociale problemen in de film .. **J. de Leeuwe** 100
Film en werkelijkheid ..... **J. de Leeuwe** 232
De Amerikaanse greep naar het Nederlandse filmbedrijf .... **J. de Leeuwe** 363

muziek:

Is de moderne muziek moeilijk om te begrijpen? ..... **P. v. Noorden** 24
Muziek in Tsjechoslovakije ..... **E. Rebling** 138
Van Bach tot Mozart. **E. Rebling**, pag. 103, 171, 235, 265, 294, 332

literatuur:

Mao Tse Toeng ..... **A. L. Strong** 13
De vrijheidsstrijders van de wilde kust ..... **Sjori Bonni** 18
Hij schreef het uit ..... **H. Gorter** 33
Het Manifest ..... **Th. de Vries** 43
Een verrader met de Nobelprijs **A. Leites** 70
Ostrau ..... **P. Besruc** 131
Een laatste uur met Kisch .... **D. Desanti** 167
Waakt op proletaren! ..... **C. S. Adema v. Scheltema** 169
Brief uit Joegoslavië ..... **B. Milacic** 204
Een grafschrift voor Sidney .... **Howard Fast** 268

natuurwetenschap:

Moleculen en atomen ..... **Th. v. IJzer** 28
Radio-activiteit ..... **Th. v. IJzer** 141

BIBLIOTHECA
blik van der plas
AMPHYS REG

MAANDOVERZICHT

DE afgelopen maand was zo rijk aan gebeurtenissen op nationaal en internationaal gebied, dat wij ons in dit nummer tot de bespreking van enkele der belangrijkste zaken moeten beperken. In eigen land hebben wij b.v. de debatten in de Kamer gehad over de begroting, die niet alleen een nieuwe bijdrage hebben geleverd tot opheldering van het reactionnaire karakter der huidige regering, maar die ook leerzaam waren, omdat zij het ware gezicht van de P.v.d.A.-leiders opnieuw hebben laten zien. Wanneer minister Gielen een motie van de Kamer, omtrent de handhaving van de vervroegde pensionnering van onderwijzend personeel, hooghartig naast zich neerlegt, dan is dat niet slechts karakteristiek voor de afbraak van onze onderwijs-instellingen en van onze cultuur, maar ook voor die van onze democratische instellingen. Wanneer Koos Vorrink de ene dag een brallende redevoering houdt over de aflossing van de troepen in Indonesië en de volgende dag met zijn fractiegenoten een communistische motie helpt afstemmen, die niets anders was dan een samenvatting van de wensen, die hij zelf naar voren heeft gebracht, dan wordt daarmee de brutale demagogie aan de kaak gesteld, waarvan de leiders der P.v.d.A. zich bedienen.

Het plan-Marshall

EVEN voor Kerstmis, enkele dagen na het voorlopige einde van de strijd in Frankrijk, heeft Truman dan in zijn boodschap ten langen leste moeten toegeven, dat het Marshall-plan niets anders dan een verlengstuk van zijn „Truman-leer" tegen het vooruitstrevende deel van Europa is.
Niemand minder dan Lord Vansittard heeft de kern van het Marshall-plan uiteengezet in een artikel in Elseviers Weekblad. Wanneer hij na een dankbetuiging over de „daad van weergaloze edelmoedigheid" der Amerikanen, de vraag stelt, wat de regeringen van West-Europa zelf kunnen doen, dan is zijn antwoord niet, dat zij alle krachten moeten inspannen om de economische bronnen van hun landen te mobiliseren. Neen, de „dank" van West-Europa moet in een felle campagne tegen het Communisme bestaan, hetgeen in de mond van deze Engelse reactionnair en belangrijkste politieke adviseur van de Muenchen-politici niets anders betekent, dan dat de gezamenlijke Europese reactie zich verenigen moet in de strijd tegen de democratische krachten en de arbeidersbeweging in de meest algemene betekenis van het woord.
Hoewel in de dagbladen reeds overzichten over de inhoud van de „boodschap" van Truman zijn gegeven, zullen wij hier trachten

nog eens een samenvatting van de belangrijkste punten te geven. Het eigenaardige en begrijpelijke feit doet zich n.l. voor, dat zo goed als geen dagblad (behalve dan het blad van de C.P.N.) het gewaagd heeft de volledige inhoud van die verklaring af te drukken. Want dat op zichzelf zou reeds een verpletterende critiek op het Marshall-plan zijn geweest.

Truman begint met te verklaren, dat het doel van dit plan „het behoud van de civilisatie is, waarin de Amerikaanse wijze van leven is geworteld".

Wanneer men zich echter afvraagt, wat dan die „Amerikaanse wijze van leven" is, dan komt men, of men wil of niet, terecht bij de vrijheid van onderneming, zoals zij in Amerika en overigens door alle monopolies wordt opgevat. Zijn „beginselverklaring" houdt dus in werkelijkheid een oorlogsverklaring aan de gehele socialistische beweging en aan de gedachte van plan-economie in. Deze oorlogsverklaring wordt op toepasselijke wijze van commentaar voorzien, wanneer Truman er op laat volgen, dat naar zijn mening de „hulp" gebruikt moet worden als „stimulans voor de particuliere ondernemingen". Hij laat de West-Europese landen, met inbegrip van Frankrijk en Engeland, aldus weten, dat zij op geen enkele lening behoeven te rekenen, indien zij niet bereid zijn de nationalisaties ongedaan te maken of nieuwe plannen in deze richting op te geven.

Truman weerlegt aldus de ook nu nog volgehouden bewering, vooral van de zijde van de P.v.d.A., dat het Marshall-plan op geen enkele wijze wil ingrijpen in de politieke verhoudingen en de sociale wensen van Europa, om niet eens te spreken over de arbeidersvijandige strekking van het plan, dat door Lord Vansittard zo duidelijk is toegelicht, en zijn bedoeling om het plan te gebruiken als een wapen tegen de Sowjet-Unie en de landen der nieuwe democratieën. Omtrent deze punten laat hij geen twijfel bestaan, wanneer hij zegt, dat „de economische nood, waarin Europa zich thans bevindt, verergerd is door de politieke strijd tussen degenen, die vrije mensen wensen te blijven onder de heerschappij van wet en orde en degenen, die economische nood zouden willen misbruiken als een voorwendsel voor de oprichting van een totalitaire staat."

De overige voorwaarden zijn reeds min of meer bekend, zodat wij ons hier tot een korte opsomming beperken.

Er zal in Washington een speciaal orgaan worden ingesteld, dat de supervisie over de „hulpverlening" heeft. In Europa wordt een „buitengewone ambassadeur" geplaatst, die als economische dictator de rol van Gauleiter op nieuwe wijze krijgt te vervullen. Hij kan de plannen aangaande „hulp" veranderen of geheel intrekken, naar gelang de politieke situatie in het betreffende land zich ontwikkelt.

Voor de „aanmoediging" van de onderlinge handelsbetrekkingen der betrokken landen, moeten zij overgaan tot een verlaging van

de douane-tarieven, hetgeen een herhaling van de oude eis tot openzetting van de grenzen is voor de overstroming van ons land met industrieproducten, die wij in vele gevallen zelf goedkoper kunnen voortbrengen en waarmee de strijd op leven en dood tussen de Amerikaanse en onze eigen industrie ten voordele van de Amerikanen moet worden beslist.
Er wordt devaluatie van de gulden geëist, een herhaling van het Colijnse „aanpassings-program", wanneer Truman zegt, dat de nodige „fiscale, economische en financiële maatregelen voor de stabilisatie van de valuta" moeten worden genomen.
De regeringen moeten een maandelijks rapport over het gebruik der Amerikaanse goederen indienen en over hun toekomstige economische plannen, die dan natuurlijk de goedkeuring van Washington behoeven.
Zij moeten de productie van speciale grondstoffen aanmoedigen en de verkrijging van deze grondstoffen voor Amerika tegen „redelijke" voorwaarden vergemakkelijken. Het name worden genoemd tin, diamant, natuurrubber, kinine, mangaanerts, chromium, koper, lood, zink en nikkel. De „belangstelling" van Amerika voor Indonesië wordt hiermee duidelijk geïllustreerd.
Het plan voorziet verder in een „belangrijke deelname van particuliere beleggingen voor de herleving van Europa". Het bepaalt, dat de opbrengsten van de „schenkingen" in een speciaal fonds moeten worden gestort, „welke gelden slechts mogen worden gebruikt op een wijze, waarover tussen beide landen overeenstemming moet zijn bereikt", m.a.w. deze gelden kunnen o.m. ook worden gebruikt voor de ver-Amerikanisering van onze bedrijven. Het voorziet in een lening van 822 millioen dollar aan Duitsland en het zegt, dat „de Duitse bijdrage voor de economische herleving van Europa" onontbeerlijk is. Het zegt geen woord over de vernietiging van de Duitse oorlogsindustrie, het zegt ook geen woord over de systematische sabotage van de herleving der Duitse vredesindustrie.
De hiergenoemde voorwaarden zijn nog slechts een greep uit het lange document. Er is reeds gewezen op het feit, dat de Europese scheepsbouw „verminderd" moet worden. Tekenend in dit verband is de laconieke mededeling van Truman, dat de verkoop van Liberty-schepen en de „vermindering" van onze scheepsbouw in het kader van een duurzaam program gezien moeten worden, „in overeenstemming met onze doeleinden op lange zicht. het instandhouden van een voldoende grote handelsvloot en werf-industrie der Verenigde Staten". M.a.w.: voor de handelsvloten en de producten der scheepswerven van de overige landen is geen plaats meer in de wereld.

Het plan-Kohnstamm-Keus

WELKE krachten zijn het, die in ons eigen land de bedoelingen van het Marshall-plan willen helpen verwezenlijken? Een fel licht werd op deze krachten geworpen door de conferentie

van de Vereniging voor Statistiek en Staathuishoudkunde, die onlangs in Utrecht is gehouden.

Aanleiding tot de bijeenkomst was een rapport van de P.v.d.A.-econoom dr. Kohnstamm, over de noodzaak van industrialisatie, hetgeen Het Vrije Volk een „zaak van leven en dood" noemde. Het Vrije Volk nu, is zonder voorbehoud niet alleen voor industrialisatie volgens de richtlijnen van dr. Kohnstamm, maar het is terzelfdertijd tegen industrialisatie volgens de richtlijnen van Truman.

Wat zijn nu de richtlijnen van Kohnstamm? Industrialisatie zal er slechts komen, aldus deze P.v.d.A.-socialist, wanneer men de ondernemers er voor wint. Men wint ze alleen door ze winst te laten maken. „Het winstmotief is het kernprobleem van onze industrialisatie."

We kunnen eerbied hebben voor de openhartigheid van Kohnstamm, hoewel zijn inzichten even weinig met socialisme te maken hebben als die van mr. Oud, die (toen hij nog trouw lid van de P.v.d.A. was) uitgeroepen heeft: „Waar geen winst gemaakt wordt, daar roken geen schoorstenen."

Helaas zijn de kopstukken van industrie en handel het niet met hem eens. Wanneer de halve fascist ir. Keus, die onder de Duitse bezetting zijn inzichten in boekvorm kon propageren, b.v. zegt, dat het beter is het productie-tempo te remmen en een klein werklozen-legertje te kweken, dan is dat van meer betekenis dan de kreten van dr. Kohnstamm. Hetzelfde geldt, wanneer de woordvoerder van de ondernemers, dr. Van Dorp, inflatie eist en andere kopstukken de onmogelijkheid van industrialisatie tegelijk met de noodzaak van loonsverlaging betogen.

De ondernemers in ons land maken uit de toestand in Indonesië en uit de ontwikkeling in Amerika (Marshall-plan incluis) hun gevolgtrekking: De crisis van onderproductie in het eigen land zal zonder overgang afgelost worden door de crisis van overproductie in Amerika, met haar onvermijdelijke gevolgen voor Nederland. In het licht van dit vooruitzicht, en vooral in het licht van de Amerikaanse eisen, zou het waanzin zijn, aldus redeneren zij, plannen voor uitbouw van onze industrie te ontwerpen, laat staan uit te voeren. Men moet integendeel tijdig maatregelen nemen, door het veiligstellen van het kapitaal in het buitenland, en in het binnenland door een algemene aanval op het loonpeil. Het eerste schot is reeds door de bouwondernemers gelost. Indien Truman's plannen door het Congres aanvaard worden, zal de aanval op het reeds ondragelijk lage levenspeil pas goed loskomen. Het is om deze reden, en ook terwille van het behoud van onze zelfstandigheid, dat het hoogste alarm is geboden. Door een grote krachtsinspanning van de actiefste democratische krachten, die der arbeidersbeweging, moeten alle vooruitstrevende elementen verenigd worden voor de strijd tegen de belagers van onze natie binnen en buiten de grenzen van het land.

HET CONGRES DER COMMUNISTISCHE PARTIJ

Een congres is altijd een gewichtige gebeurtenis in het leven van een partij. Maar dit tweede congres na de bevrijding heeft een zeer bijzondere betekenis, niet alleen in de geschiedenis van onze partij, maar bovenal in de geschiedenis van het Nederlandse volk.

De pers — van Volkskrant tot en met Het Vrije Volk — zal wel erg teleurgesteld zijn geweest. Weken van tevoren hebben zij berichten gepubliceerd over de onenigheid, enz. Zij deden het zelfs voorkomen, dat zij zo goed over de innerlijke toestanden waren ingelicht, dat er 40 royementen zouden worden uitgesproken. Zij hebben op hun neus gekeken. Het is zonneklaar wat zij hiermee voor hadden. Het was een poging om de discussie te beïnvloeden en zodoende tegenstellingen op te roepen. Een oud recept.
Maar niets van dit alles is gebeurd. Integendeel! Het congres demonstreerde een eensgezindheid als nooit te voren. Hoe hecht de partij met haar leiding verbonden is bleek overduidelijk. In de geheime schriftelijke stemming voor de verkiezing van het nieuwe partijbestuur werden o.a. op onze pgt. Paul de Groot — de algemeen secretaris van de partij — a l l e stemmen uitgebracht.
En in vergelijking met ons congres van twee jaar geleden valt zeer sterk op, dat onze partij niet alleen in omvang, maar ook organisatorisch is gegroeid. Uit de discussies bleek de politieke rijpheid. Ernstig en bewust van hun verantwoordelijkheid voor de werkende massa en de toekomst van ons volk werden de vraagstukken door de gedelegeerden besproken. Niet alleen, dat wekenlang de problemen van onder tot boven werden bediscussieerd, werden gewikt en gewogen, maar op het congres en de werkconferenties namen nog 180 pgn. aan de discussie deel.

In het middelpunt van de besprekingen stonden de gevaren, die door het Marshall-plan worden opgeroepen. Gevaren, die het levenspeil van de Nederlandse werkende bevolking bedreigen. Gevaren, die onze industrie en onze landbouw bedreigen. Gevaren, die onze zelfstandigheid bedreigen en Nederland in de positie van een koloniaal land brengen. Duidelijk kwam tot uitdrukking, dat de „hulp", die door dit plan geboden werd, er niet toe dient om op te bouwen en de welvaartsbronnen, die er in ons land zijn, tot nieuw leven te brengen *).
Uit de discussie bleek, hoe de afgevaardigden doordrongen waren

*) Zie het „Maandoverzicht" over het Marshall-plan.

van de ernst van de toestand. Zij begrepen de verderfelijke gevolgen voor de gehele werkende bevolking van Nederland. De industrie, die voor de Ned. markt werkt, wordt zwaar getroffen door het gedwongen afnemen van afgewerkte producten. De kostprijzen van de voor de export bestemde artikelen moeten laag blijven om te kunnen blijven exporteren. Amerika wil zo goedkoop mogelijk in Nederland kopen en zo duur mogelijk verkopen. Werkloosheid en lage lonen zijn daarvan het gevolg. Daarom moeten ook de prijzen van de tuin- en landbouwproducten kunstmatig laag gehouden worden. Kleinere omzetten met grotere lasten voor de middenstand.

Waar is de uitweg?
Het congres heeft die uitweg klaar en duidelijk gewezen!
Het Nationale Welvaartsplan van onze partij. Dit plan, dat berust op het vertrouwen in de eigen scheppende kracht van de Nederlandse bevolking, geeft de lijnen aan hoe onze industrie aan de nodige grondstoffen kan komen om tot bloei te geraken, zonder de onafhankelijkheid van Nederland in gevaar te brengen.
Daarvoor is nodig samenwerking met de socialistische en democratische staten van Oost-Europa. Zij zijn het vooral, die ons de grondstoffen kunnen leveren. Zij zijn het ook, die afgewerkte producten van onze industrie kunnen opnemen. Daarvoor is ook nodig vrede en samenwerking met Indonesië. Dit is de enige weg naar nieuwe welvaart en zelfstandigheid, die er voor ons volk openstaat.

Hoe kan dit verwezenlijkt worden?
In de politieke resolutie worden de wegen daartoe aangegeven. Ten eerste moet de partij een voorlichtingscampagne organiseren, waarbij de gevaren van het Marshall-plan duidelijk voor iedereen gaan spreken. Daaraan moet worden verbonden een campagne, die op een begrijpelijke wijze ons plan voor nationale welvaart uiteenzet.
De levensomstandigheden van alle delen van de werkende bevolking worden steeds moeilijker. De weerstand rijpt overal. Onze partij zal zich aan het hoofd van het verzet moeten plaatsen, het volk verenigen en er leiding aan geven. De aanval zal moeten worden gericht tegen de wortel van het kwaad: de Marshallpolitiek. Een vereiste hiervoor is, dat een program van dringende eisen wordt opgesteld. Eisen dus voor de arbeiders, maar ook voor de middenstand en de werkende boeren; voor de tuinders en voor de intellectuelen. Kortom, voor allen, die door deze politiek getroffen worden. In de strijd hiervoor is het mogelijk de eenheid te smeden. Dit is het tweede punt van de politieke resolutie.
Door het Marshall-plan wordt de Nederlandse industrie, de landbouw en de scheepvaart bedreigd. Onze onafhankelijkheid staat op het spel. Dit werd op het congres door vele afgevaar-

digden naar voren gebracht. Uit deze discussie werd het voorstel geboren om daartoe Nationale Welvaartscomité's in het leven te roepen. Comité's, die op zo breed mogelijke basis alle krachten in zich moeten verenigen.
Dit zijn de taken, welke het congres de partij stelt.
Om deze uit te voeren zal de activiteit van de gehele partij vereist worden. Op het congres werd dan ook grote aandacht aan de organisatie besteed. De leemten en de gebreken werden onder de loupe genomen. Hierbij komen een paar kernpunten naar voren. De doorvoering van de door de partijleiding genomen besluiten en het leiden van de strijd zal van allerlei verhoudingen, die in de verschillende delen van Nederland anders zijn, afhangen. Het is daarom ook nodig, dat de districten in staat zullen zijn dit zelfstandig uit te werken. De zelfwerkzaamheid op alle delen van het partijwerk zal dan ook moeten toenemen. Dat vereist vanzelfsprekend sterke districtsleidingen. Leidingen dus, die ten nauwste verbonden zijn met de werkende bevolking in het algemeen en met de arbeidersklasse in het bijzonder. De kracht van de arbeidersklasse ligt in de bedrijven. Overtuigend werd dit door de gedelegeerden naar voren gebracht. Maar om deze kracht tot gelding te maken moeten de organisatievormen daarmee in overeenstemming worden gebracht. In alle bedrijven moeten daartoe bedrijfskernen in het leven worden geroepen. De bedrijfskranten moeten hierbij een grote rol spelen.
Er zijn nog twee zeer belangrijke vraagstukken, waarmee het congres zich in dit verband bezighield. Dat is het werk onder de boeren en de middenstand. Om de tegenstand der reactie te breken is het een voorname factor of de grote ontevredenheid, die onder boeren en middenstanders bestaat, op de juiste wijze wordt geleid. Het congres richt daarom de aandacht van de gehele partij op die vraagstukken. Over het werk op het platteland is dan ook een afzonderlijk besluit genomen.
Een hoogtepunt in het congres was de inleiding over de communisten en het geestesleven. Het is voor het eerst in de geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging, dat een congres zich met deze vraagstukken bezighield. Het is de uitdrukking van het grote politieke bewustzijn der arbeidersklasse, dat hier werd gedemonstreerd. Het is dan ook volkomen juist, dat pgt. Schoonenberg, in antwoord op de discussie zei, dat deze discussie niet afgesloten was, *maar voortgezet zou worden in ons tijdschrift.*
Tot slot het einde van de meesterlijke rede van onze pgt. P. de Groot:
„Laat ons dan onze partij smeden en versterken, in het bewustzijn, dat wij behoren tot dit onoverwinnelijk leger van de Arbeid, dat geroepen is, niet alleen de vrede op aarde te *prediken,* maar te *verwezenlijken,* die geroepen is de mensheid naar een nieuw tijdperk van haar geschiedenis te voeren, waar zij vrij zal zijn van vrees en gebrek, en waarin geluk en voorspoed het deel van allen zijn."

L. GILLIÉRON.

ER DREIGT GEVAAR

Tussen de P.v.d.A. en de K.V.P. bestaat verschil van opvatting omtrent de wijze waarop — en de mate waarin — het bedrijfsleven gereorganiseerd moet worden.

De P.v.d.A., het kwam o.m. tot uitdrukking in het z.g.n. ontwerp-Vos, is van oordeel, dat de ondernemingen, die zich met het produceren, bewerken, verwerken, kopen en verkopen van een bepaald product bezighouden, in één bedrijf moeten worden samengevat. Aan het hoofd van deze bedrijfsschappen komt een bestuur, dat verdeeld is in een sociale en economische kamer. Terwijl de P.v.d.A. een gelijk aantal vertegenwoordigers van werknemers en werkgevers in de sociale kamer voorstaat, acht zij de noodzaak daartoe voor de economische kamer niet aanwijsbaar. De bestuursleden, ook diegenen, die de arbeiders vertegenwoordigen, moeten hun bevoegdheid zonder last- of ruggespraak uitoefenen. Voor wat de sociale kamer betreft houdt deze bevoegdheid o.m. het nemen van besluiten omtrent de lonen en andere arbeidsvoorwaarden in. De economische kamer kan voorzieningen treffen aangaande de voortbrenging en verdeling van goederen en diensten, de financiering en winstuitkering van ondernemingen, enz. Reeds hier wreekt zich de tegennatuurlijke en daardoor onhoudbare scheiding van de economische en sociale vraagstukken. Immers de lonen zijn voor de ondernemers als deel van de productiekosten evenzeer economische, als de prijzen voor de arbeiders, als bepalend voor de kosten van levensonderhoud, sociale vraagstukken.

Als voorzitter van zowel de sociale als economische kamer fungeert een door de regering benoemde commissaris, die gerechtigd is aan de bevoegde minister voor te stellen besluiten van het bestuur te schorsen of te vernietigen.

De vraag, in hoeverre de ordenings-gedachte, die alsvoren omschreven, in P.v.d.A.-kringen heerst en gestalte heeft gekregen door het „Voorontwerp van wet op de bedrijfsschappen", een maatschappelijke hervorming in socialistische zin naderbij brengt, is alleszins gerechtvaardigd.

Daar de arbeidersvertegenwoordigers, die voortkomen uit de door de minister aan te wijzen vakorganisaties, beslissingen moeten nemen zonder hun leden daarover te raadplegen, wordt de functie van de vakbeweging bij het regelen van loon- en arbeidsvoorwaarden volkomen teniet gedaan, terwijl verzet tegen zodanige beslissingen onmogelijk is vanwege het publiekrechtelijke karakter van de bedrijfsschappen, waardoor deze verordenende bevoegdheden hebben. In feite wordt dus een aanslag

op het stakingsrecht gepleegd, een ten koste van zware strijd en vele offers verworven bezit van de arbeidersklasse.
Verder zullen de beslissingen in de economische kamer, gezien haar samenstelling, genomen, uitsluitend beïnvloed worden door de belangen van de grote ondernemers.

Als vertegenwoordiger van het „algemeen belang" fungeert de door de minister aangestelde commissaris. Afgezien van de feitelijke politieke verhoudingen, die minister Vos naar een ander departement deden verhuizen en de K.V.P.-er Huijsmans op zijn plaats neerzetten, blijkt maar al te vaak, dat het groot-kapitaal haar vertegenwoordigers naar believen in regeringsinstanties kan plaatsen. Het antwoord op de gestelde vraag is dan ook, dat de ordeningsgedachte van de P.v.d.A. zelfs niet democratisch en daardoor geen stap nader tot het verwezenlijken van de socialistische maatschappijvorm is. Integendeel. De arbeidersklasse wordt elke rechtstreekse invloed op het economische gebeuren onmogelijk gemaakt, terwijl de belangen van het ondernemersdom beschermd worden.

Toch is de K.V.P. nog niet tevreden met deze gang van zaken. Haar bezwaren gelden natuurlijk niet het breidelen van de invloed der arbeidersbeweging. Noch minder het beknotten van de vakbewegingsactiviteit. Zij streeft verder liggende doeleinden na, die onvoldoende tot uitdrukking komen in de voorstellen van de P.v.d.A. Met name de invloed van de overheid in de onderscheiden bedrijfsschappen door middel van de door de minister aangestelde commissarissen, stuit van katholieke zijde op onoverkomelijke bezwaren. Op basis van het z.g.n. „subsidiariteitsbeginsel" — het in eigen handen geven van bevoegdheden aan het georganiseerde bedrijfsleven, met grote zelfstandigheid tegenover de Staat — wordt van die kant gepoogd het bedrijfsleven van elke staatsinmenging te vrijwaren. Vandaar, dat het voorontwerp-Vos beantwoord werd met een z.g.n. tegenvoorstel, waarin uitdrukkelijk de gedachte, „dat het bedrijfsschap een eigen doel en bijgevolg ook een eigen taak heeft, onderscheiden van het doel en de taak van de Staat", uitgesproken. Met andere woorden, de K.V.P. ziet als doel van de voorgestelde bedrijfsschappen het scheppen van een Staat in de Staat, die zich eerst in sterke mate van de politieke democratie losmaakt, om ten slotte, over deze heen, de Staat te onderwerpen aan de macht van het groot-kapitaal. Dit is de grondgedachte van de corporatieve Staat. Ook hier zien wij een economische en sociale kamer in de geest van het plan-Vos, met ongeveer dezelfde vertegenwoordiging. Elke invloed, die de arbeiders op deze wijze nog zouden kunnen uitoefenen wordt echter aan het veto van een Sociaal-Economische Raad, met een gegarandeerde minderheid van de werknemers, onderworpen. In P. en C. van October '46 is een en ander overigens op voortreffelijke wijze aangetoond door F. Baruch.

Zowel de K.V.P. als de P.v.d.A. lieten tot voor kort het probleem

van de ondernemingsraden, waarin de medezeggenschap van de arbeiders in de afzonderlijke onderneming en het bedrijf culmineert en die als zodanig de onderbouw van een democratische ordening van het economisch leven zouden kunnen vormen, onaangeroerd. Noch in het voorontwerp-Vos, noch in de „Proeve" wordt dit vraagstuk aangesneden. Zij hebben elkaar nu echter op dit punt gevonden en het resultaat is neergelegd in een

Rapport, uitgebracht op 19 September 1947 door de commissie ter bestudering van het vraagstuk ener wettelijke regeling van de ondernemingsraden, ingesteld bij beschikking van 21 December 1946, afdeling Arbeid II, no. 7671, van de minister van Sociale Zaken.

De meerderheid van deze commissie, waarin naast de vertegenwoordigers van de samenwerkende werkgevers- en werknemersorganisaties, ook verschillende hogere ambtenaren van de departementen van Sociale en Economische Zaken en een katholieke hoogleraar zitting hadden, heeft dit vraagstuk in de vorm van een ontwerp van wettelijke regeling binnen het kader van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie opgelost.

Uitgangspunt is hierbij kennelijk de vormen van medezeggenschap der arbeiders, zoals die op het ogenblik in de bedrijfskernen, enz. meer en meer veld winnen, in kapitalistische zin, om te buigen en te ontkrachten.
Voorop staat, dat de bedrijfsschappen — die definitief nog nergens zelfs maar op papier staan, maar waaromtrent wij zo ongeveer kunnen vermoeden uit welke hoek de wind daar zal waaien — een grote macht verkrijgen. Zij wijzen aan waar ondernemingsraden tot stand moeten komen, zij stellen de werkkring, samenstelling en werkwijze van de ondernemingsraden vast en bepalen welke organisaties tot candidaatstelling bevoegd zijn, een en ander behoudens veto van de ministers van Sociale en Economische Zaken en eventueel daarbij betrokken overige ministers. Bovendien kan het bedrijfsschap op verzoek van het hoofd of de bestuurders van de onderneming bepalen, dat één of meer der voorgestelde candidaten voor de ondernemingsraad door anderen moeten worden vervangen en door het hoofd of de bestuurder van de onderneming, resp. de ondernemingsraad daartoe voorgedragen leden in die raad schorsen of ontslaan.
En ten slotte houdt het bedrijfsschap toezicht op de naleving van alles wat aangaande de ondernemingsraad is bepaald en doet uitspraak in geval van meningsverschil in een ondernemingsraad ten aanzien van diens bevoegdheid.
Van werkelijke democratische medezeggenschap is hier dus niet veel over. Maar het wordt nog erger! Het hoofd of de bestuurder van de onderneming is als zodanig voorzitter van de ondernemingsraad en kan — zoals boven reeds is aangehaald — hem onwelgevallige candidaten of leden van de raad voor vervanging aan het bedrijfsleven voordragen. Hierdoor is de ondernemings-

raad volgens het ontwerp van de commissie geheel in strijd met wat de arbeiders in de practijk onder medezeggenschap verstaan en ook met wat in de kringen der S.D.A.P. vroeger als zodanig werd beschouwd [1]).
Ook op dit punt is de P.v.d.A. blijkbaar weer onder het juk van de K.V.P. doorgegaan, of wel op grond van de gewijzigde economische verhoudingen, die veel sterker dan destijds in socialistische richting dringen, naar rechts — d.w.z. van het socialisme af — opgeschoven.

Wat betreft de taak in de ondernemingsraden bepaalt art. 3 van het ontwerp:

„1. De ondernemingsraad heeft tot taak, zulks met inachtneming van de door het bedrijfsschap aangegeven grenzen en onder erkenning van de zelfstandige functie van de ondernemer, door overleg inzake, toezicht op en uitvoering of regeling van alle aangelegenheden, de onderneming betreffende, welke in verband met derzelver aard en omstandigheden daarvoor in aanmerking komen, en door het bevorderen van een goede verstandhouding en samenwerking in de onderneming, naar vermogen bij te dragen tot een zo goed mogelijk functionneren der onderneming.

2. Het bedrijfsschap kan aan een ondernemingsraad voorwaardelijk of onvoorwaardelijk bepaalde werkzaamheden opdragen en hem bepaalde bevoegdheden toekennen of ontnemen."

Het voornaamste doel van de ondernemingsraden is dus het zo goed mogelijk functionneren der — kapitalistische — onderneming. In de toelichting wordt dan ook met klem gewezen op de aan de ondernemingsraad opgelegde beperkingen door het bedrijfsschap en op de nadrukkelijk vooropgestelde **erkenning van de zelfstandige functie van de ondernemer.** Deze erkenning enerzijds en **„de opzet van de ondernemingsraad als orgaan van gemeenschappelijk overleg tussen de werkgever en zijn personeel anderzijds, waarborgen de ondernemer, dat de ondernemingsraad, behoudens als uitvloeisel van dit overleg en dan nog alleen door advies, zich niet mengt in zaken, die des ondernemers zijn."**
Hier wordt dus de ondernemingsraad met de meeste nadruk beschouwd als een **orgaan van de ondernemer** en niet als een orgaan van werkelijk medezeggenschap van de arbeiders.
Dit is de kern van het ontwerp. Het is niet progressief als wettelijke grondslag van democratie in het bedrijfsleven, maar reactionnair als middel om de uit de werkelijke machtsverhoudingen der arbeidersklasse groeiende democratische vormen van medezeggenschap te verdringen.
Bedenkelijk is, dat hierbij, gezien de samenstelling in de commissie en gezien de houding van de Unie-bonden inzake de

---

[1]) zie o.a. Mr. G. van den Bergh, De medezeggenschap in de particuliere onderneming, bijlage.

candidaatstelling voor de reeds bestaande of op te richten bedrijfskernen, met het doel hierbij de E.V.C. uit te sluiten, op de steun van het N.V.V., de K.A.B. en het C.N.V. kan worden gerekend. Hiermede wordt meteen een groot deel van de door de arbeiders in tientallen jaren van harde strijd en ten koste van grote offers veroverde bevoegdheden van de vakbeweging als machtsapparaat der arbeidersklasse, zelfs op het gebied van de loonvorming, uit handen gegeven. In ruil voor een schotel linzenmoes, met een sterk bedorven smaakje.
De arbeiders hebben hiertegenover de taak de werkelijk democratisch tot stand gekomen kernen met kracht te handhaven, te verdedigen en verder uit te bouwen.

B. BLOKZIJL.

Het woord aan de lezers

De redactie stelt zich voor om maandelijks enige vragen ter beantwoording aan de lezers van P. en C. voor te leggen, met het doel om op deze wijze de belangstelling voor de studie van actuele politieke vraagstukken te stimuleren en de zelf-scholing van communistische en socialistische arbeiders te bevorderen.

Wij dringen er op aan, dat zoveel mogelijk lezers ons hun mening over een van beide, of beide onderstaande vraagstukken toezenden, daar dit het beste middel is om het eigen inzicht helder te formuleren en daardoor te verdiepen. De beste antwoorden zullen in een van de volgende nummers worden gepubliceerd.

Is het voorontwerp-wet op de bedrijfsschappen een uitvloeisel van de corporatieve gedachte en, zo ja, waarom?

Welke invloed zou het Marshall-plan op onze industriële ontwikkeling hebben?

MAO TSE TOENG

In een rotswoning, hoog in het gebergte, boven de dalen, die liggen te stoven in de zon en die met groen bedekt zijn, dank zij onvermoeide, menselijke arbeid, woont een der meest eminente denkers van onze tijd, de leider der Chinese communistische partij, Mao Tse-Toeng. Twintig jaar leefde hij binnen de ring van de blokkade, afgesneden van de wereld door de fronten, zowel van de burger- als van de anti-Japanse oorlog, maar desniettemin verbonden met zijn volk. De gedachten toch van Mao Tse-Toeng dringen door de ring van de blokkade en bezielen de Chinese revolutie.
Het talent van Mao is veelzijdig en scherp. Hij was het, die de strategie uitwerkte, dank zij welke het leger, omringd door een technisch veel sterkere vijand, tot stand kon komen en zich kon ontwikkelen.
Ljoe Sjao-Tse, die als een der bekwaamste kenners van de marxistische theorie in China wordt beschouwd, zei eens tegen mij: „Mao Tse-Toeng heeft een theorie uitgewerkt voor de toepassing van het marxisme onder de Chinese verhoudingen, en hij heeft daarmede het marxisme gemaakt tot een wapen in de handen van een volk van vierhonderd-vijftig-millioen zielen."
De stellingen van Mao Tse-Toeng over de „slepende oorlog" stippelden nauwkeurig de verzetsstrijd uit, die het Chinese volk tegen de Japanse indringer had te voeren, en zijn stellingen over de „nieuwe democratie" die in 1940 verschenen, betekenden een heldere analyse van de ontwikkeling der democratische revolutie onder de tegenwoordige verhoudingen. Zij gaven de vormen aan voor de staatsinrichting in de democratische rayons van China. De door Mao Tse-Toeng gegeven analyse van de tactiek, die het Chinese volk moet toepassen, ter verkrijging van zijn onafhankelijkheid, van welvaart en democratie, worden bestudeerd door de communisten van Indië, Japan en geheel Oost-Azië.

In Augustus 1946 ontmoette ik Mao Tse-Toeng voor het eerst. Ons vrachtwagentje hobbelde over de steenachtige bedding van de Jan-rivier, ging vervolgens steil opwaarts langs een gevaarlijke helling en kwam ten slotte in een nauwe rotskloof. Hier sloot een stenen barrière de toegang af tot het dal, waar zich toen de leden van het Centraal Comité bevonden. De terrasvormige, beboste heuvels hadden reeds eeuwenlang een schuilplaats gevormd voor de Chinezen, die het gebied van het Noordwesten bewoonden.

En ook nu waren het grotten en rotswoningen, een viertal, die op een der terrassen uitkwamen, welke het verblijf vormden van

de leider der Chinese communistische partij, Mao Tse-Toeng. Mao Tse-Toeng is een rijzige man, traag, doch makkelijk in zijn bewegingen, zoals boeren dat wel hebben. Zijn rond gelaat, met het hoge voorhoofd onder een dichte, zwarte haardos en een paar donkere ogen, die u onderzoekend aankijken, weerspiegelt als 't ware beheerstheid en rust en wanneer hij glimlacht, dan wordt het verlicht door een levendige humor.
Hij droeg een costuum van een donkerblauwe, katoenen stof, zoals dat ook door de drie millioen strijders van het volksleger en door de staatsbeambten gedragen wordt. Zijn gebaren zijn afgemeten, hebben hoegenaamd niets gehaasts en uit alles spreekt een rustige vriendelijkheid.
Terwijl wij op het vlakke, lemen terras zaten, onder een appelboom, bereidde Mao's knappe vrouw een maaltijd voor ons. Zijn dochtertje droeg een helder, katoenen jurkje; het speelde aan zijn voeten, klom af en toe op zijn knieën en als hij haar dan even geliefkoosd had, ging zij door met spelen.
Reeds bij het begin van ons onderhoud had ik bemerkt, dat op de heuvelhelling, een vijftien voet boven de rotswoning van Mao, iemand naar ons keek.
„Wie is dat?" vroeg ik en onwillekeurig dacht ik, hoe makkelijk van bovenaf een bom op ons terras kon worden geworpen. De woning van Mao Tse-Toeng zal toch wel door een schildwacht bewaakt worden?
„O, dat zijn de kinderen van de buren", antwoordde Mao. „Zij zijn nieuwsgierig wie die vreemde bezoekster is...."
De kinderen bleven kijken, maar hielden zich muisstil.
Mao beantwoordde mijn vragen oprecht, met grote openhartigheid.
„De Chinese communisten strijden, omdat de soldaten van Tsjang Kai-Shek komen om de vreedzame burgers te doden. En die burgers verdedigen zich, omdat zij willen leven", zei hij.
„Kunnen de communisten de strijd nog lang volhouden?"
„Als het van onze wil afhing, zouden wij geen dag meer vechten. Maar als wij **moeten** strijden, dan zullen wij strijden zolang het nodig is. Dat doen wij nu al twintig jaar en zo nodig doen wij het nog twintig jaar, tot de volledige overwinning behaald is."
Het betoog van Mao, rijk aan duidelijke beelden en vergelijkingen, was buitengewoon helder en tevens zeer levendig en poëtisch. Toen hij b.v. melding maakte van de Amerikaanse wapens, die door de communisten waren buit gemaakt, noemde hij dit „bloedtoevoer van de Amerikanen naar Tsjang Kai-Shek en van Tsjang Kai-Shek naar ons". En de reactionnaire leiders kwalificeerde hij als „papieren tijgers" (de uit papier-maché vervaardigde dierfiguren, die bij de Chinese feesten vertoond worden). „Zij zien er ontzettend gevaarlijk uit", zei hij, „maar het hoeft maar even te regenen en zij worden pap."
Mao Tse vertelde mij, dat hij het gepraat over een oorlog tussen de Ver. Staten en de Sowjet-Unie als een rookgordijn beschouwde, dat door de reactionnairen wordt verspreid om hun ware be-

Tekening van Hugo Gellerp

doelingen te verbergen, n.l. om de kapitalistische landen aan de contrôle van Amerika te onderwerpen.

* * *

Mao heeft een brede en veelzijdige opleiding genoten. Hij studeerde aan de universiteit te Peking in de aan gebeurtenissen rijke jaren 1919 en 1920, toen de studenten, verenigd in de beroemde beweging van de „4e Mei", actief streden voor de nationale belangen van China.
Mao is een kenner van de Chinese klassieke literatuur en een fijne beoordeelaar van de Chinese opera-kunst. Wanneer hij de een of andere situatie wil illustreren, citeert hij veelvuldig en

met het grootste gemak uit het geheugen. Hij is een dichter van formaat, maar om te dichten heeft hij thans al heel weinig tijd. In het jaar 1920 werd hij marxist, toen de revolutie in Rusland de gedachten in China wakker schudde. In het daarop volgend jaar nam Mao deel aan het eerste congres van de Chinese communistische partij, op welk congres slechts twaalf afgevaardigden werden gekozen. In de jaren, toen de partij en de Kwomintang in één front optraden, bekleedde Mao Tse-Toeng verantwoordelijke posten in beide partijen. Doch na de door Tsjang Kai-Shek georganiseerde contra-revolutie, loofde de Kwomintang op het hoofd van Mao een beloning uit van een kwart millioen dollar. Achttien jaar geleden, toen er in de verboden communistische partij hevige discussies werden gevoerd, toen de defaitisten van oordeel waren, dat de revolutie voorgoed was onderdrukt en de avonturiers aandrongen op een onmiddellijke overweldiging van de grote steden, kwam Mao tot de conclusie, die de mogelijkheid van het vormen van een democratisch rayon in China inhoudt. Hij was van oordeel, dat een dergelijk rayon in enkele der bergachtige provincies kon worden gevormd. Daarna zou dit rayon moeten dienen als basis voor de verspreiding der vrijheidsbeweging over het gehele land. Enige dier rayons, die twintig jaar geleden werden gevormd, zijn nu tot de geweldige bevrijde gebieden van onze dagen samengesmolten.
Mao Tse-Toeng heeft het Chinese grondgebied nimmer verlaten. Twintig jaar bracht hij in de afgelegen provinciale gebieden door en gedurende het grootste deel dier periode had hij zelfs geen postverbinding met de overige wereld. Desniettemin bezit Mao een brede kijk op het wereldgebeuren. Einde Augustus 1946 haalde hij in een gesprek met mij citaten aan uit de rede van A. A. Zjdanow over de literatuur. In de rotsholen, die door de krant van de partij en door het radiostation worden ingenomen, werken mensen volle etmalen om alles op te tekenen wat er in de wereld gebeurt.
Mao verdiepte zijn kennis in de meest verschillende landstreken en hij heeft daarbij dikwijls met de boeren gesproken over agrarische vraagstukken. Uit deze gesprekken ontstond de „Campagne voor de opvoering der productie", dat het grensgebied van Jenan tijdens de blokkade redde van de honger. In zijn gesprek met mij toonde Mao een levendige belangstelling voor alles wat ik hem uit Amerika vertelde: over het politiek en economisch leven daar en over het dagelijks gebeuren. Wanneer hij een buitenlandse correspondent op bezoek krijgt, informeert Mao bij hem uitvoerig naar hetgeen in de voornaamste landen voorvalt.

* * *

Het laatst sprak ik Mao in Februari 1947, kort voor mijn vertrek uit Jenan. Op dat tijdstip werd het, wegens de bedreiging met bombardementen en een vijandelijke inval, noodzakelijk, om

de vrouwen, de kinderen en de civiele instellingen te evacuëren, en Mao Tse-Toeng en de secretaris van het Centrale Comité waren verhuisd naar een verblijf in de rotsen, dat een tiental mijlen van de stad was verwijderd. Die avond waren zij echter in de stad om de première bij te wonen van een nieuw stuk, dat aan de landbouwhervorming was gewijd.
Na de voorstelling nodigde Mao mij uit in een van de gedeeltelijk verlaten rotsverblijven. Een oppasser bracht er een vuurpot heen voor de warmte en kaarsen voor de verlichting; en als afscheidsmaal: thee, geroosterde meloenzaadjes, gebak en gesuikerde aardnoten.
Mao Tse-Toeng waarschuwde mij, dat ik met het laatste Amerikaanse vliegtuig moest vertrekken. „Anders kan het een jaar of langer duren voor het ons lukt u van hier te krijgen", zei hij.
In weerwil van de moeilijke situatie waren Mao en zijn medestrijders vervuld van een rustige zekerheid in hun uiteindelijke overwinning; in hun onderhoud met mij spraken zij over het „algemene tegen-offensief", dat voor de herfst van 1947 bepaald was.
Het vorige vliegtuig had mij een brief gebracht van een van mijn New Yorkse vrienden. Het was een opgewonden schrijven. „Er wacht ons een zware, bittere tijd. Onze progressieve leiders is het nog niet gelukt invloed op de Amerikaanse buitenlandse politiek uit te oefenen. Ik denk, dat de Chinese communisten zich hoegenaamd geen illusies zullen maken omtrent datgene, wat de Amerikaanse regering van plan is te doen." Ik liet Mao die brief zien. Hij glimlachte. Inderdaad, hij had niet de geringste illusie. Maar hij was van oordeel, dat de progressieve elementen in Amerika zich veel te veel door de Amerikaanse reactionnairen lieten intimideren. „Het Amerikaanse imperalisme is sterk", zei Mao, „maar tegelijkertijd is het zwak en het is nodig, het karakter zowel van zijn kracht als van zijn zwakheid in te zien. De Amerikaanse reactionnair moet een hele zware last torsen", vervolgde hij glimlachend, „want hij moet de reactionnairen van de hele wereld steunen. En als hem dat niet lukt, dan stort het gebouw, dat steunt op een enkele, wankele stut, ineen."
Toen ik aan de atoombom herinnerde, antwoordde Mao:
„Het ontstaan van de atoombom was het begin van het einde voor de Amerikaanse imperialisten, daar zij alleen maar in die bom vertrouwen stelden. Want uiteindelijk is het niet de bom, die het volk, maar het volk, dat de bom vernietigt."
Toen ons gesprek eindigde was het reeds na middernacht. De volgende dag vloog ik naar Peiping en Mao verhuisde naar een rotshol, dat nog dieper in de bergen lag.
In de gebieden van Noord-China en van Mandsjoerije heerst de rustige overtuiging, dat het volk zich staande zal houden, dat zijn zaak, de zaak van de vrijheid en van de democratie, steeds meer veld zal winnen.

ANNA LOUISE STRONG.

DE VRIJHEIDSTRIJDERS VAN DE WILDE KUST

„De plantage-eigenaars hebben hun eigen doodgravers voortgebracht." (Variant op Karl Marx.)

„Doem.... doem, doem.... doem.... doem, doem, doem.... doem!", dat waren de klanken van de tam-tam, die mijlenver in de omtrek de strijders in de wildernissen van het Surinaamse oerwoud opriepen tot revolutie tegen de slavenhouders.
De wilde kust, het gebied van Guyana tussen de Orinoco en de Oyapock, is in het verleden steeds het toneel geweest van strijd. De strijd ging om 's mensen hoogste bezit en het eerste recht van elk levend wezen, de vrijheid. Zo heeft elke periode zijn mannen gekend en wie de geschiedenis van dit gebied nagaat vindt belangrijke figuren als vrijheidstrijders, zowel onder de Indianen, als onder de Negers.
Wij willen het hier slechts hebben over enkele figuren onder de Negers, die in de periode van 1650 tot 1850 een niet te evenaren revolutionnaire strijd voerden tegen de slavenhouders, de niets ontziende en gewetenloze dikbuikige plantagebaronnen. Deze mannen drukken tot heden hun stempel op het sociale, politieke en culturele leven van Suriname. De heersende reactie en het koloniale regime trachten met alle hun ten dienste staande middelen deze invloed op het nationale zelfbewustzijn te onderdrukken. Want zij vrezen met grote vreze, dat elk ogenblik de tam-tam weer geroerd kan worden en ongewenste geesten als erfdragers van de Maronnenleiders (weggelopen slaven) opnieuw de strijd om de vrijheid kunnen ontketenen. Daarom is er, zoals de Indiaanse schrijver Assia ons vertelt, „geen beter middel om het minderwaardigheidsgevoel bij een volk aan te kweken, dan door het de eigen vaderlandse geschiedenis te onthouden en alleen die van vreemde landen in te pompen."

Het slavenhouders-systeem

Dat de periode van de slavenopstanden in Suriname ons zulk een schoon en leerrijk beeld oplevert, is waarschijnlijk te danken aan de bijzondere omstandigheden, waaronder de slaven in dit gebied leefden. Hiervan vertelt de bekende geschiedschrijver Wolbers ons uit een brief van Gouverneur Pinson Bonham (Eng. tussenbestuur 1812 tot 1815) aan Earl Bathurst, gedateerd 14 Juli 1813 e.v., het onderstaande:

„Ik (Pinson Bonham) heb 21 jaren in de West-Indiën verkeerd en in iedere kolonie heb ik steeds gehoord, **dat het ene zeer zware straf voor een neger was om hem aan een**

planter in Suriname te verkopen, en ik bevind nu, dat zulks waarheid is."

„Ik ben nog in gene kolonie geweest, waar de slaven zo slecht worden behandeld, zulk slecht voedsel en zulke sobere kleding ontvangen en waar zij toch tot zulk een zware arbeid boven hunne krachten worden genoodzaakt."

Deze onmenselijke behandeling liet de slaaf de stelling huldigen, „dat het beter was staande te sterven, dan op de knieën te moeten voortleven", zoals de bekende grote Spaanse vrijheidstrijdster Dolores Ibarruri zei. Ziedaar de voorwaarden, die het Surinaamse volk zijn helden gaf. Het zijn levende namen: Adoe, Araby, Kwakoe, Bonni, Barron, Jolicoeur en Coffi. Wij zullen nagaan wie deze mannen zijn.

Heldhaftige figuren

Het slavenjuk moe vluchten de zwarte kettingslaven bij duizenden het oerwoud in. In de bossen organiseren zij zich en zij doen aanvallen op de plantages met het tweeledige doel, hun medebroeders te bevrijden en mondvoorraad zowel als wapens met munitie te bemachtigen. Het operatieveld strekt zich uit langs de kust, tot 200 km. het land in. In het stroomgebied van de Saramacca verzamelen de negers zich onder **Adoe.** De tochten van Adoe verwekken schrik en paniek onder de plantage-eigenaars en zij vragen militaire bescherming vanuit Paramaribo, de hoofdstad. Verschillende expedities werden uitgezonden, die geen van alle een positief resultaat konden opleveren. De expedities van de koloniale huurtroepen gaven het bekende beeld te zien, het verbranden van dorpen en mishandelen van vrouwen, kinderen en ouden van dagen, en moord op degenen, die niet bereid waren tot verraad. Toen de troepen uitgeput waren en het beoogde doel, de uitroeiing van de vrijheidstrijders, niet werd bereikt, verzocht de toenmalige gouverneur Adoe om een verdrag te sluiten. Adoe, die niet afkerig van de vrede was en slechts zijn vrijheid wenste, nam de aanbieding aan. Dit gebeurd echter onder voorwaarde, „dat de gouverneur en Koloniale Raden, zo zij geen opstand meer wensten, de kolonisten onder toezicht moesten stellen, opdat dezen hunne slaven niet meer mishandelden." Helaas! Het verdrag werd niet nagekomen, en de tam-tam dreunde weer.

Araby was de aanvoerder van de Aucaners aan de Tempatikreek. Hij was een man met groot organisatie-talent en stichtte een reeks dorpen, die hij onder leiding plaatste van de meest bekwame zijner aanvoerders. Toen ook hier de strooptochten van de koloniale troepen geen grote winsten opleverden, werd een verdrag aangeboden, dat feitelijk niets betekende, daar de tijd tegen 1863 loopt en de slaven op andere wijze uit het kettingjuk zullen geraken. Hierbij willen wij opmerken, dat het sluiten van verdragen niet gebeurde volgens de koloniale gebruiken met Bijbel en water, doch op verlangen van de Negers, volgens de Afrikaanse

ceremoniën. Maar geheel anders was de strijd van het driemanschap Barron-Bonni-Jolicoeur.
Deze helden leefden in de belangrijkste periode van de slavenopstanden. Zij wisten niet van verdragen en nog minder van vrede. Wanneer wij enig inzicht willen hebben in de prestaties van deze mannen, dan moeten wij hun operaties bezien in het licht van die tijd. **Barron** en zijn mannen wisten zich onder de meest primitieve omstandigheden te handhaven, tegen een gemengde krijgsmacht van bijna 5000 man onder een kolonel, in een gebied, dat bijna tweemaal zo groot is als Nederland. Hun standaard was een gele vlag (de haat) met een zwarte leeuw, die bij elke gelegenheid trots boven het strijdtoneel woei. Deze vlag mocht geruime tijd wapperen boven het in een moeras gebouwde fort Boekoe (liever tot stof vervallen, dan in slavernij), waar honderden koloniale strijders een jammerlijke dood vonden in dienst van de donkere machten der reactie.

Barron was een zwarte slaaf bij de eigenaar Dahlberg, die hem naar Holland gebracht had en zijn vrijheid beloofde bij terugkeer in Suriname. Na aankomst werd hij echter verkocht, maakte zo kennis met de spreekwoordelijke trouweloosheid van de „blanke" (reactie) en vluchtte de bossen in.

Bonni was een kleurling, die in de bossen werd geboren en de blanke heersers het onrecht, zijn moeder aangedaan, betaald wilde zetten. Hij ontpopte zich als de meest gevreesde hoofdman en werd een ware plaag voor de kolonisten. Bonni was de schrik van de slavenhouders en hij was nooit te vangen. Na langdurige strijd werd hij verraden en vond de dood bij de verdediging van grensstellingen aan de Marowijnerivier.
Een andere held is **Coffi,** die zijn vrijheid kreeg door letterlijk „een sprong naar de vrijheid te doen". Op een goede morgen sprong Coffie tijdens zijn werk in het veld over een zeer brede sloot de rimboe in en gaf zowel zijn medeslaven als de opzieners het nakijken. De plaats van het gebeurde heet nog Coffidjompo (alwaar Coffi sprong), op de Hollandse kaarten Lelydorp.

De nakomelingen van deze mannen leven nog in de oerwouden van Suriname en staan slechts door een verdrag onder de driekleur. Zij verkozen de vrijheid boven alles. Wij moeten hierbij opmerken, dat alle reizende wetenschappelijke expedities in de Surinaamse binnenlanden geheel van hen afhankelijk zijn wat het transport betreft. Zij kennen de gevaren in de rivieren en kunnen onder de beste kanovaarders ter wereld gerekend worden. Ook hebben zij de gehele houtkap en het transport in handen. Met de welvaart onder hen ziet het er slecht uit; het Hollandse bestuur verleent absoluut geen medewerking en weigert hun enige tegemoetkoming tot vooruitgang. Hun lot is ziekte, armoede, vervuiling, analfabetisme en sterfte.... en dit onder de „progressieve" koloniale politiek van de driekleur.

SJORI BONNI.

EEN FOUTIEVE ZIENSWIJZE

In het artikel van A. Mellink in het Novembernummer van ons orgaan, onder de titel: *Dromen werden werkelijkheid,* komen enige passages voor, die tot tegenspraak nopen en die belangrijk genoeg zijn om er hier meer aandacht aan te schenken.
M. schrijft hier het volgende:
„De aandachtige lezer van „Tweeërlei tactiek" zal tot de conclusie komen, dat de „revolutionnair-democratische dictatuur van het proletariaat en de boeren", die Lenin hier als naaste étappe van de democratische revolutie in het tsaristische Rusland stelt, zeer dicht staat bij wat thans in de landen van Oost-Europa als „volksdemocratie" pleegt aangeduid te worden".
De eerste vraag die hierbij opkomt is, welk nut het kan hebben om hier historische vergelijkingen te trekken. Het Marxisme-Leninisme put zijn kracht immers niet alleen uit historische vergelijkingen, maar uit de bestudering van de verhoudingen, waarin wij ons op een gegeven moment bevinden. En wat dat aangaat biedt de ontwikkeling in de landen van Zuid- en Zuid-Oost Europa ons zoveel stof tot nadenken en studie, dat mij de logica ontgaat, waarom men toestanden gaat vergelijken en overeenkomsten gaat zoeken in de situatie in het vooroorlogse Rusland omstreeks 1905 en die van het huidige ogenblik.
Met zulke vergelijkingen speelt men de vijand in de kaart. In het bijzonder als men zegt, zoals in boven aangehaald citaat, dat de staat van de landen in Oost-Europa met „volksdemocratie *pleegt* aangeduid te worden". Ziet ge wel, zullen deze vijanden zeggen, ze geven het een aantrekkelijke naam om de ware bedoelingen te verbergen.
Niets is minder waar. Geven wij Prof. Eugen Varga hierover het woord. Hij zegt:

> „Een van de belangrijkste politieke gevolgen van de tweede wereldoorlog is het ontstaan van staten met *een nieuw type van democratie*".

en verder:

> „Het maatschappelijk stelsel van deze staten onderscheidt zich van alle tot nu bekende maatschappijvormen; zij verschijnt in de menselijke geschiedenis als iets volkomen *nieuws*".

Zo ligt de zaak en niet anders. En het is gevaarlijk om een vorm, welke Lenin op een bepaald moment van de geschiedenis, d.w.z. gebaseerd op bepaalde krachts- en klassenverhoudingen, als een politieke mogelijkheid aangaf, zonder meer te vergelijken met een staatsvorm ontstaan onder geheel andere verhoudingen.
Vanzelfsprekend kan en moet men uit al wat Lenin schreef de

lessen trekken. Indien wij dus de verhoudingen van het oude Rusland met bovengenoemde landen vergelijken, dan kan dit nuttig zijn om de grote verschillen tussen de nieuwe en de oude periode aan te tonen. Men kan er niet, zoals Mellink deed, een hem passend citaat uithalen en daaraan een conclusie verbinden, die dan de overeenkomst moet bewijzen.
Het genoemde artikel van Lenin is een afrekening met de opportunistische vervalsers van het Marxisme, die zich tegen de mening der bolsjewiki verzetten, welke laatste ijverden voor een *overgangsregering,* die het resultaat zou moeten zijn van de toen zich ontwikkelende burgerlijk-democratische revolutie en waar de Marxisten volgens Lenin deel van moesten uitmaken.
Een nieuwe vraag werpt zich op, waarom M. hier een revolutie, die een burgerlijk-democratisch karakter draagt, in verbinding brengt met de nationale omwentelingen, de nationale revoluties, die in Oost-Europa hebben plaatsgevonden. Bekijken wij eens de resolutie, die door het Derde Congres van de RSDAP in 1905 werd aangenomen: In punt 2 lezen wij daar:

„dat de verwezenlijking van de democratische republiek in Rusland slechts als resultaat van een zegevierende volksopstand mogelijk is, wiens orgaan een voorlopige revolutionnaire regering zal zijn, die alleen in staat is, de volledige vrijheid van de verkiezingsagitatie te waarborgen en op grond van het algemeen, gelijk, direct kiesrecht, met geheime stemming, een konstituante bijeen te roepen, die werkelijk de wil van het volk tot uiting brengt"; (blz. 54, Leninband 3).

En op blz. 58 zegt Lenin: „Slechts volslagen weetnieten kunnen het burgerlijk karakter van de zich ontwikkelende democratische omwenteling over het hoofd zien; alleen de naïefste optimisten kunnen vergeten, hoe weinig de arbeidersmassa nog weet van de doeleinden van het socialisme en de middelen om het te verwezenlijken".

Uit deze twee aangehaalde punten blijkt m.i. met alle duidelijkheid, dat hier de eis van een democratische voorlopige regering als *leuze* werd gesteld, dat men opkwam voor kiesrecht en voor een wetgevende vergadering. *Maar noch die regering, noch die eis tot kiesrecht is in vervulling gegaan.* De revolutie eindigde in een nederlaag! Van een vervulling van boereneisen en loonsverhogingen van de arbeiders in die tijd was dus in het geheel geen sprake. Rusland heeft zelfs tot aan het jaar 1936 het systeem van algemene, gelijke en geheime verkiezingen niet gekend. Pas het socialisme bracht de Stalin-grondwet, waarin deze algemene verkiezingen tot een recht werden verheven. Het Tsarisme bracht het destijds niet verder dan een getrapt verkiezingsstelsel, waarbij de werkers slechts enkele zetels konden bemachtigen.
Ook de rol van de mensjewiki is zeer opvallend verschillend van die der sociaal-democratische partijen in Zuid-Oost en Oost-Europa. Terwijl de mensjewiki zich destijds tot een direct aan-

hangsel van de reactie maakten, hebben toch de partijen van de sociaal-democratie in genoemde landen een gans andere rol gespeeld.
Wij mogen daarnaast nog een hele reeks andere factoren niet uit het oog verliezen. Er ligt bijna een halve eeuw tussen de periode van 1905 en die van nu. In die periode hebben wij twee wereldoorlogen gehad, waarvan de eerste de inzet was voor de algemene crisis van het kapitalistische stelsel zelf. Het ontstaan van de Sowjet-Unie is daarnaast de grootste revolutionerende kracht, die op de ontwikkeling in geheel Europa van buitengewone invloed is geweest. Ook op het tot stand komen der Volksdemocratieën Terwijl de ontwikkeling in Rusland in 1917 leidde tot een proletarische dictatuur, die de eisen van boeren en arbeiders verwezenlijkte, waartegen zich alle overige partijen als partijen van het behoud krampachtig verzetten, is de ontwikkeling zoals bekend in de democratische republieken geheel anders gegaan. Eugen Varga zegt hierover:
„Tsjecho-Slowakije, Polen en Bulgarije zijn parlementaire republieken met een algemeen, gelijk en geheim kiesrecht. De regering in deze landen wordt gevormd door een coalitie van de partijen, die de meerderheid vertegenwoordigen en zij is aan het parlement verantwoording schuldig".
Varga voegt er ter verduidelijking nog aan toe:
„Het kiesrecht verschilt alleen van het kiesrecht in de oude burgerlijke democratien, doordat de fascistische partijen verboden zijn en de fascisten geen kiesrecht hebben".
Het verdient juist onze grootste aandacht, dat wij hier in die Volksdemocratiën te maken hebben met coalities van antifascistische partijen, van samenwerking met boerenpartijen, enz., die, zoals wij weten, steeds verder hun staatsapparaat zuiveren en de opbouw in socialistische richting voortzetten. Dit zijn factoren, die men in 1905 niet kende en niet kon kennen.
Voor ons komt het er juist op aan om het nieuwe in de ontwikkeling te zien en niet te zoeken naar schijnbare overeenkomsten waar, bij een oppervlakkige beschouwing, de verschillen reeds in het oog springen.

CHRIS SMIT.

Communisme en Cultuur

Het Kerstcongres van de Communistische Partij heeft besloten om de discussie over verschillende culturele vraagstukken, die door F. Schoonenberg op dit Congres werden ingeleid, voort te zetten in Politiek en Cultuur. Wij verwachten de eerste bijdragen over dit onderwerp uiterlijk enkele dagen na het verschijnen van dit nummer, opdat wij in het Februari-nummer reeds enkele discussianten aan het woord kunnen laten.

DE REDACTIE.

IS DE MODERNE MUZIEK MOEILIJK TE BEGRIJPEN?

ER bestaat onder het grote publiek een algemene afkeer tegen de moderne muziek. Concerten, waarop werken van hedendaagse componisten gespeeld worden, zijn meestal slechter bezocht dan concerten met Beethoven- of Chopin-programma's. De concertgevers hoeden zich er meestal angstvallig voor een modern, onbekend werk aan het einde van hun programma te spelen, omdat dan de kans groot is, dat een gedeelte van het publiek daarvóór de zaal verlaat, hetgeen inderdaad wel eens gebeurd is.
Waarom is de moderne muziek zo weinig bemind? De moderne muziek klinkt vals, is lelijk, er zijn geen melodieën in te vinden, je kunt er nooit met genoegen naar luisteren; dit zijn de argumenten, die telkens weer geuit worden.
Nu is het wel een feit, dat de moderne muziek van de laatste tien, vijftien jaar een duidelijk streven vertoont naar algemene begrijpelijkheid, naar eenvoud, naar een makkeijk aansprekende melodiek. Het gebeurt tegenwoordig haast nooit meer, dat een modern werk bij de eerste uitvoeringen uitgefloten wordt. Tussen 1900 en 1930 was dit echter heel gewoon. De composities van Strawinsky en vooral Schönberg werden, vooral vlak voor en na de eerste wereldoorlog, bijna altijd onder groot tumult door het publiek afgekeurd. Voor zover het mij bekend is, hebben de werken van de jongere generatie van moderne componisten, vooral Benjamin Britten en Dimitri Sjostakowitsj, altijd de bijval van het publiek gekregen en nooit de aanleiding tot een gefluit en met-rotte-appelen(of-eieren)-gooien gegeven.
Om deze feiten te kunnen verklaren is het nodig, dat wij in het kort de verhouding van kunst en maatschappij in de tijd van het industrie-kapitaal en imperialisme kenschetsen.

TOT het einde van de achttiende eeuw werkte iedere componist bijna uitsluitend voor bepaalde opdrachtgevers, een vorst, een andere aristocraat aan het vorstenhof, voor de kerk of een stad. De componisten stonden in vaste dienst bij deze werkgevers. Het contact tussen de muziekscheppenden en de muziekontvangenden, de componist en het publiek, was zeer nauw. Pas in de achttiende eeuw ontstond, tegelijk met de bevrijding van de bourgeoisie uit de kluisters van het vorstelijk absolutisme, het streven van de componist om onafhankelijk van bepaalde opdrachtgevers te scheppen, alleen gehoorzamend aan de zuiver persoonlijke gevoelsuitdrukking en de eigen smaak. Bij Mozart (1756—1791) kwam dit streven reeds zeer sterk naar

voren; maar aangezien hij financieel afhankelijk was van zijn opdrachtgevers, bleef hem niets anders over dan òf concessies te doen aan de smaak van de adellijke heren, die zijn composities betaalden, òf vrij te componeren, zoals hij het zelf wilde en financiële moeilijkheden op zich te nemen. Mozart verkoos de tweede weg. En terwijl de Franse Revolutie uitgevochten werd, stierf Mozart in de grootste ellende in Oostenrijk en werd in een massagraf gestopt.

Pas Ludwig van Beethoven (1770—1827) gelukte het onafhankelijk van een opdrachtgever te componeren. Zijn werken werden door rijke donateurs en muziekuitgevers betaald. Daarmee was ook in de muziek het principe van de vrije concurrentie en het ongebreidelde individualisme doorgevoerd. Onder deze omstandigheden was het contact tussen de vrij scheppende componist en het concertpubliek veel losser. Hier ontstond direct een tegenstelling tussen de zuiver individualistische uitdrukkingskracht, de klanktaal en het gehalte van de muziek aan de ene kant en de behoeften, het opnamevermogen van het publiek aan de andere kant. Zeker, elk lid van het publiek dacht en voelde individualistisch. De subjectieve gevoelsexpressie en het gehalte van de kunstwerken was in overeenstemming met dit denken en voelen. Maar in de wijze van de gevoelsexpressie gingen de componisten, evenals de andere scheppende kunstenaars, als de vertegenwoordigers, de exponenten van hun tijd hoe langer hoe meer vooruit, zodat het publiek in zijn kunstopvattingen ten achter bleef. De afstand tussen de uitdrukkingswijze van de componisten en het opnamevermogen van het publiek werd hoe langer hoe groter. Beethoven beleefde zelf nog het succes van zijn werken, hoewel zijn laatste composities door het publiek van zijn tijd nog niet begrepen werden.

Schubert (1797—1828) werd pas na zijn dood in zijn volle grootheid ontdekt. Alle grote componisten van de negentiende eeuw schreven in een klanktaal, die door het publiek pas later begrepen werd. Het Eerste Pianoconcert van Brahms (1833—1897), dat later een standaardwerk van de concertliteratuur werd, beleefde bij zijn eerste uitvoering een volledig fiasco, het werd uitgefloten. Hetzelfde gebeurde met de eerste Amsterdamse uitvoering van de „Prélude à l'après-midi d'un faune" in 1904. Met het groeiende individualisme gedurende de hele negentiende eeuw nam ook de verfijning van de klanktaal, het gebruik van ongewone samenklanken toe, zodat tegen het einde van dit tijdperk de afstand tussen individualistische wijze van uitdrukking van de componist en het opnamevermogen van het publiek zeer groot was. Het duurde wel twintig à dertig jaar, voordat de werken van Debussy en Ravel gemeengoed van de doorsnee-concertbezoeker werd.

In het begin van onze eeuw, dus bij de overgang tot het tijdperk van het imperialisme, ontstond onder de intellectuelen en kunstenaars een vaag en onduidelijk vrijheidsstreven. De vertwijfeling

van de, geen geluk brengende, werkelijkheid, de anarchie van de productieverhoudingen met hun onberekenbare crises, het verzet tegen de preutse burgerlijke moraal uitte zich in de kunsten in een wild, onbeheerst protest tegen deze toestanden. Op hun eigen gebied maakten de kunstenaars zich vrij van elke wet. Zonder zich om de mening van het publiek te bekommeren, schiepen zij hun met elke kunstwet de spot drijvende werken. Dit expressionisme — andere vormen van dit streven waren het futurisme in de schilderkunst, het dadaisme, het kubisme, het surrealisme, enz. — betekent het hoogst bereikbare individualisme in de kunst. De afstand tussen de vrij scheppende kunstenaar en het publiek werd zo groot, dat een overbrugging daarvan in vele gevallen onmogelijk bleek te zijn. Zo werden de op zichzelf geniale composities van Arnold Schönberg nog nooit door het grote publiek geapprecieerd en zullen ook wel nooit begrepen kunnen worden, omdat de gevoelsuitdrukking hier zo persoonlijk geworden is, dat zij pas na een uitvoerige studie en met een sterk aanvoelingsvermogen opgenomen kan worden. De klanktaal van Schönberg en ook b.v. die van de Nederlandse componist Willem Pijper is voor het publiek niet te aanvaarden. Het gevolg daarvan is, dat de uitvoeringen van dit soort moderne muziek zich beperken tot een kleine ingewijde kring van vaklieden of ontwikkelde muziekliefhebbers. Het contact tussen componist en publiek is hiermede volledig verbroken. De muziek tussen ongeveer 1911 en 1928 is het eindpunt van een ontwikkeling, die sedert Mozart en Beethoven consequent voortgezet werd.
De componisten zagen zelf in, dat op deze doodlopende weg niet verder gegaan kon worden. Hun productie van kunstwerken, die toch nooit in grotere kring erkend kunnen worden, werd zinneloos, zij lijkt op de zinloze productie van goederen, waarvoor geen afzetgebied gevonden kan worden. Ook in de kunst bestond en bestaat er gedeeltelijk nog een overproductie-crisis.

SEDERT ongeveer 1928 is echter een kentering in deze ontwikkeling ingetreden. De opeenhoping van dissonanties, van „valse" klanken, van de meest ingewikkelde rhythmen werd opgegeven ten gunste van een nieuwe eenvoud, een terugkeer tot drieklanken en makkelijk aansprekende melodieën.
De aanleiding tot deze verandering was in de verschillende landen niet dezelfde. In Frankrijk bereikten Francis Poulenc en Jean Français een nieuwe, luchtige speelsheid, die bij het publiek direct in de smaak viel. In de Sowjet-Unie werd een vernieuwing tot stand gebracht door een nauwe aansluiting van de symphonische muziek bij de volksmuziek. Serge Prokofjef en Dimitri Sjostakowitsj hebben in al hun werken sedert ongeveer vijftien jaar een grote eenvoud en een direct aansprekende melodiek toegepast. Het hier te lande enkele maanden geleden uitgevoerde vioolconcert van de Sowjet-Armeense componist Aram Shatsjatoerjan heeft juist door zijn oer-gezonde levenskracht, die uit de melo-

dieën, rhythmen en harmonieën spreekt, een zegetocht door de hele wereld gemaakt. Ook in Engeland gebruiken Benjamin Britten en Michael Tippet een bij het eerste gehoor aansprekende klanktaal.

Het vooroordeel tegen de moderne muziek, dat ze „vals" klinkt en lelijk is, was wel op de hyper-individualistische muziek van 1911 tot ongeveer 1928 van toepassing. De muzikale productie van de laatste tijd bewijst echter, dat dit verwijt thans ongerechtvaardigd is. Zij bewijst bovendien, dat het hoogtepunt van het individualisme reeds overschreden is. Zonder twijfel is het vooral aan de toenemende democratisering van de kunst en in laatste instantie aan de groeiende krachten van het socialisme te danken, dat de tegenstelling tussen kunstscheppende en kunstontvangende, tussen componist en publiek langzamerhand weer overbrugd wordt.

Het komt er thans op aan, het publiek er van te overtuigen, dat het vooroordeel tegen de moderne muziek ongegrond is. Zeker, er worden nog steeds composities geschreven en ook uitgevoerd, die nog in het hyper-individualisme van twintig jaar geleden zijn blijven steken. Maar vele werken van Prokofjef, Sjostakowitsj, Shatsjatoerjan, Britten, Tippet, enz. hebben zeer terecht binnen zeer korte tijd een groot succes bij het grote concertpubliek gehad. Iedereen, die onbevooroordeeld en onbevangen naar deze muziek luistert, zal zich niet aan de sterke indruk kunnen onttrekken, die daarvan uitgaat.

P. VAN NOORDEN.

Januari, Februari, Maart-werfmaanden voor P. en C.!

Het Februarinummer van P. en C. zal bijzondere aandacht wijden aan het feit, dat het Communistische Manifest 100 jaar geleden werd geschreven. Wij kunnen nu reeds een bijdrage van Theun de Vries aankondigen, die het leven van Marx en Engels in dit tijdvak op schitterende wijze belicht. Bovendien zullen in dit nummer verschillende kortere artikelen over de betekenis en de resultaten van het werk van Marx en Engels verschijnen.

Dit nummer is dus bij uitstek geschikt om mee te werken in onze werfcampagne voor nieuwe abonné's. Bestelt tijdig uw exemplaren bij Pegasus!

MOLECULEN EN ATOMEN

(I)

Na het uitwerpen van atoombommen op Hiroshima en Nagasaki is er een grote belangstelling ontstaan voor een tak van de natuurwetenschap, die daarvoor een voorwerp van studie was van betrekkelijk weinig deskundigen. Deze belangstelling is later nog toegenomen door de Amerikaanse politieke methoden na afloop van de oorlog. Truman en de zijnen gebruikten de in atomen sluimerende krachten als Zwarte Piet zijn roe, om er indruk mee te maken op de in de ogen van Uncle Sam ondeugende kinderen.
Deze kinderen hebben weinig respect gehad voor de roe; zij toch waren niet minder van postuur als Zwarte Piet en atoomwapenen hebben ook zij vervaardigd.
Wat zijn nu die atoomwapenen, of nog liever, wat is een atoom?

De stoffen om ons heen komen voor in drie toestanden: vast, vloeibaar en gasvormig. In iedere toestand kunnen wij de vorm van de voorwerpen veranderen. Bij de vaste toestand gaat dat vrij moeilijk. Toch is het voor een smid dagelijks werk. Vloeistoffen kunnen heel makkelijk worden verdeeld. Gassen hebben zelf reeds de neiging om zich te verspreiden.
Zet U maar eens een pot met hyacinthen in de kamer. In iedere bloem bevindt zich een heel klein beetje geurende stof. Deze stof verdeelt zich door de hele kamer. Ook al doet moeder de vrouw iedere dag de kamer met wijd open ramen, de geur blijft. De buitengewone sterke verspreiding van een reukstof bewijst, dat de stoffen zich in onnoemelijk veel deeltjes kunnen verdelen. Behalve door te ruiken, kunnen wij ook zien hoe sterk zich de stoffen kunnen verdelen. Neemt U eens een emmer met water en doet U er één druppel rode inkt in of één korreltje permangaan. Al het water wordt roze. Iedere druppel water in de emmer bevat iets van de kleurstof.

De vraag, die wij nu moeten beantwoorden, luidt: hoever gaat nu de verdeling van de stof? Kunnen wij een bepaalde stof steeds verder verdelen, of is er op zeker ogenblik een grens?
Reeds in de oudheid hebben enige Grieken op deze vraag een antwoord gegeven. De materialistische philosofen Epicurus en Democritus leerden, dat de stof niet onbeperkt deelbaar was. Op een zeker moment stuit men bij het verdelen op een zogenaamd „atoom". Het woord atoom betekent: onsnijdbaar, het is dus goed gekozen.
Epicurus en Democritus kwamen tot deze ontdekking door

redeneren. Heel terecht verbonden zij de aan elkaar tegengestelde begrippen: verdelen en opbouwen. Het opbouwen van de lichamen nu kunnen wij ons alleen voorstellen, als wij daarbij van kleine bouwsteentjes uitgaan. Het zijn dezelfde bouwstenen, die we terug moeten vinden bij het verdelen van de stof.
De wetenschappen hebben zich sinds de oudheid enorm ontwikkeld. Tegenwoordig beroepen de natuurkundigen zich op bewijzen, die door proefnemingen (experimenten) zijn geleverd. Uit deze proefnemingen is gebleken, dat de lichamen om ons heen zijn opgebouwd uit kleinste deeltjes, atomen geheten. De natuurkundigen hebben verder gevonden, dat er omstreeks 90 verschillende soorten van deze atomen zijn.

Negentig verschillende soorten atomen. Hoe kan dat nu, zult ge vragen, er zijn toch veel meer dan negentig verschillende stoffen? Noemt U ze maar op, de metalen, de verschillende zouten, zoals keukenzout en soda, de zuursmakende stoffen, de stoffen, die we drinken, die we eten, die we verbranden in de kachel, de stoffen waar we huizen van bouwen, kleren van maken, enz., enz. Het zijn er heel veel. Veel meer zelfs dan ge zult vermoeden. Er zijn meer dan vierhonderdduizend verschillende stoffen bekend. Dagelijks worden nieuwe stoffen gemaakt. Denkt U maar eens aan nylon en kunstrubber. Iedere maand bereiden de scheikundigen duizenden nieuwe stoffen.
Al deze stoffen zijn opgebouwd uit kleinste deeltjes, die we niet verder kunnen verdelen zonder de stof te doen veranderen. Deze deeltjes noemen wij de moleculen. Dit woord betekent: klein beetje stof. Deze moleculen zijn opgebouwd op hun beurt uit atomen, soms uit enige gelijke atomen, meestal uit verschillende atomen.
Wanneer wij een accu opladen, dan zien we, dat op een zeker ogenblik een gasontwikkeling optreedt. Men zegt: de accu gaat koken. Maar ge kunt gerust de accu met de hand aanvatten: hij is helemaal niet warm. De accu kookt ook niet. Door de electrische stroom, die door de accu gestuurd wordt, wordt het water ontleed. De moleculen van het water worden gesplitst en daarbij ontstaan moleculen zuurstof en waterstof.
Een nader onderzoek heeft uitgewezen, dat een molecule zuurstof bestaat uit twee gelijke atomen zuurstof, een molecule waterstof uit twee gelijke atomen waterstof. Een molecule water daarentegen is opgebouwd uit twee atomen waterstof en één atoom zuurstof.
De stoffen nu, die zijn opgebouwd uit onderling gelijke atomen noemen wij elementen; de stoffen opgebouwd uit verschillende soorten atomen verbindingen.
Nu zult ge wel kunnen begrijpen, dat er heel veel verbindingen gemaakt kunnen worden, bestaande uit atomen, uit een negentigtal uitgekozen.
Gij zult U misschien afvragen: hoe verdelen wij de stoffen in

moleculen? Nu, dat gaat niet met een mes. Ook lukt het niet door in de vijzel van de drogist met zijn stamper de stof hardhandig te bewerken.
Hoe dan? Het gaat heel eenvoudig. Neem een klontje suiker, los het op in de thee. De suiker wordt daarbij in moleculen verdeeld, de suikermoleculen gaan tussen de watermoleculen zitten en iedere slok smaakt zoet.
Of: zet een bakje met water weg. Na enige dagen is het water verdampt. De moleculen van het water hebben zich door de lucht verspreid.

Hoe groot en hoe zwaar zijn nu die atomen en moleculen? De atomen zijn zeer klein.
Plaatsen wij honderdmillioen atomen waterstof naast elkaar — evenveel als alle inwoners van Nederland, België, Frankrijk en Engeland tezamen — op een rij, dan is die rij 1 cm. lang. Plaatsen wij die mensen naast elkaar, dan is die rij langer dan de omtrek van de aarde!
De atomen zijn zeer licht.
In één gram waterstof bevindt zich een aantal atomen, dat voorgesteld wordt door een 6 met 23 nullen er achter. Om U een indruk van dat getal te geven, zullen wij een gram waterstof verdelen onder alle mensen op aarde. Zij gaan de hun gegeven atomen tellen, zonder op te houden om te eten of te slapen. Zij tellen heel vlug. Zij tellen 10 moleculen in de seconde. Voordat zij klaar zijn, moeten zij één millioen jaar tellen! Als wij een milligram waterstof hadden verdeeld onder alle mensen, dan had ieder duizend jaar lang moeten tellen!
Het is dus geen wonder, dat wij in het dagelijkse leven van de moleculen en de atomen niets merken. Ze zijn te klein en daardoor ontsnappen zij aan de directe waarneming.

Alle eigenschappen van de stoffen zijn te verklaren uit de eigenschappen van de kleinste deeltjes en door de wijze, waarop deze deeltjes gerangschikt zijn.
In de mensenmaatschappij zien wij iets dergelijks. Ook daar bepaalt het karakter van ieder mens en de wijze waarop de mensen van elkaar afhankelijk zijn de maatschappij. En net zo goed als er nieuwe stoffen kunnen worden gemaakt, is het ook mogelijk gebleken nieuwe vormen voor de samenleving te scheppen.

THEO VAN IJZER.

BOEKEN OM TE LEZEN ... EN ANEDRE

Nieuwe boeken, nieuwe namen, een stroom van literatuur, waaraan nauwelijks te zien is, dat de papierschaarste ergens een stuwdam heeft opgeworpen. Hoe moeten wij die vloed verwerken? Waar vinden wij houvast?
Een groot deel van de stroom moeten wij voorbij laten gaan, zonder notitie te nemen van allerlei boeken, die vermoedelijk hun — in onze tijd zo kostbare — papier niet waard zijn.
Wij hebben in ieder geval geen papier genoeg om ze te bespreken. Wij kunnen slechts een greep doen naar wat ons het belangrijkste voorkomt, met de kans dat wij toch nog grijpen wat de moeite niet waard is en dat andere, wel belangrijke werken ons ontgaan. Het zij zo. Wij hebben geen andere keuze, dan zo veel mogelijk te lezen en zo kort mogelijk mee te delen of het ons goed deed, of dat wij het gerust hadden kunnen laten.

HET TANKSCHIP DERBENT,

Yuri Krimov (Uitg. De Spieghel, A'dam. *f* 3.90).

Het zijn de beste Russen niet, die op de Derbent onverschillig hun zwaar, eentonig werk doen. Maar de minachting van anderen hindert ze. De frisse energie van hun machinist schudt ze wakker. De uitdaging om een productie-wedstrijd met anderen aan te gaan, brengt spanning in hun arbeid..... en in het boek. Verbeteringen, de eer van het werk, het groeiende besef een waardevol deel te zijn van die grote, werkende gemeenschap, voert het tempo op tot de climax in de storm en het redden van kameraden die hun schip in vlammen zien opgaan. Een boeiend, krachtig boek, dat ons toont hoe de mensen zich in de nieuwe verhoudingen der Sowjet-Unie ontwikkelen.

DE KAPITEINSDOCHTER,

A. S. Poesjkin (Uitg. F. G. Kroonder, Bussum, geb. f 3.90)

Het grootste verhaal van deze geliefde Russische dichter, de avonturen van twee jonge mensen tijdens de opstand van de kozak Poegatsjov, een uitstekende beschrijving van het naieve, achterlijke Rusland der 18e eeuw. Een ouderwetse geschiedenis dus, maar nieuw en fris van stijl, omdat Poesjkin de grote kunst verstond alles in eenvoudige rake woorden te zeggen en niet te vermoeien met omslachtige beschrijvingen. Om Tolstoi na te praten: „Ja, zo moet men schrijven".

DE WAPENS DER DUISTERNIS,

Vercors (Uitg. A. A. M. Stols, 's-Gravenhage, geb. *f* 3.90)

Ook hiermee heeft de plotseling wereldberoemde Vercors onze onverdeelde bewondering niet gewonnen. Knap gedaan, dit verhaal van een man, die in het concentratiekamp „zijn kwaliteit van mens" verloren heeft. Met een overvloed van details wordt de sfeer mooi weergegeven, maar als de biecht aan verschrikking moet winnen door regenvlagen, storm, bliksem, donderslagen op een verlaten rotseiland, wordt het te mooi naar onze zin. Hoe waar het ook kan zijn, dat een gevoelig mens uit de handen der nazi's kon weerkeren met een levend lichaam, maar een vermoorde geest, lijkt dit van Vercors toch een bedacht geval. Een hopeloos geval bovendien, want Vercors durft uit de gruwelijke ervaringen geen consequenties te trekken. Zijn enige besluit is: „ik weet het niet".

DE DROOM,

Vercors (Uitg. Stols, geb. f 2.90)

Te beknopt om een boek te zijn, maar door deze kortheid wellicht zuiverder dan het andere. Een nachtmerrie van spookachtig belichte momentopnamen van een concentratiekamp. Als verbeelding ware het geniaal geweest. Nu echter is de kracht van de belevenissen verlamd, doordat de dichter de gruwelijke realiteit tot een vage droom heeft verdoezeld.
Een kunstenaar, deze Vercors, maar waarover zou hij geschreven heb-

ben, als hij de terreur niet had moeten meemaken?

Hij is lezenswaard, maar wie hem niet leest, mist er weinig aan. Deze uitgaven zijn typografisch best verzorgd.

De Droom kreeg zelfs geschept Hollands papier. Zo werden die 30 paginaatjes toch nog *f* 2.90.

B.H.

DE RUITERS VAN DE KOEBAN

Maurice Hindus (Uitg. Kroonder — Bussum).

Uitgave F. G. Kroonder - Bussum. De ruiters van de Koeban zijn de Koeban-kozakken. Maurice Hindus schildert ons in felle kleuren de geschiedenis van dit krijgshaftig volk. Hij toont ons aan hoe het Koeban gebied, één van de rijkste en weelderigste, pas na de revolutie tot ontwikkeling is gekomen. Er is daardoor veel veranderd — ook de kozakken hebben daarvan de invloed ondergaan.

Een geweldige vooruitgang vond plaats. Maurice Hindus zegt dan ook: „In de jaren tussen mijn eerste bezoek aldaar in 1926 en mijn laatste in 1944 had de Koeban meer algemeen en technisch onderwijs genoten, meer boeken gelezen, meer wetenschap onder de knie gekregen, meer moderne machines op het land gebruikt dan in al de voorafgaande jaren van de geschiedenis".

De vitaliteit en de energie van de woeste krijger waren door de Sowjets voor betere doeleinden aangewend. Zij waren vredelievende burgers geworden en bouwden energiek het Socialisme op. Dit komt treffend tot uitdrukking in een onderhoud, dat Hindus met de Koeban-kozakkengeneraal Kirisjenko had. „Onze Koeban-kozakken waren vreedzame burgers geworden — geen beroepssoldaten meer als hun voorvaderen". „Maar toen het fascisme de wereld met haat en moord vervulde, wat konden zij toen anders doen". Hindus geeft ons ook een buitengewoon scherp beeld van de verwoestingen en moorden van de fascisten. Tegelijkertijd laat hij ons zien met welk een ongelooflijk élan en met welke schitterende resultaten de wederopbouw ter hand genomen werd. Het was in 1944 dat Hindus vrij en ongehinderd de Sowjet-Unie doorreisde. Het land was nog in volle oorlog — ook al waren de Duitsers met hun bondgenoten uit het Sowjetgebied verdreven. Daarom is het onbegrijpelijk, dat hij zich ineens beklaagde over de z.g. „bureaucratie" in Moskou.

Het is toch logisch, dat de ambtenaren in de hoofdstad in die tijd zeer critisch moesten staan tegenover alle mensen, welke in de Sowjet-Unie kwamen.

Even onbegrijpelijk is het, dat hij zonder meer tot uitdrukking brengt, dat hij de Angelsaksische democratie prefereert boven de Sowjet-democratie. Temeer daar hij in feite door zijn beschrijvingen het tegendeel laat zien.

Dat neemt echter niet weg, dat dit boek op een boeiende wijze ons voor ogen tovert, waartoe het socialisme in de gehele Sowjet-Unie in staat is geweest en het leven der mensen totaal heeft veranderd.

Een boek waard om gelezen te worden.

B.G.

ONTVANGEN BOEKEN

Ald. Huxley, De tijd loopt ten einde. Uitg. Servire.
E. Hemingway, Voor wien de klok luidt (herdruk), Van Holkema en Warendorf
Beb Vuyk, Het hout van Bara, Uitg. De Haan
N. Balchin, Mijn eigen rechter. Uitg. v. Ditmar
A. v. d. Werfhorst, De grote, stille knecht. Uitg. Querido
A. Helman, Kleine kosmologie. A'damse Boek- en Courant-Mij.
„Indonesië schrijft". Uitg. Meulenhoff
W. v. Iependaal, Petrus in Dubio. Uitg. Kroonder
Ed. Veterman, Een Haagse tragedie. Uitg. Joachimsthal
„ „ Het laatste toernooi. „ „

Hij schreef het uit

...Daar zat een man in Londen, ver van ons,
en terwijl wij iederen dag zo zwoegden,
en terwijl wij iederen dag aankeken
elkaar over het groen geölied staal,
en terwijl wij in elkaars ogen zochten
vriendschap, terwijl de vlammen van ons zijn
met de vlammen der stalen machine schiepen
het goud voor den bourgeois — en wij maar niet
konden vinden den *algemenen weg*,
den weg voor allen, om tot kracht te komen —
zat die man en zocht
de wetenschap voor ons....
En in 't verbond
van wetenschap en arbeid vond hij het,
de magneet, die ons aan elkaar voor goed
kon trekken: 't ganse proletariaat.
En hij schreef het uit in een gulden boek,
en in stalen boekjes: die leus voor ons.
Proletariaat aller landen, wees Eén.
En hij wees ons den weg, dien wij gegaan
waren in 't klein, in 't groot als algemenen
bevrijdings-zonlicht-gouden-vrijheidsweg.
En wij vereenden ons in eenen band,
de Internationale, die gij kent,
de Associatie roemvol aandenkens.
Dat was Marx, mijne vrienden, de man wien
de arbeidersklasse van Europa en
Amerika meer dankt dan aan wien ook.
De man, die d'Wetenschap, zolang u vreemd,
u gebracht heeft en haar gemaakt uw kracht.
U, lijdenden, verbond hij met het denken.
De denkenden verbond hij met het lijden.
Zacht golft het gras over zijn diepe graf
te Highgate, maar hij staat hier tussen ons,
hier naast mij, en daar zit hij tussen U.

HERMAN GORTER
(Uit: *Een klein Heldendicht.*)

100 jaar Communistisch Manifest

HONDERD jaar geleden schreven Karl Marx en Friedrich Engels, de grootmeesters van het Socialisme: „Een spook waart rond in Europa, — het spook van het communisme."

Indien zij thans het Communistisch Manifest zouden moeten herschrijven, zouden zij de klassiek geworden openingswoorden van het Manifest wellicht omkeren en verklaren: „Een spook waart rond in Europa, — het spook van het kapitalisme."

Immers, het spook, het angstbeeld van de toenmalige burgerij, is gegroeid, het is tot werkelijkheid geworden, het werd levenskrachtig. Maar het kapitalisme van toen is veranderd van een stevige jongeling in een grijzaard, het heeft zich zelf overleefd, het is geworden tot een spook, dat zijn sidderende zwakte achter uiterlijk machtsvertoon vergeefs tracht te verbergen.

Met de vraag, of zij de tekst van het Communistisch Manifest moesten herschrijven, hebben Marx en Engels zich inderdaad bezig gehouden. Toen zij het voorwoord tot de jubileumuitgave van 1872 samenstelden, verklaarden zij: „Hoe zeer ook de verhoudingen in de laatste vijfentwintig jaren zijn veranderd — de in dit Manifest ontwikkelde algemene stellingen zijn ook thans nog in grote lijnen volkomen juist." Zij schreven, dat hier en daar details verbeterd zouden moeten worden, maar — „Het Manifest is een geschiedkundig document, en we kennen onszelf niet het recht toe, daaraan iets te veranderen."

HOE komt het, dat ook honderd jaar, nadat het Manifest werd geschreven, de daarin ontwikkelde algemene stellingen nog juist zijn? Marx en Engels hebben gedeeltelijk zelf een antwoord gegeven op deze vraag. Zij verklaarden in het Manifest: „De theoretische stellingen der communisten berusten geenszins op ideeën of beginselen, die door deze of gene wereldverbeteraar zijn uitgevonden of ontdekt. Zij zijn slechts de algemene uitdrukkingen van feitelijke verhoudingen van een bestaande klassenstrijd, een zich voor onze ogen afspelende historische strijd."

Lenin heeft dat later nauwkeuriger omschreven. In 1920 verklaarde hij het feit, dat de ideeën van Marx door millioenen en millioenen zijn overgenomen, hij verklaarde de omstandigheid, dat de in het Manifest ontwikkelde gedachten ook thans nog hun volle geldigheid bezitten, als volgt:

„Dat was mogelijk, omdat Marx steunde op het hechte fundament van het menselijke weten...., omdat hij de ontwikkelings-

wetten van de mensenmaatschappij bestudeerde en de onvermijdelijkheid van de ontwikkeling van kapitalisme naar communisme begrepen heeft; voor alles echter, omdat hij door de meest exacte, grondige en diepste studie dezer kapitalistische maatschappij, door de volledige beheersing van alle resultaten der toenmalige wetenschap, dit bewijs kon leveren. Alles wat de maatschappij tot stand heeft gebracht, werd door Marx critisch verwerkt; niets liet hij buiten beschouwing. Alles wat de menselijke geest heeft geschapen, werd door hem verwerkt, becritiseerd, in de arbeidersbeweging beproefd en dan maakte hij zijn gevolgtrekkingen, die niet gemaakt konden worden door mensen, wier gezichtskring niet verder ging dan de burgerlijke maatschappij."

Lenin zette ook uiteen, op welke principes de gevolgtrekkingen berustten, die in het Manifest zijn neergelegd.

Als het eerste beginsel noemde hij de leer van het historisch materialisme, die op het inzicht berust, dat de maatschappijleer niets anders is dan een weerspiegeling van de economische opbouw van de maatschappij.

Het tweede beginsel is de economische leer van Karl Marx, die in het Manifest voor het eerst is aangeduid en die de arbeider bewust deed worden van zijn plaats in de maatschappij.

Het derde beginsel is het inzicht, dat de klassenstrijd de grondslag van iedere ontwikkeling en haar bewegende kracht is.

DE lessen, in deze drie hoofdstukken van het Marxisme neergelegd, hebben gedurende een honderdjarige ervaring van de arbeidersbeweging hun deugdelijkheid bewezen.

Er is echter nog meer bewezen. O.m. heeft de geschiedenis elke afwijking van het Marxisme als onjuist weerlegd. Enkele voorbeelden mogen hier ter toelichting dienen.

In hun voorwoord tot de Duitse editie van 1872 houden Marx en Engels zich bezig met het vraagstuk van de staat. Onder verwijzing naar het einde van het tweede hoofdstuk, waar in tien punten de maatregelen worden opgesomd, die volgens hen onder de toen heersende verhoudingen moeten worden genomen, wanneer de werkers de politieke macht hebben veroverd, verklaren zij: „In het bijzonder heeft de Commune (van Parijs) het bewijs geleverd, dat de arbeidersklasse de bestaande staatsmachine niet maar eenvoudig in bezit kan nemen en ze voor haar eigen doeleinden in beweging kan zetten."

Deze uitlating is o.m. voor Lenin aanleiding geweest tot het schrijven van zijn niet minder beroemd boek „Staat en Revolutie", waarin hij voor het eerst een samenvatting heeft gegeven van de marxistische staatstheorie. Zoals bekend heeft dit boek bijzonder heftige reacties teweeg gebracht in het kamp der sociaal-democratie, die in de loop van de jaren tussen de beide wereldoorlogen haar „theorie" van het democratisch socialisme verder heeft ontwikkeld, d.w.z. zich verder dan ooit verwijderd

heeft van de oorspronkelijke wetenschappelijke en practische bronnen van het Socialisme.

Het is echter niet van belang ontbloot, dat dezelfde sociaal-democratie, onder de druk van de gebeurtenissen, in tijden van uiterste nood, telkens weer gedwongen werd, haar vergissing te erkennen. In dit verband halen wij het Manifest van het Uitvoerend Comité van de Duitse Sociaal-democratische Partij aan, dat in 1934, na de ineenstorting, werd geschreven. Daarin lezen wij:

„De politieke omwenteling van 1918 eindigde in een tegen-revolutionnaire ontwikkeling.... De Sociaal-democratische partij nam de contrôle over de staat over zonder tegenstand, maar zij deelde die contrôle als vanzelfsprekend met de burgerlijke partijen, de oude bureaucratie en zelfs met de gereorganiseerde militaire formaties.
Dat zij de oude regering-machinerie letterlijk onveranderd heeft overgenomen — dat was de grote geschiedkundige vergissing, die door de Duitse arbeidersbeweging werd begaan, welke tengevolge van de oorlog elk begrip van richting had verloren".

Een snijdender veroordeling van de politiek der Noskes en Scheidemanns en een betere bevestiging van de juistheid der woorden van Marx en Engels, hierboven aangehaald, zijn niet denkbaar.

Het behoeft geen betoog, dat de huidige leiders van de Duitse sociaal-democratie het Manifest van 1934 verloochenen. (Maar het is ook geen toeval, dat de gedachten van dit Manifest — zij het in veranderde vorm — in de verklaring van Yalta over het toekomstige Duitsland terug te vinden zijn.)

Een zelfde ontwikkeling als in de Duitse sociaal-democratie zagen wij bij bepaalde figuren, die eertijds een voorname plaats in de internationale sociaal-democratie innamen. Daartoe behoort zeer zeker Otto Bauer, de leider van de z.g. Oostenrijkse school. In zijn, in 1931 verschenen studie „Kapitalismus und Sozialismus" verklaarde hij:

„De arbeidersklassen der industriële staten moeten de weg naar het Socialisme bewandelen niet door burgeroorlog en dictatuur, maar door vredelievend de verschrikkelijke offers van de burgeroorlog te vermijden".

Daartegen valt vanzelfsprekend niets in te brengen — zolang men bedoelt, dat onnodige offers in de strijd moeten worden vermeden. Maar Bauer bedoelde met de aangehaalde woorden, dat de mening van Marx en Engels over de betekenis van de staat over boord moest worden geworpen.

Drie jaar later, na de Februari-opstand van de Oostenrijkse arbeiders, moest hij zijn woorden inslikken. Toen schreef hij:

„De dagen van Februari 1934 hebben ons een indrukwekkende les geleerd. Toen begroeven we niet onze doden, maar ook onze vergissingen en illusies. De Oostenrijkse arbeiders geloofden, dat Socialisme door democratie en vredelievendheid kon worden verwerkelijkt. De fascisten hebben de democratie vermoord. Zij hebben de Oostenrijkse arbeiders geleerd, dat er geen andere keus bestaat dan: dictatuur van het fascisme of dictatuur van het proletariaat".

Onnodig er op te wijzen, dat ook de Oostenrijkse leiders de les van hun voorman reeds lang weer zijn vergeten.

DE opvattingen over het wezen der democratie vormen slechts een onderdeel van het Communistisch Manifest. Maar evenals deze verwijdering der sociaal-democratische leiders van de oorspronkelijke marxistische staats-theorie tot politieke nederlagen heeft geleid, zo heeft het loslaten van de economische leer vooral tot politieke verwildering geleid. De lijn der ontwikkeling is volkomen duidelijk. Zij begon, toen de vruchten van het imperialisme (en van het koloniale imperialisme in het bijzonder) de bureaucratie der arbeidersbeweging en delen der arbeidersklasse aantastten, met de eerste rechtstreekse aanval op de economische leer van Marx. Deze aanval werd geleid door Bernstein, de vader van het „revisionisme", die later nog eens als kroongetuige voor de Nederlandse reactie gebruikt zou worden (door mr. Oud).

Deze aanval op het kernstuk van het marxisme, de theorie van de kapitalistische maatschappij en de leer van de klassenstrijd, werd gevolgd door de hierboven reeds genoemde vervalsing van de theorie van de staat. Hand in hand daarmee ging de verloochening van de filosofische leer van Marx, begonnen door mannen als Adler, en haar diepste diepten bereikend in iemand als Hendrik de Man, die vele jaren als de theoreticus van de sociaal-democratie in West-Europa gold en van wie achteraf is gebleken, dat hij reeds lang voor zijn openlijke „bekering" in dienst van het fascisme stond.

Het verlaten van de vaste grond van het Marxisme door de leiders der sociaal-democratie leidde op theoretisch gebied tot kleinburgerlijke, reactionnaire opvattingen omtrent de betekenis van een gegeven situatie.

Als een voorbeeld voor deze verwording, citeren wij hier een der leiders van de internationale vakbeweging (Tarnow), die eens groot gezag in Europa had. Deze man schreef:

„Wij moeten twee perioden in de ontwikkeling van het kapitalisme onderscheiden: de periode van het Engelse kapitalisme, die beperkt was door haar mogelijkheden van expansie en de periode van het Amerikaanse kapitalisme, die op basis van de laatste technische ontdekkingen zich in het oneindige kan uitbreiden en ontwikkelen. Voor de eerste periode waren Marx en Lassalle typerend. Zij hielden vol, dat lonen bepaald worden door zekere economische wetten, dat zij afhankelijk zijn van de kosten der arbeidskracht, enz. *Voor de tweede periode is Ford typerend. Hij heeft bewezen, dat het kapitalisme bloeien kan, terwijl de arbeiders terzelfdertijd niet arm behoeven te blijven.*"

Zoals bekend is de Ford-ziekte na de oorlog algemeen geworden, zij heet nu Amerikaanse ziekte.

Maar het is duidelijk, dat de „theoretische" ontwikkeling van de sociaal-democratie eindigde met in het geheel geen theorie

meer te zijn, weshalve mr. v. d. Goes van Naters onlangs ook verklaarde, dat „wij een nieuwe theorie nodig hebben".

De opvattingen van de hier geciteerde vakbondsleider hielden in wezen in, dat de tijd van de klassenstrijd afgelopen is, een mening, die ook door Koos Vorrink wordt gedeeld en de rechtse leiders van de P.v.d.A. in ons land tot de meest absurde gevolgtrekkingen heeft geleid. De verloochening van de om ons heen woedende klassenstrijd bracht als vanzelfsprekend met zich mee de idee, dat de oude vorm der sociaal-democratische partij, hoe ver haar inhoud ook van de oorspronkelijke idealen afstond, geen instrument meer kon zijn voor de politiek, die uit genoemde absurde gevolgtrekkingen voortvloeide. Zij was in de eerste plaats belast met de volgens Vorrink al te nauwe verbinding met de vakbeweging (een gelegenheidsargument, omdat hij toen blijkbaar nog niet aan de mogelijkheid dacht, dat men ook kon proberen om de vakbeweging te zuiveren van alle socialistische smetten), die in de ogen der grote burgerij dan toch maar als het instrument bij uitstek van de klassenstrijd gold. De partij zelve was van haar oorsprong heropgebouwd op de grondslag van een zuivere arbeiderspartij, hetgeen in de ogen der Vorrinks eveneens niet meer in de nieuwe „Ford"-periode paste. De nieuwe partij moest niets meer met haar verleden te maken hebben. Immers:

„De oorspronkelijke taak der S.D.A.P. tegenover de arbeidersklasse: haar emancipatie, heeft zij in die zin vervuld, dat haar succesvolle strijd voor de invoering van het algemeen kiesrecht, d.w.z. haar politieke ontvoogding en verder het leggen van de sociale wetgeving, een zeker eindresultaat heeft bereikt."

„Haar sociale roeping tegenover de arbeidersklasse kan in grote lijnen als voltooid worden beschouwd, zodra een redelijk ouderdomspensioen is bereikt."

Door de ouderdomsvoorziening van Drees is dus, volgens Vorrink, de laatste wens van de Nederlandse arbeidersklasse vervuld. Wat was echter de sociale roeping van de S.D.A.P.? Dat was de verwezenlijking van het Socialisme....

VANZELFSPREKEND kan men het verlaten van de theoretische basis van het Communistisch Manifest en de verdere geschriften van Marx niet als een op zichzelf staand feit beschouwen. Integendeel, het afglijden, volledige loslaten van en de oorlogsverklaring aan de theorie van het Socialisme is in wezen niets anders dan een weerspiegeling van het binnendringen der kapitalistische ideologie in de rijen der arbeidersklasse, gepaard gaande met de materiële corruptie van zekere harer leiders.

Wanneer een van de reeds lang vergeten leiders van de vroegere Duitse sociaal-democratie durfde te verklaren, dat men het feit niet uit het oog mag verliezen, dat de arbeidersklasse een deel van het kapitalistische stelsel is en dat zijn ineenstorting

derhalve ook de ineenstorting van de arbeidersklasse moet betekenen(!), dan behoeft men er reeds niet meer aan te twijfelen, dat men hier met een doodgewone oplichter te maken heeft.

Het is echter ook vanzelfsprekend, dat het volledige loslaten van het Marxisme in zekere zin een principiële verandering in de houding der sociaal-democratische leiders, jegens de uit de socialistische beweging voortgekomen Communistische Partijen en in het bijzonder jegens de Sowjet-Unie, tot gevolg had.

Vanzelfsprekend — bittere vijandschap was er ook reeds voor de oorlog. Maar toen hadden zij nog de mogelijkheid een demagogische strijd te voeren tegen de uiterste reactie in het kamp van het kapitalisme. Nu echter zijn de fronten zuiverder getrokken. Het vaandel van het Socialisme, door Marx en Engels in 1848 geplant, is inmiddels overgenomen door tientallen millioen mensen. De meerderheid van de internationale arbeidersklasse heeft zich achter dit vaandel geschaard, gezien het feit, dat naast de socialistische Sowjet-Unie ook de arbeiders van haast geheel Oost-Europa de weg naar de socialistische maatschappij hebben betreden en in landen als Frankrijk en Italië de overgrote meerderheid der arbeiders de leuzen der Communistische Partij volgt.

De leiders der sociaal-democratie echter werden door de loop der geschiedenis gedwongen stelling te nemen, zonder voorbehoud, vóór de voortroep der internationale reactie, het Amerikaanse monopolisme.

Men weet, waarom Marx en Engels hun geschrift het Communistisch Manifest hebben genoemd. Omdat, zoals Engels in 1890 schreef, Socialisme in 1847 een bourgeois-beweging betekende, maar Communisme — arbeidersbeweging.

Dit woord heeft heden ten dage zijn volle betekenis terug gekregen. Wat zich thans „Partij van de Abeid", „Labour-partij" of zelfs „Socialistische Partij" in West-Europa noemt, dat is niets anders dan een bourgeois-beweging. Dat haar leiders zich in dienst hebben gesteld van het spook van het tot ondergang gedoemde kapitalisme, dat zij als de voortrekkers optreden van de nieuwe veldtocht tegen het land van het Socialisme en de nieuwe democratieën (welke veldtocht door de fascisten reeds werd verloren) — dat is het natuurlijke einde van lieden, die de principes van het Communistisch Manifest hebben losgelaten.

Voor de millioenen echter, die uit dit onvergankelijke document nieuwe moed en nieuw vertrouwen in de overwinning van het Socialisme weten te scheppen, betekent het Communistisch Manifest het begin van een nieuw tijdperk, het tijdperk van de bewuste opheffing van de mens uit de verwording van het kapitalisme.

Dit geeft de Communisten van 1948 de kracht en het zelfbewustzijn, het élan en de onstuimigheid, om als aanvoerders in de strijd voor democratie en welvaart, vrede en zelfstandigheid der volkeren te kunnen optreden.

W. I. LENIN

De historische lotgevallen van de leer van Karl Marx

Het voornaamste in de leer van Karl Marx is de verklaring van de wereldhistorische rol van het proletariaat als de stichter van de socialistische maatschappij. Heeft de loop van de gebeurtenissen in de gehele wereld deze leer, nadat zij door Marx was uiteengezet, bevestigd?

Marx bracht haar voor het eerst naar voren in het jaar 1844. Het „Communistisch Manifest" van Marx en Engels, dat in het jaar 1848 verscheen, geeft reeds een afgeronde, systematische, tot nu toe onovertroffen uiteenzetting van deze leer. De wereldgeschiedenis vanaf die tijd laat zich duidelijk in drie hoofdgroepen indelen: 1. vanaf de revolutie van het jaar 1848 tot de Commune van Parijs (1871); 2. vanaf de Commune van Parijs, tot de Russische revolutie (1905); 3. vanaf de Russische revolutie. Laat ons de lotgevallen van de leer van Marx in elk van deze perioden nader bezien.

I

In het begin van de eerste periode is de leer van Marx volstrekt niet overheersend. Zij was slechts een van de buitengewoon talrijke fracties of stromingen van het socialisme. Overheersend zijn vormen van het socialisme, die hoofdzakelijk met ons narodnikisme verwant zijn: de materialistische grondslagen van de historische beweging worden niet begrepen, men is niet in staat de rol en de betekenis van iedere klasse van de kapitalistische maatschappij te bepalen, men bemantelt het burgerlijke wezen van de democratische omvormingen met verschillende kwasi-socialistische frasen over „volk", „rechtvaardigheid", „recht", enz.

De revolutie van het jaar 1848 bracht een dodelijke slag toe aan al deze lawaaierige, bonte, schreeuwerige vormen van het vóór-marxistische socialisme. De revolutie toonde in alle landen de verschillende klassen van de maatschappij in actie. Het neerschieten van de arbeiders door de republikeinse bourgeoisie in de Junidagen van het jaar 1848 in Parijs bewijst voorgoed, dat alleen het proletariaat van nature socialistisch is. De liberale bourgeoisie vreest honderdmaal meer de zelfstandigheid van deze klasse dan welke reactie ook. Het laffe liberalisme kruipt voor haar. De boerén worden tevreden gesteld door het afschaffen van de overblijfselen van het feodalisme en gaan naar de kant van de orde over,

slechts zelden weifelen zij tussen de arbeiders-democratie en het burgerlijke liberalisme. Alle leerstellingen over het buiten de klassen staande socialisme en over de buiten de klassen staande politiek blijken klinkklare nonsens.

De Commune van Parijs (1871) sluit deze ontwikkeling van burgerlijke omvormingen af; alleen aan de heldenmoed van het proletariaat heeft de republiek haar duurzaamheid te danken, d.w.z. die vorm van structuur van de staat, waarin de klassenverhoudingen in hun meest onbedekte vorm naar voren treden.

In alle andere Europese landen leidt een meer ingewikkelde en minder afgeronde ontwikkeling tot dezelfde vorming van de burgerlijke maatschappij. Aan het einde van de eerste periode (1848-1871), de periode van stormen en revoluties, sterft het vóór-marxistische socialisme. Zelfstandige proletarische partijen worden geboren: de Eerste Internationale (1864-1872) en de Duitse sociaal-democratie.

II

De tweede periode (1872-1904) onderscheidt zich van de eerste door haar „vreedzaam" karakter, door het ontbreken van revoluties. In het Westen zijn de burgerlijke revoluties ten einde. Het Oosten is er nog niet aan toe.

Het Westen treedt in de periode van de „vreedzame" voorbereiding van het tijdperk van de toekomstige omvormingen. Overal vormen zich proletarische, naar hun grondslag socialistische partijen, die het burgerlijke parlementarisme leren gebruiken, hun eigen dagelijkse pers, hun voorlichtings-instellingen, hun vakverenigingen, hun coöperaties leren oprichten. De leer van Marx behaalt de volledige overwinning en gaat in de breedte. Langzaam maar onverstoorbaar schrijdt het proces van het groeperen en verzamelen van de krachten van het proletariaat voorwaarts, in voorbereiding tot de naderende gevechten.

De dialectiek van de geschiedenis wil, dat de theoretische overwinning van het marxisme zijn vijanden dwingt zich als marxisten te verkleden. Het innerlijk verrotte liberalisme poogt zich zelf in de gedaante van het socialistische opportunisme nieuw leven in te blazen. De periode van voorbereiding van de krachten voor de grote strijd wordt door hen uitgelegd in de zin van het afzien van deze strijd. De verbetering van de toestand van de slaven voor de strijd tegen de loonslavernij verklaren zij in de zin, dat de slaven hun recht op vrijheid voor een stuiver verkopen. Lafhartig prediken zij de „sociale vrede" (d.w.z. de vrede met de slavenhouders), het loslaten van de klassenstrijd, enz. Onder de socialistische parlementariërs, de verschillende beambten van de arbeidersbeweging en de „sympathiserende" intellectuelen hebben zij zeer veel aanhangers.

III

Nauwelijks waren de opportunisten erin geslaagd de „sociale

vrede" te verheerlijken en vol lof over de mogelijkheid, stormen onder de „democratie" te vermijden, of in Azië ontsprong een nieuwe bron van ontzaglijke wereldstormen. Op de Russische revolutie volgde de Turkse, de Perzische, de Chinese revolutie. Wij leven tegenwoordig juist in het tijdvak van deze stormen en van hun „terugslag" op Europa. Wat ook het lot moge zijn van de grote Chinese republiek, tegen wie thans de verschillende „geciviliseerde" hyena's hun tanden scherpen, toch zal geen kracht ter wereld in staat zijn in Azië de oude horigheidsmaatschappij te herstellen, het heldhaftige democratisme van de volksmassa's in de Aziatische en half-Aziatische landen van de aardbodem te doen verdwijnen.

Enige lieden die geen aandacht schonken aan de voorwaarden van de voorbereiding en ontwikkeling van de massale strijd, werden door het langdurige uitblijven van de beslissende strijd tegen het kapitalisme in Europa tot vertwijfeling en tot anarchisme gebracht. We zien thans hoe kortzichtig en kleinmoedig de anarchistische vertwijfeling is.

Geen vertwijfeling, maar moed valt er uit het feit te putten, dat de achthonderd millioen van Azië in de strijd voor dezelfde Europese idealen worden betrokken.

De Aziatische revoluties hebben ons dezelfde karakterloosheid en platheid van het liberalisme laten zien, dezelfde buitengewone betekenis van de zelfstandigheid van de democratische massa's en dezelfde duidelijke afbakening van het proletariaat van iedere bourgeoisie. Wie na de ervaring in Europa en in Azië over een buiten de klassen staande politiek en over een buiten de klassen staand socialisme spreekt, die moet men maar eenvoudig in een kooi, met de een of andere Australische kangeroe naast zich, te kijk zetten.

Na Azië is ook Europa — weliswaar niet op zijn Aziatisch — in beweging gekomen. De „vreedzame" periode van de jaren 1872-1904 behoort onherroepelijk tot het verleden. De duurte en de druk van de trusts brengen een ongekende verscherping van de economische strijd teweeg, die zelfs de door het liberalisme het sterkst gedemoraliseerde Engelse arbeiders in beweging heeft gebracht. Zelfs in het oer-reactionnaire jonkerland, in Duitsland, rijpt voor onze ogen een politieke crisis. De razende bewapening en de politiek van het imperialisme maken van het moderne Europa een zodanig stuk „sociale vrede", dat het meer heeft van een kruitvat. Maar de ontbinding van alle burgerlijke partijen en het mondig worden van het proletariaat schrijden onverstoorbaar voorwaarts.

Na het ontstaan van het marxisme bracht elk van de drie grote tijdperken van de wereldgeschiedenis een nieuwe bevestiging ervan en nieuwe triomfen. Maar een nog grotere triomf voor het marxisme, als de leer van het proletariaat, zal het naderende historische tijdperk brengen.

(„Prawda", 14 Maart 1913).

Het manifest

In het begin van 1848 woonde Karl Marx met zijn gezin te Ixelles, een van de voorsteden van Brussel. In opdracht van de juist opgerichte Communistenbond — hoofdzetel Londen — had hij een beginselverklaring omtrent de doelstellingen van het communisme moeten opstellen, die aan de verschillende secties van de Bond kon worden toegezonden. Reeds had Marx' vriend Friedrich Engels een ontwerp gemaakt in de vorm van een cathechismus met vragen en antwoorden, die Marx als een van de grondslagen voor zijn uitgewerkt Manifest gebruikte. Daar Friedrich Engels in het begin van 1848 te Parijs verbleef, om daar onder de Duitse emigranten propaganda te maken voor de Bond, kwam de formulering van het Manifest bijna geheel voor rekening van Marx.
De navolgende episode schildert, hoe Friedrich Engels, na eind Januari door de reactionnaire Franse regering te zijn uitgewezen, naar Brussel terugkeert, om daar kennis te nemen van het handschrift van het Communistisch Manifest in de redactie van Marx. — Th. de V.

Terwijl Friedrich Engels 's nachts het huis van de familie Marx verliet en van Ixelles naar Brussel wandelde, trok de mist langzaam op. Zij hing over alleeën en verlaten tuinen met een laatste sluiering, waartussen al hemelsegmenten vol koelte en dunne sterrenbloei zichtbaar werden. Hij liep breed ademend, opgeruimd in het vooruitzicht, straks het handschrift te lezen, dat hij bij zich gestoken had, waarvan hij eigenlijk alles al wist en dat toch geheel nieuw voor hem wezen zou.

Hij liet zich in een klein hotel een kamer wijzen. Het was er koud. Hij kleedde zich vlug uit, waste hoofd en borst en kroop rillend van welbehagen tussen de dekens, waar hij zich inrolde, tot alleen zijn hoofd en armen er uitstaken. Hij had de lamp naast zich op het beddetafeltje gezet en schroefde de vlam hoger, voor hij het handschrift van het Manifest vol verwachting openvouwde. Jenny had gelijk, als hij het nog niet wist na vier jaar samenwerking met Marx: Karl schreef de meest curieuze, kleine, verwikkelde hand, die men zich denken kon; het was, of er horden van fijn-gelede mieren over het papier wriemelden, die ieder als een strootje een stukje idee met zich zeulden. Het lezen gaf hem, terwijl zijn lichaam warm werd en zijn hoofd klaar en bezonnen bleef, een dubbele genoegdoening: een doordringen in de uitwendige moeilijke symboliek van dit schrift en tegelijk een zich verliezen in zijn zin. Hij trok het kussen nog een keer hoog op, zodat het hem in de schouders steunde en las:

„Een spook waart door Europa — het spook van het communisme. Alle machten van het oude Europa hebben zich tot een heilige drijfjacht tegen dit spook verbonden, de paus en de tsaar, Metternich en Guizot, Franse radicalen en Duitse politiebeambten."

Het leek hem, dat hij Marx hoorde spreken. Deze soms wat snijdende, onbarmhartige en met hartstocht bevangen stem, zoals hij ze kende van vergaderingen, debatten, van deze jongste avond.

Hij las verder. Dan weer was het zijn eigen echo, die hij vernam — de stem van het oude ontwerp, dat Marx gebezigd had — en die als een ondertoon van deze sterke stem meeklonk, een sneller, maar niet minder vast geluid. Er was een harmonie, die hij herkende van de vroegere foliovellen, die zij samen gevuld hadden: Die Heilige Familie, die Deutsche Ideologie.... Zoals daar waren ook hier de beide mannenstemmen volkomen tegen elkaar opgewassen; maar de jongste, de hoge en vaardige, ruimde telkens weer zonder nijd of ergernis de plaats in aan de zware, doordringende. Terwijl Friedrich Engels las, zonder zich van deze dingen klaar als een weten bewust te zijn, was het hem in wezen duidelijk. Er rees een bewondering in hem voor die ander, die hem vervulde, zonder dat er aan iets in hem zelf afbreuk werd gedaan. Die gelijkwaardigheid bleef; een gelijkwaardigheid, die bij hem in een soort erkentelijkheid overging en in de nog onbewuste, maar niet minder hechte overtuiging, dat alleen gelijkwaardigen elkaar kunnen dienen. Hij glimlachte soms, ook daar, waar de tekst niet de minste aanleiding bood. Hij zou Marx dienen, ook al wist hij in deze nacht zelf nauwelijks, dat het voornemen rijp werd in hem.

„De geschiedenis van alle maatschappijen tot op onze dag is de geschiedenis van klassen-conflicten." Duidelijk? Hij gaat wijdbeens staan, doctor Marx, en spreekt hun van wat geweest is: „Vrije en slaaf, patriciër en plebejer, baron en lijfeigene, gildeburger en gezel, kortom, onderdrukker en onderdrukte stonden steeds tegenover elkaar, voerden een onafgebroken, soms stille, soms openlijke strijd, een strijd, die telkenmale eindigde met een revolutionnaire herschepping van de hele samenleving, of met de gemeenschappelijke ondergang van de strijdende klassen." En nu? De bourgeoisie is het, die als product van eeuwenlang botsen, lijden, terugslaan tot de moeizame heerschappij is gestegen. Gij weet, arbeiders, wat dat zeggen wil. Gij kent de macht van uw broodheren aan den lijve. Onderschat ze niet. Onderschat niet wat deze bourgeoisie, die gij haat en die u verfoeit, heeft klaar gespeeld. Men moet zijn tegenstanders kennen. Gij moet weten, dat deze bourgeoisie heeft gebroken met al wat eens een heiligenschijn droeg; dat zij alle idyllen in de geschiedenis heeft verstoord, ridderdom en vrome dweperij heeft weggelachen met haar moraal van het bare betaalmiddel; dat zij dichters en priesters, juristen en geleerden om zich verzameld heeft en in afhankelijkheid houdt. Zij heeft veel meer gedaan dan egyptische pyramiden, romeinse waterwerken en gothische kathedralen bouwen; zij heeft veel machtiger dingen aan 't rollen gebracht dan volksverhuizingen en kruistochten. Zij heeft gezwoegd als een titan, die geen steen op de andere laat, gedwongen als hij is de oude goden door eigen wonderwerk te overwinnen. De bourgeoisie is tot op heden de meest drieste, de revolutionnairste klasse geweest, die ooit de wereld aangreep en verdeelde. Maar geloof niet, dat zij zoveel zaken aan 't wentelen, storten en

stromen bracht, en daarbij toch kans ziet haar bewind over die beweging meester te blijven. Zij kan scheppen, maar niet voltooien; zij kan machines op gang brengen, maar ze niet dóór laten lopen. Zij kan niet bestaan, zonder de productieve krachten en al, wat daar op gebouwd is — en dat is deze hele verwikkelde samenleving met haar systemen, filosófieën, wetenschappen — aanhoudend te veranderen. Waar alle machten van het verleden streefden naar een onwrikbare ijzeren orde, die zichzelf zou herhalen als een sterrenloop, bestaat de bourgeoisie, of zij wil of niet, slechts door het onbestendige; zij moet alles wat gaat en staat verdampen en omverwerpen, haar rijk is dat van de onzekerheid en de onrust.... Zij balt alles samen, landen, verkeersmiddelen, markten, belangen, beschavingen; zij zet op alles één merk: hier is mijn voordeel. Zij breekt daarvoor grenzen en beperkingen, desnoods met legers en vloten; zij maakt de uitbuiting op wereldschaal mogelijk. Zij bevrijdt het mensdom van zijn locale benauwenissen en stoot het terug in algemene misère en gebondenheid. Zij stelt de vrije concurrentie in en roept daarmee de vloek van steeds terugkerende crises over eigen hoofd. Zij verkondigt de orde en ontketent ter handhaving daarvan alle duivels van de anarchie. Zij smeedt de wapens, om een eind te maken aan de beknellingen van gilde, adelsrecht en kerkvoogdij, en zij beseft niet, dat zij, door haar kolossale werkplaatsen en smidsen met proletariërs te bevolken, nieuwe wapens leert hanteren aan millioenen knechten. „In dezelfde mate waarin zich de bourgeoisie, d.w.z. het kapitaal, ontwikkelt, vormt zich het proletariaat, de klasse van moderne arbeiders, die slechts zo lang leven, als zij werk vinden, en die slechts zo lang werk vinden, als hun arbeid het kapitaal vermeerdert." De arbeiders, die zich verkopen, vallen als elke koopwaar onder de grimmige economische wet, blootgesteld te zijn aan alle grillen van de concurrentie, aan alle schommelingen van de markt....

Engels las niet meer, maar hij beleefde de geschreven woorden als tweede, schrillere werkelijkheid. Eerst scheen het hem, dat hij achter het gelezene de kinderen zag, die men in de mijnputten van Wales liet dalen, om ze daar als trekdieren voor de mijnkarren te laten zwoegen, tot men ze des avonds slaapdronken en gebroken weer ophaalt; hij zag straten van Manchester, zieke plekken, waar hij met Mary *) was geweest, of de ellende van de Parijse Faubourg St. Antoine, waar hij drie dagen geleden nog had gelopen.... Het beeld ging van lieverlede over in een gruwelijke mythologie. In de trein had hij F a u s t zitten lezen, — het enige boek, dat hij op het laatste ogenblik nog gegrepen en in zijn zak gestoken had. Plotseling wemelden achter de beschreven bladzijden van het Manifest de driftige, wriemelende scharen van de klassieke Walpurgisnacht. Besmeurd met roet en aardgruis werden

*) Mary Burns was een fabrieksarbeidster uit Manchester, die Engels' levenslange vriendin en geliefde werd. — d. V.

de onderworpenen door onzichtbare bevelvoerders uit trechters en schachten opgejaagd. Men kon de gezichten van deze slaven niet zien, maar zij hadden de gekromde lichamen van kolenbranders en spinners en mijnhakkers, die hij had aanschouwd, slechts mismaakter en dwergachtiger. Zij zeulden stammen en stapelden bergen steenkool; zij hakten in mergel, kropen over balken en bogen onder ijzeren raderen. Zij liepen in massa voor de dissel van reusachtige wagens, zij hingen aan de wielen, die zij wilden doen rijden en werden er mee op en neer geslingerd. Zij wemelden tussen zwarte muren, waarbinnen vuur blakerde; zij stookten de vlammen aan, tot zij demonisch op de adem van deze vuurpoel zweefden, half geroosterd en niet bij machte naar de bodem terug te keren.... Maar Engels, in die minuut van elkaar overschuivende beelden, zag ook het bestaan van de vrijen daarboven, waarvan de slaven geen weet hebben. Zij zwommen in blauwe, warme bergmeren, die de wolken in hun diepte vasthouden; zij zonden zich op weilanden vol anemonen en hyacinthen....

Engels liet het handschrift zakken en bedekte een seconde of wat de ogen met de hand. Het was zonderling: hij was er misschien eerder bij geweest dan Marx, om deze ellende te kennen en te begrijpen, maar de bewoordingen, waarin Marx ze dit keer opriep, dompelden hem weer in de schelle onhoudbaarheid van deze tegenstelling. Hij was er zeker van, dat het leed der proletariërs niet lang meer duren kon. De stroom der dingen zelf kan niet zinneloos eenzelfde meander beschrijven. Hadden Marx en hij na de oude Hegel niet het eerst begrepen, dat de radicale tegenstelling de voorwaarde is voor haar radicale ontkenning?.... Hij las verder. Men kan geen levende wezens misbruiken, geslacht na geslacht, om rijkdommen voor zich te laten scheppen, zonder hun het geheim van de werkplaatsen te ontsluiten; en dat is het geheim van hun eigen kracht en getal; het geheim, dat zij geen monsters, maar mensen zijn.... Het proletariaat krijgt bovendien zijn denkende helpers. Het wordt een beweging, niet meer van een minderheid ten gunste van minderheden, maar van een kolossale meerderheid. En die massa kan zich niet oprichten naar de zonneschijn daarboven, zonder daarbij alle deklagen te verbrijzelen, die haar van de meesters scheiden: dwangarbeid en willekeur, bijgeloof en barbaarsheid, die men op haar schouders gestapeld heeft....

En eensklaps lachte hij. Goede Goethe, dacht hij; geniale Goethe, had ik jou nodig om tot een visioen van de uitbuiting te geraken, dat ik zelf duivelser kon oproepen — om een realiteit te doorgronden, die ik zelf zo van nabij heb leren kennen, dat ik jou er niet eens mee in aanraking zou durven brengen, uit angst al je olympische zintuigen te kwetsen....? Maar misschien was Goethe toch niet zo vreemd in deze samenhang als hij wel dacht; had Goethe tenslotte niet Wilhelm Meister's Wanderjahre geschreven en daarin gedroomd, zoals alle utopisten, die dichters

zijn — of zoals alle dichters, die genoodzaakt zijn in utopia's te geloven — van een toekomstig mensengeluk, een nieuwe harmonie tussen stervelingen en aarde....? New Harmony.... kijk. Als men de uitdrukking in 't Engels vertaalde, had men tegelijk de naam van de heilskolonie, die Robert Owen in Amerika had gesticht en die hem zo'n koude ontnuchtering had bezorgd; en was Owen niet de grootste utopist, die er leefde, bij wiens Zondagspreken hij Mary voor het eerst had ontmoet? De ring sloot zich op onvoorziene wijze.... De utopisten stonden daar, bij tientallen gedreven door hun goede wil, hun beroep op het „edele in de mens", hun deernis; zij droegen papieren plannen aan, om de onterfden op te heffen en de hoogmoed en het kwaad van de rijkdom te beteugelen; en in hun gevolg liepen de dromers, de dwepers en zoekers, die zichzelf ook graag socialisten en communisten noemden, zonder te beseffen, dat het communisme niet wordt bereikt door constructies van wereldverbeteraars, hoe geniaal ook, laat staan door goede wil en pure liefde.... Het was tijd, dat de arbeiders begrepen, dat het communisme een uitvloeisel is van de dingen, zoals ze zijn, van de contrasten, die in de wereld der verschijnselen worden opgehoopt en waarvan men er geen kan vermijden, tenzij men ze snel tot hun zieke einde weet te brengen.... Ja, ook Marx en ik willen de opheffing van de „rijkdom"; maar wij kunnen de burgerlijke eigendom niet opheffen, zonder er de maatschappelijke voor in de plaats te stellen, zo goed als de feodale niet kon verdwijnen, voor de burgerlijke hem kwam vervangen. De burgerlijke eigendom bestaat immers niet in een huis, een paard of een maîtresse. Hij is een macht, die de maatschappij kan maken en breken, de stille despoot in den lande; en de middelen tot die despotie verleent gij hem, arbeiders, door bij hem in loondienst te gaan en met uw levende arbeid te vermeerderen, wat hij reeds dank zij u heeft opgehoopt.

Het was hem nu bij het lezen, of Marx zich niet meer tot de arbeiders wendde, maar naar de verontwaardigde, verontruste kampioenen van de kapitaalsmacht; of hij, superieur en uitdagend, met de handen in de zijde, tot hen sprak: „In uw bestaande maatschappij is het privébezit voor negentiende van haar leden afgeschaft; het bestaat immers juist daardoor, dat het voor negentiende niet bestaat.... Gij verwijt ons, dat wij de eigendom willen opheffen? Ja, dat willen wij zeker. Maar als gij beweert, dat wij daarmee de persoonlijkheid opheffen, betekent dat alleen maar, dat er voor u geen andere persoonlijkheid is dan de bourgeoisie, de burgerlijke bezitter. En deze moet vast en zeker opgeheven worden...."

Engels grinnikte zacht. Ja, dit was Marx, onbuigzaam, niet te vangen.... En Marx gebruikte toch de argumenten, waarmee hij, Engels, in zijn ontwerp had trachten aan te tonen, dat het kapitalisme zichzelf op de hielen trapt, in zijn beweringen en uitwerkingen zo verstrikt en verstikt raakt, dat het een onmoge-

lijkheid wordt en maar één ding meer kan: in zijn tegendeel, de communistische eigendom, omslaan.... Het is toch duidelijk, dat de communisten geen andere belangen hebben dan de arbeidersklasse: zij zien de weg alleen scherper, onontkoombaar, zij dringen verder in de toekomst door, omdat voor hen het geheim geen mysterie meer heeft. Zij dringen door als strategen, hun practijk afmetend naar de omstandigheden van iedere natie, naar het peil, waarop zich het proletariaat van elk land bevindt.... Hij bladerde sneller. Hier dreef zijn eigen stem hoorbaar boven... Daar kwamen de tien punten, die Marx en hij nog hadden geformuleerd als eerste maatregelen, om „despotisch in te grijpen in de burgerlijke eigendomsverhoudingen", wilde men aan de despotie van de bevoorrechte minderheid werkelijk een einde maken.... Het begin van de vrije bloei voor ieder is de vrije bloei van het geheel. Terwijl hij las, leek de ommekeer eensklaps weer dichtbij. De ergernissen en het verdriet om de Parijse teleurstelling, de zwakheden van zijn partij en de persoonlijke zwakheden van kameraden en vrienden leken nauwelijks meer gewicht in de schaal te leggen.... Nog tien, nog twintig jaar? dacht hij. Wij maken het zeker mee; wij moeten het meemaken, de verovering van de blauwe meren en de bloeiende loofbossen door de verachten uit de onderwereld.

Hij ademde diep, zijn gedachten remmend. Niet te onstuimig, Friedrich Engels. Men kan geen fase van de groei overslaan, geen bladzijde in het bittere boek vermijden; dat is juist de voorwaarde voor het slagen van de beweging in haar geheel; dat wij dit begrepen hebben, daar ligt ons grondig verschil met degenen, die het zo goed menen en die toch alles weer verkeerd doen, omdat zij met een fantastische sprong uit de realiteit in Utopia willen belanden.... Hier volgde het hoofdstuk in het Manifest, dat zich met hen bezig hield. Engels hief het hoofd; buiten sloeg het twee uur. Morgen verder lezen? Neen, morgen had hij andere dingen te doen. Hij bladerde weer vlugger, sloeg hier en daar een passage over. De vergissingen, de frasen, de tekortkomingen van de fantasten, hoe onbarmhartig solde Marx er mee: Lamennais en Sismondi, Disraeli en Carlyle kregen de kous op de kop, en zij hadden die verdiend; Karl Grün werd gekraakt, dat zou de Duitse arbeiders rauw in de oren klinken, maar het was tijd; Proudhon werd om de oren geslagen, en terecht; hij mocht voor allerlei dingen een scherpe intuïtie hebben, hij had daarnaast te veel bedorven. De dromers van Simon en Cabet werden naar de aarde teruggehaald, om rekenschap af te leggen; zij stonden daar vreemd in de wereld der tastbare verschijnselen en wankel tussen de feiten.... hoeveel moed zij in hun dromen hadden gehad en hoeveel verontwaardiging; ja, hoevelen zij het eerste teken van verlossing hadden gegeven, toen zij hun toekomstverwachting boven de zwarte horizon hadden doen rijzen.... Het was goed, dat men ze recht deed en ze toch weer terzijde schoof; op dit ogenblik, nu er nuchter gehandeld moest worden,

waren zij alleen maar gevaarlijk als dwaallichten; en men moest de gevaren bij hun namen noemen. Communisme, dat was immers ook het noemen van de dingen bij hun naam, ontdaan van hun schijn, hun zelfvermomming....

Engels overwon de terugkerende zwaarte in zijn hoofd, om te zien, hoe Marx de verhouding van de communisten tot het achterlijke, Pruisisch geknechte vaderland had omschreven. De woorden klonken stoutmoedig, haast te stoutmoedig: — „Op Duitsland richten de communisten hun voornaamste aandacht, omdat Duitsland aan de vooravond staat van de burgerlijke revolutie, en omdat het deze omwenteling volbrengt onder progressievere voorwaarden van de algehele Europese beschaving en met een veel ontwikkelder proletariaat dan Engeland in de 17e en Frankrijk in de 18e eeuw, d.w.z., dat de Duitse burgerlijke revolutie slechts het onmiddellijk voorspel kan zijn van een proletarische..."

Engels herlas de woorden en knikte langzaam. Verbinding van de communisten met de werkelijke democraten van ieder land — ja. Met die van Duitsland bovenal. Duitsland, het begin van hun hoop en verwachting, dat juist, omdat het zo lang gedwarsboomd was in zijn groei, de verste sprong vooruit leek te kunnen, te moeten maken. Velen zouden zich aan die uitspraak ergeren. Maar hij wist, dat ze op goede gronden berustte: alleen de concurrentie met Frankrijk en Engeland dreef de Duitse burgerij al tot daden.... En van die daden zouden de Duitse arbeiders dan eindelijk eens profiteren. Dus moest het gezegd worden, onomwonden en nadrukkelijk, zoals alles in het Manifest. Het was immers tijd, zo schreef Marx, dat de communisten hun meningen en bedoelingen zonder omwegen verkondigden. „De communisten verklaren openlijk, dat hun doelstellingen alleen kunnen worden bereikt door de gewelddadige omverwerping van alle tot nog toe bestaande maatschappijvormen. Mogen de heersende klassen sidderen voor een communistische revolutie. De proletariërs hebben daarbij niets te verliezen dan hun ketenen. Zij hebben een wereld te winnen...."

Engels' nu doodmoe hoofd gleed voorover. Niets te verliezen dan hun ketenen. In Parijs, Londen, Berlijn, Wenen en Warschau.... De scherp en fijn beschreven blaadjes vielen uit het omslagje over de dekens uiteen, enkele dwarrelden naar de grond.... Goed gezegd, Marx.... Niets dan hun ketenen.... Nog een keer knipperden zijn ogen open, gleden loom over het zo juist gelezen blad, ontcijferden de laatste onderstreepte regel: *Proletariërs aller landen, verenigt u!* Hij glimlachte. De oproep wekte vage, deinende beelden van mensenmassa's, die zich van alle richtingen uit naar één punt drongen.... Het beeld vervloeide; de begeleidende stemming van zekerheid, zelfbewustzijn, bijna van geluk, verdwenen niet. Hij sloot de ogen onder een hernieuwde aanval van de slaap, draaide zich oudergewoonte op zijn rechterzijde, trok de kilgeworden armen instinctief onder het dek. De glimlach bleef om zijn mond. THEUN DE VRIES.

Marx in Nederland

Bij de herdenking van het Communistisch Manifest mag de stem van onze, in het concentratiekamp omgekomen, partijgenoot, Mr. A. S. de Leeuw, niet ontbreken. De aangehaalde passages, over het verblijf van Marx in Nederland, zijn ontleend aan het belangrijkste werk van deze voormalige hoofdredacteur van P. en C., Het socialisme en de natie, *dat kort voor de tweede wereldoorlog verscheen.*

In 1840 reisde Engels op 20-jarige leeftijd voor het eerst naar Engeland en trok dus ook ons land door. Hij schreef hierover enkele impressies. Maar hij kende Nederland nog maar oppervlakkig. Marx had echter nauwere betrekkingen met Nederland want —

„De jonge Marx kende ons land zeker beter dan Engels. Rijnlander van geboorte, had hij vele familieleden en connecties in Nederland, dat hij in de loop van zijn leven ook dikwijls bezocht heeft, en hij las en verstond Hollands. Als jongen van 17 jaar bracht hij al een vacantie bij familie van zijn moeder te Nijmegen door, twee van zijn zusters trouwden met Nederlanders en vele jaren stond hij in nauwe betrekking tot zijn oom Lion Philips, die met zijn gezin te Zaltbommel woonde; hier vond Marx ook dikwijls steun, als de nood in zijn eigen huisgezin, in die moeilijke jaren te London, al te nijpend werd."

Op het eind van Maart 1843 maakte Marx een reis door Nederland. Van deze reis publiceerde Marx een correspondentie in de *Deutsch-Französische Jahrbücher.*

„De correspondentie begint met een brief van Marx aan Ruge, gedateerd Maart 1843, *Op de trekschuit naar D.* — de trekschuit, het onvermijdelijke embleem van de Hollandse achterlijkheid! De brief is een klacht over de Duitse jammer en een aankondiging van de Duitse revolutie, en hij begint zo:

„Ik reis nu in Holland. Voor zover ik uit de Franse kranten hier zie, is Duitsland diep in de drek gereden en geraakt het er dieper en dieper in. Ik verzeker U, zelfs als men niets minder gevoelt dan nationale trots, dan gevoelt men toch nationale schaamte, zelfs in Holland. De kleinste Hollander is nog een staatsburger, vergeleken met de grootste Duitser."

„Dit klinkt al heel anders, dan Engels' jeugdgeschriften. Het oordeel over Nederland luidt niet vleiend, en hoe kon het anders zijn? Het land stagneerde nog, de liberale oppositie kwam geen stap verder, de economische ontwikkeling stokte, de armoede was troosteloos, de geest vond er geen voedsel. En toch — *de kleinste Hollander was nog een staatsburger, vergeleken met de grootste Duitser.* Met zo brandende schaamte onderging Marx de achterlijkheid, de willekeur, het bouwvallige feodalisme, de Pruisische jonkerheerschappij en de politieke

onbenulligheid van het Duitsland zijner dagen, dat hij zelfs het Holland van de trekschuit en de *Camera Obscura* nog als een vooruitgang moest zien, vergeleken bij de ellende in eigen huis."

Marx reisde niet alleen in ons land, maar hij sprak er ook. Van 1—7 September 1872 vond in Den Haag het vijfde congres van de Eerste Internationale plaats. Naar aanleiding hiervan sprak Marx te Amsterdam.

„Het congres was hier te lande ten dele met openlijke vijandigheid, ten dele met geveinsde geringschatting ontvangen. De conservatieve partij en haar orgaan, het *Dagblad van Zuid-Holland en 's-Gravenhage,* hadden een ophitsende campagne gevoerd en eisten van de regering, dat zij het congres zou verbieden. De liberale pers volgde de tactiek, het congres en zijn deelnemers verachtelijk te maken en belachelijk voor te stellen — bijzonder laffe staaltjes van deze strijdwijze zijn te vinden in het als brochure uitgegeven verslag van S. M. N. Calisch, *Een zesdaags internationaal debat: wat er in de eerste Septemberweek van dit jaar in de Haagse Lombardstraat voorviel.* Marx, *de onfeilbare gebieder van de Internationale(!),* wekte in het bijzonder de nieuwsgierigheid van deze journalist; hij had niet alleen vernomen, of verzonnen, dat Marx in 1848 ter dood veroordeeld was, maar ook, dat hij rijk was en te Londen, waar hij de bitterste ellende geleden heeft, in een zeer net gemeubeld huis woonde. Als een ander staaltje van deze persmanieren (zij zijn er sinds 1872 niet beter op geworden) kunnen wij citeren, dat Calisch zich zeer verbaasd toonde, omdat de Paus, de alleen heersende chef van de Internationale(!), er niet als een vagebond uitzag:

„... Zijn familie te Amsterdam kan hem gerust in gezelschappen presenteren of naar Artis met hem gaan thee drinken. In zijn grijs pakje ziet hij er comme il faut uit, iemand, die hem niet kent en niet onder de invloed verkeert van de nachtmerrie der gevreesde Internationale, zou hem voor een tourist houden, die een voetreis doet..."

„Het congres kon ongestoord plaatsvinden, behalve gedurende de openbare zitting van de zesde September; toen was er een talrijk publiek opgekomen om Oranjeliederen te zingen en lawaai te maken, zodat de zaal ontruimd moest worden.

„Na het einde van de zittingen werd er een arbeidersvergadering te Amsterdam gehouden, in een zaaltje genaamd *Dalrust* bij de Hoge Sluis. De meeste gedelegeerden waren daar op 8 September present, ook Marx en Engels. Marx hield een belangrijke rede, waarin hij de politieke besluiten van het congres samenvatte en toelichtte. Hoe belangrijk de redevoering ook was, de verslaggever, die het *Handelsblad* er naar toestuurde, had het te druk met het uitdenken van weëe grapjes over *Burger Marx* en de andere vreemde snoeshanen en over de onaanzienlijkheid van het zaaltje, om een nauwkeurig en betrouwbaar verslag voor het nummer van de 10e te leveren.

Rudolf Meyer geeft zakelijk hetzelfde, maar in preciezer formulering en wij volgen zijn boek.

„Marx begon met enige woorden over de plaats, waar het congres bijeengekomen was. In de 18e eeuw plachten koningen en potentaten zich in Den Haag te verzamelen, om de belangen van hun dynastieën te bediscuteren. Maar thans waren in deze reactionnaire stad de zittingen van de Arbeid gehouden, en ook daar had de Internationale sympathieën gevonden onder de arbeiders, die er even hard zwoegen moesten als in Amsterdam, — arbeiders, die 16 uur per dag moesten werken.

„Het congres in Den Haag had gewichtige dingen volbracht. *Het had de noodzakelijkheid geproclameerd, dat de arbeidende klassen, zowel op politiek als op sociaal gebied, de oude maatschappij, die ineenstort, bestrijden.*

„Er had zich een groep gevormd — de anarchisten — die van de arbeiders eiste, dat zij zich van de politiek zouden onthouden, maar het congres had dit principe voor gevaarlijk en noodlottig verklaard.

„De arbeider moet eenmaal de politieke suprematie veroveren, om de nieuwe organisatie van de arbeid te grondvesten, hij moet de oude politiek, die de oude instellingen in stand houdt, omverwerpen of het zal hem vergaan als de eerste christenen, die dit versmaad en verzuimd hadden en die hun rijk nu ook nooit in deze wereld zagen.

„Maar wij hebben volstrekt niet voorgegeven, dat de middelen om tot dit doel te komen in alle gevallen dezelfde moesten zijn. Wij weten, dat men rekening moet houden met de instellingen, de zeden en tradities der verschillende landen en wij ontkennen niet, dat er landen zijn, zoals Amerika, Engeland en als ik Uw instellingen goed ken, Holland, waar de arbeiders door vreedzame middelen tot hun doel kunnen komen.)*

„Als dit waar is, dan moeten wij toch erkennen, dat in de meeste landen van het vasteland het geweld de hefboom van onze revolutie moet zijn: op geweld zal men te zijner tijd een beroep moeten doen, om eindelijk de maatschappij van de arbeid te vestigen.

„Het congres had de Generale Raad van de Internationale grotere macht gegeven. Dit gebeurde op het ogenblik, *waarop te Berlijn de koningen bijeenkomen, waarop uit deze bijeenkomst van de machtige vertegenwoordigers van de feodaliteit en een voorbijgegane tijd nieuwe en heftiger onderdrukkingsmaatregelen onstaan* — op het ogenblik, waarop de vervolging zich organiseerde. Het was wijs en noodzakelijk, de macht van de Generale Raad op dat ogenblik te vermeerderen en te centraliseren.

„*Overigens*, vervolgde Marx, *wie, behalve onze vijanden, zou de macht van de Generale Raad argwaan kunnen inboezemen?*

*) Volgens een andere lezing was Marx minder positief: „en als ik uw instellingen beter kende, zou ik er misschien aan toevcegen, Holland".

Heeft hij soms een burocratie, een gewapende politie, om zich gehoorzaamheid te verschaffen? Is zijn autoriteit niet uitsluitend een morele? En wat hij besluit, legt hij dat niet aan de federaties voor, die de opdracht hebben dit uit te voeren? Koningen in deze toestand, zonder leger, zonder politie, zonder beambten, zouden zwakke hinderpalen zijn voor de gang van de revolutie, op de dag, waarop zij hun macht alleen aan de morele invloed en de morele autoriteit zouden danken.

„Hierop verdedigde Marx de verhuizing van de Generale Raad naar Amerika en herinnerde hij zijn toehoorders aan het fundamentele beginsel van de Internationale: de solidariteit.

„Wij zullen het grote doel, waarnaar wij streven, bereiken, als wij dit levengevende principe onder alle arbeiders van alle landen op sterke basis zullen grondvesten. De revolutie moet solidair zijn en wij vinden een groot voorbeeld in de Commune te Parijs, die gevallen is, omdat niet gelijktijdig in alle hoofdsteden, in Berlijn, in Madrid, enz. een grote revolutionnaire beweging uitgebroken is, die met deze geweldige opstand van het proletariaat van Parijs in verbinding stond.

„Marx eindigde met een persoonlijk woord. Men had het onware gerucht verspreid, dat hij zich uit de Internationale zou terugtrekken, edoch: *De rest van mijn leven zal, zoals mijn vroegere arbeidstijd, aan de triomf van de sociale ideeën gewijd blijven, die, daarvan zijn we zeker, eens de heerschappij van het proletariaat tot stand zullen brengen."*

Het is verleidelijk om nog meer uit dit boek te citeren. Plaatsruimte verbiedt dit echter.

B. G.

De geschiedenis stelt de theorie op de proef. Zij kiest en schift en maakt uit, welke denkbeelden vruchtdragend zijn en welke niet. Het waarheidsgehalte van politieke en sociale denkbeelden volgt niet alleen uit hun innerlijke logica en gefundeerdheid, maar ook hieruit, of zij tegen de toets van de praktijk bestand blijken te zijn. Onware en halfslachtige theorieën kunnen zich op den duur niet handhaven, zij verliezen hun invloed en betekenis. Aan deze maatstaf, de maatstaf der historie, gemeten, heeft de leer van Marx en Engels de proef doorstaan; de historische vruchtbaarheid van hun opvattingen, hun toenemende betekenis voor het politieke leven, blijken alleen al uit de zo langzamerhand tot een paroxysme stijgende haat van alles wat reactionnair is, van het fascisme in het bijzonder, tegen het marxisme.

A. S. de Leeuw (Uit: *Het Socialisme en de natie)*

Nederland pasklaar voor Wallstreet

Om te beginnen een kleine fotografie, met een paar feitelijke gegevens:

Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft, zoals gebruikelijk, enige huishoudrekeningen van hand- en hoofdarbeiders gepubliceerd over de voorjaarsperiode 1947. Uit het overzicht blijkt, dat van de onderzochte gezinnen drie groepen, n.l. die met een inkomen van *f* 40.— tot *f* 50.—, van *f* 50.— tot *f* 60.— en van *f* 60.— tot *f* 70.— *meer* uitgegeven dan de totale gezinsinkomsten omvatten. Deze wanverhouding is alléén doorbroken bij de inkomensgroep van *f* 70.— tot *f* 80.—. Alle onderzochte gezinnen teren spaargelden in, behalve de laagste inkomensgroep. Daar worden dus schulden gemaakt.

Achter deze naakte cijfers staat de zorg, de kommer, de ellende van het proletarische gezin in Nederland. Achter deze cijfers staan deurwaarders, ongeduldige schuldeisers, kapotte schoenen, versleten kledingstukken, voedseltekorten enz. enz.

Het is, om met Anna Bijns te spreken, „meer suers dan soets". Dat wil zeggen, en het is nodig om het *éénzijdig* karakter van de vaderlandse armoede voortdurend te belichten, dit geldt voor de klasse van de werkers, die van de ambtenaren, intellectuelen en die van de middenstanders en die van de kleine boeren en landarbeiders.

Aan de overzijde, bij de grote aannemers en kapitalisten is de toestand rooskleuriger. Daar is het „meer soets dan suers". De winsten van de naamloze vennootschappen in Nederland bedragen naar grove schatting ongeveer 1200 millioen guldens over 1946. De totale winst is groter, omdat bij deze raming geen rekening is gehouden met de winsten in z.g. éénmansbedrijven, vennootschappen onder firma enz. enz.

Afgezien van het uit interest en grondrente verworven inkomen benadert het ondernemersinkomen ongeveer 20% van het totale nationale inkomen. Wanneer wij het inkomen uit interest en grondrente op één milliard ramen (alleen de staat betaalt ongeveer 7 honderd millioen per jaar aan rente, afgezien dus van de rentebetalingen van de gemeenten en provinciën), dan komen wij tot een nagenoeg parasitair arbeidsloos inkomen van 30% van het *totale* inkomen in Nederland.

Wanneer wij tenslotte de militaire uitgaven nog in het totaal betrekken (over 1947 ruim één milliard) dan benaderen wij dus 40% van het *gehele* vaderlandse inkomen, dat aangewend wordt

voor de financiering van het levensonderhoud van hen, die in een zalig niets doen leven, alsmede van hen, die improductieve prestaties leveren.

Wij zijn er nog niet met onze 40%. Want deze 40% heeft tot grondslag het inkomen van de gehele Nederlandse bevolking, inclusief dat van ondernemers, renteniers enz. enz.

De nijvere bevolkingsgroep, de Nederlandse bijenkorf, staat een belangrijk groter percentage van het moeizaam gewrochte, van het met leed, tranen en inspanning verworven product *(háár eigenproduct!)* af aan parasieten en improductieven. Wij krijgen op deze wijze een zeer ruwe benadering van de uitbuitingsgraad, van de omvang van de kapitalistische diefstal, waaraan het Nederlandse proletariaat onderworpen is. Een diefstal, die onvergelijkelijk veel groter en omvangrijker is dan de kapitalistische diefstal van vóór 1940.

Het is nuttig het loon- en prijsvraagstuk niet alleen te beoordelen tegen de achtergrond van de kapitalistische maatschappij met haar uitbuiting, haar klasse-karakter enz., maar bovenal de internationale vervlochtenheid van het officiële beleid op dit terrein bloot te leggen.

Voor wij de internationale politiek echter in het loon- en prijsprobleem betrekken is het gewenst ons zeer algemeen te vergewissen van de principiële kenmerken van het loon- en prijsbeleid. Zelfs een schooljongen weet zo zoetjesaan, dat twee dingen kenmerkend zijn voor de loon- en prijspolitiek. Er is een prijsbeheersing en een loonstop. Of liever er is een „liberale", matige, soepele, elastische prijsbeheersing en er is een strenge ,nauwkeurige loonstop. De liefde is een beetje ongelijk verdeeld. De prijsbeheersing, de revolver op de kapitalistische borst, heeft veel weg van een klapperpistooltje, de loonstop, het pistool op de proletarische borst, is het vuurwapen, dat herinneringen wekt aan onze Oosterburen tijdens hun „vette" jaren.

Technisch-administratief is de guerilla-oorlog tegen ontduikende ondernemers met hun ingewikkelde kostprijsberekeningen veel moeilijker dan de strijd tegen de arbeiders met hun doorzichtig wekelijks loonzakje. Gevolg: de vruchten van de verbeteringen van de arbeidsproductiviteit worden in de vorm van groeiende winsten dankbaar geïncasseerd door de H.H. kapitalisten, terwijl de arbeiders nagenoeg van de technische en economische vooruitgang verstoken blijven. Een schrale troost, dat de in weelde badende groot-bourgeoisie de vrijheid bezit, althans een deel van de enorme winst te gebruiken ter financiering van de uitbreiding van haar fabrieken, dus.... om mettertijd nog meer winst te verwerven.

Bij de bourgeoisie is het de vrijheid, de burgerlijke vrijheid, die de klok slaat. De dividend-stop is gematigd. Zó, dat er van de zijde der bezitters géén beleggingsbezwaren, géén huiver voor de geldbeurs, deze heilige tempel van speculatie-winsten en andere roverijen op de nationale arbeidskracht meer bestaat.

De arbeidersklasse is onderworpen aan een strenge regeling van haar koopkracht, haar totale loonsom.

Hier vrijheid, liberalisme, democratie.... ook voor de bourgeoisie!

Dáár knechtschap, strenge richtlijnen, dictatuur.... voor het proletariaat.

Lage lonen! Dit is een leidend motief van de regering. Daarom *prijssubsidies* op de levensmiddelen, die 500 millioen per jaar vergen. Daarnaast een *huurstop* ten koste van een belangrijk deel van de kleine burgerij. Niet ten koste van de industriële en commerciële winsten.

Daarnaast een *consumenten-crediet,* dat alweer gefinancierd wordt door de besparingen van de kleinburgerij en niet door de ondernemers.

Een *kinderbijslag,* die gedeeltelijk uit de winst betaald wordt.

Overzien wij de prijssubsidies, de huurstop, het consumentencrediet, de kinderbijslag, dan is de bourgeoisie, wat het aantal middelen betreft om de lage kosten van proletarisch levensonderhoud te handhaven, ongetwijfeld veelzijdiger geworden dan tijdens de 19e eeuw, toen b.v. een Ricardo zich beperkte tot een pleidooi voor opheffing van de graanrechten ter wille van een goedkoop levensonderhoud van de arbeiders, met het oog op een laag loonpeil.

De gehele acrobatiek van prijssubsidies, huurstop, consumenten-crediet en kinderbijslagen heeft het prestatie-element in het loon steeds meer ondermijnd ten koste van het behoefte-element.

Dat is de eerste vrucht van Drees' loonpolitiek. De prijs is een achteruitgang van de arbeidsprestatie. Dat begrepen Ricardo met zijn vrienden beter dan de heer Drees met zijn „moderne" confraters. Maar, en hierin overtreft het gezelschap van Drees dat van Ricardo, de moderne regeerders hebben het nog beter verstaan de reëele kosten van voortbrenging te verlagen ten behoeve van een zeer goedkope nationale „kosten-structuur". De prijs van het lage kostenpeil?

Interen bij de inkomstengroepen tot *f* 70.— per week!

1200 millioen winst bij de naamloze vennootschappen over 1946! En.... een opeenhoping, een accumulatie van winst, een reservering, een belegging *in* het bedrijf van 800 millioen, viermaal zoveel als in het hoog-conjunctuurjaar 1929, met zijn voor de toenmalige verhoudingen maximale winsten, toen er voor ± 200 millioen gereserveerd werd.

Lage lonen, hoge prijzen. Als je de eerste van de tweede aftrekt, grote winsten. Het klopt alweer. Een ideaal beleggingsgebied voor rijke kapitalisten.

Haast nog verleidelijker dan de zonde is het beleggingsterrein, dat het Calvinistische Nederland voor inheemse en uitheemse puriteinen biedt. Winsten, accumulatie-vooruitzichten. Mijn liefje, wat wil je nog meer?

Prof. Brouwers wil in opdracht van de regering niet tornen

aan de winsten. Prijsverlagingsacties zijn niet actueel. Het zoet refrein lokt de buitenlandse beleggers.

Amerikaanse financiële beschouwingen putten zich uit in bewondering voor de vaderlandse ijver, de vaderlandse intelligentie, het Nederlandse regeneratie-vermogen, enz. Maar over de linnenkast van de proletarische huisvrouw, over de honger, de ontbering, de zorgen in het arbeidersgezin verschijnen geen officiële jaarverslagen, die ondertekend zijn door Patijn, Romme, Van Beuningen en andere leden van de vaderlandse 200 families.

Daarover zwijgen de financiële commentators als het graf.

Een Frans spreekwoord zegt: „Men moet zijn vuil linnengoed thuis wassen!" Dat moet je niet buiten de deur hangen. Dat wil zeggen, wij lopen met ons vuile linnen niet te koop. Maar.... wij wassen het ook niet!

Voorlopig blijft de gruwelijke inheemse armoede wat zij is. Voorlopig geen derde loonronde en geen.... belangrijke prijsverlagingen ten koste van de winsten. Woorden en muziek van de heer Brouwers, directeur-generaal van de prijzen. En het officiële faillissement van de loonpolitiek van het N.V.V. en de P.v.d.A. Dag anti-duurte-congres van het N.V.V.! Dag economisch congres van de P.v.d.A.! Een diepe buiging voor de frases van Vermeulen en Nederhorst. „De heren dronken een glas, ze deden een plas en de zaak bleef, zoals zij was!"

Nederland blijft een paradijs voor winstjagers en beleggers, binnenlandse en buitenlandse.

Vooral buitenlandse beleggers moeten in Nederland een aantrekkelijk terrein vinden. Dat er géén veelzijdige aantrekkelijkheid is, dat aantrekkelijkheid hier altijd haar keerzijde vindt in afschuwelijkheid elders, daarover zullen wij nà het voorafgaande zwijgen.

Genoeg. Een aantrekkelijk afzetgebied! En dan.... accumuleert, verrijkt u. Hoe zei Marx het ook weer? „Dat is Mozes en de profeten!" De loonstandaard als belangrijkste kosten-factor is de basis. Wij benaderen al aardig het typisch half-koloniale beleggingsgebied.

Wij zijn er intussen nog niet. Beoordelen wij ook de belastingpolitiek binnen het internationale kader. Laten wij Lieftinck zelf aan het woord.

„Onzerzijds is het streven der regering er steeds op gericht om buitenlandse beleggingen aan te trekken. De ondergetekende spreekt de hoop uit, dat de verlagingen van de belastingen op het bedrijfsleven mede een stimulans voor beleggingen in Nederland zullen vormen." (Blz. 16 Deviezen-nota, April '47.)

De verlagingen van de belastingen op het bedrijfsleven. Verlaagd is de vennootschapsbelasting, de vermogensbelasting op lichamen. Ingevoerd zijn belastingvrije reserveringen. Dat kost de schatkist ongeveer 100 millioen per jaar.

Geen nood. De indirecte belastingen worden verhoogd. Meer omzetbelasting, ten koste van middenstanders en ten koste van

de consumenten. Weeldebelastingen, o.a. een vermakelijkheidsbelasting ten koste van cultuur en ontspanning en van de betreffende kleinere bedrijven. De bioscoop moet het maar ontgelden.

Alles ter meerdere glorie van de vaderlandse accumulatie. Dat was het officiële motto. Zowel bij de schriftelijke motivering als tijdens de mondelinge debatten in het parlement draaide alles om de accumulatie. Tot men groen en geel werd.

De heer Van der Kieft van de P.v.d.A. verdedigde het ontwerp, omdat de nationale accumulatie, die het ontwerp heette te bevorderen, de z.g. ongewenste Amerikaanse investeringen zou beperken.

Totdat enige tijd later de aap uit de mouw komt. De belastingen op het bedrijfsleven zijn verlaagd om buitenlandse beleggingen aan te trekken.

Nederland als dorado voor.... buitenlandse, d.w.z. Amerikaanse beleggers. Lage belastingen, lage lonen, lage voedingsmiddelen-prijzen, lage huren.... Marshall, Truman, vestigt u in Nederland. Een aantrekkelijk klimaat, géén communisten in de regering, zedelijke normen voor kapitalistische doeleinden, enz.

Uitstekende verbindingen met Wallstreet. Een inschikkelijke vakbeweging met N.V.V. en confessionele organisaties aan het hoofd, een prettige en gemakkelijke P.v.d.A.. Uitstekende service en schone winsten.

Vatten wij samen. De loonpolitiek wordt gefinancierd met de armoede, de consumptieve onthouding van de werkers. De kinderbijslag-, prijssubsidie- en consumentencrediet-politiek wordt gefinancierd grotendeels door de belastingbetalingen en besparingen van arbeiders en kleine luyden. De huurstop wordt betaald door overwegend de kleine spaarders.

Inderdaad, de bourgeoisie is er sedert 100 jaar op vooruitgegaan. De kneepjes en knijpjes, de technisch administratieve hulpmiddelen zijn gevarieerder geworden. „Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht." Of: „al doende leert men." Het doel is hetzelfde. Een goed geoutilleerd productie-apparaat in de toekomst voor.... toekomstige winsten. Daarnaast.... belastingverhoging voor de gehele bevolking en belastingverlaging voor een handvol kapitalisten. Voor wat, hóórt wat.

Amerikaanse credieten kosten geld. Ten behoeve van buitenlandse beleggingen moeten het proletariaat en de middenklasse bloeden. Nederland pasklaar voor Wallstreet!

J. v. SANTEN.

DE STAAT IN DE VOLKSDEMOCRATIEEN

In plaats van een apparaat van de bourgeoisie en de grootgrondbezitters om het volk te onderdrukken is de Staat het instrument geworden voor de heerschappij van de brede massa's, de werkende klassen, dat wil zeggen van de arbeiders, de boeren, de intellectuelen en de handwerkers. M.a.w. de parlementaire democratie heeft een reële en nieuwe inhoud gekregen.

Leontiew *(Dem. Nouvelle,* nr. 12)

Wat aan de wapenstilstand voorafging

In Indonesië is er een nieuwe wapenstilstands-overeenkomst tot stand gekomen, de tweede sinds het conflict in dit land is begonnen. Het is wel eens nuttig om hier na te gaan op welke wijze en onder welke omstandigheden deze wapenstilstand bereikt werd.

Toen de Veiligheidsraad op 4 Augustus van het vorige jaar, zoals zij het in haar resolutie voorzichtig uitdrukte, „de partijen maant om de vijandelijkheden te staken", bleven Spoor's gevechtseenheden desondanks nog voortrollen, kennelijk met het doel Djokja zoveel mogelijk te isoleren. De Veiligheidsraad greep toen niet krachtig in, maar stelde slechts een commissie van de zich in Batavia bevindende buitenlandse consuls in, die de situatie in Indonesië maar eens moest onderzoeken. Zij had echter niet het recht beslissingen te nemen of ook maar actief in te grijpen in de gang van zaken. Pas drie maanden later werd er door de Veiligheidsraad een nieuwe poging gedaan om verandering te brengen in de ernstige situatie, veroorzaakt door het voortduren van de Nederlandse militaire agressie.

Toen kwam de tweede resolutie van de Veiligheidsraad, die evenals de eerste evenmin effectief kon zijn, vanwege haar vaagheid en dubbelslachtigheid. De resolutie sprak niet het schuldig uit over Nederland, hoewel het, in vele opzichten eenzijdige, rapport van de consulaire commissie de schuld van het voortduren der gevechten voor een belangrijk deel toch op Nederland schoof. De resolutie gaf geen bevel, dat de Nederlandse troepen teruggetrokken moeten worden tot aan de posities van 20 Juli, dus vóór de militaire overval, zelfs niet eens tot aan de posities van 4 Augustus, toen de Veiligheidsraad de „partijen maant de vijandelijkheden te staken". Erger nog, zij gaf generaal Spoor zelfs nog genoeg gelegenheid om verder op te rukken z.g. ter bescherming van de bevolking. Voor Spoor was dit zeer welkom. Want wat was het geval?

Ongunstige situatie voor Spoor's leger

Het blijkt, dat de opmars van het Nederlandse leger slechts tot resultaat heeft gehad een bezetting van de grote steden en de verbindingen daartussen. Daarbuiten bevinden zich nog sterke republikeinse strijdkrachten tot ver achter de voorste door de Nederlandse troepen bezette steden. Minister-president Sjarifoedin sprak onlangs in dit verband nog van drie republikeinse divisies. Bovendien functionneert in de gebieden buiten de

bezette gebieden nog altijd het republikeinse bestuursapparaat. In een aanhangsel van het consulaire rapport wordt zelfs melding gemaakt van een bezoek van deze commissie aan het hoofdkwartier van de 7de republikeinse divisie, dat zich, volgens de commissie, achter de Nederlandse posten bevond!

Het is duidelijk, dat een dergelijke situatie niet bepaald gunstig te noemen is voor de Nederlandse troepen in de steden. De verbindingswegen kunnen ieder ogenblik verbroken worden en men is voortdurend blootgesteld aan aanvallen van de achtergebleven republikeinse troepen.

De Nederlandse autoriteiten hebben in de eerste plaats hun politiek hierop gericht dat zij hun troepen daar kunnen laten staan, waar zij stonden om daarbij gedaan te krijgen, dat de republikeinse strijdkrachten, die nog achter de bezette plaatsen zitten, teruggetrokken zullen worden. Daartoe wordt een willekeurige „Van Mook-lijn" ingesteld, die de voorste door de Nederlandse troepen bezette steden rechtstreeks verbindt. Alles wat binnen deze lijn is, verklaarde de Nederlandse regering als „bezet gebied", hoewel, zoals gezegd, alleen de grote steden werkelijk bezet zijn!

Pogingen tot politieke contrôle door Batavia

Behalve militair trachtte de Nederlandse regering de door haar bezette gebieden ook politiek onder contrôle te krijgen. Het is bekend, dat de bevolking in deze gebieden over het algemeen de Republiek zo niet aanhangt, dan toch sympathiek gezind is. Men denke bijv. aan de bevolking van Gorontalo (Oost-Indonesië), waar de overgrote meerderheid van de bevolking zich voor de Republiek heeft uitgesproken. De politiek van Batavia is nu hierop gericht, deze sterke vrijheidsdrang van de bevolking op de een of andere manier op te vangen, haar van de Republiek af te leiden en het zelfs zover gedaan te krijgen, dat daarvan gebruik zou kunnen worden gemaakt tegen de Republiek, het grootste struikelblok voor de Nederlandse koloniale politiek.

Daartoe richtte de regering de verschillende daerah's (autonome gebieden) en negara's (staten) op, aan wier hoofd zij mannen plaatsten, die Dr. Van Mook als gedweëe lammetjes zullen volgen. Dat dit niet altijd gemakkelijk tot stand kwam, blijkt wel uit de moeilijkheden, die Batavia ondervindt bij de pogingen om West-Java van de Republiek af te scheiden. De republikeinse sympathieën onder de bevolking zijn er nog altijd sterk. Ook in Oost-Java, Zuid-Borneo en Palembang zijn alle Nederlandse pogingen in die richting vruchteloos gebleken. En dat de door Dr. Van Mook opgerichte staten niet altijd precies in zijn kielzog blijven varen, wordt wel duidelijk gedemonstreerd door de houding van Oost-Indonesië, die de laatste tijd vaak uit de toon valt van het Bataviase concert. Men denke aan de jongste kabinets-crisis in Oost-Indonesië, waarbij een sterke vrijheidslievende en min of meer pro-republikeinse meerderheid in het

parlement het vorige kabinet ten val wist te brengen, erkenning vroeg van de rood-witte vlag — de vlag van de Republiek — en een parlementaire commissie naar de Republiek wenste te sturen. Men denke ook aan de weigering van Oost-Indonesië om de derde, tegen de Republiek gerichte, resolutie van de conferentie tussen de Nederlandse ministers en de doerah-hoofden te ondertekenen.

Batavia wil twee dingen bereiken

Lag het zwaartepunt van het geschil aanvankelijk hoofdzakelijk op de verhouding tussen Nederland en de Republiek, nu probeert Batavia dit te verleggen naar de verhouding tussen de Republiek en de rest van Indonesië, terwijl Nederland dan daarboven uit de overheersende rol zou kunnen spelen. Om dit te bereiken, richtte Batavia met behulp van de haar gehoorzamende „vertegenwoordigers" van de daerahs een „overgangsregering" voor de Verenigde Staten van Indonesië op. Deze „regering" bestaat eveneens voor het grootste deel uit leden van hoge feodale kringen — hoe kon het ook anders, gezien de oogmerken van Batavia! De Republiek werd toen „uitgenodigd" om maar mee te doen aan deze „regering"! Natuurlijk zal Batavia er wel voor waken, dat haar mannen in deze „regering" een overwegende positie zullen krijgen en dat de positie van de Republiek — de krachtige tegenspeler van Nederland — gedegradeerd zou worden tot die van de andere deelstaten der Verenigde Staten van Indonesië.

In de tweede plaats is het doel van de tactiek van Batavia het naar buiten uit te doen voorkomen, dat het Indonesische conflict een interne zaak van Indonesië is, een zaak tussen de Republiek en de rest van Indonesië. En niet alleen dat, maar bovendien in het buitenland ook nog de schijn te wekken alsof er vele Indonesiërs tegen de Republiek zouden zijn. De samenstelling van de Nederlandse delegatie, welke hoofdzakelijk uit Indonesiërs bestaat, afkomstig uit de door Van Mook opgerichte afhankelijke daerahs en negara's, was een poging daartoe. Dat reactionnaire kringen in het buitenland hiervan een dankbaar gebruik zullen maken, blijkt wel uit recente uitlatingen in de Londense „Times".

De rol van de Commissie van Drie

Ook ditmaal greep de Commissie van Drie niet in de politieke activiteit van Batavia in, ofschoon deze buiten de Commissie om plaats vond en zelfs een vooruit lopen op de werkzaamheden van de Commissie betekende. Het oogmerk van Batavia was kennelijk ook de Commissie voor voldongen feiten te plaatsen en tot haar te zeggen: „Er is een overgangsregering voor Indonesië gevormd. De enige oplossing is nu, dat de Republiek ook maar mee moet doen." De houding van de Commissie zelf gaf Nederland alle aanleiding daartoe. Wij willen hier nog buiten be-

schouwing laten of de Commissie op de hoogte gesteld was van de militaire en politieke plannen van Batavia of niet, ofschoon wij wel geneigd zijn aan te nemen, dat zij wist wat Batavia in het schild voerde!

Opmerkelijk is trouwens ook de houding van de Commissie van Drie bij haar pogingen om het conflict op te lossen. Zij ging naar Indonesië, gewapend met een resolutie van de Veiligheidsraad, die op aanstichten van Amerika opzettelijk vaag is gehouden en geen enkel houvast biedt. Dit is ook één van de oorzaken, dat de Commissie, waarin het Amerikaanse element zo sterk overheerst, gelegenheid heeft om steeds meer toe te geven aan het Nederlandse drijven. Haar oorspronkelijk standpunt, dat politieke onderhandelingen toch plaats zouden kunnen vinden, nog voordat er een wapenstilstand is gekomen, gelijk de Republiek dat ook naar voren heeft gebracht, veranderde zij later door druk van Nederlandse zijde. Haar eerste voorstel, direct door de Republiek aanvaard, veranderde zij later, ook door druk van Nederlandse zijde, in een andere. En tenslotte werd ook dit tweede voorstel, nadat de Republiek er zich weer mee accoord had verklaard, opnieuw veranderd, nogmaals op aandringen van Nederlandse zijde. De Commissie ging zelfs naar Djokja om op de leiders van de Republiek druk uit te oefenen, dat zij ook het laatste voorstel moesten inslikken.

Onder deze omstandigheden is er tenslotte een wapenstilstandsovereenkomst in Indonesië bereikt en grondslagen gevonden, waarop de politieke onderhandelingen plaats zouden kunnen hebben. De Republiek heeft de voorstellen aanvaard, hoewel zij niet dat gebracht hebben, wat zij zich aanvankelijk daarvan voorgesteld heeft. Blijkbaar deed zij dit met het besef, dat de bevolking van Indonesië sympathie voor de Republiek — de belichaming van het Indonesische vrijheidsstreven — koestert. Er kan geen twijfel bestaan over de uitslag van de te houden volksstemming, indien deze inderdaad vrij is. Alle krachten zullen dan aangewend moeten worden om dit laatste ook werkelijk te bereiken.

De oorzaken van de botsingen in Indonesië — het aanwezig zijn van een sterk Nederlands militair apparaat in Indonesië — blijft echter nog bestaan en zal nog steeds een bron vormen tot nieuwe conflicten, nieuwe gevechten, nieuwe militaire acties. Willen wij niet opnieuw voor een ernstig conflict geplaatst worden, dan moet in de eerste plaats daarin verandering gebracht worden.

AMIR.

Joris Ivens zond ons uit Joegoslavië de volgende reportage van een journalist uit Australië, die de Jeugdspoorweg bezocht:

De geboorte van een film

Wie geschiedenis in wording wil zien moet naar de Jeugdspoorweg in Joegoslavië gaan. Als deze geweldige, wonderbaarlijke taak samengevat kan worden in 15 minuten van prachtige film, dan vind je het hier. Het is een gedeelte van het dramatische verhaal van vier nieuwe democratieën, dat de wereld wordt aangeboden door de Nederlandse regisseur Joris Ivens en zijn internationale werkploeg, scenario-schrijver Marion Michelle uit Amerika, cameraman Ivan Fritsj uit Tsjechoslowakije en Simon Raskowitsj uit Joegoslavië e.a.

Joris Ivens is vreedzaam van aard, maar hij regisseert en bereidt een film voor als een veldslag. Terwijl de film gemaakt wordt is hij alles, van maarschalk tot pontonnier, of de eenvoudigste soldaat.

Bij het opnemen hurken de cameramannen achter hun driepoten als achter machinegeweren, Airiflex boven hun ogen als soldaten in een hinderlaag, of met hun geschut hoog opgesteld, boven op een huis of een vrachtwagen en naar beneden gericht als een aanval van machinegeweren op de Mannerheimlinie.

Joris, de generaal, neemt elke hoogte met zijn mannen, hij klimt over bergen grint in een wervelwind van stof en energie, een gedegen, dynamische Hollander, levendig zonder opgewonden te zijn, een dichter met werkelijkheidszin: met zijn hoofd dikwijls in de wolken, maar met zijn voeten altijd vast op de bodem van de werkelijkheid.

Elke seconde, die verloren gaat, is verlies, maar het is beter om een uur extra te besteden aan het verwerpen van de arbeidsvruchten van gisteren, dan een minuut te verkwisten op het doek. Want de films van Joris Ivens zijn bestemd voor millioenen mensen, en zij handelen over millioenen mensen.

Waar Ivens is, is geschiedenis in de maak. Hij is er bij en hij helpt mee met zijn stuwkracht, altijd vooruit, nooit achteruit. Voor hem, en in zijn handen, is de filmkunst een instrument en een wapen voor de vooruitgang.

Zijn Spaanse Aarde, de Vierhonderdmillioen (van China), Energie en Bodem van Amerika, Indonesia Roept en vele andere films van de laatste achttien jaren, geven een levendig beeld van de strijd van de volken in alle werelddelen, tegen hun vijanden en tegen de elementen.

Nu is Joris Ivens aan zijn moeilijkste taak begonnen. Hij perst een hele groep van naties, de nieuwe democratieën, samen

in een goed uur film — en hij toont zijn verhaal in beelden van vlees en bloed en de goede aarde van de mensheid. De loop van de historie heeft vele landen in Oost-Europa dichter bij elkaar gebracht, landen, die nu streven naar meer zelfstandigheid aan de ene en samenwerking aan de andere kant, landen, die de grote mogelijkheden inzien van industrialisatie en een gemeenschappelijk gebruik van de industrie, de havens, de petroleum, ertsen, bossen en andere natuurlijke rijkdommen van het ene buurland of het andere.

In deze goede nabuurschap van naties wijst Joris Ivens ons de weg in tachtig minuten — met zijn basis in Praag, waar de best-uitgeruste studio's van Europa zijn, vertelt hij ons het algemeen-menselijke en toch nationale verhaal van Tsjechoslowakije, Polen, Joegoslavië, Bulgarije — met hun verschillen en overeenkomsten.

In Bulgarije, waar hij met zijn ploeg twee maanden in een klein dorp werkte, toont hij de strijd van de boeren tegen de droogte in een relaas van zweet en tranen en vreugde. Je ziet de reacties van de oude Oom Todor, die niet gelooft, dat de mens zich tegen de Natuur moet verzetten, en zijn zoon Iwan, die nieuwerwetse ideeën heeft over het bestrijden van droogte met water i.p.v. met filosofie. Je ziet ook de prachtige volksdansen en lachende boeren op de feesten in de dorpen.

Vele regisseurs zouden het tweede „hoofdstuk" van deze vier-mogendheden-film in Joegoslavië hebben geplaatst. Maar het schijnt, dat Joris Ivens een dramatisch contrast wil brengen: agrarisch Bulgarije tegenover de hyper-moderne industrieën van Tsjechoslowakije.

Terwijl het derde hoofdstuk Joegoslavië is, met de nadruk op de Jeudspoorweg en de jongere generatie, wordt in het slothoofdstuk het toneel verlegd naar Polen, land van kolen en nog eens kolen, en de geslagen, maar in staat van snelle opbouw verkerende, Herwonnen Gebieden in het Westen, op de Oostelijke oevers van de Oder en de Nisa, waar in minder felle kleuren dan in Joegoslavië een ontzaglijke prestatie geleverd wordt.

Bij het opnemen komt Joegoslavië op de tweede plaats. De filmploeg van Joris Ivens kwam uit Bulgarije om zich in te richten in het hart van de nieuwe gebieden, de Omladinska Proega, de Jeudspoorweg, aan de oevers van de Bosnia, en een brug in wording. De eerste film van Joris Ivens was *De Brug*, in 1929 in Amsterdam, en dit onderwerp is wederom in zijn handen tot een leidend thema en symbool geworden. In de woorden van de Brigade-leider van een Nederlandse groep werkers aan de spoorweg wordt hun werk daar dan ook een brug van vriendschap tussen Belgrado en Amsterdam, die de Nederlandse democraten helpen bouwen.

Hier vormt de rivier Bosnia dichtbij het station Nemila het toneel. Een mooi dal, naar alle kanten heuvels met bossen bedekt. Een typische Joegoslavische groep komt de weg af, kleurrijk

en vol beweging — een colonne meisjes en jongens in grijze en bruine overalls, in marstempo, met hun schoppen mee-verend op hun schouders en zingend uit volle borst. Boven hun hoofden een wirwar van kleurige doeken, heldere vlaggen van blauw-wit-rood en de vijfpuntige ster. Aan de kant van de weg houdt een groepje jonge mensen even met hun werk op om de nieuw-aangekomenen te begroeten. Iemand speelt muzikaal op een accordion. Een roep klinkt, die tot koorzang wordt, van *Lang Leve Tito* en *Brastvo Jedinstvo — Broederlijke Eenheid.* Ivens en zijn mannen zijn daar om het te filmen.

Volg nu het camera-oog naar de volgende scène — een greep uit de strijd om de brug, even overtuigend als de werkelijkheid zelf. Je ziet de muur van de barak, een jongen van een nieuwe brigade op zijn knieën bij zijn bagage, die een beetje spijtig met zijn hand over zijn geschoren schedel strijkt — zijn golvende lokken vielen een paar minuten daarvoor in het stof, onder de handen van een jeugdige kapper en onder het alziend oog van de Ivens camera. De geschorene staat op het punt om met een sombere genoegdoening een zakspiegeltje over te reiken aan zijn vriend, de jonge Marco, de veertienjarige held van de film, een jongen met een levendig gezicht, die zich op zijn lippen bijt, wanneer hij de gladde bol ziet, waar eens zijn dichte haardos was.

Een paar meisjes uit Dalmatië sprenkelen uit een houten emmer water op de stoffige grond en zijn allerminst behulpzaam om hem zijn zelfvertrouwen te doen herwinnen. Uit een andere emmer drinkt een jongen met diepe teugen. Een andere probeert zijn dorst te stillen met een gieter, hij drinkt bedachtzaam om

beurten aan beide kanten, als een Spaanse wijnproever. Een tweede gieter op de achtergrond vangt het camera-oog, met Oosterse gratie voortgedragen op het hoofd van een Mohammedaans meisje, zonder sluier.

Achter het wasgoed op een lijn is het eigenlijke onderwerp. Daar is de Brug, hoge betonnen zuilen, houten stellages, ijzeren balken, die stijgen en dalen, in evenwicht hangen, op de een of andere manier op hun plaats komen, geduwd en getrokken zonder de hulp van hijskranen, jongens achter kruiwagens, jongens, die met primitieve houten stampers heien, waarvoor bij de meeste moderne bruggen machines gebruikt worden.

Daaronder de Bosnia, een smalle stroom na een hete zomer, in deze tijd van het jaar niet breder dan dertig meter, maar in de herfst soms vol stroomversnellingen en in de lente altijd. Het geluid van het kabbelende water krijgt niet veel kans tegenover de cacofonie van mechanische en menselijke geluiden, het gehamer en het klinken van ijzer, en de dynamietontploffingen, die tussen de heuvels weerklinken.

Op de hellingen, in letters van steen, de leuze: *Wij maakten de Spoorweg, de Spoorweg maakte ons.*

*

Dit was mijn eerste leken-indruk van de strijd om de brug, waarvan het tempo elk uur versneld wordt. De schrijfster van het draaiboek erkent zelf, dat de snelheid van het bouwen het draaiboek bijna veroudert, terwijl het nog wordt geschreven.

Joris Ivens moet de brigade-leiders op het belang van de film wijzen, wanneer hij een groep jonge werkers vraagt om hun onmiddellijke taak even in de steek te laten en een scène te herhalen. De „brigadiers" stemmen toe, dikwijls niet van harte. Er is zoveel te doen en zo weinig tijd. De Spoorweg moet op Onafhankelijkheidsdag, 29 November, voltooid zijn, maar zij hebben zich in het hoofd gezet om dit al op 1 November klaar te spelen, vier weken voor de tijd.

Een jongen, die nooit eerder hoogtevrees vertoonde, wordt zenuwachtig, wanneer hij een scène moet herhalen. De tranen staan hem nader dan het lachen, omdat hij voelt, dat hij kostbare tijd verkwist. Een vriendelijk woord kalmeert hem.

Joris Ivens is er middenin, het ene ogenblik lijkt hij op de dirigent van een groot orkest, dan weer op een midvoor in een rugby-team, zijn oog op de bal, klaar om elke kleine bijzonderheid, die de ziel van een film vormt of er vaak een nauwelijks zichtbare onderstroom in uitmaakt, aan te grijpen. Vlak op de hielen van zijn vertalers, soms al ver vooruit: *Marion we'll do a close-up .... Frida, faites approcher les brigadiers! Nicht so nah, Fritsj! Voilà, Ivo! Gotow (klaar), Iwan? STOP!* Alles met een uitgesproken internationaal accent, dat gemakkelijk door alle nationaliteiten binnen en buiten Joegoslavië wordt verstaan. Terwijl de jonge werkers van hun werk opzien om naar het

apparaat te kijken: *No, no oe camera (niet bij de camera)!... Ready... Dobra... Fine... Heel goed...*

Er is een groot verschil tussen een vlotte nieuws-reportage en een artistieke documentaire film. In het tweede geval maakt dikwijls de meest zorgvuldig gerepeteerde scène ook de meest realistische, natuurlijke en „spontane" indruk. Dit lijkt vanzelfsprekend wat speelfilms betreft, maar hier aan de Jeugdspoorweg zijn de helden en heldinnen volkomen ongeoefend in de schone kunst der filmsterren en de beste oedarniks (stootbrigadiers) werpen soms angstige of boze blikken naar de camera.

Er zijn volop hindernissen en vertragingen. Een groep marcheert vrolijk zingend voorbij, met veel élan en een prachtige geestdrift. Te laat om op te nemen, maar een van de camera-mannen van Ivens vraagt enthousiast of zij nog eens voorbij willen marcheren. Ongeduldig door deze vertraging op weg naar hun werk, maar wel vereerd, stemt de groep toe. Zij stampen in de maat voorbij de camera, de borstkassen tot barstens toe met lucht gevuld, de armen zwaaien stijf tot op schouderhoogte, de benen bijna in de ganzepas en de hoofden trots achterover als machines. De camera-man vloekt zacht en vraagt hun dan om het nog eens over te doen, op een natuurlijke manier.

Ivens merkt op, dat er niet genoeg meisjes in de voorste rij zijn. Iemand vangt het op en de hele voorste rij bestaat onmiddellijk uit niets anders als een kleurige verzameling vrouwelijke schoonheden, te veel van het goede. — Het duurt even, voordat de verhouding normaal is — ongeveer een derde van de werkers aan de spoorweg zijn meisjes.

De haarknipperij is een van de kleinere problemen. Bij hun aankomst worden de jongens kort geknipt of kaal geschoren. Nu de koude winternachten aanbreken is deze maatregel niet erg populair. Bovendien kun je een jongen het knippen niet laten repeteren. Maar de jonge Marco ondergaat het als een geboren filmspeler. Hij zag er zo goed uit met zijn golvende lokken, dat men hem liever een muts wilde geven inplaats van hem kaal te scheren, maar hij gaf zelf de doorslag door te zeggen: „Als mijn kameraden erbij zijn, wil ik ook". — De jonge kapper en Joris Ivens samen lieten hem een ogenblik lang met een lange middenmoot haar op zijn kruin, voordat zij hem de genadeslag gaven.

Marco komt van het eiland Vis in de Adriatische Zee, waar Tito een tijdlang zijn hoofdkwartier hield in de oorlogsjaren. Hij is een grondwerker aan de voet van de brug — maar zijn ideaal is om op de brug zelf te werken... op de een of andere manier suggereert de film de groei en de ontwikkeling van deze jongen, en van de brug, en van de natie...

*

Ik klom op de brug om Ivens aan het werk te zien. Op de voorplecht keek hij met het kennersoog van een kapitein naar de vorderingen, de ijzeren balken, die met behulp van touwen

en katrollen op hun plaats geschoven werden, louter voortbewogen door menselijke spierkracht — de jonge werkers, die er achter heen zaten als in een wild gevecht om een rugby-bal.

Ivens, sinds de dagen van zijn film *De Brug* een expert in bruggen, zei, dat hij de grootste bewondering had voor de efficiënte samenwerking tussen de technische staf en de jonge mensen. Deze eenvoudige boerenmeisjes en jongens presteren beter werk dan vele geschoolde arbeiders in andere landen met behulp van hun machines doen. De Joegoslavische jongens zouden ook liever meer machines hebben en vooral betere transportmiddelen, maar niet met een bijbehorend addertje onder het gras, dat het geboorterecht van hun jonge republiek, hun vrijheid en onafhankelijkheid zou verstikken.

De brug groeide, terwijl wij praatten. Dichtbij de betonnen pijlers waren een eenzame bulldozer en een aftandse truck, die door een berg zand te verzetten, trachtten om de eer van dit machine-tijdperk hoog te houden, samen met een conglomeratie van bakken, ladders, zakken cement en grint, die een betonmolen vervingen. Zodra het mengsel gekarnd naar buiten schoof, werd het in kruiwagens geschept en haastig naar de brug gebracht, door een lange rij van jongens in allerlei kledij, sommigen met alleen maar broeken, anderen tot en met vest en colbert. Een Mohammedaanse knaap droeg kleren, die eens wit waren....

De regen begon. We wisten vooruit, wat we te verwachten hadden. Ivens en zijn ploeg hadden een scène voorbereid, waarin de regen een grote rol toebedeeld was. Maar niemand was er blij om. De prachtige blauwe lucht van gisteren is nu een doorzichtige wade, die de schouders van de heuvels bedekt en die bij ons overgaat in een kille bries, gekruid met kolenstof, de rook uit de schoorstenen en de damp van hijgende mensen — want het tempo is enorm versneld met het oog op de regen.

De Bosnia kabbelt niet meer, maar klotst en hij herinnert aan de golven op de kust van Dalmatië. Het dek van de brug is glibberig en kleine ongelukken komen voor, zoals Marco ook tot zijn schade ondervindt, maar zonder zijn enthousiasme te dempen.

Een nieuwe brigade is aangekomen, om te werken onder een 29-jarige specialist, Desimir Markowitsj, een donkere Serviër met een petje op en een vochtig-brandende sigaret in de hoek van zijn mond. Hij vertelt me, dat hij al tien jaar lang bruggen bouwt en dat de ongeoefende jonge mensen, die de grondslag voor deze brug gelegd hebben, wonderen hebben verricht.

Ivens klimt tegen de brug op langs een ruwe houten ladder, die bijna loodrecht staat, zonder zijn handen te gebruiken — hij wil niet, dat ze glibberig van de modder zijn, wanneer hij snel voorbijgaande episoden moet aangrijpen. Hier is geen tijd voor repetities. De film gaat bijna over in een nieuwsreportage, maar met een zorgvuldig georganiseerd karakter. Een jongen werkt zich omhoog langs een loodrechte ijzeren balk om een

ketting los te maken, terwijl hij zich met zijn tenen aan de bouten vasthoudt. Ivens zit halverwege in een andere balk om hem vanuit de goede gezichtshoek te kunnen filmen. Zijn haar is drijfnat van de stromende regen, zijn petje werd door de wind afgerukt.

De primitieve houten boog, voortbewogen door de spierkracht van jonge mensen, met de kabels om de balken op hun plaats te brengen, komt naar ons toe als een brug, wanneer een schip er onderdoor vaart. Het was een symbool van de brug over de Bosnia, die er zou komen — in de naaste toekomst.

Onder de boog zag je de ijzeren balken zweven door de lucht, tegen een loodgrijze hemel en de heuvels met hun leuzen van steen. *Wij gaan naar huis op de Jeugdspoorweg. Wij maakten de Spoorweg. De Spoorweg maakte ons.*

En de spoorweg heeft geschiedenis gemaakt — een geschiedenis die vastgelegd werd voor de generaties van vandaag en van morgen door de toverkunst van de film en de dramatische, menselijke kunst van Joris Ivens en zijn filmploeg.

HEINRICH HEINE EN AMERIKA

Toen Heine vervolgd werd door zijn vijanden en bedreigd werd met arrestatie, dacht hij er over om naar Amerika te vluchten. Maar de Amerikaanse democratie had weinig aantrekkelijks. „Of zal ik mij naar Amerika begeven", schreef Heine, „naar die onmetelijke gevangenis van de vrijheid, waar onzichtbare ketenen mij nog zwaarder zullen drukken dan de zichtbare thuis.....". En verder: „Ga naar Amerika! Daar zijn geen vorsten, daar is geen adelstand en alle mensen zijn er gelijk..... nu ja, met uitzondering van enkele millioenen, die een donkere of bruine huid bezitten en die als honden behandeld worden!..... Iedereen die van negerafkomst is, zelfs wanneer hij van die afkomst niet meer door zijn huidskleur maar alleen door zijn gelaatstrekken getuigt, wordt daar aan de ergste kwellingen onderworpen. Dat verhindert de Amerikanen niet hoog op te geven van hun christelijkheid en tot de meest ijverige kerkbezoekers te behoren. Maar hun ware religie is de winst en het geld hun godheid".

Een verrader met de Nobelprijs

Bjelinski heeft zijn lezers eens terecht de raad gegeven om goed onderscheid te maken tussen ware roem en de zogenaamde befaamdheid. „De roem", schreef deze criticus, „is het patent op werkelijke grootheid, een patent, dat door het gehele mensdom verleend wordt aan één mens, die door een grote daad zijn grootheid getoond heeft; befaamdheid kan iemand verwerven, doordat zijn naam in het politieregister wordt ingeschreven...." „Men kan over de gehele wereld befaamd worden", schreef de grote criticus verder, „door verstand en domheid, door edelmoedigheid en laagheid, door moed en lafheid...."

André Gide is thans 78 jaar. Wanneer men zijn veeljarige activiteit overziet, dan mag deze bejaarde Franse decadent wel het minst van allen op ware roem aanspraak maken. Maar een zekere befaamdheid heeft hij zich onder zijn lezers stellig verworven en wel een treurige, in het bijzonder na de publicatie van zijn oorlogsdagboek. Dit oorlogsdagboek van André Gide is een verrassend document, een document, waarin het grootst denkbare cynisme is samengevlochten met lafheid en de lafheid met de onverholen laagheid van de aestheet, die zich weet „aan te passen".

In de dagen, toen de Duitse soldaten door Parijs marcheerden, toen over Frankrijk de zwarte nacht hing van de fascistische bezetting, schreef André Gide zelfgenoegzaam in zijn dagboek: *Ik voel in mij een grenzeloze mogelijkheid om datgene te aanvaarden, wat thans plaatsgrijpt.*" Eerbiedig boog hij voor Hitler: *„Niet wij vernieuwen Frankrijk, maar hij,"* riep de schrijver uit en hij voegde er aan toe: *„Spoedig zullen zelfs diegenen, die door Hitler overwonnen werden, zich gedwongen zien om hem te prijzen"* (7 Juli 1940). André Gide heeft zich goedkeurend uitgelaten over de collaborateurs, die het Franse volk hebben verraden. *„Datgene, wat men heden collaboratie en verraad noemt, noemt men morgen gezond verstand"*, schreef hij in zijn dagboek. Cynisch pende hij in datzelfde dagboek neer: *„Leve de aan banden gelegde gedachte!"*

Doch er is meer. Deze man, die alles wat ook maar enigszins op gevoel van nationale waardigheid en eer leek verloren had, heeft, om zichzelf schoon te wassen, gepoogd de Franse arbeiders te bekladden, die, zoals men weet, heldhaftig weerstand hebben geboden aan de Duitse roversbende, de burgerlijke verraders ten spijt.

Ziehier wat André Gide in de dagen der bezetting over de Franse boeren schreef: *„Wie van hen zou niet gaarne hebben toegegeven, dat Descartes of Watteau Duitsers waren of zelfs*

helemaal niet hebben bestaan, als hij daardoor zijn graan voor een paar sous meer verkopen kon .... Minder suiker in de koffie en minder koffie in de kopjes: dat maakt indruk op ze, maar de nederlaag van Frankrijk? Geen zier." Waaraan hij toevoegde: *„Als de heerschappij der Duitsers ons van datgene kon verzekeren wat wij nodig hebben, dan zouden negen van de tien met die heerschappij instemmen en vier van de tien zouden haar met vreugde aanvaarden*". (9 Juli 1940).

Toen deze „bladen uit een dagboek" voor het eerst werden gepubliceerd in het tijdschrift „Arche" in Noord-Afrika, waarheen André Gide zich had begeven, veroorzaakten zij een felle verontwaardiging onder de democratische kringen in Frankrijk. Tegen het eind van 1943 werd in de Raadgevende Assemblée door de Corsicaanse afgevaardigde Arthur Giovanni de eis gesteld tot onmiddellijke arrestatie van de schrijver, wegens belediging van het Franse volk. Maar André Gide werd niet gearresteerd. De aanhangers van de Gaulle in Noord-Afrika sprongen voor hem in de bres. Vooral, omdat hij toen reeds begon om met de Engelsen onder één hoedje te spelen.

Had André Gide in de periode, toen hij de bescherming van Pétain genoot, zich met de bestudering van het werk van Goethe beziggehouden, in 1943, toen hij in de Engelse invloedssfeer terecht was gekomen, vertaalt hij Shakespeare. Na de bevrijding van Frankrijk treedt André Gide geleidelijk aan meer voor het literaire voetlicht. Zijn „Theseus" en zijn min of meer duister geschreven „Gefingeerde interviews" trokken geen bijzondere belangstelling. De imperialistische kringen streefden er naar om jongere en meer vurige „theoretici" en practici van het nationale verraad te benutten. Wat de democratische kringen in Frankrijk en die van de gehele wereld betreft, deze keerden zich reeds in de oorlog met weerzin af van deze decadent.

Thans hebben evenwel de reactionnaire politikasters der Zweedse Academie besloten om zijn literaire activiteit te belonen en daardoor, zij het ook voor korte tijd, opnieuw de aandacht op hem te vestigen.

Over deze treurige demonstratie van de reactionnaire Zweedse politici kan men zich nauwelijks verbazen. Gelijk men weet, is in 1901 een aanvang gemaakt met het uitreiken van de Nobelprijs. Maar reeds in 1901 verwierp de Zweedse Academie de candidatuur van de toentertijd beroemdste kunstenaar ter wereld, Leo Tolstoi en gaf de voorkeur aan de middelmatige Franse dichter Sully-Prudhomme. Wanneer wij trachten een lijst samen te stellen van de schrijvers uit de eerste helft der 20e eeuw, die niet de Nobelprijs ontvingen, dan zal blijken, dat deze lijst veel meer indruk maakt dan die van hen, aan wie deze prijs wel werd toegekend. De Zweedse Academie, die overeenkomstig de laatste wilsbeschikking van Alfred Nobel, zich ieder jaar bezighoudt met een onderzoek naar de meest waardige representanten van de wereldliteratuur, heeft in de laatste veertig jaar geen

termen gevonden om deze prijs toe te kennen aan schrijvers als Leo Tolstoï, Maxim Gorki, Henrik Ibsen, Anton Tsjechov, Mark Twain, Emile Verhaeren, Henri Barbusse, H. G. Wells, Thomas Hardy, Theodore Dreiser, Upton Sinclair, Georg Brandes, Martin Andersen Nexö, kortom, niet aan één van die vooraanstaande schrijvers, die de trots van hun land waren en zowel in de geschiedenis der wereldliteratuur, als op het gebied van de algemeen menselijke vooruitgang geen geringe rol hebben gespeeld.

In de laatste tijd hebben de leden van het Nobel Comité, inplaats van zich te bepalen tot een appreciatie van de literaire verdiensten der te bekronen schrijvers, van hun progressieve rol in de geschiedenis der mensheid, er de voorkeur aan gegeven wel zeer treurige reactionnair-politieke demonstraties te ensceneren. Tijdens de tweede wereldoorlog hebben de juryleden enkele jaren de prijs maar in het geheel niet uitgereikt, zij verkozen het een houding van laffe neutraliteit aan te nemen. Maar is het niet typerend, dat het Nobel Comité ook in 1945, nadat Europa van het fascistenjuk was bevrijd, geen aandacht heeft besteed aan de vernietiging van het hitlerisme, doch de prijs heeft toegekend aan Gabriele Mistral, de Chileense „kamer-dichteres?" Is het niet kenschetsend, dat ook in het vorige jaar de Nobelprijs werd uitgereikt aan de half-vergeten Duitse schrijver-mysticus Hermann Hesse, die tijdens de heerschappij van het fascistisch regiem, toen hij in Zwitserland woonde, geen enkele keer tegen het hitlerisme heeft geprotesteerd en wiens langdradige en weinig talentvolle romans in het „Derde Rijk" gaarne werden herdrukt..

Ieder jaar opnieuw heeft het oordeel van het Nobel Comité aan autoriteit ingeboet. Thans heeft het, door de prijs aan André Gide toe te kennen, wel zeer duidelijk zijn ware gelaat getoond en zich voorgoed gecompromitteerd.

De eerloosheid van André Gide, verguld met 120.000 Zweedse Kronen, wordt er niet minder om. Voor de critische lezers in de gehele wereld is zij door het gebeurde alleen maar des te duidelijker geworden.

A. LEITES.

HET DOEL VAN DE STAAT

Want dit is zeker, dat oproer, oorlog, verachting of verkrachting der wetten, niet zozeer aan boosaardigheid der onderdanen als aan een verkeerde inrichting van de Staat zijn toe te schrijven. De mensen toch worden niet als staatsburgers geboren, maar tot staatsburgers gemaakt. Bovendien zijn de natuurlijke aandoeningen der mensen overal dezelfde; wanneer dus in een bepaalde Staat groter slechtheid heerst en meer misdaden begaan worden dan in een andere, moet dit ongetwijfeld het gevolg daarvan zijn en dat zulk een Staat niet voldoende gezorgd heeft voor eendracht en zijn wetten niet verstandig genoeg heeft ingericht; dat wil zeggen eigenlijk in het geheel geen behoorlijk staatsrecht bezit. Want een staatsinrichting, welke niet alle aanleiding tot opstandigheid verwijdert, waarbij men in voortdurende vrees voor oorlog verkeert en welker wetten telkens worden overtreden, verschilt niet zo heel veel van die natuurtoestand waarin ieder leeft naar eigen willekeur, maar tevens in voortdurend levensgevaar.

(Spinoza, Staatkundig Vertoog)

Moleculen en Atomen

II

In ons eerste artikel hebben wij verteld, dat wij bij het verdelen van de stoffen om ons heen op moleculen stuiten, hele kleine deeltjes, die wij zelfs met de beste microscoop niet zichtbaar kunnen maken. Verder hebben wij geschreven, dat de eigenschappen van de stoffen te verklaren zijn uit de eigenschappen van de kleinste deeltjes, moleculen of atomen, waaruit die stoffen zijn opgebouwd en bovendien uit de wijze, waarop die deeltjes zijn samengevoegd. De eigenschappen van de stoffen hangen dus samen met de aard der bestanddelen en van hun structuur.

Nu zult ge u in de eerste plaats afvragen: hoe zijn in de stoffen de kleinste deeltjes gerangschikt?

Deze rangschikking nu hangt ten nauwste samen met de toestand, waarin de stof verkeert, met de zogenaamde aggregatietoestand. Is de stof in gas- of dampvorm — wat hetzelfde is —, of is de stof in vloeibare toestand, dan is het antwoord vrij gemakkelijk te geven. Is de stof daarentegen in de vaste toestand, dan kunnen op een groot aantal wijzen de bouwstenen zijn samengevoegd.

*

Wij zullen eerst iets over de gastoestand vertellen.

Laten wij eens de lucht beschouwen in een afgesloten vertrek. Op het eerste gezicht lijkt alles in rust. Maar bloemengeuren verspreiden zich door de kamer. Bovendien oefent de lucht een druk uit.

Friedrich Engels heeft ons geleerd, dat de gehele natuur, zowel de zogenaamde dode natuur als de levende natuur, de mensenmaatschappij inbegrepen, zich bevindt in een rusteloze beweging en verandering. Welnu, de stilstand en de rust in een gas, zoals de lucht, is slechts schijn!

Bij het toepassen van de wetten van het dialectisch materialisme, dus ook bij de wet van de voortdurende beweging en verandering, moeten wij altijd concretiseren. Wij moeten dus nauwkeurig onderzoeken wat beweegt en waarin de beweging bestaat.

Welnu, in die schijnbaar vredige gassen bewegen zich de moleculen met een grote snelheid door elkaar heen. Het aantal moleculen is, zoals wij weten, buitengewoon groot. Bij kamertemperatuur en bij gewone druk bevinden zij zich van elkaar verwijderd op afstanden, die vrij groot zijn ten opzichte van hun eigen afmetingen. Toch botsen zij enige millioenen malen

per seconde tegen elkaar op! De snelheden van die moleculen zijn dus heel groot. De moleculen in de ons omringende lucht, voornamelijk bestaande uit zuurstof en stikstof (van de verschillen tussen deze beide soorten moleculen zien wij bij onze beschouwingen af), leggen op hun tocht, gemeten langs de zig-zag-lijn, die zij al botsende beschrijven, per seconde ongeveer 500 meter af!

Bij iedere botsing veren de moleculen volkomen elastisch terug. Hun gemiddelde snelheid blijft dezelfde. Wel zijn er individueel grote verschillen. Nu eens gaat een molecule veel sneller dan het gemiddelde, dan na een paar botsingen veel langzamer. Daarna krijgt het molecule weer een oplawaai, waardoor het veel harder gaat lopen. Op een veel kleinere schaal zien wij hetzelfde bij het botsen van biljartballen.

De moleculen zijn heel goed bestand tegen al deze botsingen. Zij worden er niet door beschadigd. Ons zou een dergelijke beweging minder goed bekomen. Vandaar, dat wij verkeersagenten aanstellen....

*

Het is nu makkelijk duidelijk te maken hoe het komt, dat een bloemengeur zich door de kamer verspreidt. De riekende gasmoleculen bewegen zich zig-zag en komen daarbij vooruit, totdat zij zich regelmatig verspreid hebben door de gehele ruimte.

Het feit, dat een gas een druk uitoefent, wordt veroorzaakt door de botsingen, die de gasmoleculen uitvoeren tegen de wand. Hoe meer gasmoleculen in een bepaalde ruimte, hoe meer druk. Daarom pompen wij onze binnenbanden vol lucht, zodat de tegen het rubber botsende moleculen de velg op een behoorlijke afstand van de hobbelige keiweg kunnen houden.

*

Merkwaardig is hetgeen gebeurt als wij de temperatuur van een gas gaan verhogen, dus wanneer wij het gas gaan verwarmen. Het blijkt, dat de snelheid der moleculen daarbij toeneemt. Om de gemiddelde snelheid der moleculen tweemaal zo groot te maken als bij kamertemperatuur, moeten wij het gas tot ruim 900° C. verwarmen. Koelen wij daarentegen het gas af, dan wordt de snelheid der moleculen kleiner. Bij een vorst van ongeveer 200° C. is de gemiddelde snelheid de helft geworden van bij kamertemperatuur. Koelen wij steeds verder af, dan is er tenslotte een grens. Bij 273° C. beneden het nulpunt is de voortschrijdende beweging der moleculen nul geworden. Een lagere temperatuur dan 273° onder nul is dan ook niet mogelijk.

Wij hebben hiermede kennis gemaakt met een van de belangrijkste ontdekkingen uit de natuurkunde, namelijk, dat warmte niets anders is dan een vorm van energie, van arbeidsvermogen, van de zich bewegende moleculen.

Bij het afkoelen van een gas, zoals lucht, blijft de stof niet gasvormig. Bij een temperatuur van ongeveer 180° C. onder nul wordt de lucht vloeibaar. Al is de winter nog zo streng, vloeibare lucht behoeven wij niet te vrezen. Bij een nog lagere temperatuur wordt de lucht zelfs vast.

*

Hoe is nu de structuur van een vloeistof? Evenmin als in een gas zijn hier de moleculen in rust. Ook zij bewegen zich met grote snelheid door elkaar heen, echter met dit grote verschil, dat nu de onderlinge afstand van de moleculen klein is. Zij draaien als het ware steeds om elkaar heen, terwijl zij herhaaldelijk met elkaar in botsing komen. Bovendien zijn nu door de geringe afstand de onderlinge aantrekkingskrachten der moleculen, de zogenaamde cohaesie-krachten, zo groot, dat de vloeistof er samenhang door verkrijgt. Wij zien, dat de structuur van een vloeistof nog betrekkelijk eenvoudig is.

Anders is het met de vaste stof. Hierbij is een bepaalde orde tot stand gekomen. De kleinste deeltjes van de stof, de atomen en de moleculen, bouwen de stof op volgens een bepaald patroon. Er zijn verschillende soorten patronen volgens welke de kleinste deeltjes zich richten. Er zijn 230 manieren, waarop men allerlei bouwstenen in de ruimte kan schikken, terwijl bovendien nog allerlei afstanden veranderd kunnen worden. De verschillende vaste stoffen kunnen dus op tal van wijzen uit geordende bouwstenen zijn opgebouwd. Al deze wijzen van rangschikken hebben echter het volgende gemeen: de atomen en moleculen bewegen zich heen en weer om hun evenwichtsstand. Zij komen daarbij gewoonlijk niet ver van hun plaats; zij trillen heen en weer.

Wat gebeurt er nu als wij de temperatuur gaan verhogen? De kleinste deeltjes gaan heftiger trillen, zij komen verder van hun evenwichtsstand. Verwarmen wij verder, dan komen wij op een zeker ogenblik bij een toestand, waarbij de kleinste deeltjes zo'n grote beweging hebben gekregen, dat zij langs elkaar heen gaan schieten. Bij die temperatuur smelt de vaste stof en er ontstaat een vloeistof. Er heeft als het ware een revolutie plaats gehad. De deeltjes raken van hun plaats en van de oude orde blijft heel weinig over.

*

Verwarmen wij de vloeistof, dan krijgen wij iets dergelijks nogmaals. De moleculen krijgen bij hogere temperatuur een steeds grotere gemiddelde snelheid. Op zeker ogenblik wordt deze beweging zo sterk, dat de moleculen door deze sterke beweging zover uit elkaar komen, dat zij hun onderlinge aantrekking overwinnen. De vloeistof gaat dan overal dampbellen vormen; wij zeggen, de vloeistof kookt.

Wij zullen u een eenvoudig beeld geven van een vaste stof,

een vloeistof en een gas. Stelt u zich een volle bioscoopzaal voor. Ieder mens is een molecule. Iedereen zit op zijn plaats. De plaatsen zijn op een bepaalde manier gerangschikt. Iedereen beweegt een beetje heen en weer, trilt als het ware om zijn evenwichtsstand. Als de film afgelopen is, smelt als het ware de zaal. In de gangen en bij de uitgang verdringen zich de mensen, zij schuiven langs elkaar heen en dringen elkaar voorbij. De zaal stroomt leeg, zeggen wij. Bij de uitgang gekomen verdampt de menigte; de mensen bewegen zich naar alle kanten, zij verspreiden zich als de moleculen in een gas.

*

Met het bovenstaande kunnen wij een belangrijke wet van het dialectisch materialisme nader toelichten.

Wij zien namelijk, zowel bij het smelten als bij het koken, het volgende. Bij temperatuursverhoging neemt de gemiddelde snelheid der moleculen geleidelijk toe. Maar bij een zekere temperatuur, voor iedere stof een andere, zal door de quantitatieve toename van de bewegingstoestand (door een getal uit te drukken), een qualitatieve verandering (een verandering van hoedanigheid) ontstaan. Aldus verandert sprongsgewijze de vaste stof in vloeistof, terwijl bij een hogere temperatuur die vloeistof plotseling gaat koken.

*

Wij hebben hier uitvoerig beschreven, wat met enkele woorden wordt aangeduid in het opstel over dialectisch en historisch materialisme uit de „Geschiedenis van de Communistische Partij der Sowjet-Unie". Daarin staat o.a. dat: „In de physica iedere verandering een omslag is van de quantiteit in de qualiteit — het gevolg van de quantitatieve verandering van de in het lichaam voorhanden of daaraan toegevoerde hoeveelheid beweging in de een of andere vorm. Zo heeft b.v. de temperatuur van het water de eerste tijd geen invloed op de vloeibaarheid daarvan, maar bij verhoging of verlaging van de temperatuur van het vloeibare water breekt er een moment aan, dat de cohaesie-toestand zich wijzigt en het water in het ene geval in damp en in het andere geval in ijs verandert."

En even verder: „De zogenaamde constanten van de physica (de overgangspunten van de ene toestand in de andere. — Red.) zijn voor het merendeel niet anders dan namen van knooppunten, waar de kwantitatieve wijziging, toevoer of onttrekking van beweging, een kwalitatieve verandering te weeg brengt in de toestand van het betreffende lichaam — waar dus de kwantiteit in de kwaliteit omslaat."

THEO VAN IJZER.

De taak van de na-oorlogse kunst

Tegenwoordig is de eerste vraag van bijna iedereen, die zich voor kunst interesseert: wat is de taak van de na-oorlogse kunst? En op die vraag is nu reeds een helder en beknopt antwoord mogelijk: verstaanbaarheid. Geen in zichzelf verzonken speelsheid, geen van de wereld afgesloten aestheticisme, maar helderheid, begrijpelijkheid, een zuivere lijn en eenvoud.

Een dergelijk programma doet een deel van de intellectuelen, en vooral van de kunstenaars, zeker zeer onsympathiek, om niet te zeggen vijandig aan. Waarom? Omdat de kunst, die begrijpelijk, verstaanbaar, helder en eenvoudig is, door iedereen, die oren en ogen heeft, gecontroleerd kan worden. De kunst zou dan niet meer een zaak van ontwikkelde theoretici en van de welgestelde en dus welopgevoede mensen zijn, maar een zaak van het volk en dat brengt consequenties met zich mee.

Het levensprogramma van de gewone, de gemiddelde mens, dat is het programma van de na-oorlogse kunst. Alles wat hem raakt is het enige onderwerp van deze tijd, zoals het het enige onderwerp van het verleden was en het onderwerp van de toekomst zal zijn. Elk zich verstoppen achter welke techniek dan ook is lafheid, is een ontlopen van de problemen van het heden. Er is ons niets aan gelegen of de na-oorlogse kunst impressionistisch of surrealistisch, expressionistisch of realistisch is, maar zij moet ook in de kleine hut, in de fabriek, in de concertzaal en thuis begrepen kunnen worden.

Dat geldt ook voor de reproductieve kunstenaar. Een dirigent, die in plaats van de hoogste reproductie van de inhoud van het werk te geven, voor het aesthetische genot van de dames met zijn handen boven het orkest zwaait als Jeremias boven de puinhopen, is geen hedendaags dirigent, al heeft hij nog zoveel succes. De regisseur, die voor zijn eigen over-aesthetische plezier effect op effect op het toneel stapelt, is geen hedendaags regisseur, al zou de hele wereld aan zijn voeten liggen. De acteur, die het publiek slechts het masker en niet de gedachte toont, die „speelt", zodat men de inhoud vergeet van zijn figuur, die effecten najaagt, omdat hij niet denkt, is geen hedendaags acteur. De componist, die alle mogelijke homophone en polyphone concepties componeert, uitsluitend omdat zijn voorgangers zo gecomponeerd hebben en niet, omdat hij bij zijn tijdgenoten een lust- of onlustgevoel wil opwekken, of om hen aan te vuren, of om hen op te heffen, is geen tijdgenoot, al zou hij zijn vak ook nog zo goed beheersen. De schilder, die bang is voor een

duidelijke lijn, die niet in staat is het beeld van een heldere, op het eerste gezicht agressieve inhoud te schilderen, is geen hedendaags schilder, al was hij Picasso in eigen persoon. De architect, die zonder rekening te houden met de maatschappelijke verschuivingen, nog steeds met tectonische vormen aesthetiseert, alsof er na deze oorlog met de bourgeoisie niets gebeurd was, en die niet probeert in de nieuwe maatschappelijke structuur door te dringen en zijn smaak ter beschikking te stellen van deze nieuwe maatschappelijke structuur, is geen architect van deze tijd, al was het Le Corbusier in eigen persoon. De beeldhouwer, die voor zijn materiaal nog niet het dynamisch rhythme van onze tijd heeft gevonden, die in zijn handen nog niet de zuivere lijn van de gedachten der tijdgenoten heeft gevoeld, die verwrongen en inhoudloze objecten vormt, is geen hedendaags beeldhouwer, ook al zou hij moeite doen voor welk compromis met onze tijd dan ook.

Dit alles kan uit de aard der zaak aan niemand worden opgedrongen. Daartoe moet de mens vrijwillig komen, alleen uit overtuiging. Maar als een kunstenaar daartoe komt, is hij ook eens en vooral uitgesloten uit die „hogere" kringen, die zich om economische redenen een „overgecultiveerdheid" kunnen veroorloven. En daarom de moeilijkheden van de na-oorlogse kunstenaars, daarom het afgrijzen van sommige intellectuele kringen voor de hedendaagse Sowjet-Russische kunst en daaruit ontstaat de z.g. Westerse oriëntering van sommige intellectuele werkers, die nooit verbonden waren en vermoedelijk ook nooit verbonden zullen zijn met de veranderingen, die de nieuwe progressieve mens ondergaat.

E. F. BURIAN

(Uit: Het programma van de Schouwburg, in Praag).

KRITIEK EN ZELFKRITIEK

In de kapitalistische landen begrijpen de critici niet, dat kritiek, die op een schrijver of kunstenaar in de S.U. wordt uitgebracht, niet alleen de belangen van het publiek dient, maar ook het belang van de schrijver of kunstenaar zelf. In Nieuwe Tijden beantwoordt de Russische schrijver W. Kostylew een Engelse criticus, die hem beklaagt omdat zijn boek becritiseerd is in de Russische pers, als volgt: „Bij gebrek aan materiaal om een gefundeerd oordeel over mij te kunnen vellen beklaagt M. Mortimer mij op huichelachtige wijze, hij noemt mij een ongelukskvogel en..... hij maakt zichzelf belachelijk. Als sowjet-schrijver, communist en afgevaardigde naar de Opperste Sowjet van de U.S.S.R. acht ik mij gelukkig, dat ik scheppend werk kan doen en deel kan nemen aan het leven van onze Sowjet-staat, de vooruitstrevendste en meest democratische ter wereld. De arme hersens van dit literaire aanhangsel van de reactie kunnen zeker niet begrijpen, dat ik de kritieken, gewijd aan mijn boek I w a n d e V e r s c h r i k k e l i j k e buitengewoon waardeer, want deze kritiek helpt mij bij mijn werk. Eén ding spijt mij slechts: n.l. dat deze kritiek te welwillend is geweest. Ik heb mijn werk zelf altijd lager aangeslagen dan mijn critici het deden".

Boeken om te lezen .... en andere

MIJN EIGEN RECHTER
Nigel Balchin (uitg. v. Ditmar).
Een psycho-analiticus behandelt een oorlogsslachtoffer, faalt en acht zichzelf schuldig, want de patiënt vermoordt zijn vrouw en pleegt in sensationele omstandigheden zelfmoord. Misdaad, liefde, spanning, humor, een rechtzaak, alles met Engelse vakkundigheid geschreven en doordrenkt van de psycho-analyse, die het een wetenschappelijk tintje geeft. Wij hebben het vlot, maar zonder enige ontroering gelezen en geloven niet, dat onze spaarzame kennis van psycho-analyse hierdoor groter is geworden.

KLEINE KOSMOLOGIE
Albert Helman (uitg. A'damse Boek- en Courantmij. N.V.).
„Ons zijn helaas de dingen liever dan de mensen, want zij zijn schuldeloos. En deze aarde is zwart en vormeloos van schuld geworden. Een vlucht? Ik vluchtte niet alleen".....
Helman komt er zelf al voor uit. „Wij, in droeve tijd geboren, waarin de waarden dezer aarde onverdraaglijk zijn, zien in vertwijfeling naar antwoord om, op vele raadsels". Helman keek vertwijfeld naar de sterren en het antwoord blijft natuurlijk uit. Maar hij mengde wetenschap, bijgeloof en fantasie tot een verheven proza vol goden en symbolen en voorzag zo elk sterrenbeeld van een persoonlijk commentaar. Aardig voor wie tijd, zin en geduld hebben om met een dichterlijke gids in de Kosmos te vluchten. Wij hebben het niet uitgelezen.

PETRUS IN DUBIO
Willem van Iependaal (uitg. F. G. Kroonder, geb. *f* 4.90).
Voor de wereldomvattende gebeurtenissen uit de oorlog, waar zij middenin zitten, hebben de hoofdpersonen nauwelijks aandacht, omdat zij voortdurend nodig praten moeten. En allemaal met dezelfde woorden-lawines en zonderlinge gedachtensprongen, die meer voor een spelletje, dan om hun inhoud gebruikt worden. Zij nemen van alles te grazen, de godsdienst vooral, maar de wijsheden, hierover bijeengebracht, zijn te verwrongen en te verward om veel houvast te bieden. Hele hoofdstukken (de moord op een schrijver bijv.) hebben niets met dit praatboek te maken en aan het eind wordt de oude timmerman plotseling vader van een Engelse vliegenier om zich onnodig, — maar erg dramatisch, — dood te laten schieten. Niet alleen Petrus in dubio, wat dit boek betreft, maar wij ook.

GEGIST BESTEK
W. Iependaal (uitg. Arbeiderspers, geb. *f* 4.90) is rustiger van taal en beheerster van opzet, waarschijnlijk omdat de schrijver gebonden was aan de opdracht van het N.V.V.: „de geschiedenis der vakbeweging in een roman verwerken". In dit eerste deel, dat in 1940 reeds geschreven was wordt het leven geschetst van enkele arbeiders van het begin hunner strijd tot aan de spoorwegstaking van 1903. In hun belevenissen weerspiegelt zich de opkomst van het socialisme. Meer dan weerspiegelen is het niet. De grote figuren der arbeidersbeweging blijven vaag op de achtergrond. Van de spanningen en de groei vermeldt het boek slechts wat uiterlijke verschijnselen. Het kan niet beschouwd worden als de geschiedenis van de eerste marxistische beweging in Nederland en het is daardoor een wankele basis voor de aangekondigde volgende delen die „Vaste koers" en „Behouden vaart" zullen heten. Van Iependaal zelf noemt het dan ook een „roman" (al bleef het ook weer te zeer onderworpen aan de opdracht om zuiver roman te zijn), waarin hij „in vlotte trant een kijk op het lijden en strijden van stoere pioniers" geeft. Voor

een „vlot kijkje" op een arbeidersleven van voor 1900 is het best te lezen. B.H.

VOOR WIEN DE KLOK LUIDT
Ernest Hemingway. Uitg. Holkema & Warendorf, *f* 6.50.
(Herdruk)

Hemingway is een groot schrijver, deze roman uit de Spaanse vrijheidsstrijd bewijst het nog eens. In het gegeven van de Amerikaanse dynamitero en het Spaanse meisje Maria vindt hij de achtergrond van spanning en avontuur, waartegen hij het verhaal vol erotiek kon plaatsen, dat het boek tot een best-seller moet maken.
Maar Hemingway speelt niet alleen met hartstochten, hij speelt ook geschiedschrijver. Hij plant zijn zoet verhaal vol erotiek, in een jong historisch gebeuren en verweeft het er mee. Hij had zich beter bij zijn erotiek kunnen bepalen en de eenvoudige dynamitero uit de Internationale Brigade, minder woorden van Hemingway in de mond moeten leggen. Voor wie naar Spanje ging en daar dynamitero mocht worden, waren vele problemen uitgevochten en opgelost, die Hemingway nog niet meester is.
Want Hemingway is als degene, die op een meeting, bij wapperende vaandels en applaus wordt meegesleurd, maar morgen de kracht mist om verder te gaan. Hij spreekt in het begin wel over de Internationale Brigade als over de deelnemers aan een kruistocht, hij laat nog plichtsgetrouw zijn held het offer brengen van eigen leven, maar het is reeds een nutteloos offer. Want „boven" is, volgens hem, alles corrupt en verrot: de leiders zijn pedante gekken en spelen misdadig met de levens van de goedgelovigen en de primitieve idealisten. Hemingway erkent niet, dat boven het heldendom van de enkeling, er verantwoordelijken zijn, die met de belangen van volkeren, van de mensheid, durven rekenen. Hij wil de wet der collectiviteit niet aanvaarden, die zegt dat juist het peil der gemeenschap, de mate van vrijheid van het individu bepaalt.
Hemingway is plotseling „personalist" geworden en toont een merkwaardige overeenkomst met Koestler en de Sartristen. Hij kan niet meekomen met zijn tijd en in angst voor het hogere, dat hij niet bereiken kan, doet hij, wat de „vervrouwelijkte" Jac. van Hattum doet ten opzichte van de vrouw Anna Pauker, die een kerel bleek. Hij besteedt elf bladzijden aan een infame scheldkanonnade aan het adres van André Marty en aan het leven der Russen in Madrid. Het zijn bijna de laatste bladzijden van het ruim vijfhonderd pagina's tellende boek. Hij voert u eerst lange tijd door de doolhof van zijn zoete tuin vol liefde, hartstocht, avontuur en helden. Hij doet u zijn held beminnen, hij maakt hem smakelijk, romantisch, moedig, kuis en objectief. Natuurlijk maakt hij hem van goeden huize, intellectueel en zeer zeker... Amerikaan. Nadat hij dan 463 bladzijden geen woord gevonden heeft om iets slechts te vertellen van Franco of de fascisten, spreekt hij over Marty. Voor hem, die namens de Communistische Partijen, de helden opriep, hen wekte, die hen tesamen bracht, hen leerde vechten, die uit het wilde enthousiasme een leger smeedde dat de ramp over Europa trachtte tegen te houden, voor deze man heeft hij dan slechts de naam die de fascisten hem gaven: de mensenslachter van Albacete!
Maar in deze zelfde bladzijden van haat tegen Marty geeft hij ons de sleutel van het waarom dit zo geschreven wordt. Hij gebruikte de naam Toechatsjefski. Het is zijn haat tegen de waakzaamheid en de onverbiddelijke hardheid tegen de Trotskistische ondermijners van onze strijd.
De Internationale Brigade was een geliefkoosd middel van de vijanden der Spaanse Republiek om spionnen en provocateurs binnen het strijdterrein te brengen. Marty heeft er velen ontmaskerd. Het was oorlog, zij kwamen niet terug. Het schijnt dat hun vriend Hemingway het niet prettig vindt.
Er is een schoner strijd gestreden in Spanje dan deze z.g. linkse schrijver beseft. Minder zoet en lieflijk, maar grootser en zuiverder. Wij streden hem ook: in het verzet. Wij leerden er de macht van ons samengaan, het vertrouwen in elkaar en de noodzakelijkheid van de offers. N.A.M.

Van maand tot maand

De agenda van de afgelopen schrikkelmaand heeft precies op de helft van de maand genoteerd staan de uitnodiging van Amerika aan Franco-Spanje om toe te treden als 17e deelnemend land tot de Marshall-sector. Deze uitnodiging is een treffende illustratie van de moeilijkheden, waarin de kapitalistische plannenmakers verkeren. Ofschoon het Franco-fascisme voor de Wallstreet-Yankees nimmer een bezwaar is geweest, moesten zij niettemin bij hun plannenmakerij rekening houden met de wereldopinie. Nu riskeren zij de nadelige propagandistische uitwerking op de volkeren. De na-oorlogse ontwikkeling gaat snel, maar het gaat daarbij de imperialisten niet naar de vleze. Zij houden een wedloop met hun eigen moeilijkheden om ze voor te komen, maar ze raken steeds verder achterop. En met hen, de kampioenen voor het Amerikaanse plan van onderwerping, de Attlee's, Blums, Saragats, Spaaks en Vorrinks, die thans ook, behalve met de binnenlandse reactionnairen zullen pacteren met Franco.

Maar waarom ook eigenlijk niet? Griekenland en Turkije behoorden immers reeds tot de Marshall-sector en waarom Franco-Spanje dan niet? Het anti-communisme is ook hier des duivels oorkussen!

Het gaat de Amerikaanse imperialisten niet naar de vleze. Het onweert aan de andere kant van het grote water. De plotselinge prijsdaling op de Amerikaanse goederen- en effectenmarkt heeft als een bliksemschicht heel het dreigend uitziende zwerk vol crisiswolken voor iedere wereldburger zichtbaar gemaakt.

Nee, het gaat ze niet naar de vleze en men moet de verhoogde activiteit voor het Marshall-plan, het lanceren van een Bevin-plan voor een West-Europese Unie, de conferentie te Londen over Duitsland, maar zonder de Sowjet-Unie, gepaard aan een toenemend anti-communistisch geschreeuw, beoordelen tegen de achtergrond van de onoplosbare moeilijkheden, waarin het restant van het wereld-imperialisme zich bevindt.

Men moet wel met blindheid geslagen zijn om niet te begrijpen, dat de conferentie te Londen, waaraan deelhebben Amerika, Engeland en Frankrijk en waarbij de Benelux-landen meedoen, de bedoeling heeft te bereiken, dat de West-Europese landen als voornaamste opgave krijgen toebedeeld: bijdragen tot het herstel van West-Duitsland.

Dit is één aspect van het plan-Marshall en niet het minste. Bevin's plagiaat-voorstel voor een West-Europese Unie, dat sinds jaar en dag in de portefeuille van Churchill was opgeborgen en thans, nu Bevin het in alle openlijkheid heeft overgenomen, een welgemeend hoera van de oude vos mocht verkrijgen, is er om

er West-Duitsland in op te nemen en het de omringende landen mogelijk te maken herstelbetalingen niet te ontvangen *van*, maar te doen *aan* West-Duitsland.

Het is deze omgekeerde wereld, die de commissie van Amerikaanse parlementsleden, de commissie-Herter, die West-Europa heeft bezocht, deed adviseren: geef Duitsland en Engeland het leeuwendeel van de dollars! Duitsland in de eerste plaats, omdat het de belangrijkste Amerikaanse kolonie in Europa moet worden en Engeland daarnaast, omdat het een „stoutmoedige leiding" aan de Europese landen zal kunnen geven. Sympathiek opgemerkt van de commissie-Herter maar minder sympathiek voor het Engelse volk, dat met elke dollar hulp een dubbele dollar afhankelijker wordt.

Groot-Brittannië is het jaar 1947 geëindigd met een tekort van niet minder dan 7.2 milliard gulden. Het heeft dit tekort weten te bereiken door in het Westelijk Halfrond (Noord- en Zuid-Amerika) een veelvoud meer te kopen dan te verkopen. Zijn goud- en dollarreserves werden, om een en ander in de balans kunstmatig recht te trekken, verminderd met 10 milliard gulden, d.w.z. voor dit bedrag werden leningen opgenomen en goud verkocht.

De prijsstijgingen van het afgelopen jaar hebben ook Engeland verder de das omgedaan. Terwijl de prijzen van de ingevoerde goederen, in vergelijking met 1938 gemiddeld 67 pct. waren gestegen, werden de goederen, die in ruil werden uitgevoerd, slechts 26 pct. duurder. De strop, die om de hals van de Engelsman is geslagen, wordt stevig vastgehouden door de Amerikaanse beul, terwijl de poten van het stoeltje, waarop de Engelsman staat, een flink stuk zijn ingezaagd door de enorme militaire uitgaven voor de Engelse troepen overzee.

En is het in Nederland anders? Ook minister Lieftinck heeft zijn witboek gepubliceerd, in de vorm van zijn Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer. Terwijl de geldhoeveelheid in 1947 is toegenomen met 800 millioen gulden, is er een tekort op de betalingsbalans over 1947 van ongeveer 2 milliard gulden. Dit tekort is gedekt door voor ongeveer 950 millioen gulden op te nemen aan leningen in het buitenland en door verkoop van effecten, goud en door likwidatie van rekeningen in het buitenland voor een bedrag van ongeveer 1050 millioen gulden.

Zo zijn de *bekende* cijfers, waaraan de minister van Financiën nog heeft toegevoegd, dat in het eerste kwartaal van 1948 voor bestellingen in het dollargebied 100 millioen dollar beschikbaar is en de invoer van kapitaalgoederen tot een minimum beperkt moet worden. Als smakelijk dessert was zijn verdere mededeling, dat de invoer nog verder beperkt zou moeten worden als het Marshall-plan in April niet in werking zou treden. Maar ook die „hulp" zou niet leiden tot aanzienlijke verhoging van het huidige welvaartspeil.

De maatregelen, die minister Lieftinck aankondigt, hadden,

om werkelijk doeltreffend te zijn, reeds veel eerder doorgevoerd moeten worden. Nu staat Nederland, dank zij de politiek van deze regering, aan de rand van een economische catastrofe. Het levenspeil van de werkers, dat reeds systematisch ondermijnd werd door de koloniale oorlog, zal door de eenzijdige oriëntering van onze economie op Amerika, die het aanknopen van voordelige betrekkingen met Oost-Europa verhinderde, toen het nog tijd was, en die nu voorschrijft, dat het effectenbezit in Amerika geliquideerd moet worden, voordat tot nieuwe dollarleningen ten bate van deze oorlog wordt overgegaan, nieuwe onherstelbare verliezen ondervinden.

De toestand, waarin Nederland verkeert, is wellicht nog beroerder dan in het Bevin-Churchill-land. Maar er is deze overeenkomst: aanval op de lonen, waarbij sombere mededelingen de aanval moeten rechtvaardigen; ondanks het rukken en trekken om aan de Amerikaanse strop te ontkomen, een vaster toesnoeren door de onvoorwaardelijke aanvaarding van het Marshall-plan; de devaluatie, die als het zwaard van Damocles boven de landen blijft hangen en de financiële verdorring door de stromen van geld, besteed aan de koloniale oorlogvoering.

*

De Franse franc is door de regering Schuman-Mayer gedevalueerd met 45%. De officiële bekroning van de feitelijke inflatie. Want dàt Frankrijk zich nagenoeg sedert de geldsanering in een heftige inflatiefase bevindt, is nauwelijks te bestrijden. De prijsindex was in Juli 1945: 398; in Juli 1946: 577; in Januari 1947: 856; in November 1947: 1336. Sedertdien is het met een sneltreinvaart verder gegaan. De lonen zijn, zoals onder kapitalistische verhoudingen te doen gebruikelijk, ver achtergebleven. Reëel zijn zij sedert 1945 met 42% gedaald. De kleine luyden (Frankrijk is het land van de kleine spaarder!) zijn nog meer gedupeerd.

Het is duidelijk, dat Schuman-Mayer Wallstreet geraadpleegd hebben. Formeel kon Frankrijk niet zonder toestemming van het Bretton Woods-fonds devalueren.

De Amerikanen hebben, naar hun opportunistische aard een zwaai van 180 graden gemaakt. Er lonkt een ander perspectief voor de financiële bourgeoisie van de Verenigde Staten. Voor een appel en een ei beleggingen in de Franse bedrijven. De grote uitverkoop van het Franse productie-apparaat kan beginnen.

De Franse devaluatie is niet alleen een ouverture voor internationale devaluaties met gewone huis-, tuin- of keukenkenmerken. De heer Mayer, de Franse minister van Financiën, heeft geleerd van de ervaring o.a. van de grote leermeester Schacht, de financiële goochelaar in dienst van Hitler. De bourgeoisie is technisch vindingrijker geworden.

De Franse exporteurs krijgen de helft van hun export-opbrengsten in dollar-valuta of goud. De nationale roof aan de Franse arbeiders en kleine luyden wordt gelegaliseerd. De werkelijke verliezen van de verkoop tegen fancy-prijzen worden gedragen door iederéén... behalve de exporterende bourgeoisie.

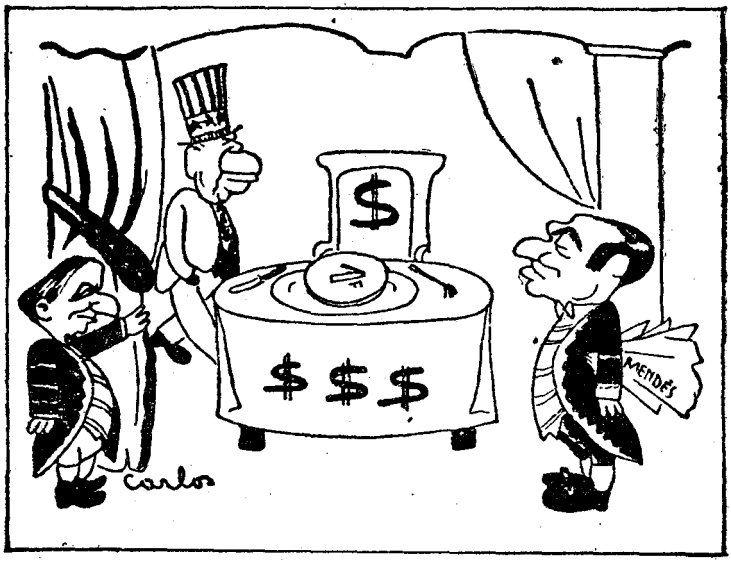
Het is niet genoeg, dat naar Blums officiële bevestiging de clandestiene Franse kapitaal-export correspondeert met de credietverlening van de heer Marshall. De clandestiene ontduiking van de deviezenvoorschriften, het lucratieve gedrag van knoeiers is niet clandestien meer. Het gedrag kan het volle legale zonlicht verdragen. De geheime illegale weg is tot koninklijke weg verheven.

Het economische gevolg is dumping. Voornamelijk gericht tegen de Engelse export, evenals elders op het kapitalistische ondermaanse, het kapotte wiel aan de hobbelende nationale economische wagen.

De heren Bevin en Cripps, de Engelse confraters van het duo Schuman—Mayer mogen onverschillig zijn voor de nationale proletarische prijs, waarmee de Franse export-faciliteiten betaald worden, de Franse toepassing van valse regels in het handelspolitieke spel kan hen niet onberoerd laten. John Bull heeft direct na Bevins poging om het politieke verdrag tussen Frankrijk en Engeland uit te breiden met Benelux, de economische trap van Marianne gekregen.

*

Ook in het Verre Oosten stuiten de pogingen van het Amerikaanse imperialisme om de Aziatische volkeren onder het juk

„Er is opgediend, meneer!"

van Wallstreet te brengen op verzet van de democratische krachten. In het onmetelijke China zijn het deze democratische krachten zelf, die zegevierend van de ene streek en van de ene stad naar de andere optrekken, de Wallstreet-agenten voor zich uitjagend en Truman's vazal, Tsjang Kai Sjek in radeloosheid brengend. 168.000.000 Chinezen zijn reeds bevrijd. Maar wat voor een enorme kracht zal China straks niet tot ontplooiing kunnen brengen voor de vrijheid der volkeren en voor de vrede, wanneer alle 450.000.000 Chinezen bevrijd zullen zijn en een nieuw democratisch China als een hel lichtbaken voor de onderdrukte koloniale volkeren aan de Aziatische horizon verrijst!

Koortsachtig werken de Amerikaanse imperialisten aan een dam voor deze vredes- en vrijheidsgolf uit China. Het Japanse keizerrijk wordt door Mac Arthur in feite gehandhaafd. Geen oorlogsmisdadigers zullen er meer gestraft worden. In het door de Amerikanen bezette Zuidelijk deel van Korea heerst een terreur, zoals wij die in het Anglo-Amerikaanse Griekenland kennen, terwijl de apparaten van het Japanse koloniale systeem door de Amerikanen zijn overgenomen. Formosa is bezig niet alleen een Amerikaanse oorlogsbasis, maar ook een basis voor Wallstreet te worden. Het plan van de Amerikaanse generaal Wedemeyer moet het nog niet bevrijde Zuid-China transformeren in een militaire en economische basis voor de Verenigde Staten. Amerikaanse invloeden waren oorzaak, dat rechtse, fascistisch geïnfecteerde elementen in Siam de macht in handen kregen. En in de hotels van Nieuw Delhi, de hoofdstad van India, logeren de agenten van Wallstreet, die erop uit zijn om te zien wat zij in India zouden kunnen uitrichten.

Ook in Indonesië — door een bekende schrijver eens genoemd „de room in de koloniale wereld"! — krijgt door de houding van de Nederlandse regering de Amerikaanse invloed gelegenheid om binnen te dringen. Amerikanen zullen de luchtkartering in Indonesië uitvoeren. Ook zij zijn het, die vliegvelden aanleggen op Borneo en Celebes, terwijl Amerikaanse zakenlieden Indonesië in alle richtingen doorkruisen, zo zelfs, dat de „Volkskrant" over hen struikelde!

In de Commissie van Drie heeft de Amerikaan Graham het hoogste woord en de Commissie zette de Indonesiërs onder druk om een Nederlandse ultimatum te accepteren, en zoals Gromyko het uitgedrukt heeft: de commissie verried de belangen der Indonesiërs. Amerikaanse intriges hebben tenslotte ook bewerkstelligd, dat Sjarifoedin en de linkse leiders uit de leiding van de regering zijn verdwenen.

Welke pogingen de Amerikanen ook zullen doen, de bevrijdingsstrijd der onderdrukte volkeren in Azië kan door de verzwakte krachten van het kapitalisme niet meer tegengehouden worden.

Enkele onderdelen van de begrotingsdebatten

Bij het bekend worden van de Rijksbegroting 1948 werd deze reeds in de bladen van onze Partij uitvoerig belicht. Wat ons nog te doen staat, in dit artikel, is de aandacht te vestigen op enkele onderdelen van de debatten in de Tweede Kamer, die ter gelegenheid van de begroting werden gehouden.

Opnieuw bleek uit deze debatten, dat er geen sprake is van een vooruitstrevend kabinet, zoals de P.v.d.A. en de K.V.P. — de laatste met de nadruk op „vooruitstrevend in christelijke zin" — beweren. Wel van een reactionnair kabinet — niet *ondanks* de P.v.d.A.-vertegenwoordigers, maar juist *door* deze rose vertegenwoordigers in dit kabinet.

Zij hebben het de reactie immers mogelijk gemaakt om na de bevrijding weer in het zadel te komen. Zij zijn het, die verhinderd hebben, dat de werkende klasse eensgezind haar eisen heeft gesteld. En zij zijn het, die verhinderd hebben, dat voor de eisen, die er werden gesteld, eensgezind gestreden werd.

De reactie regeert

De P.v.d.A. regeert niet, maar wordt door de reactie geregeerd; ondanks de schijnbare tegenstellingen tussen de vertegenwoordigers van deze Partij en de Gerbrandy's en Welter's. Uit de uitlating van mr. v. d. Goes van Naters, de fractieleider van de P.v.d.A., blijkt, dat het er hun om te doen is de bestaande samenwerking nog hechter te maken. Hij beriep zich daarbij op het ene gemeenschappelijke punt, dat alle reactionnairen over de gehele wereld verbindt:

„Is men zich wel bewust" — vroeg hij, *„de heer Tilanus is dit blijkbaar niet —, dat men de geestelijke wereldstrijd tegen het communisme in ons land practisch aan één partij overlaat: de Partij van de Arbeid?"*

En even later pleitte hij nog dringender: *„Vanaf 1917 hebben de socialisten daartegen* (het communisme, — red.) *de strijd aangebonden en wij zijn steeds duidelijker gaan zien waartegen wij vechten en waarvoor wij vechten, maar wij eisen van de anderen, óók tegenstanders, maar in een ander vlak, dat men onze strijd begrijpt en niet bemoeilijkt!"*

Dit is dus het „verheven" doel van de P.v.d.A. En de reactie zou deze arme slachtoffers alléén de kastanjes uit het vuur laten halen?

Maar zo is het allerminst. Romme, de coalitiepartner, springt hen dapper bij, veel flinker dan hij onder de bezetting was.

Hij grijpt deze gelegenheid aan om de Grondwet zelf te ondermijnen, ten behoeve van de strijd tegen het communisme.

„Wij leven nu eenmaal snel", zei prof. Romme. *„Wij leven zelfs zo snel, dat men zich afvraagt of de democratie in haar huidige gedaante het wel kan bijhouden. Eerder dan wij denken en hopen zou, naar mijn gevoelen, de werkelijkheid van het recht wel eens andermaal kunnen veranderen, wanneer wij de constitutie op dit punt bij voortduring ongewijzigd zouden laten. En wanneer deze vrees zou worden bewaarheid, dan zouden wij tegenover een dergelijk verschijnsel te zwakker staan, waar toch een andere dictatoriale beweging, het communisme, in ons vaderland volkomen geniet van de democratische vrijheden om de democratie, van welke vorm ook, te ondermijnen en om het graf te delven voor onze democratische grondrechten."*

Terwijl de communisten strijden voor de uitbreiding van de democratische rechten van het Nederlandse volk, eist Romme de beperking van deze rechten. Romme bepleit in de practijk hetzelfde wat hij de communisten in de schoenen schuift: het uithollen en het vernietigen van de democratie.

De verantwoordelijkheid van de P.v.d.A.

De reactie weet, dat zij haar politiek niet ongebreideld kan voortzetten tegenover een sterke Communistische Partij, en dat zij, naarmate de Communistische Partij sterker wordt, zelf teruggedrongen zal worden.

Ook de P.v.d.A. ziet dit in — vandaar dat zij het anti-communisme zo scherp stelt. Het zijn immers de communisten, die aantonen, dat de P.v.d.A. medeverantwoordelijk is voor dit reactionnair beleid. Zij wijzen er op, dat ook minister Lieftinck verantwoordelijk is voor de grote winsten van het bankwezen, van het bedrijfsleven en in het bijzonder van de grote concerns; dat ook minister Mansholt verantwoordelijk is voor het gebrek aan levensmiddelen; dat ook minister Jonkman medeverantwoordelijk is voor de koloniale oorlog, evenals minister Drees medeverantwoordelijk is voor de onvoldoende steun aan de ouden van dagen.

De hoge militaire uitgaven worden gedekt door de P.v.d.A. Er is door de P.v.d.A., bij de begroting van defensie, niet, zoals was aangekondigd, voor een verlaging van de militaire uitgaven gestemd. De oorspronkelijke aankondiging in Het Vrije Volk, dat de P.v.d.A.-fractie voor een verlaging van deze uitgaven zou opkomen, was een gevolg van de verwachting, dat de demobilisatie van de troepen in Indonesië sneller zou plaatsvinden. Niet, dat deze fractie iets voor het terugtrekken van de troepen gedaan heeft. Maar de termijn, die oorspronkelijk was vastgesteld voor het verblijf van de troepen in Indonesië, was verstreken. Toen echter de politiek ten aanzien van Indonesië van dit kabinet een demobilisatie van die militairen binnen de vastgestelde termijn onmogelijk maakte, was het gevolg, dat

deze propagandastunt van de „verlaagde militaire uitgaven" niet kon doorgaan.

De P.v.d.A. beschikte bij de hele begrotingsdebatten maar over één propaganda- en afleidingsmanoeuvre: het hoera-roepen bij de begrotingshoofdstukken van hun eigen ministers, die dan weer critiek incasseerden van de K.V.P.; terwijl de K.V.P.-ministers critiek van de P.v.d.A kregen en een hoera van de K.V.P.

De derde loonronde en de militaire uitgaven

Er was natuurlijk ook wel eens algemene critiek, zoals bij het hoofdstuk Binnenlandse Zaken. In één opzicht waren alle fracties in de Kamer het eens: de lonen en salarissen van het Rijks- en Gemeentepersoneel zijn te laag en behoeven verbetering. Maar och arme, toen de communisten dit, aan het einde van het debat in een motie tot verhoging van de lonen en salarissen samenvatten, ging de voorstelling niet door.

De argumenten, die gebruikt werden om tegen deze motie te stemmen, zal ik maar niet allemaal opnoemen. — Tenslotte mag je het parlement niet belachelijk maken. Men liet zich door de minister met een kluitje in het riet sturen. Ondanks de herhaalde verklaring, dat er van een loonsverlaging wegens de „dreigende inflatie" geen sprake kon zijn, nam men toch genoegen met de ministeriële aankondiging van een „technische herziening" (naar boven of naar beneden blijft in het midden — dit loopt dus op niets uit; hetgeen precies de bedoeling was). Alleen de strijd van dit personeel zelf zal een werkelijke verhoging tot stand kunnen brengen.

Ook bij Sociale Zaken had de verhoging van de lonen in het algemeen, de derde loonronde, tegenover minister Drees geen schijn van kans. Hij was het met de communisten al niet eens, maar op dit punt helemaal niet. Vele „motieven", die een derde loonronde onmogelijk zouden maken, werden opgenoemd, en, zoals steeds, de dreigende inflatie als hoofdargument.

Dat de hoge militaire uitgaven en de koloniale oorlog een veel groter gevaar voor inflatie vormen kwam in de beschouwing van de minister niet voor. Toen er door een interruptie van onze fractie op de hoge militaire uitgaven werd gewezen, was het antwoord van Drees: *„Daarmede komen wij op een geheel ander terrein!"* En overigens had Drees niet de indruk, „dat in de onder communistische invloed staande landen de militaire uitgaven nu bij uitnemendheid laag worden gehouden." Over het feit, dat in de Sowjet-Unie sinds het einde van de oorlog de militaire uitgaven ieder jaar verlaagd zijn, terwijl deze uitgaven in Nederland ten behoeve van de koloniale oolog juist schrikbarend zijn toegenomen, spreekt Drees maar liever niet, want dan komt hij op „een geheel ander terrein".

Gelijke zendtijd bij verkiezingen

Het moge vreemd klinken, maar toch is het waar, dat minister

Gielen een motie van de communisten heeft overgenomen: de motie, die de zendtijd bij de verkiezingen betreft, met de volgende inhoud:

„De Kamer, van oordeel, dat alle politieke stromingen, die aan de verkiezingen deelnemen, over gelijke mogelijkheden moeten kunnen beschikken om hun opvattingen door middel van radio-uitzendingen aan het Nederlandse volk kenbaar te maken, verzoekt de Minister die maatregelen te nemen, die nodig zijn om dit te verwezenlijken."

Minister Gielen verklaarde daarop: „In antwoord op de vraag van de geachte afgevaardigde kan ik mededelen, dat ik tegen de motie, zoals deze is geformuleerd, geen overwegende bezwaren heb."

Voor de verwezenlijking van deze motie blijven waakzaamheid en strijd echter geboden. Terwijl wij daarbij rekening moeten houden met het feit, dat dit alleen maar de zendtijd voor de verkiezingen betreft. — Daar de „democratie" van prof. Romme niet zo ver gaat, dat hij ook aan de communisten de gelegenheid wil geven om hun opvattingen op andere tijden via de radio naar voren te brengen.

De verdediging van de openbare school

Gielen had het over het algemeen zwaar te verduren. De P.v.d.A. was ook critisch — het gold hier toch een katholieke minister! Niet één, maar twee moties werden door de P.v.d.A.-fractie ingediend, waarvan de inhoud was.... Wat doet het er eigenlijk toe, want op een onderhands verzoek van prof. Romme werden ze weer ingetrokken.

Een andere motie echter, niet door de P.v.d.A. ingediend, om de voorlopige pensioenering van onderwijzers te verlengen, werd niet ingetrokken. De fractieleider van de P.v.d.A. deed hierop zijn best om het prof. Romme naar de zin te maken door zijn fractie te adviseren om „gemixed" te stemmen. Maar deze afspraak klopte blijkbaar niet helemaal, want bij het einde van de stemming had alleen de fractieleider tegengestemd! Of Romme nu tevreden is, weten we niet.

Van de verdediging van de openbare school, die in Het Vrije Volk voor dit debat was aangekondigd, is niet veel terechtgekomen. Dat was zelfs voor de P.v.d.A. te moeilijk. Daarvoor waren te veel kronkels nodig. Want wat Thomassen zegt onderschrijft Banning nog niet, en met wat ze beiden beweren is Kohnstamm het nog niet eens, en zitten er tenslotte ook nog niet enige katholieken in deze Kamer-fractie? Ik vermoed, dat de voorstanders, en in het bijzonder de leraren van de openbare school in de P.v.d.A., na de rede van Thomassen niet overtuigd zijn, dat hun Partij voor de openbare school is opgekomen. Dat deden alleen maar de communisten in de Kamer.

Evenals het alleen maar de communisten waren, die consequent

opkwamen voor de verbetering van de sociale positie van het spoorwegpersoneel, de P.T.T. en de mijnwerkers.

Het militaire apparaat onderdeel van het Westblok

Wij kunnen niet alles vermelden wat bij de afzonderlijke begrotingshoofdstukken ter sprake is gebracht. Vooral de begroting van Defensie, met zijn hoge militaire uitgaven — terwijl wij in vrede leven, althans wensen te leven — werd fel bestreden door de communistische parlementsleden. Ook over de opbouw van het leger zullen wij het hier niet hebben. Maar aan één ding mag niet worden voorbijgegaan, n.l. de opvatting van Koos Vorrink ten aanzien van ons militaire apparaat.

Terwijl de minister zegt, dat de internationale ontwikkeling nog onzeker is en dat het daardoor niet mogelijk is om nu reeds de uiteindelijke grootte en sterkte van het Nederlandse leger te bepalen, was het Vorrink, die zich op het standpunt stelde, dat ons militaire apparaat, in onderling overleg en in nauwe samenwerking met onze naburen, bruikbaar moet worden gemaakt in het Angelsaksische geheel, waardoor men afstand zou doen van de internationale overeenkomsten, die in de U.N.O. zijn opgesteld. Vorrink pleitte niet voor internationale, maar voor regionale overeenkomsten, die door Bevin ook kort daarop zijn aangekondigd. D.w.z.: militaire, economische en financiële overeenkomsten onder leiding van Amerika, met het doel om een front te maken tegen de democratische, anti-imperialistische krachten in de wereld.

Vanaf het ogenblik, dat voor de P.v.d.A. de klassenstrijd niet meer bestond, hebben voor haar ook de klassen in de maatschappij opgehouden te bestaan. Dat er dus twee krachten in de wereld werkzaam zijn, de democratische, anti-imperialistische en de anti-democratische, imperialistische, ontkennen deze heren dan ook. Tot de eerste willen zij niet gerekend worden, want dit zijn alleen maar „communisten met hun bondgenoten", alleen maar proleten, en daar willen zij niets mee te maken hebben. Voor proletariërs hebben zij immers de meest hautaine minachting, die denkbaar is.

Intussen hebben zij er dit op gevonden, dat er eigenlijk geen twee machten zijn, maar drie. Niet, dat die derde macht werkelijk bestaat of kan bestaan. — Het democratisch socialisme wil echter als spil fungeren, zij het ook maar van die denkbeeldige derde macht, die een propagandistisch onderdeel vormt van de Marshall-Truman-doctrine.

G. WAGENAAR.

Ondernemingsraden en corporativisme

Is het voorontwerp-wet op de bedrijfsschappen een uitvloeisel van de corporatieve gedachte? (Een vraag, door de redactie gesteld in het Januari-nummer van P. en C.) Bij het beantwoorden van deze vraag, zal men dienen uit te gaan van een critisch onderzoek van het hoe en waarom van het voorontwerp-wet; en de conclusie van dit onderzoek zal moeten worden getoetst aan datgene, wat men corporativisme noemt. Wanneer men dit heeft gedaan en men concludeert j a, dan blijft er nog over het aanwijzen van de raakpunten of het samenvallen van het voorontwerp-wet met het corporativisme.
Voorwaar, geen gemakkelijke opgaaf, maar zeker nodig voor de arbeidersklasse; vooral voor hen, die door de plaatsen, welke zij in de bedrijven innemen, het eerst de resultaten van een dergelijk iets zullen ervaren en er dus ook het eerste verzet tegen zullen dienen te voeren.

Het idee, welke aan de ontwerp-wet ten grondslag ligt, is niet van vandaag of gisteren. Aan het einde van de 19de eeuw waren er reeds werkgevers, die er toe overgingen fabriekscommissies of kernen in te stellen; hiermee beoogden zij te tonen, dat zij de onderneming niet zagen als een toevallig samentreffen, waaruit voor de ondernemer winst voortkwam en waaruit de arbeider de kosten voor zijn levensonderhoud putte, maar dat de onderneming een arbeidsgemeenschap behoorde te zijn, die naast een economisch ook een sociaal doel had en welke alleen gedijen kon, indien „wederzijds begrip" en „erkenning voor ieders bijdrage" aanwezig was, bij „het bereiken van het ondernemingsdoel".

Het toenemen van de macht der vakorganisaties deed deze instelling in aard en wezen toenemen, omdat men hierdoor een middel zag de toenemende machtsinvloed van de vakorganisaties buiten de ondernemingen te houden.

Door de gestage groei van de vakorganisaties, het intreden van het collectief overleg, bleek deze zienswijze onhoudbaar en ging men er toe over de taak en aard der werkzaamheden van personeelsvertegenwoordigingen in overleg met de vakbonden af te palen; het resultaat hiervan was, dat de invloed van de kernen op de duur beperkt werd tot, wat men onder de arbeiders spottend pleegt te noemen, „het kapotte ruitje en de verstopte W.C.", dus geen zeggenschap over principiële kwesties. De periode na de tweede wereldoorlog bracht hierin, dank zij de harde lessen van de bezetting, verandering voor „korte tijd".

Door het bewuster worden van de arbeidersmassa, door het verschuiven van machtsverhouding, veroorzaakt door de vraag en aanbod zowel van personeel als van productie, gingen de

ondernemers er toe over belangrijke concessies aan de arbeiders toe te staan.

Personeelsvertegenwoordigingen en werk-comité's werden ingesteld, welke de bedrijfsleiding terzijde stonden bij het vaststellen van maatregelen voor bedrijfsscholing, tarief en prestatiesystemen, enz.

Natuurlijk gebeurde dit alles in nauw contact met de vakorganisaties en dus in zeer veel gevallen onder de na-oorlogs gegroeide „Stichting van de Arbeid".

De arbeiders zetten alle krachten in om hun aandeel in de opbouw van hun vaderland naar beste kunnen en weten bij te dragen en het bleek, dat wat men voorheen alleen aan z.g.n. terzake deskundigen toevertrouwde, goed uit- en ook doorgevoerd kon worden door de desbetreffende werknemers zelf. Het ondernemersdom, gestimuleerd door regeringsbeloften aan de arbeiders, neemt deze hulp aan, profiteert ervan en wanneer de arbeidersklasse loon naar werken vraagt, in de vorm van een goede, juist-omschreven economische medezeggenschap, ja, dan is Leiden-in-last en dan komt de „erkenning van de zelfstandige functie van de ondernemer" weer op de proppen.

Vandaar de toenemende behoefte aan een wettelijke regeling van het publiekrechtelijke bedrijfsleven, al loopt de vorm, waarin men die wenst te gieten, al naar gelang van de politieke instelling, nogal uiteen.

Het democratisch-socialisme kwam met een voor-ontwerp van wet van Ir. H. Vos, hetwelk met zijn overplaatsing naar een ander ministerie in zijn oorspronkelijke vorm eveneens verdween.

Het politieke katholicisme, met name het Kath. Centrum voor Staatk. Hervorming, kwam met een „proeve van een ontwerpwet op de bedrijfsschappen". Had het „socialistische" ontwerp tot basis om, middels de voor-ontwerp-wet, te komen tot een min of meer geleide economie, de „proeve" stelt zich hier lijnrecht tegenover en zegt, dat arbeid en kapitaal streng gescheiden dienen te zijn en dat de Staat niet de bevoegdheid moet hebben om alles almachtig te centraliseren.

Door de verbintenis van deze beide stromingen in de regering is, na een achter de coulissen uitgevochten strijd, een compromis ontstaan.

Een compromis, dat ons in de vorm van een ondernemingsraden-rapport bereikt.

Dit rapport is het resultaat van de werkzaamheden van een commissie, ingesteld door het Ministerie van Sociale Zaken, en het presenteert het ontwerp van wet met de Memorie van Toelichting. Par. 3 van de Memorie van Toelichting luidt als volgt:

„Uitgaande van de gedachte, dat het niet de taak des wetgevers is de samenwerking in de onderneming in details te regelen, doch dat dit een zaak is, welke door wederzijds begrip tot rijpheid moet komen, beperken de in het ontwerp voorkomende bepalingen

betreffende de ondernemingsraden zich tot het aangeven van enkele algemene beginselen, welke door betrokkenen naar behoefte kunnen worden uitgewerkt, hetzij in georganiseerd verband, per bedrijfstak, hetzij per onderneming."

Voorts schrijft men in dezelfde paragraaf:

„Grondslag van dit gedeelte van het ontwerp is de overtuiging, dat een orgaan van samenwerking in de onderneming slechts aan zijn doel kan beantwoorden, indien deze samenwerking zich afspeelt tussen de ondernemer en zijn personeel."

.... „dat hier geen sprake is van een vertegenwoordiging van het personeel *tegenover* de ondernemer, doch integendeel van een orgaan van *gezamenlijk* overleg, waarvan het *hoofd* der onderneming *samen* met zijn personeel deel uitmaakt."

Uit het bovenstaande kan door ieder weldenkend mens slechts één conclusie getrokken worden en wel, dat de belangen van „ondernemer" en „personeel" één zijn.

De Toelichting zegt:

„Zoals uit het gehele artikel valt af te leiden, is het in *hoofdzaak de gezindheid,* welke de raad aan zijn doel kan doen beantwoorden."

Vanzelfsprekend; want de ondernemer heeft slechts één verlangen en wel het winstmaken door middel van zijn onderneming, noodzakelijk voor de handhaving van zijn bedrijf in het raam van het kapitalisme.

Met het voorgaande is het „hoe" betrekkelijk beantwoord. Het „waarom" is voor een nuchter-denkende arbeider voldoende duidelijk. Immers met de erkenning van de zelfstandige functie van de „ondernemer" kan niets anders bedoeld zijn als „het recht van winst maken".

En om dit winst maken op een solider basis te plaatsen, tracht men de medewerking van de arbeiders te verkrijgen, door hen schijnbaar een belangrijke post te geven door middel van de ondernemingsraden, hierbij speculerend op het sociaal gevoel. Ondernemingsraden, welke, zoals ze nu voorgesteld worden, moeten voeren tot het afleiden en ombuigen van de werkelijke strijd van de arbeidersklasse voor een volledige democratische economische medezeggenschap; een strijd, welke gevoerd dient te worden niet tegen de ondernemingen als zodanig, maar tegen het maatschappelijk stelsel, dat de ondernemingen in staat blijft stellen voort te bestaan op de basis van zo groot mogelijke winst met zo min mogelijk kosten.

Daarom dient deze strijd ook gevoerd te worden in de bedrijven en ondernemingen, door voorlichting en scholing van onze mede-arbeiders over de problemen, welke de huidige personeelsvertegenwoordigigingen *tegenover* de ondernemer aan de orde stellen.

Wij concluderen dus, dat men door middel van het voorgestelde in het „rapport-ondernemingsraden", de idee trachtte ingang

te doen vinden, dat inderdaad de belangen van ondernemer en arbeider één zijn. En deze enigst mogelijke conclusie geeft ons ook de wetenschap, dat het corporativisme in dit rapport hoogtij viert.

Om dit te bewijzen dienen wij de elementairste begrippen omtrent corporativisme te kennen.

*

Wat is „corporativisme" of, zoals men het ook wel noemt, „solidarisme"?

Corporativisme is een voortvloeisel uit het verval van het kapitalisme.

Het marxisme, dat, wetenschappelijk verantwoord, het kapitalisme bestrijdt met de wapenen, welke het zelf aan de arbeidersklasse geeft, heeft tot doel, door middel van vernietiging van dit kapitalisme, het socialisme naderbij te brengen.

Dit tracht zij o.a. te bewerkstelligen door strijd te leveren voor de verwerkelijking van sociaal-economische hervormingen. Het corporativisme tracht niet het kapitalisme te vernietigen, neen, het tracht dit stelsel in leven te houden, het tracht door het speculeren op het sociaal gevoel en op de godsdienstige stelling van naasteniefde de ondernemers en beleggers te bewegen er voor te zorgen, dat de samenleving sociaal-rechtvaardig wordt.

Voor het eerst hoorde men van het solidarisme in 1891, toen de pauselijke encycliek „Rerum Novarum" verscheen. Deze encycliek richtte zich in het bijzonder tegen de „moderne" vakbeweging.

Zij stond lijnrecht tegenover de klassenstrijd, alhoewel zij het ontstaan ervan niet ontkende, maar zeide de kracht uit het Evangelie te putten, welke de klassenstrijd zou verzachten en bijleggen.

Voorts diende men door middel van wederzijds overleg te komen tot „sociale rechtvaardigheid", terwijl de ordening van het economische leven gericht dienде te zijn op „algemene stoffelijke welvaart".

De volgende pauselijke encycliek, „Quadragesimo Anno", ging voort borduren op de „ordening van het bedrijfsleven". Zij komt tot de conclusie, dat de Staat deze ordening beter kan overlaten aan lagere organen en zij komt, o wonder, tot de bedrijfsschappen.

Bedrijfsschappen, welke alle ondernemers en arbeiders van één bedrijfstak moeten omvatten. Deze bedrijfsschappen zullen, op voet van sociale gerechtigheid en naastenliefde, alle economische en sociale vraagstukken in onderling overleg moeten oplossen. En dit onderling overleg op voet van gelijkheid zou dan moeten plaats vinden, omdat de belangen van ondernemer en arbeider evenwijdig lopen.

Afgezien nog van het foutieve in de redenering, zoals ze gesteld wordt wanneer men spreekt van „samenwerking in de

maatschappij van kapitaal en arbeid", kan men hier de practijk van iedere dag tegenover stellen.

Onomstotelijk wordt hierdoor bewezen, dat het kapitalisme produceert, niet naar behoefte van de gemeenschap, maar om de winst als primair belang van de ondernemer.

Wij menen met deze korte samenvatting voldoende duidelijk gemaakt te hebben de zeer grote aanrakingsvlakken van het bewuste voor-ontwerp-wet en het corporativisme. Rest ons nog slechts tot slot de conclusie hieruit te trekken.

Deze kan niet anders luiden, dan dat de arbeidende gemeenschap zich met alle kracht, welke in haar is, zal dienen te verzetten tegen de doorvoering van de autoritaire-ondemocratische ondernemingsraden, omdat door de bepaling van het maatschappelijk geheel het welzijn van de onderneming bepaald wordt en niet door de verhoudingen in een bepaalde onderneming of bedrijfsschap. En daar het streven van het maatschappelijk geheel nog steeds kapitalistisch is en dus gericht is op winst, zal door dit streven het kapitalisme ook steeds onverzoenlijk staan tegenover het streven van de arbeidersklasse, welke zich de verwerkelijking van een werkelijk sociale rechtvaardige maatschappij tot doel stelt, een maatschappij, waarin iedere onderneming niet produceert om de winst, maar om te voldoen aan de behoefte van de gemeenschap.

J. DE BROUWER.

DE EERSTE VRUCHTEN VAN HET MARSHALL-PLAN

Behalve de Franse experts schijnt er niemand te zijn, die verwacht, dat deze maatregel (de devaluatie van de franc - red.) op den duur Frankrijk ten goede zal komen.

Intussen is het zeer wel mogelijk, dat dit het begin is van een financiële crisis in heel Europa, die zich over de rest van de wereld zal uitstrekken en waarvan een algemene economische crisis het gevolg zal zijn.

(New York Herald Tribune, 3 Febr. 1948.)

Werven en Marshall-plan

In antwoord op de vraag in het Januari-nummer van P. en C.: Welke invloed zou het Marshall-plan op de ontwikkeling van de Nederlandse industrie hebben? schrijft J. Jansma ons o.a. het volgende:

Het is begrijpelijk, dat in Nederland de animo om Liberty-schepen te kopen niet bijster groot is. In de eerste plaats zijn deze schepen in een slechte conditie, daar zij aan de lopende band gemaakt zijn voor speciale diensten in de oorlog, en in de tweede plaats lopen zij voor de moderne scheepvaart te langzaam. Een rederij, die deze schepen zou aanvaarden, zou op een andere manier zijn winsten moeten verzekeren, of zelf uitgeschakeld worden.

Wanneer Amerika kans ziet om deze schepen kwijt te raken kan het voor zichzelf een nieuwe vloot bouwen, die zo modern is, dat voor alle andere landen met hun verouderd materiaal geen concurrentie meer mogelijk is.

De Nederlandse reders zien dan ook in, dat zij beter hun schepen bij de Nederlandse werven kunnen bestellen, waar zij verzekerd zijn van de kwaliteit. De werven zijn echter volgeboekt met orders voor de eerstvolgende jaren, en zij zijn voor hun materiaal weer afhankelijk van Amerika of van door Amerika gecontroleerde landen. Op het ogenblik tracht Amerika door de staalleveranties te traineren de Nederlandse werven te dwingen om geen schepen voor Europa te bouwen.

Duidelijk blijkt dit reeds bij de firma Waldorp. Iets minder duidelijk is de positie van de N.D.S.M. De N.D.S.M. is een werf, die bestaat uit een nieuwbouw en scheepsreparatie-afdeling, met een personeelssterkte van ongeveer 4500 man. Door het grote aantal orders voor deze werf zou het bedrijf in de afdeling nieuwbouw op volle kracht moeten werken. Door het ontbreken van materialen echter moesten grote aantallen van de specifieke nieuwbouw-arbeiders overgeheveld worden naar de reparatie-afdeling. Dit betekent, dat de reparatie-afdeling met personeel wordt overbelast, hetgeen weer met zich meebrengt, dat hetzelfde personeel, waarvoor men een half jaar geleden alle moeite deed om het aan te werven, nu met ontslag wordt bedreigd.

Met deze feiten voor ogen spreekt het vanzelf, dat wij de grootst mogelijke activiteit aan de dag moeten leggen om het Marshall-plan te bestrijden en daarbij naar nieuwe wegen moeten zoeken om onze industrie op een hoger peil te brengen. Het is hierbij een gelukkig verschijnsel, dat op het ogenblik, zij het nog in bescheiden mate, de verbindingen met het Oosten worden tot stand gebracht. Ik bedoel in dit verband de leveranties van schepen aan Joegoslavië en Polen. Dit is één van de vele mogelijkheden om de Amerikaanse invasie tegen te gaan en de welvaart van de Nederlandse bevolking te verhogen.

J. JANSMA.

De verhouding van de arbeidersbeweging tot de kunst en de kunstenaar

Wil de discussie over de verhouding van de arbeidersbeweging tot de kunst en de kunstenaar vruchtdragend zijn, dan dient zij uit te gaan van de opvatting, dat de kunst een maatschappelijk verschijnsel is, waarvan de kenmerken bepaald worden door heel het complex van economische, sociale en geestelijke factoren, die een bepaalde samenleving beheersen. Een betoog omtrent haar nut en noodzakelijkheid wordt overbodig door vast te stellen, dat, in welke maatschappij dan ook, kunst wordt voortgebracht en gewaardeerd.

Zij omvat, als vrije kunst, producten van menselijke arbeid, niet direct gericht op het voortbrengen en verdelen van economische goederen. Zij vormt een emotionele uitspraak over de ons omringende wereld.

Daar deze uitspraak zich richt tot de medemensen, draagt zij een sociaal karakter. Zij weerspiegelt in bevestigende of ontkennende zin, op goed- of afkeurende wijze, vragend of onderzoekend de maatschappelijke verhoudingen, die gegrond zijn op de ontwikkeling der productiekrachten en die in de klassemaatschappij gekenmerkt worden door de onverzoenlijke tegenstellingen der uitbuitende en uitgebuite klassen. Iedere culturele arbeid heeft t.o.v. deze tegenstellingen een „tendenz", zij het, dat zij onbewust de maatschappelijke verhoudingen weerspiegelt, zij het, dat de drager zijn inzicht omtrent het maatschappelijk gebeuren en de menselijke verhoudingen tot de natuur bewust tot uiting brengt. Wil een menselijke uiting gewaardeerd kunnen worden als culturele arbeid, als maatschappelijk noodzakelijke arbeid, dan moet zij in ieder tijdperk der geschiedenis voldoen aan de dan geldende eisen omtrent onderwerp, vorm en inhoud. Als maatschappelijke uiting, als mededeling over mens, maatschappij en natuur, aan de gemeenschap is het kunstwerk een antwoord op een vraag, die zich in de eerste plaats richt tot het „wat" en in de tweede plaats tot het „hoe". In de verhouding tussen onderwerp, vorm en inhoud is het onderwerp primair. In de inhoud, de totaliteit van het kunstwerk, komen onderwerp en vorm tot eenheid. Een verwaarlozing der vorm betekent een onderschatting van het publiek, een overschatting der vorm, een vervreemding van de werkelijkheid.

Reeds eeuwen is een debat gaande over de verhouding tussen vorm en inhoud. Daarbij rukte men het kunstwerk uit zijn verband en beschouwde het als een op zichzelf staand ding. Men ging zelfs zo ver, dat men het onderwerp negeerde en voor het kunstwerk alleen als criterium stelde de schone vorm of de wijze

waarop het onderwerp uitgebeeld werd. Men zag hier over het hoofd, dat de vraag naar het kunstwerk, zelfs waar die in de kapitalistische maatschappij op de „vrije markt" tot uiting komt, een maatschappelijk karakter draagt, dat bepalend is voor het gehele samenstel van gevoelens, oordelen en vooroordelen, waarmee men het kunstwerk tegemoet treedt. Het onderwerp weer de plaats te geven, die het in het kunstwerk behoort in te nemen, is één van de taken, die voor de arbeidersbeweging als bereidster van een komende cultuur is weggelegd.

*

De kunstenaar is in een klassemaatschappij economisch afhankelijk van de heersende klasse. Haar ideologie bepaalt de vraag en daarmede in wisselwerking het antwoord, dat op die vraag gegeven wordt. Naarmate evenwel de onverzoenlijke tegenstellingen der klassen de werkelijkheid steeds meer beheersen, wordt het voor de kunstenaar steeds moeilijker deze werkelijkheid rechtstreeks in zijn kunstwerk te betrekken.

Met de proletariër heeft de kunstenaar gemeen, dat hij afhankelijk is van de kapitalistische marktverhoudingen. Zijn nood is in veel opzichten de nood van de proletariër. De klassestrijd, die de arbeider voert in de bedrijven, stakingen en demonstraties, bevrijdt deze van de ideologie van de heersende klasse en leert hem zijn eigen ideologie daartegenover stellen.

Voor de kunstenaar is deze weg veel ingewikkelder. Op straffe van economische ondergang is het hem slechts onder zeer bijzondere omstandigheden mogelijk bij zijn uiting tot verzet in het kunstwerk ook het onderwerp te betrekken. Daardoor uit hij zijn revolutionnair sentiment op het gebied van de vorm. In snelle opeenvolging wisselen stromingen en richtingen elkaar af. Groeperingen, die niet het karakter van een verbondenheid met de samenleving, doch van een toegespitst individualisme dragen, ontstaan en gaan weer te gronde.

Waar de kunstenaar het onderwerp niet gebruikt als middel tot verzet, bant hij het steeds meer uit het kunstwerk. Voor zover zijn strijd tegen de bestaande vormen er op gericht is de ideologie van de heersende klasse aan te vallen is hij revolutionnair; voor zover zijn strijd om de vorm alleen strijd om de vorm blijft en hij niet tot vernieuwing van het onderwerp weet te komen, blijft hij ideologisch afhankelijk van de heersende klasse en is hij in wezen reactionnair.

In het streven van de kunstenaar voor menselijke waardigheid, rechtvaardigheid en waarheid wordt hij aangetrokken door de strijd der arbeidersklasse voor een betere maatschappij. Enkelen weten de burgerlijke ideologie te overwinnen en de weg naar de partij te vinden; velen staan er sympathiserend rondom.

*

De grote massa staat vreemd tegenover de verschijnselen op het gebied der hedendaagse kunst. Niet alleen de productieve

arbeidskracht is uitbuitingsobject van de heersende klasse, maar ook het emotionele leven van de arbeider wordt door haar tot winstobject verklaard. Zij weet het leven van de arbeider te omringen met waardeloze prullen van slechte kwaliteit; zij biedt hem roes en verdoving in de kitschfilm, de kitschradio, het kitschboek en in elk kitschproduct, dat zij hem voorzet om haar winsthonger te bevredigen en de emoties, die tot strijd zouden leiden, te verstikken. Geestelijk verdoofd door de culturele afval staat de arbeider argwanend tegenover de kunstenaar en zijn problemen. De kunstenaar, in zijn pogingen om tot de arbeider te komen, sprak dikwijls een taal, die niet begrepen werd en, onbegrepen, trok hij zich vaak terug. Toch heeft de arbeider de kunstenaar nodig om zich van de kitschproducten, die hem worden opgedrongen, te bevrijden en hem behulpzaam te zijn, zijn emotionele behoeften op een hoger plan te bevredigen.

In hun strijd voor menselijke waardigheid, rechtvaardigheid en waarheid kunnen beide bondgenoten zijn, mits de kunstenaar de weg vindt tot de ideologie van de arbeider. Voor zover hij daarbij overmatig beducht is voor het verlies van zijn persoonlijkheid en vrijheid, zal hij tot het besef moeten komen, dat werkelijke vrijheid bestaat in erkende noodzakelijkheid en dat zijn vrijheid en persoonlijkheid door bewuste maatschappelijke verbondenheid slechts kunnen winnen.

Dan zal de kunstenaar zien, dat zijn belangen niet tegengesteld zijn aan die van de arbeider. Integendeel, beiden zullen elkaar vinden en inzien, dat ze op elkaar zijn aangewezen. De kunstenaar op de arbeidersklasse als strijdster voor een toekomstige cultuur, de arbeidersklasse op de kunstenaar als emotionele vertolker van haar gevoelens en idealen. Reeds nu zullen beiden, met het inzicht in elkaars noden, het platform moeten vinden van waaruit zij tegen de stroom van verdachtmaking, die de bourgeoisie van de hele wereld over de strijd van de arbeidersklasse en het communisme uitgiet, tot een gemeenschappelijke strijd op geestelijk gebied kunnen komen.

Dan zullen ook hier, zoals in September van het vorige jaar in Genève, naar aanleiding van de „Internationale Ontmoetingen" van geleerden, burgerlijke kranten met verholen woede kunnen schrijven: „Laten wij eerlijk zijn, de slag is door de communisten gewonnen."

Aan de partij de taak de organisatorische vormen te vinden, die het samengaan van arbeiders en kunstenaars verzekert.

Aan de partij en de kunstenaars tezamen de taak, zich in ernstige, door wederzijds vertrouwen gedragen studie, te bezinnen op de mogelijkheden om de arbeidersklasse onder de huidige omstandigheden haar verreikende taak op cultureel gebied te doen vervullen.

J. BOT, S. J. RUTGERS,
J. W. HAVERMANS, THEUN DE VRIES.

Sociale problemen in de film

III

De jacht op veronderstelde of werkelijke Hollywoodse communisten, zoals die onder leiding van de „Commissie voor on-Amerikaanse activiteit" plaats heeft, toont eens te meer, dat de heersende klasse in de V.S. inderdaad elke stem, die op progressieve gezindheid zou wijzen, tracht te smoren. Er mogen in Hollywood dan communisten zijn: in de Amerikaanse export-film valt daar niet veel van te bespeuren. Een alleen-staande figuur als Chaplin, wiens films een sterk maatschappelijke inslag plegen te hebben, is dan nog.... Engelsman. Figuren als de regisseurs Dmytryk en Wyler worden gerechtelijk gedreigd of vervolgd.

Een factor, die medebepalend is voor de strekking van geestesuitingen, voortkomend uit een kapitalistische samenleving, heb ik nog niet genoemd: het is de burgerlijke mentaliteit van hen, die niet onmiddellijk van boven af gedwongen of omgekocht worden. Hun houding berust slechts zeer ten dele op bewuste bedriegerij. Er kan integendeel zowel bij sommige heersers als bij vele der overheersten een brandende overtuiging aan ten grondslag liggen. Het is hier, dat de marxistische onderzoeker zich in de psychologie moet verdiepen, want het is niet eenvoudig na te gaan, hoe het komt, dat een meer of minder groot deel der overheerste klassen, tegen zijn vitaal belang in, lange tijd blijft vasthouden aan de idealen van de heersers. Ook de „eerlijke overtuiging" van de onderdrukker is niet op simpele wijze te verklaren. Wij zien veelal, dat bij de onderdrukten pas verzet tegen de uitbuiting ontstaat, indien deze zekere grenzen overschrijdt en naarmate de onderdrukte groepen sterker worden, maken zij zich meer los van de mentaliteit der overheersers. Dit is in de regel een langdurig proces.

De film-avantgarde

Onder deze gezichtshoek moeten wij ook de z.g. film-avantgarde (voorhoede van filmkunstenaars) zien, die slechts ten dele uit progressieve elementen blijkt te bestaan.

De avant-gardistische beweging op filmgebied ontstond omstreeks 1920 in Duitsland en Frankrijk en wordt gewoonlijk geacht stand te hebben gehouden tot aan de opkomst van de geluidsfilm. De avant-gardisten waren filmers, die zich wensten los te maken van de toen reeds belangrijke filmindustrie, filmers, die daar nog geen werk hadden gevonden en dit aanvankelijk ook niet wilden. Zij wilden meester blijven over hun camera en verzorgden alles zelf: foto, montage, eventuele regie en eventueel scenario. Soms werkten enige van deze cineasten samen aan dezelfde film. Het kenmerk van hun werk was, dat a) de commerciële over-

wegingen daarbij geen of een geringe rol speelden, b) de film beschouwd werd als een afzonderlijke kunst met eigen mogelijkheden, zodat geheel nieuwe wegen op het gebied van de vormgeving werden ingeslagen.

De avant-gardistische beweging was een reactie op de gedragslijn der filmindustrie en als zodanig principieel vooruitstrevend en anti-kapitalistisch. Het feit, dat de betrokken kunstenaars een nieuwe vormgeving nastreefden, wijst op een bewust of onbewust zich richten tegen de heersende burgerlijke mentaliteit. Dat juist in Duitsland en Frankrijk deze beweging het eerst terrein won, valt mede te verklaren uit het feit, dat in deze landen — zij het op verschillende wijze — een hevige weerzin tegen de bestaande maatschappelijke orde viel te bespeuren als onmiddellijk uitvloeisel van de eerste wereldoorlog, waaruit Duitsland als een berooide verliezer, Frankrijk als een berooide overwinnaar te voorschijn was getreden. De geestelijke revolutie, die zich hier voltrok, was echter te weinig voorbereid en miste te zeer een economische basis om de blijvende en beslissende resultaten te kunnen leiden.

De critiek op de bestaande ideologieën en de bestaande maatschappij uitte zich in de avant-gardefilms op tenminste drieërlei wijze: in de revolutionnaire vormgeving, in de opstandigheid tegen de bestaande normen op het gebied van moraal, kunst en godsdienst en in de *sociale strekking*. Deze laatste vinden we echter slechts bij een gedeelte der avant-gardefilms, bijv. in Cavalcanti's „Rien que les heures" („Slechts de uren") (1926), dat geenszins „louter" de uren weergeeft, maar een sociaal verworden milieu als kenmerkend voor de tijd uitbeeldt.

Absolute en surrealistische films

De opstandigheid tegen de bestaande normen op het gebied van moraal, kunst en godsdienst treffen we vooral aan in de absolute (abstracte) en de surrealistische film. De eerste wordt zo genoemd, omdat hij geen andere inhoud zou hebben dan de „zuivere beweging" resp. het „zuivere geluid", waarbij men zich verder niets zou moeten denken. Psychologisch is deze karakteristiek onzin. Ook een belangrijk film-aestheet als Menno ter Braak heeft zich er in zekere zin schuldig aan gemaakt. „Zuivere" beweging bestaat namelijk niet, omdat altijd *iets* beweegt en dat iets heeft een betekenis, zij het dat die voor het bewustzijn van de waarnemer dikwijls verborgen blijft. Die betekenis is echter wel op te sporen. Wij gaan daar nu niet op in. (Voorbeeld: Oskar Fischinger.)

Voor de surrealistische film geldt iets dergelijks. Het betreft een soort film, waarvan de inhoud op het eerste gezicht bizar lijkt. Er is, ook voor een intelligent mens, geen begrijpelijke handeling aanwezig, zoals die zich in de buitenwereld zou moeten voltrekken. Onderzoek leert, dat zulke films verborgen, niet helder uitgewerkte, ten dele onderdrukte verlangens en gedachten der

mensen weergeven. De naam „surrealistisch" (bovenwerkelijk) is slechts ontstaan, doordat makers en beoordelaars van zulk werk, de zin ervan niet onmiddellijk hebben doorgrond. De burgerlijke mentaliteit verwijst voor iets, dat zij niet begrijpt, graag naar een „boven-werkelijkheid".

En hiermee zijn we aan een belangrijk punt, want absolutisme en surrealisme in de kunst hebben twee kanten: zij wijzen op een zoeken naar hetgeen afwijkt van het geijkte, het bekende, het algemeen aanvaarde. Wanneer surrealisme en absolutisme niet inhouden, dat men de problemen der maatschappelijke werkelijkheid ontwijkt, maar dat men integendeel achteruit loopt om beter te kunnen springen, dan zijn zij — van maatschappelijk standpunt bezien — positief te noemen. Dan gaan zij ook gepaard met een progressieve politieke en maatschappelijke opvatting bij de kunstenaar. Maar wanneer absolutisme en surrealisme inplaats van een zoeken naar eigen innerlijke mogelijkheden een vlucht uit de werkelijkheid beduiden, wanneer zij niet dienen om de zelfkennis te verruimen, maar verworden tot een mystiek symbolisme, dan worden de kunstenaars in kwestie van-de-wereld-vervreemde, overdreven aesthetische zonderlingen, wier in wezen niet-burgerlijke kunst met onzichtbare banden aan het burgerdom gekluisterd blijft. De dubbelhartigheid van surrealistische en absolute (film)kunst in Duitsland en Frankrijk is in volslagen overeenstemming met de gehele maatschappelijke ontwikkeling in deze landen. Veel beter en met een sterk maatschappelijke en practische inslag, zijn vele abstracte en surrealistische films van de Engelsman Len Lye, die deze werkjes o.a. voor de Britse posterijen heeft vervaardigd.

J. DE LEEUWE.

GEEN „DERDE IDEOLOGIE"

Aangezien er geen sprake kan zijn van de ontwikkeling van een van de klassenstrijd onafhankelijke ideologie door de massa's van de werkers, temidden van het proces van de arbeidersbeweging, is er slechts één keuze mogelijk: òf de bourgeois òf de socialistische ideologie. Er is geen middenweg (want de mensheid heeft geen „derde ideologie" geschapen, en bovendien kan er in een maatschappij, die verscheurd wordt door klassentegenstellingen, nimmer een klasseloze of boven-de-klassen zwevende ideologie zijn). Daarom betekent het afbreuk doen aan de sociali tische ideologie, op welke wijze dan ook, en elke afwijking, hoe gering ook, een versterking van de bourgeois ideologie.

V. I. LENIN, „Wat te doen?"
(Verz. Werken, deel II)

Van Bach tot Mozart

1. Johann Sebastian Bach (1685—1750)

Uit onze lezerskring bereiken ons telkens weer aanvragen om inlichtingen over bekende componisten, bekeken van historisch-materialistisch standpunt uit. Talloze boeken over de hele muziekgeschiedenis en de grote meesters zijn in de boekhandel verkrijgbaar, maar wie iets meer wil lezen dan alleen maar een beschrijving van het leven en de werken van Bach, Mozart, Beethoven, Berlioz, Mahler, enz., die zal al deze boeken teleurgesteld opzij leggen. Geen van deze schrijvers gaat van het standpunt uit, dat de grote figuren uit de geschiedenis gezien moeten worden in het verband met hun tijd, dus met de ontwikkeling van de maatschappij, de cultuur en de andere kunsten.

Wij zullen daarom in het vervolg een serie artikelen wijden aan enigen van de belangrijkste componisten van de laatste 250 jaar. Uiteraard kunnen deze artikelen geen volledig overzicht geven van de werkzaamheden van deze figuren. Maar wie wel eens naar muziek van deze meesters in de concertzaal of door de radio luistert, zal wellicht een dieper inzicht in deze composities krijgen, wanneer hij of zij het een en ander weet omtrent de levensverhoudingen van hun scheppers en de plaats, die deze muziek in het maatschappelijke en culturele leven van haar tijd heeft ingenomen.

Wij beginnen deze reeks met enige artikelen over de belangrijkste 18e eeuwse componisten Bach, Händel, de zonen van Bach, Haydn en Mozart, die op het gebied van de muziek de grote overgang van het vorstelijke absolutisme naar een uitgesproken burgerlijkheid vertegenwoordigen. En wie nog meer over deze ingrijpende stijlverandering wil weten, die verwijzen wij naar het boek van Leo Balet (in samenwerking met P. van Noorden): „Die Verbürgerlichung der deutschen Kunst, Literatur und Musik im 18. Jahrhundert" (Leiden, 1936).

*

Reeds op de lagere school leren we, dat de grote Franse Revolutie van 1789 het hoogtepunt is van de hele geschiedenis der 18e eeuw en dat deze revolutie van de „derde stand", de bourgeoisie, een einde maakte aan de heerschappij van de Franse koningen, die absoluut, dus volkomen onbeperkt en eigenmachtig regeerden. En wie later wat meer studie van de geschiedenis gemaakt heeft, zal ingezien hebben, dat de Franse Revolutie slechts de grote politieke uitbarsting geweest is van de klassenstrijd tussen de jonge, revolutionnaire bourgeoisie en de vorstelijke aristocratie en dat deze klasssenstrijd de geschiedenis van heel Europa in die tijd beheerste. Nederland had reeds met de

Tachtigjarige Oorlog de bourgeoisie aan het bewind gebracht, maar toen spoedig daarna de burgerlijke regenten zich als aristocraten gedroegen, beleefde ook Nederland bijna tegelijkertijd met de Franse Revolutie, onder leiding van de Patriotten, een nieuwe burgerlijke revolutie. Engeland had reeds door twee revoluties in de 17e eeuw een einde gemaakt aan de heerschappij van het vorstelijke absolutisme. In Duitsland daarentegen kon het niet tot een revolutie komen, omdat dit land in meer dan 300 zelfstandige kleine koninkrijken, graafschappen, hertogdommen, enz. versplinterd was.

Maar wat we niet op school leren en wat ook in de boeken (met uitzondering van Balet) over alle gebieden van de cultuur van de 18e eeuw op z'n hoogst zijdelings vermeld wordt, is het feit, dat de machtsverschuiving van de absolutistische vorsten naar de bourgeoisie haar neerslag vond in de verburgerlijking van het hele denken — van de staatstheorieën, de moraaltheorieën, de geschiedenisopvatting, de wijsbegeerte, enz. — en van alle kunsten tot zelfs de tuinbouwkunst en de kamermuziek. Er is geen gebied van de menselijke activiteit, dat niet door allerlei revoluties, reformaties en overgangen gedurende de 18e eeuw grondig vernieuwd, verburgerlijkt werd. Dit feit moet de leidende gedachte zijn bij elke beschouwing over een grote figuur uit deze tijd.

*

Johann Sebastian Bach (1685—1750) is in de muziekgeschiedenis bekend als een scheppend genie, dat als in een brandspiegel alle stralen van de ontwikkeling der voorafgaande tweehonderd jaar tot een niet meer te overtreffen lichtpunt samengevat heeft. Inderdaad is Bach op het gebied van de muziek de centrale figuur aan het einde van een lange periode, het tijdperk van het vorstelijke absolutisme. Door zijn ongelofelijke beheersing van het muzikale materiaal is hij echter het uitgangspunt voor de studie van vele latere generaties van scheppende musici geworden.

Er bestaat een merkwaardige tegenstelling tussen de enorme innerlijke rijkdom, de wijsheid van de ingevingen, de wijdte van de gevoelens, de overstelpende grootheid van het genie en de bekrompenheid van de levensomstandigheden van Bach. Theun de Vries heeft eens (in de Vrije Katheder van 4 October 1946) zeer treffend het leven in het keurvorstendom Saksen beschreven, „waar alles zo Luthers vroom en pedant, zo traditioneel en bekrompen toeging", en waar Bach de grootste tijd van zijn leven heeft doorgebracht. Een scheppend musicus in die tijd kon alleen bestaan door een vaste aanstelling aan een vorstenhof of aan een kerk. Bach heeft gedurende enige jaren aan de vorstenhofjes Weimar en Anhalt-Köthen gewerkt, hij stond ook met het hof in Dresden in verbinding en toog nog kort voor zijn dood naar Potsdam, om koning Frederik van Pruisen „Ein musikalisches Opfer" aan te bieden, maar 29 jaar lang heeft hij als „kantor"

een ambtenarenbestaan aan de Thomaskerk te Leipzig geleid. In deze functie heeft hij voor de Lutherse godsdienst voor elke Zon- en feestdag kerk-cantaten gecomponeerd, zijn grote „Matthäus-" en „Johannes-passion" geschreven en daarnaast nog talloze wereldlijke werken en op eigen initiatief werken als het „Wohltemperierte Klavier" en de „Kunst der Fuge" geschapen, waarin hij de mogelijkheden van de muzikale compositie tot het hoogst bereikbare uitputte. Wanneer men verneemt, hoe Bach gedurende al deze 29 jaar voor enkele vrijheden — b.v. de vrijstelling van het lesgeven in de Latijnse taal aan de Thomasschool — tegen een kleinzielig en benepen kerkbestuur gevochten heeft, dat hem als een weinig gehoorzame en eerbiedige ambtenaar beschouwde, dan kunnen wij begrijpen, hoe hij de geweldige kracht van zijn persoonlijkheid in zijn muzikale scheppingen vrij uitte, terwijl hem de levensomstandigheden tot een haast ondragelijk bekrompen bestaan dwongen. Zijn tijdgenoten bewonderden in hem de grote orgelvirtuoos. De weergaloze grootte van zijn composities werd pas lang na zijn dood ontdekt. Zo bracht Mendelssohn in 1829 de „Matthäus-passion" na haar honderdjarige Doornroosje-slaap opnieuw tot klinken.

In zijn afgeslotenheid te Leipzig nu heeft Bach, krachtens zijn fenomenale aanleg en de muzikale traditie, die hij van zijn eveneens zeer bekwame muzikale voorvaderen meegekregen heeft, alle muzikale stromingen van zijn tijd in zijn werken gecomprimeerd. Het wezen van de kunst en speciaal van de muziek in het tijdperk van het absolutisme was tentoonspreiding, representatie van vorstelijke macht. Ja, maar heeft niet juist Bach in hoofdzaak kerkelijke muziek geschreven, die met het absolutisme niets te maken heeft? En is niet juist de „Matthäus-passion" een bewijs, dat de muziek, onafhankelijk van de economische en maatschappelijke verhoudingen, haar eigen ontwikkelingsgang heeft?

Neen, beslist niet. Integendeel: ook de „Matthäus-passion" is kenmerkend voor het absolutistische tijdperk. Geheel afgezien van het feit, dat de wereldlijke muziek, vooral aan de vorstenhoven, de bovenhand had tegenover de kerkmuziek, moeten wij in het oog houden, dat de kerk in de 18e eeuw geen zelfstandig instituut meer was. De kerk was immers één van de machtsmiddelen van de vorst om het volk voeg- en volgzaam te maken. En precies zo waren de kunsten niet zelfstandig. Als je de kerkgebouwen van toen binnenstapt, geloof je niet in een kerk te staan, maar in de pronkzaal van een vorstelijk paleis. De kerkmuziek was slechts een naar de kerk overgebrachte hofmuziek. Erdmann Neumeister, de schrijver van de teksten van vele kerkelijke cantaten, noemde deze werken in 1705 „een stuk opera, samengesteld in de stijl van recitatief en aria". Naast de koren en koralen nam de uit de wereldlijke opera overgenomen vorm recitatief en aria inderdaad de belangrijkste plaats in de cantaten in de „Passions-musiken" van Bach en al zijn tijdgenoten in

Bach zelf heeft ook herhaaldelijk hele stukken uit wereldlijke werken overgenomen, van een andere tekst voorzien en onveranderd voor zijn kerk-cantaten gebruikt; zo zijn b.v. grote delen van de zes cantaten, die tot het „Weihnachtsoratorium" samengevat zijn, uit volkomen wereldlijke huldigingscantaten afkomstig. Zeker, Bach was een diep gelovig mens, en zijn geestelijke muziek ademt een sterke religieuse geest. Dat neemt echter niet weg, dat de vorm en de stijl daarvan als twee druppels water op de hofmuziek lijkt.

Alle muziek van Bach draagt de kenmerken van de hoofse stijl van het absolutistische tijdperk. Lange virtuose versieringen van de aria's en van vele melodieën in de instrumentale muziek, de illustratieve verklanking van alle gegevens van een op muziek gezette tekst — zoals het verscheuren van het gordijn, het uit elkaar lopen van de schapen, het rollen van de donder, het lachen, het huilen, het kraaien van de haan, enz. — het gebruik van de „oogmuziek" — hij laat in de „Matthäus-passion" het woord „kruisigen" steeds op een melodie zingen, waarvan de noten de figuur van een liggend kruis vormen — de toepassing van het architectonische principe van de dubbelzijdige symmetrie op de muzikale vormen, de tot het uiterste opgevoerde meerstemmigheid, zijn enige van deze kenmerken, waarover wij in het volgende artikel meer zullen vertellen.

E. REBLING
(P. VAN NOORDEN)

Wie in de practijk vergeet, dat het zijn plicht is om als eerste elk vraagstuk van algemeen-democratische aard te stellen, te preciseren en op te lossen, is geen communist.

(Uit: Lenin, „Wat te doen".)

Moleculen en atomen

III

In het tweede artikel van deze reeks hebben wij reeds uiteengezet wat er gebeurt als een vaste stof smelt. De vaste stof is opgebouwd uit kleinste deeltjes, die, hoewel gerangschikt op vaste plaatsen, voortdurend in trillende beweging zijn. Verhogen wij de temperatuur van de vaste stof, dan worden deze trillingen heftiger, de kleinste deeltjes komen daarbij verder van hun evenwichtsstand. Bij een zekere temperatuur worden de trillingen zo sterk, dat de stof als het ware uit elkaar trilt. De vaste stof valt uiteen in moleculen, die zich langs elkaar heen gaan bewegen.

Deze overgang van de vaste stof in de vloeistof verduidelijkt één van de kernproblemen van het dialectisch materialisme, n.l. de overgang van de kwantiteit in de kwaliteit. Tengevolge van het opeenhopen van kleine veranderingen, tengevolge van een verandering in de kwantiteit of hoeveelheid, treedt op een zeker ogenblik een sprong op in de toestand, in de hoedanigheid of in de kwaliteit. Korter gezegd: kwantitatieve veranderingen hopen zich op en veroorzaken op den duur daardoor een kwalitatieve verandering.

*

Onze uiteenzetting van het smeltproces en van de dialectische verandering is echter nog lang niet volledig.

Degene, die aandachtig het hoofdstuk over het dialectisch en historisch materialisme uit „De geschiedenis van de Communistische Partij der Sowjet-Unie" heeft gelezen, zal het in de eerste plaats zijn opgevallen, dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen een zogenaamde „metaphysische verandering" en een „dialectische verandering".

Volgens voorstellingen, gangbaar in het „metaphysische" denken, bestaan er slechts eenvoudige groeiprocessen, waar slechts gelijkmatige of continue veranderingen optreden. Voor revolutionnaire sprongen is in het „metaphysisch" denken geen plaats. Onze voorstelling van zaken was dus zeker niet „metaphysisch" te noemen.

Maar de aandachtige lezer van het genoemde hoofdstuk zal het bovendien zijn opgevallen, dat een „dialectische" verandering nog meer inhoudt dan een sprongsgewijze verandering alleen. Bij de dialectische ontwikkeling is het van het grootste belang te zien, hoe in het oude het nieuwe, aanvankelijk zwak, zich begint te ontwikkelen. Na de sprongsgewijze overgang blijven aanvankelijk van het oude nog resten over, die bij de verdere ontwikkeling vernietigd worden.

Korter gezegd: in de oude toestand zijn kiemen aanwezig van het nieuwe, in het nieuwe nog resten van het oude.

*

Aan een historisch verschijnsel is deze dialectische verandering gemakkelijk te demonstreren. De Russische October-Revolutie geeft daartoe rijkelijk materiaal. Voor een natuurkundig proces, bijv. voor het smeltproces, is het ook niet moeilijk, wat wij zullen laten zien.

Wij hebben reeds verteld, dat bij een zekere temperatuur de moleculen en atomen een bepaalde gemiddelde snelheid bezitten. Maar individueel zijn er grote verschillen tussen de kleinste deeltjes afzonderlijk.

Er zijn deeltjes, die veel sneller gaan, er zijn er ook, die veel langzamer gaan. Men zou hen voortrekkers en achterblijvers kunnen noemen. Echter: op een ander tijdstip zijn het andere deeltjes, die zich snel bewegen en weer andere, die langzaam gaan. Door de onderlinge botsingen dragen de kleinste deeltjes onophoudelijk hun bewegingstoestanden aan elkaar over, evenals de biljartballen op het groene laken dit doen.

In de vaste toestand nu, trilt een zeker aantal moleculen zo heftig, dat zij van hun plaats geraken en zich een eindje gaan bewegen.

*

Door een proefneming kunnen wij dit laatste eenvoudig bewijzen. Als wij een plaatje zuiver goud tegen een plaatje zuiver lood persen en een paar jaar laten liggen, dan kunnen wij daarna in het goud wat lood en in het lood wat goud aantonen. De snelle atomen uit de ene stof zijn in de andere vaste stof terecht gekomen bij een temperatuur ver beneden het smeltpunt.

In de vaste stof is dus de vloeistof reeds in de kiem aanwezig en bij verwarmen gaat die kiem zich ontwikkelen. Bij een zekere temperatuur trillen de moleculen met gemiddelde snelheid zo heftig, dat de vaste stof zijn samenhang verliest en de stof smelt. In de vloeisof, die dan ontstaat, zijn echter nog regelmatigheden te vinden bij de rangschikking der kleinste deeltjes, overblijfselen uit de vaste toestand. Over hele kleine gebiedjes, slechts enkele moleculen omvattend, bestaat nog de samenhang van de vaste stof.

Denkt u nog even aan onze bioscoopzaal vol mensen, die in ons tweede artikel de vaste stof voorstelde. Nu „smelt" de zaal, de mensen dringen door de gangen naar de uitgang. Maar velen, die naast elkaar hebben gezeten, blijven bij elkaar, min of meer stevig verbonden.

*

In de nieuwe toestand blijft iets van het oude aanvankelijk bewaard. Wij kunnen op die wijze rekenschap afleggen van het

eigenaardige gedrag, dat water vertoont, nadat het door verwarmen uit ijs is ontstaan.

Als wij een vaste stof smelten, wordt bijna altijd het volume iets vergroot. De rangschikking der deeltjes wordt n.l. minder regelmatig. Een stapel in het wilde weg op elkaar geworpen turven neemt ook meer ruimte in dan een regelmatig opgebouwde hoop. Bij water echter is het omgekeerd. De structuur van ijs is nogal „poreus" en daardoor kunnen de watermoleculen bij het smelten ineen gaan schuiven.

Bij het smelten blijft echter over kleine gebiedjes de structuur van het ijs behouden. Verhogen wij de temperatuur een beetje, dan vallen deze gebiedjes verder uiteen en het volume van water wordt nog kleiner! Alle stoffen zetten uit bij verwarming, maar water krimpt in als wij het van het smeltpunt verwarmen tot 4 graden Celcius boven nul! Daarna gaat het bij verdere verwarming langzaam uitzetten. Bij 10 graden boven nul wordt de uitzetting enigszins regelmatig. Dan pas zijn de overblijfselen van de ijs-structuur verdwenen.

*

Wanneer wij diep dóórdringen in de verschijnselen van de natuur, dan ontdekken wij, dat het daar dialectisch toegaat. De natuur is, volgens een woord van Engels, dan ook de proef op de dialectiek.

THEO VAN IJZER.

De arbeid schept niet alleen stoffelijke waarden, maar iets veel groters: de zekerheid van de mens in de macht van zijn rede en de rechtmatigheid van zijn taak, die bestaat uit het overwinnen van alle moeilijkheden door het verbinden van inzicht aan wilskracht.

MAXIM GORKI.

Boeken om te lezen.... en andere

Van de jongste Nederlandse schrijvers is er één, die met een bijzonder boek de aandacht heeft getrokken. Dat zijn werk zich beperkt tot een klein burgerlijk kringetje is in onze literatuur geen uitzondering, maar hoe hij dit milieu heeft weergegeven is een zeldzaamheid.

DE AVONDEN

Simon van het Reve (uitg. De Bezige Bij, A'dam, *f* 5.25)

zijn verloren avonden. Een kantoorbediende weet geen weg met de leegheid van zijn vrije uren en de verveling van zijn bestaan. Hij hoeft niet te hopen, dat er iets bijzonders zal gebeuren, er gebeurt niets. De sleutel van het kolenhok is zoek, ze eten rode kool met een puddinkje toe, het cadeautje voor de baby kost maar één-twintig en mijnheer Overland stierf aan maagkanker. De eentonige regelmaat van banaliteiten groeit in dit boek tot een obsessie. De opsomming van burgerlijke alledaagsheden krijgt de beklemming van een noodlot waaraan niet meer te ontsnappen is. Mensen als de kennissen van Frits, oppervlakkige, ontwortelde producten van een kleurloze middenklasse, zijn opgesloten in hun eigen beperktheid en slaven van hun sleur. Verlamd door de invloed van hun milieu en zonder enig geloof in een ander bestaan, missen zij elke kracht en overtuiging om boven hun bekrompenheid uit te komen. Vooral zij, die in deze troosteloos beschreven avondjes, visites en conversaties hun eigen leven herkennen, zullen dit boek verschrikkelijk en zelfs abnormaal vinden. Het abnormale bestaat dan voornamelijk hierin, dat deze Frits nog jong en gevoelig genoeg is om de benauwenis pijnlijk te voelen en om er onbarmhartig voor uit te komen. Elk onbenullig onderdeel van zijn omgeving en van zijn eigen gedrag krijgt in zijn ontledende gedachten een doordringende betekenis. Elke droom is de grillige vervorming van de dagelijkse druk. Elk gesprek draait uit op een cynisch wroeten in zorgen en ziekten, wrange humor en zinloze wreedheid om zich te wreken, als enige pogingen tot verzet. Dit mengsel van zelfverheerlijking, zelfverachting, haat en sadisme mag overdreven schijnen, maar de uitbarsting van de Duitse bourgeoisie in nazimisdaden bijvoorbeeld, heeft ons al getoond, dat dit boek niet verschrikkelijker en abnormaler is dan de werkelijkheid kan zijn. Het verwonderlijke is, dat hier zonder boeiende gebeurtenissen, zonder opvallende stijl, ja zonder begin of einde en nog zonder enige hoop ook, toch een van de belangrijkste boeken van de laatste tijd is ontstaan.

KENTERING

Jaap Waldenmaier (Holl. Uitg. Mij., A'dam)

is een minder overtuigend debuut. Het begin is slecht. Pas als de schrijver hulp krijgt van zijn kennis der wilde vaart in Indonesië komt er wat gang in. Dan nog echter blijft het bij beschrijven van gebeurtenissen. Alleen bij het kopen en zeilklaar maken van de eigen schuit krijgt het sfeer. Het slot is echter als het begin. Karakters en conflicten — de concurrentiestreken van de grote scheepvaartmij. bijv. — hebben nergens enige diepte gekregen. Het is ons dan ook niet duidelijk met welke bedoeling het werd geschreven.

DE GROTE STILLE KNECHT

Aar van de Werfhorst (Uitg. Em. Querido, herdruk)

zweefde in onze herinnering als een mooi boek. En dat is, nu wij het voor de tweede keer lazen, niet tegengevallen. Dit beheerste verhaal van de grote stille, die de moeizame ontwikkeling doormaakt van onwetende zwerver tot deelgenoot aan een Middeleeuwse boerengemeenschap en dan wordt verbannen, omdat de mensen zijn kracht en de natuurrampen, die over hen komen, niet kunnen begrijpen, heeft ons wéér getroffen. Deze zuivere, schoon vertelde geschiedenis van die

ene knecht in zijn groei en zijn tegenslagen, is de geschiedenis van de gehele primitieve mensheid, die stap voor stap de natuur, en zichzelf, had te overwinnen.

DE BURCHT SALVATOR

Phyllis Bottome (uitg. Andr. Blitz) is een Oostenrijkse gekkenhuis, waarin een agent der Secret Service wordt ondergebracht om met hulp van anti-nazi's spionnagewerk te doen. De krankzinnigheid in en buiten deze inrichting brengt een onrustige stemming in dit verhaal. Zelfs de hoofdpersonen, die hun koude, harde zakelijkheid plotseling vervangen door hevige emoties, hebben iets van waanzin. Dit alles blijft echter netjes binnen de ingehouden perken waaraan een fatsoenlijke Engelse schrijfster zich te houden heeft, zodat het boek iets nuchters behield, ondanks de bewogen gebeurtenissen en romantische avonturen. De historische achtergrond-nazi-terreur en wereldoorlog, is behoorlijk en vrij objectief weergegeven. B.H.

EEN HAAGSE TRAGEDIE
HET LAATSTE TOURNOOI

Ed. Veterman (uitg. Joachimsthal)

Men grijpt naar dit boek, omdat men nieuwsgierig is naar een werk van de overleden, door zijn illegale werk zo bekende Ed. Veterman. Wat een teleurstelling!
Twee boeken, behorende tot een onvoltooide trilogie, die een beschrijving geven van de wereld der Haagse „upper ten" uit de vorige eeuw. Een leven van „filisters, huichelaars, ijdeltuiten en kwakzalvers", zoals de oude filosoof-chanteur v. d. Grynd in het boek zegt. Een boek dat een indruk geeft van het leven, (wanneer je dat zo noemen wilt) gekonkel, geïntrigeer van een klasse die leeft van geërfde bezittingen en titels en die menen dat de wereld niet meer zal draaien, wanneer zij er niet zijn.
In dit boek over nietsnutten komt ook nog een volkstype voor. Heel even, per ongeluk. De beschrijving daarvan geeft een indruk van de inhoud dezer twee boeken. Hier is zij:
„.....achter de verweerde ruiten verschenen spookachtige gezichten. Uit een bovenraampje hing een meisje met grauwe pieken en een gezicht vol zweren"..... De hoofdpersoon van het boek zegt iets tegen deze kinderen, waarna..... „een mager, groezelig, bleek, afgetobt vrouwenhoofd uit het raam verscheen: „Seg, vuile stinkert, bemoei je met je eige opgeprikte delle, en la-me kind mê-rus!" gilde opeens een vrouw, hysterisch, vol haat en furie. Dirk rilde van haar geweldige mond met afgerotte tanden, haar koortsige ogen, en de zielige uitputting van haar benige wangen..... Hij was onthutst, verschrikt om hun dierlijke verwording"..... Het tweede deel is nog onleesbaarder dan het eerste. Het verhaal gaat over een „onecht" kind, waarvoor de „echte" vader, die van „goede huize" is aan de moeder een losgeld betaalde van 1000 gulden. De „echte" vrouw van deze man ontdekt na zijn dood deze jeugdzonde en gaat dat kind opzoeken. En dan volgt een walgelijk Amerikaans filmverhaal, van een arme slagersjongen, die plotseling rijk wordt en in de voorname Haagse familie wordt opgenomen. Hij is natuurlijk een in alle opzichten volmaakte jongen, want „het bloed dat in hem stroomt" spreekt. En behalve enkele hindernissen, die er in het verhaal bijgemaakt zijn om het spannend te maken, gaat het met hem natuurlijk in alle opzichten goed.
Wij willen Veterman in onze herinnering houden, door zijn werk in de illegaliteit, door zijn boek Keizersgracht 763, maar dat betekent tegelijkertijd dat deze twee boeken in mijn boekenkast geen plaats zullen hebben. J.S.

DE TIJD LOOPT TEN EINDE

Aldous Huxley (uitg. Servire, Den Haag).

Een rijke Engelse nietsnut woont in een paleis te Florence. Zijn neef uit Londen komt bij hem logeren. Deze neef heeft literaire aanleg en droomt ervan een groot dichter te worden. Na een stevig diner met de nodige alcohol sterft 's nachts de

oom. De verwikkelingen, die nu ontstaan, worden goed uitgesponnen. Maar deze zijn niet het voornaamste. De schrijver wil aantonen dat wel het stoffelijk omhulsel te niet gaat maar dat de ziel niet sterft. Door middel van spiritistische séances heeft de ziel ook nog contact met de levenden.
Huxley is ontegenzeggelijk iemand met een goede stijl. Wat hij in dit boek tot uitdrukking brengt is noodlottig voor de vooruitstrevende, strijdende mensheid. Het kernpunt van zijn gedachte is: Zoek de goddelijke oorzaak en alles zal vanzelf in orde komen. Je verder druk maken over de toestanden is maar onzin. Hij wordt hierdoor tot een reactionnair. Deze gedachtengang kunnen we in het gehele boek terugvinden. Ja — het loopt met Huxley zelf ten einde.
Eén opmerking nog — ook de vertaling is verre van smetteloos.

B. G.

DE AARDE ZOU SCHOON KUNNEN ZIJN.

Pierre van Paassen. (Uitgeversbedrijf „De Spieghel" Amsterdam.
Geb. *f* 8.90).

Afgaande op de titel zou men de indruk krijgen, dat hier een schrijver aan het woord is die maatschappelijke misstanden beschrijft en er geen andere oplossing voor weet, dan te wensen dat het toch mooier en beter zou kunnen zijn. Die indruk doet echter een onverdiende afbreuk aan de schrijver P. v. Paassen. In dit boek wordt op vaak treffende wijze het leven in een provincie stad van ons land geschilderd omstreeks de aanvang van deze eeuw en later. Het laat ons vooral zien de kleinburgerlijke en bekrompen geest die wij uit ons eigen land zo goed kennen, maar tevens zien wij (het vaak onbesuisde) optreden van de studerende jeugd ertegen. Op zich zelf is het boek al zeer nuttig om karakters te leren kennen, in de school, in de kerk en ook in het dagelijks leven. De fantasie die de schrijver hier en daar parten speelt laten wij maar buiten beschouwing; die is over het algemeen ook niet storend. De wijze waarop b.v. het ontstaan van de arbeidersbeweging wordt geschilderd, kan niet door de beugel, maar aangezien het maar een kleine episode in het boek uitmaakt, laten wij dat voor wat het is: fantasie.
Wat ons echter in dit boek belang inboezemt is de wijze, waarop stelling genomen wordt tegen koloniale politiek en hun dragers. Dat het daarom in reactionnaire kringen geen goede pers heeft is des te meer aanleiding voor vooruitstrevende mensen om van dit boek kennis te nemen.
De schrijver levert het bewijs, dat hij zeer goed begrepen heeft welke krachten naar imperialistische oorlogen streven en hij brengt critiek op allen die, door hun concessies aan het fascisme of door hun halfslachtigheid, mede schuldig zijn aan alle misdaden van het fascisme. De Münchenpolitiek wordt hier aangeklaagd!
Boeken die openlijk stelling nemen tegen reactie en imperialisme zijn in ons land niet overvloedig gezaaid. Wij kunnen dit boek dus begroeten als een geslaagde poging om land, volk en politiek te beschrijven in een vorm, die makkelijk te verteren is en inderdaad slechts gunstig op de karaktervorming kan werken.

Chr. S.

DE NIEUWE NAZIFICATIE VAN DUITSLAND

Op de lijst van boeken, die door de Britse administratie in Neder-Saksen verboden werden, komen voor: „De ontwikkeling van het Socialisme, van utopie tot wetenschap", door Friedrich Engels, „Het imperialisme", door Lenin, „De strijd voor de democratische vrede", door Molotow en „De geschiedenis van de C.P.S.U."

Tien historische dagen in Tsjechoslowakije

Een korte leergang in democratie

Nooit in de geschiedenis van de strijd voor de democratische rechten van de werkende massa is er meer en brutaler gelogen dan tijdens en na de crisis-dagen in Tsjechoslowakije. Met een grenzenloze onbeschaamdheid werden de feiten omtrent de gebeurtenissen verdraaid en vervalst. Men getroostte zich niet de moeite de achtergronden van de regeringscrisis te schilderen, die tegelijkertijd de spontane reactie van millioenen Tsjechische en Slowaakse werkers verklaren en ons laten zien, dat de veroorzakers van de crisis juist diegenen waren, die het volk langs onwettige middelen een dictatoriaal regime trachtten op te dringen. De hysterische campagne, geleid door de rechtse sociaal-democratische leiders, mondde uit in de kreet: „Wie voor Tsjechoslowakije is, stelt zich buiten de wet en brandmerkt zichzelf als verrader der democratie."

Hoewel de feiten nu wel enigszins bekend zijn, blijft het niettemin noodzakelijk ze systematisch te rangschikken en in hun onderling verband te bezien. Wij gaan daarbij van het inzicht uit, dat geen verder bewijs meer behoeft, n.l. dat in een maatschappij, waar de werkers aan de winnende hand zijn, de tegenstand der reactie hoe langer hoe verbitterder wordt en tenslotte in politiek bandietisme ontaardt. Wij zullen daarbij ook moeten letten op de rol, die de sociaal-democratische leiders in de na-oorlogse geschiedenis van Tsjechoslowakije hebben gespeeld.

*

Tot goed begrip van de gebeurtenissen is het noodzakelijk terug te gaan tot het in deze weken vaak genoemde „program van Kosice". Evenals de linkse groeperingen in onze verzetsbeweging, gelukte het ook in Tsjechoslowakije op 5 April 1945, dus kort voor de bevrijding, een program te formuleren voor de na-oorlogse periode, dat door alle belangrijke politieke groeperingen werd aanvaard.

Het verschil was slechts, dat het program van de linkse groeperingen in Nederland onmiddellijk na de bevrijding werd „vergeten", terwijl men in Tsjechoslowakije daarentegen onmiddellijk met de uitvoering van dit program begon.

Het program van Kosice bevatte de algemene ideeën over een nieuwe grondwet, het behelsde richtlijnen over de bestraffing van de collaborateurs en landverraders, waarbij bepaald werd, dat niet slechts het voormalige Duitse bezit, maar ook

dat van Tsjechische volksvijanden volledig aan de gemeenschap zou komen. Tenslotte kwam men overeen een ingrijpend sociaal en economisch program ten uitvoer te brengen. Politiek was het program al even belangrijk, omdat toen, nog in het duister der illegaliteit, besloten werd voor de ten uitvoerlegging van de richtlijnen te strijden in het Nationale Front van Tsjechen en Slowaken.

Eensgezind besloot men in Kosice het gehele economische leven van de twee naties onder de algemene leiding van de regering te plaatsen. In het laatste artikel van het program wordt plechtig verklaard, dat de regering van het bevrijde volk nooit meer zal toestaan, dat de winstbelangen van parasitaire enkelingen de belangen van de werkers zouden overheersen.

In feite was het dit laatste punt, dat als uiteindelijke oorzaak van de Februari-gebeurtenissen moet worden gezien. Want de reactie was geenszins van plan zich zonder meer bij het program van Kosice neer te leggen. Zij slaagde er mettertijd zelfs weer in het oude leven in belangrijke delen van het economische stelsel op te bouwen en, steunende op de na-oorlogse schaarste, enorme winsten op kosten der arbeiders te maken. Zapatocky, voorzitter van de Bond van Vakverenigingen, deelde op het beroemde congres van 22 Februari mede, dat in de private sector per arbeider een gemiddelde winst van 101—175.444 Kronen (*f* 5—8.000) werd gemaakt. Het sprak vanzelf, dat de belangrijkste partner van het program van Kosice, de Communistische Partij, zich niet bij de toenemende schending ervan kon neerleggen.

*

Vanzelfsprekend waren er meer feiten, die op de toenemende weerstand van de reactie wezen. De in het Nationale Front verenigde partijen, te weten de Communisten, de Nationale Socialisten, de Sociaal-democraten, de Volkspartij en de Slowaakse Democraten, hadden zich in aansluiting op Kosice aan de vooravond van de verkiezingen, die op 26 Mei 1946 plaats vonden, vastgelegd op een program, dat de voltooiing van de nieuwe grondwet vóór de verkiezingen van 1948 beloofde, dat zich uitsprak voor verdere maatregelen op het gebied van de nationalisatie, voor de sinds lang urgent geworden landbouwhervorming en een grootscheepse nationale verzekering, die ook de kleine neringdoenden zou omvatten.

Bij ons behoort het tot de „regels van het democratische spel", dat het front der reactionnaire en rechts-socialistische leiders zich op schone verkiezingsleuzen laat verkiezen, die vergeten worden, zodra de heren in het parlement gekozen zijn. De Communistische Partij van Tsjechoslowakije, die in het coalitiekabinet een verantwoordelijke rol speelde, liet echter van het begin af aan blijken, dat zij vastbesloten was het program, waaronder de naam Gottwald stond, te verwerkelijken.

Aan de andere kant was de reactie even vastbesloten om het

te doen mislukken. Ongetwijfeld heeft de vorige regering-Gottwald veel tot stand gebracht. De gehele zware industrie werd genationaliseerd, er werd een Tweejarenplan uitgewerkt en de richtlijnen voor een groots opgezet Vijfjarenplan werden opgesteld. De regering slaagde er in de inflatie te stuiten en het maatschappelijke leven weer in de geordende banen te brengen.

Haar eerste grote tegenslag ondervond zij door de misoogst van het vorige jaar. De graanoogst was 63% kleiner dan geraamd werd, de aardappelenoogst 48%, de suikerbieten leverden 53% minder op, de groente-oogst mislukte voor het grootste deel. De totale schade van de landbouw werd op 15 milliard kronen geschat. De regering-Gottwald werkte een noodhulp-programma uit, dat in een tegemoetkoming aan de boeren ten bedrage van 6,5 milliard kronen voorzag. De kosten van het program werden door een extra-heffing op de bezitters gedekt. In de boezem der regering ontstond hevige tegenstand tegen deze maatregel. Men stelde voor het program op kosten van de staatskas uit te voeren, hetgeen in wezen betekende, dat de financiën ondermijnd moesten worden.

Tegelijkertijd kwamen andere dingen aan het licht. Reeds in Juni vorig jaar verschenen in het buitenland berichten over „geheime radio-zenders", waarvan achteraf bleek, dat zij ergens in de Duitse of Oostenrijkse bezettingszones van Amerika en Engeland waren opgesteld. De Engelse radio-commentator Sefton Delmer zei toen in de Daily Express, dat zij in Noord-Italië of in het Zuiden van Oostenrijk stonden. Het complot, waarvan de radio-zenders slechts een onderdeel waren, dat in geheel Tsjechslowakije vertakkingen had, werd gesteund door Amerikanen en vooraanstaande Labour-leiders in Engeland. Een gedeelte van het complot werd in de herfst van het vorig jaar ontmaskerd, de rest kwam in Februari aan het licht. Men verzamelde geheime gegevens over de economische toestand en pleegde actieve sabotage, o.m. werden de boeren opgewekt de activiteit van de door de regering ingestelde „buitengewone dorps-commissies voor de inzameling van de oogst" te verhinderen.

Een andere beslissende gebeurtenis was de conferentie der Socialistische Partij, die verleden jaar te Brno werd gehouden. Toen werd de linkse leider Fierlinger, die bij het volk haast evenveel aanzien genoot als de onlangs overleden Jan Masaryk, afgezet en vervangen door een rechtse leiding. Lausman nam zijn plaats in. Over de betekenis van deze verandering zeide Erban, de socialistische vakbondsleider, in een interview met de Daily Herald op 29 Febr. j.l.: „Zonder de conferentie van Brno zouden de rechtse partijen het nooit hebben aangedurfd, om tot de actie over te gaan, die tot de ontslagaanvraag van hun ministers leidde." De reactie dacht dus, dat de koersverandering van de Socialistische Partij naar rechts een voldoende garantie voor het slagen van haar plannen was.

Haar plan was de regering-Gottwald kort voor de voltooiing

van het plan van 1946 tot aftreden te dwingen en te vervangen door een z.g. zakenkabinet, waarin zij het voor het zeggen zou hebben. Dit zou natuurlijk ook het einde van het program van Kosice en de daarop gegrondveste politiek van het Nationale Front hebben betekend. In het geval van het mislukken van dit plan moest tot gewelddadige actie worden overgegaan, zoals op 20 Februari gebleken is. Dit plan was tot in de details voorbereid. Maar beide offensieven mislukten. De regeringscrisis werd geprovoceerd om een beleidskwestie van de minister van Binnenlandse Zaken, Nosek, die zijn goedkeuring had gehecht aan een besluit van de provinciale commandeur van de Veiligheidspolitie te Praag, om acht officieren over te plaatsen. In afwezigheid van Nosek (die met vacantie was) besloot een kleine meerderheid van het kabinet de maatregel ongedaan te maken en de minister op te dragen zekere hervormingen in het politiecorps door te voeren, n.l. de vervanging van arbeiderselementen in de politie door figuren, die meer bij de reactie in de smaak vielen. Aangezien echter benoeming en ontslag van politieambtenaren volgens de Tsjechische wet in laatste instantie tot de bevoegdheid van de minister van Binnenlandse Zaken behoort en het hierboven aangehaalde besluit volgens wettelijk voorschrift na overleg met de autoriteiten van Praag was genomen, weigerde Nosek het meerderheidsbesluit van het kabinet, dat niet in overeenstemming was met haar bevoegdheden, uit te voeren.

Op 13 Februari dienden twaalf ministers vervolgens hun ontslag in. Zij hielden er rekening mee, dat Gottwald geen parlementaire meerderheid voor een nieuw kabinet kon vinden en hoopten als heer en meester terug te keren.

De Communistische Partij en de leiders van de vakbeweging doorzagen echter het spel. Het volk werd gemobiliseerd en wat volgde is slechts te begrijpen, wanneer men veronderstelt, dat de overweldigende meerderheid van stedelijke en landelijke bevolking achter Gottwald stond.

Op 20 Februari publiceerde het bestuur van de Sociaal-democratische Partij een besluit, waarin de actie der rechtse ministers werd veroordeeld. De reactie begreep, dat zij haar laatste steun in de arbeidersbeweging had verloren. Op 21 Februari vond de massa-meeting plaats, waar 400.000 inwoners van Praag naar Gottwald luisterden. Op 22 Februari kwamen in Praag 8.000 vakbondsleiders bijeen, acht dagen later 130.000 boeren. Op beide bijeenkomsten werden aan Gottwald nauwkeurig omschreven eisen voorgelegd. Tegelijkertijd traden de comité's van actie op, die in navolging van de na de bevrijding opgetreden „Comité's van het Nationale Front" werden gevormd en een grondige zuivering van het bestuursapparaat doorvoerden.

Op 23 Februari deelde de Socialistische Partij mede, dat haar ministers in de regering zouden blijven, zij keurde tevens de symbolische algemene staking goed, waartoe door de vakbonden

was besloten. De volgende dag wordt onder leiding van Zapatocky een conferentie van leiders uit alle partijen gehouden en een centraal actie-comité gekozen. Op 24 Februari hechtte president Benesj zijn goedkeuring aan het nieuwe kabinet-Gottwald, dat ministers uit alle partijen bevat. De weg voor de arbeiders en boeren was vrijgemaakt, de crisis van de reactie eindigde met haar volledige nederlaag.

*

De nieuwe regering begon onmiddellijk met de definitieve opstelling van de nieuwe Grondwet.

Het ging hier in het geheel niet om een formaliteit. Behalve dat deze Grondwet de vriendschappelijke samenwerking van Tsjechen en Slowaken moest verankeren, dat zij de afschaffing van de Senaat (onze Eerste Kamer) moest bekrachtigen en de democratische rechten en plichten van de burgers vastleggen, moest deze Grondwet ook het recht op arbeid tot levende werkelijkheid maken.

Prof. Vladimir Prochazka, rapporteur van de Grondwets-commissie verklaarde daarover onlangs (Democratie Nouvelle, Febr. 1948): „Ons volk heeft in de eerste twintig jaar van de Republiek (1918—1938) voldoende ervaring opgedaan, om niet te weten, dat de definitie der burgerrechten en van de gelijkheid voor de wet, hoe volkomen ook, geen bescherming bieden tegen werkeloosheid en de andere schadelijke gevolgen der economische crisis."

Volgens de mening van de arbeiders zou de garantie van het recht op arbeid een leeg woord blijven, indien zij niet begeleid werd door nationalisatie en plan-politiek. Maar het was juist op dit punt, dat de reactie handelend optrad. Bij decreet van de president der Republiek en op grond van de zuiveringswetten, waren reeds talrijke bedrijven in handen der gemeenschap gekomen. De reactie bleek echter sterk genoeg te zijn, om deze wetten aan te tasten. Zapatocky wees tijdens de Vakbondsconferentie van 22 Februari op het vonnis van de Hoge Raad voor Bestuurszaken (de hoogste rechterlijke instantie op dit gebied), waarbij de nationalisatie van een bekende onderneming (de Orionka-fabrieken) ongeldig werd verklaard. Dit vonnis was slechts één uit vele.

Maar het bewees niet slechts, dat de heren rechters zich sterk genoeg waanden de regering te trotseren; het onderstreepte ook de noodzakelijkheid om de nationalisatie een grondwettelijke basis te geven. De Grondwet zal nu de nationalisatie van alle bedrijven met meer dan vijftig arbeiders vastleggen en gelijktijdig aan de kleinbedrijven, ambachtslieden en winkeliers de nodige wettelijke garanties voor hun bestaan geven.

Daartoe behoort ook de sociale verzekering, een volksverzekering in de ware zin des woords, die aan de ouden van dagen een onbezorgde levensavond garandeert, het pensioen voor arbeidsinvaliden, dat de rechten bij ziekte regelt en tevens de kleine

zelfstandigen omvat. De landhervorming, waarover in een andere bijdrage meer, zal nu haar beslag krijgen en wel eveneens op grondslag van het program van 1946, zoals dat nader werd omschreven in een besluit van het Nationale Front van 11 December 1947. Dit besluit had op 15 Februari j.l. verwerkelijkt moeten zijn. Gezien de zeer grote belangen, die voor de grootgrondbezitters hierbij op het spel stonden, begint het feit, dat de crisis op 13 Februari uitbrak, reeds wat duidelijker te worden.

*

Hetzelfde geldt overigens ook voor de nieuwe nationalisatiemaatregelen. De buitenlandse reactie heeft de zaak zo voorgesteld, alsof de Communisten met het oog op hun eigen belangen bij de komende verkiezingen, plotseling en zonder noodzaak, allerlei radicale maatregelen hebben voorgesteld.

Inderdaad begonnen de Communisten met het naderen van de verkiezingen steeds krachtiger op de vervulling van gedane beloften aan te dringen, hetgeen hun eenvoudige plicht was. Zij steunden daarbij echter, zoals in het geval van de landhervorming, op formele besluiten van het Nationale Front.

De reactie, die haar steunpunten had in de Sociaal-democratische Partij, die de drie burgerlijke partijen was binnengedrongen, maakte echter juist van het apparaat dezer partijen gebruik, om de voltooiing van het program van 1946 en vooral van het laatste artikel van Kosice te verhinderen.

Daar zit niets raadselachtigs in!

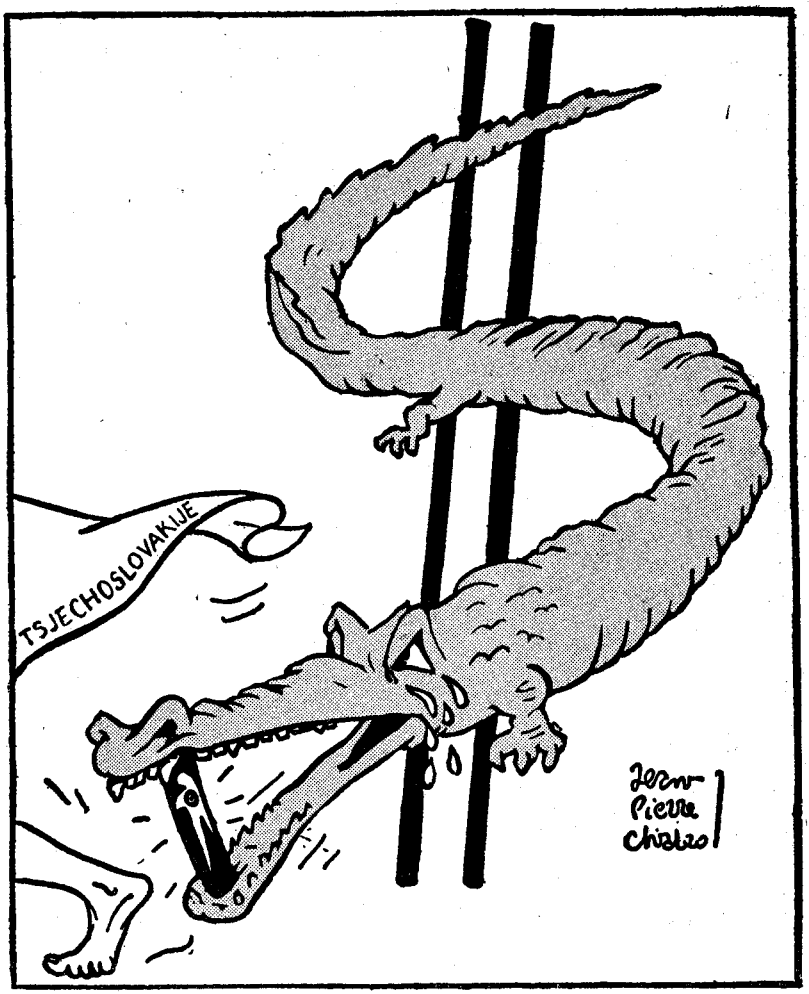
Immers, het ging hier om leven en dood van de klasse der uitbuiters. De nationalisatie, de landhervorming en ook de nationale verzekering zouden de grote ondernemingen van hun laatste machtsposities in de Staat beroven. Deze maatregelen zouden de weg vrij maken voor het socialisme. Maar bovenal zou de vernietiging van de machtsposities der binnenlandse reactie ook betekenen, dat het Westerse kapitalisme onder leiding van Wallstreet elke kans verloor om invloed op de zaken in Tsjechoslowakije uit te oefenen.

Derhalve is de woedende tegenstand, die tenslotte in ondergrondse actie ontaardde, begrijpelijk. Begrijpelijk is echter ook het massale antwoord van het volk, dat zijn veroveringen in gevaar zag.

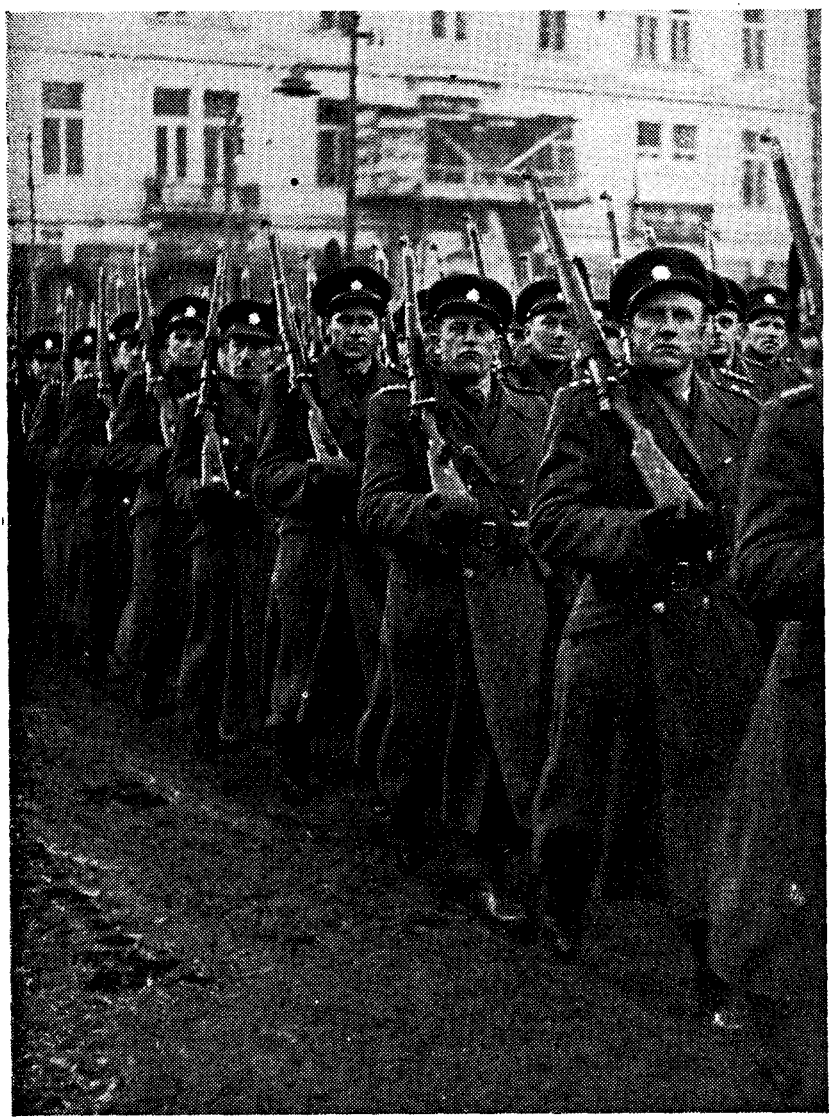
De gebeurtenissen in Tsjechoslowakije zijn tenslotte een nieuwe illustratie voor de juistheid van de theorie van het Marxisme-Leninisme-Stalinisme. Onder de indruk van de gebeurtenissen hebben de fatsoenlijke leiders van de voormalige rechtse groepering in de sociaal-democratie de weg naar de arbeidersbeweging teruggevonden. Zij, die door duistere banden aan de internationale reactie waren verbonden, zoals de voormalige secretaris Mayer, namen de vlucht. In de burgerlijke kringen heeft eveneens een splitsing plaatsgevonden. De beste elementen vonden de moed om het voorbeeld van de later in de dood gedreven Jan Masaryk te volgen en sloten zich aan bij het volk.

De Vorrinks mogen blijven schreeuwen over de „vermoording" van de democratie en het „imperialisme" van de Sowjet-Unie, zij zullen niet kunnen verhinderen, dat de waarheid doordringt. Die waarheid is, dat de werkers in Tsjechoslowakije een slag van wereldhistorische betekenis voor de aloude idealen van het Socialisme hebben gewonnen.

F. BARUCH,

Er zijn jagers, die een stok in de muil van een krokodil werpen om hem te verhinderen zijn kaken te sluiten.
Dan komen de tranen.....

Parade van het Nationale Veiligheidscorps op 28 Februari in Praag

De veiligheidsdienst in Tsjechoslowakije

Gisteren kwamen er veel delegaties bij me, waaronder ook een delegatie van de Brno Munitiefabrieken, die uit vertegenwoordigers van alle politieke partijen bestond. Toen ik hen vroeg, wat in hun ogen het verschil was tussen de huidige veiligheidsdienst en de politiedienst van vóór München, antwoordden zij:

„Het verschil is, volgens ons, dat de leden van het Nationale Veiligheids Corps de arbeiders begroeten, terwijl onder het regime van voor de oorlog de politie en marechaussé hen met hun gummiknuppels sloegen en in de gevangenis wierpen."

Inderdaad, dit is het kenmerkende verschil tussen het Nationale Veiligheids Corps onder leiding van Nosek en de vroegere politiecorpsen.

Dit is de reden waarom de reactie ageert tegen het N.V.C. Het voornaamste doel van de reactionnairen is, het Nationale Veiligheids Corps onder contrôle krijgen om er een bruikbaar instrument voor de onderdrukking van de werkende bevolking van te maken.

Het N.V.C. zal zich nooit tegen het volk keren. Ik ben overtuigd, dat ik uit naam van u allen spreek, wanneer ik tot de reactie zeg: „Dit zal nooit gebeuren. Op geen enkele voorwaarde zullen wij het Nationale Veiligheids Corps aan u overgeven." Het Nationale Veiligheids Corps zal altijd met het volk strijden tegen reactionnairen, schadelijke elementen, zwarte handelaars, spionnen en vijanden van de Republiek.

(Uit de rede van Gottwald op de massabetoging van 21 Febr. '48.)

Economische notities over Tsjechoslowakije

Het regeringsprogramma in Tsjechoslowakije was gegrondvest op het programma van Kosice, dat in April 1945 door alle partijen was aanvaard en de weg aanwees, die het nieuwe Tsjechoslowakije na de bevrijding zou volgen. Het kernpunt van dit programma vormde de nationalisatie van de grote industrieën, van de banken, de energie-bedrijven, mijnen en het verzekeringswezen. Tevens voorzagen de 15 punten van Kosice in een ingrijpende landhervorming en een sociale politiek, die het levenspeil der werkende massa's omhoog voert.

Op deze weg heeft Tsjechoslowakije sinds 1945 grote successen bereikt [1]). Na de bevrijding was het land zwaar geteisterd door 6 jaren bezetting en door de oorlogvoering. Er heerste inflatie en er waren geen deviezen. De nationale schuld was enorm aangegroeid en het belasting- en douanesysteem was volkomen gedesorganiseerd. De velden waren door roofbouw uitgeput, mijnen waren verwaarloosd en onder water gezet, installaties waren versleten. Er was een groot tekort aan steenkool en de gasbedrijven functionneerden niet meer.

Door een aantal energieke maatregelen werden echter spoedig de zaken op orde gesteld. Er werd een geldzuivering doorgevoerd, die echter in vergelijking met wat in Nederland gebeurde in veel grotere mate er zorg voor droeg, dat gedeblokkeerde gelden slechts toevloeiden aan hen, die dit nodig hadden voor hun levensonderhoud. Toch moest ook aan handelaren geld ter beschikking worden gesteld en dit leidde echter weer tot een zekere zwarte markt.

Op 1 Augustus 1946 had de nationalisatie van de bedrijven de volgende omvang bereikt (in procenten op het totaal aantal tewerkgestelden in de verschillende takken van industrie:

Geldwezen	100,0	Papierindustrie	60,9
Mijnindustrie	100,0	Textielindustrie	59,1
Steenkoolgas	100,0	Aardewerkindustrie	56,6
IJzer en staal	99,4	Lederindustrie	35,8
Electriciteit	95,3	Bierbrouwerijen	34,7
Chemische industrie	74,5	Alcoholproductie	31,2
Metaalindustrie	70,4	Kledingindustrie	27,2
Suikerraffinaderij	66,9	Houtindustrie	22,6
Glasindustrie	65,1	Voedingsmiddelenind.	19,9

[1]) Zie de twee artikelen van P. Wiessing: „Het Nieuwe Tsjechoslowakije" in de E.V.C.-gids van Maart en April-Mei 1947.

Zagerijen	18,1	Meelfabrieken	12,7
Bouwnijverheid	11,4	Typografische bedrijven	2,3

Hierdoor kwamen ongeveer 60% der Tsjechoslowaakse arbeiders te werken in genationaliseerde bedrijven. Doordat talrijke kleine ondernemingen niet waren genationaliseerd was het aantal hiervan echter nog viermaal zo groot als dat van de genationaliseerde ondernemingen.

Op 1 Januari 1946 kwam het Tweejarenplan in werking. Dit was het plan voor het volledige herstel van het land en de aanloop voor de grote vijfjarenplannen, die hierop zullen volgen. Het doel van het Tweejarenplan was om de productie tot 31 December 1948 te verhogen tot 110% van het peil van 1937. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit, dat de Tsjechoslowaakse bevolking, door de afscheiding van Roethenië en de uitzetting der Duitsers, met enige millioenen inwoners is verminderd ten opzichte van voor de oorlog.

De arbeiders hebben geheel hun enthousiasme en werkkracht in dienst van dit plan gesteld. Het eerste jaar bracht dan ook grote successen. Het plan werd over het geheel voor 100,9% vervuld. Terwijl de glas-, chemische- en metaalindustrie iets onder de maat bleven, werd het plan voor de leer- en rubberindustrie voor 107% en voor de gieterijen, de papierindustrie en de houtnijverheid voor meer dan 110% vervuld.

Dit is te meer opmerkelijk, omdat de droogte ook in Tsjechoslowakije in 1947 een grote schade aan de landbouw heeft toegebracht, die door Gottwald in October op 15 milliard kronen werd geraamd. Hierdoor werd niet alleen de voedselvoorziening in gevaar gebracht, maar ook konden er minder landbouwproducten worden uitgevoerd om noodzakelijke grondstoffen voor de industrie aan te kopen.

De schadelijke gevolgen van deze terugslag worden echter door nationale discipline en aanzienlijke hulp van de Sowjet-Unie in snel tempo overwonnen. De grote en billijk geprijsde graanleveranties uit de Sowjet-Unie hebben de broodvoorziening en de veevoederpositie van het land verzekerd. Voor een deel van haar leveranties heeft de Sowjet-Unie een crediet verstrekt, zodat zij niet dadelijk hoeven te worden betaald.

Voordat de moeilijkheden, tengevolge van de droogte, zich lieten voelen, had de regering-Gottwald ook andere belangrijke successen bereikt. In April 1947 werden de prijzen van tal van levensmiddelen en massale gebruiksartikelen verlaagd. Terwijl deze prijzen omlaag gingen werden de lonen van arbeiders in vele bedrijfstakken en ook van ambtenaren verhoogd. Door de uitbreiding der sociale voorzieningen voor de mijnwerkers werd de oude dag van deze werkers verzekerd. De loonbelasting werd verminderd.

Kl. Gottwald

In 1947 werden 26 milliard kronen uitgegeven aan sociale voorzieningen. Vergelijkt men het aandeel in het nationale inkomen van de Tsjechoslowaakse werkers in 1937 en in 1947, dan blijkt dat dit aandeel van 57% tot op 66% is gestegen.

Grote beslissingen op politiek en economisch gebied staan in 1948 voor de deur. Want na het Tweejarenplan moet een Vijfjaren plan komen. In een redevoering[2]) van Klement Gottwald over de algemene doeleinden van dit Vijfjarenplan werd gezegd:

„Als wij door zouden gaan met onze tegenwoordige ondoelmatige structuur zou ons economisch systeem een neiging tot gevaarlijke schommelingen gaan vertonen en de volle economische ontplooiing en de verheffing van de levensstandaard zou niet kunnen worden gegarandeerd.... Het komt mij voor, dat de verhoging van het levenspeil voor alle lagen der werkende bevolking in de stad en op het land zó aanzienlijk kan zijn op grond van de cijfers, waarover ik beschik, dat ons eerste Vijfjarenplan zich ten doel moet stellen om het verbruik per hoofd met ongeveer 60% te verhogen, vergeleken bij de vooroorlogse toestand. De productie over het geheel genomen zal gedurende het Vijfjarenplan met ongeveer 80% moeten toenemen ten opzichte van de eindcijfers voor 1948. De productie van zware machines, de kern van de metaalnijverheid, zou met ongeveer 200% moeten toenemen... Het verbruik van textielgoederen moet ongeveer het dubbele worden van voor de oorlog en de binnenlandse omzet van schoenen moet de helft groter worden, zodat wij het peil zullen bereiken van de best geklede en best geschoeide naties ter wereld."

Tegen dit grootse welvaartsplan, dat het land tevens in veel grotere mate onafhankelijk moest maken van schommelingen van de kapitalistische economie in het Westen, verzetten de burgerlijke en reactionnaire elementen in Tsjechoslowakije zich fel. Zij wensten hun bevoorrechte posities te behouden en een zo groot mogelijke mate van afhankelijkheid ten opzichte van het Westen bestendigd zien.

Vermindering van afhankelijkheid tegenover het Westen betekent echter niet, dat de handelsbetrekkingen met het Westen afgebroken zullen worden.

---

2) Zie „Kwartaal", 1947, No. 2, blz. 29.

De nieuwe minister van Buitenlandse Handel heeft dit onlangs nog met kracht verzekerd. Wel is Tsjechoslowakije van plan om, in overeenstemming met de handelsverdragen, die het vorige jaar en in het begin van dit jaar met de Sowjet-Unie en de Oost-Europese landen werden afgesloten, haar handel met deze landen sterk uit te breiden. Maar dit zal mogelijk worden door de voortdurende stijging van de productie zonder dat de handel met het Westen daardoor vermindert. Deze zal voorlopig meer dan 50% van de buitenlandse handel van het land blijven uitmaken.

De handel van Tsjechoslowakije met het Westen is dus zeer aanzienlijk. Zowel de invoer als de uitvoer van Tsjechoslowakije is in de loop van 1947 regelmatig aanzienlijk gestegen. Deze stijging in waarde uitgedrukt, kwam neer op verdubbeling, als men de cijfers van Januari en December 1947 met elkaar vergelijkt. In 1947 heeft Tsjechoslowakije het weten klaar te spelen uitvoer en invoer met elkaar in evenwicht te houden. In vergelijking met 1946 is de uitvoer in 1947 zelfs verdriebubbeld. In 1947 ging éénderde van de uitvoer van Tsjechoslowakije naar haar drie beste klanten: Zwitserland, Nederland en Zweden.

Nederland neemt dus een zeer belangrijke plaats in in de buitenlandse handel van het land. Wij voerden iets meer in, dan wij uitvoerden, maar het verschil werd gedekt door de doorvoerdiensten, die Nederland aan Tsjechoslowakije bewees. Volgens het onlangs afgesloten handelsaccoord zal de Nederlands-Tsjechoslowaakse handel in 1948 nog omvangrijker zijn dan in 1947. De overeenkomst voorziet Nederlandse leveranties van tin, copra, kunstzijde, gedroogde vlas, rubber, vis, vis- en vleesconserven, groenten, chemische- en pharmaceutische producten en Philipsproducten. Uit Tsjechoslowakije krijgt Nederland zeer veel machines, motorrijwielen, allerlei soorten textiel, glaswaren, porceleinwaren, papier, hout, chemische producten, banden, lederwaren, hop, halfproducten van ijzer en staal, enz. In het midden van dit jaar wordt de overeenkomst nog eens bekeken aan de hand van de ervaring van het eerste halfjaar.

Uit deze enigszins droge opsomming blijkt wel hoe belangrijk Tsjechoslowakije voor Nederland is, zowel als afzetmarkt van groenten, vis en ook industriële overschotproducten, als de leverancier van dringend noodzakelijke artikelen als hout, ijzer- en staalproducten en vooral machines.

Tsjechoslowakije spant zich krachtig in om Duitsland in zekere mate te vervangen als „centrale werkplaats" van Europa. Dit geschiedt in samenwerking met Polen, waarmede nauwe economische banden bestaan. Vanzelfsprekend is dit vooral van belang voor de grootse industrialisatie, die de Balkanlanden op het program hebben staan. Maar de Tsjechoslowaakse machines, glazen- en stalen instrumenten zijn ook van groot belang voor het overige Europa. Het nieuwe Vijfjarenplan zal de Tsjechoslowaakse machine-industrie een nog veel snellere ontwikkeling doen doormaken, dan dit reeds tot nu toe het geval was. A. BLUMER.

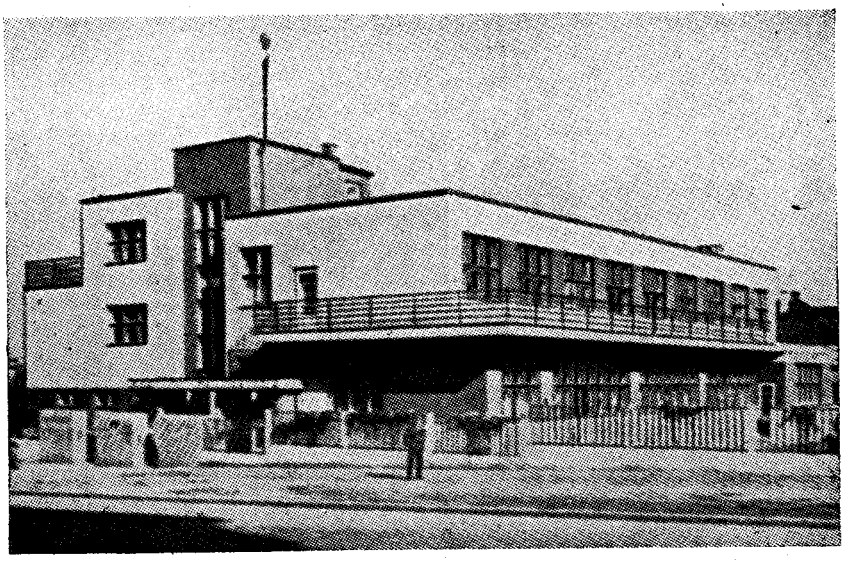
Het Landvraagstuk in Tsjechoslowakije

Drieduizend grote landeigenaren hebben in Tsjechoslowakije reeds 18 maanden lang weten te verhinderen, dat de landhervorming haar beslag krijgt.

De vier families Lobkowicz, Schwarzenberg, Colloredo-Mansfeld en Paar bezitten tezamen nog steeds 50.000 ha. Het is voor de lezers niet oninteressant te weten, dat de groot-grondbezitter Schwarzenberg legatie-secretaris bij het Vaticaan is geweest. Hij heeft zijn ontslag ingediend, hetgeen, gezien de plannen der regering, niet verwonderlijk is. Ook de kerk heeft nog veel grond. Zo bedraagt het bezit aan land van de drie aartsbisdommen Olomouc, Ostrihom en Vratislav liefst 100.000 ha. In totaal bezit de kerk 25.000 ha. landbouwgrond en 175.000 ha. bos in Bohemen en Moravië en meer dan 100.000 ha. bos in Slowakije.

Het vraagstuk van de landhervorming was één der kernpunten van de politieke crisis van Februari. Alle partijen hadden bij monde van het program van Kosice en de Mei-verklaring van 1945 zich uitgesproken voor een revisie van de Tsjechische landhervormingswet van 1920. Zoals bovengenoemde cijfers aanduiden, was het doel van deze landhervorming geenszins bereikt en was deze maatregel onder invloed van de groot-grondbezitters ten voordele van deze laatsten verwaterd. De in 1947 ingestelde revisie-commissies stuitten op de grote weerstand van de burgerlijke en kerkelijke landeigenaren. De partijleiding van de nationale socialisten waren voor deze belangen meer gevoelig dan voor die van de landloze boeren.

Door een gebrekkige uitvoering van de wet van 1920 waren er ook in de loop van de jaren 2000 middelgrote landeigenaren ontstaan op gronden, oorspronkelijk bestemd voor verdeling onder kleine boeren en landarbeiders. De revisie-commissie zal deze gronden nu ook verdelen en slechts 50 ha. laten aan hen, die zelf deze grond bebouwen. De honderdduizenden boerenafgevaardigden, die te Praag tijdens de crisis bijeen waren, hebben klare wijn geëist. Er is geen twijfel aan, dat de nieuwe regering deze dan ook zal schenken.

Kleuterschool in Praag

Om verder te kunnen bouwen

Ook op een dag een half jaar geleden vóór de gebeurtenissen in Praag, die het hart van de vooruitstrevende mensheid sneller deden kloppen, waren alle straten en pleinen verstopt van blijde mensen. Het was midden 1947 en de laatste dag van het Wereldjeugdfestival.

Niemand kan schatten hoe groot het aantal juichende toeschouwers was. Maar vast staat, dat om en nabij 65.000 jonge mensen urenlang door straten trokken, waar geen mannetje meer bij kon. En zij trokken er door om te demonstreren vóór de vrijheid en de vrede, tegen het verdrukkende kapitalisme — voor precies dezelfde doeleinden dus als een half jaar later.

Vier weken lang had een progressief landsbestuur aan tienduizenden Tsjechen en duizenden buitenlanders zalen, stadions, persen, straten en geld in gebruik gegeven, om voor vrede en vriendschap te demonstreren. Het had duizenden jonge mensen uit 72 landen de gelegenheid gegeven om te bouwen aan wat het fascisme vernielde en om te leren kennen wat het volk, ook onder de fascisten, had weten te behouden. Deze gebeurtenis was symbolisch. Ze drukte uit wat het nieuwe landsbestuur voor de jeugd over had.

Maar de strijd was ook op het terrein van de jeugd nog niet volstreden. Men kan in bewondering staan voor het prachtige

gymnastiekpaleis van de ongeveer 2 millioen leden tellende Sokol-beweging en zich tegelijkertijd laten vertellen, dat er groepen in het land waren, die zorgvuldig hun eigen clubs voor lichamelijke ontwikkeling in stand hielden.

Men kon een viertalig ratjetoe zitten haspelen aan een tafel, die bezet was door leden van de grote vooruitstrevende jeugdbeweging SCM, en bemerken dat de linkerbuurman boven zijn insigne een kruis, de rechterbuurman een sikkel en hamer, en het meisje tegenover je allebei droeg. Maar ze vertelden je, dat er anderen waren, buiten de SCM, die in een eigen jeugdbeweging van een paar duizend leden zaten weggedoken. Niet uit eigen wil, maar omdat vader of moeder leden waren van de Nationale Socialistische Partij; en omdat ze vonden, dat de kinderen volgens de beginselen van deze Partij moesten worden opgevoed.

Als je, op de avond van 1 Augustus 1947, de grote meeting ging bezoeken ter ondersteuning van de vrijheidslievende Spaanse en Griekse jeugd, kwam je langs het partijgebouw van de Nationale Socialistische Partij. Vrolijk golfden de vlaggen van tientallen meters lengte ter ere van de jeugd van de gehele wereld naar beneden.

En de voorzitter van deze Partij werd luide begroet, toen hij temidden van het programma arriveerde om de jonge mensen bij deze demonstratie toe te spreken. Toen deed zich echter een eigenaardig incident voor. Op een gegeven ogenblik gingen de handen, die zoeven voor de politicus hadden geapplaudiseerd, naar de monden en een fluitpartij onderbrak de spreker.

Waarom? Uit de vloed van Tsjechisch kan geen Hollander wijs worden. Maar het was duidelijk, dat wat deze vooraanstaande burger over de vrijheid zei niet de instemming had van de jongere generatie, die hier zijn solidariteit demonstreerde met de vechtenden.

Het wachtwoord van de Unie van Tsjechische jeugd en van de Unie van Slowaakse jeugd, de federatie van SCM en SMM is duidelijk: *Meebouwen.* Van het begin af aan heeft de jeugd dat enthousiast gedaan. In de zomer van 1946, toen een kostbare oogst snel moest worden binnengehaald, was een enkele oproep van de regering genoeg om 130.000 jonge vrijwilligers naar het land te halen, waar zij 15.000.000 arbeidsuren aan hun volk schonken — en waardoor zij zorgden, dat het brood op tafel kwam.

En niet alleen in dergelijke bijzondere acties kwam de toewijding der jongeren tot uiting. Gottwald zei op een meeting van jonge communisten: „Jonge mensen nemen thans posities in in het openbare leven, in de staatsadministratie, in de nationale comité's en in de regeringsdiensten, zoals dat nooit tevoren het geval is geweest." En het beroep, dat hij op hen deed, verstonden de jonge mensen en zij verklaarden zich bereid de opdracht te aanvaarden.

Er was, in het vroege begin van 1947, groot enthousiasme in de tot de nok toe gevulde Lucernezaal, toen bekend werd gemaakt welke taken de regering aan de jeugd opdroeg als bijzonder aandeel in het Tweejarenplan. Dit aandeel omvatte niet alleen de volledige inzét in de functies, die jonge mensen reeds innemen in het nationale leven, maar in het Tweejarenplan was ook een aantal jeugdobjecten opgenomen. *„We hebben"*, verklaarde het manifest van de SCM, *„op ons genomen om flats te bouwen voor de arbeiders van de Stalinfabrieken, voor de mijnwerkers van Most en we zullen deelnemen aan de herbouw van Lidice."*

Hun werk werd een succes.

Eén enkele groep bouwde 231 woningen voor arbeiders van een synthetische benzinefabriek en voor de mijnwerkers van Most. Er werden wegen aangelegd met een lengte van tientallen kilometers, door soms moeilijk begaanbare delen van het land. En er werd een begin gemaakt met de totale wederopbouw van het door de Duitsers platgebrande en uitgemoorde dorpje Lidice, het symbool van het Tsjechische verzet.

Verdeeldheid onder jongeren is niet natuurlijk. Jonge mensen, die samenwerken, hebben gelijke idealen. Dus werden de vrijwillige werkbrigades allereerst een belangrijk succes, omdat door hun toedoen de eenheid van de Tsjechoslowaakse jeugd van onderop werd versterkt.

De allerlaatste cijfers geven een totaal vrijwilligersaantal over 1947 van 203.514, die tezamen 3.158.796 werkdagen leverden. En het overgrote deel van deze tweehonderdduizend waren jonge mensen.

Daarom zijn de plannen voor het volgende jaar ook uitgebreider. In Slowakije heeft men het voornemen een jeugdspoorweg te laten bouwen door 17.000 jonge vrijwiligers, waarbij alleen reeds 360.000 m.³ aarde zal moeten worden verplaatst.

En de Tsjechische jeugd gaat zijn geadopteerde dorpen afmaken, ook een spoorweg bouwen en daarvoor het aantal deelnemers in de honderdduizenden brengen.

De Tsjechische en Slowaakse jonge mensen weten drommels goed, dat zij slechts kunnen bouwen wanneer niet anderen in de nacht dynamiet onder hun spoorweg, hun mijnwerkershuizen en hun eenheid leggen. En dus hebben zij geholpen de saboteurs te verwijderen. Om het in hun eigen woorden te zeggen: „De jeugd van Tsjechoslowakije, trouw aan zijn vooruitstrevende tradities, ging vooraan gedurende de politieke strijd en zal vooraan blijven gaan onder de regering van het nieuwe Nationale Front van Klement Gottwald, bij zijn werk om het land en zijn volk te helpen en een gelukkige toekomst voor ons volk te verzekeren." En inderdaad, er was geen actie-comité, geen strijdeenheid van het volk of men vond er de jeugd in vertegenwoordigd, soms op de belangrijkste plaatsen.

Er is in deze jaren zeer veel voor Tsjechoslowakije's jeugd gedaan — en deze jeugd zèlf heeft veel werk verzet.

Grote gebouwen, vele scholen stonden de jonge mensen ter beschikking. Na de bevrijding kreeg de jeugd een eigen drukkerij toegewezen, waarop ze haar dagblad, de Mlada Fronta, kon vervaardigen.

Studententehuizen werden vrijgemaakt en ingericht en de subsidies voor het werk van en voor de jeugd bedroegen, in onze ogen, fabelachtige sommen. Alleen reeds voor het onderwijs trok de regering 10½% op zijn begroting voor 1948 uit, terwijl daarnaast talrijke culturele posten waren vrijgemaakt. Men bedenke bijvoorbeeld, dat het woningbouwprogramma, dat reeds voor een groot deel volbracht werd, over 1947 en 1948 tezamen de bouw van 125.000 huizen voorzag. (Nederland in 1947 nog geen 10.000.)

En ook woningen bouwen betekent zorgen voor de jeugd.

Het is onmogelijk om deze enkele gegevens over de Tsjechoslowaakse jeugd en zijn strijd voor de vrede af te sluiten, zonder even een vergelijking te trekken. Zij schonken 3.158.769 vrijwillige werkdagen en bewezen door deze gift, dat regering en volk elkaars vertrouwen hadden.

Drie millioen werkdagen — ze worden aan ons volk ontstolen door één maand verblijf van het Nederlandse leger van 120.000 man in Indonesië. Wat die jeugd in een jaar toegewijde arbeid aan zijn volk geeft wordt door onze regering in een maand aan ons volk ontstolen.

De jeugd van dat land bouwt verder. Zij beseft, om met Gottwald te eindigen, „dat het haar plicht is om de revolutionnaire verworvenheden te beschermen tegen allen, die trachten de oude verhoudingen te doen herleven door de genationaliseerde industrie te ondermijnen en de politieke rechten van het volk zowel als de nieuwe rechten van jonge mannen en vrouwen te bedreigen."

M. BAKKER.

Men moet zich duidelijk voor ogen stellen, dat de meeste berichten van de grote, Westelijke persagentschappen, vooral de Amerikaanse, niet alleen in dienst staan van de propaganda-oorlog van het Westen tegen het Oosten, maar dat ze bovendien tegelijkertijd de strijd tegen het Communisme zowel als tegen het Socialisme trachten te bevorderen, zodat noodzakelijkerwijs een opzettelijk verwrongen beeld van de toestanden en de gebeurtenissen in het Oosten tot stand komt.. Het lijkt onbegrijpelijk, dat zelfs onze vooruitstrevende pers deze eenzijdige en tendentieuze berichtgeving, door „passende" slagzinnen en andere technische hulpmiddelen tot „verheldering" van de openbare mening, voorrang verleent. Zij bewijst daarmee noch het instandhouden van de wereldvrede, noch de socialistische idee een goede dienst.

Uit: Robert Meyer: *Leve de vrijheid!*
(„Rote Revue," orgaan v. d. Soc.-dem. Partij van Zwitserland, Febr. '48).

Ostrau

Petr Besruc is in 1867 geboren in Silezië, een streek die in de loop van de geschiedenis afwisselend of gedeeltelijk, Duits, Oostenrijks, Tsjechisch en Pools is geweest. Dit gedicht is een van zijn „Silezische Liederen," die een enorme invloed hebben gehad op de Tsjechische poëzie voor de eerste wereldoorlog; het dateert uit de tijd, toen dit stuk van Silezië nog deel uitmaakte van de Oostenrijks-Hongaarse Monarchie.
Welke betekenis het nieuwe Tsjechoslowakije aan deze dichter toekent, blijkt o.a. uit de overvloed van publicaties, naar aanleiding van zijn 80ste verjaardag, in het najaar van 1947.

Een eeuw gezwoegd in de mijn — en gezwegen,
Steenkool gedolven, honderd jaar door.
Diep in de aarde, langs duistere wegen,
Mijn hart als het erts in de bodem bevroor.

Mijn ogen zijn zwart van de kolen dier jaren,
Het bloed uit mijn lippen verdween.
In mijn baard, in mijn wimpers en in mijn haren
Hangt kool als een pegel van steen.

Het brood, dat ik met mijn makkers moet delen,
Is hard van de sintels en zwart van het roet.
Ginds aan de Donau staan de kastelen,
Gebouwd uit mijn eigen zweet en bloed!

Een eeuw gezwoegd in de mijn — en gezwegen,
Wie geeft mij die jaren weerom?
Ik hield mijn dreigende hamer geheven,
Zij lachten mij uit: „Wees niet dom!"

Ik moest geduldig zwoegen en zwijgen,
Maar mijn hamer lag vast in mijn hand.
Ik wist, er komen nog andere tijden
Van brandend verzet in 't Silezische land.

Gij allen, gij allen in de mijnen van Ostrau,
Sluit u aaneen tot een krachtige strijd,
Het daagt in de dorpen langs de machtige Donau,
Op tot de aanval: Nu is het tijd!

Gij makkers van de Silezische mijnen,
Die houwen en delven en dragen,
Ziet uit de schachten de rookwolken stijgen:
Nu heeft het uur van vergelding geslagen!

PETR BESRUC.

Het culturele leven van Tsjechoslowakije

Toen in het begin van dit jaar ook het Tsjechische volk zich — als vele andere volkeren — voorbereidde op de herdenkingen van het jaar 1848, kon niemand nog vermoeden, dat ook dit herdenkingsjaar een nieuwe historische datum zou worden, die als revolutie-jaar voor het Tsjechische volk een zo grote betekenis zou krijgen. Wanneer wij dan ook een werkelijk inzicht willen krijgen in de ontwikkeling en — in verband met ons bijzonder onderwerp — in de culturele ontwikkeling van dit volk, moeten wij uitgaan van de geschiedenis en in het bijzonder van dat jaar 1848.

Nadat in 1620 de Tsjechen hun nationale zelfstandigheid hadden verloren, nadat het land, de bevolking en vooral de intelligentia voor een belangrijk gedeelte met succes waren gegermaniseerd, trad in het kader van de revolutionnaire gebeurtenissen de Tsjechische intelligentia met haar beweging van nationale wedergeboorte juist in dat jaar voor het eerst duidelijk op de voorgrond. Sindsdien stonden de Tsjechische culturele werkers niet alleen vooraan in de revolutionnaire strijd van hun eigen volk, maar speelden zij tevens een belangrijke rol in de revolutionnaire geschiedenis van heel Europa. De strijd, die toen gevoerd werd, was dubbel moeilijk. Niet alleen dat elke concessie moest worden afgedwongen van de Oostenrijkse machthebbers, maar het eigen volk moest bovendien geheel heropgevoed worden en het moest het bewustzijn van zijn eigen nationale waardigheid terug krijgen.

De Tsjechische taal zelf was afgezakt tot een taal der kleine lieden en wie zijn kinderen werkelijk een goede opvoeding wilde geven, was gedwongen hen naar een Duitse school te sturen. Toch was het bewustzijn van de waarde van de eigen nationale cultuur niet dood, en juist in die tijd vóór en òm 1848 begon de beweging der nationale wedergeboorte op elk cultureel gebied vastere vormen aan te nemen.

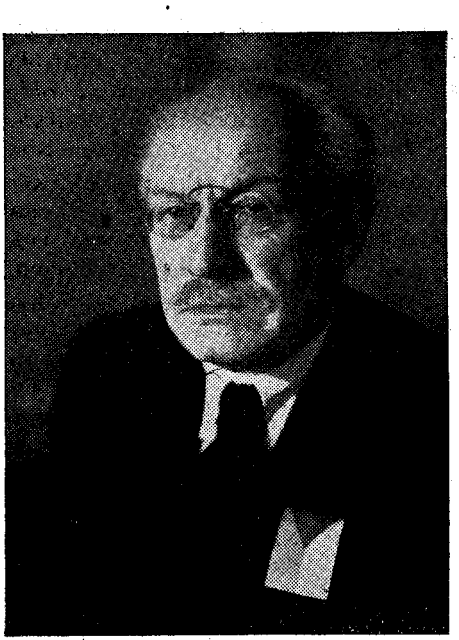
Historici van grote betekenis, musici (Smetana), schilders (Mánes), dichters, schrijvers, filosofen, zij allen stonden midden in en aan het hoofd van de strijd om de nationale en culturele bevrijding. Stap voor stap wisten zij successen te behalen, concessies af te dwingen en mogelijkheden te scheppen om, voortbouwend op eeuwenoude tradities, een nieuw Tsjechisch cultureel leven op te bouwen, worteiend in het gehele volk.

Deze brede basis van de Tsjechische cultuur, die volkomen duidelijk blijkt uit elk van hun culturele uitingen, mogen wij

in geen enkel opzicht onderschatten. Want alleen zo kunnen wij begrijpen, dat de grote figuren van het politieke en culturele leven, die in de periode tussen de twee wereldoorlogen de hele wereld telkens naar dat kleine landje deden omkijken (Massaryk, Capek) afkomstig waren uit gezinnen van arbeiders en boeren. Daarom was het voor het Tsjechische volk wellicht makkelijker dan voor menig ander volk om niet alleen het contact met zijn „grote geesten" te kunnen houden, maar daardoor tevens een vanzelfsprekende binding aan de cultuur te kunnen handhaven.

Men zegt zo vaak van de Slavische volkeren, dat zij allen „zingen en dansen" en voor het Tsjechische volk geld dat zeer zeker ook. Een enkel voorbeeld moge aantonen, hoe dit volk zijn nationale emoties op cultureel gebied pleegt te uiten. Toen Massaryk overleden was en heel Praag in de rouw was, waren in bijna elke etalage naast grote portretten van de president-bevrijder gedichten opgeplakt, door kleinere en grotere dichters onder de indruk van de droeve gebeurtenis geschreven. En overal in de stad kon men mensen zien, die met potlood en papier voor die etalages stonden en die gedichten overschreven en elkaar voorlazen. Toen op 15 Maart 1938 de schamele rest van Tsjecho-slowakije door de Duitsers werd bezet en de bezetter in eerste instantie de politieke en militaire posities ging innemen, terwijl hij de cultuur voorlopig ongemoeid liet, stroomden avond aan avond de twee grote Tsjechische schouwburgen vol mensen, die kwamen kijken en luisteren naar zuiver nationale Tsjechische programma's, de opera's van de grootmeesters Smetana en Dvorak, literaire avonden, Tsjechische toneelstukken in een historische reeks vanaf de middeleeuwen. Er was niemand, die de politieke betekenis van deze avonden niet begreep — behalve misschien de bezetter — maar het was karakteristiek, dat nog voordat het verzet zich had kunnen organiseren, voordat er ook maar gelegenheid of tijd was geweest voor enige politieke actie, spontaan en onmiddellijk het volk op cultureel gebied uiting kon geven aan zijn gezindheid.

In de periode tussen 1918 en 1939, na de eindelijke overwinning en de herwonnen zelfstandigheid, was Tsjechoslowakije een burgerlijke republiek op kapitalistische grondslag. Maar in zijn sociale wetgeving en cultuur-politiek wellicht de meest voor-uitstrevende kapitalistische republiek op de hele wereld. Er werd op cultureel gebied in die tijd een enorme activiteit ontplooid en de namen, die toen de culturele avantgarde vormden, zijn dezelfde, die wij tegenwoordig als culturele werkers in de leidende posities van de nieuwe staat vinden. Het waren geen intellectuele snobs, die in deze tussenperiode de experimenten van het avantgarde-toneel kwamen bekijken, het was de werkende bevolking van Praag, die dag in dag uit de schouwburg van de twee uitmuntende satirici Vockhovec en Werich vulde, die toch in hun scherpe, geestige dialogen aan de toeschouwer

Prof. Nejedly

zeer hoge eisen stelden, en die avond aan avond het kleine theater van E. F. Burian bezochten, die toen — en heden — aan het hoofd stond der vooruitstrevende Tsjechische cultuur.

Het onderwijs en de culturele manifestaties — toneel en concertleven, lezingen, tentoonstellingen, etc. — waren in dit land het goedkoopst van heel Europa en dus werkelijk toegankelijk voor de grote massa, meer dan in enig ander land in West-Europa.

Indien wij dit alles goed in het oog houden, dan wordt veel van de laatste ontwikkeling op cultureel gebied voor ons begrijpelijk. Dan krijgen wij begrip voor een figuur als Julius Fucik, die niet alleen een leidende functionaris der communistische partij en lid van het illegale hoofdbestuur tijdens de bezetting is geweest, wat hem dan ook het leven heeft gekost, maar tevens een literair-historicus van zeer groot formaat. Dan leren wij iets begrijpen van de eerste na-oorlogse en tegenwoordige minister van onderwijs, Zdenek Nejedly, de zeventigjarige musicoloog en historicus, die, naast zijn uitgebreide wetenschappelijke werkzaamheden, zijn leven lang communistisch functionaris en felle publicist is geweest. En dan begrijpen wij ook iets van het verschijnsel van de veelzijdige E. F. Burian, waarbij wij even aarzelen of wij hem in eerste instantie componist-musicus, regisseur, dichter, journalist of politicus moeten noemen, daar hij op elk van deze gebieden buitengewone prestaties heeft geleverd. Het meest bekend is hij echter als toneelist; in deze functie kent en apprecieert de hele wereld hem en is hij wellicht één van de meest belangwekkende figuren van het internationale toneel van onze tijd.

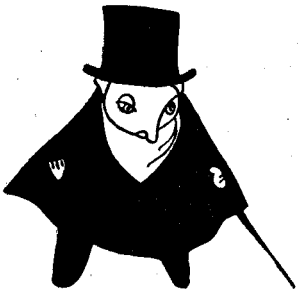
Wij willen nu nagaan in hoeverre de in 1945 gestichte volksdemocratische republiek invloed heeft uitgeoefend op de culturele ontwikkeling, voortbouwend op de ongetwijfeld bijzonder gunstige tradities. Daarvoor zal het nodig zijn de verschillende culturele gebieden nader te bekijken. De principiële verandering ligt vooral daarin, dat in de nieuwe — derde — Tsjecho-

slowaakse Republiek het speculeren in culturele goederen zo veel mogelijk tegen gegaan moest worden.

Op het gebied van het toneel gebeurde dat door het onmogelijk maken van de particuliere exploitatie van schouwburgen. Slechts de staat, de districten en gemeenten, verder grote nationale organisaties zoals de centrale vakverenigingen, de jeugdbeweging en organisaties van toeschouwers mogen tegenwoordig schouwburgen exploiteren. Bedrijfsraden, bestaande uit alle toneel-employé's, nemen deel aan de leiding van deze theaters. De uiteindelijke toneelwet echter, die reeds door de regering in verbanning was voorbereid, en die door de eerste na-oorlogse minister van onderwijs Zdenek Nejedly reeds voor een groot deel was uitgewerkt, liet onder de Tsjechische socialistische onderwijsminister, die Nejedly na de verkiezingen in 1946 opvolgde, op zich wachten, zeer tot ontevredenheid van alle belanghebbenden. Het wetsontwerp is nu echter klaar en men verwacht, dat het nu, onder de hernieuwde leiding van Nejedly spoedig in het parlement behandeld zal worden, evenals de onderwijswet.

De belangstelling voor het toneel was vooral onmiddellijk na de bevrijding enorm groot, zodat het niet te verwonderen was, dat enkele kleinere schouwburgen het op de duur niet konden houden. Het peil van de uitvoeringen is — zeker vergeleken bij het Nederlandse — zeer hoog en het is kenmerkend voor de ontwikkeling, dat in bijna alle schouwburgen leerlingen of vroegere medewerkers van Burian en enkele andere moderne regisseurs van betekenis de leiding hebben gekregen. Nieuw was op dit gebied de instelling van de eerste Tsjechische jeugdschouwburg, onder leiding van Burians vroegere medewerker Vanatko, die geëxploiteerd wordt door de centrale jeugdvereniging en die in nauwe samenwerking met organisaties van leraren en ouders belangrijk cultureel werk onder de jeugd verricht.

Belangwekkend is hierbij tevens, dat het voor-oorlogse avantgarde-stadium in zekere zin is overwonnen en dat het toneel zich duidelijk naar de vorm van een nieuw socialistisch-realisme ontwikkelt, voortbouwend op al datgene, wat in de avantgardetijd aan vernieuwing en ervaring is gewonnen. Over dit onderwerp is in de Tsjechische pers een uitgebreide discussie gaande en wij hopen hierop, ook in verband met onze eigen discussie over het geestelijk leven, nog terug te komen. Wij willen er nog op wijzen, dat ook het moderne toneel meeleeft met hetgeen in de werkende bevolking omgaat; Burian met zijn toneelcollectief geeft voorstellingen in de bedrijven, hij reist door de grensgebieden waar de nieuwe bewoners, die de plaats van de Sudetenduitsers hebben ingenomen, met enorme moeilijkheden, ook op cultureel gebied, hebben te kampen. En Burian bewijst persoonlijk hoezeer hij met zijn kunst in de nieuwe socialistische

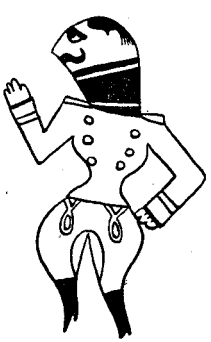

Uit de tekenfilm „De eeuwige driehoek"

werkelijkheid staat, door b.v. zijn staatsprijs, die hij dit jaar heeft ontvangen, ter beschikking te stellen voor het werk van de „bouw der jeugd" in Horni Litvinov.

Nog ingrijpender echter zijn de vernieuwingen op het gebied van de film. Daar waren de tradities, waarop voortgebouwd kon worden, niet zo gunstig. De voor-oorlogse Tsjechische film — die met uitzondering van *Extase* in het buitenland ook volkomen onbekend was — stond ontegenzeggelijk op een zeer laag peil. Zonder hier verder in details te treden kunnen wij toch wel een begrip van de huidige situatie krijgen, wanneer wij weten, dat de nieuwe *genationaliseerde* Tsjechoslowaakse film in twee jaar tijd een dergelijke hoogte heeft bereikt, dat de Tsjechische film *Sirene* op het internationale film-festival in Brussel in 1947 de eerste prijs heeft gekregen, en wel een dubbele eerste prijs, aangezien de daarbij door Burian geschreven muziek ook nog de eerste prijs voor filmmuziek werd toegekend. Grote successen zijn bovendien behaald op het gebied van de tekenfilm en marionettenfilm, die mede dank zij het werk van de voortreffelijke beeldende kunstenaar en illustrator van kinderboeken, Jiri Trnka, ook reeds verschillende internationale prijzen heeft kunnen winnen. De tekenfilm zocht daarbij zeer bewust nieuwe en eigen wegen en vermijdt elke imitatie van Disney.

Een ander genationaliseerd cultureel bedrijf is de grammofoonplaten-industrie. Welke betekenis de afschaffing van het winstmotief in dit bedrijf, dat met de radio ontegenzeggelijk tot die culturele uitingen behoort, die de meeste invloed uitoefenen, is zonder meer duidelijk. Juist op dit gebied echter hebben zich belangrijke moeilijkheden voorgedaan in verband met de sabotage van enkelingen. Wie de discussie over dit onderwerp in de Tsjechische pers heeft kunnen volgen, begrijpt wellicht iets meer van de voorgeschiedenis van de laatste crisis en men kan dan ook verwachten, dat nu — na de laatste veranderingen — ook dit onderdeel van de cultuur en de industrie de door het algemene plan gestelde taak zal vervullen.

Het aantal nieuwe uitgaven op literair gebied is overweldigend. Nieuwe centrale organisaties, zoals het syndicaat van schrijvers, hebben reeds belangrijk werk gedaan voor een betere organisatie van alle onderdelen van het literaire werk; er waren b.v. niet voldoende

mogelijkheden om de uitgave van cultureel-waardeloze werken tegen te gaan.

Ook op literair gebied verwacht men veel van de nu volgende periode. Hoezeer het nieuwe Tsjechoslowakije nu reeds moeite doet om de scheppende kunstenaar te steunen en te stimuleren blijkt onder andere uit het feit, dat één van de mooiste vroegere kastelen van Bohemen, het kasteel Dobriz, als recreatie-oord ter beschikking gesteld is aan het Syndicaat van Tsjechische schrijvers.

Op het gebied van vacantie-besteding en recreatie van scheppende kunstenaars en intellectuelen is in die jaren sinds 1945 in het algemeen veel gedaan. Zo is bijvoorbeeld een schilderachtig plaatsje in de Adelaarsbergen, het vroeger Sudetenduitse gebied, dat na de deportatie der Sudetenduitsers geheel ontvolkt was, ter beschikking gesteld van de grootste organisatie van beeldende kunstenaars „Mánes". Het is een heel bijzondere belevenis om daar in die kleine boerenhutjes de schilders en beeldhouwers en ook enkele musici midden tussen de beschilderde kasten en kisten en de oude heiligen-beeldjes, die om hun folkloristische waarde zijn blijven hangen, gade te slaan.

Dat ook het muziekleven in de nieuwe republiek bloeit, hoeft nauwelijks een nader betoog. Ook hier zijn centrale organisaties van componisten gesticht, evenals van de uitvoerende kunstenaars, het centrale impressariaat laat echter ook nog steeds op zich wachten. Hoe belangrijk het muziekleven geacht wordt moge niet alleen uit het feit blijken, dat Praag alleen 4 volledige uitstekende symphonische orkesten bezit, maar tevens uit het feit, dat de mooiste concertzaal van Praag, het Rudolfinum, dat tijdens de hele eerste republiek als parlementsgebouw dienst deed, ondanks een nijpend gebrek aan grote zalen en gebouwen aan zijn oorspronkelijke bestemming is teruggegeven. Het buitenland kan trouwens de beste indruk krijgen van het Tsjechische muziekleven bij de jaarlijkse internationale muziekfestivals, de „Praagse lente".

Het waren slechts enkele voorbeelden, die wij in het bestek van dit artikel kunnen geven. Dat sinds 1945 vooruitstaande kunstenaars kunnen worden onderscheiden door de titel „nationale kunstenaar" is slechts een uiterlijk teken van de grote betekenis, die het culturele leven voor de Staat en het gehele volk heeft.

Wij hebben getracht aan te tonen, wat er op de basis van oude tradities sinds de stichting der volks-democratische republiek is gedaan, maar wij hebben daarbij tevens willen wijzen op de tekortkomingen en de nog niet overwonnen moeilijkheden. Die immers moeten het voor ons mede begrijpelijk maken, dat het volk niet toe kon laten, dat hetgeen met zo veel enthousiasme was begonnen door enkelingen bewust zou worden tegengehouden. Wij kunnen dan ook de komende ontwikkeling, ook op cultureel gebied, met het grootste vertrouwen tegemoet zien.

M. VAN EMDE BOAS

Muziek in Tsjechoslowakije

Met het oog op de gebeurtenissen in Tsjechoslowakije zullen wij deze maand onze beschouwingen over de grote componisten van de 18e eeuw onderbreken en een blik werpen op de rijke muzikale traditie van dit land. Het tegenwoordige Tsjechoslowakije, speciaal de vroegere provincies Bohemen en Moravië, kunnen op een hele oude cultuur bogen, ook op het gebied van de muziek. Reeds het hof van Wenceslaus II in Praag was een middelpunt van het muziekleven gedurende de 13e eeuw, waar de minnezang op het hoogtepunt van zijn ontwikkeling stond. Driehonderd jaar later, omstreeks 1600, tijdens het regentschap van keizer Rudolf II, was Praag weer een centrum van de Europese muziekcultuur. De Belgische componisten Philippus de Monte, Jacobus de Kerle en Charles Luyton, die tot de beste scheppende musici van hun tijd gerekend worden, schreven in Praag hun missen en motetten voor de kerk en hun wereldlijke madrigalen voor het hof. En weer een kleine 150 jaar later, in de 18e eeuw, was het de Tsjechische pater Bohuslaw Tsjernohorsky, die door zijn hervorming van de kerkmuziek beroemd is geworden. Ook Mozart vond in Praag een rijk arbeidsterrein. Zijn „Praagse" Symphonie en de opera „Don Giovanni" hebben aan 's componisten uitzonderlijk gelukkig verblijf in de Boheemse hoofdstad hun ontstaan te danken.

Terwijl gedurende al deze eeuwen het muziekleven tot het hof, de particuliere huizen van de rijke adellijken en de kerk beperkt bleef, gaf het volk in zijn volksmuziek uiting aan zijn eigen nationale gevoelens, gedachten en belevenissen. Pas sedert het ontstaan van een burgerlijk muziekleven, sedert de werkzaamheid van een Stamitz, een Benda en Zelenka, kreeg de Boheemse muziek, onder de invloed van de volksmuziek, een eigen nationaal karakter. Gedurende de gehele 19e eeuw, tegelijk met de groeiende bewustwording van het steeds onder vreemde heerschappij staande Tsjechische volk, nam deze vruchtbare invloed hoe langer hoe meer toe. Het waren vooral Bedrich Smetana (1824—1884) en Antonin Dvorsjak (1841—1904), die juist door hun innige verbondenheid van de inheemse volksmuziek en krachtens hun geniale muzikale aanleg een eigen nationale Tsjechische muziek geschapen hebben.

Iedereen heeft wel eens het symphonische gedicht „De Moldau" (Vltava) uit de cyclus „Mijn Vaderland" (Má Vlast) van Smetana gehoord. Op zeer realistische wijze laat de componist in dit prachtige stuk horen, hoe de Moldau van twee kleine beekjes tussen bergen en bossen, waar mensen in jagen, en langs weilan-

den en dorpen, waar vrolijk bruiloft gevierd wordt, tot een brede rivier groeit, die rustig en majestueus stromend naar Praag leidt. Misschien nog uitgebreider dan in dit orkestwerk heeft Smetana in zijn acht Tsjechische opera's de volksmuziek verwerkt. Vooral de „Verkochte Bruid" (Prodana Nevesta) is als het meest typische Tsjechische muzikale kunstwerk in de hele wereld erkend. De eenvoud, de kostelijke humor, de prachtige typering van de figuren, het vermakelijke gegeven en de nationale klanktaal hebben deze opera tot een voorbeeld van een volksopera gemaakt. Ook in de opera's „De Kus" en „Libussa", in zijn nationale dansen voor piano en zijn orkeststuk „Praags Carneval" komt de nauwe verbondenheid tussen de componist en de Tsjechische folklore sterk naar voren.

Evenals Beethoven onderging Smetana het voor een musicus bijzonder tragisch lot, op het hoogtepunt van zijn scheppen zijn gehoor te verliezen, zodat hij gedwongen was zijn functie als dirigent aan de Tsjechische nationale Opera in Praag neer te leggen. In zijn strijkkwartet „Uit mijn leven" heeft Smetana zeer aanschouwelijk in klanken uitgebeeld, hoe hij na de kennis van de nationale muziek als bron van inspiratie plotseling gedoemd was daar nooit meer iets van te kunnen horen. Is het te verwonderen, dat de componist tien jaar later in een krankzinnigengesticht ten onder ging?

Ook Dvorsjak heeft de hele wereld bekend gemaakt met de Tsjechische volksmuziek. Zijn „Slavische Dansen", oorspronkelijk voor piano vierhandig, later voor orkest gezet, behoren tot de standaardwerken van alle orkesten. Van zijn talloze instrumentale en vocale werken, die op de volksmuziek van zijn vaderland gebaseerd zijn, moet vooral het „Dumky"-trio, naar een Tsjechisch volkslied, genoemd worden. Met zijn negen Tsjechische opera's heeft Dvorsjak echter minder succes gehad dan met enkele van zijn vijf symphonieën, vooral de laatste, „Uit de Nieuwe Wereld", waarin de componist volkswijzen verwerkt, die hij tijdens zijn verblijf in Amerika heeft leren kennen. Als artistiek leider van het Praags conservatorium heeft Dvorsjak zich grote verdiensten verworven voor de bloei van het muziekleven in de Tsjechische hoofdstad.

Eén van de meest vooruitstrevende componisten van het eerste kwartaal van onze eeuw was ook een Tsjech: Leosj Janatsjek (1854—1928), wiens grote betekenis in ons land op lange na nog niet voldoende gewaardeerd wordt. Ontegenzeggelijk is Janatsjek door zijn uitermate karakteristieke klanktaal, b.v. in zijn grootse „Symphonietta" en „Taras Boelba" (naar de roman van Gogolj) voor orkest — die ten onzent nooit gespeeld worden — verder in zijn strijkkwartetten, zijn koren en zijn opera's „Jenoefa" en „De zaak Makropoelos", één van de meest markante verschijningen op het gebied van de muziek van deze tijd.

Van de moderne Tsjechische componisten hebben vooral Jaro-

mir Weinberger (geb. 1896) door zijn prachtige volksopera „Schwanda de doedelzakspeler" en Alois Haba (geb. 1893) door zijn experimenten met kwart-, derde- en zesde-tonen, waarmee hij de grondslag van ons hele muzikale materiaal wilde vergroten, overal ter wereld sterk de aandacht getrokken. En terwijl Tsjechische componisten als Schulhoff, Krsjenek en Petyrek hun vaderland verlieten en daarmee ook elk contact met de Tsjechische volksmuziek kwijtgeraakt zijn, hebben Viteslav Novak, Josef Suk, Sjtepan en Vycpalek, op enkele uitzonderingen na, in het buitenland tot nu toe nauwelijks bekendheid verworven. Van hetgeen er in de allerlaatste tijd in Tsjechoslowakije op muzikaal gebied geproduceerd werd, zijn wij helaas volkomen verstoken gebleven. Maar wij twijfelen er niet aan, dat een land, dat een zo rijke volksmuziek bezit en grote muzikale meesters voortgebracht heeft, in de thans aangebroken periode van de socialistische opbouw tot zeer grote artistieke prestaties in staat zal zijn.

E. REBLING (P. v. Noorden).

De vooruitgang is het resultaat van de strijd om de ontwikkeling van tegenstellingen, van hun uitschakeling, hun verwerping en hun vernietiging.

Er is altijd iets, dat sterft, niet zonder voor zijn bestaan te vechten, niet zonder zijn tijdelijke werkelijkheid te verdedigen. Er is altijd iets, dat geboren wordt, dat niet zonder meer geboren wordt, maar dat met luider stem zijn geboorte aankondigt en dat met hand en tand zijn recht op het bestaan verdedigt. De strijd tussen het oude en het nieuwe, tussen het stervende en dat wat geboren wordt, die strijd is de grondslag van onze ontwikkeling.

(J. STALIN, op het XVe Congres v. d. Bolsjewistische Partij.)

Radio-activiteit

In onze vorige artikelen hebben wij uiteengezet wat moleculen en atomen zijn en wij hebben aangetoond, dat het mogelijk is de eigenschappen der stoffen om ons heen te verklaren uit de voorstellingen, die wij aangaande de moleculen en atomen hebben gevormd.

Onder een atoom hebben wij verstaan de kleinste hoeveelheid van een element, dat kan voorkomen. Lange tijd heeft men gemeend, dat deze atomen onveranderlijk waren, onsplitsbaar en ondeelbaar.

In de loop der vorige eeuw zijn er verschillende ontdekkingen gedaan, die het starre, mechanische wereldbeeld, dat men zich van de natuur had gevormd, hebben verbrijzeld. De oude wijsheid, dat er niets in de natuur eeuwig is, dat alles vloeit en dat alles uiteindelijk aan verandering onderhevig is, bleek juist te zijn, niet alleen op het gebied van de levende natuur, maar ook geldig voor de zogenaamde dode stof.

*

Tegen het einde van de vorige eeuw borg de Franse natuurkundige Becquerel een bepaald uraniumzout, nadat hij er enige proeven mee genomen had, in een lade van zijn bureau, bovenop een doos onbelichte fotografische platen. Toen hij later deze platen ging gebruiken, bleken zij alle zwart te zijn. Er was licht bij gekomen. Maar waardoor?

Een minder scherpzinnig onderzoeker als Becquerel zou gemeend hebben, dat een ongeluk of een toevalligheid had plaats gevonden. Maar Becquerel geloofde niet aan toevalligheden. Hij ontdekte spoedig, dat het uraniumzout de schuldige was. Het metaal uranium, hierin scheikundig gebonden, bleek de eigenschap te bezitten een geheimzinnige straling uit te zenden, die papier en carton, ja zelfs dunne plaatjes van lichte metalen doordringt, om vervolgens fotografische platen zwart of de lucht geleidend voor electriciteit te maken.

*

Het lag voor de hand om te onderzoeken of nog meer stoffen deze merkwaardige eigenschappen vertonen. Inderdaad bleek dit het geval te zijn. Het later zo bekend geworden echtpaar Curie heeft na enige jaren hard werken onder moeilijke omstandigheden een paar toen nog onbekende elementen ontdekt. Deze elementen bezaten een vermogen om stralen uit te zenden, een radio-activiteit, in een veel grotere mate als uranium. Het ontdekte element radium bleek zelfs een millioen keer sterker te werken!

De hoeveelheid radium, die uit de gebruikte grondstof werd verkregen, was maar gering. Enige duizenden kilogrammen moesten worden verwerkt om een enkel gram radium te verkrijgen! Tot voor kort was radium dan ook de duurste stof.

Om proefnemingen met radium te doen, heeft men gelukkig slechts weinig nodig. Enkele milligrammen zijn daartoe al voldoende. Deze brengt men in een plat doosje van eboniet, voorzien van een mica venstertje, waar de stralen doorheen gaan. De proefnemingen met radium hebben aangetoond, dat wij geen enkele invloed kunnen uitoefenen op de straling van het radium. Bij hoge en bij lage temperatuur blijft deze geheel en al onveranderd.

Brengt men het radium in een loden omhulsel, dat de stralen niet doorlaat, dan wordt er aanhoudend door het radium warmte ontwikkeld. Daar warmte een vorm van energie is, kan radium dus voortdurend energie ontwikkelen. Deze energie moet ergens vandaan komen, het radium kan dus bij het proces niet onveranderd blijven.

Maar radium is een element; en elementen zijn onveranderbaar! Hoe valt dat te rijmen?

*

Het raadsel is opgelost door de aard te onderzoeken van de straling, die het radium uitzendt. Vele van deze onderzoekingen zijn verricht door de Engelse natuurkundige Rutherford.

De radio-actieve stoffen blijken drie verschillende soorten stralen uit te zenden, waarvan er maar één een straling is te noemen in de gewone zin van het woord. Deze niet zichtbare straling bezit een uitermate sterk doordringend vermogen; zij gaat door allerlei stoffen heen, waar de zichtbare lichtstralen niet doorheen kunnen dringen. Alleen door zware metalen in niet te dunne laag kunnen zij worden afgeschermd. In het menselijk lichaam kunnen deze stralen onherstelbare verwoestingen veroorzaken. Voorzichtig aangewend dienen zij om kwaadaardige gezwellen te bestrijden.

Naast deze straling worden er twee soorten deeltjes uitgezonden. De ene soort bestaat uit negatief geladen electronen, die ongeveer een tweeduizendste gedeelte wegen van het lichtste atoom, het atoom waterstof. Deze hele kleine deeltjes worden uit het radium weggeslingerd met een enorme snelheid, die tot meer dan 250.000 km. per seconde kan oplopen!

De tweede soort deeltjes gaat minder snel. Deze deeltjes zijn echter veel zwaarder dan de electronen; het blijken positief geladen heliumatomen te zijn, die viermaal zoveel wegen als een waterstofatoom.

*

Het radiumatoom valt dus uiteen. Het verliest twee soorten deeltjes. Maar wat blijft er over?

Er ontstaat eerst een nieuw, gasvormig element, radium-

emanatie geheten, dat ook radio-actief is en op zijn beurt uiteenvalt. Achtereenvolgens ontstaan uit elkaar een tiental radio-actieve elementen, totdat tenslotte een stof overblijft, die niet meer radio-actief is en die dezelfde scheikundige eigenschappen bezit als lood.

Bovendien is gebleken, dat radium zelf op zijn beurt gevormd is uit uranium. Dit element, het zwaarste van alle hier genoemde elementen, valt uiterst langzaam uiteen en na enige tussenelementen ontstaat hieruit het radium. Al het op aarde aanwezige radium is op deze wijze uit uranium ontstaan.

*

De meeste radio-actieve elementen, die men in de natuur vindt, behoren tot de zware elementen. Er komen ook een paar tamelijk lichte atoomsoorten voor, die zeer zwak radio-actief zijn.

Hieruit kan men besluiten, dat onder de aardse verhoudingen sommige atoomsoorten een beperkte stabiliteit bezitten. De andere zijn stabiel. Echter geldt dit niet voor andere omstandigheden, zoals voor het inwendige der sterren, waar temperaturen heersen van millioenen graden. Daar zijn ook lichte atomen soms niet stabiel.

Door de proeven met radio-actieve stoffen heeft men ontdekt, wat de bouwstenen niet alleen van deze elementen, maar van alle elementen zijn. Daardoor is ons inzicht en onze kennis der natuur enorm verrijkt. Men is er daardoor in geslaagd om kunstmatig radio-actieve stoffen te vervaardigen. De stof, in de atoombom gebruikt, is niets anders dan zulk een kunstmatig radio-actieve stof, die in een uiterst korte tijd onder bepaalde omstandigheden uiteen kan vallen, waardoor een zeer grote hoeveelheid warmte vrij komt, gepaard aan een intense straling.

Over de bouwstenen der atomen en deze kunstmatig radio-actieve stoffen zullen wij de volgende keer meer vertellen.

THEO VAN IJZER.

Boeken om te lezen en . . andere

MET DE STROP OM DE NEK

Julius Fucik (Pegasus-Romanreeks, *f* 1.75).

Een zeer bizonder boek. Ik heb het gelezen om er in dit Tsjechoslowakije-nummer van P. en C. een beschrijving van te geven, maar terwijl ik las werd ik zo getroffen en meegesleept door dit moedige relaas, dat ik geboeid verder las, zonder meer aan mijn oorspronkelijke opzet te denken.

In Februari 1941 werden de leiding van de Communistische Partij van Tsjechoslowakije en de plaatsvervangende leiding, die met het oog op een mogelijke arrestatie was gevormd, gevangen genomen. De verbindingen waren verbroken, maar de Partij zette haar werk voort. Zo ook Fucik. Hij kwam in verbinding met de enige uit de partijleiding, die ontsnapt was; hij werd in de nieuwe leiding opgenomen en belast met de redactie van de *Rude Právo*,

het illegale centrale orgaan van de Communistische Partij. Aan de vooravond van de eerste Mei 1942 werd hij gearresteerd. Toen de Gestapo, door het verraad van een zijner medewerkers, te weten was gekomen wie hij was, was zijn doodvonnis getekend en op 8 September 1943 werd hij in Berlijn terechtgesteld.

Hoe heeft hij nog dit boek kunnen schrijven? De bewaker A. Kolinsky heeft papier en potlood in de cel en de beschreven blaadjes één voor één uit de cel gesmokkeld. De vrouw van Fucik, die na de bevrijding uit Ravensbrück terugkwam, heeft ze weten op te sporen.

Met de zekerheid voor ogen, dat iedere dag de dood kon brengen, tussen de meest brute en verfijnde martelingen van lichaam en geest in, groeide dit geschrift tot een van de schoonste getuigenissen van het waarlijk en enig humanisme van deze tijd — het marxistisch humanisme. Bij het lezen van zijn werk begrijpen wij waarom de communisten één zijn met het vrijheidslievende Tsjechoslowaakse volk en hoe waanzinnig de laster is, die nu over dit volk en zijn communistische partij wordt uitgestort.

Dit boek, geschreven in een Gestapo-gevangenis, is een blijmoedig boek. In zijn testament schrijft hij: *„De kameraden, die dit laatste gevecht overleven en die na ons zullen komen, druk ik stevig de hand. Wij hebben voor de vreugde geleefd, voor de vreugde zijn wij de strijd ingegaan en voor haar sterven wij. Laat daarom verdriet nooit met mijn naam verbonden zijn."*

De woorden branden in mij om nog meer te schrijven. Beperking door gebrek aan plaatsruimte is mij echter opgelegd. Het is misschien wel goed. Lees dit boek zelf — en herlees het. Het zal u vergaan als mij. Dit literaire en historische meesterwerk van Fucik, dat reeds in bijna alle talen van de wereld vertaald is, zal binnenkort in een Nederlandse vertaling bij de uitgeverij Pegasus verschijnen.

L. G.

De Schaduwgrens door Joseph Conrad. (J. L. Veen's Uitg. Mij.)

De landrot wil het zeemansleven nu eenmaal zien als een leven rijk aan afwisseling, een leven van ongekende mogelijkheden, van adembenemende spanning en ongelooflijke avonturen, problemen en verwikkelingen welke dat niet evenals het leven van elke arbeider, beheerst wordt door de voortvloeien uit de verhouding tussen kapitaal en arbeid.

De schrijver, die deze problemen buiten zijn werk wil houden kan er weliswaar in slagen een roman van grote waarde te scheppen, maar heeft toch een terrein, dat zeer beperkt is. Zo heeft de beroemde Engelse zeeman-schrijver Joseph Conrad in zijn Typhoon de beste zeeroman gegeven, welke de wereldlitteratuur tot dusver bezit En natuurlijk is het niet doenlijk te beweren, dat zijn werk op hoger peil zou zijn gekomen, wanneer hij er ook de maatschappelijke problemen van de zeeman in had durven of kunnen behandelen. Maar zeer zeker zou het dan niet zijn afgezakt tot een peil als waarop Schaduwgrens staat.

Schaduwgrens geeft de lotgevallen van een jeugdig kapitein op een door het noodlot, of het spook van zijn voorganger, vervolgd schip, dat hij met inspanning van bovenmenselijke krachten toch behouden in een veilige haven weet te brengen.

Zijn ervaringen met dit schip worden op weinig boeiende en zeker niet overtuigende wijze verteld. Het verhaal geeft een dwaas beeld van het zeemansleven; een beeld, dat nog versterkt wordt door de slechte vertaling van Mevrouw Binnendijk-Pauw, die op een voor de zeeman belachelijke wijze allerlei nautische uitdrukkingen en termen verhaspelt. Het psychologisch proces, dat in het boek wordt weergegeven, is op zichzelf belangwekkend genoeg, maar vermag ons in deze weergave evenmin te boeien.

K. v. d. G.

De verkiezingen en de strijd voor democratie en vrijheid

Het is te verwachten, dat de regeringspartijen en de „koninklijke oppositie" van Schouten tot Oud in de komende maanden meer dan ooit de nadruk zullen leggen op de door de communisten bedreigde „geestelijke vrijheid", teneinde de netelige discussie over de toenemende sociale noden van de massa der bevolking te ontlopen.

Zij volgen daarbij slechts het richtsnoer, dat in Washington werd uitgewerkt, waar men volgens hen, die zeggen, dat het Marshall-plan „onpolitiek" is, meer en meer afwijkt van het oorspronkelijke zuiver economische herstelplan voor West-Europa en dit geheel ondergeschikt maakt aan het politieke doel, n.l. de onderdrukking van de arbeidersbeweging in West-Europa. Dit streven, om de doeleinden van de reactie meer en meer te camoufleren door gebazel over bedreigde geestelijke waarden, heeft De Maasbode onlangs reeds de verzuchting in de pen gegeven, dat het Marshall-plan juist door het op de voorgrond stellen van de politieke doeleinden gecompromitteerd dreigt te worden.

Vanzelfsprekend is deze uitlating op zichzelf reeds huichelachtig, aangezien het plan van Washington nooit anders is geweest, dan met behulp van de materiële machtspositie van Wallstreet Europa aan zich te onderwerpen.

Het kenmerkende bij deze afleidingsmanoeuvre is evenwel het feit, dat juist achter het geestelijke gordijn de plannen tot beknotting van de geestelijke vrijheid der werkers, tot uitholling van de democratische rechten vastere vormen aannemen. Men moet hierbij niet uit het oog verliezen, dat het initiatief alweer van Amerika uitging. In het aangezicht van de mogelijkheid van het spoedige uitbreken van een economische crisis met haar verwoestende gevolgen, begon de Amerikaanse reactie reeds verleden jaar maatregelen te nemen, die geschikt waren om de aanvalskracht van de vakbeweging in dat land te ondermijnen. Typerend hiervoor is de Taft-Hartley-wet, die elke staker bij wijze van spreken aan het gevaar van langdurige gevangenisstraf blootstelt. Typerend hiervoor is ook de bepaling in dezelfde wet (die juist nu door de rechtbanken op haar grondwettelijkheid wordt getoetst), dat alle vakbonden een verklaring moeten afleggen, waaruit blijkt, dat zij zichzelf van

communistsche invloeden hebben gezuiverd. De bedoeling is duidelijk. Immers, de communistische vakbondsbestuurders zijn de meest strijdbare leiders, zij zijn dus ook in staat aan een loonactie of een actie ter verdediging van de lonen de nodige stootkracht te verlenen. Juist dit geval legt duidelijk de werkelijke betekenis van de hysterische anti-communistische campagne bloot, die zo gewillig door de rechtse sociaal-democratische leiders hier te lande werd overgenomen. Het verband tussen de strijd der reactie tegen de communisten en tegen de arbeidersklasse in het algemeen is hier immers zo sprekend, dat zij geen nadere toelichting behoeft.

De rechtse sociaal-democratische leiders, die b.v. in Amsterdam het aftreden van de communistische wethouders hebben geëist, lijken precies op de naïeve man, die een zwetende doodgraver te hulp komt, zonder te begrijpen, dat de zwetende zwoeger juist bezig is het graf te delven, waarin hij de eerstgenoemde wil doen verdwijnen. Natuurlijk zijn zij ook weer niet zó naïef, om de eenvoudige reden, dat zij hopen zich zo verdienstelijk te maken, dat zij tenslotte toch aan het vonnis zullen ontkomen.

Deze lieden hebben een ingeboren afkeer voor de lessen der geschiedenis. Zij hebben ook een ingeboren afkeer voor de wijsheden van de meesters van het socialisme. „Democratie", schreef Lenin, „is een vorm van de Staat, een van zijn varieteiten." Lenin schreef ook: „De democratie is van buitengewoon groot belang in dé bevrijdingsstrijd van de arbeidersklasse tegen de kapitalisten."

Men kan deze uitspraak vanuit verschillende gezichtspunten bekijken. In de eerste plaats bedoelde Lenin daarmede te zeggen, dat de arbeidersbeweging verplicht is, juist in het belang van de bevordering van haar einddoel, het socialisme, als de kampioen van de verdediging en uitbreiding der burgerlijke democratie op te treden.

In de tweede plaats zal een socialist zich altijd de vraag voorleggen, of een bepaalde maatregel van de wetgevende macht bevorderlijk is voor de versterking van de arbeidersbeweging of niet en dientengevolge zijn houding bepalen.

In de derde plaats zal hij zich er altijd van bewust zijn, dat de strijd voor het socialisme onverbrekelijk verbonden is met de strijd voor een hogere vorm van democratie. Onder die hogere vorm wordt dan verstaan de aanvulling van de formele, politieke democratie door de economische, sociale democratie.

Dit ten eerste. Vervolgens zal men de lessen der geschiedenis niet uit het oog mogen verliezen. Een typerend voorbeeld voor de gevolgen van de anti-communistische campagne levert ongetwijfeld het Duitsland van de Weimar-republiek op. Wij gaan daarbij de hardnekkige weigering van de toenmalige sociaal-

democratische leiders in Duitsland, om met de communisten samen te werken met stilzwijgen voorbij. Wij hebben hier meer het oog op het hele stel maatregelen, afgekondigd door de verschillende Duitse coalitie-regeringen, die tot doel hadden de bewegingsvrijheid van de communisten te belemmeren; zoals de verbodsbepalingen van bepaalde communistische publicaties, het verbod van bepaalde communistische organisaties, die hun hoogtepunt vonden in de door sociaal-democraten geleide politionele schietpartijen op arbeiders.

Deze hele ontwikkeling vond haar bekroning in de beruchte zitting van de reeds vertrapte Duitse Rijksdag in Juni 1933, waar de sociaal-democraten hun zegen gaven aan Hitler's programma en daarmede hun doodvonnis definitief ondertekenden.

Op hen is zeer zeker van toepassing, wat hun voorganger Bebel in 1910 zeide: „Wanneer ik als sociaal-democraat", aldus verklaarde hij toen op een congres te Maagdenburg, „een coalitie met burgerlijke partijen sluit, dan wed ik duizend tegen één, dat niet de sociaal-democraten, maar de burgerlijke partijen de winnaars, en wij de verliezers zullen zijn."

Bebel bedoelde met het woord „sociaal-democraten" natuurlijk de arbeidersbeweging in het algemeen, hij dacht niet aan de enge belangen van een corrupte partij-bureaucratie.

Zijn stelling behoeft, gezien de latere ervaringen, bovendien twee gewichtige aanvullingen. De socialisten zullen in een coalitie-regering de verliezers zijn, aldus zouden wij zijn stelling willen uitbreiden, indien zij de coalitie niet met het vastberaden besluit aangaan, juist in de regering de principes van het socialisme hoog te houden en hun posities te gebruiken ter bevordering van die principes. Zij zullen verder de verliezers zijn, indien zij afstand doen van de massa-actie en van een ondersteuning van hun posities in de coalitie door de massale mobilisering van de gehele arbeidersbeweging. Gedurende hun deelname in de coalitie-regering hebben de Franse communisten volgens deze principes gehandeld en zij hebben daarmede grote voordelen voor de werkers bereikt.

Volgens dezelfde principes hebben de communisten en linkse sociaal-democraten in landen als Tsjechoslowakije, Hongarije, Bulgarije en Roemenië gehandeld.

Maar niet zo de leiders van de P.v.d.A. Op hen zijn de woorden van Bebel ten volle van toepassing. De machtspositie in de coalitie hebben zij willens en wetens vergooid. Op geen enkel tijdstip gedurende de afgelopen drie jaar hebben zij er gebruik van gemaakt. Zij hadden het besluit over de troepenzendingen, die het begin van de koloniale oorlog waren, in September 1946 kunnen verhinderen. Zij hadden de schande van de 20ste Juli kunnen voorkomen, indien zij bereid waren geweest samen met de communisten de massa der anti-imperialisten in ons land te mobiliseren.

Door het volle gewicht van de negenendertig Kamerzetels der P.v.d.A. en der Communisten in de waagschaal te werpen, verbonden met een massale mobilisering van de werkers in het gehele land, had de loon- en prijspolitiek van de reactie ten voordele van de werkers gekeerd kunnen worden, er hadden huizen gebouwd kunnen worden inplaats van kazernes, de ouden van dagen hadden een behoorlijke pensioenregeling kunnen krijgen, de heffing ineens op de grote vermogens was geen paskwil geworden, de nationalisatie van de mijnen was werkelijkheid geworden, de zuivering had tot een werkelijke bestraffing van de oorlogsmisdadigers en collaborateurs kunnen worden.... in het kort, de na-oorlogse ontwikkeling in ons land had een geheel andere loop genomen, indien de waarschuwing van Bebel in acht was genomen, en indien de Nederlandse sociaal-democratie niet op de katholieke reactie en op Marshall, maar op samenwerking en regeringscoalitie met de communisten had gekoerst.

Voorwaarde daarvoor was natuurlijk geweest, dat zij zich van haar rechtse leiders had ontdaan, zoals dat nu ook in Tsjechoslowakije is gebeurd.

Maar omdat deze rechtse leiders zich — terwille van de coalitie — met huid en haar hebben overgegeven aan de reactie, heeft dezelfde coalitie niets dan nadelen voor de werkende bevolking in ons land opgeleverd. Zij hebben de democratie niet gebruikt ter bevordering van het socialisme, maar misbruikt ten voordele van de bezitters.

Het zou overigens onjuist zijn de coalitie tussen de P.v.d.A. en K.V.P. als een coalitie zonder meer te beschouwen. Het gaat hier veeleer om een ordinair bondgenootschap tussen de P.v.d.A.-leiders en de reactie.

*

Evenals de activiteit van het on-Amerikaanse comité en de Taft-Hartley-wet rechtstreeks gericht zijn tegen de belangen van de Amerikaanse arbeidersbeweging, zo is ook de poging in Nederland om communisten uit openbare ambten te verdrijven niets anders dan het drijven der reactie om haar posities te versterken. In het geval van de Amsterdamse en Rotterdamse wethouders spreekt dit te meer, waar men destijds de reactie in de colleges van B. en W. gehaald heeft, onder het voorwendsel, dat dit college de gehele samenstelling van de Gemeenteraad, dat het de wil der kiezers direct moet weerspiegelen en niet mag zijn een afspiegeling van de parlementaire meerderheid in de Raad. Daarmede heeft men in Amsterdam de katholieken en A.R. het College binnengeloodst, hoewel er een meerderheid van P.v.d.A. en communisten was. Thans heeft men het omgekeerde beweerd, n.l. dat de Gemeenteraad als

zodanig en niet de kiezers de samenstelling van B. en W. moeten bepalen.

De argumentatie doet er overigens minder toe, het komt op het doel aan. Vanuit het standpunt der arbeidersbeweging is de houding van de P.v.d.A.-leiders een sprekend voorbeeld van de schade, die de ontkenning van Lenin's stelling teweeg brengt, n.l. dat de burgerlijke democratie onder alle omstandigheden in het belang van de strijd verdedigd dient te worden.

Wat voor de „provinciale" aanvallen op de democratie en de rechten der werkers geldt (waartoe wij ook de toenemende gevallen van zaalafdrijving, verboden van openbare bijeenkomsten, enz. rekenen), dat geldt natuurlijk in sterker mate nog voor de vanuit Amerika geleide campagne tot beknotting van de arbeidersbeweging in West-Europa, tot aantasting van de nationale vrijheid en tot vernietiging van onze nationale zelfstandigheid.

Vanuit dit gezichtspunt moet men de passages beoordelen in het verkiezingsprogram der Communistische Partij, die gewijd zijn aan deze vraagstukken.

Het krachtige optreden van de Amsterdamse communisten was ongetwijfeld een streep door de rekening der reactie. Kenmerkend is het feit, dat men tot nu toe geen poging heeft gedaan, om het spel van Amsterdam en Rotterdam te herhalen in gebieden als de Zaanstreek en Noord-Groningen. De reden voor deze terughoudendheid is eenvoudig, dat men aldaar in de heersende verhoudingen niet de moed heeft gehad de Amsterdamse reactie na te bootsen.

Dit onderstreept slechts de juistheid van de stelling, dat het belang van de democratie en van de vrijheden der arbeidersbeweging gediend is door een krachtige en onvermoeide strijd der Communistische Partij voor haar posities in het openbare leven en haar bewegingsvrijheid. Maar in dit vastberaden optreden ligt tegelijk ook de sleutel voor een communistische overwinning in de komende verkiezingsstrijd.

F. BARUCH.

Veel praten, weinig doen

Er zitten twee ministers in de regering, waar de boeren veel mee te maken hebben, Mansholt en Lieftinck, beiden uit de Partij, die de leuze: „Niet praten, maar doen" in haar verkiezingsstrijd voert. En wanneer wij de boeren stuk voor stuk vragen: „Wat hebben deze ministers voor jullie gedaan?" dan zullen zij het volgende antwoorden:

Lieftinck heeft eerst ons bedrijfskapitaaltje geblokkeerd en ons daarna zulke zware belastingen opgelegd, dat wij deze uit ons bedrijf niet kunnen opbrengen, omdat Mansholt de prijzen van onze producten te laag heeft vastgesteld. Onze grond is in de bezetting uitgeput, en inplaats van dat wij nu onze reserve konden gebruiken om hem weer vruchtbaar te maken, om de bedrijfsgebouwen te herstellen en machines en werktuigen aan te schaffen, haalt Lieftinck ook onze centen weg.

Mansholt heeft de kleine boeren veel beloofd, maar in de practijk is er niets van terechtgekomen. Daarom wordt de verkiezingsleuze van de P.v.d.A. door de boeren, tuinders en landarbeiders met verontwaardiging ontvangen. Immers, aan de vruchten kent men de boom: Een Partij, die een minister van Landbouw in de regering brengt, die veel belooft, maar weinig geeft, kan nu wel met een mooie leuze komen, maar wat hebben wij er aan, wanneer hij in de practijk het tegenovergestelde toepast?

Nog sterker dan voor de oorlog zien wij een kleine groep van ondernemers, die enorme winsten maken, terwijl er in Nederland volgens de landbouw-boekhoudspecialist Vondeling uit de P.v.d.A. alweer duizenden boeren zijn, wier inkomen ver beneden de ƒ 1000.— per jaar is gedaald. Er zijn veeboeren in de Friese wouden op een bedrijf van 20 ha., die moeten leven van ƒ 800.— per jaar, en boeren in Brabant en Limburg, die een inkomen genieten, dat ver beneden het loon van een landarbeider ligt, terwijl ook dit loon al veel te laag is.

„Bevordering van lonende prijzen voor boer en tuinder", stond in het urgentieprogram van de P.v.d.A. van 1946. Deze leuze had minister Mansholt kunnen verwezenlijken, wanneer hij het niet bij „praten" had gelaten. Het Landbouw Economisch Instituut had toch reeds in zijn laatste rapport vastgesteld, dat de jaarprijs van de melk minstens 21 cent per liter moest zijn om het veebedrijf lonend te maken. Maar minister Mansholt vindt 18 cent per liter wel voldoende voor de boeren.

Sinds 1946 werden de bedrijfsonkosten voor het kleine bedrijf in de landbouw steeds hoger. De prijzen van de agrarische producten werden met medewerking van minister Mansholt veel te laag vastgesteld, terwijl de zandbedrijven, die over 1945 nog

een overbruggingssteun van 60 millioen gulden ontvingen, omdat hun uitgeputte grond zonder voldoende mest niets opleverde, deze steun in 1946 werd onthouden.

In 1947 kwam de regering Beel-Mansholt met een troonrede, waarin de kleine boeren en tuinders geheel over het hoofd werden gezien. Alleen werd er gesproken over een bevordering van de rationalisatie in de landbouw, waarvoor een zesjarenplan werd opgesteld, dat aan de Staten Generaal zou worden aangeboden. Tot op heden is het echter bij praten gebleven, en ook wanneer het uitgevoerd zou worden, zou deze rationalisatie uitsluitend ten goede komen aan de grote boeren.

Tegenwoordig worden echter de plannen voor Nederland in Amerika gemaakt. Het staat wel vast, dat het plan-Mansholt het veld moet ruimen voor het plan-Marshall. Naarmate de bijzonderheden van het Marshall-plan bekend gemaakt worden blijkt steeds meer, dat ook de boeren gedwongen worden om hun productieplan te regelen zoals de Amerikanen het voorschrijven.

Het is bekend, dat de landbouwproductie, om weer het peil van voor de oorlog te bereiken, in de eerste plaats kunstmest nodig heeft om de grond vruchtbaar te maken, in de tweede plaats veevoeder om de veredelingsproductie te verhogen, en in de derde plaats landbouwmachines om de grond beter te bewerken.

Vanzelfsprekend hadden de 16 landen van Europa deze zaken op hun verlanglijstje gezet. Maar de Amerikanen zijn aan het schrappen gegaan en zij hebben er op aangedrongen, dat Europa terugkeert tot de primitieve landbouw van voor 1900, d.w.z. meer landbouwgewassen en minder veredelingsproducten van de veeteelt. Dit betekent een ramp voor de Nederlandse veeboeren. De Nederlandse landbouw gaat bij een verdere inkrimping van het veredelingsproces in de veeteelt, zonder de export van zuivelproducten onherroepelijk te gronde.

Amerika wil ook op dit gebied Europa als concurrent uitschakelen. Enkele cijfers uit „Landbouw Wereldnieuws" tonen dit duidelijk aan.

UITVOER VAN KAAS, GECOND. MELK EN MELKPOEDER

(in % v. d. wereld export)

	1938	*1946*
KAAS:		
Nederland	*24 %*	*0.7%*
Ver. Staten	*0.4%*	*31.3%*
GECOND. MELK:		
Nederland	*59.7%*	*1.9%*
Ver. Staten	*10.2%*	*85.7%*
MELKPOEDER:		
Nederland	*51.7%*	*nihil*
Ver. Staten	*16.1%*	*88.2%*

Het is begrijpelijk, dat dezelfde landbouwbladen, die aanvankelijk weinig commentaar op het Marshall-plan leverden, zich nu bezorgd maken over de toekomst van de Nederlandse landbouw.

En toch — ondanks deze sombere vooruitzichten — verdedigt de P.v.d.A. dit Amerikaanse plan door dik en dun, terwijl van eigen initiatief om verbetering in de landbouw te brengen niets is overgebleven.

*

Vlak na de bevrijding is de gehele staf van de Landbouwvoorlichtingsdienst in actie gekomen om naar wegen te zoeken, die het probleem van de kleine boeren bevredigend konden oplossen. Twee bekende figuren in de landbouwwereld, Groeneveld en 't Hart, werkten een plan uit, waarin de verbeteringen werden aangegeven, die noodzakelijk waren om de landbouw tot meer welvaart te brengen. In dit plan werd de mogelijkheid aangetoond om op korte termijn ons cultuurland met 200.000 ha. uit te breiden door ontginning van woeste grond, inpoldering, enz. Door meer gebruik te maken van kunstmest kan de weide- en voederbouw met 80% worden verhoogd. Door toepassing van moderne methoden kan de veestapel opgevoerd worden tot 4.2 millioen, terwijl de vergrote veestapel en de uitbreiding van de voederbouw een verhoging van de varkensteelt tot 2 millioen stuks mogelijk maakt, waardoor de vlees- en vetvoorziening gegarandeerd zouden worden. En ondanks de vergrote veestapel zou door de opvoering van de bodemproductie met 35% de invoer van graan en veevoer niet verhoogd behoeven te worden.

Dit grootse plan werd echter niet eens gepubliceerd, om de eenvoudige reden, dat de regering door het Marshall-plan gedwongen werd om haar eigen plannen in haar archieven op te bergen. Aan deze politiek, die de onherroepelijke ondergang van de Nederlandse veredelingsproductie inhoudt, werkt de P.v.d.A. en haar landbouwminister mee, onder de leuze „niet praten, maar doen". Amerika geeft de grote tarweboeren nog een kans van bestaan, maar voor de rest wordt het hard werken, armoelijden en ondergaan. Aan het hoofd van deze kleine groep rijke landbouwers blijft Mansholt als grote boer de scepter zwaaien. Het bloed kruipt nu eenmaal waar het niet gaan kan.

Wij kunnen de welvaart in ons eigen land slechts opbouwen wanneer wij gebruikmaken van onze eigen hulpbronnen. De boeren en tuinders, die voor 70% bestaan uit kleinbedrijf, hebben hierbij een belangrijke rol te vervullen. Wanneer door een betere grondverdeling de kleine bedrijven vergroot worden tot lonende gezinsbedrijven, wanneer de nieuw-gewonnen gronden gebruikt worden voor het stichten van bedrijven van 8 à 10 ha., inplaats 60 ha., dan zal door de energie van de harde werkers de landbouw tot meer welvaart gebracht kunnen worden.

Er is in de landbouw, en vooral in de Oost-Europese landen, een grote behoefte aan gekeurd zaai- en pootgoed en veredelingsproducten. Daarom moeten wij onze exportmogelijkheden minder in het Westen, waar Amerika de markt gaat beheersen, en meer in het Oosten zoeken. Andere West-Europese landen zijn ons daarin al voorgegaan door het afsluiten van goede handelsovereenkomsten.

Een ander belangrijk punt van ons verkiezingsprogram voor de landbouw is lonende productieprijzen, met een toereikende compensatietoeslag en overbruggingssteun voor de kleine bedrijven. Een enorme uitbreiding van de afzet op de binnenlandse markt kan bereikt worden door de verhoging van de koopkracht van het werkende volk, ten koste van de winsten van de grote ondernemers.

Het beleid van de huidige regering brengt de kleine boeren en de middenstand aan de rand van de afgrond. En wanneer aan dit belangrijke gedeelte van ons volk de bestaansmogelijkheden ontnomen zijn, biedt deze regering slechts de emigratie als enige oplossing, zonder dat zij het nodig vindt zich om het verdere lot van de emigranten te bekommeren. Een Engelse boer, die op de grootscheepse beloften van de immigratie-autoriteiten van Canada is ingegaan, schreef in de „Daily Express" het volgende:

„De grootste schok, die ik in Canada kreeg, was bij de ontdekking, dat dit Dominion niet alleen zijn best doet om immigranten aan te lokken, maar net zo hard zijn best moet doen, om zijn eigen mensen ervan af te houden naar de Verenigde Staten te emigreren. Voor elke tien personen, die naar Canada gaan, verhuizen negen naar de V.S. Tussen 1851 en 1941 trokken 6.700.000 naar Canada, maar 6.300.000 verlieten het land."

Wat voor Engeland geldt, geldt ook voor ons: Onze boeren zijn niet geholpen met emigratie, maar alleen door een welvarende landbouw in het eigen land.

C. BORST.

FAILLISSEMENTEN

Uit de statistiek van de faillissementen blijkt, dat de regeringspolitiek over de afgelopen jaren voor de middenstanders funest is geweest.

Het aantal faillissementen steeg van **168** in 1945 op **323** in 1946 en in 1947 tot **910**!

Alleen in de Warenhandel steeg het aantal van **93** in 1946 tot **255** in het afgelopen jaar.

Woningnood in Nederland

Indien er één gebied is, waar de regeringspolitiek tot een volledig fiasco heeft geleid, dan is dat ongetwijfeld het gebied van de bestrijding van de woningnood.

Om in een kort bestek een indruk te geven van de tegenwoordige toestand op het gebied van de woningnood en van de toestand, die als gevolg van deze regeringspolitiek voor de naaste toekomst verwacht mag worden, moeten wij uitgaan van de volgende punten:

1. de behoefte aan woningen vóór 1940;
2. het verlies aan woonruimte gedurende de periode 1940/1945;
3. de behoefte aan woningen aan het einde van de oorlog.

Ten aanzien van ons eerste punt kunnen wij vaststellen, dat de woonruimte ook vóór 1940 geenszins voldoende was. Wel had de toenmalige regering te verstaan gegeven, dat de omstandigheden op woninggebied door haar zo gunstig geacht werden, dat zij enig initiatief ten deze van overheidszijde overbodig achtte.

Hoewel toen een groot aantal woningen leeg stonden was dit aantal echter niet over-compleet: het was voor een belangrijk gedeelte te wijten aan onder-consumptie. Want het aantal van de eengezinswoningen, die door twee gezinnen bewoond werden, en van de talrijke woningen, die feitelijk deze naam onwaardig waren, moet daarbij in mindering worden gebracht. In verband hiermee kan men rustig aannemen, dat er ook in 1940 een tekort van duizenden woningen bestond.

Gedurende de oorlog zijn 510.000 woningen vernield of beschadigd, waarvan 82.000 totaal vernield, terwijl de slijtage van het overgebleven deel voortdurend toenam. Bij de bevrijding was het woningtekort in Nederland dan ook gestegen tot een cijfer van 377.000.

De groeiende behoefte aan woningen na de bevrijding werd sterk beïnvloed door de gezinssplitsing, die gedurende de oorlog een sterke beperking onderging maar die zich nu met volle kracht doorzette. Terwijl men aan kan nemen, dat een normale bevolkingsaanwas een toename van het aantal woningen met 32.000 per jaar vereist, moet men de toenemende behoefte gedurende de eerste jaren na de bevrijding veel hoger schatten.

Gedurende 1945 werden echter in het geheel geen nieuwe woningen afgeleverd. In 1946 werden er plannen opgesteld voor de bouw van 12.500 woningen, maar er kwamen slechts 4000 woningen gereed. In 1947 werd een bouwplan opgesteld voor 28.000 woningen en het totale aantal woningen, dat aan het einde van 1947 sinds 1945 gereed was gekomen, kan men op 20.000

schatten. Dit betekent een achteruitgang van het aantal woningen ten opzichte van de behoefte met meer dan 50.000.

In Januari 1948 waren 35.000 woningen in aanbouw. Voor elke woning, die in de loop van 1948 gereed komt, kan met de bouw van een nieuwe woning begonnen worden. Dat wil dus volgens het bouwprogram-1948 van minister in 't Veld zeggen, dat in 1948 ten hoogste 35.000 woningen in aanbouw kunnen worden genomen. Maar dit maximum zal zeker niet bereikt worden. Wij kunnen veilig aannemen, dat er van deze 35.000 woningen ten hoogste 25.000 in de loop van 1948 gereed zullen komen, hetgeen dus tot gevolg heeft, dat het aanwezige tekort nogmaals met 10.000 woningen wordt verhoogd. Een eenvoudige rekensom leert ons nu, dat het totale tekort aan het einde van 1948 ruim 430.000 woningen zal bedragen.

Wil men dit tekort in tien jaren inlopen, dan zullen er jaarlijks ongeveer 80.000 woningen gereed moeten komen. Zelfs wanneer men dit aantal over 20 jaren zou willen verdelen is het huidige productiepeil volkomen onvoldoende. Zolang het productiepeil in de woningbouw niet met tenminste 40% wordt verhoogd is van een inhalen van de achterstand geen sprake. Pas het bereiken van het productiepeil van 1934/1940, met 40.000 woningen per jaar, zou een eerste stap in deze richting zijn.

*

Welke mogelijkheden zijn er nu om het productiepeil zodanig op te voeren, dat het gereedkomen van 40.000, resp. 80.000 woningen per jaar bereikt wordt?

De mogelijkheden zijn er zeker; in elk geval om het productiepeil eerst op 40.000 te brengen en het langzamerhand op te voeren tot 80.000. Maar niet door het beleid van de huidige regering. Want om deze verhoging te bereiken moeten wij van twee dingen zeker zijn: voldoende materialen en voldoende arbeidskrachten.

Het verkrijgen van voldoende materialen is een kwestie van politieke aard, al wordt dit door de regering anders voorgesteld. Het bestaande gebrek aan materiaal kan opgeheven worden door het beschikbaar stellen van voldoende kapitaal, maar het departement van Wederopbouw en Volkshuisvesting heeft ten deze geen enkele zelfstandigheid, daar het hiervoor volkomen afhankelijk is van het departement van Financiën enerzijds en het departement van Economische Zaken aan de andere kant. Het Vrije Volk schreef op 14 Mei 1947:

„Het oorspronkelijk voor 1947 ontworpen bouwplan is door minister Neher kort na zijn ambtsaanvaarding ingetrokken en wij menen, dat dit een daad van verstandig beleid was. Zij geeft duidelijk blijk van de wil van deze minister geen beloften te doen, die door buiten zijn wil liggende factoren misschien niet zouden kunnen worden ingelost."

Het blad van de P.v.d.A. vergeet er echter bij te vermelden, dat deze „buiten zijn wil liggende factoren" bepaald werden door de coalitie-regering K.V.P.-P.v.d.A. En wat de verhouding tot het departement van Oorlog en Marine betreft: hier is de zaak eenvoudig een kwestie van de verdediging van de kapitalistische winstbelangen ten koste van het levenspeil der Nederlandse werkers. Dit blijkt duidelijk uit het feit, dat een verhoging van de begroting voor leger en vloot met tientallen millioenen wordt toegestaan, terwijl men rekening houdt met een verlaging van de financiering voor bouwwerken in 1948 met 50%. Indien het ruim 1½ milliard, dat per jaar aan ons volk onttrokken wordt om het Indonesische avontuur te financieren, voor woningbouw kon worden aangewend, zou het productiepeil tot zeker 80.000 woningen per jaar kunnen worden opgevoerd.

Tenslotte nog de vraag of er inderdaad voldoende arbeidskrachten aanwezig zijn. Toen in de periode 1939/1940 jaarlijks 40.000 woningen gebouwd werden waren zeker 30% van de werkers in het bouwbedrijf werkeloos, terwijl ook het werkende deel voortdurend met tijdelijke werkeloosheid te kampen had. De verliespost van niet-aangewende arbeidskrachten in die tijd kan men veilig stellen op 50%. De mogelijkheden voor de woningbouw, wat de arbeidskrachten betreft, lagen dus 50% hoger dan het bereikte resultaat, d.w.z. met het beschikbare aantal arbeiders konden 60.000 woningen per jaar worden gebouwd. Dit eist echter alweer een kapitaalsinvestering van plusminus 600 millioen gulden, of ongeveer de helft van het bedrag, dat voor de koloniale oorlogsvoering wordt misbruikt.

Indien wij een regering hadden, die werkelijk de belangen van het volk dient, dan zou de woningnood binnen 10 à 15 jaar tot het verleden behoren. Zoals het echter thans gaat zakken wij steeds dieper in het moeras van de woningellende, met alle sociale, hygiënische en culturele wantoestanden, die hiervan voor de arbeidersklasse het gevolg zijn.

L. SEEGERS.

RECTIFICATIE

De bijdrage „Het Manifest" van Theun de Vries in ons Februari-nummer was ontleend aan zijn boek „Een spook waart door Europa", dat in de loop van dit jaar zal verschijnen.

Moesoeh of temen - vriend of vijand

„Als de partijen die de regering dragen, aanspraak maken op een redelijk aandeel bij de uitvoering dier politiek, dan ligt dat in de lijn der dingen. Maar als er een streven zou zijn om de Partij van de Arbeid uit alle posities te dringen die de politiek van vrede en samenwerking waarborgen, dan zou wijken voor een dergelijke aandrang tegen de hoogste belangen van het Nederlandse volk ingaan."

(Paraat, 30 Mei 1947.)

„De aflossing en de vermindering van de Nederlandse troepen zal met kracht ter hand worden genomen en als dan eindelijk het eind van de lange en moeilijke weg bereikt zal zijn, is er reden om te hopen op een nieuwe, betere en hechtere samenwerking tot heil van Indonesië en Nederland".

Deze volzin, bestemd voor de verkiezingspropaganda van de P.v.d.A., is te vinden in een overzicht van het Vrije Volk van 14 April jl. Er aan voorafgegaan was een andere volzin, die luidde:

„Het mislukken van de grootse poging om het conflict langs vreedzame weg op te lossen, was een nederlaag, maar de standvastigheid, waarmee de regering tegenover de bijna onweerstaanbare drang en de duidelijke bedoeling van sterke machten in, de militaire actie heeft beperkt, wees erop, dat zij door deze nederlaag niet wenste te worden meegesleept in een volkomen mislukking van haar werk".

Het Vrije Volk, dat de nederlaag van het regeringsbeleid inzake Indonesië moest erkennen, speculeert op het optimisme, dat de mens eigen is en dus ook zijn lezerspubliek: wellicht blijft de belofte op troepenvermindering en het einde van een lange en moeilijke weg langer in de hoofden nasoezen dan de erkenning van de nederlaag. Maar het Vrije Volk maakte de fout van alle va-banque-spelers: de realiteit van de nederlaag is altijd sterker van uitwerking dan welke speculatie ook. En de werkelijkheid is, dat op dezelfde Woensdag van de maand April, waarop het Vrije Volk zijn lezers een nieuwe belofte deed, een duizendkoppige menigte in Djokja de Nederlandse delegatie het *Merdeka* toedonderde.

Dit duizendvoudige *Merdeka* ontmaskerde de regeringsverklaring van 17 maanden eerder — in December 1946 — toen de P.v.d.A.-minister Jonkman in de Tweede Kamer verklaarde:

„....dat de vernieuwing van de samenwerking van de Nederlandse en Indonesische volkeren en andere bevolkingsgroepen

van Nederlands-Indië *op de eerste plaats* de instemming van de vertegenwoordigers der Indonesische volkeren behoeft".

Wij hebben de vier woorden *op de eerste plaats* onderstreept, omdat er op de eerste plaats in Indonesië met scherp geschoten is én omdat toen reeds de Malinogebieden met kunst- en vliegwerk te voorschijn waren getoverd, terwijl de „vertegenwoordigers" op dezelfde wijze uit de toverhoed van Beel waren gekomen, maar de bevolking lijdelijk mocht toezien of.... uitgeroeid werd, zoals in Zuid-Celebes.

Het optimisme van de mensen is nooit zo fantastisch, dat het de koude feiten van oorlog, doden en gewonden, jarenlange dienstplicht en nationale armoede kan bedekken, ook niet wanneer jonkheer Van de Goes van Naters met het berucht geworden gemak, waarmede hij steevast zijn enormiteiten verkoopt, 17 maanden geleden de reeds genoemde regeringsverklaring „de belangrijkste bestuursdaad" noemde, „die ooit in ons Koninkrijk is verricht".

*

Het weerzinwekkende verraad van de leiders van de P.v.d.A. aan de beginselen van de socialistische arbeidersbeweging inzake de practijk van het recht van elk volk op zelfstandigheid, inzake de practijk om orde op zaken te stellen volgens eigen wensen, zonder enige vreemde of buitenlandse inmenging, wordt duidelijker, naarmate de ontwikkeling der gebeurtenissen rondom de verhouding Nederland-Indonesië helderder in de herinnering wordt teruggeroepen.

Nog aan het einde van 1946 stelde prof. Logemann, die daarna steeds meer op de achtergrond werd geschoven tot hij helemaal zweeg, in de Tweede Kamer vast, dat de Indonesiërs — en niet de Nederlanders! — de oude rechtsorde, dat is de koloniale verhouding te gronde deden gaan.

Dit is voldoende voor iedere socialist om daar practisch naar te handelen, ook voor de sociaal-democraat, die door de gebeurtenissen overvallen werd, omdat hij de maatschappelijke ontwikkeling niet consequent marxistisch kon doorschouwen. Maar hij heeft te handelen, indien hij met de feiten geconfronteerd wordt.

De handelwijze van de P.v.d.A., nadat haar toenmalige woordvoerder het beslissende feit van het voorbij zijn van de oude, van de koloniale orde had vastgesteld, tekende haar beginselloosheid, haar dubbelzinnigheid en haar verraad.

Het kernpunt van een socialistische politiek, onvoorwaardelijk en conseqent gevoerd door de communisten, werd éénmaal aangeroerd door Logeman, toen hij op 16 December 1946 in de volksvertegenwoordiging zeide:

„Ik raak hier aan de fundamentele betekenis van de revolutie, die geheel Indonesië — niet alleen maar het gebied der republiek of de aanhangers der republiek — doortrekt. Zij uit zich niet

alleen in een formele opstand tegen het Nederlands-Indisch gezag, zij tast ook de Indonesische sociale orde zelf aan".

Maar Logemann heeft de revolutie gelaten voor wat ze was; hem zat het kapitalistische zadel van de oude Nederlandse koloniale knol gemakkelijker. Hij hielp mee de, door hem vastgestelde, voorbije koloniale orde weer in te voeren in het Indonesië, dat van de revolutie doortrokken was van Noord tot Zuid, van Oost tot West.

*

Prof. Logemann heeft nimmer voor zichzelf gesproken; hij was de woordvoerder van de P.v.d.A. in de Tweede Kamer. Namens de P.v.d.A. verklaarde hij:

„Indien men de wezenlijke betekenis der feiten aldus mag waarderen — en ik stip slechts aan hoe de gang der gebeurtenissen in geheel Azië zijn weerslag heeft in Indonesië en deze visie bevestigt — dan schijnt de conclusie gewettigd, dat een poging om met wapengeweld aan de revolutie een einde te maken zedelijk en practisch verwerpelijk is. Zedelijk, omdat hier menselijke waarden om erkenning vragen, die wij tot onze eigen menselijke waardigheid onmiskenbaar rekenen en welken wij te laat en te aarzelend uit eigen aandrift in Indonesië erkenning gaven. Practisch, omdat zegevierend geweld de mogelijkheden voor een nieuwe gezagslegitimatie grondig zou verstoren en de vernietigde oude orde niet meer te voorschijn zou kunnen roepen".

Deze schone uitspraken waren voor de goêgemeente; intussen werkte de regering met haar P.v.d.A.-ministers haar plan de campagne uit, daarbij uitgaande van de onophoudelijke stroom van dienstplichtigen naar Indonesië om de bom te doen barsten te middernacht van 20 op 21 Juli 1947, Javatijd.

Grover dan de professor had de jonkheer het wapen van de demagogie gezwaaid, toen hij bij de behandeling van de wijziging van art. 192 van de Grondwet, die de uitzending van troepen naar Indonesië een „wettelijke basis" moest geven, zeide:

„Het (d.i. de wijziging van art. 192) is uit een oogpunt van democratie dus zeer aanvaardbaar, en over iets anders gaat het op het ogenblik eigenlijk niet. Dit betekent dus, dat de Kamer als een rem zal kunnen werken tegen verder gaande militaire plannen, waartegen nu die rem niet bestaat".

En verder:

„Mijn politieke vrienden en ik zullen dan ook vóór dit wetsontwerp stemmen. Wij weten welke consequentie dat inhoudt, n.l. deze, dat in Indonesië allen, die hopen op een geheel nieuwe rechtsorde, nu gerust zullen zijn, omdat wij hiervóór stemmen. Van deze verantwoordelijkheid zijn wij ons terdege bewust en juist daarom is het onze plicht, en wij zullen die ook vervullen, om er voor te blijven waken, dat er geen dingen meer in Indonesië gebeuren, die zelfs maar de schijn zouden kunnen hebben van de klok terug te zetten".

De P.v.d.A. is daarbij en daarna met haar volle zwaarte aan de wijzers gaan hangen, opdat ze niet vooruit, maar achteruit zouden draaien. Sindsdien zijn landstreken bezet, havens en verbindingswegen. Sindsdien werden de belangrijkste in- en uitgangen van Java en Sumatra voor de Republiek afgesnoerd. Sindsdien is de nationale beweging in de bezette gebieden bloedig onderdrukt, werden schijn-regeringen op poten gezet, marionetten-staten in het leven geroepen en het economische leven ontwricht. Sindsdien was er de massa-moord op Zuid-Celebes en de dodentrein van Bondowoso. Sindsdien was er Modjokerto en de Pasoendancomedie. Sindsdien was er 20 Juli en duizenden doden, verminkten en krankzinnigen. Sindsdien kostte de oorlog drie millioen per dag en sindsdien was er de toenemende greep van Amerika op Indonesië.

Sindsdien was er alles, dat kenmerkend is voor het roofzuchtige imperialisme, waarbij de P.v.d.A. de verraderlijke rol van de goedprater heeft gespeeld, opdat de rooftocht op de Republiek met haar actieve hulp met des te meer succes kon plaats hebben. Zo is de realiteit en geen verkiezingsbelofte van „het gaat beter met Indonesië" zal de massa der werkers gevoelloos kunnen maken voor deze dolkstoot in de rug.

*

Wanneer we tenslotte de jongste regeringsverklaring in Januari van dit jaar vergelijken met de eerste uiteenzetting na de bevrijding, dan is zij een bevestiging van de koloniale koers, die de K.V.P.-P.v.d.A.-regering is gevaren, ondanks de drie wapenstilstanden in twee jaren tijds, die altijd weer door geweld moesten en moeten worden opgevolgd, omdat niet samenwerken op de basis van vrijwilligheid richtsnoer was en is, maar overheersing van Nederland.

De jongste regeringsverklaring is een fataal sluitstuk van een fatale politiek. De regering kwam met een nieuw program — het zoveelste! — waarbij punt 1 van de basis-overeenkomst van Linggadjati, d.i. het facto gezag van de Republiek over Java, Sumatra en Madoera is weggelaten. Maar dit punt was de enige reeële waarde van de Linggadjati-overeenkomst en dit wordt thans, in 1948, vervangen door de eis van de regering, dat zij het gezag over heel Indonesië, met inbegrip van de dichtbevolkte gebieden van de Republiek, verlangt.

Dit is wat de P.v.d.A. haar kiezers thans werkelijk te bieden heeft. Haar verkiezingsprogram van 1946 had nog het beginsel voor de oplossing van het Indonesische probleem: vrijwilligheid en gelijkwaardigheid in de samenwerking met de Indonesische volkeren. („Erkenning van het zelfbeschikkingsrecht der bevolking van de overzeese gebiedsdelen. Voor de naaste toekomst, ter liquidatie van de koloniale verhoudingen, het snel tot stand brengen, in vrijwillige samenwerking, ener staatkundige hervorming, op de grondslag van zelfregering van de delen van het

Koninkrijk op voet van gelijkwaardigheid, in gecoördineerd Rijksverband.") De compromis-resolutie van het Indonesië-congres van de P.v.d.A., in Augustus 1947, bevatte nog elementen van dit beginsel. Thans is er slechts de erkenning van de nederlaag, nl. de erkenning van de mislukking om het probleem langs vreedzame weg op te lossen en een bedriegelijke en slappe verkiezingsleuze, dat als „eindelijk het eind van de lange en moeilijke weg bereikt zal zijn", er ook reden is „om te hopen op een nieuwe, betere en hechtere samenwerking tot heil van Indonesië en Nederland".

De politiek van de P.v.d.A. was verraad, omdat zij eens haar woordvoerder Logemann wel liet praten over de „fundamentele betekenis van de revolutie", maar in de practijk, als uitvoerster van de binnen- en buitenlandse reactie, militair liet optreden tegen de Republiek. Het falen en meer nog het verraad van de P.v.d.A. stelde de algemeen secretaris van de C.P.N., Paul de Groot, bij de jongste debatten treffend vast, toen hij zeide, dat de verhouding tot de republiek, die de vertegenwoordigster is van de nationale revolutie, „de verhouding is tot deze nationale revolutie, niet alleen in Indonesië, maar in geheel Azië. De verhouding tot de republiek is de verhouding tot de democratie in het algemeen."

En het is omgekeerd niet verwonderlijk, dat de P.v.d.A. op alle terreinen van het maatschappelijk leven de gangmaakster is voor anti-democratische acties tegen het werkende volk. Men kan niet tezelfdertijd rood en zwart zijn; indien men dat probeert komt men tot dezelfde daden als in de vóór-fascistische periode. En de eerste daden zijn er reeds!

De Partij van de Arbeid heeft in toenemende mate verhinderd, dat de volken van Nederland en Indonesië van vijanden, vrienden, van moesoeh, temen werden.

Het werkende volk zal hierover straks uitspraak doen en het is daarbij de taak der communisten aan te tonen, dat er alleen van *temen* sprake zal zijn, indien de vijanden in eigen land teruggedrongen worden.

F. SCHOONENBERG.

Lieftinck, schutspatroon van het kapitaal

De personalistisch-socialistische minister van financiën, lid van de Partij van de Arbeid, P. Lieftinck, is in zijn financiële politiek alleen personalistisch, d.w.z. kapitalistisch. Van socialisme is in zijn beleid niets te bespeuren. Integendeel! Geheel zijn politiek is er op berekend de lasten van de na-oorlogse economie zo veel mogelijk op de arbeiders, kleine boeren en middenstanders af te wentelen. Zijn politiek heeft daardoor geleid tot het bankroet van de Nederlandse welvaart, tot verhoging van de lasten der arbeiders, kleine boeren en middenstanders, tot vergroting van de winsten der grote ondernemers en concerns en uiteindelijk tot het opofferen van de Nederlandse economische, militaire en politieke onafhankelijkheid.

De kiezers, die in 1946, vertrouwende op de uitvoering van het programma dat de P. v. d. A. hun voorhield, op de lijsten van deze partij hebben gestemd, zijn wel zeer bedrogen uitgekomen. Wat toch beloofde dat programma? Naast „doelmatigheid in de staatshuishouding" beloofde het „gezondmaking van de overheidsfinanciën." Er wordt wel niet gezegd wat daaronder dient te worden verstaan, maar toch zeker niet hetgeen er nu, onder leiding en verantwoordelijkheid van de P. v. d. A. minister Lieftinck van is geworden.

De overheidsfinanciën gezond maken zonder het geldwezen in het land zelf gezond te maken is natuurlijk onmogelijk. Minister Lieftinck heeft getracht dit te bereiken. Het befaamde „tientje!" Is het gezondmaken van het geldwezen gelukt? Neen, dat is een mislukking geworden. Waardoor? Door de halfslachtige politiek van deze minister.

Het te veel aan geld uit de omloop te halen is, dat is gebleken, niet zo moeilijk. Het gaat er echter om het uit de omloop te houden. Dat is alleen mogelijk als deze maatregel gepaard gaat aan een drastische vermindering van de Staatsschuld en het vermijden van alle niet-productieve uitgaven.

Is de Staatsschuld en daarmede het bedrag dat jaarlijks aan rente en aflossing moet worden betaald, verminderd? Integendeel!

Naar schatting bedraagt zij thans dertig milliard gulden. Opmerkelijk is daarbij het feit, dat de buitenlandse Staatsschuld in het jaar 1947 alléén al van 1075 op 1707 millioen gulden is gestegen.

De Staatsschuld is toegenomen en daarmede de uitgaven daarvoor. Had de Staatsschuld belangrijk kunnen worden verminderd? Zeker, wel! Door een vermogensaanwasbelasting en een heffing op de grote vermogens, die daartoe voldoende opbracht en dat in korte tijd.

Dat de geld-sanering van minister Lieftinck is mislukt, zien we uit de publicatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek, Statistisch Bulletin No. 19. Uit de in dat Bulletin gegeven cijfers blijkt dat de totale geldhoeveelheid in ons land op 31 December 1946 6579 millioen bedroeg, op zich zelf al niet voor de poes; doch op 31 December 1947, een jaar later dus, was ze gestegen tot 7536 millioen, of te wel met bijna 1000 millioen! Rekent men hierbij nog het geblokkeerde geld (6078 millioen), dan komt men op een totaalbedrag van 13 milliard 614 millioen gulden.

Dat er na afloop van de oorlog een speciale belasting moest komen op de vermogensaanwas was onvermijdelijk. Terwijl het grootste gedeelte van de bevolking aan de afgrijselijkste ellende ten prooi was geweest en ten dele slechts de oorlog had overleefd, doch geheel berooid er uit te voorschijn was gekomen, was er toch ook een gedeelte dat oirbaar en niet-oirbaar bij de oorlog zij gesponnen had en hun vermogen hadden zien toenemen.

Minister Lieftinck heeft dan ook een dergelijke belasting voorgesteld. Amendementen van onze zijde, strekkende ter verhoging van deze belasting, werden door hem bestreden. Dat lot onderging ook ons amendement om de „onoirbaar" verkregen aanwas niet met 90%, doch geheel, dus met 100% te belasten, d.w.z. geheel voor de schatkist in beslag te nemen. Weshalve ook dat prompt werd verworpen. Wel betreurde later in de 1e Kamer het P. v .d A.-lid, Mr. In 't Veld, de verwerping van dit amendement. Hiermede was het morele gezicht gered.

Nog erger ging het met de „Heffing ineens." Hadden kort na de bevrijding de professoren in de Economie, F. de Vries en v. d. Brink, de laatste tegenwoordig minister van Economische Zaken, een geschrift het licht doen zien, waarin een „Heffing ineens" van 10 milliard gulden, ter delging van de enorme Staatsschuld werd bepleit, minister Lieftinck kwam met een ontwerp dat slechts 2 milliard gulden zou opbrengen. Hiervan knabbelde de coalitiepartner de K.V.P. nog 400 millioen gulden af door het voorstellen van een amendement.

Minister Lieftinck liet zich dit welgevallen en verklaarde het amendement niet onaannemelijk.

Hij speelde daarmede in de kaart van de beschermers van de belangen der bezittende klasse.

Wordt op deze wijze dus zeer duidelijk de bezittende klasse ontzien, als middel tot snelle delging van de Staatsschuld en daarmede tot het doen slagen van de geldsanering hebben deze belastingen geen waarde, omdat de bezitters in de gelegenheid gesteld worden, het betalen van deze belastingen over vele jaren uit te smeren.

Ook in het vervullen van de andere voorwaarde tot het doen slagen van het gezond maken van het Nederlandse geld of anders gezegd het onmogelijk maken van inflatie, heeft minister Lieftinck gefaald. Die andere voorwaarde was: het vermijden van onproductieve uitgaven. Het Indonesisch avontuur, de koloniale oorlog

sleept enorme onproductieve uitgaven met zich mee, doet de Staatsschuld en de geldomloop stijgen en maakt daardoor inflatie en waardedaling van de gulden onvermijdelijk. We laten hier nog buiten beschouwing dat een loyale overeenkomst met de Republiek, niet alleen deze onproductieve uitgaven overbodig had gemaakt, doch door het herleven van het economisch verkeer met deze gebieden zelve ontzaglijk zou hebben bijgedragen tot verhoging van de welvaart hier en daarmede tot gezondmaking van de Nederlandse gulden. Een uitsluitend technische sanering van het geld zonder economische reconstructie is tot mislukking gedoemd.

De kapitalistische politiek in Indonesië, waarvoor minister Lieftinck en de Partij van de Arbeid mede de verantwoordelijkheid draagt, hebben ons land steeds verder in de financiële misère gebracht. Dit wordt het best geïllustreerd door het feit, dat in de jaren 1946 en 1947, toen de regering ons voortdurend voorhield, dat wij zuinig moesten zijn, vanwege de deviezenschaarste, een bedrag van 775 millioen gulden aan oorlogsaankopen in het buitenland werd gespendeerd. De regering gaf verder, geheel afgezien van de milliarden, die nodig waren en zijn voor haar militaire politiek in Indonesië, aan de Ned. Indische regering een „voorschot" van 850 millioen gulden. Dit bedrag moet als een direct geschenk aan de ondernemers worden beschouwd. Het zal dienst doen, om de koloniale winsten naar het „moederland" over te maken, om credieten voor de wederopbouw van de ondernemingen (die grotendeels door de koloniale oorlog vernield werden!) te verlenen, in het kort, om de koloniale ondernemers tegen elk risico te verzekeren.

Aan het koloniale front werd op een millioentje niet gekeken. Aan het „thuisfront" gingen de zaken anders. Als voorbeeld memoreren wij hier de regeringscirculaire van Januari j.l. aan de gemeentebesturen, waarin bepaald werd, dat de uitgaven voor de wederopbouw gehalveerd moesten worden.

Had men een vredespolitiek in Indonesië gevoerd, waren direct na de bevrijding de sleutelbedrijven en de banken genationaliseerd, dan zou ook de economische grondslag geschapen zijn voor een financiële herstelpolitiek.

De belastingherziening

We zullen, beloofde de Partij van de Arbeid de kiezers bij de vorige verkiezingen, een „progressieve belastingpolitiek" voeren en we zijn voorstanders van „verlaging van de belastingen op eerste levensbehoeften."

Wat heeft minister Lieftinck daarvan terecht gebracht? In feite niets! Een progressieve belastingpolitiek heeft hij zeker niet gevoerd. Zijn wetsontwerp tot herziening van de belastingen bevatte veel goeds voor de bezitters, veel slechts voor de arbeiders.

De vermogensbelasting op lichamen, dat zijn voornamelijk Naamloze Vennootschappen, werd opgeheven. De belastingen op onder-

nemingen werd belangrijk verminderd. Zij kregen het recht om een gedeelte van de winst op zij te leggen, zonder daarvan belasting te moeten betalen. Deze belastingvermindering viel samen met een ware goudregen op de grote ondernemers. In 1946 bedroeg de gemiddelde winst op het kapitaal der naamloze vennootschappen niet minder dan 20%. Voor 1947 (waarover nog geen volledige cijfers bekend zijn) wordt het gemiddelde winstcijfer nog aanzienlijk hoger geschat.

De opheffing van de vermogensbelasting in het bijzonder kan als een bijzonder staaltje van de „socialistische" politiek van de minister worden beschouwd. Terwijl de bezitters bevrijd werden van deze belasting, steeg de koerswaarde van de in Amsterdam verhandelde aandelen van *f* 2.161 in 1940 op *f* 7.089 millioen in Februari 1948, waarbij de grootste stijging na de bevrijding plaatsvond. Deze cijfers betekenen, dat het vermogen der aandeelbezitters in het genoemde tijdperk meer dan verdrievoudigd is!

Gememoreerd moet hier nog worden, dat minister Lieftinck al zijn cadeautjes (waartoe ook de verhoging van de dividendstop met 50% behoort, die bovendien met toestemming van de regering voortdurend overschreden wordt) aan de bezitters gegeven heeft, teneinde de industriële bedrijvigheid aan te moedigen, zoals hij zei. De uitkomst is echter, dat de industriële productie van September 1947 (toen zij 101% van het peil van 1938 had bereikt) tot Februari j.l. op 95% was gedaald!

De vermindering der belastingen voor de ondernemers kwam de Staat natuurlijk op minder inkomsten te staan.

Om dit goed te maken, stelde minister Lieftinck voor een verhoging, liefst met 50% van de omzetbelasting. Wel werden enkele eerste levensbenodigdheden vrijgesteld, doch het resultaat zou toch zijn dat een dikke 100 millioen meer uit de zakken der verbruikers, voor het grootste gedeelte bestaande uit arbeiders, zou worden gehaald.

Ook de inkomstenbelasting en de loonbelasting werden herzien, doch in genen dele zodanig dat daarmede een verlichting werd verkregen, die aan de gestegen prijzen was aangepast. Integendeel! Vergeleken bij de inkomstenbelasting, die voor de oorlog werd geheven, werd de loonbelasting nu veel hoger. Zelfs worden degenen, die middelgrote salarissen verdienen, zwaarder belast dan onder de bezetting het geval was.

„Progressieve belastingpolitiek?"

Dat minister Lieftinck van plan is deze, met alle begrippen ener „progressieve belastingpolitiek" spottende maatregelen voort te zetten, blijkt wel uit het wetsontwerp op de „Materiële Oorlogsschaden".

De vergoeding van deze oorlogsschade zal heel wat kosten. De minister begroot het bedrag op bijna 8 milliard gulden, te verdelen over vele jaren. Waar moet dat geld vandaan komen? De minister stelt voor de kleine man het leeuwendeel daarvan te laten opbrengen.

De minister gaat uit van het plan huurverhoging toe te staan. Op die huur zal dan een belasting worden geheven. Die zal een aardig sommetje opbrengen, want „slechts een deel dier opbrengst" zal voor de bestrijding van de kosten van de materiële oorlogsschaden worden gebruikt. Dat deel bedraagt 75 millioen gulden. Dat bedrag komt voor een groot deel ten laste van de arbeiders, kleine boeren en middenstanders. De andere grote post die bij moet dragen tot bestrijding van deze kosten stelt de minister zich voor te halen uit al weer een verhoging van de omzetbelasting. De opbrengst daarvan schat hij op 115 millioen gulden. Ook deze belasting komt voornamelijk uit de zakken van de kleine man.

Met de huurbelasting is dit dus 190 millioen gulden. Als we nu weten dat het totale bedrag, dat de minister jaarlijks voor de materiële oorlogsschaden denkt nodig te hebben 250 millioen gulden bedraagt, dan zien we eens te meer dat deze Partij van de Arbeid minister, deze personalistische socialist, wel een zeer „progressieve belastingpolitiek" voert.

De Nationalisatie van de Nederlandse Bank

Vermelden we nu ten slotte nog hoe de Nederlandse Bank is genationaliseerd.

Aandeelhouder van de Nederlandse Bank te zijn is zeer voordelig. Goed dividend en geen risico. Het aandelenkapitaal bedraagt 20 millioen gulden. De bank heeft dat niet nodig, ze kan haar bedrijf zonder kapitaal voeren. Deze aandeelhouders hebben vele, vele jaren lang een zeker en vaak vrij hoog dividend getrokken. Wij hebben er geen bezwaar tegen gemaakt, dat nu deze bevoorrechte positie van de aandeelhouders tot het verleden zou behoren, zij daarvoor een schadeloosstelling kregen.

Minister Lieftinck stelde echter voor hun twee maal het bedrag van hun aandeel te verstrekken in aandelen op het Grootboek der Nationale Schuld, die 2½% rente geeft.

Want, zei minister Lieftinck, ze hebben de laatste jaren gemiddeld 5% winst gehad en dat moeten ze houden. Nu als men voor een aandeel van *f* 1000.— tweemaal *f* 1000.— krijgt, die 2½% rente geeft, hebben ze weer 5%.

Als we nu weten dat de Nederlandse Bank deze winsten kon maken, doordat zij van regeringswege het monopolie of alleenrecht bezaten tot het uitgeven van bankpapier en de aandeelhouders daardoor in deze bevoorrechte positie verkeren en we bedenken hoe de uitgaven van de schatkist op deze wijze nodeloos ten bate van deze bevoorrechte aandeelhouders worden verhoogd tot in lengte van dagen, dan is het hier wel zeer duidelijk, welke belangen bij deze minister van Financiën veilig zijn.

Die van de arbeiders zeker niet.

Het kapitaal, daarvoor treedt minister Lieftinck en daarmede de Partij van de Arbeid als schutspatroon op.

J. HOOGCARSPEL.

Een laatste uur met Kisch

Egon Erwin Kisch is op 63-jarige leeftijd gestorven in Praag, de stad die hij hartstochtelijk liefhad. Toen ik voor het laatst met hem sprak, was hij opnieuw in deze stad, waar de oorlog hem uit verdreven had.

„Dus je bent naar je geboortegrond teruggekeerd, jij „razende reporter"?" Want een van zijn bekendste boeken heet: „De razende reporter".

„Zo moet je me niet noemen," antwoordde hij, „ik voel niets meer voor die betiteling, die ik me zelf gegeven heb. Ik ben geen „razende reporter", ik ben iemand, die marxistisch waarneemt en dat is precies het omgekeerde. Want de „razende reporters" van deze tijd zijn de „gold-diggers" van de sensatie, die nodeloos de internationale sfeer vergiftigen om maar beroering te verwekken".

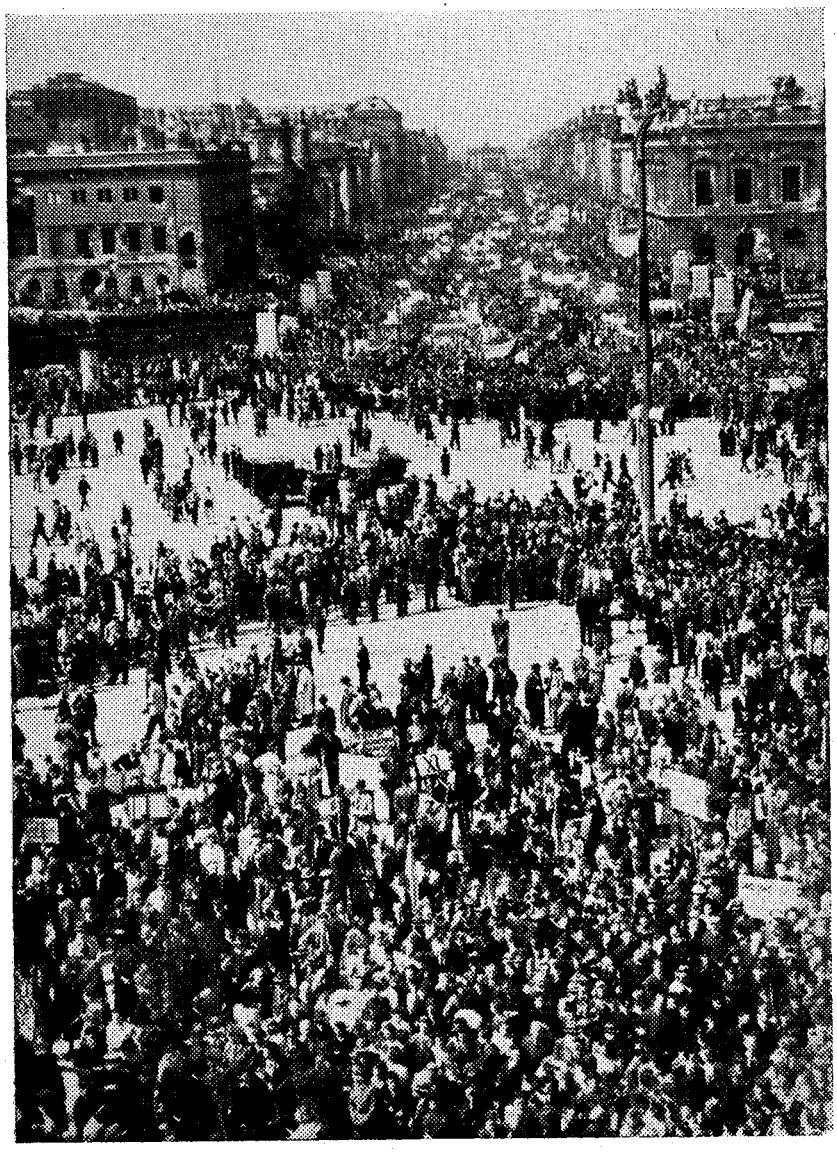
Daarna spraken wij over Praag.

„Ik ontdek Praag opnieuw", zei hij. „Welk een vreugde om deze stad terug te vinden, zoals zij nu is, nadat ik meende dat ik haar nooit zou terugzien! En voor mij is de situatie belangwekkend en gecompliceerd. Vergeet niet, dat ik uit bourgeoiskringen stam en dat ik (zoals bijna de hele Joodse Tsjechische bourgeoisie) altijd in het Duits heb geschreven. Nu ben ik zelf een tegenstander van het gebruik van de Duitse taal in het land, dat wij aan het opbouwen zijn. Ik moet leren om Tsjechisch te schrijven. Ik dacht dat mijn landgenoten mij vergeten waren, maar zij hebben een goed geheugen. Kort geleden werd op de tribune van een stadion vol jonge mensen mijn naam genoemd. Deze jongeren hadden mij nooit gezien en na mijn lange ballingschap lag het voor de hand, dat zij mijn naam niet kenden. Maar zij begonnen te stampen en zij schreeuwden: „Kisch, wij willen Kisch zien!" Geen litteraire roem, geen litteratuurprijzen, feestmaaltijden of welke officiële beloning dan ook heeft mij ooit zo geroerd als deze stemmen. Ik ben naar mijn land teruggekeerd, dat zich eindelijk op de weg bevindt, waarvan wij gedroomd hebben."

Zijn ogen schitterden van de tranen. Wij hebben nog gesproken over de noodzakelijke hervormingen (het was in de tijd van de regeringsverandering). De tegenstellingen in zijn land had Kisch reeds alle overzien: De rijkdommen van de kerk, die intact bleven, terwijl de boeren in de grootste armoede leefden, de industriële opbouw, de sabotage van de bankiers. Terwijl hij heen en weer liep door de kamer, op zoek naar foto's en papieren, schilderde hij de situatie zo treffend, dat het was alsof ik reeds geruime tijd in Praag verbleef, terwijl dit toch mijn eerste bezoek was.

Dit beeld, dat ik behield van de vader van de marxistische reportage — levendig en logisch redenerend, meer dynamisch dan „razend" — heeft hij nagelaten aan al zijn vrienden en bewonderaars.

D. DESANTI.

Het Mei-feest 1946 van de Berlijnse arbeiders. De eerste stoeten bereiken het terrein waar gesproken zal worden

De Eerste Kamer

Door het verwerpen van de voorgestelde wijzigingen in de enquetewet, kort geleden door de Eerste Kamer der Staten-Generaal, is dit lichaam weer opnieuw in de belangstelling komen te staan.

Waarom wij ons thàns met dit verouderde en overbodige deel van de volksvertegenwoordiging bezig houden is niet gelegen in bovenstaand gememoreerde feit. Maar omdat bij de aanstaande verkiezing en de daaraan voorafgaande ontbinding van de Staten-Generaal (d.w.z. de Eerste en Tweede Kamer), een oud vraagstuk in verband met de Eerste Kamer weer actueel wordt.

De mogelijkheid bestaat, dat door de a.s. verkiezingen voor de Tweede Kamer, grote verschuivingen in de politieke verhoudingen ontstaan. Dit vindt dan zijn weerspiegeling in de samenstelling der Tweede Kamer. De Eerste Kamer wordt óók ontbonden. Maar wie kiezen dan de leden van de nieuw samen te stellen Eerste Kamer? De leden van de Provinciale Staten die in 1946 werden gekozen en verantwoordelijk zijn voor de huidige verhoudingen in de Eerste Kamer. Want — en dit is een groot gebrek in onze zo vaak overmatig geroemde parlementaire democratie — de Provinciale Staten worden n i e t ontbonden, wanneer de Eerste Kamer wordt ontbonden. Dus het kiescollege van deze Kamer is dan geen weerspiegeling meer van de politieke gezindheid der bevolking. Dit betekent dus, dat de Eerste Kamer belangrijk kan afwijken van de politieke samenstelling van de Tweede. In het huidige geval is dit nauwelijks het geval, omdat de verkiezingen 14 dagen na die voor de Tweede Kamer in 1946 gehouden, geen grote verschuivingen bij de verkiezing voor de leden der Provinciale Staten te zien gaven, hetgeen na zulk een kort tijdsverloop ook begrijpelijk is.

Behalve voor grondwetsherziening komt ontbinding der Eerste Kamer zelden voor. In onze parlementaire geschiedenis is de Eerste Kamer slechts éénmaal ontbonden en wel in 1904, na de verwerping van het door minister Kuyper ingediende ontwerp tot wijziging van de wet op het hoger onderwijs, waarbij o.a. aan de bijzondere universiteiten dezelfde wettelijke bevoegdheid werd gegeven van hun diploma's als aan die van de openbare universiteiten.

Doordat de Provinciale Staten van Zuid-Holland inmiddels een rechtse meerderheid hadden gekregen, wist Kuypers dus dat nà de verkiezing van de leden der Eerste Kamer, deze het ontwerp zou aanvaarden.

Dit was de aanleiding, dat in het voorstel tot grondwetsherziening in 1907 de bepaling werd opgenomen, dat o n t b i n d i n g van de Eerste Kamer tevens ontbinding van de P r o v i n c i a l e S t a t e n zou meebrengen. Op deze manier kon er dus een beroep op de k i e z e r s worden gedaan. Want dáárom gaat het toch bij een ontbinding, niet alleen maar om verkiezingen te houden! In het voorstel, dat ten slotte leidde tot de herziening van de grondwet in 1922, werd heel voorzichtig dè bepaling opgenomen, dat bij ontbinding der Eerste Kamer de gelijktijdige ontbinding der Provinciale Staten m o g e l i j k zou zijn. Dus het werd nog niet eens dwingend voorgeschreven. Maar onze reactionaire Eerste Kamer vreesde ook in dit geval, dat er geen onderscheid zou zijn tussen beide kamers. Na de verwerping kwam bij het opnieuw ingediende voorstel deze bepaling niet meer voor. En alles bleef zoals het was en nog is.

Hoewel de grondwet nà 1922 nog enige malen is gewijzigd, bleef deze verkrachting van de democratie, van de volkswil tot uitdrukking gebracht bij de stembus, bestaan.

Afgezien nog van de gehele overbodigheid van een Eerste Kamer, zoals die bij ons is samengesteld, laat dit kleine stukje geschiedenis zien, dat een door velen gedeeld inzicht door een reactionair lichaam kan worden tegengehouden.

Geen wijziging maar afschaffing van dit overbodig college is onze eis.

G. v. PRAAG

Waakt op proletaren

Het is lente geworden — waakt op proletaren!
Wekt elkaar voor het tedere feest van de Mei,
En herstelt en hertelt en verzamelt uw scharen —
Weer een jaar van de oorlog op aarde is voorbij.

Weer een jaar is de strijd tussen mensen gestreden,
Weer een winter van jammer en leed is volbracht,
En weer komt onze stoet langs de wegen geschreden
Als een donkere vlek op de aarde — die lacht.

Zie, die lacht! en met al hare bloeiende toppen,
Vol van geurende zomerbeloften, opzwelt
Tot een ruiker van duizend ontelbare knoppen —
En wij hebben de hoofde' en de harten geteld! —

Hoe vaak keert nog die lente voor ons proletaren,
Hoe vaak gaat zij voorbij aan ons zonneloos hart —
Tot hoe lang neemt de greep van een groep tollenaren
Ons het loon van de arbeid — de vrucht onzer smart?

Wanneer zullen die vaandels het lentefeest vieren,
Niet verstrooid hier en ginds, als een bloem in de wei,
Maar vereend tot een leger van rode banieren,
Naast elkaar — als een land rode tulpen in Mei?

O hij wacht ons, hij wenkt ons — waakt op proletaren!
Want het is onze adem die die lente wekt,
Want het is onze schoot die die lente zal baren
En ons hart waaruit ze eenmaal haar levenskracht trekt.

O hij komt, want hem draagt ge in uw hoopvolle handen,
Hij ontbloeit aan uw lichaam, hij bot uit uw bloed —
De dag die we als een vuur in ons oog voelen branden,
Die de duistere verte verlicht met zijn gloed.

't Is de dag die met iedere lente ons nadert,
't Is de dag der bevrijding — de dag van de Mei —
't Is de dag die gans 't volk om ons vaandel vergadert —
O zij allen — zij allen — en niet alleen wij! —

Het is lente geworden — waakt op proletaren!
Wij zijn nog maar een zwervende stem in de lucht,
Wij zijn nog maar de gidsen en de martelaren,
Wier gebeent' die toekomstige lente bevrucht.

Maar gelijk ieder lente al haar glanzende loover,
Al haar weelde opbouwt uit het schamele zaad
En zich breidt als een bloeiende zegening over
Al het oude, dat rot en vervalt en vergaat —

Zo groeit eens op dit dor en ellendig verleden,
Als de dag uit het duister, als 't koren uit kaf,
Een onkenbare wereld vol liefelijkheden —
Kameraden, eens bloesemt die Lente om ons graf!

C. S. ADEMA VAN SCHELTEMA

(uit: *Stilte en strijd*).

Van Bach tot Mozart

2. Georg Friedrich Händel (1685—1759).

De componisten Bach en Händel worden dikwijls in één adem genoemd, als voltooiers van een tijdperk, en wel van de barok, zoals burgerlijke kunsthistorici dit noemen, of het tijdperk van het vorstelijk absolutisme, zoals wij dit van historisch-materialistisch standpunt uit veel concreter karakteriseren. Niet ver van elkaar zijn deze twee componisten in Midden-Duitsland in hetzelfde jaar geboren, Händel is alleen negen jaar ouder geworden dan de Thomaskantor te Leipzig. En toch welk een verschil in hun wijze van leven en in hun werken! Terwijl Bach een haast benepen leven leidde en Noord- en Midden-Duitsland nooit verlaten heeft, ging Händel — nadat hij tegen de wil van zijn vader muziek gestudeerd had — op 31-jarige leeftijd naar Italië, het land van de opera. Met enkele Italiaanse opera's had hij zo'n groot succes, dat hij enige jaren in Italië bleef. Spoedig daarop reisde hij naar Londen en hier werd hij overstelpt met opdrachten, zodat hij besloot in Engeland te blijven. Afgezien van enkele reizen naar Italië en Duitsland, bleef Händel gedurende zijn hele leven in Engeland, waar hij als de grootste nationale componist van zijn tijd erkend en geëerd werd.

Terwijl dus Bach, door de omstandigheden tot een bekrompen bestaan gedwongen, in een onvrijwillige afgeslotenheid de kunst van de muzikale compositie tot een ongelofelijke hoogte ontwikkeld heeft, stond Händel aan de top van het hoofse en burgerlijke muziekleven in Engeland, beroemd en erkend door heel Europa. Op het bekende schilderij van Thomas Hudson zien wij de componist, zwaarlijvig, met een weelderige jas aan, onderlip en onderkin energiek vooruit geschoven en met de zware, krullerige pruik op zijn hoofd. En precies zo is zijn muziek, zwaar, glanzend, weelderig, krachtig, sterk, groots, het muzikale spiegelbeeld van zijn tijd en haar cultuur, de representatief-stijl van het absolutistische tijdperk.

In tegenstelling met Bach voelde de hof- en wereld-man Händel zich reeds vóór zijn eerste reis naar Italië tot de opera aangetrokken. En hij heeft er meer dan veertig gecomponeerd, bijna uitsluitend in de Italiaanse taal, zoals dit toen gebruikelijk was.

De opera stond in het middelpunt van het hoofse muziekleven van die tijd, omdat zij met haar enorm vertoon van weelderige décors, van als vorsten aanbeden primadonna's (de vooraanstaande zangeressen) en kastraten (zangers, die door het afsnijden van hun geslachtsdelen in hun jeugd, hun hoge jongensstem bewaard hebben), van pronkerige balletten en massa-scènes de vorstelijke macht het best kon ontplooien. Het was de hartewens van elke

vorst bij Gods genade, een eigen opera met alle toebehoor te kunnen bezitten. In Duitsland en Engeland had men de Italiaanse Opera seria (ernstige opera) overgenomen, omdat in deze vorm de vorstenverheerlijking haar toppunt bereikt had. Steeds zijn het grote helden uit de Griekse en Romeinse mythologie en geschiedenis, die in deze opera's optreden. Met de verheerlijking van deze helden en hun daden was daarbij altijd de heersende vorst zelf bedoeld, die tot zijn grote voldoening zichzelf op het toneel verheerlijkt zag. De hele handeling was daarbij slechts het middel, om deze vorstelijke eigenschappen en daden zo duidelijk mogelijk te laten uitkomen. Dikwijls zelfs werd in een proloog of aan het einde van de opera de vorst zelf toegezongen.

De operateksten werden meestal zeer schematisch samengesteld en verschillen onderling weinig van elkaar. Afgezien van een statisch-feestelijke ouverture, waarbij de vorst zijn loge binnenkwam, bestond de hele opera bijna uitsluitend uit recitatieven en aria's. In de recitatieven, een soort half gesproken, gedeclameerd gezang op steeds weer dezelfde klankformules, voltrok zich de voor het geheel zo onbelangrijke maar noodzakelijke handeling en in de aria's, waarin de zangers met hun kunnen schitterden, werden de eigenschappen en gevoelens, meestal in de vorm van een beeld of gelijkenis, bezongen.

Terwijl in Duitsland de Italiaanse opera beperkt bleef tot de exclusieve vorstenhoven, was in het toenmaals zeer vooruitstrevende en reeds verburgerlijkte Engeland de opera voor iedereen toegankelijk. Het gevolg was, dat de toeschouwers gauw genoeg hadden van deze muzikale vorstenverering. Opera's als „Julius Caesar", „Rodelinda" of „Xerxes" (met het beroemde largo) konden zich niet lang op het repertoire handhaven en ondanks alle pogingen in onze eeuw, de opera's van Händel te doen herleven, blijven de partituren in de bibliotheken liggen.

De grootste slag kreeg de door de Engelse koning en vooraanstaande aristocraten gefinancierde opera-onderneming van Händel door het geweldige succes van de „Beggar's opera", de „Bedelaarsopera". Dit stuk is totaal on-hoofs en onaristocratisch. Het speelt in de Londense onderwereld en hekelt op zeer scherpe wijze de sociale en maatschappelijke toestanden in het Engeland van 1728. John Gay was de dichter daarvan, en de componist Pepusch heeft voor de muziek bekende volksliedjes gebruikt. Spoedig volgden verschillende nabootsingen van de „Beggar's opera," die grif door het publiek opgenomen werden. Het gegeven is door Brecht en Weill ruim twintig jaar geleden in moderne gedaante tot de „Driestuiversopera" omgewerkt en de Engelse componist Benjamin Britten heeft zo juist nog een „Beggar's opera" voltooid.

Het succes van de „Bedelaarsopera" was het beste bewijs, dat het vrijgevochten burgerlijke publiek in Engeland geen opheming van helden, vorsten en virtuozen op het toneel wilde zien. Händel's opera-onderneming raakte in de grootste moeilijkheden en ging tenslotte failliet. Händel, als de lievelingscomponist van

het Engelse hof, kon het zich niet permitteren tot het vijandige kamp van de burgerlijke zangspel-componisten over te hellen.

Händel vond een oplossing van de tweespalt, lieveling van het hof te blijven en toch het burgerlijke publiek te winnen, door het scheppen van een groot aantal onkerkelijke en ondogmatische oratoria, die dikwijls zelfs op het toneel in costuums uitgevoerd werden. Het oratorium was voor Händel de enige vorm, waarin hij aan de verlangens van het vooruitstrevende burgerlijke publiek tegemoet kwam: een van elk schematisme, zangers- en vorstenverheerlijking bevrijd muziekdrama. De helden in Händel's oratoria zijn echte, levende mensen en geen mechanische schaduwbeelden meer. Menselijkheid, waarheid, edelmoedigheid, dat zijn de voornaamste karaktertrekken van deze figuren, eigenschappen, die door de opkomende bourgeoisie juist als ideaal de corruptie en verwording van het hofgezelschap tegenovergesteld werd. Het liefst koos Händel als dramatisch gegeven de verlossing van een geknecht volk en zijn weg tot vrede en vrijheid door een van God gezonden en uitverkoren held. De onderwerpen werden meestal uit de bijbel ontleend en het Joodse volk, dat bevrijd wordt, was slechts een zinnebeeld voor het hele Engelse volk. Deze gedachte is doorgewerkt in de oratoria „Deborah" (1732), „Israel in Egypte" (1739), „Judas Maccabaeus"' (1739), „Josua" (1747), „Jephta" (1751) en in haar zuiverste gestalte in de „Messias". Door hun inhoud kregen deze oratoria een zeer actuele betekenis. De Engelse tekst sprak direct tot het publiek en iedereen begreep onmiddellijk de sociale en zelfs politieke strekking daarvan. In tegenstelling met de Italiaanse opera's ligt het muzikale zwaartepunt niet op de recitatieven en aria's, maar op de grote koren, die toen reeds in massale bezetting gezongen werden.

Händel verwierf zich door deze oratoria veel vijanden bij de Engelse adel, maar veel meer vrienden bij de bourgeoisie en bij zijn dood werd hij als een nationale held geëerd. En tot nu toe is Händel door de Engelsen als een van hun grootste componisten erkend. Zijn oratoria worden thans nog steeds overal ter wereld uitgevoerd en ook in Nederland heeft een speciale Händel-vereniging zich tot taak gesteld, zijn oratoria geregeld op stijlvolle wijze met medewerking van de beste musici te vertolken.

Hoewel ook Händel's muziek alle kenmerken van de representatieve hoofse stijl van het absolutistische tijdperk draagt, dus rijk aan virtuose versieringen, statisch en weelderig, met de toepassing van het architectonische principe van de dubbelzijdige symmetrie op de muzikale vormen — b.v. in de aria, waar het eerste deel na een tussendeel onveranderd herhaald wordt of in de vorm van het instrumentale Concerto grosso, waar de drie delen symmetrisch zijn, maar elk deel op zichzelf ook weer op meer ingewikkelde wijze architectonisch geconstrueerd is — heeft Händel de meerstemmigheid, d.w.z. het naast elkaar vloeien van meerdere gelijkwaardige stemmen, nooit zover doorgevoerd als Bach, die juist op dit gebied, vooral in zijn „Kunst der Fuge", een van de meest be-

wonderenswaardige werken uit de hele muziekliteratuur, het alleruiterste bereikt heeft. Händel was teveel man van de wereld en hij stond teveel midden in de strijd tussen de ondergaande aristocratie en de opkomende bourgeoisie, om tot een dergelijke, haast wiskundig te noemen meerstemmigheid te komen. Want de nieuwe muzikale idealen van de bourgeoisie waren juist gericht op eenvoud, natuurlijkheid en zuiver menselijke uitdrukking door middel van de klank. En de ingewikkelde meerstemmigheid was juist een van de stijlmiddelen, waartegen de jongere generatie streed.

Bach en Händel hebben alleen het eerste begin van de nieuwe muzikale stijl zien opkomen. Met hun dood stierf een heel muzikaal tijdperk, dat ten nauwste verbonden is aan het politieke tijdperk van het absolutisme. De zonen van Bach waren de eerste vertegenwoordigers van dit nieuwe. Hoe dit mogelijk werd en waarin dit nieuwe bestond, zullen wij de volgende keer nader uiteenzetten.

E. REBLING.

Boeken om te lezen . . en andere

De Pauw legt zijn staart af door Alice Tisdale Hobart (Uitg. Mij. West-Friesland, *f* 6.—).

Vele van onze lezers zullen ongetwijfeld het boek van deze schrijfster kennen, dat vóór de oorlog in ons land verscheen: „Olie voor China's lampen". Met dezelfde kennis van zaken en met dezelfde intensiteit schildert zij nu in haar nieuwe roman de strijd van de Mexicaanse arbeiders en boeren tegen de Amerikaanse beïnvloeding, tegen de grootgrondbezitters — de Spaanse edellieden, voor wie werken een schande is en die leven door de ellende van peons; de strijd vóór een democratisch Mexico. Hobart is de olie niet ontrouw geworden. In het bijzonder wordt de strijd voor de onteigening van de Amerikaanse oliemaatschappijen beschreven. Het wroeten van de Duitse en Spaanse fascisten wordt op duidelijke wijze ontleed.
De eigenaardige titel is ontleend aan de balladen van de revolutionaire soldaten. De pauw — het symbool van de weelde — legt zijn staart af, dat wil zeggen, dat deze weelde niet meer voor enkelen geldt, maar dat de maatschappelijke rijkdom aangewend wordt voor het gehele werkende volk.
Eén passage trof mij als Nederlander wel zeer sterk. Een van de romanfiguren — een vooruitstrevende Mexicaan — zegt tegen een welwillende Amerikaan: „Door handig manoeuvreren is de invloed van Uw land zoals U weet gebruikt om de ene hervorming na de andere te niet te doen. Nu heeft Uw ambassadeur, door zijn vriendschap met Calles, hem kunnen overtuigen, dat het economisch ongezond is de dorpen hun land terug te geven. **Soms vinden wij Uw vriendschap gevaarlijker dan Uw vijandschap.**" (Onderstreping van mij. L. G.).
Het is een uitstekende roman, die we ieder kunnen aanbevelen.

L. G.

Mijns broeders hoeder door Jo Mihaly (van Loghum Slaterus, Arnhem f. 5.75).

Als Varesku, de vervolgde vrijheidsstrijder zijn toevlucht zoekt bij de zigeuners in de steppe, neemt de stam hem op als een broeder. Niet zonder aarzelen, doch de natuurlijke verbondenheid van vervolgden wint het

van de angst voor terreur.
Zij voelen, dat hun instinctieve drang naar zelfbeschikking in deze man gegroeid is tot bewuste kracht en dat zij met hun verzet tegen de martelingen en moorden van het gezag meer verdedigen, dan een kameraad alleen.
Dat is de grootsheid van dit boek: het lot van enkelen wordt symbool voor allen. De betekenis der gebeurtenissen blijft niet aan tijd en plaats gebonden en de eenvoudige gesprekken zijn met eeuwige wijsheid geladen. Mihaly kent het primitieve, felle zigeunerleven hij zag de omgeving, weet hoe een volk tegen onderdrukking vecht en hij stortte zijn hart uit in een machtig, beeldend en mannelijk proza, dat ons — in de vertaling van E. Sandberg Frankamp — boeide en ontroerde.

Iwan de Verschrikkelijke door Alexej Tolstoy (uitg. De Gulden Ster, A'dam f. 7.90).

Schrijver en inhoud van dit boek zijn bekend genoeg. De wijze waarop A. Tolstoy de erbarmelijkheid van het arme Rusland onder de sadistische willekeur van de meest bezeten, bloedige Czaar en zijn karakterloze aanhang heeft beschreven, is weliswaar enigszins eenzijdig belicht, maar meesterlijk geschreven. Een aanvullend beeld van deze belangrijke figuur geeft ons de gelijknamige film van Eisenstein, waarop ook de uitgever zich beroept om dit boek te introduceren.

Ernest Renan, een groot humanist door J. Tielrooy (Em. Querido Uitg. Mij. A'dam, f. 5.90).

Een levensbeschrijving van een der meest intelligente Franse schrijvers uit de vorige eeuw, een typisch voorbeeld tevens van de liberale, burgerlijke denker. Ofschoon opgevoed door de R.K. Geestelijkheid, moest deze geleerde in botsing komen met de Kerkelijke dogma's, waarmee hij dan ook in talrijke geschriften afrekent. Verder dan de terreinen van godsdienst en wijsbegeerte kwam zijn strijd voor de vrije gedachte echter niet. Integendeel: deze „grote humanist", tijdgenoot van Marx, zelf voortgekomen uit een eenvoudig Bretons milieu, maar opgeklommen tot Frankrijk's hoogste kringen, had minachting voor massa en democratie en ontwikkelde maatschappelijke denkbeelden, die wij nu fascisme noemen. Deze biografie is een duidelijk portret van een der geestelijke aristocraten, die idealistisch streefde naar het schone, ware en nobele voor eigen kring terwijl hij het volk, ondanks zijn voortdurend gepredikte liefde, slechts ziet als het monster Caliban. De gevierde „heilige der vrije gedachte" was een vurig bewonderaar van het Pruissische militairisme.
Dat Tielrooy van de figuur, die hij bewondert, dergelijke vergissingen niet verdoezelt, maakt dit boek des te belangrijker. Het bewijst, dat op een vruchtbare, geestelijke grond óók het onkruid welig tiert, als men niet materialistisch genoeg is om te wieden.

Albert Einstein door H. Gordon Garbedian (A. J. G. Strengholt, A'dam).

Wat men van Einsteins leven en werken kan lezen is van belang. Deze geniaal scheppende geleerde trok zich niet koel terug in wetenschappelijk werk, maar stelde als sociaal voelend mens ook daadwerkelijk belang in de maatschappelijke vooruitgang. Wij zouden dankbaar moeten zijn voor een populair boek over deze grote man en wij kunnen niet eisen, dat het literair de hoogte benadert, die Einstein op zijn terrein bereikte. Wij stonden dus bij voorbaat mild tegenover de biografie, waaraan de professor zelf meewerkte. Laten wij niets anders doen, dan willekeurig wat citeren, opdat U zelf een indruk krijgt, weliswaar niet van Albert Einstein, maar dan toch van het boek.
Wat zegt U van dit slot: „Vol zorg om degenen die reeds sliepen niet wakker te maken en vol vertrouwen, dat betere tijden zouden aanbreken, zó met zachte stappen, begaf professor Einstein zich te bed. Einde."
Een genie ten voeten uit! Ergens vallen de „manen van zijn fijne witte haar" achterover, hij likt met een „merkwaardig rode tong" aan een ijssie, heeft een gelaatstrek „die niet ganselijk ontsproten was aan de

vreugde...." en veroverde de titel van „kampioen goochelaar met wiskundige formulies".
Elders lezen wij: „In die tijd blies Einstein steeds luider op de bazuin van zijn roem" en hij wordt ingedeeld bij de „goden gehuld in hun uitzonderlijke mantels van objectiviteit". Men vertelt ons van de kinderwagens, die hij voortduwde en van zijn „diepe demonische toewijding, die geen ontmoediging kende" en 12 regels daarvoor, dat vertrouwen en wanhoop elkaar afwisselen. Geen ontmoediging dus, wel wanhoop! Met eenzelfde heldere nauwkeurigheid en schone beeldspraken worden ons de geheimen van de natuur onthuld: „Het lawaai van de motoren over de wegen is te vergelijken bij het optreden van de planeten". Als de aarde sneller gaat draaien zou „de aardas even afstotend werken als een kolonie van lepralijders", dat wil dus zeggen: „alle voorwerpen zouden loodrecht omhoog van de aarde wegvallen".
Men meende dat de stilstaande ether langs de voortsnellende aarde woei „als de wind door een bos". Als een stilstaande wind waarschijnlijk door een vliegend bos. Over het licht: „zoals een steen rimpels veroorzaakt, die zich steeds uitbreiden, schijnt het licht door de ruimte te ijlen op een manier, die doet denken aan de vorm van een draaikolk", het licht „dat alleen in het ganse heelal het vorstelijk kleed der bestendigheid draagt".
Dit zijn slechts een paar grepen uit de ontstellende rijkdom. Wat H. Gordon Garbedian niet op zijn geweten heeft, is er in de geautoriseerde bewerking door Herman I. Zonneveld bijgekomen. B. H.

Science Advances (de Wetenschap gaat vooruit) door J. B. S. Haldane (George Allen and Unwin Ltd).

In deze verzameling wetenschappelijke artikelen behandelt professor Haldane zeer uiteenlopende onderwerpen. Hij geeft korte, interessante levensbeschrijvingen van grote figuren als Newton, Marx, Archimedes, Copernicus e.a., hij vertelt allerlei merkwaardige dingen uit het leven van planten en dieren, bizonderheden van het menselijk lichaam, de hygiëne, de evolutie, uitvindingen, Sowjet- en Nazi-wetenschap. Altijd brengt hij zijn onderwerp in verband met de sociale omstandigheden, het is nooit wetenschap om de wetenschap alleen.
Hij beschrijft b.v. proeven die in de oorlog gedaan zijn om vast te stellen wanneer de lichamelijke en geestelijke vermoeidheid van vliegeniers gevaarlijk begon te worden en welke individuele verschillen zich hierbij voordoen. Dit brengt hij over op de arbeiders in fabrieken, die aan het eind van hun arbeidsdag minder hard kunnen werken, prikkelbaar worden, hun zelfbeheersing verliezen, wat soms even gevaarlijk kan zijn als de uitputting van een vliegenier.
„De arbeidersbeweging moet ervoor zorgen, dat na de oorlog de mannen, die zich met deze proeven hebben bezig gehouden voor het leger, ook voor industrie en transport gaan werken. Door kortere arbeidsuren en meer comfort onder het werk kan het gevaar van te grote vermoeidheid verminderd of zelfs opgeheven worden. Maar wanneer de vakbonden er niet achterheen zitten, zullen deze proeven meer gebruikt worden om de winsten op te drijven dan om de veiligheid en de gezondheid van de arbeiders te bevorderen."
Uit deze citaten ziet men wel in welke geest het boek geschreven is. Hadden wij maar dergelijke lectuur in onze bibliotheken voor jong en oud! I. P.

Van maand tot maand

Als een bliksemschicht heeft de publicatie van de nota der Amerikaanse regering aan de regering der Sowjet-Unie en het antwoord daarop van de Sowjet-Unie de sluier verscheurd, die de ware krachtsverhoudingen in de wereld moest verbergen. Hoewel op het ogenblik, waarop deze regels geschreven worden, nog niet definitief gezegd kan worden wat de gevolgen van de nota-wisseling zijn, zijn toch wel enkele kanttekeningen mogelijk.

In de nota van ambassadeur Bedell Smith aan Molotow wordt gezegd, dat de politiek der Verenigde Staten in internationale aangelegenheden in de afgelopen maanden voldoende duidelijk is gemaakt. Marshall liet zich ontglippen, dat „men", d.w.z. hijzelf en de Amerikanen, *„soms zijn eigen propaganda gelooft, indien ze maar lang genoeg wordt volgehouden."* Welke der twee uitspraken is juist, die van Bedell Smith of van Marshall?

Wij geloven, dat in beide een kern van waarheid zit.

Nemen wij de eerste uitlating. Indien het waar is, dat de politiek der Amerikaanse regering in de afgelopen maanden voldoende duidelijk is gemaakt, dan was de nota volstrekt overbodig.... wanneer zij niets anders wilde bereiken dan een verduidelijking van die politiek. Hun zenuwen hebben de Amerikaanse politici parten gespeeld. Wanneer iemand bezig is het huis van een ander in brand te steken en hij begint onder die bezigheid met verontschuldigingen of „verduidelijkingen", dan weet de ander reeds wat er aan de hand is: de misdadiger voelt zich betrapt, onzeker, hij geeft te kennen, dat hij de tegenmaatregelen van de getroffene vreest. Dat is ook het wezen van de nota van Bedell Smith, die met goedkeuring van Marshall en Truman werd opgesteld.

In wezen duidt ook de onvoorzichtige uitlating van Marshall op diezelfde geestesgesteldheid. Op het critieke ogenblik vreest hij de consekwenties van zijn oorlogspolitiek te aanvaarden, hij bestempelt deze als „propaganda", zonder te beseffen, dat ze werkelijk niets anders als propaganda was, waar geen middelen achter staan om ze te verwerkelijken.

*

Er zijn zoveel kanten aan deze zaak, dat het moeilijk valt ze alle in een kort overzicht te belichten. Daar is allereerst de vraag, welke gevolgen de nota-wisseling voor West-Europa en in het bijzonder voor ons eigen land heeft. Daar is verder de vraag, of de Amerikanen niet reeds veel verder zijn gegaan, dan uit hun nota blijkt. De derde gewichtige vraag is: welke inter-

nationale ontwikkelingen hebben hen bewogen om de deur voor onderhandelingen open te zetten? En tenslotte: welke binnenlandse oorzaken waren de aanleiding tot deze sensationele stap?

Laten wij in omgekeerde volgorde beginnen, hoewel het noodzakelijk is om een opmerking vooraf te maken. Marshall heeft twee dagen na de bekendmaking der nota's stellig ontkend, dat het Amerikaanse document een verzoek om besprekingen met de Sowjet-Unie was. Maar het was niet Molotow alleen, die deze indruk heeft gehad. Men behoeft slechts de gezaghebbende en degelijke Times te lezen, om daarvan de bevestiging te krijgen. Het blijkt n.l., dat het Amerikaanse document niet eindigt met de opmerking, dat wat de Amerikanen betreft de deur „altijd open blijft" voor uitgebreide discussies en regeling „van onze geschillen".

Op deze uitnodiging volgt nog een slot-alinea, die als volgt luidt:

„Mijn regering hoopt ernstig, *dat de leden der Sowjet-regering de houding van de Amerikaanse regering, zoals hierboven is geformuleerd, niet zullen ignoreren. Indien dit het geval is, zullen zij onzerzijds geen gebrek aan bereidheid en verlangen ondervinden om onze bijdrage te leveren tot de zaak van zulk een stabiliteit der verhoudingen in de wereld, als volledig in overeenstemming is te brengen met de* veiligheid *van het Sowjet-volk."*

Eigenlijk bevat de Amerikaanse nota dus een tweevoudige uitnodiging tot besprekingen, bovendien begrijpt de goede verstaander, dat de Amerikanen hun bereidheid verklaren om concessies te doen.

De Times nu neemt de Sowjet-regering in bescherming wegens het feit, dat zij de woorden *„de deur blijft altijd open"* letterlijk heeft opgevat. Daags tevoren reeds, d.w.z. voordat Marshall had verklaard, dat geen tweezijdige besprekingen waren bedoeld, had hetzelfde blad geschreven, dat de Amerikanen *„de Russen de gelegenheid hebben gegeven om de discussies te heropenen, indien zij dit wensten"*. Ja, het blad had het reeds over de noodzakelijkheid om de agenda nauwkeurig samen te stellen, kortom het blad geloofde, net als iedereen, dat de Amerikaanse nota een formele uitnodiging was om besprekingen tussen de beide mogendheden te openen.

Naar buiten bleven na het antwoord van Molotow voor Truman en Marshall twee mogelijkheden over. Zij konden ten eerste zonder voorbehoud ingaan op het antwoord van Molotow. In dit geval zouden zij zich de vijandschap van alle monopolisten in Amerika op de hals hebben gehaald, die de oorlogskoers willen volhouden. Immers, de erkenning, dat de nota een verzoek om besprekingen was geweest, zou tegelijk hebben betekend de erkenning, dat het machtige Amerika de zwakkere partner was, alsmede de erkenning, dat de politiek, die zij in de afgelopen

jaren hebben gevoerd en die haar hoogtepunt vindt in de z.g. Truman-doctrine en het Marshall-plan, heeft gefaald.

Zij konden ten tweede ontkennen, dat de nota een formele uitnodiging tot besprekingen was. Dit laatste hebben zij gedaan. Maar aangezien Molotow reeds namens de Sowjet-regering zijn bereidwilligheid had verklaard om op die uitnodiging in te gaan, ontmaskerden zij zich door die ontkenning als lieden, die de vrede niet willen en riskeerden zij de woede van de massa der Amerikaanse bevolking.

Maar zij deden meer: Hoewel Marshall verklaarde, dat de politiek van zijn regering „gestabiliseerd" is, toonde hij juist door zijn ontkenning, dat hij heen en weer zwalkt tussen hoop en vrees, dat hij zijn politiek bepaalt volgens de kringen, die de sterkste druk op hem uitoefenen, volgens de gebeurtenissen van de vlag en niet volgens een plan, dat op vrede is gericht.

Welke binnenlandse oorzaken hebben Truman en Marshall genoodzaakt om hun stap te Moskou te doen? Allereerst de verkiezingen. De belangrijkste troefkaart van Wallace, de formidabele tegenstander van Truman, is zijn consekwente strijd voor een vredespolitiek der Verenigde Staten. Onder de leuze: Vreedzame samenwerking met de Sowjet-Unie en ontwapening heeft hij reeds millioenen kiezers achter zich verzameld, die anders op Truman zouden hebben gestemd, omdat zij uit traditie niet op de Republikeinen stemmen. In dit verband klinkt de bewering, dat de nota niet door de aanstaande verkiezingen is ingegeven, als „Het is niet waar", dat niemand serieus opvat.

Een belangrijker reden voor de onverwachte knieval is echter dit: Truman en Marshall voeren een buitenlandse politiek, die op toespitsing der tegenstellingen is berekend, op wereldverovering.... maar zij moesten tot de erkenning komen, dat het binnenlandse front niet is georganiseerd. Een staking bij de spoorwegen, die zelfs voor Amerikaanse verhoudingen een ongekende omvang had kunnen aannemen, kon slechts gekeerd en uitgesteld worden door de aankondiging van Truman, dat hij de spoorwegen zou overnemen, waardoor zich elke staker automatisch aan zware gevangenisstraffen zou blootstellen.

Het belangrijkste argument was echter de vrees voor het uitbreken van de crisis. Deskundigen hebben voor de nabije toekomst een werklozenleger van zeven millioen man voorspeld. De erkenning dringt door, dat zelfs bij de tot in het waanzinnige opgevoerde herbewapening ook het Marshall-plan niet in staat zal zijn de crisis te verhinderen.

Met andere woorden: De leiders der Amerikaanse politiek moesten inzien, dat het propagandistische karakter van hun oorlogspolitiek gevaarlijke consekwenties kan hebben, waarmede de binnenlandse toestand in het geheel niet in overeenstemming is.

Ook de internationale ontwikkeling wijst in dezelfde richting.

Bladen, die niet belast zijn met de verantwoordelijkheid, die een regering nu eenmaal heeft, konden wel schrijven, dat Stalin door de „Italiaanse nederlaag" en de „achteruitgang" van de Franse communisten de Amerikaanse nota zo gretig heeft aangepakt om een „adempauze" te winnen — het kon ook Truman niet zijn ontgaan, dat hij zijn doel, n.l. de verplettering van de Italiaanse arbeidersbeweging niet heeft bereikt. Integendeel, de acht millioen stemmen op het Volksfront waren voor hem een aanwijzing, dat de invloed der vredeskrachten ongeschokt, of beter gezegd op een hoger peil gestabiliseerd is.

Maar noch de groeiende invloed der communisten in Italië, noch de voor hem onbevredigende situatie in Frankrijk maken het beeld van Trumans zwakte volledig. De grootste aanleiding tot bezorgdheid leverde hem de onverstoorbare rust der Sowjetpolitiek.

Tal van tekenen wezen op de toegenomen kracht der Sowjetregering en het gestegen zelfbewustzijn der Sowjet-volkeren. Wij laten hier de uiterst belangrijke successen in de industriële opbouw, de verlaging van het prijspeil en de snelle bloei van het levenspeil der Sowjet-volkeren onbesproken.

Er is in verband met de nota-wisseling het woordje „pokeren" gebruikt. Dit is in zekere zin gerechtvaardigd. Op drie punten in het wereldspel heeft de Sowjet-Unie in de afgelopen weken getoond sterkere zenuwen te bezitten.

Daar was in de eerste plaats de atoom-commissie van de Verenigde Naties. Niettegenstaande de onvergelijkelijke druk, die door de meerderheid der commissie op haar gedelegeerden werd uitgeoefend, heeft zij onwrikbaar vastgehouden aan haar eisen: vernietiging der aanwezige voorraden, contrôle op de grondstoffen en installaties in het kader der Verenigde Naties.

Daar is het verafgelegen, maar strategisch uiterst belangrijke Korea. De aankondiging, dat de Sowjet-bezettingstroepen uit de Noordelijke zone terug worden getrokken, heeft niet (zoals een oppervlakkige toeschouwer zou kunnen menen) vreugde, maar ontzetting bij de Amerikanen gewekt! Want twee dingen bleken uit deze aankondiging: De Sowjet-regering gaf daarmede te kennen, dat zij onbeperkt vertrouwen in de democratische, anti-imperialistische opvattingen van het huidige bestuur heeft en vervolgens werd de positie der Amerikanen in hun zone niet versterkt, maar verzwakt, omdat de bevolking daar terecht zou vragen: „Wanneer gaan jullie nu?"

Tenslotte komen wij aan het belangrijkste wrijvingspunt der twee mogendheden: Duitsland!

Hier is duidelijker dan elders in de wereld gebleken, dat de zenuwen-oorlog der Amerikanen geen invloed op de Sowjetpolitiek heeft gehad. Zij konden wel dreigen met lange-afstandsbommenwerpers, die over tien of vijftien jaar in staat zouden

zijn atoombommen op elk willekeurig punt in de Sowjet-unie neer te gooien, zij konden zestig procent van hun staatsinkomen voor bewapening bestemmen, zij mochten Krupp onder zijn kin strijken en de maatregelen tot oprichting van de Westduitse staat en zijn inschakeling in een Westelijk oorlogsbondgenootschap verhaasten — in Berlijn volgden de maatregelen elkaar op, die Westelijke mogendheden op hun nummer zetten. In steeds sneller tempo volgden daden van de Sowjet-autoriteiten, die beoogden verdere overtredingen van de overeenkomsten van Yalta en Potsdom door de Anglo-Amerikanen onmogelijk te maken. Dit heeft er toe geleid, dat Marshall een zenuw-instorting kreeg.

*

Alle ontkenningen ten spijt, in tegenstelling tot de officiële verklaringen, blijkt inmiddels uit de daden der Amerikaanse regering, dat zij, ook al is het weifelend, naar een adempauze zoekt. Maar reeds is duidelijk, dat zij daardoor slechts de verwarring in eigen rijen vergroot en de vredesmachten gelegenheid tot verdere opmars biedt. De aankondiging, dat zij bereid is het handelsverkeer met de Sowjet-Unie te normaliseren, houdt de erkenning in, dat Amerika de enige klant in de wereld, die niet failliet is, die betalen kan, *niet* kan missen. De mededeling van Truman, dat hij West-Europa geen wapens zal leveren, betekent zoveel als de nekslag voor de politiek van Bevin, Spaak, Schuman en Beel, aangezien het verdrag van Brussel juist op de veronderstelling berustte, dat het direct de steun van Amerika zou krijgen, en aangezien deze heren zeer wel weten, dat het verdrag waardeloos en daarmede tot een overijlde, mislukte manoeuvre kan worden bestempeld (waarop politiek gesproken noodzakelijk een terugtocht achter de eigen linies moet volgen), zodra bekend werd, dat zij niet zonder meer de wapens zouden krijgen, die de uitvoering van het verdrag mogelijk zouden maken.

Hoe het vervolg op de nota-wisseling ook zal zijn, een feit is in elk geval, dat de oorlogs-hitsers een zeer gevoelige klap hebben gekregen. En diegenen, die het verst waren vooruit gehold, de rechtse sociaal-democratische leiders, zullen daarvan allereerst de gevolgen ondervinden. De reactie heeft alle reden om nu dubbel voorzichtig te zijn. Het zal ook haar niet zijn ontgaan, dat in de toon van de bladen, zowel in de Sowjet-Unie als in de landen van Oost-Europa, een verandering is ingetreden.

De Soviet Weekly, een te Londen verschijnend weekblad, publiceerde op 5 Mei j.l. een artikel, waaruit de opmerkzame lezer kon opmaken, dat niet alleen de volkeren van Europa, maar ook de Sowjet-volkeren geen onderdrukking der arbeidersbeweging en der democratische rechten volgens fascistische recepten zouden dulden. Kolonel Toelpanow, de pers-chef van de Sowjet-komandantura te Berlijn, verklaarde onlangs, dat de democraten

in de westelijke sectoren van Berlijn gerust konden zijn. Wat hij daarmee bedoelde, behoeft geen commentaar en dat hij daarmee niet alleen op de inwoners van Berlijn doelde, is ook duidelijk.

De officiële eis van de Sowjet-Unie aan de Griekse regering om de executies te staken, past geheel in het kader van deze actieve politiek. Haar optreden bevestigt slechts, dat zij de kampioen van de vrijheid en democratie is. Hoe armzalig steekt daartegen de politiek van Amerika en Engeland af, om niet te spreken van het groepje rond Beel.

De Engelse regering, die zich zojuist met het bloed van de Palestijnse Joden heeft bevlekt, trachtte de massale protesten tegen de executies door juridische uitvluchten weg te werken. De Amerikaanse regering is direct verantwoordelijk voor de slachtpartij. En wat Palestina betreft heeft Engeland zich door zijn brutaal partijkiezen voor de Arabische olie-vorsten de eeuwige haat van de Joden op zijn nek gehaald.

Truman echter raakte geheel in verwarring. Bang, dat de Joodse legers weleens konden overwinnen, herriep hij zijn verklaring van Februari en erkende hij de Joodse staat. Hij bevestigde daardoor slechts, dat de verwarring in eigen rijen stijgt. Deze duikeling was, als het ware een zijdelings commentaar op de standvastige politiek der Sowjet-Unie, die zojuist in Moskou haar grote morele overwinning had behaald. „Het geheim van de standvastigheid is haar eigen kracht, die berust op de superioriteit van de socialistische ideeënwereld en van de maatschappij van het Socialisme. Op diezelfde kracht van het Socialisme bouwt ook de arbeidersbeweging. En de gebeurtenissen van de afgelopen maand hebben ons nieuw vertrouwen gegeven in de spoedige overwinning op de onderling verdeelde macht der reactie.

De positie van de middenstand en de verkiezingen

Tussen het financiële kapitaal en de middenstand bestaat een afstand, die oneindig veel groter is dan de afstand tussen middenstand en arbeidersklasse. Niet alleen, omdat de leden van het financiële kapitaal een veel groter inkomen verwerven in de sociale worsteling dan die van de middenstand, en het inkomen van de arbeider daarentegen, wat de omvang betreft, meer overeenkomt met dat van de middenstander.

Neen, het onderscheid reikt veel verder. Op nagenoeg alle terreinen van het sociale gebeuren zijn zowel de doelstellingen als de belangen van de middenstand met die van het grootkapitaal in conflict.

Op politiek-organisatorisch gebied wil het grootkapitaal een maatschappelijke staat van zaken op basis van het particuliere monopolisme. Vanuit het particuliere economische monopolie wil de grote bourgeoisie de maatschappij organiseren. Daarom verlangt het bindingen, waarin de groepen met andere doelstellingen, met name de arbeidersklasse, de middenstand, de kleine boeren gekneveld en onderworpen zijn aan de machinaties van de economisch machtigen. Deze bindingen wil de grote bourgeoisie legaliseren. Vandaar een *publiekrechtelijke* bedrijfsorganisatie met gedwongen lidmaatschap in *vakgroepen* etc., waarbij de invloed van de kleine ondernemers gering is en waarin de grote de lakens uitdelen. De publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in grootkapitalistische stijl beoogt een economisch-politieke dictatuur, die zich uitstrekt van grondstoffen-toewijzingen, vestigingen, afzetgebieden tot de financiering van het kleine bedrijf.

De afhankelijkheid van het typische kleine middenstandsbedrijf ten opzichte van het grootkapitaal bestond reeds vóór de oorlog. Markante voorbeelden leveren de pharmaceutische industrie en het brouwerij-bedrijf. Drogisten en caféhouders waren slechts formeel zelfstandig, in feite waren zij de dienaren van hun machtige leveranciers. De crisisperiode nà 1930 heeft de financiële afhankelijkheid van formeel vrije kleine ondernemers zowel in de breedte als in de diepte nog vergroot. In al deze gevallen is de kwasi-zelfstandige arbeidskracht goedkoper dan de loonarbeider. Het kapitalistische uitbuitings-arsenaal is met een nieuwe vorm verrijkt

Naast de politiek-organisatorische kant van de verhouding groot-bourgeoisie—middenstand spelen nog andere factoren in de ontwikkeling van het kapitalisme een rol.

Eén van deze kapitalistische ontwikkelingstendenzen, die zeer belangrijk is voor de studie van het kapitalistisch monopolie in het algemeen, is, wat Marx in het 3e deel van „Das Kapital" noemt: „De wet van de tendentiële val van de winstvoet".

Op grond van een reeks van factoren, die hier onbesproken kunnen blijven, komt Marx tot de conclusie, dat de winstvoet, d.i. de verhouding van winst tot het geïnvesteerde kapitaal, de neiging vertoont te dalen. Deze dalende winstvoet, die zich onder een toestand van volkomen concurrentie over het gehele bedrijfsleven zou uitsmeren, is een machtige prikkel (naast andere!) geweest voor de vorming van het particuliere monopolie.

De verhouding van het monopolistische tot het niet-monopolistische bedrijf (het middenstandsbedrijf in overwegende mate!) wordt gekenmerkt door een winstverschuiving ten gunste van het eerste en ten koste van het laatste. Van de totale winst wordt een groeiend gedeelte toegeëigend door de monopolistische ondernemers. Deze verhouding is reeds zó ver voortgeschreden, dat er van een kapitalistische winst in het middenstandsbedrijf ternauwernood nog sprake is.

Zo bleek in 1934, dat van 12 onderzochte branches van winkeliersbedrijven slechts één branche een positief ondernemersresultaat opleverde. De 11 overige werkten met verlies! Deze conclusie was het resultaat van een onderzoek, waarbij het loon van de ondernemer gebaseerd werd op dat van een geschoolde arbeider en waarbij *géén* rekening was gehouden met de veel langere arbeidsduur, die de normale kleine zelfstandige zich moet getroosten dan de doorsnee-loonarbeiders. De toestand moge op dit moment *relatief* (in verhouding tot het toenmalige proletarische inkomen) iets gunstiger zijn, met de afnemende schaarste gaan wij in een recordtempo weer naar de verhoudingen van vóór 1940.

De economische afhankelijkheid van de middenstandsondernemer veroorzaakt niet alleen, dat hij géén inkomen verwerft, dat op uitbuiting berust, maar heeft tot direct gevolg, dat èn de kleine ondernemer èn de in zijn dienst werkende arbeiders gezamenlijk in de uitbuitingsprocedure van het grootkapitaal betrokken worden. Dit laatste springt b.v. duidelijk in het oog bij een beschouwing van de afstoting van winkelbedrijven door de Unilever. Hier is de voortzetting van de uitbuitingsprocedure onder gewijzigde organisatorische omstandigheden onmiddellijk aantoonbaar. In principe echter geldt deze verhouding nagenoeg voor de gehele linie, met name voor het detailbedrijf.

Uit een klasse-oogpunt is de ontwikkeling van de verhouding kleinbedrijf—grootbedrijf (een verhouding, die practisch samenvalt met de relatie concurrentie-bedrijf—monopoliebedrijf) van vér-dragende betekenis. De middenstand wordt uitgebuit door het grootkapitaal, zij kan haar wieken niet uitslaan door hetzelfde grootkapitaal. Zij heeft zich te bezinnen over de voorwaarden,

die vervuld moeten worden om aan de kneveling van haar machtigste tegenstander, de financiële bourgeoisie, een eind te maken.

De *concrete* vrijheid voor de middenklasse vergt een contrôle op en een beheersing van de grote bedrijven, vrijheid voor het kleine bedrijf vordert, anders gezegd, onvrijheid voor het grote.

Om dit te bereiken is een coalitie van de middenstand met de arbeidersklasse en boeren noodzakelijk op basis van een antigrootkapitalistisch program.

*

Zowel de financiering van de oorlogslasten als die van de uitbreiding van het grootbedrijf heeft geleid tot een verlaging van het levenspeil van de arbeiders en middenstanders. Voor het voeren van een grootkapitalistische loonpolitiek heeft de regering de loonstop toegepast. Het instrument van de prijsbeheersing wordt zo gehanteerd, dat ten behoeve van een uitbreiding van het particuliere grootbedrijf maximale winsten ontstaan, mede ten koste van het middenstandsbedrijf.

Zo werd de omzetbelasting verhoogd om de financiering van grootkapitalistische belastingverlagingen mogelijk te maken.

Maar.... om de ondragelijke prijs- en loonspanning niet te verscherpen heeft men verhinderd, dat de verhoging van de omzetbelasting door verschillende kleine bedrijven doorberekend zou worden. Met andere woorden, deze verhoging is rechtstreeks afgewenteld op de middenstand. In sommige gevallen leidde dit tot een inkomstenverlaging van tientallen procenten.

Hoewel de middenstand tijdens de bezetting schijnbaar financieel goed geboerd heef, traden de bedrijven uit de oorlog met opgehoopte kasvoorraden en banksaldi, echter zonder voorraden en met gedeeltelijk verouderde installaties.

De geldzuivering heeft tot blokkeringen van kas- en bankgelden geleid. De blokkeringen zijn gedeeltelijk opgeteerd door de financiering van achterstallige belastingaanslagen of zij zijn bevroren als zekerheidsstellingen voor toekomstige aanslagen van de fiscus.

De na-oorlogse herbevoorrading en de na-oorlogse vernieuwingen vereisten investeringen, die financieel een veelvoud vormden van de voor-oorlogse kapitaalsbeleggingen. Bovendien neemt sinds 1945 door de steeds grotere assortimentseisen de voorrraad in omvang toe. Gevolg: verminderde omloopssnelheid van het belegde kapitaal en groter verkooprisico. Tweede gevolg: grotere financiële behoeften en geringere winstmogelijkheden. Derde gevolg: een relatieve positieverbetering van grootwinkelbedrijven en warenhuizen.

Bovendien zijn de belastingdruk en de sociale lasten enorm gestegen. Afgezien van de directe kosten-verhogende werking is de administratieve rompslomp zó gegroeid, dat dure deskundige

hulp onmisbaar is geworden. Bovendien hebben de grote bedrijven door hun overwegende positie in de Rijksbureau's de primeur van uitheemse grondstoffen en eindfabrikaten.

De bureaucratie drukt, om het beeld van Engels te gebruiken, als een alpenmassa op de ontwikkeling van het middenstandsbedrijf.

Stellen de communisten nu als alternatief voor deze funeste ontwikkeling het perspectief van volledige anarchie voor het kleinbedrijf? Niets ware dwazer dan deze veronderstelling. Zij verlangen een gebonden vrijheid, waaraan de middenstand behoefte heeft. Dus: géén onbeperkte toename van nieuwe bedrijven, maar vestiging op grond van de behoefte, onder overwegende zeggenschap van de vrije organisatie van de middenstand; toewijzing van grondstoffen, enz. bij medezeggenschap van dezelfde organisaties; democratisering van de Rijksbureau's door beperking en beknotting van grootkapitalistische invloeden.

Maar binnen het kader van dit algemene plan dient er te zijn: zo groot mogelijke bewegingsvrijheid. Zoals, om met Rigoletto te spreken, slechts de liefde in vrijheid gedijen kan, zo ook het kleinbedrijf.

Maar dan concrete vrijheid voor het concrete kleinbedrijf. Géén algemene abstracte vrijheid voor het algemene abstracte bedrijf. Dat voert de middenstand in werkelijkheid in het grootkapitalistische slop, waarvan zij tenslotte zelf de dupe wordt. Wij hebben het wel eens meer gezegd: vrijheid voor wolven en schapen leidt naar situaties, waarbij de wolven de schapen opvreten. Tralies voor de wolven, opdat de schapen leven!

Het is nuttig om hier uitdrukkelijk te bevestigen, dat de communisten een toestand nastreven, waarbij aan het particuliere kleinbedrijf gedurende een lange periode een duurzaam vrij bestaan gegarandeerd is.

Zelfs een nationalisatie van *alle* grote bedrijven kan (en moet!) gepaard gaan met een private sector voor het kleine bedrijf. Het nationale welvaartsprogram voorziet overigens niet in een nationalisatie van *alle* grote bedrijven. Het voorziet slechts in een nationalisatie van de strategische posities in de vaderlandse economie, van de bedrijven dus, die van vitale betekenis zijn. Bewust is het nationaliteitsprogram tot dàt minimum beperkt, dat nodig is om de welvaart te verhogen en om deze zelfde welvaart zo snel mogelijk te stabiliseren.

Het is hier niet de plaats om dit nader uit te werken. Maar met de verhoging van het welvaartspeil èn met zijn stabilisatie naderen wij een nieuw aanrakingsvlak van arbeidersklasse en middenstand.

Ieder ondervindt de werkelijkheid aan den lijve op zijn manier. In een economische crisis worden de lonen en salarissen aangetast, de arbeiders raken werkloos, de proletarische gezinnen verkom-

meren, enz., enz. De middenstand wordt geteisterd door faillissementen, surseances van betaling, afhankelijkheid van financiers en leveranciers, terwijl de nasleep voor hun gezinnen overeenkomt met de ellende van de arbeiders.

Wie maar uit de verte op de hoogte is met de gesteldheid van de middenstander weet, hoe deze laatste gefolterd wordt door financiële zorgen, wanneer het getij (en dat is in depressieperioden gebruikelijk) tegen hem is.

De middenstander is in zoverre weer *niet* zelfstandig, dat zijn levensbestaan staat en valt met de proletarische koopkracht. Wanneer deze inzinkingen vertoont slinkt de afzet, bovendien leidt de beperkte afzetmogelijkheid tot een verscherping van de concurrentie, die zo ruïneus kan zijn, dat zij aanleiding geeft tot verkoop beneden kostprijzen, interen van bedrijfskapitaal en tenslotte tot wat men noemt.... een koude sanering.

Deze lijdensgeschiedenis, bij een grootkapitalistische heerschappij onvermijdelijk, is geschreven met het leed en de tranen van duizenden en tienduizenden middenstanders.

Daarom is het belang van de kleine ondernemers verbonden aan dat van de arbeiders. Op dit front in tweeërlei opzicht. Ten eerste ten opzichte van een grote proletarische koopkracht. Hier loopt de loonstrijd parallel met de mogelijkheid voor een afzetgebied van het kleine bedrijf. Ten tweede ten opzichte van een stabiele koopkracht.

En dit vergt een planmatige economie of, om concreter te zijn, in ieder geval een zodanig bewust overheidsbeheer, dat de economische schokken, de op- en neergangen in de conjunctuur, de periodieke catastrofen tot geringe afmetingen beperkt blijven.

Dàt een koerswijziging van de overheidspolitiek ten opzichte van de middenstand noodzakelijk is, bewijzen de feiten.

Van 1946 tot 1947 stegen de faillissementen in Nederland van 323 tot 910. Wij naderen de vooroorlogse verhoudingen. Er is echter een belangrijk verschil. De jaarverslagen van verschillende grote ondernemers wijzen *zichtbare* winsten aan, die in 1947 tientallen procenten hoger zijn dan in 1946.

De winsten van het grootkapitaal stijgen en benaderen een astronomisch bedrag, terwijl de nood van de kleine ondernemers over dezelfde periode toeneemt, de proef op de som, dat de monopoliewinsten betaald worden met proletarische en kleinburgerlijke tekorten. De arbeiders en kleine ondernemers zijn beiden in het grootkapitalistische uitbuitingsproces betrokken. Willen hun welvaarts- en vrijheidsillusies géén illusies blijven, dan is een bondgenootschap tussen middenstand en arbeidersklasse nodig.

Op dat bondgenootschap is het algemene program èn het verkiezingsprogram van de communisten gebaseerd.

J. VAN SANTEN.

De zegeningen van de D.U.W.

Nederland wordt „anti-kapitalistisch" geregeerd — zei de schildknaap van Koos Vorrink, het Tweede Kamer-lid Evert Vermeer, ter gelegenheid van de traditionele jaarwendevergadering van de P.v.d.A., in de R.A.I. te Amsterdam.

In een kapitalistische maatschappij is werkloosheid een normaal verschijnsel. De omvang varieert natuurlijk met de conjunctuur, maar een „permanent residu" (de cynische uitspraak van Colijn) is onontbeerlijk.

Men kan niet ontkennen, dat de „anti-kapitalistische" regeringen sinds de bevrijding het probleem van de werkloosheid in ons land op een radicale manier hebben aangepakt. 150.000 Nederlandse arbeiders werden als soldaten naar Indonesië gezonden, om daar de rubber en de tin te heroveren en te beveiligen. Het „overschot" van de volwaardige arbeidskrachten werd tewerkgesteld in één van die anti-kapitalistische zegeningen van Schermerhorn en Drees, de D.U.W. — officeel D(ienst) U(itvoering) W(erken), in de volksmond echter: „Door uitputting tot Wanhoop" genaamd. Deze dienst ressorteert onder de „socialist" Drees, die dus niet alleen vader van de ouden van dagen is, maar ook vader van de D.U.W.

De D.U.W. van vadertje Drees is verdeeld in „Civieltechnische en Cultuurtechnische Werken". Voor de eerste gelden dezelfde loonregeling en arbeidsvoorwaarden als voor Water-, Spoor- en Wegenbouw; voor de tweede het C.A.O. van de landbouw. Het meeste werk van de D.U.W. wordt uitgevoerd als „Cultuurtechnische" arbeid, d.w.z. grondwerk.

Het spreekt vanzelf, dat de socialist Drees rekening hield met de belangen van de grote boeren in Groningen en elders. Daarom is het basis-uurloon (het uurloon waarop de tarieven zijn gebaseerd) 4 cent beneden het uurloon van de landarbeiders, omdat voor de landarbeiders anders „de prikkel zou ontbreken" om bij de grote boeren in het vrije bedrijf te werken. Boven dit basisuurloon mag in tarief ten hoogste 20% boven het basisuurloon worden verdiend (in de landbouw in tariefloon 10 tot 30%).

Indien wij nu aannemen, dat een D.U.W.-arbeider inderdaad zijn 48 uur per week haalt, dan verdient hij dus in het gunstigste geval 48 x *f* 0.72 = *f* 34.56 per week. Hiervan wordt 3% sociale lasten afgetrokken en hij krijgt dus in handen: *f* 33.41, voor werk dat toch doorgaans tot zware arbeid mag worden gerekend.

Dit is slechts de theorie. De praktijk blijkt nog wel even anders te zijn. Het volgende voorbeeld, dat met talloze andere zou kunnen worden aangevuld, moge dit aantonen. Op een werkobject in de gemeente Haren werkte een groep van 20 arbeiders uit de stad Groningen. In de periode van 8 December 1947 tot 10 Januari 1948, dus in vijf weken, verdiende deze groep de ko-

lossale som van *f* 1857, dat is per man *f* 72.85, dus per week *f* 18.57 per man. ***f* 18.57 per week voor een gezin in een van de grote steden van ons land!**

Cultuurtechnisch werk is werk, dat moet worden uitgevoerd onder de blote hemel, waarbij dus de D.U.W.-arbeider voor zijn verdiensten afhankelijk is van ons grillig Hollands klimaat. Weer of geen weer, regen of sneeuw — de D.U.W.-arbeider moet eten, dus ook wanneer het regent moet hij iets verdienen. Geen nood, hiervoor heeft vader Drees in overleg met de erkende vakcentrales een oplossing gevonden. Bij regenweer wordt 80% regenverlet uitgekeerd, dus de kapitale som van 48 cent per uur vergoed. (Tot voor kort bedroeg het regenverlet 70%, het is echter na talrijke acties met 10% verhoogd).

Vader Drees houdt er tevens rekening mee, dat niet iedereen een geoefende grondwerker is. Hij heeft daarom zijn D.U.W. onderverdeeld in drie klassen: D.U.W. I, II en III. D.U.W. I is voor geoefende grondwerkers, D.U.W. II voor hen die dit vak bij Drees moeten leren, en in D.U.W. III komen volgens de N.V.V.-bestuurder J. Roukema, in zijn boekje „Bestaanszekerheid door de D.U.W. ?", **„de onwilligen, dat soort mensen, die met alles en iedereen overhoop liggen!"** Dat is dus de **strafklasse.**

De praktische ervaring, die de arbeiders in de D.U.W. hebben opgedaan, is, dat er misschien formeel, maar niet in feite iets aan de toestand met de werkverschaffing van voor de oorlog veranderd is. Dezelfde leiding, dezelfde bazen als voor de oorlog, toen de werkobjecten door de Ned. Heide Mij. werden uitgevoerd. Evenals vroeger in de werkverschaffing kan een D.U.W.-arbeider zonder opzegtermijn ontslagen worden. Dat hij een tweede-rangsburger is wordt hem ook duidelijk gemaakt door het feit, dat hij bij vorst niet in aanmerking komt voor overbruggingssteun, maar verwezen wordt naar de sociale bijstandregeling. Het verschil in benaming interesseert hem vermoedelijk niet, maar het feit, dat hij in de sociale bijstandregeling belangrijk minder krijgt, wèl.

Wij zouden nog meer voorbeelden kunnen aanhalen. Door het slechte weer in de afgelopen winter waren in Drente lonen van *f* 10.— à *f* 12.— geen uitzondering, maar regel. Uit dit alles blijkt dat vader Drees, de „socialist", wel zeer anti-kapitalistisch is ingesteld.

Bij de begrotingsdebatten in de Eerste Kamer zei Stikker, de man van de Heinekensbrouwerijen, over het beleid van Drees: „Deze minister voert een wáárlijk n a t i o n a a l beleid", en hij dacht daarbij vermoedelijk aan zijn eigen 30% bedrijfswinst. De D.U.W.-arbeiders zullen zich deze uitspraak van Stikker, maar vooral ook hun eigen ervaring met Drees herinneren, wanneer zij op 7 Juli naar de stembus gaan. Het resultaat zal zijn: „Gewogen en te licht bevonden!"

J. HAKEN.

Propaganda en werkelijkheid

„Invoering van een het gehele volk omvattend stelsel van Sociale verzekering, een toereikend ouderdomspensioen."
(Art. 7 Urgentie-program P.v.d.A.)

In 1946 ging de P. v. d. A. met de bovenaangehaalde zin van het urgentie-program de verkiezingen in.

Door de P. v. d. A. wordt thans veel tam-tam gemaakt met de door minister Drees behaalde resultaten op het gebied van de sociale wetgeving, o.a. de Noodvoorziening ouden van dagen en de kinderbijslagwet, waarbij hier in dit artikel hoofdzakelijk de Noodvoorziening ouden van dagen onder de loupe wordt genomen.
Hoe ziet deze noodwet er nu uit? Zij, die in het genot worden gesteld van de uitkeringen in genoemde wet, hebben recht op onderstaande bedragen:

Gehuwden:								
1e	klas	gemeente	*f* 18.—	per	week	maximum	inkomen	*f* 26.44
2e	„	„	*f* 17.08	„	„	„	„	*f* 25.—
3e	„	„	*f* 16.15	„	„	„	„	*f* 23.56
4e	„	„	*f* 15.23	„	„	„	„	*f* 22.12
5e	„	„	*f* 14.80	„	„	„	„	*f* 20.67
Alleenstaanden:								
1e	„	„	*f* 10.15	„	„	maximum	inkomen	*f* 16.80
2e	„	„	*f* 9.70	„	„	„	„	*f* 15.80
3e	„	„	*f* 9.25	„	„	„	„	*f* 14.90
4e	„	„	*f* 8.75	„	„	„	„	*f* 13.95
5e	„	„	*f* 8.39	„	„	„	„	*f* 13.—

Indien iemand bijv. in een 1e klas gemeente *f* 18.— ontvangt, dan mag hij nog *f* 8.44 andere inkomsten hebben. Heeft iemand in een 5e klas gemeente b.v. *f* 10.— aan inkomen, dan ontvangt hij krachtens de Noodwet ouden van dagen *f* 10.67 per week, zodat hij of zij, die hun recht op de noodwet kunnen laten gelden, nooit meer dan genoemd maximum aan inkomsten hebben. Hetzelfde geldt natuurlijk in principe voor de alleenstaanden.

Bovenstaande cijfers laten duidelijk zien, dat genoemde Noodvoorziening de ouden van dagen weinig of geen uitkomst heeft gebracht, vooral voor die ouden van dagen, die hun uitkeringen voordat de Noodwet in werking trad, van de onderscheidene instellingen van Maatschappelijk Hulpbetoon of Sociale Zaken ontvingen. Juist voor die tienduizenden ouden van dagen in ons land, die tot de meest behoeftigen behoren, is practisch niets veranderd, omdat deze grote groep, ondanks de noodwet van Drees, toch genoodzaakt is bij de reeds eerder genoemde instellingen aan te kloppen om daar dat deel in ontvangst te nemen, wat zij aan pensioen minder ontvangen dan vroeger door hun uitkeringen van M.H. of Sociale Zaken.

Het is goed om dit met een enkel voorbeeld duidelijk te maken.

In Amsterdam zijn de steunnormen *f* 21.— voor man en vrouw en *f* 13.50 per week voor alleenstaanden, waarbij de z.g. emolumenten komen, die in wezen het steunbedrag opvoeren tot *f* 24.— voor gehuwden en tot *f* 15.50 voor alleenstaanden. Genoemde steunbedragen gelden ook voor de gemeenten Den Haag, Rotterdam, Zaandam en andere grote plaatsen in ons land. Natuurlijk zijn de steunnormen in vele andere plaatsen lager, hier bestaan ook verschillende klassen, maar daar staat dan tegenover dat ook de pensioennormen lager zijn, zodat de verhoudingen ongeveer gelijk blijven. Uit het voorbeeld, hierboven genoemd, blijkt duidelijk, dat de Noodwet Ouderdomsvoorziening, juist voor die tienduizenden ouden van dagen in ons land, welke in de meest moeilijke omstandigheden verkeren, geen enkele verbetering heeft gebracht en dat voor die categorie in het bijzonder het „oud en arm" blijft gelden.

Om dit nog duidelijker te demonstreren, willen wij een volkomen onverdachte getuige aan het woord laten, n.l. „De Schakel" van Febr. 1947, orgaan van de gemeentelijke instellingen voor maatschappelijke zorg te Amsterdam. Hierin staat o.a. te lezen:

„Uit een globale berekening voor Amsterdam is gebleken, dat ongeveer de helft van al degenen, die in deze gemeente krachtens de Armenwet steun ontvangen, bestaat uit gehuwde mannen en vrouwen van 65 jaar of ouder en echtparen, waarvan de man 65 jaar of ouder is. Het totaal steunbedrag, aan deze personen verstrekt, zal met bijna 85% kunnen verminderen, doch het aantal personen dezer categorie, dat niet meer door de openbare armenzorg geholpen moet worden, vermindert slechts met 25%."

Hier is dus uitgerekend, dat de totale som aan uitkeringen aan hen, die onder de Noodwet vallen, met 85% zal verminderen, maar dat het aantal personen slechts met 25% vermindert en dat dus 75% van hen, die voor de Noodwet in werking trad, steun hadden van M.H., nu ondanks de Noodwet andermaal bij deze instelling moeten aankloppen, met alle misère van dien.

Om bovenstaande opvatting nog duidelijker te bewijzen, willen wij De Waarheid aan het woord laten, die ingaat op een artikel in het reeds eerder genoemd orgaan „De Schakel", waarin de directeur, de heer J. C. v. Dam van Sociale Zaken te Amsterdam, ons precies de feiten laat zien, waaruit blijkt, dat het percentage nog hoger is dan 75%.

„Uit de cijfers van de heer Van Dam, directeur van Sociale Zaken, blijkt dus, dat in Amsterdam van de 6884 door Sociale Zaken gesteunde ouden van dagen er 5454 verplicht blijven ook verder voor steun zich tot Sociale Zaken te richten, omdat voor hen het oud en arm, ondanks het geschreeuw van de P.v.d.A.-leiders, gebleven is.

„En hun families blijven verplicht om hun aandeel in de onder-

steuning, die door Sociale Zaken gegeven wordt, door de alimentatieplicht ook verder bij te dragen.

„De cijfers, die door de P.v.d.A.-leiders genoemd worden, wat de Noodwet Ouden van Dagen het Rijk zou kosten, krijgen ook een andere betekenis, indien men weet, dat door de invoering van de Noodwet, Sociale Zaken in Amsterdam alleen reeds 4 millioen 4 honderd duizend gulden bespaart, die weer aan het Rijk terug vloeien.

„Inplaats van uit de broekzak — Sociale Zaken — betaalt nu de vestzak — het Rijk — aan de ouden van dagen een fooi, maar de mensen, die hun hele leven lang geploeterd hebben om de maatschappelijke rijkdommen te vergaren, blijven met een uitkering van *f* 18.— minimum en *f* 26.50 maximum in de eerste klas gemeente, oud en arm."

Zo is het in Amsterdam, terwijl het in de gemeenten, die in lagere klassen zijn ingedeeld, voor de ouden van dagen er nog treuriger uitziet. Terecht wordt in dit artikel van De Waarheid de nadruk gelegd op het feit, dat de toestand in de gemeenten, die in lagere klassen zijn ingedeeld, vooral de 4e en de 5e klasse, nog veel slechter is. Tijdens de debatten in de Tweede Kamer over de Noodregeling Ouderdomsvoorziening is daar o.a. het volgende over opgemerkt:

„De noodzakelijke kosten voor levensonderhoud in stad en land zijn in de afgelopen jaren door distributie en prijsfixatie gestegen. Huishuur geldt wel is waar als een factor, die nog geacht wordt een verschil te bepalen in de levensstandaard voor de in verschillende bevolkingssterkte ingedeelde gemeenten.

„Intussen blijkt echter ook de betekenis van deze factor zeer twijfelachtig, als men vergelijkingen maakt, tussen de huren van de wet Rijksvoorschot krachtens de woningwet gebouwde woningen. Voor zover er niettemin in een concreet geval enig voordeel door lagere huishuur aanwijsbaar is, wordt dit practisch in de desbetreffende geclassificeerde gemeente door de hogere personele belasting teniet gedaan."

Verder is daar nog o.a. opgemerkt:

„De loonverschillen zijn vandaag bij lange niet meer zo groot als voor de oorlog. En terecht, want het leven op het platteland is niet zoveel goedkoper dan in de grote stad. Die verschillen wettigen bij de verarming nu reeds een verder omhoog brengen van het platteland. Dit geldt in nog veel sterkere mate voor deze steunnormen, die toch slechts minimum-behoeften kunnen beogen te dekken. In de grote steden zal Maatschappelijk Hulpbetoon bovendien op deze bedragen supleren. Dit staat nu reeds vast. Op het platteland zal dit niet geschieden, althans zeker niet in die mate".

Bovenstaande aanhalingen onderstrepen nog eens onze opvatting, dat de maatregeling Ouderdomsvoorziening, zoals in de aanvang van dit artikel reeds is vastgesteld, voor minstens 50 à 60.000

DE AMERIKAANSE „FORTUIN" (EEN GRIEKSE VARIANT)

ouden van dagen in ons land geen redding uit de nood is.

Zeker, bedoelde wet heeft voor een deel van de ouden van dagen enige verbetering gebracht. Maar juist dat deel van de ouden van dagen, die in de meest kommervolle omstandigheden leven, zij, die door steun van M.H. of Soc. Zaken slechts zoveel kregen om minimum-behoeften „te dekken", dat betekent in wezen te weinig om te leven en te veel om dood te gaan, moeten naast hun Noodpensioen weer de vernederende gang naar M.H. maken, omdat de „Vader" der ouden van dagen, Drees, voor hen niet meer is dan een karige stiefvader.

Een goede verzorging van de ouden van dagen behoort niet meer dan normaal en vanzelfsprekend te zijn. Zij, die kleine verbeteringen op dit gebied misbruiken voor een ordinaire verkiezingspropaganda, zonder de armoede en de vernedering van duizenden ouden van dagen te tellen, tonen hierdoor opnieuw, dat zij in geen enkel opzicht de arbeidersklasse vertegenwoordigen.

Reeds bij de behandeling van de wet Noodregeling Ouderdomsvoorziening, is door de afgevaardigden van de C.P.N. gewezen op de feiten, in dit artikel vermeld en zij hebben enige amendementen ingediend, die behelsden, dat de pensioenen minstens zo hoog werden als datgene wat de ouden van dagen als steun van M.H. kregen en dat tevens het maximum-inkomen verhoogd werd. Ondanks alle mooie tirades aan het adres van de ouden van dagen, vooral van de zijde der P. v. d. A., zijn deze voorstellen met alleen de stemmen van de communisten voor verworpen.

J. BRANDENBURG.

De vrede van Munster na 300 jaar

Staatsstukken plegen goed te worden opgeborgen. Maar nimmer deed iemand zinrijker werk, dan de man, die het fraaie kistje vervaardigde, waarin het op 5 Juni 1648 geratificeerde document rust, dat de Verenigde Nederlanden tot „vrije ende soevereine Staten" verklaarde.

Midden in de ongehoorde bloei van handel en bedrijf, overstraald door de roem van kunstenaars en geleerden, die voor de na hen komende generaties der mensheid schiepen, valt de ondertekening van het verdrag, dat in het staatkundige de toestand vastlegde, die wij kortweg als de Gouden Eeuw plegen te omschrijven.

„'t Is al Pais en vree", zegt Vondel van „dees vrolijke dag, dees gouden dag, ...het gewenste einde des eeuwigen oorlogs". Inderdaad was het een opmerkelijk feit, dat naar het pas gaf verbazing, afgunst of bewondering van de tijdgenoot opwekte, dat een klein waterland, een land van kikkers, kooplui en schippers in opstand was gekomen tegen Spanje, de machtigste staat van die tijd, niet alleen, maar zich had vrij gemaakt.

De fortuin lachte de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden toe. Haar sterkste bolwerk was de zeeënbeheersende handelsstad, Amsterdam, de eerste ter wereld, waar in de haven de masten oprezen als de stammen in een dicht dennenwoud en waar, terwijl de eigen grond te drassig was om voldoende tarwe voort te brengen, de pakhuizen tot de zolder toe volgestapeld lagen met graan.

Men heeft het ook zelf wel ingezien: het kernpunt van de welvaart, het steunpunt van de Republiek zelf vormde de handel. De Franse wijsgeer Descartes, die in het verdraagzame Amsterdam een toevlucht had gezocht, zeide, dat daar iedereen, behalve hijzelf van handel leefde! Overdreven, maar tekenend.

De Nederlanders waren de grondvesters van de moderne handel: zij trokken er, anders dan hun voorgangers, b.v. in Antwerpen, zelf op uit, steunend op hun grote ervaring in de scheepsbouw en hun kennis van producten en afzetgebieden. Zo werden zij, profiterend van onze ligging, op een kruispunt van zeeën en landen en van hun goede organisatie, tot de vrachtvaarders van Europa, de bewegelijke schakel tussen Oost en West.

Zij voerden moderne hulpmiddelen voor het handelsverkeer in: de Verenigde Oostindische Compagnie, van 1602, een der eerste naamloze vennootschappen. De Amsterdamse Wisselbank (1609) was in zijn soort een primeur: een echte girobank.

Hun sterke economische positie stelde de burgers der Hollandse en Zeeuwse steden in staat, reeds in 1588 een belangrijk aandeel te nemen in de vernietiging van de Armada (de „onoverwinnelijke vloot") en in 1639 de Spaanse vloot te vernietigen. Geen wonder, dat een voorname vredesvoorwaarde in 1648 was, de afsluiting van de haven van de voornaamste concurrent, Antwerpen.

*

De Tachtigjarige oorlog werd in het begin voornamelijk gevoerd door de burgerijen, die hun in opstand gekomen steden tegen de Spanjaarden verdedigden. Later ging het meer om veldtochten en gevechten, die met huursoldaten werden gevoerd. Dat dit geld kostte, kon de Republiek moeilijk deren.

In het verstarrende rijk van Philips II en zijn opvolgers, dat in wezen feodaal was en op geboorte en voorrecht gebouwd, werd een „edelgeborene" als zodanig een generaal en een generaal als zodanig ook weer admiraal. Werk, handeldrijven daarbij inbegrepen, was de edelman onwaardig.

In de Republiek daarentegen regeerde een nieuwe klasse, die der handeldrijvende burgerij. Zij vestigde een nieuwe economische vorm, het handelskapitalisme en een moderne staat, de aristocratische republiek, in tegenstelling tot het Spaanse rijk, waar de koning absoluut, d.w.z. onbeperkt heerste ten bate van een onproductieve kaste.

De republiek van 1648 was een aristocratie: meer en meer gingen in de steden van het machtigste gewest, Holland, de regenten, voortgekomen uit de rijke kooplieden, zelfs bij uitsluiting de toon aangeven. Van volksinvloed op de regering was, evenmin als elders, geen sprake. Het eigenlijke volk, de grote massa der handwerkers leidde een moeizaam bestaan. Kinderarbeid, gruwelijk lange werktijden en onderbetaling kenmerkten de toestand der naamlozen, die met hun handen aan de kost moesten komen en over wie de lofdichten zwijgen.

*

De onafhankelijke staat had zijn ontstaan te danken aan een mengsel van vrijheids- en godsdienstzin en ook van behoudzucht van wat zij als hun recht zagen en met kracht verdedigden. Het begrip „vaderland" had in die tijd slechts een beperkte betekenis. Nog in 1609 had Noord-Holland's Noorderkwartier zich in alle ernst van de Unie willen afscheiden, maar was weer bijgedraaid, wegens onenigheid tussen de delen van West-Friesland zelf!

De regering, die uit het bonte geheel der zeven Noordelijke gewesten was voortgekomen, draagt alle kenmerken van de min of meer toevallige omstandigheden. Al die gewesten werden verschillend bestuurd; Friesland had zijn grietenijen, in Overijsel had de adel nog zeggenschap; en overal onderscheidde men de stemhebbende en de andere steden en het platteland.

Noch de Staten-Generaal, de vertegenwoordigers van alle gewesten, noch de prinsen van Oranje, die als stadhouders de hoogst geplaatste ambtenaren in de Republiek waren, slaagden erin, een eenheidsstaat in het leven te roepen.

Heer der Nederlanden was in de 16e eeuw (en officieel tot aan de vrede van Munster) de koning van Spanje geweest; deze behoorde tot de familie der Habsburgers, die langs de gemakkelijkste weg, die van huwelijk en erfenis hun gebied hadden uitgebreid tot Spanje, Duitsland, de Donaulanden en de Nederlanden. Reeds in de Middeleeuwen hadden de Nederlanden deel uitgemaakt van het Duitse rijk, maar zij beschouwden zich allang niet meer als leenplichtig.

*

Het jaar 1648 is ook hierom merkwaardig, omdat het de ontbinding en het verval van het Duitse rijk bezegelde. Meer dan honderd jaar lang zou er geen belangrijke Duitse staat, meer dan 200 jaar geen Duits rijk meer bestaan. In een moorddadige en buitengewoon verwoestende oorlog braken de tegenstanders van het huis Habsburg, in de eerste plaats Frankrijk, de keizerlijke macht en de Duitse eenheid.

Ook Zweden onder zijn koning Gustaaf Adolf trachtte in deze grote strijd, die in Duitsland de Dertigjarige oorlog heet, zijn slag te slaan, wat het land een halve eeuw lang een plaats onder de grote mogendheden en voorlopig ook in de geschiedenisboekjes heeft opgebracht. De handelspositie der Nederlanders met het zwaartepunt in de Oostzee, heeft geen der strijdende partijen kunnen aantasten.

De ontwikkeling van Nederland in de Gouden Eeuw is vrijwel buiten Duitsland omgegaan. Er kwamen hier wel immigranten (er waren altijd nauwe relaties met de streek onmiddellijk beoosten onzer grens geweest), waarbij in het bijzonder de Joden genoemd moeten worden, die uit de platgebrande Duitse landen en de door benden afgestroopte vlakten van Polen hier aanklopten en met de traditionele gastvrijheid en verdraagzaamheid werden ontvangen.

De wegen van de kleine, wij zouden nu zeggen federatieve, maar toch saamhorige Republiek en die zijner verbrokkelde Oosterburen liepen voortaan ver uiteen; de Republiek oriënteerde zich naar het Westen, naar de zee, terwijl Duitsland van de nieuwe, grote zeewegen was afgesneden.

Toen en nu

Er is in het worstelen en bovendrijven van de Tachtigjarige oorlog, in dat slotaccoord, de vrede en de erkenning der „vrije en soevereine Staten", iets, dat onweerstaanbaar tot vergelijking met onze eigen periode drijft.

Een treffende overeenkomst tussen toen en nu is de ineenstorting, de desorganisatie van Duitsland, waardoor wij op de

relaties met het Westen en met het Oosten van Europa zijn aangewezen. Er bestaat echter een diepere overeenstemming: toen hebben wij ons als klein land uit de knellende greep van een overheersing, die overweldiging dreigde te worden, bevrijd en bleken in staat, onze onafhankelijkheid te handhaven. Geleerd hebben wij dat in de practijk: nog ten tijde van de dood van Willem van Oranje (1584) is tot tweemaal toe de oppermacht over Noord-Nederland aan buitenlandse vorsten (die van Frankrijk en Engeland) aangeboden. Met vallen en opstaan hebben wij geleerd, onszelf te zijn en onszelf te besturen. Slechts node hebben de zeven gewesten Holland, Zeeland, Utrecht, Gelre, het Oversticht (Overijsel), Friesland en Groningen zich in het geheel der Unie geschikt, tot eenheid en onafhankelijkheid.

Door gebruik te maken van bijzondere voordelen in een tijd, die ons gunstig was, hebben wij een zeer grote en zeer eervolle plaats kunnen innemen en op bijkans ieder gebied van menselijk bedrijf aan de spits staan.

De vrijheid, waarvoor de strijd, die tachtig jaar duren zou, gewaagd is, was geen frase. Zij betekende in de eerste plaats vrij zijn van een absolutisme en economische vrijheid, die nog niet gold voor de industrie, maar wel voor de handel; de „vrije zee" (d.w.z. het recht om alle wateren, ook territoriale, te bevaren) werd hier ook theoretisch gefundeerd door de beroemde jurist Hugo de Groot.

Nederland was het eerste land, dat de gewetensvrijheid kende. Er bestond vrijheid van godsdienst, al konden de Katholieken de hunne niet vrijelijk uitoefenen. De opstand tegen Spanje was verzet tegen de sterke centralisatie, ook van de Katholieke kerk geweest. Doch ondanks het onrecht, dat ook tegenover enkele Protestantse groeperingen is geschied, mocht de hier heersende verdraagzaamheid voor de tijd waarlijk voorbeeldig heten. Daardoor kon een man als Spinoza hier althans zonder levensgevaar leven, al waagde hij het niet, zijn „Ethica" te publiceren.

Op sociaal gebied kwam men nog niet boven de armenzorg uit: nog getuigen daarvan de talrijke hofjes voor ouden van dagen, die door particulieren, maar op vrij ruime schaal waren opgericht. Voor het overige kan men slechts zeggen, dat terwijl men overal het „gemeen" d.w.z. het gewone volk geredelijk liet verhongeren, als het zo uitkwam, hier de werkgelegenheid naar verhouding groot was.

Nederland heeft in de 17e eeuw als bemiddelaar tussen Oost en West een gewichtige cultuurfunctie vervuld.

De Staten, die de provincies vertegenwoordigden en de voornaamste uitvoerder hunner besluiten, wisten niet van onderwerping of inschakeling in een vreemd staatsbestel. Zij bedankten voor het Engelse aanbod om als een „kleine sloep achter een reusachtig fregat aan te varen".

Het zou nuttig zijn, aan hun voorbeeld te denken, nu er weer

een grote mogendheid erop uit is getogen om kleine (en grotere landen) op sleeptouw te nemen. De tijd is voorbij, dat burgemeesters van Nederlandse steden een Franse ambassadeur koningen toeschenen. Maar nog zijn er ongekroonde koningen in Nederland: die van de olie en het bankwezen. Zij voeren hun eigen politiek, die alles ondergeschikt maakt aan de uitlevering van ons land, opdat zijzelf dan stadhouders van de dollar mogen worden.

Hun „patriarchale" optreden hebben die kringen gehandhaafd. Nog steeds houden dezelfde heren het Nederlandse volk voor gek genoeg om te prijzen, wat zij wijzen.

Belichaamt Nederland nog de vooruitgang? Thans worden andere sociale eisen gesteld. Het fraaist ingerichte hofje, de imitatie van een ouderdomspensioen betekenen een aanfluiting van de rechten, die de werkende bevolking drie eeuwen na de vrede van Munster kan en moet doen gelden.

Toen kon iedereen zijn Bijbel lezen, een toonbeeld van verlichting in de toenmalige wereld. Nu dreigen Nederlandse kinderen halve analfabeten te worden, omdat het geld, dat nodig is voor hun onderwijs aan overbodige kanonnen wordt besteed en de ruimte, waar zij hun onderwijs moesten genieten, voor kazernes.

Wij kunnen vaststellen, dat het Nederlandse volk blijkens zijn houding in het verzet — men denke slechts aan de Februari-staking — nog steeds in de voorste rijen vermag te staan, als het om de verdediging van vrijheid, menselijkheid en zelfstandigheid gaat.

In dit herdenkingsjaar zijn de economische en sociale vrijheid aan de orde. Maar het land van het eerste N.V. houdt het bij het N.V. en bank; geen nationalisatie, geen planhuishouding is er in het nabije verschiet. De eens vooruitstrevende klasse der bourgeoisie zit nog op het kussen: doch thans streeft zij niet voor-, doch achteruit. De klasse, die de toekomst van Nederland in handen houdt, de arbeidersklasse, heeft belangrijke posities veroverd, waaruit de heren, die vrezen van het kussen te raken, hen trachten te verdrijven. De politiestaat, die onze voorouders van de koning van Spanje niet aanvaardden, trachten zij, die de klok terug willen zetten, na precies drie eeuwen zelf voor wat ook zij het „gemeen" noemen, in te voeren.

De eenheid, eens door de zeven provinciën moeizaam bereikt bij de Unie van Utrecht van 1579 en door latere geslachten als een kleinood behoed, de leid-ster naar de overwinning van 1648, is onder de Nederlandse werkers nog niet voltooid. Deze kan de werkende mensen van Nederland, die in 1648 nog monddood waren, voeren naar de ruimere vrijheid en onafhankelijkheid van het socialisme. Dat zal de kroon zijn op het werk dat te Munster werd verricht.

EVA TAS

Existentialisme en Marxisme

Een eeuw geleden, in het voorjaar van 1848, woedde in de voornaamste hoofdsteden van Europa de strijd der burgerij, ondersteund door brede volkslagen, tegen de overblijfselen van de middeleeuwse maatschappij. De bourgeoisie streed voor nationale eenheid en democratie. De kapitalistische maatschappij was in opkomst. In ditzelfde revolutiejaar, toen Marx en Engels hun beroemde Communistische Manifest uitgaven en als journalist en soldaat de nieuwe krachten in de maatschappij ondersteunden, was er in Kopenhagen een eenzame denker, Sören Kierkegaard. Hem vervulde het gebeuren met angst en ontzetting. Hij schreef over de gebeurtenissen van 1848: „Nu moet het volk verpletterd worden".

Angst voor het nieuwe, wat rondom hem groeide was de grondtoon van zijn hele wijsheid. Het geraas van de talloze fabrieken, die uit de grond gestampt werden, overstemde zijn woorden. Hij werd vergeten.

Niet angst en ontzetting leefden toen bij de kapitalisten, maar optimisme en vertrouwen in de toekomst. Overeenkomstig de verwachtingen van Marx was echter ook het kapitalisme niet blijvend. De hevige crises en wereldoorlogen van de 20ste eeuw kondigden de ondergang van het kapitalisme aan. Groter dan elders was de chaos in het Duitsland van na 1918 en voor de kleinburgerij, bevangen in haar individualisme, was er geen uitweg meer. Het productie-apparaat was ontwricht en de macht van de arbeidersbeweging groeide.

De Duitse intellectuelen, die hoodzakelijk uit de kleinburgerij voortkwamen en waarvan velen officier waren, die de nederlaag geestelijk niet konden verwerken, kwamen door de inflatie op een wel zeer onpleizierige wijze met de werkelijkheid in aanraking. Angst, onzekerheid en de vermeende zinloosheid van het leven vormden dan ook het grondthema van Heidegger's boek „Sein und Zeit", dat in 1927 verscheen. Kierkegaard werd uit de vergetelheid opgevist en de vader genoemd van het existentialisme, zoals men deze filosofie van de wanhoop noemde.

Onder Heidegger's geestelijke leiding bloeide het existentialisme onder de Duitse intellectuelen. Hun radeloosheid en negativisme maakten hen niet alleen weerloos, maar zelfs zeer ontvankelijk voor de demagogie van het fascisme. Immers Hitler verschafte hun een surrogaat-zekerheid, die zij zo vurig begeerden en hij compenseerde het minderwaardigheidsgevoel van de klein-burger door hem in te prenten, dat hij tot het „Herrenvolk" behoorde. Mede door Heidegger stonden ze weerloos tegenover het bedrog van het nationaal socialisme en Heidegger zelf.... werd in 1933 door de Nazi's benoemd tot rector van de Universiteit te Freiburg en bewees hand- en spandiensten aan het fascisme. En dit is voor

ons, die de waarde van een filosofie, niet alleen toetsen aan haar feitelijke inhoud, maar ook aan het gedrag van haar aanhangers, uitermate leerzaam. Voor ons is er geen scheiding tussen theorie en practijk, maar vormen ze noodzakelijk een dialectische eenheid. En het overlopen van Heidegger naar het nationaal socialisme is de logische consequentie van zijn filosofie. Moge het een waarschuwend voorbeeld zijn!

Na de 2e wereldoorlog beleefde het existentialisme een grote herbloei in Frankrijk en Italië. De ontbinding van het kapitalistische stelsel was ondertussen nog verder voortgeschreden. De onmacht van de Franse bourgeoisie, die tot de München-politiek leidde en waarvan Vichy met Pétain de logische voortzetting vormde, uitte zich in gevoelens van angst en onzekerheid. Het nieuwe Frankrijk, geleid door de arbeidersklasse is in de bezettingstijd door haar heroïsche strijd en door haar offers zeer versterkt. De wereldbeschouwing van de werkers, het Marxisme, is tot een factor van betekenis geworden in het Franse culturele en politieke leven. Onder deze maatschappelijke omstandigheden vervolgde de Franse existentialist Sartre het denken van Kierkegaard en Heidegger en in 1943 verscheen zijn hoofdwerk „L'être et le néant". Terwijl echter het Duitse existentialisme nog tot een kleine kring beperkt bleef, al was de grondstemming van waaruit dit denken zich ontwikkelde bij de gehele middenstand aanwezig, is de invloedssfeer in Frankrijk veel groter.

Uitgaande van de samenhang tussen de filosofie en maatschappelijke omstandigheden, wijst dit erop, hoever de ontbinding van het kapitalisme is voortgeschreden en hoe algemeen de ondergangsstemming bij de belanghebbenden en onbewusten is. Dit is echter één kant van de zaak.

Deze ondergangsfilosofie geeft niet alleen uitdrukking aan het denken van bepaalde groepen, ze speelt ook een rol in de maatschappelijke strijd. Nu het Marxisme steeds machtiger wordt in Frankrijk en de oude burgerlijke filosofieën en ideeën falen, zijn er nieuwe filosofieën met een populair karakter nodig om het Marxisme te bestrijden, Wat is de inhoud van het Sartrisme, wanneer we het overwegend van de sociale kant beschouwen en afzien van een analyse der logische tegenstrijdigheden?

De mens is volgens Sartre een driftwezen en geen verstandelijk wezen. Hij wijst het verstandelijke af en ontkent de mogelijkheid van concrete kennis en schrijft dan ook „de wetenschappen zijn abstract, zij bestuderen de variaties van abstracte factoren.... en niet de werkelijke oorzakelijkheid....". Hieruit kan men in het kader van de huidige ontwikkeling van het kapitalisme slechts één conclusie trekken. De wetenschap wordt gevaarlijk voor het voortbestaan van het kapitalisme. Zij mag zich alleen nog met onderdelen bezighouden. Immers, zij die het geheel bestuderen en alles in samenhang bekijken, komen noodzakelijk tot revolutionaire conclusies. Een vijandige houding aannemen tegenover

de wetenschap, betekent zich aan de kant van het behoud plaatsen. Immers de bourgeoisie vreest de consequenties van het denken, daarom haat zij ook het Marxisme voor alles, omdat het de arbeiders inzicht verschaft. De wetenschap is ons scherpste wapen. Zij, die zich tegen de wetenschap richten, richten zich in feite tegen de vooruitgang. Niet toevallig vinden we onder de eerste existentialisten twee Witrussen, gevlucht voor de revolutie, en de blik naar het verleden gericht, n.l. Berdjajew en Sjestow.

Gepaard met het afwijzen van het verstand gaat de overheersende plaats, die de gevoelens bij deze filosofie innemen. Alleen het eigen bestaan (= existentie) wordt ervaren. Het gehele leven wordt als een toevalligheid beschouwd, als een absurditeit. Allesoverheersend is de angst voor de dood. Het leven is voor Sartre een zinloosheid en op cynische wijze verduidelijkt hij zijn visie met het beeld van de „ezel, die een kar voorttrekt, omdat er vóór hem uit een wortel op een stok bevestigd is, die aan het lamoen is vastgemaakt en dus steeds op gelijke afstand van hem blijft". Wie zo over het leven denkt, kan dan ook verklaren gelijk zijn geestverwant M. Camus: „Er is slechts één waarlijk ernstig filosofisch probleem, dat is de zelfmoord". Het zijn dus wel heel speciale gevoelens, die bij de existentialisten een rol spelen. Zo wordt ook veel gesproken over de walging voor het dagelijkse leven. „Walging" is de veelzeggende titel van één van de romans van Sartre. Alleen wanneer men in een stemming is, waarin dergelijke gevoelens overheersen, zou men volgens hem het wezen der dingen leren kennen. Alle ondeugden van de mens, alle duistere driften worden naar voren gehaald. De schaduwkanten van onze samenleving worden uitvoerig geschilderd om de slechtheid van de mens aan te tonen. Zoals echter iedere subjectieve filosofie, kan ook het existentialisme de oorzaak van alle kwaad en misdaad slechts in de individuele mens zelf zoeken. Het haalt de mens naar beneden, maakt hem tot een afzichtelijk wezen, dat tot alles in staat is. Dit is ook het beeld van de mens, dat Dostojewski ons levert, die dan ook niet toevallig zoveel gelezen wordt door allen, die de ondergangsstemming delen. Niet voor niets beroepen de existentialisten zich op hem. Maxim Gorki karakteriseerde Dostojewski met de volgende woorden: „Hij beschouwt zich als de verkondiger van zekere duistere, aan de mens vijandige krachten; onophoudelijk wijst hij naar het vernietigingsstreven bij de mens, welke in hoodzaak de volle, individuele vrijheid zoekt en eist, dat hij het recht heeft alles te mogen, alles te genieten, zonder aan iets gebonden te zijn". Men ziet, Sartre is niet zeer origineel.

De oorzaak voor alle misdaad en leed is echter niet in de individuele mens te zoeken, maar ligt in de maatschappij verankerd. Degene, die dit erkent, is een revolutionair en zal werken voor een nieuwe maatschappij. Dat deed Gorki, dat doen allen, die vertrouwen in de mens en in de wetenschap hebben.

Zodra men zich tegen de wetenschap en de mogelijkheid van het opsporen der wetmatigheden richt, kan men de wereld nog slechts zien als een chaos. Dan regeert het blinde toeval en is de mens onderworpen aan het noodlot. Het noodlot (waar men zich vaak een zeer materiële voorstelling van maakt) speelt dan ook een grote rol bij de existentialisten. Men voelt zich heen en weer geslingerd en de als nihilisme begrepen vrijheid acht zich bedreigd. Het is het wereldbeeld van de kleinburger, die de maatschappij niet begrijpt en wiens bestaan door het monopoliekapitaal wordt aangetast. De romanhelden der existentialisten, die misdaden begaan om hun vrijheid te bewijzen, vormen hiervan de consequentie. Maar langs deze weg kan men niet tot het inzicht komen in de vrijheid. Slechts hij, die vrijwillig datgene volbrengt, wat hij als noodzakelijk heeft begrepen, kent de vrijheid. D.w.z. dat slechts een wetenschappelijk gefundeerd inzicht tot vrijheid kan leiden.

Is deze gehele filosofie een uiting van burgerlijk individualisme, zo uit het zich wel op een bijzonder openlijke wijze. „Het wezen van de betrekkingen tussen de bewustzijnen is niet het „Mitsein" (eensgezindzijn), het is de strijd", zegt Sartre. De strijd op leven en dood tussen individuen afzonderlijk en een botsing tussen primitieve driftmensen is Sartre's opvatting over de verhouding tussen de mensen. In deze gedachten wordt als het ware het werkelijke anarchistische karakter van de kapitalistische maatschappij met zijn meedogenloze concurrentiestrijd op een zeer onverbloemde wijze voor ons geschetst. Zeker er wordt strijd gevoerd, niet tussen individuen, maar tussen klassen en deze strijd is een zinvolle, want zij leidt ons naar een menswaardige maatschappij.

Geen woord heeft deze filosofie over voor de werkelijke problemen. Alles beperkt zich tot het eigen kleine kringetje.

> „Er zijn in het leven veel erger dingen dan de kleine hellekwaaltjes van deze toevallige boosdoeners (n.l. de romanhelden van Sartre); massale honger, massale slavernij, massale boosheid en onwetendheid...." (Theun de Vries).

Het existentialisme snijdt de weg af om tot een werkelijk begrip van de maatschappelijke problemen te komen, doordat het alleen de ellende van individuen beschouwt en niet ziet, dat het kwaad een sociaal verschijnsel is. Het werkt reactionair, doordat het de mensen tracht te verhinderen tot werkelijk inzicht te komen. De beruchte Amerikaanse bladen „Time" en „Life" noemden het Sartrisme in Frankrijk dan ook „de voornaamste vijand van het Marxisme" op het ideologische front. Felle aanvallen worden gericht tegen de Marxisten, waarbij men van het meest afgezaagde bedrog gebruik maakt. In het boekje „Het existentialisme is een humanisme", schrijft Sartre op bladzijde 65:

„Ieder materialisme heeft tot gevolg het behandelen van alle

mensen, zichzelf inbegrepen, als voorwerpen, d.w.z. als een geheel van bepaalde reacties„ dat in niets zich onderscheidt van het geheel van eigenschappen en verschijnselen, die een tafel, een stoel of een steen samenstellen".

Deze aanval treft niet het Marxisme, maar hoogstens het 18e eeuwse mechanisch materialisme, hoewel ook Diderot belangrijk minder primitief dacht, en in sterkere mate het 19e eeuwse Duitse materialisme, waarvan Engels schreef:

„Het nieuwe natuurwetenschappelijk materialisme ontwikkelt zich, dat zich van dat van de 18e eeuw theoretisch bijna niet onderscheidt.... Tot aan de grootste platheid toe vinden wij hier de ingebeelde denkwijze van de filister van de voor-Kantiaanse tijd gereproduceerd bij Büchner en Vogt en zelfs bij Moleschott".

Het was juist Marx, die uitgaande van de menselijke persoonlijkheid het materialisme verder ontwikkelde en de actieve rol van de mens in het maatschappelijk gebeuren op de voorgrond plaatste. Van Marx stamt de uitspraak, dat „voor den mens de mens het hoogste is" en dit, gepaard aan een vertrouwen in het denken en de mogelijkheden van de ontwikkeling, noemen we humanisme. Het is dus eenvoudigweg bedrog, wanneer Sartre zich een humanist noemt. Hij tooit zich met de veren van hem, die hij aanvalt, want humanisme en marxisme zijn zo sterk, dat Sartre er niet aan voorbij kan gaan en om verwarring te stichten noemt hij zich humanist en marxistischer dan Marx. Het is slechts een masker, waarachter de grootste minachting voor de concrete mens schuil gaat. Spoedig zal men het bedrog doorzien en dan zal het existentialisme snel verdwijnen. Men kan haar betekenis het beste vergelijken met een strovuur. Dan zullen er weer andere filosofieën opduiken. In een snel tempo zullen ze elkaar opvolgen. Zij zullen meer lawaai maken, naarmate het Marxisme groeit. Hun sociale ontstaansrecht ontlenen ze aan het lawaai dat ze maken. Zodra hun lawaai verstomt, verdampen ze als sneeuw voor de zon.

Naarmate de klassenstrijd zich verscherpt, wordt ook de plaats duidelijker, die iedere filosofie in deze strijd tussen vooruitgang en behoud inneemt. Aan welke kant het existentialisme staat is geen vraag meer. Zoals eens in Duitsland, houdt het ook nu weer het fascisme als mogelijkheid in. Ditmaal heet de man, die de beschikkingen van het lot kent, de Gaulle, maar de geschiedenis herhaalt zich niet. De arbeiders hebben uit de geschiedenis geleerd en zijn versterkt uit de strijd gekomen. De krachten van de nieuwe samenleving groeien en spoedig zal er geen plaats en bestaansrecht meer zijn voor een gifplant als existentialisme. Ze demonstreert slechts de verrotting van het kapitalisme.

G. HARMSEN.

Brief

Aan een Hollands meisje uit de 1ste Internationale Brigade.

Nu is het koud bij jullie...
In Amsterdam hangen de nevels en het regent,
maar ik weet
dat het in jouw hart warm is
als je denkt aan mijn land,
het land van de Spoorlijn.

Ik weet
dat jouw ogen bewaren
de glans van onze zon,
dat in je haren verspreid
ligt de geur van de dennen...
maar ook dat een kloof je scheidt
van al onze dorpen,
al onze valleien
en de bergtoppen van Joegoslavië.

Nu in mijn handpalm brandt nog je handgreep,
de druk van je hand voor onze brigades,
voor mijn land,
waar de dageraad aanbreekt
in de steden en zingende velden
en de havens warm van werkende mensen...

Ik weet
dat je de Spoorlijn
niet hebt vergeten,
de trotse brigades
van 'n gelukkige jeugd.
Wees dan niet treurig
werp uit de verte
bij het dalen der nevels
een warme blik
op ons.

Hier is de zon.
Voel je hoe heet
de stralen
invreten,
als eens op het werk?
Ons land ligt glanzend
van warmte
en alles zwelt.
Bij ons is geen plaats voor nevels
en kilte.

Je vraagt naar de rotswand — maar luister:
hij werd lang geleden gespleten.
Weet je nog de slanke,
flitsende populieren
die naast hem stonden?

In groen Bosnië
beven
blauwige schaduwen,
heet zijn de avonden als strelingen...
wijd hebben de nachten
de pupillen geopend,
glanzender dan de dagen.

En de vlaggen wachten
op nieuwe victories
om hoog aan de mast
te worden gehesen.
Bosnische dorpen
hebben geopend
ramen en luiken,
zij drinken
dorstig
de zon...

Wacht elke ochtend
tot
je
een duif
bereikt,
tot ze aan 't venster pikt,
aanraakt het glas
met haar vleugel,
opdat de herinnering
je naar ons toedraagt.
Op die ochtend opent onze vlag
wijd zijn kleurige wieken
en jij zult hem zien,
daarginds
in de vlakten
in het verre land,
Holland...

Bozo Milacic.

Boeken om te lezen . . en andere

ONRUST OP JAVA — Uit het leven van Dipanegara.

(S. van Praag, Nederlandse Keurboekerij, *f* 6.90).

„Want een persoon, die in vrijwel al onze geschiedenisboeken slechts in het voorbijgaan genoemd wordt en ik kan natuurlijk niemand anders bedoelen dan de hoofdfiguur uit dit Java-drama, Dipanegara, kreeg voor mij een betekenis die ik — het zij weer tot mijn schande gezegd — nooit te voren aan een Javaanse persoonlijkheid had toegekend. Want niet alleen, dat bij de studie zijner gedenkschriften, zijn contouren voor mij zó duidelijk en vastomlijnd werden, als dit maar zelden bij een Oosterse geschiedenisfiguur het geval is; ik leerde ook een mens kennen, die bij al zijn zwakheden, zo torenhoog uitstak boven zijn Hollandse en Hollands-Indische tijdgenoten, dat ik mij steeds weer verbazen moest dit nergens aangeduid te vinden".

Dit schrijft S. van Praag onder andere in de inleiding van zijn ongetwijfeld belangwekkende studie over Dipanegara en over de periode, waarin deze grote held in de Indonesische geschiedenis geleefd heeft. En zoals het hem gegaan is, zo zal het vele rechtschapen Nederlanders gegaan zijn, die een nadere studie van Dipanegara hebben gemaakt.
Vraagt men nu iedere H.B.S.-leerling, zowel in Nederland als in het vooroorlogse Indonesië, die zijn eind-examen gedaan heeft, wat hij weet van Dipanegara, dan zal men in bijna alle gevallen tot antwoord krijgen: „O, dat is de een of andere opstandige inlandse prins geweest, die Sultan van Djokja wilde worden en het Nederlandse gezag probeerde te ondermijnen". Meer niet! Dit typeert en veroordeelt tevens het Nederlandse geschiedonderwijs op de middelbare scholen, vooral in Indonesië.
Terwijl de Nederlander en ook vele Indonesiërs, die op Nederlandse scholen hun opleiding hebben gehad, zo goed als niets weten over Dipanegara, leeft deze grote figuur diep in de harten van iedere Indonesische nationalist en niet alleen in deze harten, maar ook in die van het gewone volk, van de grote massa. Het aantal verhalen en legenden over Dipanegara, dat van geslacht op geslacht wordt overgeleverd, is ontelbaar. Hoe kan het ook anders, want Dipanegara was de held van het gewone volk. „De oorzaak van mijn kommer ontsproot uit het waken tegen de verdrukking der kleine lieden en de verderving mijner landen, dewijl door de maatregelen des bestuurs de kleine lieden veel ellende leden en huis en hof verlieten, zodat de aanplantingen te gronde gingen in de hoofdplaats en de dessa's.....", zo schreef deze vrijheidsheld eens aan generaal De Kock.
Dipanegara is het symbool van de Indonesische vrijheidsstrijd geworden. Wanneer men het gebouw van een Indonesische vereniging of partij binnentreedt, dan ziet men daar aan de muur een portret van Dipanegara nimmer ontbreken. De vermaardheid, die deze held alom geniet in Indonesië, manifesteert zich telkenjare in de herdenking van de sterfdag van Dipanegara op 8 Februari, een herdenking, welke nog altijd in ere wordt gehouden. Want de grootheid van Dipanegara zien de Indonesiërs juist in zijn strijd voor het verdrukte volk, vanwege zijn moed, standvastigheid, t.o.v. pogingen tot omkoperijen, en zijn kunnen.

De studie van S. van Praag, die de figuur van Dipanegara geheel anders belicht, dan de leerlingen op school en vaak ook op de universiteiten voorgekauwd wordt, is zo belangwekkend, omdat hier een poging gedaan wordt de grootheid van deze „Djokjase opstandeling" in het juiste daglicht te stellen en tot wat de schrijver noemt „eerherstel" van Dipanegara.

S. van Praag beperkt zich niet alleen tot het belichten van de jeugd van de held tot aan het uitbreken van de Java-oorlog, maar hij heeft vooral een groot deel van zijn werk gewijd aan de behandeling van de economische achtergronden, die geleid hebben tot de Java-oorlog van 1825 tot 1830, de grote brand, waarin Dipanegara de aanvoerder van het volk is geweest. De bestudering van deze economische achtergronden, van de onmenselijk zware lasten, die op de massa drukken, is noodzakelijk wil men de figuur van Dipanegara en de grote verbondenheid tussen hem en het volk volledig begrijpen, en in de Djokjase prins niet alleen maar zien een „opstandeling", die de oorlogsbanier tegen het Nederlandse gouvernement ontplooid heeft, omdat dit een weg door Dipanegara's tuinen wilde aanleggen.

Bij de bestudering van de figuur van Dipanegara heeft S. van Praag vooral gebruik gemaakt van de eigen Javaanse geschiedschrijving — de in Nederland zo weinig bekende Babads — in het bijzonder die van Dipanegara zelf en van zijn tegenstander Tjakranegara, die aan de zijde der Nederlanders heeft gestaan. Belangrijke en belangwekkende resultaten zijn uit de raadplegingen van deze Babads in het boek neergelegd, o.a. wat daaruit is gebleken van de liefde en aanhankelijkheid van het volk voor Dipanegara.

Ongetwijfeld is het boek in de eerste plaats van groot belang voor hen, die een studie maken van de „Indische geschiedenis", voor hen, die als „Indisch bestuurs-ambtenaar" door het gouvernement opgeleid worden en die, omdat zij volgegoten worden met „Indische deskundigheid", juist geen flauw benul hebben van de grootheid en waarde van Dipanegara.

Dan is het boek van groot belang voor al degenen, die meer willen weten en een studie wensen te maken over deze figuur, over de motieven en de achtergronden die hem tot de opstand gedreven hebben.

BONTORIO — H. J. Merlijn (Uitg. Contact, *f* 4.90).

Er hebben gedurende de meer dan 300-jarige Nederlandse overheersing van Indonesië vele grote en grootse gebeurtenissen plaatsgevonden, waarvan men in Nederland zo goed als niets weet. En dat weinige, wat men er over geleerd heeft, is in bijna alle gevallen juist datgene wat men eigenlijk niet hoefde te weten.

Zo is het met Dipanegara, de held in de Java-oorlog 1825—1830, zo is het met de worsteling van het Atjehse volk tegen de Nederlandse overheersing en met de opstand van Bone.

Bontorio nu is één van de weinige historische romans, die dergelijke gebeurtenissen behandelen. Het boek verhaalt van de opstand van het koninkrijk Bone in Zuid-Celebes, van het leven van Bontorio, de generaal van de koning van Bone, die de Nederlanders gevoelige nederlagen heeft weten toe te brengen.

Het is goed om deze uitstekend beschreven episode van de koloniale onderdrukking te lezen, mits men voor ogen houdt, dat de schrijver uiteindelijk toch op het standpunt staat, dat de Nederlandse overheersing noodzakelijk was om orde en rust te brengen, en dat er intussen wel het een en ander veranderd is. Weliswaar niet in de samenwerking van de concurrerende onderdrukkers, maar wel in de algemene maatschappelijke verhoudingen, die in dit boek buiten beschouwing bleven.

„INDONESIE SCHRIJFT", (Uitg. J. M. Meulenhoff).

Onder deze titel heeft de uitgeverij Meulenhoff een overdruk uitgegeven van een bijzonder nummer (Augustus—September 1947) van het algemeen cultureel maandblad „Criterium".

Zij is een verzameling van beschouwingen, brieven, novellen en gedichten, alle door Indonesiërs geschreven, waaronder enkele jongeren.

AMIR

PURITEINEN EN PIRATEN.

S. Vestdijk (Uitg. W. L. Salm & Co.).

Men moet iets van de jongen in zich hebben om de puriteinse roverijen van onze dagen een paar uur te kunnen vergeten voor de romantiek uit de tijd toen piraten nog mannen met baarden waren. Vestdijk was jong genoeg om zich bezig te houden met de geheimzinnige „Merrimac" en haar bemanning, die in 1718 de Atlantische Oceaan bezeilden met edele zeeroversbedoelingen. Men zou het misschien niet van hem verwacht hebben. Hij was door zijn werk al ingedeeld bij de ernstige en waardige literatoren en nu kwam hij plotseling uit een heel andere hoek. Waarmee wij niet willen zeggen, dat hij deze keer niet ernstig of zelfs niet waardig zou zijn, maar wel, dat wij in deze paar regelen alleen dit boek en niet de schrijver ervan kunnen bespreken.
Vestdijk heeft zich grondig verdiept in scheepsbouw, zeilvaart, piratengewoonten, schurkerijen van nette handelslui en weet daar uitvoerig van te vertellen. Hij doet ons weinig te kort: muiterijen, vechtpartijen, stormen aan wal en op zee, gedode schurken, fatale vrouwen, kuiperijen der Boston-élite, een proces met dreigende galg, de triomf van trouwe vriendschap en liefde, alles wat er bij hoort is er. Dat hij zelf niet geheel met hart en ziel in deze romantische avonturen is opgegaan, lijkt ons geen nadeel. Vestdijk blijft Vestdijk, ook al zie je hem van de andere kant. Men kan dit verhaal anders vertellen, maar met dit flegma en een vleugje ironie voldeed het ons best.

B. H.

CLOCHEMERLE.

G. Chevallier (A. J. G. Strengholt, *f* 6.90).

Een boekje, dat we met zeer veel plezier gelezen hebben. Raak worden de verhoudingen in het kleine gehucht Clochemerle geschilderd, waar een strijd ontbrand tussen de vooruitstrevende groep en de kerk rondom de vraag of op het marktterrein een urinoir geplaatst moet worden of niet. Geestig zijn de beschrijvingen van manipulaties die van weerszijden worden ondernomen om de plannen door te zetten. Kostelijk zijn de beschrijvingen van de „strebereien" der dorpsnotabelen tot aan ministers toe, die menen dat ze door hun houding promotie kunnen maken.
De beste waardering voor het boek van Chevallier is wel, dat op het ogenblik in Frankrijk 6 ministers zich bezig houden met de vraag of de film, die gemaakt is van het boek, wel vertoond mag worden, vanwege zijn uitbeelding van ministers en de kerk.
Dit onderzoek vormt als het ware een niet door de schrijver, doch door de regering geschreven laatste hoofdstuk van het boek.

VERBEELDING ALS WAPEN.

Floris B. Bakels. (Uitg. Tjeenk Willink, *f* 3.50).

Een bundel schetsen, geschreven tijdens de gevangenschap van de schrijver. Op zich zelf een prestatie om te midden van alle ellende van kampen en gevangenissen de verbeelding als wapen te gebruiken om zichzelf te beschermen en daarmee een aantal weloverwogen mooie dingen te schrijven over bloemen ,tomaten, wespen, zonsopgangen enz. Maar van een boekje, dat begint met een appèl in Amersfoort en daarbij meteen de sfeer weet te raken, die op die appèlplaats heerste, verwacht men toch dat de mooie woorden en prachtige volzinnen ook een keer werden gebruikt om een aanklacht te schrijven tegen degenen, die al het mooie en goede op de wereld met hun spijkerlaarzen kapot trapten. Dat deed Bakels niet en daarom voelen wij er weinig voor om een boekje, dat geschreven werd tijdens de gevangenschap, alleen daarom mooi of nuttig te vinden.

J.S.

Van maand tot maand

Sinds ons laatste maandoverzicht is heel veel gebeurd, dat nieuw licht kan werpen op de internationale krachtsverhoudingen en de politiek der binnen- en buitenlandse reactie. Wat heeft de gemoederen bezig gehouden?

In de eerste plaats het vredesoffensief der Sowjet-Unie. Vervolgens de conferentie van Londen inzake Duitsland, de uitwerking van het militaire pact van Brussel, de door het Huis van Afgevaardigden voorgestelde korting van 25% op het Marshall-plan en de daarmede in verband staande verdragen, die elk Marshall-land afzonderlijk volgens de voorschriften van Washington heeft te tekenen.

Al deze zaken staan in onderling verband, zoals wij onmiddellijk zullen zien. Maar men kan daarvan ook niet los zien zulke eisen, als die ons land door België werden gesteld, evenmin als het door de ministers Drees en v. d. Brink gestelde vooruitzicht van massa-werkloosheid, toenemende concurrentie (met alle gevolgen van dien voor de middenstand) en huurverhoging.

Het vredesoffensief der Sowjet-Unie verdient allereerst onze aandacht. In ons vorig overzicht wezen wij er reeds op, dat de nota-wisseling te Moskou vooral de innerlijke zwakte van het Amerikaanse stelsel heeft blootgelegd. Maar het is nog steeds waar, dat het imperialisme in wezen slechts één uitweg uit zijn moeilijkheden kent: oorlogsvoorbereiding en oorlog. Wat na de nota-wisseling is gebeurd, onderstreept in elk geval het feit, dat men hier van Amerikaanse zijde met een plomp opgezette manoeuvre had te maken, die door Truman in hoofdzaak als een truc in zijn eigen verkiezingscampagne was gedacht.

M. Marinin wijst er in het orgaan van de Negen Communistische Partijen, „Voor een duurzame vrede, voor een volks-democratie", op, dat Truman en zijn regering bij de indiening van het Amerikaanse voorstel te Moskou slechts met twee mogelijkheden rekening heeft gehouden: Verwerping of aanvaarding!

In het geval, dat de Sowjet-regering het voorstel zou verwerpen, zou Truman de wereld vertellen, dat de Sowjet-Unie geen vrede wil. In het tegenovergestelde geval rekende men in Washington op langgerekte geheime besprekingen, die onderbroken of afgebroken konden worden, wanneer men daarvoor het ogenblik geschikt achtte. Vervolgens kon men de Amerikaanse kiezers mededelen, dat Truman vergeefs vredespogingen heeft gedaan, teneinde stemmen te winnen.

Marinin wijst er op, dat Truman een derde mogelijkheid over het hoofd heeft gezien, die dan ook door de Sowjet-Unie werd gekozen. En dat is de werkelijke oorzaak van de woede, waarmede de publicatie van de briefwisseling tussen Bedell Smith en

Molotof werd begroet. Washington, dat voor Moskou een val had voorbereid, geraakte er zelf in. Men had gehoopt, de Sowjet-Unie als oorlogsstichter te kunnen brandmerken en men bereidde de wereld het grandioze schouwspel, de Amerikaanse politiek ten toon te stellen. De „Washington Star" schreef toen, dat de Amerikaanse diplomatie in de laatste drie jaar een lange keten van tragische vergissingen en grove blunders is geweest en het blad noemde de nota van Bedell Smith de grootste blunder van allemaal.

Maar het was juist op het ogenblik, dat Truman deze blunder beging, dat hij de grootste oorlogsbegroting in vredestijd indiende en daarmede de stelling bevestigde, dat de Amerikaanse reactie geen vrede wenst en dat zij op oorlog, als laatste redmiddel van het stelsel, uit is.

In het kader van dit perspectief behoren zowel de Londense besluiten als het Marshall-plan, waarvan de Londense besluiten slechts een onderdeel vormen, gezien te worden.

*

Het Marshall-plan heeft het uiteindelijke doel om het gehele economische en politieke leven van West-Europa ondergeschikt te maken aan de belangen der Amerikaanse monopolisten. Duidelijker dan ooit is dit streven naar voren gekomen in de tweezijdige verdragen, die Washington aan de zestien Marshall-landen wil opdringen en die de Manchester Guardian aanleiding hebben gegeven om ronduit te verklaren, dat Moskou gelijk had, toen het zei, dat het Marshall-plan dient om in de binnenlandse aangelegenheden van de landen van West-Europa in te grijpen.

De hierboven reeds gememoreerde eisen van België aan ons land zijn feitelijk door de ontwerpers van het Marshall-plan geïnspireerd. Want het idee van het vormen van een economische „Groszraum", zoals de Benelux er een zou moeten worden, is door de Amerikanen van de Nazi's overgenomen om hun infiltratie-politiek te vergemakkelijken.

Terloops moet er hierbij op worden gewezen, dat het hele verloop van de Benelux-besprekingen een sprekend symptoom voor de groeiende innerlijke tegenstellingen van het kapitalistische stelsel is, tegenstellingen, die of niet opgelost kunnen worden, of op een wijze, dat één der partners eraan te gronde gaat. Het is nuttig om de mededelingen, die de ministers Drees en Van den Brink onlangs inzake de huurverhoging, de afschaffing van de prijssubsidies en de komende werkloosheid deden, in dit verband te zien. Want er blijkt, dat de Belgen als voorwaarde voor het totstandbrengen van de economische unie tussen beide landen juist de afschaffing van subsidies op de levensmiddelen en de huurverhoging hebben geëist. Het prijspeil in België is belangrijk hoger dan in ons land. Maar ook de lonen zijn er hoger. Het Parool heeft onlangs uitgerekend, dat de eerste levens-

behoeften, zoals brood, melk, vlees en kolen, tezamen 15 tot 20 procent duurder zijn dan in Nederland. Teneinde bij het afschaffen van de tolgrenzen met Nederland te kunnen blijven concurreren, moeten de prijzen voor deze eerste levensbehoeften in ons land omhoog. In het bijzonder eisen de Belgen een verhoging van de kolenprijzen, welke verhoging onvermijdelijk een prijsverhoging van a l l e overige producten ten gevolge moet hebben. Ten koste van de massa van onze werkende bevolking en ten bate van een kliek machtige Belgische ondernemers. Anderzijds mogen de lonen bij ons niet omhoog gaan. Ook dat is een voorwaarde en de keerzijde van de medaille voor de Belgische arbeiders is, dat hun lonen, volgens de plannen althans, circa 20 procent omlaag moeten. Wij veronderstellen, dat de grote stakingen van het jongste verleden voor de Belgische ondernemers wel een belangrijke les zullen zijn, maar zo ziet de catastrophe-politiek van de reactie er uit. Zij verstrikt zich meer en meer in haar eigen moeilijkheden.

Ook de Londense besluiten moeten in het kader van de strategische overwegingen van Washington worden bekeken. Zoals bekend, is de hoofdinhoud van deze besluiten, om aan de wederopbouw van de oorlogsindustrie in het Roergebied de voorkeur te geven boven alle overige West-Europese landen. Zij houden verder in, dat de oude industriegarde van Hitler, onder leiding van de Krupps, Thyssens, Stinnes, opnieuw de taak krijgen om als gendarmes van Europa op te treden. Maar op dit punt kwam het Franse volk in verzet tegen de Amerikaanse plannen. Zelfs de Franse reactie redeneerde: Het is weliswaar een uitstekend idee om de Roerindustrie als stormram tegen de Sowjet-Unie te gebruiken, maar wat gebeurt er als ze weer op eigen benen staat? Zal Frankrijk de vierde inval beleven? De heren zijn dus (overigens volkomen terecht) enigszins huiverig voor hun nieuwe bondgenoot, die 70 jaar lang hun aartsvijand is geweest.

*

Het is tegenwoordig reeds een gewoonte geworden om z.g. streng-objectieve strategische beschouwingen over de kansen van een derde wereldoorlog te leveren. Zelfs de deftige N.R.C. doet hieraan mee, in navolging van Het Vrije Volk en de Newsweek, die daarvoor door de Sowjet-Unie tot de orde zijn geroepen. Merkwaardig is evenwel de overeenstemming, die in militaire kringen bestaat, wanneer men het heeft over de kansen van zulk een oorlog. Pierre Cot, de Franse oud-minister van Luchtvaart, schrijft in een zeer lezenswaardig artikel in „Action", dat de Anglo-Amerikanen rekening houden met het feit, dat de Sowjet-Unie, in geval van oorlog, op zijn minst 175 modern uitgeruste divisies tot zijn beschikking heeft en dat blijkens de ervaringen uit de laatste oorlog omtrent de kwaliteit van de Sowjetdivisies geen twijfel meer kan bestaan. Hij wijst er verder op,

dat de Sowjet-Unie in de tweede wereldoorlog 85 procent van het geweldige Duitse oorlogsapparaat heeft gebonden en dat de Amerikanen nooit in staat zouden zijn geweest hun landingsleger naar Normandië te brengen, indien deze 85% ter beschikking van de Duitse generaals in het Westen hadden gestaan.

Maar in het licht van deze militair-strategische overwegingen wordt ook de politiek van Amerika duidelijk. Waarom wensen zij de Krupps opnieuw een economisch overheersende positie in Europa te geven? Omdat dit volgens hun berekeningen de enige mogelijkheid is het Roergebied opnieuw tot wapenarsenaal tegen de Sowjet-Unie te maken. De mogelijkheid, dat het Roergebied wederom allereerst tegen Nederland, België en Frankrijk zal worden ingezet, met een nieuwe bezetting van ons land door de Duitsers, deze mogelijkheid deert de Amerikanen niet!

Maar dezelfde militair-strategische overwegingen verklaren ook de voorlopige weigering van Washington een garantie te verlenen aan de ondertekenaars van het militaire pact van Brussel.

Sir Templewood, beter bekend onder de naam van Samuel Hoare, de Engelse oud-ambassadeur in Madrid, onthulde onlangs in de „Sunday Dispatch", dat Amerika deze garantie zolang weigert als de ondertekenaars van het pact van Brussel weigeren om Franco Spanje, evenals het West-Duitsland van Krupp, als nieuwe bondgenoot te aanvaarden, want in de oorlogsberekeningen van de Amerikaanse generaals dienen de Pyreneeën als laatste „verdedigingslinie" tegen de overigens onweerstaanbaar geachte opmars van de Sowjet-legers. Spanje zou dan de laatste basis zijn voor de Amerikaanse legers, van waaruit zij Europa hopen land voor land terug te veroveren.

Het cynisme van al deze bespiegelingen blijkt uit het onweerlegbare feit, dat de Sowjet-Unie slechts denkt aan het behoud van de vrede in de wereld. De belangrijkste kans om de vrede te behouden en de mensheid deze verschrikkelijke oorlog te besparen, aldus zegt Pierre Cot, is de koelbloedigheid en helderheid van de politiek der Sowjet-Unie, haar kalmte, die staat tegenover de oorlogshysterie van de Amerikaanse reactie en haar aanhang.

*

De helderheid van deze politiek kwam bijzonder duidelijk tijdens en na de notawisseling tussen Amerika en de Sowjet-Unie tot uitdrukking. Men behoeft slechts te denken aan het bezadigde antwoord van Stalin aan Wallace, waarin hij o.m. zeide:

„Men kan accoord gaan met het program van de heer Wallace of het verwerpen. Maar één ding is aan geen twijfel onderhevig: Geen enkele staatsman die de zaak van de vrede en samenwerking der volkeren ter harte gaat, kan dit program terzijde leggen, omdat het de verwachtingen en de hoop van de volkeren op versterking van de vrede weerspiegelt en ongetwijfeld de ondersteuning van millioenen gewone mensen zal vinden."

De Amerikaanse regering heeft het idee van tweezijdige besprekingen verworpen onder het voorwendsel, dat ook andere volkeren bij de problemen betrokken zijn, die bij deze besprekingen ter sprake moeten komen. Volkomen terecht schrijft het tijdschrift „Nieuwe Tijden" echter:

„Het is duidelijk, dat deze verklaring van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken fundamenteel in tegenspraak is met de nota van de Amerikaanse regering van 4 Mei j.l. (Bedoeld is de nota van Bedell Smith), die als een vanzelfsprekendheid tweezijdige onderhandelingen vooronderstelde, toen daarin het voorstel gedaan werd om de bestaande tegenstellingen te regelen."

Maar de Amerikaanse monopolisten wensen deze tegenstellingen niet te regelen, omdat een vreedzame oplossing van het geschil met de Sowjet-Unie niet overeenstemt met hun politiek van oorlogsvoorbereiding.

De Sowjet-Unie laat zich daardoor niet van de wijs brengen. Onverstoorbaar gaat zij voort met haar vredesoffensief. Wanneer in de Berlijnse bladen berichten verschijnen, waarin het beëindigen van de bezetting der Duitse zones wordt bepleit, dan is dit volkomen in overeensemming met de pogingen van de Sowjet-Unie om conflictstof op te ruimen. In overeenstemming daarmede zijn haar krachtige verklaringen en eisen inzake de Joods—Arabische oorlog in Palestina, die er op gericht waren allereerst het conflict te voorkomen en later zo snel mogelijk een eind te maken aan de oorlog, die tegen haar wil door de Engelsen was geprovoceerd. Haar protest-nota aan de Nederlandse regering, waarin de schandelijke oorlogsophitsing van Het Vrije Volk wordt veroordeeld, dient ongetwijfeld beter de instandhouding van de vrede, dan de milliarden, die Amerika voor oorlogsvoorbereidingen uitgeeft. In het kort, sinds de bevrijding, toen de Sowjet-Unie haar resolutie tot beperking van de bewapening bij de vergadering van de Verenigde Naties indiende, heeft zij consequent een vredespolitiek gevolgd, die door haar duidelijkheid en eenvoud voor een ieder begrijpelijk was.

Het cynisme van de oorlogsstokers daarentegen bijkt uit het feit, dat zij ons land, evenals de rest van West-Europa, aan de gevolgen van een door hen geprovoceerde oorlog willen blootstellen. De millioenen doden, het lijden en de smart der volkeren vormen slechts een ondergeschikt detail van hun plannen. Belangrijker dan dit soort overwegingen is voor hen de vraag: Hoe de West-Europese volkeren rijp kunnen worden gemaakt voor het aanvaarden van het Spaanse fascisme en de vaders van het Spaanse Nazi-dom als bondgenoten in de strijd voor het behoud van hun „beschaving". De kosten zijn voor ons. Want het is niet alleen het verlangen van Amerika om Franco-Spanje in dit nieuwe oorlogsfront in te schakelen, dat de reden voor het weigeren van de garantie is geweest. Waarom zouden zij zulk een hopeloze zaak als een oorlog tegen de Sowjet-Unie — dat toch

het uiteindelijke doel van het militaire pact van Brussel is — garanderen en financieren, wanneer zij reeds van tevoren hebben uitgemaakt, dat de „offensieve legers", waarvan mannen als Vorrink dromen, toch binnen enkele maanden in de Atlantische Oceaan zijn gedreven, of als laatste toevlucht achter de Pyreneeën, bij vader Franco kunnen verdwijnen?

Zo zijn de gedachten van de vertegenwoordigers van een stelsel, dat zijn onvermijdelijke ondergang tegemoet ziet. Hoe hopelozer voor hen de situatie wordt, hoe waanzinniger en avontuurlijker worden hun plannen.

Maar gelukkig zijn dit slechts plannen en wensdromen. Want het vredesoffensief der Sowjet-Unie wordt gedragen door de millioenen aanhangers van het socialisme in Oost- en West-Europa en de vroegere koloniale landen in Azië en door de millioenen, die in het hart van de Amerikaanse reactie, de Verenigde Staten zelf, voor het behoud van de vrede strijden. De oorlogsstokers zouden eerst deze millioenen legers schaakmat moeten zetten. Maar dat is een taak, die boven de krachten van de reactie uitgaat.

Blokkade van de overvloed

Door hun snelle economische vooruitgang gaan de volksdemocratieën in Oost- en Zuidoost-Europa een steeds grotere rol spelen in de Europese economie, ondanks de pogingen van de Amerikaanse monopolies om ze te isoleren en te omringen met een financiële en economische blokkade. Zelfs de dollarmagnaten zijn niet sterk genoeg om de economische banden te verbreken, die in de loop van de geschiedenis tussen de verschillende delen van het Europese vasteland tot stand zijn gekomen.

Het is vóór alles West-Europa, dat te lijden heeft van de scheuringspolitiek in Europa. Eén van de vele voorbeelden is de toestand van de Europese steenkoolmarkt. Terwijl de Amerikanen de steenkool in West-Europa rantsoeneren stijgt de productie en de export van steenkool in Polen met de dag. Het is duidelijk, dat de pogingen om de buitenlandse handel van Polen te belemmeren in de eerste plaats dié landen schaden, waar, onder druk van Amerika, een politiek van handelsdiscriminatie ten opzichte van de Oost-Europese landen wordt gevoerd.

Dit geldt ook voor de toevoer van levensmiddelen. De mogelijkheden voor de productie van voedingsmiddelen in de volksdemocratieën zijn enorm. Voor de oorlog leverden zes Oost-Europese en Zuidoost-Europese landen tezamen 46 millioen ton graan per jaar, of ongeveer 37% van de gehele graanproductie in Europa. Dank zij de grote agrarische hervormingen, die in deze landen zijn doorgevoerd, zal hun capaciteit om graan te exporteren nog belangrijk toenemen. Een toename van slechts 15 à 20% zal de volksdemocratieën in staat stellen om te voorzién in meer dan de helft van de graanbehoefte van West-Europa, met inbegrip van Groot-Brittannië. **De landen van West-Europa veroordelen zich zelf tot een toestand van chronische ondervoeding, wanneer zij zich afsnijden van de voedingsbron in Oost-Europa, ten gunste van de Amerikaanse exporteerders.**

A. SERGEJEW

De verpauperisering van het platteland

Men hoeft geen groot kenner van de toestanden op het platteland te zijn, alleen het ordenen van de lawine van feiten en gegevens is al voldoende om tot de conclusie te komen, dat ons landbouwraderwerk bezig is volkomen vast te lopen.

Niet alleen gaat de productie achteruit (vooral wat onze veestapel betreft, dus de belangrijkste voedingsmiddelen boter, vlees, kaas, melk, eieren) even schrikbarend is de volkomen verarming van het platteland, als gevolg van het fatale regeringsbeleid.

Het is een bekend feit, dat in ieder kapitalistisch land de industrie zich steeds ontwikkelt ten koste van de landbouw, dat het aantal arbeidskrachten op het platteland dus steeds afneemt. Maar het is de vraag of het tempo, waarin dit nu gebeurt, geen grote moeilijkheden voor onze landbouw met zich mee zal brengen. Het lijkt er in elk geval erg op, dat het land ontvolkt wordt.

Aan de hand van een paar cijfers wordt dit duidelijk. Het aantal medewerkende gezinsleden op de boerderijen (dus boerenzoons en boerendochters, waarschijnlijk in hoofdzaak van de kleine zandbedrijven) is van 1940 tot 1947 verminderd van 307.000 tot 199.000; het aantal vaste landarbeiders van 124.000 tot 123.000; het aantal losse landarbeiders van 204.000 tot 183.000 en het aantal gezinsleden dat nu en dan meewerkte van 51.000 tot 31.000. In totaal dus een achteruitgang van het aantal arbeidskrachten van 150.000.

Welke oorzaken hebben tot deze achteruitgang geleid?

In de eerste plaats stoten wij daarbij op het funeste prijzenbeleid dezer regering. Haar taak was de winsten te beschermen en de lonen laag te houden. De grote massa van kleine boeren werd daar in eerste instantie de dupe van.

Haar producten moesten onder de kostprijs geleverd worden. Het gevolg was, dat vele bedrijven op de zandgronden en ook veeteeltbedrijven met verliezen van meer dan *f* 100 per ha werkten. De rapporten van het Landbouw Economisch Instituut spreken in dat opzicht boekdelen. Dat ze daarbij nog te kampen hebben met verminderde afzet, stijgende pachtprijzen, zware belastingen, dure kunstmest en veevoer, helpt slechts hun val in het proletariaat te versnellen.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat de grote massa van deze zoons van kleine boeren zich helemaal van de landbouw afkeren en in de industrie hun bestaan zoeken, terwijl ook grote groepen kleine boeren zelf niet meer zoveel uit hun bedrijf kunnen halen, dat zij ervan kunnen leven. Er ontstaat dus in bepaalde streken een aanzienlijk overschot aan klein-boeren. Het Rijksarbeids-

bureau bepleit dan ook industrievestiging in de volgende gebieden: N.O. van de Veluwe, Achterhoek, Overijsel, Noord-Limburg, de zandgronden van Noord-Brabant, Friesland en Drente. Men laat er zich niet over uit, welke industrieën men moet bevorderen.

Op deze wijze tracht de industrie op dit moment aan de nodige goedkope arbeidskrachten te komen; vele grote bedrijven worden gedecentraliseerd en naar het land overgebracht, andere trekken de arbeiders met bussen, schone beloften en zelfs huizen naar zich toe. Hoewel het boerenberoep over het algemeen vrij gesloten is, d.w.z., dat de boeren niet gauw het bedrijfje in de steek laten, illustreert het hun armoede, dat ze nu in zo grote getale naar de industrie trekken.

Het jaarverslag van het Gew. Arbeidsbureau te Enschede zegt hierover:

> „Vele kleine boeren en boerenzoons gaan in verband met de minder gunstige toestand in het landbouwbedrijf en met het oog op de betere sociale voorzieningen (o.m. kinderbijslag) er toe over hun heil te zoeken in de industriebedrijven".

Evenmin als de industrie onder het kapitalisme, ontwikkelt de landbouw zich gelijkmatig. De rijke boeren op de zeekleigebieden, hoewel zij verleden jaar rustig meeschreeuwden in het koor van hen die het werkelijk slecht hadden, maken zich niet bezorgd. Komen zij eens een beetje in het nauw, dan kunnen ze het nog altijd rustig afwentelen op de landarbeiders. Net als alle kapitalisten is hun principe winst maken. Dat bereiken zij door minder loon te betalen en door minder arbeidskrachten aan het werk te houden, evenwel met dezelfde prestatie. In het Gronings Landbouwblad van 30 Jan. 1946 lazen wij daarover de volgende interessante bijzonderheden.

Tot nu toe werd aangenomen, dat op een klei-akkerbouwbedrijf een volslagen arbeidskracht per 8 ha. noodzakelijk was. Op grond van rapporten, uitgebracht door diverse Groningse boeren, acht men het mogelijk bij gedeeltelijk mechaniseren en zonder veel bedrijfsverandering dit aantal terug te brengen tot één op elke 10 à 12 ha. en zelfs tot één op 20 ha. bij volledige mechanisatie, dus vijf arbeiders per 100 ha. (Ter vergelijking: Op de bedrijven van 1—5 ha. werken 70 beroepspersonen op 100 ha.). In dit artikel geven zij tevens de mogelijkheden aan, om een kleine kern vaste arbeiders zo productief mogelijk te gebruiken. Voorop staat daarbij, dat men van zo weinig mogelijk hulp van losse arbeidskrachten gebruik wil maken.

Naar het schijnt, hebben de Groningse boeren niet gewacht om dit principe door te voeren. Zo waren er op 1 Februari van dit jaar bij gunstige weersomstandigheden bij het districts-arbeidsbureau te Winschoten, dat alle gemeenten van het Old-Ambt omvat, 1593 werkzoekenden ingeschreven, waaronder 968 landarbeiders. In vergelijking met voorgaande wintermaanden blijkt de werkloosheid er ernstig toe te nemen. Men verwacht dan ook, dat het Old-Ambt net als vroeger weer een gebied wordt met een

beduidend overschot aan arbeidskrachten gedurende een groot gedeelte van het jaar. En dat is op meerdere plaatsen het geval. In Zeeland was zelfs vorig jaar in het drukke seizoen een overschot aan landarbeiders, o.a. op Noord-Beveland, Schouwen en Duiveland.

Landelijk zien we het volgende beeld van het aantal werklozen in de landbouw:

31 Jan. 1947	10.877
31 Dec. 1947	11.441
31 Jan. 1948	16.135

Een aanzienlijke stijging dus. Om de landarbeiders in de industrie onder te brengen is natuurlijk moeilijker, omdat men in de zomermaanden altijd met een groot tekort te kampen heeft. Ook dit jaar moeten er weer oogstcolonnes worden georganiseerd. Daarom worden ze in de D.U.W. ingeschakeld. De D.U.W. blijkt daarbij hoe langer hoe meer een project in het regeringsbeleid te zijn, om druk uit te oefenen op de landarbeiderslonen. Men gaat daarbij ongeveer van de volgende redenering uit: Als ze in de D.U.W. slechts 60 cent verdienen, zullen ze gauwer genoegen nemen met 64 of 68 cent bij de boeren. Dat is geen vreemd verschijnsel voor de landarbeiders. Reeds vanaf 1820 is hun geschiedenis gekenmerkt door zorg, armoede en werkloosheid. Zelfs in goede jaren was hun toestand nooit rooskleurig. Voortdurend deden er zich conflicten onder de landarbeiders voor, nu eens in Groningen, dan weer in Friesland of op de Zuid-Hollandse eilanden. Het felst waren de botsingen altijd in het Noorden. Dit is niet verwonderlijk, als men de geldige loonklassen bekijkt:

Wieringermeer	80 ct.
Noord-Oost-polder	78 ct.
Nrd. en Zuid-Holland	70—72 ct.
Groningen, Friesland	
Drente, Brabant enz.	68 ct.

*

Ondanks de opvoering van de landbouwtechniek, ondanks de hoge vlucht van onze landbouwwetenschap, gaat het proces van verarming van het platteland in toenemende mate verder.

De enigen, die van de armoede-politiek dezer regering profiteren, zijn de industriekapitalisten. Zij maken gebruik van de nood der kleine boeren en landarbeiders door zich voor een spotprijs van hun arbeidskracht te voorzien.

Deze regering ziet geen uitweg meer voor onze landbouw. In tal van officiële toespraken over onze landbouw klinkt dan ook een ergerlijk pessimisme door. Ook Drees heeft het in zijn onlangs gehouden persconferentie onomwonden toegegeven. Voor onze landbouw is er geen toekomst. En zijn oplossing is: emigreren.

Inderdaad, als ons land fruit invoert uit Amerika, als het kersen ontvangt uit België, groente bijna voor niets exporteert, als het

genoegen neemt met melkpoeder uit het Marshall-land inplaats van veevoer, als het de raad van overzee opvolgt en extensieve landbouw gaat beoefenen inplaats van de zuivelproductie te bevorderen, als de binnenlandse afzet geremd wordt door vermindering van de koopkracht, als de boeren en tuinders uitgezogen worden door hoge belastingen, kortom, als deze regering op alle mogelijke manieren voortgaat de kleine boeren, tuinders en landarbeiders van hun broodwinning te beroven, dan is er geen bestaan meer voor hen in Nederland.

Maar het kan anders en beter. Door de landarbeiders werk en de kleine boeren meer grond te geven. Meer dan 350.000 ha. beste cultuurgrond liggen te wachten op aanwinning; ongeveer een millioen ha. komt in aanmerking voor ruilverkaveling, hetgeen een oogstvermeerdering betekent die overeenkomt met de oogst van 200.000 ha. land. En dan moet dit niet uitgevoerd worden door de D.U.W., maar als vrije arbeid tegen volwaardig loon; en het ontgonnen en verkavelde land moet niet aan de grote boeren, zoals dat nu het geval is, maar aan de kleine worden uitgegeven.

Waarom ook onze handen niet eens uitgestoken naar die 132 grootgrondbezitters, die volgens de statistiek van 1945 ieder gemiddeld 315 ha. vruchtbaar land hebben? D.w.z., dat ieder van hen evenveel heeft als 126 boeren met gemiddeld 2½ ha. land, waarvan er in ons land 103.471 zijn. Dat zijn dan alleen nog maar de grootgrondbezitters, die zelf het land bewerken. Hoeveel zijn er niet, die het in kleine percelen verpachten (de helft van onze boeren zijn pachters)?

Het zijn in de eerste plaats de pachten en de hypotheken, die de kleine boeren drukken. Deze kunnen en zullen worden afgeschaft wanneer de werkende bevolking de grond opnieuw verdeelt in lonende gezinsbedrijven, die het onbezwaarde eigendom vormen van de werkende boeren. Dit is de enige oplossing, die de landbouw tot nieuwe bloei kan brengen.

De volksdemocratieën in Oost-Europa, die de grond tot het vrije eigendom van de werkende boeren hebben gemaakt, leveren het bewijs van wat Lenin eens zeide: Het wezen van de agrarische crisis ligt niet in het uit de weg ruimen van de hinderpalen, maar in de vraag wie deze hinderpalen wegruimt, welke klasse.

J. VAN WIERINGEN.

De vervalsers van het Marxisme

„Wij kunnen thans voor de totstandkoming van een socialistische samenleving niet zoveel van de arbeidersklasse verwachten als de schrijvers van het communistisch manifest."

A. W. IJZERMAN

De misdadige rol, die de Partij van de Arbeid speelt, beperkt zich niet alleen tot het terrein van koloniale oorlog en afbraak van de burgerlijke rechtstaat, d.w.z. het gebied van de practische politiek. De uitgave van het Communistisch Manifest, „aangevuld" met vele bladzijden „geleerdheid" van A. W. IJzerman, laat zien, dat ook haar rol op theoretisch gebied een even verderfelijke is. IJ. wil de arbeiders het scherpste wapen, waarover zij beschikken, n.l. de theorie, uit handen slaan. Het marxisme is volgens IJ. een antiquiteit. Luistert u maar:

„Er is nog geen theorie uitgedacht en uitgewerkt, die aan de socialistische beweging geeft wat deze in het marxisme h e e f t bezeten". (blz. 214).

Op deze wijze trachten IJ. en consorten de bewustwording van de arbeidersklasse tegen te houden en haar tot blijvende slavernij te veroordelen. Immers, het is juist de grote betekenis van het manifest, dat het met de „communistenbond" de band smeedde tussen de theorie en de sociaal-economische strijd van de arbeiders. Het wees de arbeiders de weg uit deze klassenmaatschappij en legde de betekenis van de klassenstrijd bloot. Juist door het theoretisch inzicht in de structuur van de maatschappij zullen zij in staat zijn hun strijd met de opheffing van de klassenmaatschappij te bekronen. De ware arbeiderspartij zal, gebruik makend van de theorie, het denkende hoofd zijn van de arbeidersklasse en haar de weg wijzen. De P.v.d.A., die er prat op gaat geen omvattende theorie meer te bezitten, kan daardoor niet alleen niets meer doen voor de werkelijke belangen van de arbeiders, maar zaait integendeel verwarring en defaitisme.

De zwakte van het „standpunt" van de P.v.d.A. blijkt uit dit commentaar op het manifest wel heel duidelijk. Deze critiek is niet principieel; zij bepaalt zich tot onderdelen. En zelfs daarbij neemt IJ. zijn toevlucht tot bedrog. Om het wetenschappelijk niveau hiervan te demonstreren een enkel voorbeeld. Volgens blz. 206 zou de concentratie voor de landbouw niet opgegaan zijn. Waar beweert Marx echter, dat de concentratie voor de landbouw op dezelfde manier zou gelden als voor de industrie? Het volgende citaat (Nachlass, deel III, bl. 440) logenstraft de vervalsing van IJ.:

„en tenslotte, hoewel in Frankrijk de ommekeer van de verdeling

naar de concentratie reeds is begonnen, gaat in Engeland het grootgrondbezit met reuzenstappen zijn vernietiging tegemoet, en bewijst onweerlegbaar, hoe de landbouw zich voortdurend in deze kringloop van concentratie en versplintering van de grond moet bewegen, zolang de burgerlijke verhoudingen in hun geheel duren".

Het manifest kan niet op zijn juiste waarde worden geschat, wanneer men blijft staan bij de onderdelen. Het wezen van het manifest ligt in zijn nieuwe denkmethode en hier gaat het ons om. Hiermede gewapend zullen we in staat zijn de zich steeds nieuw voordoende problemen op te lossen. Deze denkwijze is dynamisch, d.w.z. ze levert geen fotografie van de toestand op een bepaald moment, maar zij vat de maatschappij als een wordingsproces op. Hoe weinig heeft IJ. hiervan begrepen en hoe statisch is zijn denkwijze! Zo zegt hij b.v. op blz. 206, dat in 1848 het Communistisch Manifest zijn tijd vooruit was, in 1906 geleek de maatschappij vrij sterk op de *beschrijving* in het manifest en in 1948 was het dik achter! IJ. ziet beelden en toestanden, maar niet het proces en daardoor gaat hij aan het wezen van het manifest voorbij.

Het dialectisch materialisme leert ons, dat elke ontwikkeling zich door de strijd der tegendelen voltrekt, terwijl dit proces in de kapitalistische maatschappij tot uitdrukking komt in de klassenstrijd. Wat zegt IJ. over de klassenstrijd, die de arbeiders, dag in dag uit, gedwongen zijn te voeren en die hen tot organisatie en bewustwording heeft gebracht?

„deze klassenstrijd (is) voor de totstandkoming van een socialistische samenleving niet van zo grote betekenis als wij vroeger meenden" (blz. 226).

Nog sterker en openlijker drukt de ongetwijfeld in de P.v.d.A. gezaghebbender v. d. Goes v. Naters dit uit op blz. 21 van „Het socialisme van nu":

„Voor een „mythe" van de klassenstrijd is in het moderne socialisme geen plaats; het woord „klassenstrijd" komt in zijn nieuwe program niet meer voor".

Het is echter een gevaarlijke kleinburgerlijke illusie om te menen, dat men door iets op papier door te strepen, het daarmee ook uit de maatschappij verdwenen is. Feiten laten zich door de grootste woordenvloed niet uit de wereld praten. Als dat mogelijk was zou de P.v.d.A. er ongetwijfeld het meeste toe bijgedragen hebben om deze maatschappij te veranderen. Wat is echter het gevolg, wanneer de subjectieve bewering niet met de objectieve werkelijkheid overeenstemt? Dan wordt men een speelbal der maatschappelijke krachten.

Het ontkennen van de klassestrijd is geen nieuw verschijnsel, reeds in 1879 schreven Marx en Engel aan de leiders der Duitse sociaal-democratie de volgende leerzame woorden:

„Wanneer Berlijn weer eens zo onbeschaafd zou zijn om een 18e Maart te houden (bedbeld wordt de opstand van 1848), dan moeten de sociaal-democraten niet aan de strijd deelnemen als „vechtlus-

tige schooiers", maar moeten zij de „wettige weg bewandelen", de mensen kalmeren, barricaden opruimen, en eventueel met de trotse legermacht opmarcheren tegen de eenzijdige, ruwe, onbeschaafde massa's".

En deze voorspelling kwam wel heel letterlijk uit in Berlijn in 1919, waar de sociaal-democraten mede schuldig werden aan de moord op Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht. Zij, die de klassenstrijd ontkennen, moeten onvermijdelijk naar de kant van de reactie overgaan. En wat zien we in ons land anders, waar de P.v.d.A. het burgerlijk machtsapparaat helpt versterken uit angst voor de groeiende macht der arbeiders? Het gaat er niet om of de klassenstrijd bestaat, maar aan welke kant men zich plaatst in die strijd. Aan welke kant IJ. zich plaatst, blijkt wel uit het citaat uit zijn commentaar op het C. M., dat wij bovenaan dit artikel plaatsten.

Zo oordeelt IJ. dus over hen, die de voorste rij innemen in de strijd voor de vooruitgang. Wanneer men dit durft schrijven, dan is het toch duidelijk, dat de P.v.d.A het woord „arbeid" in haar naam slechts beschouwt als een demagogisch uithangbord om oppervlakkig oordelende arbeiders te misleiden. In wezen heeft men slechts minachting voor de arbeiders en haar strijd. Politieke stakingen en demonstraties durft zij als relletjes en pogingen tot intimidatie en terreur te brandmerken. Maar wat kan men anders verwachten van iemand als IJ., die zijn stuur zover kwijt is, dat hij in het nationaal-socialisme *„een sterk anti-kapitalistische tendenz"* ontdekt (blz. 217)?

Het democratisch-socialisme heeft echter het marxisme niet overwonnen, zoals het voorgeeft, maar doet een enorme stap terug. Evenals de utopisten vóór Marx zegt zij, dat de eis der gerechtigheid het socialisme wenselijk maakt. Het socialisme is echter niet alleen een uit zedelijk oogpunt wenselijk geachte oplossing, het is tevens een historisch noodwendig gevolg van de maatschappelijke ontwikkeling. Dit te hebben aangetoond was immers de grote verdienste van Marx, want dit betekende het overwinnen van het utopische socialisme. De tijd heeft echter sinds de utopisten niet stil gestaan. In 1848 was een diep wetenschappelijk inzicht noodzakelijk om te weten, dat de nog slechts kleine groep hongerige en overwerkte arbeiders tot historische taak had de leiding te nemen bij de strijd voor een klassenloze samenleving. Toen vormde het een punt van discussie. Maar wij leven nu in 1948. Het marxisme is geen theorie meer tussen vele andere, zoals een eeuw geleden, het is werkelijkheid geworden. In de Sowjet-Unie, in de landen van Oost-Europa en in Noord-China hebben de arbeiders en hun bondgenoten reeds de overwinning behaald en bouwen aan een nieuwe wereld. En als men nu het marxisme aanvalt, de rol van de arbeidersklasse ontkent, dan plaatst men zich aan de zijde van de reactie. Dan steunt men hen, die de dagen, die het vermolmde kapitalisme nog resten, zo graag zouden willen verlengen.

De grondslag van het manifest is de eenheid van theorie en practijk, van woorden en daden en alleen daarom al zou het „democratisch-socialisme" het als verouderd moeten beschouwen. Bij haar is er geen enkele overeenstemming meer, bij haar viert de fraze hoogtij.

Als voorbeeld het volgende citaat van v. d. Goes v. Naters, blz. 24 van genoemde brochure:

> „Het (dem.soc.) streeft naar erkenning van de geest, naar heerschappij der humaniteit, naar persoonlijke vrijheid en sociale gerechtigheid".

Achter deze woorden staan de doden van Zuid-Celebes en Bondowoso! Maar reeds in het „verouderde" manifest omschrijft Marx de woorden van dergelijke fraseurs als volgt:

> „In plaats van ware behoeften, de behoefte aan waarheid, en in plaats van de belangen van het proletariaat, de belangen van het menselijk wezen, van de mens in het algemeen..... van de mens, die niet tot een klasse, die in het geheel niet tot de werkelijkheid behoort, doch tót het nevelige rijk der filosofische fantasie".

Alleen de marxisten strijden voor de verwerkelijking van de mens, d.w.z. voor de opheffing van de ontmenselijkende uitbuiting, maar deze strijd is een machtsstrijd tussen klassen. Voor hen, die zich niet op de bodem van deze machtsstrijd plaatsen, zal het humanisme altijd een fraze blijven!

G. HARMSEN.

Het gevolg van een „ontmaskering"

De leiders van de Zweedse Sociaaldemocratische Partij hebben van 1 tot 25 April een campagne gevoerd om de communisten „aan de kaak te stellen". In deze periode belegden zij 175 openbare vergaderingen in verschillende delen van het land, waaraan 63.000 mensen deelnamen. De meeste van deze meetings werden debatvergaderingen tussen de leiders van de Sociaaldemocratische Partij en de Communisten over punten van de binnen- en buitenlandse politiek.

De resultaten van deze campagne waren allesbehalve bevredigend voor de organisatoren. In de loop van die 25 dagen werden 1.730 nieuwe leden in de Communistische Partij ingeschreven, die zich in vele gevallen onmiddellijk na de discussie op de vergaderingen opgaven.

De Communistische Partij kon 14 nieuwe afdelingen oprichten en de communistische pers kreeg 15.300 nieuwe abonné's. Het dagblad „Ny Dag" stelt vast:

> **„Wanneer wij de balans van de anti-communistische campagne opmaken, kunnen wij constateren, dat deze 25 dagen de positie van de Communistische Partij versterkt hebben."**

De Orthodoxe kerk in de Sowjet-Unie

BIBLIOTHECA
blik van der plas
ARCHIVS

Wij menen, dat de volgende interessante gegevens over de orthodoxe Kerk in de S.U., die ontleend zijn aan het verslag van een lezing van Dr. P. Hendrix op 14 Mei in Groningen, voor onze lezers van belang zijn. Men moet daarbij in het oog houden dat ook het aantal lidmaten van de Protestantse kerken in de S.U., die niet in deze lezing uitvoerig besproken konden worden, thans 4.000.000 bedraagt (tegenover 150.000 in 1917), verdeeld over 3.000 kerken. Dr. Hendrix bezocht van 1930 tot en met 1938 ieder jaar de S.U.

Het Russische Patriarchaat is van betrekkelijk korte datum. De metropoliet van Moskou verkreeg weliswaar reeds in 1453 de titel van Patriarch, maar een eeuw later heft tsaar Peter de Grote het Patriarchaat weer op en hij stelt bij de Heilige Synode een Procurator (zaakwaarnemer) aan, die zowel het recht krijgt van veto tegen de tsaar onwelgevallige besluiten, als het recht tot voordracht van voor hem welgevallige bisschoppen. Hiermee wordt de Russische orthodoxe kerk met handen en voeten aan de Staat gebonden; zij wordt een instrument in handen van de Staat.

In 1917, op hetzelfde ogenblik, dat het Rode Leger het latere Rode Plein opmarcheert, wordt een nieuwe Patriarch, Tichon, gekozen, die onmiddellijk fel stelling neemt tegen de Sowjets, hetgeen te verklaren is door de historische gebondenheid van de kerk met het oude regiem. Dit, en de relaties met de emigranten, die op hun beurt verbonden waren met de interventionisten, moesten de jonge Staat wel wantrouwend maken. Hoe moest de Sowjetregering b.v. reageren op artikelen, zoals dat van een geëmigreerde aartspriester, uit Praag: *„Het zal wel niet lang meer duren, want er is één organisatie door geheel Rusland verspreid, n.l. de orthodoxe kerk, met genoeg invloed en fondsen om met succes een staatsgreep te wagen. Spoedig zal de metropoliet van Moskou het voorlopig bewind in handen nemen om het aan de wettige macht (de Romanows) over te dragen!"*

Tichon heeft echter gevoeld, dat hij van deze emigrantenkliek afstand moest nemen. In zijn geestelijk testament (1925) laat hij geheel andere klanken horen dan in 1917. Hij raad zijn onderhorigen aan om zich niet bezig te houden met gedachten aan restauratie; de orthodoxe kerk is de kerk van de Russische arbeiders en boeren.

*

In 1927 vaardigt de opvolger van Tichon, Sergius, een proclamatie aan zijn gelovigen uit, waarin hij zeer verzoenende klanken

laat horen. Men heeft in West-Europa deze houding van Sergius als een verraad aan de kerk streng veroordeeld. Uit vele gesprekken met Sergius en met andere geestelijken is echter gebleken, dat hier niet is gehandeld uit vrees, maar in de hoop een raakvlak tussen Staat en kerk te vinden, van waaruit de kerk zijn zending opnieuw zou kunnen aanvatten.

Daar komt bij, dat Sergius veel meer belangstelling had voor sociale problemen dan zijn voorgangers. Dit was reeds tijdens de revolutie van 1905 gebleken. Zoals men weet, had de bevolking toen een verzoekschrift aan de tsaar willen overhandigen en in haar angst de stoet geopend met een pope, die een heiligenbeeld droeg: „daar zou vadertje Tsaar toch wel ontzag voor hebben!" Wreed werd deze illusie verstoord: de kozakken openden het vuur en er vielen honderden slachtoffers. Na deze gebeurtenissen gaat Sergius, zelf zoon en kleinzoon van een priester, in Moskou studieclubs oprichten over sociaal-politieke onderwerpen.

Terwijl tot nu toe het uitoefenen van de eredienst slechts geoorloofd was in dure, gehuurde gebouwen en dan nog op voorwaarde, dat 20 personen zich garant stelden voor de openbare veiligheid, wordt in 1927 een voorlopige Heilige Synode erkend. In 1929 mogen wederom bisdommen en parochies worden opgericht; het houden van openbare processies wordt weer toegestaan en — een belangrijk feit — het verstoren van kerkdiensten strafbaar gesteld.

Van groot belang was de nieuwe Grondwet van 1936, waarbij in art. 124 naast de vrijheid van anti-godsdienstige propaganda ook de vrijheid in de beoefening van de godsdiensten wordt gegarandeerd. Een amendement om aan de geestelijkheid het stemrecht te ontnemen wordt na een persoonlijke interventie van Stalin verworpen. Stalin grondde zijn mening op het feit, dat zelfs aan de vertegenwoordigers van de vroegere heersende klasse het stemrecht slechts tijdelijk, uit een oogpunt van veiligheid, was ontnomen en dat het ontzeggen van kiesrecht aan de geestelijkheid geheel en al in strijd met de geest van de Grondwet zou zijn.

Terwijl in deze periode in ons land protestvergaderingen tegen de z.g. kerkvervolging in de S.U. plaatsvonden, was het kerkelijk leven daar gelouterd en diep-godsdienstig. Weliswaar waren er nog vele moeilijkheden, maar de geestelijkheid was eerder geneigd de breuk met de Staat als een voordeel dan als een nadeel te zien.

*

Geen ogenblik heeft de kerk geaarzeld bij de inval van Hitler in de Sowjet-Unie. Geen ogenblik heeft zij het oor geleend aan die emigranten — vooral uit het centrum München — die droomden van een herstel der Russische Staatskerk onder bescherming van Hitler! Godsdienstige Sowjet-burgers streden moedig zij aan

zij met de ongodsdienstige tot aan de overwinning. Hier leverde de kerk het bewijs, dat zij als zodanig met de buitenlandse vijand gebroken had.

In 1945 verklaart Stalin desgevraagd, dat er z.i. geen enkel bezwaar bestaat tegen het bijeenroepen van een Heilige Synode, en daar wordt als nieuwe Patriarch Alexis gekozen, die de opbouw van het godsdienstig leven ter hand neemt in een Staat, waarin deze de sociale rechtvaardigheid als zijn terrein beschouwt. De verkiezing van patriarch Alexis kan men op één lijn stellen met het Edict van Milaan, waarbij de Christelijke kerk werd erkend. Met dit verschil, dat er nu van wereldlijke macht der kerk geen sprake is.

Men moet een duidelijk onderscheid maken tussen de marxistische levensbeschouwing, die naar haar aard materialistisch en atheïstisch is, en daarnaast het feit, dat iedereen het recht heeft zijn eigen godsdienst te belijden. Deze vrijheid blijkt o.a. uit het volgende: Er is zowel in Moskou als in Leningrad een seminarie en een theologische academie, welke openstaan voor ieder, die de leeftijd van 18 jaar bereikt heeft. Geestelijken zijn vrijgesteld van militaire dienst. In de S.U. zijn 90 kloosters; weliswaar hebben deze geen privaat-eigendom, maar de kloosterlingen kunnen door landarbeid in kolchoze-vorm in hun onderhoud voorzien, waaruit tevens blijkt, dat voor het bestaan van kloosters privaat-eigendom *niet* onmisbaar is. In Moskou zijn 35 kerken, in Leningrad 10. Uit de preken, die gepubliceerd zijn, kan men constateren, dat het in de kerken vrijstaat de marxistische levensbeschouwing te bestrijden. De clerus heeft actief en passief kiesrecht en geestelijken zijn ook reeds in openbare functies gekozen.

Attlee tegen Attlee

In „The Labour Party in Perspective" (1937) schreef Cl. Attlee:

Mr MacDonald heeft de Partij er toe gebracht om de aanvaarding van geleidelijkheid aan te nemen en de geestesgesteldheid, die er toe overhelt om in de dingen te berusten zoals zij zijn. Onder zijn leiding legde de Partij te veel nadruk op continuïteit en op de fundamentele eenheid van de maatschappij, waarbij de tegenstellingen verwaarloosd werden. *Er werd een poging gedaan om de mensen te doen geloven, dat er werkelijke noodzaak bestond voor het bestaan van afzonderlijke partijen, daar alle goede mensen werkten voor een gemeenschappelijk doel. Het Macdonalisme is in feite in zijn wereldbeschouwing fascistisch....*

Op 1 Mei 1946 verklaarde hij:

Het beginsel waar het om gaat, het socialistische beginsel.... is niet te vangen in een of andere vaste, doctrinaire formule, zoals sommige van onze tegenstanders beweren. Nog minder is het een bepaalde economische of politieke formule, die eens voor al vaststaat. Het is in wezen een zedelijk beginsel, waarvan wij geloven dat het de basis moet vormen voor het leven van de naties en de mensen afzonderlijk. Dat beginsel is de broederschap van de mensen.

Enige aspecten van de conferentie van kunstenaars en intellectuelen

Op 29 en 30 Mei werd te Amsterdam een conferentie gehouden van Nederlandse communistische kunstenaars en intellectuelen. Zij kon uit de aard der zaak niet meer zijn dan een contact-conferentie, waarin een begin werd gemaakt met het aan de orde stellen van vraagstukken, die het vlak raken, waarop de Nederlandse kunstenaars en intellectuelen zich bewegen, maar dan zó begrepen, dat zij een appèl zou worden aan de culturele en wetenschappelijke werkers om niet langer ter zijde te staan in dit belangrijke tijdsgewricht, waarin de vooruitzichten op de overwinning van het socialisme gunstiger zijn dan ooit!

Onafhankelijk van de vraagstukken, die enerzijds ter discussie gesteld werden, anderzijds in de discussie naar voren kwamen, was deze conferentie van grote politieke betekenis, omdat zij een voortzetting was van de discussie, die door het partijbestuur op het laatste partijcongres, als agendapunt: *het communisme en het geestesleven,* aan de orde was gesteld. In de tweede plaats, omdat in direct verband met de partij een discussie plaats vond onder intellectuelen en kunstenaars over de verhouding, waarin zij tot de partij staan; welke taken voor hen weggelegd zijn en welke voor de partij, teneinde het samenwerken van de arbeidersklasse met intellectuelen en kunstenaars een organisatorische basis te geven. In de derde plaats, omdat uit de discussie bleek, dat deze conferentie beantwoordde aan een grote behoefte onder intellectuelen en kunstenaars om zich uit te spreken over hun moeilijkheden, waarbij hier en daar reeds wegen werden aangegeven om deze moeilijkheden te overwinnen. En tenslotte, omdat de discussies een karakter droegen van vrijmoedigheid en openheid, waarbij de vele sprekers zonder verbloeming naar voren brachten, wat zij op het hart hadden.

Het communisme, zo heette het in de inleiding van Theun de Vries—Baruch, is de enige wereldbeschouwing, die ook voor de intellectueel en de kunstenaar perspectief en een uitgangspunt voor nieuwe opbloei biedt. Alle vraagstukken van materiële en geestelijke aard, die gedoemd zijn in het kapitalisme onoplosbaar te blijven, verkrijgen de mogelijkheid hunner *oplosbaarheid* in het socialisme, doch men zou zich aan een grote denkfout schuldig maken, als men de beide gebieden, waarop die vraagstukken zich voordoen, van elkaar zou willen scheiden en ze als afzonderlijke grootheden zou behandelen. Wij zullen bij de beschouwing van

deze vraagstukken uit moeten gaan van het werkelijke levensproces en niet vanuit wat de mensen zeggen, zich verbeelden en voorstellen. De uitweg, die het socialisme biedt uit de algemene sociale verwildering van het kapitalisme, is tegelijkertijd de enige uitweg voor de kunstenaar en de intellectueel uit de verwildering van cultuur en wetenschap.

Tussen de beide machten, die van de reactie en die van de vooruitgang, is geen derde macht meer mogelijk. Naarmate de tegenstellingen zich verscherpen zullen zij, die ter zijde willen blijven staan of „objectief" willen blijven, ongeweten en wellicht ook ongewild in de armen der reactie worden gedreven. Op hen, die de ogen wenden naar de toekomst, naar een betere toekomst; die inzien, dat de onoplosbaarheid hunner sociale en geestelijke problemen slechts bereikt kan worden door een fundamentele verandering, die in hun mens-zijn in de kapitalistische wereld diep gekwetst zijn; die de menselijke waardigheid weer gesteld willen zien als basis van alle menselijke verkeer; die het duidelijk wordt, dat de vrije beoefening van de wetenschap en het vrije onderzoek in alle opzichten belemmerd en verhinderd worden door klassebelangen; die inzien, dat de vrije meningsuiting en de vrije toepassing van wetenschappelijke ervaringen slechts denkbeeldig bestaan; op hen allen oefent het socialisme een grote aantrekkingskracht uit, omdat het in klare en duidelijke taal juist van die menselijkheid, van die menselijke waardigheid en van die vrijheid spreekt. Maar, economisch afhankelijk zijnde van de heersende klasse en, sociaal gezien, zich bevindende tussen de strijdende klassen, aarzelen zij hun lot te verbinden aan de enige klasse, die de vrijheid van allen bewerken zal, de arbeidersklasse, aarzelen zij toe te treden tot de Communistische Partij, de enige partij, die geworteld is in de arbeidersklasse en die haar voortgaat in de bevrijdingsstrijd.

Zij aarzelen, omdat zij beducht zijn hun vermeende persoonlijke vrijheid, dit acquisiet van de burgerlijke maatschappij, te zullen verliezen. Zelfs bij hen, die de weg naar de partij vonden, heerst op dit gebied onklaarheid en verwarring. Waarom, zo betoogden enige kunstenaars, oefent men in de partij critiek op het experiment en de abstracte kunst? De abstracte kunst is toch een van alle platte dagelijksheid ontdane menselijke uiting; zij geeft de essentie der dingen, los van de uiterlijke verschijningsvormen, zonder deze overigens onbelangrijk te vinden.

Men tracht hier, zo werd daarop geantwoord, voor wat de vrijheid betreft, twee onderling onmeetbare grootheden met elkaar te vergelijken en aan elkaar te meten. De socialistische vrijheid kan men slechts benaderen vanuit de klassestrijd. Het komt er niet op aan, zo schreef Marx, wat deze of gene proletariër zich op een bepaald ogenblik tot doel stelt, noch wat het hele proletariaat zich op een bepaald ogenblik tot doel stelt, het komt er op aan wat het is en wat het op grond van dit zijn historisch

gedwongen zal zijn te doen. Het is historisch gedwongen de vrijheid van allen te bewerken in de strijd voor de eigen vrijheid. Een vrijheid, die niet bestaat in de gedroomde onafhankelijkheid der natuurwetten, doch in de erkenning dezer wetten en de daardoor gegeven mogelijkheid deze bewust voor bepaalde doeleinden werkzaam te doen zijn.

Slechts wanneer het kunstwerk weer de concreet-zinnelijke uitdrukking is van een gemeenschappelijke verhouding tot de werkelijkheid; slechts wanneer het belang van allen weer gemeenschappelijk gesteld wordt en het belang van ieder individu zijn uitdrukking vindt in de ontwikkeling van de persoonlijkheid op de basis der gemeenschappelijkheid van die belangen, eerst dan zal de belangstelling der grote massa's van werkers weer gewekt zijn en de kloof, die de massa scheidt van de cultuur, weer gedempt kunnen worden.

Deze gemeenschappelijkheid van belangen wordt bereikt in en door de strijd der arbeidersklasse, die de kunstenaar inspireert tot zijn werk, dat op zijn beurt de arbeidersklasse aanvuurt en haar het doel van die strijd voor ogen stelt. Eerst wanneer deze gemeenschappelijkheid bereikt is, zal men, evenals in andere tijdperken, waar een gemeenschappelijke basis aanwezig was of beleefd werd, kunnen spreken van een realisme, en daarmede in het socialisme van een socialistisch realisme.

Wanneer de culturele werker niet verder komt dan een individuele erkenning, wanneer hij zijn eigen ontwikkeling naar de klasse der werkers tegenhoudt, omdat hij iets, dat maar een fictie is, niet prijs wil geven, een burgerlijke opvatting van de geestelijke vrijheid, dan zal hij onvermijdelijk een keer terugvallen in het ijle niets, waarin hij voordien leefde. Hij zal vertrouwen moeten hebben in de historische taak van de arbeidersklasse, zo goed als in de krachten der arbeidersklasse zelve; een vertrouwen, dat slechts verkregen kan worden als de partijgenoot-culturele werker evenals de arbeider kracht put uit dezelfde bron: de partij.

Evenals de taak van de kunstenaar en de intellectueel slechts benaderd kan worden vanuit de klassestrijd en de historische zending van het proletariaat, zo kan ook de opgave van de partij, als de voorhoede van de arbeidersbeweging, niet anders gezien worden dan vanuit die arbeidersbeweging. Zij zal zich op grond van die verhouding niet kunnen onttrekken aan de contrôle der ontwikkeling, zowel van de materiële onderbouw als van de geestelijke bovenbouw, die een onverbrekelijk geheel vormen. Waar de richting van de maatschappelijke ontwikkeling in de kapitalistische maatschappij bepaald wordt door het blind werken der maatschappelijke wetten, zo zal de richting der ontwikkeling in een socialistische maatschappij slechts bepaald kunnen worden door de bewuste, wetenschappelijke, planmatige aanwending dier wetten. Deze aanwending bestaat in de oefening van critiek en zelf-critiek, die evenzeer verschilt van de critiek in de kapitalis-

tische maatschappij als de burgerlijke vrijheid verschilt van de socialistische. Nóch door dwang, nóch door eisen, dóch door overreding en overtuiging zal een ontwikkeling van cultuur en wetenschap bereikt worden, die haar basis en plechtanker vindt in de overwinning van de mens op het dier: de arbeid.

*

In de concept-analyse van de verhouding der hoofdarbeiders tot de maatschappij en het socialisme werd opgemerkt, dat de ontwikkeling van het kapitalisme een steeds grotere scheiding gebracht heeft tussen handenarbeid en hoofdarbeid.

Wanneer men dit met cijfers wil illustreren, is men aangewezen op de beroepstellingen. Door de steeds wisselende indelingen van de Nederlandse tellingen, kan men hierover moeilijk gegevens vinden. De cijfers uit Duitsland leren echter, dat na 1882 de hoofdarbeiders sneller toenemen dan de handarbeiders. Tussen 1882—1895 namen de handarbeiders toe met 62.6% en de hoofdarbeiders met 118.9%. Tussen 1907 en 1925 neemt het aantal hoofdarbeiders per 1000 arbeiders in de industrie in Duitsland toe van 63 tot 110. Fankrijk vertoont hetzelfde beeld: tussen 1906 en 1926 neemt het aantal hoofdarbeiders toe met 49.5% en de handarbeiders met 11.4%. Volgens de volkstelling van 1930 is de verhouding in ons land ongeveer als volgt:

De verhouding hoofdarbeiders tot handarbeiders is in

Nederland (1930)	24.2% : 47.5%
Duitsland (1925)	18 % : 50 %
Ver. Staten (1930)	22 % : 58 %
Frankrijk (1930)	14 % : 57 %

Rationalisering en mechanisering van een groot aantal functies van hoofdarbeiders, zowel in de administratieve als in de technische beroepen (handels- en kantoorbedienden, lagere ambtenaren en lager technisch personeel), gepaard met goedkoop en gespecialiseerd lager- en uitgebreid lager onderwijs, scheppen een brede laag hoofdarbeiders, wier levensstandaard tot dicht aan het peil van de arbeidersklasse, of zelfs daar beneden, wordt omlaag gedrukt.

Zij zijn loonarbeiders, maar voelen zich, vooral in de enigszins beter betaalde lagen, in hun materiële en geestelijke belangen veelal verbonden met het grootkapitaal, waarvan zij steeds meer afhankelijk zijn.

In verband met het steeds ingewikkelder worden van het productie-apparaat en de uitbreiding van de staatsbemoeiingen, neemt een middengroep van intellectuelen in omvang en belangrijkheid toe (middelbaar technisch personeel, verantwoordelijk administratief personeel, laboranten, middengroepen onder de ambtenaren).

Bij onze propaganda onder deze groep stuiten wij ook op een gevoel van angst om zich bij de arbeidersbeweging aan te sluiten,

gezien vanuit de belangen van het heden klampen deze middengroepen zich vast aan hun, veelal slechts in schijn, bevoorrechte positie en zien zij het communisme als een bedreiging van hun levensstandaard en hun burgerlijke cultuur. Verbreiding van kennis omtrent het Marxisme zal in deze groepen een vruchtbare en voor de strijd van de arbeidersklasse belangrijke voedingsbodem kunnen vinden.

Boven deze middengroepen van hoofdarbeiders staat de groep van leidinggevende intellectuelen in dienst van de heersende klasse. Bij deze leidende groep dient men onderscheid te maken tussen hen, die leiding geven in het economische en staatkundige leven en hen, eveneens in dienst van de bestaande orde, die leiding geven aan het geestelijke leven (wetenschap en kunst).

Deze laatsten dan vormen de „intellectuelen" in engere zin, maar hun functies zijn in geestelijk opzicht niet te scheiden van die van de leidende functionarissen in de economie en politiek.

Voor de vijandige houding van de hoofdarbeiders t.a.v. het socialisme zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Met uitzondering van het Mulo-onderwijs, dat in steeds toenemende mate door arbeiderskinderen gevolgd wordt, is het onderwijs een klassevoorrecht. Enkele cijfers kunnen dit illustreren.

2 % der kinderen van Gymnasia
3.1% der kinderen van Lycea
7.4% der kinderen van H.B.S.-en

zijn kinderen van arbeiders. Aan de Amsterdamse Universiteit is 3.4% der mannelijke en 0.8% der vrouwelijke studenten afkomstig uit de arbeidersklasse. Over het gehele land is dit percentage 0.6%!

*

Van de zijde der intellectuelen, die in tegenstelling tot de kunstenaars, welke veelal uit gevoelsmotieven hun weg tot de partij vonden, meer gedreven worden door rationele overwegingen („frustration of science", voorsprong van het dialectisch denken t.o.v. het metaphyisch denken) werd naar voren gebracht, dat bij de intellectuelen een te veel valt waar te nemen aan geestelijke, zuiver abstracte activiteit en een gebrek aan contact met de maatschappelijke problemen. Dit verschijnsel, dat kenmerkend is voor de studenten, wordt verklaard door het feit, dat deze laatsten voortkomen uit de bourgeoisie en de middenstand en dat hun verenigingsleven en de opvatting van hun opleiding er op gericht zijn de studentenwereld een apart wereldje te doen zijn in de maatschappij. Een apart wereldje, dat als collectief „neutraal" wenst te blijven te midden der grote politieke conflicten, doch zich onverbiddelijk, ondanks haar „neutraliteit", schaart aan de zijde van de reactie, wanneer het er op aan komt stelling te nemen vóór „neutraliteit" en „objectiviteit".

Men zal de intellectuelen buiten de partij moeten bereiken

door eerst hun belangstelling wakker te maken voor de grote maatschappelijke vraagstukken, zij het op zuiver theoretische en ideologische wijze. Is eenmaal die belangstelling gewekt, dan moet getracht worden hen in het werk voor de partij op hun gebied te betrekken, om aan de hand van de practische ervaring daarbij opgedaan, hen te overtuigen van het feit, dat in de komende ontwikkeling de plaats van de intellectueel is naast de arbeider. Alleen op deze wijze zal het verband tussen arbeiders en intellectuelen tot stand kunnen komen, waarbij de kloof, die tussen beide groepen bestaat, slechts overbrugd kan worden, doordat de hoofdarbeider zich realiseert welke de taak is van de arbeidersklasse en welke rol het klassebewustzijn speelt in de strijd voor een nieuwe maatschappij. Hij zal zich daarmede verbonden moeten voelen, vertrouwen in haar krachten moeten krijgen en haar ideologie moeten veroveren als uitgangspunt van zijn denken en handelen. Het zal de taak van de partij zijn, dit ontwikkelingsproces bij hem te vergemakkelijken. De intellectuelen binnen de partij, zowel als de kunstenaars, zullen elk op zijn gebied en zijn manier ingeschakeld moeten worden in het partijwerk, waarbij gedacht werd aan de verschillende afdelingen in de Culturele Raad van Radio Werkend Nederland.

Bestudering van het marxisme is een eerste vereiste. Men moet zelfs zeggen, dat deze eis de belangrijkste conclusie uit de gehouden besprekingen moet zijn. Het is ontegenzeggelijk juist, dat vele onzer intellectuelen en kunstenaars nog niet toe zijn gekomen aan een ernstige studie van de theorieën van het socialisme. Sommigen hebben er slechts een heel flauwe voorstelling van. In het belang van henzelf en van de partij zal aan deze gebreken zo snel mogelijk een einde gemaakt moeten worden. Vooral de intellectuelen zullen met inachtneming van gepaste werkmethodes, die nader zouden moeten worden uitgewerkt, veel kunnen bijdragen tot verhoging van het socialistische bewustzijn der partijleden en de ontwikkeling van onze theorie op economisch, staatkundig, sociaal en cultureel gebied.

Een rondschrijven zal gericht worden aan de deelnemers van de conferentie, waarin gevraagd wordt voor welke arbeid binnen het partijverband zij zich willen beschikbaar stellen. Kleinere conferenties zullen nog deze zomer belegd worden voor de verschillende groepen kunstenaars en intellectuelen, teneinde vaagheid en verwarring t.o.v. de vele problemen, die zich voordoen in de verhouding van kunstenaars en intellectuelen tot de partij, zoveel mogelijk uit de weg te ruimen, opdat in het najaar weer een conferentie van allen gezamenlijk kan worden belegd, waar deze problemen in groter verband onder ogen kunnen worden gezien. Het leidt geen twijfel, dat, gezien de opwekkende kracht, die van deze conferentie uitging, het Cultureel Bureau van de partij hierin zal slagen.

J. W. HAVERMANS.

Film en werkelijkheid

Filmmonopolisten zullen van de werkelijkheid slechts zo veel in hun films laten zien als niet schadelijk is voor henzelf en zij zullen, waar hun belang dat meebrengt, de werkelijkheid met behulp van hun films verdraaien.

De massa moet hun echter de winst op de films verschaffen, weshalve aan de eisen van die massa tegemoet wordt getreden: waar het volk zich zó ver zijn werkelijke behoeften bewust is geworden, dat het realisme eist, ook in films, daar zal de filmmonopolist realisme gaan geven: schoorvoetend en in zo gering mogelijke hoeveelheid. Maar hij doet het. Er valt immers aan te verdienen. Die filmkunstenaars, die ideologisch verbonden zijn met de werkende klassen, krijgen hun kans.

Toenemende bewustwording van de massa en groeiende kracht van het proletariaat kunnen verklaren, dat ook in niet-socialistische landen, juist op het terrein van de film (de uitdrukkingsvorm voor het volk bij uitnemendheid), de roep om realisme steeds sterker wordt.

Uiteraard zijn het vooruitstrevende filmkunstenaars, die zich tot tolk van deze verlangens maken en pogen er uitvoering aan te geven.

De documentaire filminrichting in diverse landen levert het bewijs ervan. In Engeland kon John Grierson een voorganger worden. Terugziende op zijn werk als filmdocumentarist, dat kort na 1925 begon, kon hij in 1939 schrijven: „De gronddrijfveer was sociaal en niet kunstzinnig". „Het betrof een streven om het gewone dramatisch weer te geven tegenover het drama van het ongewone dat de boventoon voerde, een streven om het oog van de burger te doen terugkeren van het einde der wereld naar het verhaal — zijn eigen verhaal — van hetgeen onder zijn neus gebeurde". (F. Hardy, „Grierson on documentary" blz. 15).

Als uitvloeisel van dringender wordende eisen van een arbeiders- en middenstandspubliek kreeg de documentaire richting ook invloed in de Britse speelfilm: deze begon veelal een realistische inslag te krijgen en sociale problemen zuiver te stellen. Cavalcanti, Baxter, Lean e.a. traden naar voren.

In Italië is onmiddellijk na de bevrijding de realistische, op de documentaire methode gegronde filmrichting tot bloei gekomen (zonder overigens de anti-realistische film te kunnen verdringen, want de invloed van het reactionnaire burgerdom is er nog groot). Luigi Zampa, maker van het befaamde „Vivere in Pace" zegt over de Italiaanse film: „Voor ons was eveneens slechts èèn kleur geoorloofd." (n.l. het zwart, tijdens het fascisme). „Toen kwam de oorlog, met zijn verwoestingen, zijn verschijnen en verdwijnen van

legers op het gehele schiereiland; ontzettende beproevingen paarden zich aan herwonnen vrijheid van denken. De ons omringende *werkelijkheid* was van ontzaggelijk belang geworden. Eindelijk in de gelegenheid om haar in alle vrijheid weer te geven en te verklaren volgens zijn begrip is ieder van ons aan het werk getogen." (Verslag van het Brussels Filmfestival 1947, blz. 81).

In andere kapitalistische landen, waar de invloed van de arbeidersklasse op de film geringer is, is ook het streven naar realisme in de films zwakker. In Frankrijk behoort een man als Autant-Lara toch nog tot de uitzonderingen. Plaats is er ook voor, in ideologisch opzicht aarzelende aesthetici zoals Marcel Carné, wien het vaak aan een waarlijk realistische visie ontbreekt. Doch het sterkst op de voorgrond treden veelal verburgerlijkte figuren zoals René Clair, routine-mensen als Jean Delannoy en middelmatigheden als Jean Dréville.

Autant-Lara (maker van het uitmuntende „Van de duivel bezeten") begrijpt waar de schoen wringt, als hij zegt; „Men" (n.l. degenen, die de film exploiteren)..„zou aan de film niet toestaan een zuiver beeld te geven van de tijd, waarin wij leven." „Een der wezenlijkste bestanddelen van een film is naar mijn mening zijn betekenis voor het heden. Een ander, niet minder belangrijk punt is, dat hij zoveel mogelijk de *werkelijkheid* moet benaderen. En hoe vreemd het ook moge lijken: om mij in deze twee opzichten met de grootst mogelijke vrijheid te kunnen uiten heb ik het gebeuren van bijna al m'n films in een andere tijd geplaatst, want de stap naar het verleden is onvermijdelijk, wanneer men verplicht is te huichelen om zich in de film te kunnen uiten." (Verslag Brussels filmfestival 1947, bld. 66).

Amerika

Zelfs de Verenigde Staten, waar het machtige propaganda-apparaat van het groot-kapitaal bijna onbeperkt heerst, waar, in vergelijking met Europa, de arbeidersklasse politiek minder geschoold is en de middenstand eerst in de allerjongste tijd op grotere schaal het georganiseerde politieke verzet tegen de trust is begonnen, zelfs de Verenigde Staten hebben hun vooruitstrevende opposanten in de film-industrie. Ik noem de regisseurs Wyler, Dmytryk, Welles en Chaplin.

William Wyler heeft films op zijn naam staan als „The little foxes" (Hyena's) (1941), waarin hij het, zij het onder bedekte termen, vóór de negers en tegen het kapitalisme opneemt, voorts het beroemde „De beste jaren van ons leven" (1947), dat overal in de wereld, ook in de V.S. zelf, een kassucces is geworden. Hij is onbetwistbaar een realist: „Ieder tijdperk", schrijft hij, „iedere generatie, ja ieder jaar is getuige van de strijd tussen ideeën, gevoelsconflicten en sociale verwarring. Alleen de film kan aan de behandeling van deze problemen uit ons *werkelijk leven* een uni-

versele, indringende en stralende kracht verlenen." (Verslag Brussels Filmfestival 1947, blz. 61).

Het kapitalisme weet uiteraard met figuren als Wyler, Dmytryk enz. geen raad. Het staat hen toe progressieve films te maken, omdat daaraan te verdienen valt. Vervolgens beseft het, het paard van Troje te hebben binnengehaald. Het ziet zich genoodzaakt de kip met de gouden eieren zo spoedig mogelijk te slachten: het sleept Wyler en Dmytryk (welke laatste het anti-semitisme waagde te behandelen en zich opmaakte tot een eerlijke behandeling van het neger-probleem) voor een „Commissie tegen on-Amerikaanse activiteit." Het daagt Wyler voor de rechtbank wegens „ongehoorzaamheid aan het Congres" en het ontslaat Dmytryk als regisseur. Het verjaagt Orson Welles (maker van „Citizen Kane." de tegen Hearst gerichte film) uit Hollywood en het ontketent een hetze tegen Chaplin, want Chaplin beschouwt het misschien als de grootste vijand van allen: een kapitalist, die zijn proletarische afkomst niet vergeten is, een concurrent dus en tegelijkertijd een nieuwlichter, die over grote middelen beschikt.

Socialistisch realisme

In de landen, waar de werkende klassen het heft in handen hebben genomen en het klassesysteem gelikwideerd wordt, wordt een principieel realistische, een op wetenschap en op zo diep mogelijk inzicht gegronde levensvisie verbreid. In de Sowjet-Unie heeft men daaraan de naam van s o c i a l i s t i s c h r e a l i s m e gegeven.

„De grondtrek, welke alle Sowjet-films gemeen hebben" zegt Semjon Boerof, „is, dat alle Sowjet-filmers geleid worden door het streven naar werkelijkheid en naar kunst en door het toepassen van een methode, die de ontwikkeling van de artistieke persoonlijkheid bevordert." „Sowjetproducenten doen hun werk voor de bioscoopbezoeker zonder de voortdurende gedachte aan geldelijke opbrengst. Hun taak, zoals zij die zien, bestaat in het wijden van hun kunst aan die problemen, welke bij hun publiek op de voorgrond treden."

Een nauwkeurige nabootsing van elk détail der werkelijkheid is hiertoe, zo gaat Boerof voort, geenszins vereist. Er is ruimte voor satyre, fantasie en sprookje. „Het ware realisme eischt een beeld van de werkelijkheid in haar hoofdtrekken." („The Penguin Film Review," no. 4, blz. 76 e.v.).

Zelfcritiek en bereidheid tot discussie behoren tot de middelen, die het gevaar van fouten, die uiteraard ook hier gemaakt kunnen worden, verminderen. Zo uit Boerof in „Sowjetkunst" van 18 Oct. 1947 zeer krachtige bezwaren tegen een reeks Sowjet-films en vooral tegen de scenario's. Het socialistisch realisme vereist echter een uitvoerige afzonderlijke beschouwing.

J. DE LEEUWE

Van Bach tot Mozart

III. De zonen van Joh. Seb. Bach

Wij hebben Bach en Händel leren kennen als de voltooiers van een heel tijdperk op het gebied van de muziek, het tijdperk van het vorstelijk absolutisme. Bach stierf in 1750, alleen erkend als een van de grootste orgelvirtuosen van zijn tijd. Als componist achtte men hem verouderd. Van de rijke meerstemmigheid van zijn muziek wilde men niets meer weten, de verklanking van menselijke gevoelens door middel van bepaalde muzikale motieven en thema's op zuiver verstandelijke wijze, zoals Bach dit tot in de hoogste perfectie gedaan had, werd scherp afgekeurd, de door hem gebruikte vormen van de suite, het Concerto grosso, de toccata enz. werden als oud roest verworpen. Zo kwam het dat Joh. Seb. Bach, een van de grootste meesters van de Europese muziekgeschiedenis gedurende vele tientallen jaren zo goed als totaal vergeten was, alleen vaklieden bestudeerden zijn fuga's. Pas in 1829 werd de „Matthäuspassion" door Mendelsohn herontdekt, opnieuw opgevoerd en, dit leidde een Bach-renaissance in.

Händel stierf negen jaar na Bach en, hoewel hij nooit zo vergeten was als de Thomaskantor te Leipzig, werden zijn werken gedurende de tweede helft van de 18e eeuw vrij weinig gewaardeerd.

Hoe was dit alles mogelijk? Wat was er gebeurd?

Om de grote stijlverandering te begrijpen, die omstreeks het midden van de 18e eeuw op alle gebieden van de kunst, ja van alle menselijke levensuitingen plaats greep, moeten wij even een blik werpen op de grote economische en sociale ommekeer van deze tijd. De vorsten waren de heersers bij Gods genade, zij waren grootgrondbezitters en steunden ter vermeerdering van hun inkomsten de handel en de industrie. Aanvankelijk waren de kooplieden en industriëlen zeer tevreden over deze protectionistische (beschermende) politiek van de vorsten, want juist door de steun van de vorsten was het deze burgers mogelijk handel en industrie uit te breiden. Maar toen in de 16e en 17e eeuw met deze uitbreiding van handel en industrie de macht en de rijkdom van deze burgers enorm toenam, werd de protectie van de vorsten door hen hoe langer hoe meer als een rem, een kluister gevoeld. De burgers waren machtig genoeg om de organisatie van de staat zelf in de hand te nemen en de geweldige belastingen, die zij aan de vorsten en aristocraten moesten betalen, af te schaffen. De oppositie van de burgers tegen de vorsten en aristocraten bereikte haar hoogtepunt in de grote Franse Revolutie van 1789, die een einde maakte aan het absolutisme. Zo waren de vorsten uit zelfbehoud gedwongen hun vijanden, de kooplieden en industriëlen, tegelijkertijd te beschermen, precies zo als in onze eeuw de kapitalisten niet zonder

de arbeiders zouden kunnen bestaan, die zij uit eigenbelang te vriend moeten houden, maar die zij tegelijkertijd op de felste en meest geraffineerde wijze moeten bestrijden, omdat de groeiende arbeiders-beweging hun kapitalistenbestaan ondermijnt en op een gegeven ogenblik omver gooit.

Tot het einde van de 18e eeuw waren de vorsten en kerk de belangrijkste opdrachtgevers voor scheppende musici. Maar met de groeiende macht van de bourgeoisie, vooral in de grote steden, werd langzamerhand ook het culturele monopolie van de vorsten en de kerk gebroken. De kunstenaars vonden een nieuw, groot afzetgebied bij het burgerlijk publiek, wiens behoeften aan kunst bij de groeiende zelfstandigheid van de bourgeoisie zich hoe langer hoe meer gingen onderscheiden van de behoeften aan kunst van het aristocratische publiek.

De burgers hadden geen belang bij een representatie van vorstelijke macht in de muziek. De representatieve hofstijl met zijn virtuose versieringen, zijn weelde, zijn ingewikkelde meerstemmigheid, zijn geweldige opera's met kastraten was voor hen onaanvaardbaar. Met Rousseau riepen zij „Terug naar de natuur." Terug naar eenvoud, zuivere menselijkheid, spontane uitdrukking van menselijke gevoelens, dit was het, wat zij van de nieuwe kunst verwachtten. Voor de muziek betekende dit: geen ingewikkelde meerstemmigheid meer, maar simpele, makkelijk te onthouden melodieën met een eenvoudige begeleiding; geen op verstandelijke wijze in klanken neergelegde effecten meer, maar echte, spontane gevoelsuitdrukking door middel van de klank; geen virtuositeit meer, maar de uitvoerende moet zich volkomen in dienst stellen van de menselijke gevoelsuitdrukking. Nadat de burgers aanvankelijk vooral in huiselijke kring musiceerden, werden vooral sedert het begin van de 18e eeuw hoe langer hoe meer openbare concerten gegeven, die niet meer voor een beperkt aristocratisch publiek bestemd waren maar voor iedereen, die zijn entree betaald had. Er werden orkesten gesticht, die geregeld concerten gaven voor een zuiver burgerlijk publiek.

Omstreeks 1750, in het jaar van Bach's dood, was de muziekproductie, die aan de nieuwe behoeften van het burgerlijke publiek tegemoet kwam, zo groot geworden, dat de representatieve en galante hoofse stijl als overwonnen beschouwd werd.

En het waren juist vier zonen van John. Seb. Bach, die een zeer actieve rol speelden bij deze stijlverandering. Wilhelm Friedemann Bach (1710-1787), de oudste, was nog de minst revolutionaire. Hij had het enorme orgeltalent van zijn vader geërfd, en hoewel hij de oude meerstemmige stijl nooit volkomen overwon, heeft hij in zijn kamermuziekwerken en orgelimprovisaties uitdrukking gegeven aan de nieuwe muzikale verlangens van het burgerlijke publiek. Carl Philipp Emanuel Bach (1714-1788) was gedurende enige tijd aan het hof van Frederik de Grote van Pruisen verbonden, maar hij kwam spoedig in conflict met 's konings muzikale op-

vattingen en nam in 1867 gretig een opdracht aan als stedelijk muziekdirecteur van het op en top burgerlijk Hamburg. Door zijn concerten en zijn talloze composities verwierf Carl Ph. E. Bach zo'n groot aanzien, dat hij als dè beroemde Bach gold, terwijl zijn vader vergeten was. In zijn concert-composities, speciaal zijn pianoconcerten, waarbij hij zelf de solopartij vervulde, en vooral in zijn talloze kleinere stukken (sonaten en vrije fantasiëen), die hij speciaal voor „kenners en liefhebbers" gecomponeerd heeft, dus voor het burgerlijke huiselijke musiceren, kwam hij volkomen tegemoet aan de behoeften van het burgerlijke publiek. Sedert zijn vertrek naar Hamburg was C. Ph. E. Bach in zijn muzikale productie vrij van elke vorstelijke of kerkelijke dwang. In een handleiding voor een modern pianospel, d.w.z. een spel, waarbij de intense spontane gevoelsuitdrukking de eerste vereiste is, heeft C. Ph. E. Bach een hele nieuwe burgerlijke muziekopvatting uiteengezet.

Ook Johann Christoph Friedrich Bach (1732-1795) heeft een aantal kamermuziekwerken in de nieuwe stijl geschreven, maar als hofcomponist van een klein Duits vorstje, te Bückeburg, heeft hij nooit zo'n betekenis gekregen als zijn broer Carl en zijn jongere broer Johann Christian Bach (1735-1782). Deze jongste zoon van Johann Sebastian was wel de meest opstandige. Ondanks de protesten van zijn broers ging hij spoedig na de dood van zijn vader met een Italiaanse zangeres naar Italië. Hier nam hij de modernste burgerlijke stromingen in zich op en ontwikkelde een stijl, die soms als twee druppels water op die van Mozart lijkt. Als een gevierde opera-, orkest- en kamermuziekcomponist in Italië en later in Engeland verwierf hij spoedig internationale vermaardheid. De zangrijkheid van zijn muziek, de rijkdom aan mooie melodieën (een sinfonia wordt thans nog in harmonieorkest-bewerking dikwijls gespeeld), de kracht van de echt menselijke gevoelsuitdrukking en de eenvoud van zijn klanktaal is hij de belangrijkste onmiddelijke voorloper van Mozart geworden, die tezamen met Haydn het ideaal van de burgelijke muziek bereikte.

E. REBLING

Boeken om te lezen . . . en andere

TWEE OVERBODIGE VERTALINGEN.

N. Berdjajew, Betekenis van het Russische Communisme (L. J. Veens Uitgeverij).

B. H. Sumner, Rusland, Heden en Verleden (J. M. Meulenhof).

Gepaard aan de steeds hardnekkiger wordende campagne der dagbladen en tijdschriften gaat een intensieve activiteit der uitgeverijen, die steeds meer boeken van tegenstanders der Sowjet-Unie op de markt brengen. Twee typische voortbrengselen, hoewel zeer verschillend van uitgangspunt en in opzet, zijn de hierboven aangekondigde vertalingen resp. uit het Russisch en het Engels.

Van Nicolai Berdjajew, een soort mode-mysticus en wijsgeer van alle erkende Sowjet-vijanden weet men van te voren, wat men verwachten kan. Het boek van prof. B. H. Sumner is daarom gevaarlijker, omdat het onder het masker van een wetenschappelijke objectiviteit zijn vergiftigde pijlen op de Sowjet-maatschappij afschiet.

Berdjajew tracht de ontwikkeling na 1918 uit de befaamde „mystieke ziel", het religieuze verlangen van de volkeren der Sowjet-Unie te verklaren. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat volgens hem zowel de Communistische Partij als Lenin in het bijzonder de verpersoonlijking van de baarlijke duivel zijn.

Opmerkelijk is voor hem, die de pretentie heeft, het Marxisme in al zijn aspecten bestudeerd te hebben, het gebrek aan kennis der Marxistische theorie. De dwaling van Kautsky, die het reformisme een nieuwe basis wilde geven door zijn theorie over noodzakelijkheid om de kapitalistische ontwikkeling tot „rijpheid" te laten komen en die van het „super-monopolisme" wordt als het „klassieke marxisme" voorgesteld, daarentegen ging het door de „Russische communisten" te niet!

Verder „vergat" Marx de mens en beschouwde hij hem slechts als een werktuig der maatschappij van de oeconomie, hoewel iedere beginneling in de studie van het Marxisme weet, dat andersom juist de mens uitgangspunt van de Marxistische wijsbegeerte is en de gehele strijd van het socialisme tot doel heeft de mens zijn werkelijke geestelijke en maatschappelijke vrijheid te schenken, door hem te bevrijden van een stelsel dat hem verlaagt tot werktuig van maatschappelijke wetten, waarover hij individueel geen zeggenschap heeft.

Het is nutteloos op dit boek verder in te gaan. Wat moet men b.v. zeggen over de bewering dat „kerken slechts in het geheim" kunnen worden bezocht? Of over de enormiteit, dat „alle kenmerken van de fascistische ordening" in het „Russisch fascisme" aanwezig zijn? Of is het nodig in te gaan op de bewering, dat het martelaarschap en de christelijke deugden van Tsjernysjewsky (de grote voorloper van het Socialisme in de vorige eeuw) weliswaar door de Communisten worden uitgebuit, maar dat zij deze deugden niet bezitten?

Gevaarlijker en verwarrender is het moeilijk te lezen boek van de Engelse historicus Sumner. Op een 375 pagina's tracht hij de lezer een inzicht te geven over de ontwikkeling van de Russische maatschappij van af haar eerste krachtige stappen (omstreeks de tiende eeuw) tot aan de tweede wereldoorlog. De omvangrijke stof

dwingt de schrijver tot een ontoelaatbare oppervlakkigheid t.a.v. de ontwikkeling der laatste 30 jaar, die hem echter de gelegenheid geeft, een totaal verwrongen beeld van de Sowjet-maatschappij te ontwerpen, waarbij hij zich van de noodzakelijkheid ontheven acht, bewijzen voor zijn beweringen te leveren.

De naïeve lezer wordt bedolven onder een massa feiten, zodat het gevaar juist aanwezig is, dat hij de schrijver op zijn woord gelooft. Dit gevaar wordt vergroot door de soms uitstekende samenvatting van bepaalde aspecten der Russische geschiedenis. Het karakter van de Napoleontische veldtocht wordt juist beschreven. Zijn mededelingen over de bijdrage van de Russische wetenschap en kunst tot de beschaving hebben onze volle instemming. Toch kan niet gezegd worden, dat de schrijver onfeilbaar is in die gedeelten die handelen over de geschiedenis van voor 1917. Over de doordringing van de Russische boerenmaatschappij van het kapitalisme heeft hij geen notie, hoewel Lenin reeds in 1901 in zijn werk „Het Kapitalisme in Rusland" aan dit opmerkelijke verschijnsel grote aandacht heeft besteed.

Maar zijn vooringenomenheid blijkt, zodra de schrijver aan de na-revolutionnaire geschiedenis komt. Alle vervalsingen uit het arsenaal der Sowjet-vijanden worden hier weer te berde gebracht, vanaf de massale uitroeiing der koelakken tijdens de collectivisatie tot aan de millioenen dwangarbeiders „achter de Oeral". De processen tegen Sinowjew enz. worden met een enkele niets- of zeer veelzeggend zinnetje afgedaan, hoewel de schr. 50 bladzijden beschikbaar heeft voor de geschiedenis van de betrekkingen van Rusland met het Westen, zoekt men vergeefs na een beschrijving van de interventie-oorlog 1917—'21. Maar ja, het boek werd tijdens de oorlog geschreven! Des te opmerkelijker is het feit, dat het zo pover afsteekt tegen de vele geslaagde pogingen om ons enig begrip over de geschiedenis na 1917 bij te brengen, waarbij de studie van de Webb's (Soviet Communisme, a new civilisation) nog altijd aan de spits staat. **F.B.**

ROMAIN ROLLAND,
Henriëtte Roland Holst
(Uitg. v. Ditmar *f* 5.—).

Onze beperkte boekbesprekingen zijn te gering om deze man, beschreven door deze vrouw, recht te doen. Wij zouden alles kunnen samenvatten in vier woorden: „leest u het zelf". Waarschijnlijk zult u dan, na het laatste hoofdstuk, evenals wij wensen, dat zij ons van hem meer had gezegd. Romain Rolland, zijn werken en zijn leven zijn niet voldoende bekend. En waar ze wel bekend zijn, vaak niet voldoende begrepen. Velen, die zich zijn vrienden noemen om zijn literaire grootheid, missen zijn moed de kameraad te zijn waar gestreden moet worden.

Romain Rolland heeft op de eenzame hoogte die hij bereikte nimmer de levende werkelijkheid losgelaten. Zijn werken waren middelen om een roeping te vervullen. *„Het enige belangrijke en nodige is om.... de bovenpersoonlijke zin van zijn leven te kennen. Deze is in de eerste plaats politiek, niet slechts kultuurpolitiek, maar revolutionnair humanistisch,"* lazen wij en even verder: *„Romain Rolland is de levende brug van de burgerlijke (Franse) revolutie naar de Russische van 1917,"* of — zoals hij het zelf schreef: *„....Ik zou willen proberen hier de weg aan te wijzen, die een jonge burgerlijke individualist van het einde der XIXe eeuw heeft afgelegd en hoe die weg er hem toe gebracht heeft een oude medestrijder der proletarische revolutie te worden."*

Deze ontwikkelingsgang is er een van voortdurende activiteit geweest waarvan wij de schone resultaten niet alleen terugvinden in zijn studies, romans en biografiën, maar ook in de felle oproepen die hij onophoudelijk richtte tot het geweten van de Westerse democratie. En opophoudelijk stelden de intellectuele democraten hem teleur. *„Gij zijt niet in staat de worsteling te leiden. Gij zult ondergaan zo*

de georganiseerde kracht van het volk niet in uw plaats komt en zij u leidt, uzelf ten spijt. Nodig is een dictatuur van het gewapende en gedisciplineerde front van de arbeid tegen het ten dood brengende fascisme."

Dit zijn de woorden van een zelfstandige, vrije geest, die zijn leven lang moedig streed voor vrede, rechtvaardigheid en de vrije gedachte. De wereld mist zijn stem. Hij overleed den 30sten December 1944, overtuigd van de „zinnelooze blindheid der democratische regeringen.... in hun „onverklaarbaar, onbegrijpelijk noodlot, de afhankelijkheid van de groote financiers", maar tevens met het vaste geloof, dat *„het leven om zich te vernieuwen, zich van nieuwe, frisse krachten moet bedienen, en dat het Westen te oud en te zeer in traditionele vormen verstard is, om de menselijke ontwikkeling nog langer te kunnen aanvoeren."*

In 1935 was Romain Rolland op uitnodiging van Stalin en Gorki, in de Sowjet-Unie. *„De sterkste indruk, die mij van de reis bleef, is die van de machtige stroom levende vitaliteit, die jeugdig sterk, overschuimend en stralend van krachtsbewustzijn, van trots op de successen, van rotsvaste overtuiging van de eigen zending is."*

Wij zouden uit dit boek veel meer willen citeren. Wij hebben ons beperkt tot bovenstaande citaten, omdat deze zijde van Rolland, gewoonlijk het minst belicht wordt. Wij moeten Henriëtte Roland Holst dankbaar zijn, dat zij ons in deze beknopte biografie niet slechts de grote schrijver, maar ook de politieke voorvechter in zijn onbewimpelde overtuiging heeft getoond.

Haar boek, verlucht met enige tekeningen door Frans Masereel en een foto, zal aan zijn doel beantwoorden: meer belangstelling wekken voor wat Romain Rolland ons heeft nagelaten. B. H.

VARIATIES OP EEN OF MEER THEMATA, J. J. Poortman

(Uitg. Sijthoff, *f* 6.50).

In dit boek worden drie onderwerpen behandeld: wijsbegeerte, parapsychologie en theosofie. Daar de parapsychologie (het bestuderen van onbekende krachten in de mens) nog steeds geen wetenschap is en de theosofie zelfs niet pretendeert dit te zijn kunnen wij ons bepalen tot het eerste onderwerp en de moraal, die de schrijver op zijn manier uit de doeken doet.

J. J. Poortman stelt zich in wijsgerig opzicht op een uitgesproken metafysisch en zelfs godsdienstig standpunt: „(hier) moet verband gelegd worden tussen het begrip der waarheid en het godsbegrip," zegt hij (pag. 2). Bij de behandeling van de moraal komt zijn burgerlijke instelling duidelijk naar voren. Sprekend over de vraag of men soms mag liegen, geeft hij het volgende voorbeeld: „Als men gezien heeft, dat een dame(!) een eenzaam bos ingegaan is en men komt een ongunstig uitziend individu(!) tegen, die vraagt, welke richting zij ingegaan is, dan zullen toch wel weinigen hem de waarheid mededelen....." De lezer voelt de tegenstelling tussen de „dame" en het „ongunstig uitziend individu". De rest is navenant.

Het bovenstaande is wel genoeg om aan te tonen, dat een marxist zich gerust de moeite kan besparen om dit boek open te slaan.

De heer Poortman is als privaat-docent verbonden aan de Leidse universiteit. Terwijl studenten dit soort bespiegelingen kunnen gaan aanhoren, bestaat er voor hen aan geen enkele Nederlandse universiteit gelegenheid zich wetenschappelijk te laten voorlichten over het dialectisch en historisch materialisme: dit is tekenend voor ons tegenwoordig hoger onderwijs.

J. E.

STALIN EN GANDHI

Louis Fischer (Uitg. Driehoek)

„Dit boek hoort op uw boekenplank naast Krawtsjenko te staan", zegt de uitgever terecht. Alle oude anti-Sowjet-stokpaardjes worden hier weer van stal gehaald: de processen, gruwelverhaaltjes, ijzige verhalen over Stalin — Waarom geen kinderlijkjes in blik?

J. S.

De verkiezingen

De Kamer is gekozen; de zetels zijn verdeeld. De P.v.d.A. en de C.P.N. verloren er elk twee, de V.V.D. ging twee, C.H.U. één zetel vooruit en Welter bracht het tot een zetel, ondanks het ingrijpen van de bisschoppen.

Over de verdeling van de stemmen, hoewel daar zeer veel uit valt te leren, zullen wij in dit artikel niet veel zeggen. Alleen moet er op gewezen worden, dat de splinterpartijtjes geen enkel resultaat hebben opgeleverd. Die partijtjes, die de verkiezingen zijn ingegaan om de communisten een spaak in het wiel te steken, hebben het niet tot een zetel kunnen brengen. Slechts het percentage van ons stemmencijfer werd er enigszins door beïnvloed. De trotskisten brachten het tot 2.224 stemmen, waarvan in Rotterdam 927. Dit is de openlijke aanhang van de scheurmakers der E.V.C. Het zal de Rotterdamse arbeiders de ogen openen. Het zal hun tonen, dat het gewroet en gestook van deze heren in de arbeidersbeweging onder het mom, dat zij de massa achter zich hebben, op niets berust.

Hetgeen echter niet zeggen wil (en Rotterdam is daar het voorbeeld van), dat men de trotskisten moet beoordelen op hun stemmenaantal. Stalin zeide eens, dat duizend arbeiders een brug kunnen bouwen, maar dat één gek hem de lucht in kan laten vliegen. De trotskisten hebben n.l. hun agenten op meer posten dan alleen in de Rotterdamse O.V.B. Zij zitten in de P.v.d.A., zij zitten bij het Parool, de Vlam en andere bladen. Zij bestoken de arbeidersklasse met hun vergif uit verschillende pijlenkokers. Maar, gezien de uitslag der verkiezingen, kan thans met meer recht dan ooit gezegd worden, dat aan het werk van deze heren een einde zal moeten worden gemaakt en dat het hen onmogelijk wordt op de gang van zaken van de arbeidersklasse nog enige belangrijke invloed uit te oefenen.

Ook wat betreft de verdeling van de zetels kan worden volstaan met wat ieder reeds weet en ieder direct ziet: dat rechts heeft gewonnen en dat de reactie is vooruitgegaan. De voorspellingen en verwachtingen van onze tegenstanders vóór de verkiezingen, dat de communisten zouden worden gehalveerd, of in elk geval verslagen — een verwachting, die gebaseerd was op het feit, dat zij zo'n hecht bondgenootschap van anti-communisme tot stand hadden gebracht — is niet in vervulling gegaan. De campagne, die gevoerd is, was van dien aard, dat het merendeel van ons volk meende, dat het zich niet had uit te spreken over de concrete politieke vraagstukken, als Grondwetswijzigingen en het beleid van de diverse partijen, maar vóór of tegen het communisme. Deze verkiezingen hebben gedemonstreerd, waartoe het anti-communisme leidt. Tot een versterking van de reactie, tot een verzwakking van de arbeidersklasse.

Tegen het communisme heiligde het doel de middelen. Men heeft niet geschroomd van leugen en bedrog een ruim gebruik te maken. De voornaamste waren: Het communisme wil oorlog, onderdrukking van de vrijheid, enz., en de communisten saboteren de welvaart van hun eigen land door het Marshall-plan te bestrijden.

De strijd van de communisten is gericht tegen de Amerikaanse penetratie. Door de leugenachtige propaganda van de aanhangers van het Marshall-plan is dit vele Nederlanders bij deze verkiezingen nog niet duidelijk geweest. We krijgen het beter, werd de leuze; de prijs, die we moeten betalen, werd geheim gehouden. Dit is de grofste verkiezingszwendel, die men zich denken kan. Want nu de voorwaarden bekend zijn blijkt, dat de communisten in geen enkel opzicht overdreven hebben en dat Nederland door de ondertekening van het verdrag met Amerika eigenlijk al bezet is.

Het tweede feit, waarmede in deze verkiezingen bedrog gepleegd werd, is de toestand in Indonesië. Terwijl men zei: brengt uw stem uit voor de nieuwe verhoudingen met Indonesië, werd besloten (dit staat na de laatste berichten wel vast), dat binnenkort een nieuw militair optreden tegen de republiek ontketend zal worden.

Verder heeft men de communisten, zoveel mogelijk, practisch belet propaganda te maken voor de verkiezingen. Behalve zaalafdrijving, verbod film, enz. is wel het belangrijkste, dat onze partij niet de gelegenheid had ook maar één minuut het woord door de radio te voeren.

En is dan de verkiezingsuitslag, hoe teleurstellend ook voor vele van onze aanhangers, werkelijk zo, dat men kan spreken van een verpletterende nederlaag onzer partij? Uit vele perscommentaren blijkt, dat onze tegenstanders teleurgesteld zijn. Men had minstens een halvering van ons stemmenaantal verwacht.

Bijna vierhonderdduizend mannen en vrouwen bleven, ondanks alle hetze, ondanks alle angstaanjagerij, trouw aan de partij. Dit is een belangrijk feit. Deze aanhang van onze partij heeft een offensief moeten doorstaan en is als een rots blijven staan. Deze aanhang staat politiek op een hoger peil dan onze kiezers van 1946. Deze kiezers hebben begrepen waar de strijd op het ogenblik om gaat. Zij hebben de intriges van de vijanden doorzien en staan pal voor de komende, ongetwijfeld zware strijd, die nog voor de boeg staat. Dit is geen kleinigheid en onze tegenstanders hebben dat zeer goed begrepen.

Velen stemden met een bezwaard hart op de P.v.d.A. schreven verschillende bladen, o.a. de Groene en Tijd en Taak. Zij stemden door de enorme hetze tegen onze partij nog niet op de C.P.N. Maar dat hart zal in de komende maanden nog bezwaarder worden.

De komende maanden brengen een verscherpte situatie ten aanzien van Indonesië, de openlijke aanval van Amerika op ons land en het levenspeil van de arbeiders zal nog slechter worden. Met dit alles zal de P.v.d.A. meegaan. Bij de komende felle strijd der arbeiders voor de verhoging en verdediging van haar levenspeil zal zij zich tegen de arbeiders keren. In de internationale politiek, waarin de strijd om oorlog of vrede een steeds scherpere vorm aanneemt en waarbij de krachten van de vrede onder leiding van de Sowjet-Unie steeds sterker worden, zal de P.v.d.A. aan de zijde van Amerika staan.

Het komt er dus op aan, in de komende maanden de arbeiders dag in dag uit op te klaren over deze dingen. Het komt erop aan, de arbeidersklasse in de komende maanden voor te bereiden op de strijd, die komen gaat en in deze strijd de leiding te nemen. Daarbij zal de partij de uitslagen van deze verkiezingen op de juiste wijze moeten waarderen en vooral daar waar gebleken is, dat de verkiezingsuitslag niet uitsluitend te wijten was aan de omstandigheden van buiten, doch aan het werk van de partij, zullen wij er snel toe moeten overgaan het werk te verbeteren en te herzien.

Onze partij zal in de komende strijd de leidende rol kunnen vervullen, indien zij erin slaagt de politieke fouten en tekortkomingen in het werk van de partij te herstellen. In een aantal belangrijke vraagstukken komen deze tekortkomingen en fouten tot uitdrukking.

Onze partij is er niet in geslaagd op voldoende wijze de gevolgen van het Marshall-plan voor de massa uiteen te zetten. Zij heeft daarbij niet voldoende de verdediging van de nationale zelfstandigheid tegen Amerika in het *middelpunt* van haar optreden gesteld. Wij zijn er niet in geslaagd de valse beschuldiging als zouden wij een „vijfde colonne" zijn te ontmaskeren. Integendeel, onze partij is de enige partij, die strijdt voor de nationale belangen van ons land en alle overige partijen vervullen de rol van „vijfde colonne" in dienst van Amerika. Daarbij heeft de partij niet voldoende de successen van het socialisme in de Sowjet-Unie bekend gemaakt. De betekenis b.v. van het tijdens de verkiezingscampagne afgesloten handelsverdrag met de Sowjet-Unie, dat ons land een grote hoeveelheid grondstoffen voor haar industrie verschaft en aan de andere kant onze scheepswerven en andere industrieën belangrijke opdrachten heeft bezorgd, werd niet in haar volle omvang bekend gemaakt. Dit verdrag immers toont opnieuw de juistheid van ons standpunt, dat het mogelijk is voor ons land zonder politieke voorwaarden, zonder verlies van zelfstandigheid de voorwaarden te scheppen voor de verhoging van onze welvaart.

Onze partij is verder schromelijk tekort geschoten bij de strijd voor de dagelijkse belangen van de arbeiders, middenstanders en kleine landbouwers. In het bijzonder wreekte zich het feit, dat

de partij zich onvoldoende met de vakbewegingsvraagstukken heeft beziggehouden.

De propaganda in onze partij was in vele opzichten te oppervlakkig, waardoor wij er niet in slaagden de invloed, die wij hadden in 1946, als gevolg van de verzetsstrijd, ook ideologisch te verankeren.

Het werk voor de voortdurende werving van onze krant schoot tekort, waardoor vele kiezers in handen van onze tegenstanders kwamen.

Ook op organisatorisch gebied vertoont de partij nog vele zwakke plekken, vooral op het gebied van het kader.

Waar het op aan komt in de komende maanden is, om met meer kracht dan ooit tevoren de arbeiders en vooral de arbeiders in de P.v.d.A. en N.V.V. te overtuigen, dat het anti-communisme leidt tot een verzwakking van de arbeidersklasse en dat slechts de eenheid van de arbeiders in staat zal zijn een wending te brengen in de toestand van ons land.

Na de verkiezingen in Italië juichte de reactie, dat het communisme verslagen was. Enkele uren na de aanslag op Togliatti legden de arbeiders in geheel Italië het werk neer, en nu spreekt men plotseling over de machtige communistische partij en vakbeweging. Dit is de werkelijke uitslag van de verkiezingen in Italië. Zo zal het ook gaan in ons land.

Wij zijn er vast van overtuigd, dat door de ontwikkeling op nationaal en internationaal gebied en door een versterking van het werk van onze partij, spoedig het verlies, dat wij nu geleden hebben, zal zijn ingehaald.

G. WAGENAAR.

Partij en massa

HET zou een volkomen miskenning van de betekenis der resolutie van het Informatiebureau der negen Communistische Partijen zijn, indien men meende, dat de daarin vervatte opmerkingen over het wezen, de rol en de principes van de Communistische Partij een zuiver theoretische betekenis hebben.

In de rijen der communisten is het niet de gewoonte, zich te verdiepen in theoretische haarkloverijen.... uit liefde voor de theorie als zodanig. Aan de andere kant hechten communisten grote betekenis aan een zuivere en onaanvechtbare theorie, omdat zij ons helpt fouten in de practijk van de dagelijkse politieke strijd te voorkomen of te herstellen.

Daarom is het voorbeeld van de Joegoslavische Communistische

Partij van grote betekenis, omdat haar fouten de les verduidelijken, die elke Communistische Partij uit de ontwikkeling van na de oorlog moet trekken. De theorie en de practijk van de dagelijkse politieke strijd zijn onverbrekelijk met elkaar verbonden; wie het wapen van de theorie verwaarloost ondermijnt de strijd van de arbeidersklasse. Maar de Joegoslavische leiders zijn niet alleen op alle punten van de theorie en de beginselen der partij afgeweken, zij hebben ook nieuwe „theorieën" ontwikkeld, die als een rechtvaardiging van hun fouten moeten dienen.

Onze lezers kunnen zich het best een beeld vormen van deze foutieve opvattingen, wanneer zij het rapport nalezen van kameraad Tito, dat hij uitgebracht heeft aan het Tweede Congres van het Joegoslavische Volksfront (afgedrukt in nr. 2 van Kwartaal).

Daarin verklaarde Tito o.m.: *„Heeft de Communistische Partij van Joegoslavië een ander program dan dat van het Volksfront? Neen. De Communistische Partij heeft geen ander program. Het program van het Volksfront is het program van de Communistische Partij."*

Tegelijkertijd echter verklaarde Djilas, een andere leidende figuur in Joegoslavië, op de Conferentie der Negen Partijen te Warschau, dat zijn partij altijd en resoluut de organisatorische principes van het Bolsjewisme heeft hooggehouden. (Nr. 2 van het orgaan van het Informatiebureau.)

Het is zonder meer duidelijk, dat beide uitspraken niet met elkaar in overeenstemming zijn te brengen. Het Volksfront bestaat krachtens zijn wezen en zijn opzet uit verschillende groeperingen van de massa, die alle een verschillende graad van politieke rijpwording hebben bereikt. Het is zelfs mogelijk, dat in wezen reactionnaire groeperingen in het Volksfront zijn opgenomen (zoals in Joegoslavië inderdaad het geval is). Het program van de Communistische Partij kan derhalve nimmer het program van het Volksfront zijn. Het wezen van het Volksfront berust krachtens zijn samenstelling daarop, dat verschillende groepen van de bevolking op grond van bepaalde punten van overeenstemmende belangen zich aaneensluiten voor het bereiken van een beperkt doel.

Maar het program van de Communistische Partij reikt verder, het is het omvattende maximum program van de strijd voor het socialisme. De taak van de Communistische Partij in het Volksfront bestaat derhalve juist daarin, de massa der aanhangers op te stuwen en ze te winnen voor nieuwe taken, in overeenstemming met het einddoel der partij.

De uiteenzetting van Tito laat echter zien, dat de partij zich ondergeschikt heeft gemaakt aan de beweging van het Volksfront en dientengevolge afstand heeft gedaan van leiding te geven aan de uiteenlopende groeperingen, waaruit het Volksfront bestaat.

Het Volksfront dient hier slechts als voorbeeld voor de juiste bepaling van de verhouding tussen partij en elke massa-organisatie (hoewel het Volksfront natuurlijk een zeer speciale hoge vorm van massa-organisatie is).

De vakbeweging kan, juist omdat zij op een bredere grondslag dan de partij berust, nooit de leidinggevende politieke kracht in de arbeidersbeweging zijn, hoewel ook voor haar geldt, dat zij ten dode is opgeschreven, indien zij een juist politiek inzicht mist.

De Welvaartsbeweging zou evenmin de rol van de partij over kunnen nemen. Wellbewust heeft zij een program uitgewerkt, dat geheel is aangepast aan de belangen der brede massa, zoals die voortvloeien uit de gegeven omstandigheden van ons land op het huidige ogenblik. Zij stelt zich niet ten doel het socialisme te verwerkelijken. Maar juist op grond van haar beperkt program kan zij groepen der bevolking aantrekken, die bereid zijn met de communisten een eind van hun weg samen te gaan.

De uitspraak van Tito zou op tweeërlei wijze opgevat kunnen worden. Indien hij bedoelde, dat het program van het Volksfront het program van de Communistische Partij is, dan zou het onvermijdelijke gevolg daarvan moeten zijn, dat haar program en dientengevolge haar theorie en haar organisatie verwatert, dat het open gelegd wordt voor het indringen van opportunistische opvattingen en het verlagen van de partij-organisatie tot een massa-organisatie zonder meer, die zich in niets van andere organisaties onderscheidt.

In het omgekeerde geval, n.l. wanneer hij bedoelt, dat de Communistische Partij geen eigen program heeft en het program van het Volksfront als haar eigen aanvaardt, dan is de zaak nog erger. Immers, dit betekent, alle beweringen van Djilas ten spijt, dat de partij zich zonder meer overgeeft aan de leiding van niet-communisten en haar politiek en theoretisch peil naar beneden aanpast aan dat van de massa van het Volksfront.

In feite is het laatste het geval. Want de Communistische Partij van Joegoslavië heeft tot op heden geen program en geen statuten! Wij wijzen bij deze gelegenheid er op, dat onze partij juist een zeer groot gedeelte van het eerste statuair bijeengeroepen na-oorlogse congres (Januari 1946) aan de uitwerking van program en statuten heeft besteed.

Zowel het program, de beginselverklaring, als de statuten zijn gebaseerd op de principes van het marxisme-leninisme, en beide zouden ongeschikt zijn als politieke en organisatorische grondslagen van een massa-beweging, hoewel zij wèl geschikt zijn om de partij tot een *massale* beweging te maken.

Verder is het ook juist, dat de partij zonder het bezit van zulk een program en haar statuten niet in staat zou zijn de leidende rol in een massabeweging, hoe zij dan ook moge heten, zou kunnen vervullen.

„*De partij*", aldus schrijft D. Charpentier in het orgaan van het

Informatiebureau, nr. 16, *„is de voorhoede-afdeling der arbeidersklasse, men kan haar niet vereenzelvigen met de klasse in haar geheel en nog minder met het hele volk. Zulk een vereenzelviging zou de vernietiging van de demarcatielijn tussen partij en partijloze massa betekenen. Volgens de theorie van het marxisme-leninisme is de Communistische Partij de hoogste organisatie-vorm der werkende bevolking, zij staat boven alle andere organisaties, niet alleen, omdat zij de beste elementen der werkende bevolking in zich opneemt, maar ook, omdat zij haar specifiek program, omdat zij haar speciale politiek heeft, op basis waarvan zij alle organisaties van de arbeidende bevolking leidt."*

Bovendien leerde Stalin ons, dat de partij niet slechts de voorhoede, maar ook de *georganiseerde* afdeling van de arbeidersklasse is.

De organisatorische principes der partij, ontleend aan de theorie van Lenin en Stalin, zijn neergelegd in onze statuten. Zij berusten op het onvoorwaardelijk aanvaarden van de partij-discipline (neergelegd in de artikelen 4a en 13 van onze statuten), verder op het principe van het democratisch centralisme (neergelegd in de artikelen 6, 7 en 8 der statuten).

Dit principe waarborgt aan de ene kant de democratie binnen de rijen der partij (*„Alle besturen worden op democratische wijze door de leden of hun afgevaardigden gekozen." „Ieder lid heeft het recht candidaten te stellen."* Art. 6a.) Het waarborgt onderwerping aan eenmaal met meerderheid van stemmen genomen besluiten en gekozen leidingen (artikel 8d). Maar het waarborgt ook het recht tot critiek en het handhaven van de plicht tot zelfcritiek. (*„Alle besturen zijn voor hun werkzaamheden verantwoording schuldig aan de vergaderingen, die hen hebben gekozen"*, artikel 7. *„De besturen kunnen tussentijds ontslagen worden"*, zelfde artikel. *„Alle leden hebben het recht en de plicht aan de discussie over de politiek der partij deel te nemen"*, art. 8a.)

Men zou uit de strenge bepalingen over de discipline kunnen opmaken, dat de partij een exclusieve, sectarische, streng afgesloten organisatie moet zijn, die haar deuren slechts openzet voor hen, die in langdurige arbeid bewezen hebben, het program en de beginselen der partij te kunnen uitvoeren.

Tegenover deze onjuiste opvatting staat echter een zeer zakelijk en nuchter argument van Lenin. *Aleer men zich verenigt en om zich te verenigen is het noodzakelijk zich eerst beslist en duidelijk van elkaar af te bakenen."* (Dogmatisme en Vrijheid van Kritiek, dl. II, blz. 53, Vrz. Werken.)

Juist doordat de partij, zowel door haar organisatorische principes, als door haar beginselprogram en de toepassing daarvan, zich verheft boven de massa, doordat zij klaarheid schept in de onderlinge verhoudingen, kan zij haar rol als verenigende factor der gehele werkende bevolking doorvoeren.

De verdoezeling van deze grenzen leidt tot het verdwijnen van de partij in de massa en opent dientengevolge de deuren voor gevaarlijke vergissingen en het blootstaan aan alle mogelijke on-marxistische invloeden, alsmede tot het vernietigen van de eenheid, waar die tot stand is gebracht.

Een bijzondere rol in het wezen der Communistische Partij speelt het begrip der zelfcritiek en haar verhouding tot de Communistische Partij van de Sowjet-Unie.

Zoals bekend heeft de leiding van de Joegoslavische partij de op haar uitgebrachte critiek hooghartig van de hand gewezen. In haar resolutie van 29 Juni j.l. verklaart zij o.m., dat haar verleden als partij van de strijd tegen de Duitsers en haar ontzaggelijke offers in deze strijd een waarborg voor haar onveranderde trouw aan de principes van het Marxisme zijn.

Hoewel niemand haar prachtige daden tijdens de oorlog loochent en niemand ontkent, dat zij geweldige offers heeft gebracht, is deze mededeling, als zijnde een gevoelsargument, volkomen waardeloos.

„*Lenin*", aldus lezen wij in het orgaan van het Informatiebureau (nr. 14) „*wees er op, dat de houding van een politieke partij tegenover haar vergissingen de beste maatstaf is voor de vraag, hoe serieus deze partij is in het tenuitvoerleggen in de practijk van haar verplichtingen jegens haar klasse en de massa der arbeidende bevolking. Het openhartig erkennen van vergissingen, het onderzoeken van de oorzaken, het analyseren van de situatie, die aanleiding gaf tot de vergissingen, de zorgvuldige discussie van de wegen en middelen om deze vergissingen te herstellen — dit alles karakteriseert een serieuze partij; dit betekent, dat zij haar verplichtingen nakomt, dat zij haar klasse en daarna de massa opvoedt.*"

Het openlijk bespreken van de fouten, die tot het onbevredigende resultaat der verkiezingen hebben geleid, is zulk een voorbeeld van zelfcritiek, dat niet slechts de partij sterker zal maken, maar tevens de massa opvoedt, doordat zij de massa in deze discussie betrekt.

Tenslotte onze verhouding tot de Communistische Partij der Sowjet-Unie. Georghiu Dej, secretaris van de Roemeense Arbeiderspartij, heeft in een zeer belangwekkend artikel er op gewezen, dat de Joegoslavische partijleiding van mening is, dat Joegoslavië „*autarkisch*", d.w.z. economisch volledig onafhankelijk van de buitenwereld is en niet verbonden is met de ontwikkeling van de proletarische revolutie en het socialisme. Deze theorie, die zo op het oog een louter „economische" theorie is, en niets te maken heeft met de hier gestelde vraag, is niettemin de oorzaak geworden (of zo men wil het „theoretische" manteltje) van de vijandige houding der Joegoslavische leiders jegens de Sowjet-

Unie. Georghiu Dej wijst er op, dat het socialisme in één of meerdere landen niet kan worden opgebouwd zonder steun van de Sowjet-Unie en tegen haar.

In wezen van de zaak komt de „theorie" van de Joegoslavische leider overeen met de opvattingen, die hier te lande worden verkondigd en die zeggen: „Wij zijn wel voor het socialisme, maar in de Sowjet-Unie heerst dictatuur en geen socialisme." Zelfs De Kadt beweert, dat hij voor het socialisme is, als het maar tegen de Sowjet-Unie gaat. Het zich „onafhankelijk" of niet verbonden verklaren met de Sowjet-Unie en haar Communistische Partij leidt er onvermijdelijk toe, dat men tegenover haar komt te staan.

Aan de andere kant is het echter duidelijk, zoals ook in de inleiding van P. de Groot op de zitting van het Partijbestuur van 10 en 11 Juli j.l. werd uitgesproken, dat de zelfstandigheid van ieder land (evenals de min of meer gevorderde ontwikkeling van het socialisme in bepaalde landen) slechts door onvoorwaardelijke solidariteit met de partij van de rijkste ervaringen in de strijd voor het socialisme, die der Sowjet-Unie, verdedigd kunnen worden.

Onze solidariteit met de Communistische Partij der Sowjet-Unie is de erkenning van het feit, dat zij de doorslaggevende factor in de strijd voor vrede en socialisme, voor de zelfstandigheid der volkeren, hoe klein ook, is. Het is een erkenning van het feit, dat de wereld in twee kampen is gesplitst, het imperialistische front van oorlogsophitsers onder leiding van Amerika, en het front der anti-imperialisten, der strijders voor vrede en vrijheid, onder leiding van het machtige land van het socialisme. Wie zich tegen haar keert, komt onvermijdelijk in het eerste kamp terecht. Er is geen derde weg, nationaal zomin als internationaal. Wij staan op het standpunt, dat de erkenning van de leiding van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie in de strijd van de arbeidersklasse in de gehele wereld de voorwaarde is voor de succesvolle strijd voor de vrede en de overwinning van het socialisme.

Doordat wij een verbitterde strijd voeren tegen de Amerikaanse reactie en haar pogingen om een einde te maken aan de zelfstandigheid van ons land, geven wij onder de huidige omstandigheden uitdrukking aan het feit, dat wij de leidende kracht in de verdediging van onze natie zijn. Tegelijkertijd echter onderstreept dit feit de noodzakelijkheid van solidariteit met de Sowjet-Unie, die de leiding heeft in de worsteling voor zelfstandigheid van naties.

F. BARUCH.

Wet op de „bedrijfsorganisatie" een gevaar voor de arbeidersklasse

ENIGE weken voor de verkiezingen is bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal per „Koninklijke Boodschap" een ontwerp van Wet ingediend inzake het instellen van een Publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven. Deze organisatie heeft tot taak:

> „....een het belang van het Nederlandse volk dienende werkzaamheid van het bedrijfsleven te bevorderen, alsmede het belang van het bedrijfsleven en de daartoe behorende personen te behartigen",

en zij wordt bestuurd door een Sociaal-Economische Raad, die tenminste 30 en ten hoogste 40 leden telt. Tenminste tweederde van het aantal leden wordt benoemd door, naar het oordeel van de regering, representatieve en door haar aangewezen organisaties van werkgevers en werknemers, en wel op voet van pariteit. Ten hoogste éénderde van het aantal leden wordt door de regering zelf benoemd. Het Dagelijks Bestuur van de S.E.R. wordt uit en door deze Raad benoemd, uitgezonderd de voorzitter, die door de betrokken minister(s) wordt aangewezen. De leden van de S.E.R. en haar Dagelijks Bestuur verrichten hun werkzaamheden zonder last of ruggespraak. De S.E.R. maakt de verordeningen, die zij noodzakelijk acht ter aanvulling van haar taak, terwijl de wet nog nader zal bepalen welke onderwerpen bij verordening geregeld kunnen worden en voor *wie* deze verordeningen bindend zijn. Ook zal de Raad aan de minister(s) adviezen verstrekken over de uitvoering van de thans ingediende Bedrijfsorganisatiewet en andere aangelegenheden van sociale- en economische aard. Tenslotte doet de S.E.R. voorstellen aan de betrokken ministers tot bevordering van het indienen van ontwerpen van Wet, waarbij product-, bedrijfs- of hoofdbedrijfschappen worden ingesteld. De in te stellen „schappen" zullen evenals de Algemene Bedrijfsorganisatie met verordenende bevoegdheden worden bekleed. Een bedrijfschap is een organisatie van ondernemingen, die *dezelfde* functie verrichten, zoals b.v. Metaalwarenbedrijven. Meerdere van deze bedrijfschappen kunnen worden overkoepeld door een organisatie, eveneens met verordenende bevoegdheid bekleed, die aangeduid wordt door „Hoofdbedrijfschap".

Zowel bij het bedrijf- als Hoofdbedrijfschap spreekt de Memorie van Toelichting van een z.g. horizontale organisatie, zulks in tegenstelling met de productschappen, die verticaal zijn georganiseerd. Dit laatste wil zeggen, dat in een productschap ondernemingen

zijn georganiseerd van eenzelfde product. De besturen van de hoofdbedrijf-, bedrijf- en productschappen bestaan uit tenminste 6 leden en worden, tenzij bij de betrokken wet anders is bepaald, benoemd door de door de regering aan te wijzen „representatieve" organisaties van werkgevers en werknemers. Als *regel* bestaan de besturen van de hoofdbedrijf-, bedrijf- en productschappen uit een gelijk aantal werknemers- en werkgeversvertegenwoordigers. Indien van deze regel wordt afgeweken, dan zal over *sociale* aangelegenheden paritair worden gestemd. In de besturen van de productschappen zullen de ondernemersvertegenwoordigers domineren, daar in deze organen uitsluitend economische aangelegenheden worden behandeld. De voorzitters van de besturen der hoofdbedrijfschappen of bedrijfschappen worden al dan niet uit de besturen door de besturen genoemd; de voorzitters van de besturen der productschappen worden al dan niet uit de besturen door de minister benoemd. Nog nader zullen bij de Wet worden vastgesteld, welke onderwerpen door verordeningen van de „schappen" geregeld kunnen worden, alsmede voor *wie* deze verordeningen bindend zijn. Evenals de leden van de S.E.R. verrichten ook de bestuurders van de „schappen" hun werkzaamheden zonder last of ruggespraak. Tenslotte zij nog vermeld, dat de regering, in casu de betrokken minister(s), in het algemeen over verordeningen van de S.E.R. en alle „schappen" het recht van veto hebben.

IN de Memorie van toelichting lezen we, dat het onderhavige ontwerp van Wet beoogt een bijdrage te leveren „tot de oplossing van het vraagstuk van de doelmatige sociale-economische organisatie van de maatschappij".

Onze huidige maatschappij is op kapitalistische leest geschoeid, d.w.z. de productie-middelen zijn het *eigendom* van een kleine groep bezitters, terwijl als *doel* de productie gericht is op het maken van winst en wel zo groot mogelijk.

In tegenstelling tot dit doel staat het streven van de arbeidersklasse, als voornaamste productiekracht, naar betere levensverhoudingen. Het veroveren van deze betere levensverhoudingen staat in *onverzoenlijke tegenstelling* tot het winststreven van de bezitters der productiemiddelen, het kapitalisme. Deze tegenstelling is de bron van alle klassestrijd.

Het bestaan van klasse-tegenstellingen wordt ook door de indieners van het onderhavige ontwerp van Wet erkend. Zij schrijven n.l. in de Memorie van Toelichting:

> „De ondergetekenden zijn zich ervan bewust, dat niet met alle verlangens van de onderscheidene groepen van bedrijfsgenoten kan worden rekening gehouden. Het ligt in de natuur der dingen, dat deze groepen van bedrijfsgenoten als regel de neiging hebben het

ontworpen stelsel van publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in meerdere of mindere mate te bezien in het licht van hun specifieke verantwoordelijkheid alsmede — men dient dit nuchter te erkennen — in het licht van wat zij zien als hun *specifieke belang* (cursivering van ons).

Het *specifieke belang* van de bezitter der productiemiddelen is en blijft, ook na het instellen van de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie, het maken van zo groot mogelijke winsten, terwijl het *specifiek belang* van de arbeidersklasse is en blijft, het streven naar betere levensverhoudingen. Deze betere levensverhoudingen vereisen een maatschappelijke hervorming in socialistische zin, d.w.z. het eigendom der productiemiddelen leggen in handen van de gemeenschap, beheerd door die gemeenschap. Het doorvoeren van een zodanige hervorming stuit vanzelfsprekend op heftig verzet der bezittende klasse en zij poogt dan ook de strijd van de vooruitstrevende krachten daarvoor te belemmeren en onmogelijk te maken.

Alle gepraat over „een het belang van het Nederlandse volk dienende werkzaamheid van het bedrijfsleven te bevorderen" is een zinledige frase. Het feit, dat de overheid bij de organisatie van het bedrijfsleven een rol gaat spelen, verandert hieraan niets. Integendeel. Zij vervult, als instrument van de heersende klasse, de rol van prediker der klassevrede.

In de Memorie van Toelichting staat hierover geschreven: dat zij de verheven taak heeft „het gecompliceerde geheel van belangen tot harmonie te brengen". In werkelijkheid echter schept de overheid bij het van kracht worden van de onderhavige ontwerp-Wet een platvorm voor het voeren van een verscherpte klassestrijd door het kapitalisme.

Het „in harmonie brengen" van de bestaande klassetegenstellingen door middel van een Publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven betekent het voeren van de klassestrijd volgens spelregels, die in feite evenzovele worgwetten voor de arbeidersklasse zijn. Weliswaar valt dit nog niet rechtstreeks uit het ontwerp af te leiden, daar nog niet wordt bepaald welke onderwerpen door de organen met verordenende bevoegdheden kunnen worden geregeld, maar door de „Commissie v. d. Ven", waarin ook de N.V.V.-bestuurders Joustra, Vermeulen en Oosterhuis zitting hadden, en die de regering in deze van advies diende, werd o.a. voorgesteld de lonen en andere arbeidsvoorwaarden, de verruiming van de werkgelegenheid en de voorkoming van werkloosheid, de vakopleiding, de omscholing en herscholing en de arbeidsbemiddeling, de aanstelling en het ontslag van personeel, per verordening te regelen. Op overtreding van deze verordening worden dan straffen gesteld. Zonder dat het dus met zoveel woorden wordt gezegd, zijn hier voorstanders van een verbod tot staken aan het woord en zij vinden bij de regering vanzelfsprekend een gretig gehoor.

IN de Memorie van Toelichting, die het wetsontwerp vergezelt, wordt getracht om met frases als: samenwerking van werkgever en werknemer, de arbeiders met het doel van het wetsontwerp te verzoenen. Aan deze misleiding verlenen de P.v.d.A. en de leiders der Uniebonden hun volle medewerking. Zij hebben zich reeds, behoudens enkele ondergeschikte punten, met het wetsontwerp accoord verklaard en hierdoor hebben zij aan de positie van de arbeiders in en buiten de vakorganisaties ernstig afbreuk gedaan. Alleen reeds het feit, dat de leden van de Sociaal-Economische Raad en van de andere in te stellen organen *geen enkele last of ruggespraak* met hun leden mogen houden, vormt een overtuigend bewijs van het grote gevaar, dat de arbeiders bedreigt.

De leden van de door de regering aangewezen vakorganisaties kunnen n.l. formeel hun bestuurders niet ter verantwoording roepen, noch van te voren bindende opdrachten aan hen verstrekken, noch ze terugroepen wanneer deze of gene hun belangen verwaarloost of benadeelt. Het is daarom een eerste vereiste, dat de leden van de z.g. erkende vakbonden tegen deze bepaling, die hen tot contribuanten zonder meer degradeert, zowel in als buiten de vakorganisaties met de meeste vastberadenheid in verzet komen om de gevaren, die hen bedreigen, in de grootst mogelijke eenheid van actie af te wenden.

De inmenging in de organisatie-vrijheden en rechten van de vakbeweging wordt nog erger door de z.g. „erkennings"-kwestie. De minister beoordeelt immers *welke* organisaties van werknemers in aanmerking komen voor het benoemen van arbeiders-vertegenwoordigers in de onderscheidene publiekrechtelijke organen. Het beoordelen door de betrokken minister(s) of een organisatie al dan niet „representatief" is, dan wel voor het recht van benoeming in aanmerking komt, past zelfs niet in het raam van de burgerlijke democratie, maar hoort thuis in de wetten van een land, dat fascistisch geregeerd wordt. Ten tijde van Mussolini werd voor Italië in de „arbeidsorde van het fascisme" (Carta del Lavaro) bepaald, dat alleen het wettelijk erkende vakverbond het recht had de werkersbelangen tegenover de Staat en werkgevers te vertegenwoordigen. Ook daar was formeel organisatie-vrijheid, maar evenals hier betekende dit niet, dat deze vrijheid geschraagd werd door het recht, om de belangen van de leden te behartigen bij alle instanties waar zulks nodig is, waardoor deze — geheel naar de fascistische bedoeling — volkomen tot een wassen neus werd gemaakt.

Niet alleen draagt de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie (P.B.O.) duidelijk het kenmerk van de steeds groter wordende invloed van het politiek Katholicisme, het wetsontwerp is ook een eerste stap naar de corporatieve staat.

Ondanks het feit, dat de regering de bevoegdheid bezit om alle door de Publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven uit te vaardigen verordeningen, te vernietigen, wordt de gang

van zaken in het bedrijfsleven in hoofdzaak bepaald door de groot-ondernemers, die in deze bedrijfsorganisatie practisch overwicht zullen hebben, en wel met verordenende bevoegdheden, zonder enige rechtstreekse medezeggenschap van de consumenten. Het laat zich gemakkelijk begrijpen, dat hierdoor zelfs de invloeden van de bestaande parlementaire-democratie, hoe gering die ook mogen zijn, worden teruggedrongen. Ook daarom reeds is een afwijzing van het hier besproken ontwerp van Wet een gebiedende eis.

IN het parlement door alle daar werkzame krachten, die een hervorming van het maatschappelijk bestel in socialistische zin voorstaan, BUITEN het parlement door een eensgezinde arbeidersklasse. Het totstandbrengen van deze eensgezindheid zal, vooral ook in het licht van de aanhangige worgwetten, de voornaamste opgave zijn, die de arbeidersklasse heeft te vervullen. De sociaal-democratische arbeiders, die geroepen zijn met de communisten de spil te vormen van dit bondgenootschap aller werkers, doen goed zich los te maken van leiders, die in feite naar het kamp van de reactie zijn overgelopen. Dit laatste is nogmaals overduidelijk gebleken door hun onderschrijving van het ontwerp van Wet op de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie.

De ingewikkelde materie maakt het noodzakelijk, dat meerdere artikelen over dit vraagstuk worden geschreven, opdat de arbeiders een beter inzicht in de feiten krijgen en met succes de strijd tegen de poging om de vakorganisaties uit te schakelen kunnen aanbinden. Hiertoe roepen wij ook de lezers van Politiek en Cultuur op: de redactie zal gaarne haar kolommen ter beschikking stellen.

B. BLOKZIJL.

Het bankroet van het „intellectuelen-socialisme"

Lang voordat de arbeiders het terrein van de politieke strijd betraden, om door georganiseerd optreden hun lot te verbeteren, was er in Parijs een man, graaf Saint Simon, die diep begaan was met het lot der werkers. Hij zon op middelen om hun ellendige toestand te verbeteren. En het was niet meer dan begrijpelijk, dat hij in die dagen de arbeiders niet in staat achtte om zelf iets voor hun lotsverbetering te doen. Hij meende, dat dit alleen mogelijk was, indien de intellectuelen de heerschappij in handen kregen. Fr. Engels vatte de denkbeelden van Saint Simon als volgt samen:

> „Deze bourgeois moesten zich wel in een soort van openbare ambtenaren, maatschappelijke vertrouwenslieden veranderen, maar toch tegenover de arbeiders een bevelende en ook economisch bevoorrechte positie behouden."

Saint Simon had niet kunnen denken, dat zijn gedachte meer dan een eeuw later weer opgenomen zou worden, om echter nu een arbeidersvijandige rol te spelen. Wat in 1802 een vooruitstrevende gedachte was geweest, werd in de 20e eeuw tot een gevaarlijke en misleidende theorie. Wat is er namelijk ondertussen gebeurd?

Het bloeiende kapitalistische stelsel met zijn vrije concurrentie heeft zich ontwikkeld tot imperialisme, de ondergangsfaze van dit stelsel. In overeenstemming hiermede kunnen we belangrijke en opvallende veranderingen vaststellen tussen de ideeënwereld van de 19e eeuw en die van de 20e. Terwijl men op ideologisch terrein aanvankelijk te maken heeft met de strijd tussen de verdedigers van het kapitalisme en de voorvechters van het socialisme, is het kapitalisme nu zozeer in discrediet geraakt, dat de regelrechte voorvechters van het kapitalisme op theoretisch gebied spaarzamer worden. De verdediging van het stervende kapitalisme neemt nu bedekte vormen aan.

Een typische vorm van het denken in de periode van het imperialisme vormt de derde weg-theorie. Enerzijds betekent dit, dat het kapitalisme bij een groot deel van de mensen in discrediet is geraakt en dat het imperialisme steeds meer mensen in hun bestaan bedreigt. Anderzijds is het propageren van deze derde weg in feite een indirecte verdediging van het imperialisme en een vruchteloze poging om aan de strijd tussen kapitalisme en socialisme te ontsnappen. De arbeidersbeweging is reeds zo sterk geworden, dat men niet meer de vraag stelt: socialisme of kapitalisme, maar socialisme of de derde weg. We zullen dit aantonen aan de hand van enkele verschijningvormen van deze

derde weg-theorie onder intellectuelen. Enkele van hen borduren voort op de gedachte van Saint Simon.

In steeds systematischer vorm tracht men de idee ingang te doen vinden, dat de intellectuelen een eigen zelfstandige politiek moeten voeren. Reeds jaren predikt men ook in ons land, dat de intellectuelen een élite vormen, die leiding moet geven aan de arbeidersmassa's, daar zij anders zelf verpletterd zullen worden door het „massa"-socialisme. Voorbeelden van „élite"-intellectuelen, die dit in ons land in diverse geschriften verkondigd hebben, zijn M. ter Braak, J. de Kadt en Sal Tas. Twee dingen vallen bij het lezen van hun geschriften op, n.l. de grenzenloze minachting voor het denken en leven van de werkende bevolking en de angst voor het komende socialisme. Duidelijk blijkt dit uit enkele stijlbloempjes als:

> „een staatsman, die zijn kiezers ernstig neemt, is een onmogelijke staatsman." (M. ter Braak, „De Nieuwe Elite").
> „Grove massalisering van het socialisme", verwijt S. Tas de marxisten (in „Leiderschap en Intellect") en spreekt over de „domheid en het geschreeuw der verblinde massa".
> De heerschappij van het werkende volk duidt J. de Kadt (in „Verdediging van het Westen") aan als „losgebroken horden uit de fabrieken en werkplaatsen" en „lompenproletarische verdwazing".

Lieden als Tas en De Kadt, die zich als de schatbewaarders van de westerse cultuur beschouwen en het monopolie van zelfstandig denken voor zich opeisen, leveren in feite slechts een verdediging en rechtvaardiging van de bevoorrechte positie van de intellectuelen in deze kapitalistische maatschappij. M. ter Braak, die in 1940 overleed, zag dit trouwens ook zelf in, toen hij zei:

> „In laatste instantie is daarom ook de wereldpolitiek van De Kadt een gerationaliseerd pleidooi voor eigen parochie, een welsprekende poging tot bezieling van de politiek zijner parochianen, die het geloof in hun eigen waarde dreigden te verliezen." (Pag. 156, „In gesprek met de onzen".)

Inplaats van de werkelijke tegenstelling uitbuiters—uitgebuitenen stellen zij tegenover elkaar élite—massa. De consequentie hiervan is, zoals we met een paar voorbeelden zullen laten zien, dat ze zich in de practijk tegenover het proletariaat en haar bondgenoten plaatsen, dus aan de zijde van de reactie. Om dit duidelijk te maken, zullen we ons niet beperken tot de Nederlandse vertegenwoordigers van dit z.g.n. intellectuelen-socialisme. Het verschijnsel is internationaal kenmerkend voor het imperialisme. Wij behoeven slechts te denken aan kortstondige verschijningen als het ambtenaars-socialisme in Duitsland, het gildensocialisme in Engeland en de voortzetters van de Fabians en de technocraten in de V.S.

Een vrij uitvoerige rechtvaardiging van het intellectuelen-socialisme trachtte Hendrik de Man te geven, in „De psychologie van het socialisme" in 1926. Op blz. 155 schrijft hij:

„Het geld, waarover de kapitalist beschikt, kan niet zelve heerschappij voeren, maar het moet gebruik maken van de door intellectuelen in staat en bedrijf waargenomen leidende functies. Een geestelijke ommekeer bij de intellectuelen, b.v. om deze uitoefening van heerschappij te benutten ter verkrijging der gehele macht, die achter deze heersers staat, zou voldoende zijn om de klasse der kapitalisten in een min of meer overbodig, in elk geval machteloos aanhangel van het productie- en circulatieproces te veranderen."

Het is niet eens nodig om deze geleerde onzin te weerleggen, daar de feiten De Man gedwongen hebben deze fictie los te laten en zijn ware aard te laten zien. Uit angst voor de groeiende macht der arbeiders belandde hij bij de reactie en ontpopte zich tijdens de nazi-bezetting van België als fascist. Het bankroet van de derde weg! Ook de intellectueel moet kiezen tussen socialisme of kapitalisme!

Het voorbeeld van De Man staat echter niet alleen. In 1941 verscheen het boek van James Burnham „De macht der bewindvoerders". Het geeft de meest volledige en meest systematische vorm aan deze élite-theorie. Volgens B. zou de derde weg hierin bestaan, dat niet het socialisme noodzakelijk moet volgen op het kapitalisme, dat ook volgens B. afgedaan heeft, maar een nieuwe klassemaatschappij. Hierin zouden de organisatoren van staatsapparaat en bedrijfsleven de nieuwe heersende klasse vormen. Men ziet de nawerking van de ideeën der technocraten, aangezien B. in hoofdzaak spreekt van de technische en administratieve intellectuelen. Duidelijk kunnen we ook de verwantschap met het bovenstaande citaat van De Man vaststellen. B. is alleen fatalistischer in zijn opvatting en meent, dat deze ontwikkeling vanzelf gaat en onafwendbaar is. Hierin weerspiegelt zich de zwakte van de Amerikaanse arbeidersbeweging, die nog niet als een bedreiging van de voorrechten der intellectuelen wordt beschouwd.

Ook B. geeft de stille wensen van de intellectuelen uit voor feitelijkheden. Hij tracht een uitweg te vinden uit de door de intellectuelen zo pijnlijk gevoelde tegenstelling tussen de hoge dunk, die ze van hun eigen kunnen hebben en de geringe stoffelijke beloning en maatschappelijk aanzien, dat ze hierdoor genieten.

De technische intelligentia kan zich echter wel verbeelden de leiding van het productieproces te bezitten, maar dit betreft hoogstens de technische en organisatorische kant. Alle maatregelen, die deze „managers" (de leidinggevende intellectuelen en technici in de bedrijven) doorvoeren laten de eigendomsverhoudingen van de productiemiddelen onaangetast. Het is de financiersoligarchie, die werkelijk heerst over het productieproces en die op grond van de winstmogelijkheden beslist of en hoeveel er geproduceerd mag worden. We kunnen de werkelijke positie van de managers het beste aangeven, zoals Marx doet in „Het Kapitaal".

Marx vergelijkt het kapitalisme met een leger. Het industrieleger staat onder leiding van het kapitaal. Bij het groeien van

dit leger komt er een bijzonder soort arbeiders, die als officieren in het leger de organisatie ter hand nemen en de bevelen doorgeven. Het zijn echter slechts een *bijzonder soort arbeiders*, die op zichzelf niets kunnen. Dat kan alleen het leger van arbeiders als geheel. Alleen zij kunnen de burgerlijke eigendomsverhouding vernietigen. Aan de gehele theorie van B. ligt een verkeerde opvatting van het begrip klasse ten grondslag. Evenals H. de Man gaat B. uit van een opvatting, die op Boecharin teruggaat. Deze geeft namelijk de volgende definitie in „Het historisch materialisme":

> „een klasse is een geheel van personen, die een gelijke rol spelen in de productie."

Of een groep een klasse is hangt echter niet af van haar *functie* in het productieproces, maar van haar eigendomsverhoudingen ten opzichte van de productiemiddelen. In die zin zijn de hoofdarbeiders evenzeer bezitloos als de handarbeiders. Het boek van B. kan slechts een reactionnaire rol spelen, doordat het de bewustwording van de intellectuelen remt, door hun valse voorspiegelingen te maken over hun plaats en macht in de kapitalistische maatschappij. Want al vormen ze een bevoorrechte groep, ook zij zijn onderworpen aan het monopoliekapitalisme en daardoor belemmerd in de ontplooiing van hun capaciteiten. Wat B. aanziet voor eigenschappen van de „managers"-staat zijn in feite eigenschappen van het monopolistische staatskapitalisme. Uit de aanval van B. op het kapitalisme blijkt ook duidelijk, dat hij het liberale kapitalisme uit de 19e eeuw bedoelt, dat inderdaad ten einde is, en

> „dat de „managers"-maatschappij weinig meer is dan een rechtvaardiging van de meest voortgeschreden vorm van het monopoliekapitaal, de staatsstructuur, het politieke mechanisme en de ideologie van Nazi-Duitsland." (N. MacKenzie, Modern Quarterly 1945.)

Dat Burnham, deze gewezen trotzkist, het nazi-Duitsland verdedigt is slechts één kant van de zaak. Natuurlijk valt hij de Sowjet-Unie aan en beweert, dat het geen socialistisch land zou zijn. Er zouden weer nieuwe klassen zijn, want klassenloos is voor B. hetzelfde als algehele gelijkheid. Op grond van een ongelijke inkomstenverdeling komt B. tot de conclusie.... dat er dus een nieuwe heersende klasse is. Voor de weerlegging van deze primitieve en lasterlijke voorstelling van het socialisme kunnen we reeds naar de „Kritiek op het program van Gotha" van Marx verwijzen. Socialisme betekent echter geen primitieve gelijkmakerij, maar een inkomen in overeenstemming met prestatie en bekwaamheid, daarvoor is het dan ook een overgangsstadium naar het communisme. B. zegt op blz. 42, dat hij alle gegevens over de Sowjet-Unie aan Trotski ontleent en geeft daarmede meteen een indruk van de betrouwbaarheid en het wetenschappelijk peil van het boek. Een ongelijke inkomstenverdeling op zichzelf bewijst niets over een heersende klasse. Daarvoor zou B. minstens moeten bewijzen, dat de werkelijke macht in bedrijf en staat in handen van een élite zou zijn en dat zij de macht kan

uitoefenen zonder invloed van het volk. Tevens zou B. moeten aantonen, dat deze élite een gesloten groep vormt, d.w.z., dat de zoon van een „manager" ook weer een manager wordt en dat het voor de mensen buiten deze groep niet mogelijk is een managerspositie te verkrijgen, of althans bij uitzondering. Natuurlijk kan B. dit niet aantonen, omdat er geen sprake van is, en moet hij zich tot de ongelijke lonen bepalen. Natuurlijk kent de socialistische maatschappij een grote verscheidenheid. Pas hier zullen de kwaliteiten van de mensen tot ontplooiïng kunnen komen. De bekwaamsten zullen leiding geven en er zal niet naar afkomst of bezit gevraagd worden, maar naar datgene wat men presteert.

We behoeven echter niet op alle onjuistheden, waar het boek van wemelt, in te gaan, omdat de ontwikkeling zelf reeds het boek weerlegd heeft. Daarvoor behoeven we slechts de ontwikkeling van B. na te gaan. Dit boek schreef hij in 1941, tijdens het bewind van Roosevelt, d.w.z. in een periode, waarin het nog mogelijk was zich te onthouden van een politiek standpunt en een academisch boek te schrijven. De voortdurende verscherping van de internationale klassenstrijd, zoals die tot uitdrukking komt in de strijd tussen het socialistische deel van de wereld, verbonden met de arbeidersklasse en de koloniale volkeren tegen het imperialisme onder leiding van de V.S., dwingt alle mensen hun plaats in die strijd te bepalen. B.'s theorie en voorspellingen werden door de ontwikkeling weerlegd en volgens de berichtgeving zou B. ook „ingezien" hebben, dat het niet gaat om de machtsstrijd tussen „managers" en kapitalisten, maar dat het gaat „tussen dictatuur en democratie", m.a.w. B. kiest openlijk voor het Truman-fascisme en ontmaskert daarmee de ware aard van zijn theorie.

Ook hier loopt de „derde weg" uit op een verdediging van het imperialisme. Dit is de onontkoombare ontwikkeling van elke vorm van élite-socialisme. Het onverbiddelijke verloop der maatschappelijke ontwikkeling vaagt alle frazes over élite en massa weg en laat de reactionnaire consequentie van deze theorie zien. Het was ook weer diezelfde, reeds talloze malen weggegoochelde klassenstrijd, die door zijn verscherpt karakter De Kadt dwong te verklaren:

> „Men moet het duidelijk en zonder aarzelen uitspreken: Als er een keuze gedaan moet worden tussen Stalin en de niet-Stalinistische machten, zoals ze op hun slechtst kunnen zijn, ook dan staan wij aan de kant van Truman. Als het moet van Dewey en als het moet van het Vaticaan."

Het bankroet van al deze élite-theorieën laat zien, dat er geen zelfstandige intellectuelenpolitiek mogelijk is, in welke vorm dan ook. Intellectuelen-socialisme, trotskisme en fascisme zijn uiteindelijk loten van één stam, zoals het bovenstaande duidelijk aantoont. Ondanks alle onderling gekrakeel vinden ze elkaar in

het kamp van de reactie terug. Ook de intellectuelen ontkomen niet aan de keus of zij met het kapitalisme de ondergang tegemoet zullen gaan, of dat ze met de arbeidersklasse en haar bondgenoten, aangevoerd door de Communistische Partij, voor een nieuwe maatschappij willen vechten. Niet het beperkte privilege, dat de intellectuelen in de kapitalistische maatschappij bezitten, en terwille waarvan zij de kant van de reactie geneigd zijn te kiezen, maar een algehele ontplooiing biedt de socialistische maatschappij hun. Pas onder het socialisme zullen de intellectuelen werkelijk tot hun recht komen en zullen hun geesteskinderen niet tot winstobjecten verlaagd worden.

G. HARMSEN.

„Wij hebben geleerd om gelukkig te zijn in het werk, in de productie, in de overwinning en in de strijd. Wij kennen de vreugde van een menselijke gemeenschap, die niet beperkt is door de nabuurschap van een bevoorrechte klasse. Wij hebben geleerd om gelukkig te zijn in de studie, omdat kennis niet meer een voorrecht is van de uitbuiters. Wij hebben geleerd om gelukkig te zijn in de rust, omdat naast ons geen nietsdoeners leven, die het monopolie van rust bezitten. Wij hebben geleerd om gelukkig te zijn in het leven van ons land, omdat dit land nu het onze is."

A. MAKARENKO.

Het vraagstuk van de pachten

In een vorig artikel hebben wij getracht de toenemende verarming van het platteland in beeld te brengen. Als oorzaak hiervan belichtten wij verschillende factoren, die tenslotte allemaal culmineerden in het onloochenbare feit, dat de afhankelijkheid van de landbouw van het grootkapitalisme toeneemt, en wel in die zin, dat het industrie- en bankkapitaal een steeds groter deel van de algemene meerwaarde naar zich toehaalt ten koste van het landbouwbedrijf. Het duidelijkst wordt dit wel geïllustreerd door een studie van het pachtwezen.

In officiële stukken omschrijft men de pacht ongeveer als „het gebruik van een landelijk onroerend goed, dat de eigenaar gedurende een zekere tijd aan de pachter afstaat, tegen een door deze te betalen bedrag, hetwelk naar tijdsruimte wordt vastgesteld."

Dit moge formeel juist zijn, ter ontleding van het vraagstuk „pacht" voor onze strijd in de landbouw, moeten we de marxistische beschouwingswijze hanteren. En dan merken we, dat pacht niets anders is, dan dat deel van de arbeid van de boer, dat in handen komt van de grondbezitter, die misschien nog nooit een schop in handen had.

Het geld, dat op deze manier uit de landbouw wordt gepompt — en daarbij leert ons de geschiedenis, dat in tijden van welvaart de pachten steeds omhoog gaan, zonder dat zij dalen in perioden van armoede — wordt belegd in industriële of financiële ondernemingen, hetgeen de kloof tussen industrie en landbouw natuurlijk voortdurend groter maakt.

Om duidelijk te laten zien wat pacht voor een boerenbedrijf betekent, is het goed even terug te grijpen in de geschiedenis. Laten wij beginnen bij de grote crisis in de landbouw, die omstreeks 1880 zulk een beroering op het land veroorzaakte. Dr. Snellen schrijft daarover in zijn geschiedenis van de landbouw:

> „De grond was bedolven onder schulden. De boeren, die het land tegen hoge prijzen hadden gekocht, en dit nu met zware hypotheken moesten verzwaren, verkeerden in vertwijfeling. Zij werden ten laatste vaak gedwongen hun hoeve te verkopen en als pachtboeren hun bedrijf voort te zetten op de voormalige eigen grond. *Door deze gedwongen verkopen ontstond een nieuwe klasse van landbezitters, louter kapitaalbeleggers, verpachters, zonder landheer te zijn.*"

Op die manier kwam er dus veel grond in handen van kapitalisten, die met geen enkele vezel aan de landbouw verbonden waren, ja zelfs waarschijnlijk nog nooit dat land gezien hadden. In Twente bijvoorbeeld maakten de rijkgeworden textielfabrikanten zich van de grond meester. Snellen zegt hierover verder:

> „Ook bij andere groepen kwam een levendige agrarische belangstelling. Rotterdamse en Amsterdamse kooplieden kochten het land in het Gooi, in de duinen en op de Veluwe. Friese en Groningse landedellieden bezaten veel grond in de veenkoloniën, waar eveneens

een nieuwe groep financieel krachtige verveners hun geld begonnen te beleggen. Om solide beleggingen te krijgen gingen aan het begin van de 20ste eeuw ook levensverzekeringsmaatschappijen er toe over gronden te kopen."

De grond werd steeds meer een koopwaar. Zij werd geëxploiteerd en er werd mee geëxperimenteerd, om de hoogst mogelijke winst te behalen. En dat was niet gek bekeken van onze kapitalisten. Want waar de grond slechts beperkt was en de vraag er naar steeds groter werd, konden ze met zekerheid weten, dat de prijzen steeds op zouden lopen.

Omdat er geen statistieken over bestaan en omdat ook de diverse kadasters er maar ten dele materiaal over verschaffen, is het moeilijk na te gaan, hoeveel grond een bepaalde grootgrondbezitter bezit. Dat het niet weinig is, moge blijken uit het feit, dat ongeveer de helft van onze cultuurgrond gepacht land is, d.w.z. 1.250.000 ha. Bovendien zal iedereen in de provincie de grootgrondbezitters kunnen aanwijzen. Het zijn vogels van diverse pluimage: textielkoningen, havenbaronnen, industriemagnaten, kooplieden, kortom, noem maar op. Alles wat maar kapitaal te beleggen had, heeft zich als een vampier op het land vastgezogen.

En gaat het wat beter in de landbouw — in ons land kwam er na 1910 weer een zekere opleving — dan zijn het opnieuw in de eerste plaats de grondbezitters, die profiteren. Zo steeg, volgens dr. Minderhoud in het boekje „Onze Landbouw", in de periode 1910—1930 de prijs van 1 ha. land in de Beemster van *f* 3000.— tot *f* 4500.—. In ongeveer hetzelfde tijdsbestek steeg de prijs van 1 ha. grond in het Noordelijk Westerkwartier van Groningen van *f* 1950.— tot *f* 2622.—.

Tot 1921 hinderden die hoge pachtprijzen de boeren niet buitensporig, maar later, toen de reserves uit de oorlogsjaren langzamerhand werden opgebruikt en de pachten bleven stijgen, was het iets anders. Daarom werd er in 1927 door oud-minister Kan een commissie geïnstalleerd, die dit vraagstuk zou bestuderen. Daarbij zei hij o.a.:

„Laat mij dus mogen volstaan met er op te wijzen, dat de grond- en pachtprijzen, niettegenstaande de grote stijging der productiekosten en de daaruit voortvloeiende vermindering van bedrijfsuitkomsten, zeer sterk zijn omhoog gegaan."

En in zijn naïviteit voegde de goeie man er nog aan toe:

„Allicht zal de onverbiddelijke economische wet in de toekomst tot daling der grondwaarde leiden."

Indien minister Kan de werken van Marx had bestudeerd, zou hij zoiets nooit gezegd hebben. Want de onverbiddelijke economische wet van het kapitalisme is, dat ze steeds meer kapitaal aan de landbouw onttrekt. Wordt de vraag naar land groter, dan verpacht de rijke landbezitter aan de hoogstbiedende. Heeft de boer zijn grond behoorlijk bewerkt, gaat hij intensiever bebouwen, d.w.z. vergaart hij meer kapitaal van zijn bedrijfje, dan is dat voor de grondbezitter slechts een reden om de pacht te verhogen.

In de crisis van 1929 zagen wij dan ook, dat de prijzen voor alle landbouwproducten enorm daalden, terwijl de pacht met geen cent verlaagd werd, integendeel, waar de kapitalist meende een voordeeltje te kunnen behalen, daar bleven de prijzen stijgen. Geen wonder, dat er in 1929 stemmen opgingen om deze stijging aan een wettelijke regeling te binden. Vooralsnog bleef de regering hier echter doof voor. Totdat de crisis zo snel om zich heen greep, dat zij, om tenminste schijnbaar iets te doen, in 1936 de Dienst voor Kleine Boerenbedrijven instelde. Deze Dienst bracht aan het licht, dat de veel te hoge pachten en de te lage prijzen één der grondoorzaken waren van de armoede der kleine boeren. Hoe erg het met hen gesteld was, blijkt uit het feit, dat in deze periode meer dan 60.000 kleine boeren een inkomen genoten, dat, in geld uitgedrukt, beneden de negen gulden per week lag.

Mede door de strijd van de pachtboeren, vooral in Friesland, waar 69% van de bodem gepacht land is, kwam toen eindelijk in 1937 de Pachtwet tot stand. Naast een behoorlijke contrôle op de af te sluiten pachtcontracten door speciaal daarvoor ingestelde Grondkamers, houdt deze wet in, dat het continuatierecht [1]) der zittende pachters werd vastgesteld. Vanzelfsprekend lokte dit hevig protest uit van de zijde der grondbezitters, die voordien altijd prijzen voor hun landen konden bedingen, die in geen enkel verband stonden met de werkelijke waarde van de grond. Overigens hadden deze heren geen enkele reden tot klagen. Want uit de verzamelde gegevens blijkt, dat over het gehele land gerekend de pachten ongeveer 21% van de uitgaven per ha. bedragen. Gerekend naar de bruto-winst der boeren, ontvingen de verpachters voor de oorlog hiervan een groter aandeel dan de boeren (volgens ir. Bouma, Rijksconsulent voor grond- en pachtzaken in Friesland, zelfs 80%).

Wij hebben nu een pachtwet en een pachtbesluit; bovendien mogen we ons verheugen in een „socialistische" landbouwminister. Dit alles vermag echter aan de drang van het kapitalisme om de landbouw steeds meer uit te plunderen geen afbreuk te doen.

Reeds in de 1946 maakte de Bond van Landpachters melding van een stijging der landprijzen over het gehele land. In Wilnis betaalde bijvoorbeeld een boer in 1940 voor zijn hoeve *f* 2400.— pacht. In 1942 bedroeg dat *f* 2600.— en in 1946 *f* 3200.—. Een stijging dus van 33%. Te Boornbergum keurde de Grondkamer in datzelfde jaar een pachtverhoging goed van 40%.

Naar aanleiding van dit alles verzocht de Bond van Landpachters de minister van Landbouw in 1947 maatregelen te nemen tegen de in de laatste tijd plaats hebbende pachtverhogingen. Zijne excellentie antwoordde daarop heel koeltjes, dat er sedert het Pachtbesluit van 25 November 1941 geen pachtprijzenstop meer bestond, wel echter individuele beoordeling der pachten. (Dit geschiedt door de Grondkamers, die in hoofdzaak uit niet-

[1]) Het recht om verlenging van de pacht te krijgen.

pachters bestaan). Als echte beschermer van de belangen der grootkapitalisten voegde Mansholt er nog aan toe,

> „dat hem een geringe verhoging van de pachtprijzen niet onredelijk voorkwam, wijl de onderscheidene eigenaarslasten aanmerkelijk zijn gestegen."

Welnu, volgens de juist uitgekomen gegevens van het Centraal Bureau der Statistiek, hebben de grondbezitters niet geaarzeld aan deze stille wenk gehoor te geven. De cijfers van het C.B.S. tonen aan, dat in het eerste half jaar van 1946 de pachten reeds 20% hoger waren dan in 1939—'40.

Uit de gepubliceerde cijfers blijkt ook, dat de pacht het hoogst is bij de kleine bedrijven: 0—1 ha. *f* 322.— (dit zullen merendeels intensief gevoerde tuinbouwbedrijven zijn); 1—5 ha. *f* 121.—; 5—10 ha. *f* 83.—; 10—20 ha. *f* 84.—; 20—50 ha. *f* 95.—.

Het hoogst waren de pachten voor de tuinbouwbedrijven. Gemiddeld bedroegen deze voor het gehele land *f* 628.— per ha. In de bollenstreek werden tuinbouwbedrijven verpacht voor *f* 942.— per ha.; in het Westland zelfs voor *f* 1138.— en in de Meerlanden voor *f* 1399.— per ha. Deze enorme pachtprijzen bewijzen alweer de marxistische stelling, dat hoe meer kapitaal op de grond aangewend wordt, des te reusachtiger is de schatting, die de maatschappij de grondbezitter als overwinst betaalt.

De marxistische theorie van de grondrente toont ons het wezen van de klasseheerschappij en de uitbuiting op het platteland in zijn naakte vorm. In onze artikelenreeks over de problemen van de landbouw zullen wij deze theorie nog nader uiteenzetten.

Welke conclusies kunnen wij nu uit deze gegevens voor onze practische strijd onder de boeren trekken?

Ten eerste, dat de hoge en steeds hoger wordende pachtprijzen de kostprijs sterk beïnvloeden en wel in die mate, dat de bedrijfswinst steeds kleiner wordt. Onze strijd voor de boeren zal dus mede een strijd moeten zijn voor een drastische pachtverlaging, als een eerste stap in de reeks van maatregelen ter gezondmaking van het kleine bedrijf. Want minder pacht betekent lagere bedrijfskosten en meer winst.

En tenslotte, dat de uiteindelijke oplossing ligt in de nationalisatie van de grond, met het in kosteloos en eeuwigdurend bruikleen geven van de grond aan hen, die hem bewerken.

J. v. WIERINGEN.

Van Bach tot Mozart

IV. De verburgerlijking van de opera.

Bij de vergelijking tussen de muziek van Joh. Seb. Bach en die van zijn zonen hebben wij reeds kunnen vaststellen, dat de grote stijlverandering, die omstreeks het midden van de 18e eeuw behalve in de muziek ook in alle andere kunsten, ja in alle menselijke levensuitingen plaats greep, in laatste instantie op de klassenstrijd tussen de heersende aristocratie en de opkomende bourgeoisie terug te brengen is. Op een speciaal gebied komt dit verband tussen maatschappij en muziek bijzonder duidelijk naar voren: in de opera.

De grote opera nam in het muziekleven aan de absolutistische vorstenhoven de belangrijkste plaats in, omdat door middel van haar geweldig apparaat met weelderige décors, beroemde primadonna's en gevierde kastraten, ballet en orkest, de vorstelijke praal op imponerende wijze ontplooid kon worden. Van Napels tot Stockholm, van Londen tot Petersburg bezat elk absolutistisch regerende vorst een eigen opera. Daar er in Italië, het voormalige uitgebreide Oostenrijk-Hongarije, waar ook het tegenwoordige Tsjechoslowakije bij hoorde, en in Duitsland zeer vele vorsten er een omvangrijke hofhouding op na hielden, kunnen deze landen op een grote operatraditie bogen en hebben zelfs kleinere plaatsen ook thans nog een eigen operatheater. Dit juist in tegenstelling met Nederland, waar reeds in de 17e eeuw geen absolutisme meer bestond en het Haagse Hof ook niet de ambitie had een eigen opera te bezitten. Met uitzondering van Frankrijk nam de Italiaanse opera — Italië was immers omstreeks 1600 het geboorteland van de opera — bijna in heel Europa een alles beheersende positie in. Italiaanse operacomponisten en -tekstdichters, zangeressen, kastraten, musici, decorschilders en toneelmeesters overstroomden alle vorstenhoven.

Nu was ook de grote Italiaanse opera — Opera seria, „ernstige" opera genaamd — de kunstvorm, die het meest aan de eisen van de vorsten tegemoet kwam. In de tekst werden de daden en eigenschappen van keizers en vorsten uit vroeger tijden, vooral van het oude Rome, verheerlijkt, waarbij dan duidelijke toespelingen op de heersende vorst, die in de loge plaats genomen had, niet achterwege bleven. Wanneer in de opera „Catone in Utica" de overwinning van de despoot Caesar op de democraat Cato opgehemeld wordt, zo werd dit net zo op de aanwezige vorst betrokken, als wanneer in „La clemenza di Tito" de zachtmoedigheid en goedheid van de Romeinse keizer Titus in de hoogste bewoordingen geroemd wordt.

Evenals de teksten was ook de muziek volgens een beproefd schema opgebouwd. De hele opera was bijna uitsluitend verdeeld in recitatieven en aria's. Het recitatief, dat de taak had de handeling te doen voortgaan, is een soort spreekgezang, waarbij de woorden op steeds weer dezelfde toonformules zeer snel worden „gebabbeld". De hoofdzaak waren steeds de aria's, waarin de operahelden altijd in de driedelige vorm (Dacapo-aria) hun voortreffelijke eigenschappen en deugden aan een uitgebreide bespiegeling onderwierpen. Maar zoals de vorst in het land, heerste de operazanger op het toneel. De zangers eisten van de componisten, dat er lange coloraturen, trillers en andere versieringen waren, zodat zij met hun techniek en hun stem konden schitteren; of al deze versieringen muzikaal en psychologisch er bij pasten deed er niet zoveel toe.

In Engeland en Italië, in Frankrijk en Duitsland ontstond echter spoedig een hevige oppositie tegen deze verstarde hoofse operakunst met haar belachelijke vorsten- en virtuosenverheerlijking. Uit de oude volkskluchten met liederen en de geïmproviseerde comedie (de Italiaanse Commedia dell'arte) kwam juist in burgerlijke kringen een nieuwe vorm van de opera op: het luchtige, speelse zangspel, in Italië opera buffa, in Frankrijk opéra comique, in Engeland ballad-opera en in Duitsland Singspiel genaamd. De „Bedelaars-opera" in Londen 1728 werd zo'n enorm succes, dat de Italiaanse Opera onder Händel's leiding failliet ging. De dichter John Gay hekelt hierin op zeer scherpe wijze de huichelachtigheid van de heersende aristocratische moraal en de practijken van de Italiaanse opera; hij laat zijn bedelaars, boeven en lichte meisjes op het toneel met alle geheiligde fatsoensbegrippen spotten en toont ons de onderwereld als een spiegel van de rotte en corrupte heersende klasse. De muziek bestond uitsluitend uit bekende Engelse volksliedjes. De Italiaanse komische opera met allerlei burgerlijke gegevens bereikte met „La serva padrona" van Pergolesi in 1733 haar eerste hoogtepunt. In Frankrijk was dit soort populaire opera reeds door de volksstukken, de vaudevilles (van voix de ville, stem der stad), zo goed voorbereid, dat de natuurlijkheidsapostel Rousseau met zijn „Le devin du village" in 1752, in navolging van de Italiaanse voorbeelden, de stoot gaf tot een hele literatuur alleraardigste komische opera's. En het Oostenrijks-Duitse zangspel bereikte met Mozart's „Entführung aus dem Serail" (1782) en „Die Zauberflöte" (1791) een ongeëvenaard hoogtepunt. Zo werd binnen enkele tientallen jaren in bewuste oppositie tegen de hoofse opera uit de volkskluchte een typisch burgerlijke opera met hoog artistiek gehalte. Het succes van al deze stukken was enorm. En de verstarde opera seria werd spoedig door niemand meer serieus genomen.

Maar ook de grote Italiaanse opera verburgerlijkte. Reeds de componisten Jommelli en Traëtta trachtten de operahelden nieuw leven in te blazen en echt menselijke figuren ervan te maken.

De schematische tegenstelling tussen de aaneengeschakelde recitatieven en aria's begon reeds in hun opera's te verminderen.

Doch de beslissende stap tot een volledige „revolutie van de muziek", zoals de tijdgenoten het noemden, gelukte pas Christoph Willibald Gluck (1714—1787), wiens naam zo dikwijls verkeerd wordt geschreven en uitgesproken: Gluck (spreek uit Gloek) en niet Glück. Deze componist richtte zich met opzet niet meer tot de aristocratie, maar tot de gehele mensheid, zoals hijzelf dikwijls zeide, dat wil zeggen tot het nieuwe burgerlijke publiek. Zuivere menselijkheid, een psychologisch geloofwaardige handeling, zuivere gevoelsuitdrukking, een muziek, die door haar sterke expressie de dramatische handeling onderstreept, verdiept en concentreert, dit waren de principes, waarmee Gluck de hervorming van de opera doorvoerde. In al zijn werken, waarvoor Calzabigi hem de teksten leverde, komt steeds dezelfde grondgedachte weer terug: overwinning van zuivere menselijkheid over alle destructieve krachten, ja zelfs de dood. Echtelijke trouw, ware liefde, onzelfzuchtige vriendschap, offervaardigheid tot in de dood, dit zijn de voornaamste gegevens voor zijn opera's. Deze zuivere menselijkheid, dit humanisme, dat de Griekse oudheid tot voorbeeld nam, is juist door haar oppositie tegen de verkrachting van de mensenrechten en de schematisering van mensen tot allegorische poppen door en door burgerlijk. De figuren in „Orpheus en Euridice" (1762), „Alceste" (1767), „Iphigenie in Aulis" (1774), „Armide (1777) en vooral in „Iphigenië op Tauris" (1779) zijn werkelijke, karaktersterke mensen.

Met onwrikbare doorzettingskracht vocht Gluck tegen de virtuositeit en de ijdelheid van de zangers. Coloraturen en versieringen werden slechts toegelaten, waar zij ter verhoging van de dramatische uitdrukking dienden. Hoewel Gluck in „Orpheus" nog een kastratenrol moest schrijven, verzette hij zich tegen de onnatuurlijkheid en onmenselijkheid van deze practijk. In de plaats van het vlug gebabbelde recitatief zette hij een gezang vol warme uitdrukking. Ook de aria's liet hij volkomen vergroeien met de dramatische handeling. In zijn opera's wordt, in nabootsing van de oud-Griekse tragedie, het koor in het gebeuren betrokken, evenals het orkest. Door de instrumentale begeleiding of tussenspelen beeldt Gluck onuitgesproken gevoelens of gevoelsconflicten uit. Ook het décor wordt vereenvoudigd en aan de dramatische voorgangen ondergeschikt gemaakt. Gluck bracht inderdaad een revolutie van de opera tot stand. De verburgerlijking van de opera in de vormen van het zangspel en het humanistische muziekdrama is een typisch voorbeeld van een principiële verandering van een kunstvorm bij een principiële wijziging van de maatschappelijke verhoudingen.

E. REBLING.

Een grafschrift voor Sidney

De schrijver van dit verhaal, Howard Fast, die reeds tot de grootste Amerikaanse schrijvers van alle tijden wordt gerekend, werd onlangs tot 10 maanden gevangenisstraf veroordeeld omdat hij bestuurslid was van een organisatie voor hulpverlening aan Spaanse politieke emigranten. Zijn boeken — ‚Freedom Road', ‚The Unvanquished', ‚Tom Paine', ‚Conceived in Liberty' en vele andere — zijn het product van de vrijheidslievende en revolutionaire traditie van de Amerikaanse arbeidersbeweging. Zijn laatste werk, ‚Clarkton', verschijnt binnenkort bij Pegasus.

1

WIJ vonden eerst, dat een grafschrift voor Sidney uitvoeriger moest zijn dan een paar woorden en daarom begon ik en nog een paar anderen die hem gekend hadden alles over hem te verzamelen wat wij wisten; maar tenslotte hebben we het niet gebruikt en al het materiaal kwam bij mij. Uit het bijeengevoegde materiaal kun je opmaken waarom wij in staat waren in één regel een grafschrift voor Sidney te schrijven.

Een paar van ons kenden Sidney Greenspan toen we nog heel jong waren. Hij werd in 1915 in Washington Heights geboren. Na de lagere school ging hij naar College — maar hij heeft het eindexamen niet gehaald. Hij was een mager jongetje, met dunne benen; hij is nooit bijzonder groot of gespierd geworden en daar hij veel las en later veel studeerde werd hij al vroeg bijziende.

Hij kwam uit een gezin van arme Joden, een van vijf kinderen, met een tengere, vermoeide moeder en een vader die in het ene slechtbetaalde atelier na het andere achter de naaimachine zat. Zijn vader was in de crisisjaren vijftien maanden achter elkaar zonder werk geweest en dat had alle weerstand in hem gebroken. Het gevolg was dat hij tien en twaalf uur per dag achter de naaimachine zat, altijd met de gedachte dat als er een staking kwam hij er niet in gemengd zou worden. De moeder van Sidney, die als een schaduw altijd in beweging was, altijd aan het werk, maar toch als een schaduw, gaf de kinderen wat zij had en vroeg er niets voor terug, ook geen liefde, tot zij in 1932 stierf. Sidney zat toen in de derde klas van de middelbare school. In een brief aan een vriend schreef hij: „.....Ik voel geen medelijden of verdriet, alleen verontwaardiging....." Meneer Greenspan verouderde zienderogen; hij ging door met zijn werk als een oude klok die steeds langzamer gaat lopen.

Van de broers en zusters van Sidney werden er maar twee volwassen. Een kwam onder een vrachtauto toen hij zeven jaar was, een jongetje, dat Lester heette en Celia, het oudste meisje, stierf aan roodvonk. Adrian en Fannie leven nog; Adrian werd een onderwijzer, en de oude Greenspan was erg trots op hem. Fannie trouwde een bontwerker; zij was twee jaar jonger dan Sidney en toen zij klein waren, was hij dol op haar.

2

UIT deze korte gegevens blijkt dat Sidney Greenspan niet van het soort was waarvan helden worden gemaakt, tenminste niet die helden zoals men zich die in het Amerika van onze tijd voorstelt. De straten waar hij opgroeide waren geen sloppen, maar ze leken er veel

op; het feit dat hij een kleine, magere jongen was, gaf zijn leven een gevaarlijke inslag, in verband met het treiteren van Joden en het deelnemen aan andere gevechten. Hij was dikwijls bang, en hij leerde een staalkaart van allerlei soorten angsten kennen; hij was bang voor de dood en voor een pak slaag en voor honger en voor niet-slagen op school. Maar de ene angst na de andere werd in het weefsel van zijn leven opgenomen en aanvaard, zoals hij ook op zijn elfde jaar zijn werk aanvaardde, eerst als loopjongen, toen met kranten en tenslotte, op zijn zestiende, als een spreker op politieke straatvergaderingen. Zijn vader koesterde de hoop, dat Sidney rechten zou studeren, maar in het laatste jaar voor de universiteit werd zijn kaak verbrijzeld in een studentendemonstratie, en toen zijn vader het gehavende lichaam van zijn zoon zag begreep hij dat de jongen altijd opstandig zou zijn en dat hij nooit een advocaat en zelfs geen onderwijzer zou worden.

Maar het was niet de angst, die Sidney opstandig maakte. Sommige mensen zijn geschapen om alle delen van een geheel te zien, niet een enkele richting of een enkele straat of steeg, maar alle wegen, die verder leiden; en terwille van die horizon bleef Sidney bij de klasse die hem voortgebracht had. In zijn kleine, magere lichaam huisde een enorme gezondheid en levenskracht, het één-zijn met het leven, dat meer is dan het paren van chromosomen en het delen van cellen. De dood maakt het leven onmogelijk en alle wanstaltige dingen die Sidney gezien had vielen daaronder. En hij liep rechtop door het leven; vitaliteit is dikwijls een manier om iets anders te zeggen. De vitaliteit van Sidney maakte hem eerder tot een voorsteven dan tot een stuur.

„Ik heb dikwijls tegen hem gezegd," zei meneer Greenspan later tegen een van ons, „dat hij er niks mee opschoot. Hij zou in moeilijkheden komen, hij moest liever proberen om een goeie, harde werker te worden en de moeilijkheden te omzeilen."

Maar Sidney zocht geen moeilijkheden op. Toen hij nog een jongen was heeft hij in bijna elk straatgevecht aan het kortste eind getrokken: hij was niet sterk en als er gevochten werd bleef hij zoveel mogelijk uit de buurt. Na school moest hij altijd werken; in de zomervacanties werkte hij in Lang's Warenhuis in Hudsonstraat, totdat hij werd betrokken in het vakbondswerk en daarom ontslagen werd. In een andere zomervacantie had hij een goed baantje op Coney Island, als hulpje van een goochelaar. Iedereen kon zien, dat hij nooit op zoek was naar moeilijkheden — je hoefde alleen maar naar hem te kijken.

Op zijn achttiende zag hij er net zo uit als op zijn vijf en twintigste, ongeveer een meter vijf en zeventig, met ronde schouders, een opvallende neus en een niet al te weelderige bruine haardos. Zijn bruine ogen keken peinzend en niet-agressief; terwijl je de indruk kreeg dat zij een prettige, zachte uitdrukking hadden kon je er tot je verbazing iets in vinden, dat hard was en van geen toegeven wist; hoe lang je Sidney ook kende toch was je altijd weer verbaasd, wanneer je dit ontdekte.

Toen hij achttien was en nog de City College bezocht werd hij verliefd op Jane Albertson, ondanks de voor de hand liggende bezwaren dat haar ouders een beetje geld hadden en van een van de oudste Amerikaanse families afstamden en dat zij drie centimeter groter was dan hij. En het gekke was dat zij ook verliefd werd op hem — iets dat niemand begreep, die Sidney niet goed kende.

Toen hij haar voor de eerste keer mee naar huis nam, naar dezelfde kleine woning waar de Greenspans altijd gewoond hadden, treurde de oude man nog om zijn vrouw, zonder zich te kunnen uiten, als een dier dat verdriet heeft. De kamer was vuil en rommelig; Fanny was geen goede huishoudster en Adrian was al getrouwd. Janie kwam binnen alsof zij haar hele leven in zo'n omgeving had gewoond en zij gaf de oude man een zoen. Hij begon te huilen en Janie weet nog dat Sidney er verlegen door werd en dat hij de trap afholde naar de kruidenier toen zij zei dat zij bleef eten. Maar vanaf die dag waren Janie en de oude man als een dochter en vader voor elkaar.

Het feit dat zij verliefd werden en bij elkaar bleven was op zichzelf al merkwaardig, want Sidney had nooit veel tijd tot zijn beschikking. Na school verzorgde hij de boekhouding van een kruidenierszaak; hij was actief in de studentenbeweging; en in 1934 werd hij lid van de Bond van Jonge Communisten. Maar op de een of andere manier voelden hij en Janie zich aldoor meer tot elkaar aangetrokken. Zij werd ook lid van de Jonge Communisten en zij kreeg er thuis verschikkelijke ruzie over en toen, in 1935, trouwden zij in de City Hall, maar dit bleef nog bijna vier jaar geheim.

Van ons waren er maar een paar, die Sidney erg goed kenden, die iets van dat huwelijk afwisten. Ik ontmoette hem voor het eerst in 1934 en ik was bij hem toen hij in de grote demonstratie van dat jaar een klap kreeg. Ik bracht hem naar huis en ik bleef wachten tot de dokter de wond gehecht had. Toen was het dat meneer Greenspan bijna huilend vroeg:

„Wat bezielt hem toch, dat hij altijd alles op zijn dak krijgt?"

Op zijn bed zei Sidney: „Pa, trek er je toch alsjeblieft niets van aan."

„Een goeie jongen, die altijd hard werkt."

„Ik zoek geen moeilijkheden op, pa," legde Sidney geduldig uit. „Ik zoek nooit moeilijkheden op. Denk je dat ik me voor mijn plezier mijn kop laat stukslaan?"

„Ik weet niet wat ik er van denken moet," zei meneer Greenspan. „Overal maken die communisten moeilijkheden. Het is net alsof zij niets anders te doen hebben."

„Wij leven in zo'n beste wereld, wil je dat ik me daarin schik?" zei Sidney.

Daarna werd hij anders; een litteken blijft niet alleen aan de oppervlakte. Als je het van onze tijd uit bekijkt, nu wij allemaal een stuk ouder zijn, terwijl we nooit erg jong zijn geweest, lijkt het alsof er in het leven van Sidney niet veel is gebeurd; er is geen enkele formule waar je de vinger op kunt leggen om zijn leven te verklaren. Hij heeft eens tegen mij gezegd, ik geloof toen ik negentien jaar was:

„Weet je, ik ben een beroepsrevolutionair," alsof hij er net op dat ogenblik aan gedacht had; maar hij had gelijk, en alles wat hij verder deed hield hiermee verband. In die dagen — het lijkt duizend jaar geleden — leek het al dat de wereld waarin wij leefden niet verder kon komen; nu is die wereld dan ook dood, weggespoeld in het bloed van dertig millioen mensen, al is de strijd nog niet beëindigd. Maar zo iemand als Sidney is een deel van die wereld; wanneer een groter uitzicht zich opent, ergens in de toekomst, de verre, verre toekomst, wanneer het vechten voorbij is, wanneer de littekens, die de atoombommen achtergelaten hebben geheeld zijn, wanneer de grijze schepen vredig op de bodem van de oceaan rusten, dan zal Sidney volledig begrepen worden, wat hij was en hoe hij gevormd werd zoals hij was. Dan zullen zij misschien de kleine zowel als de grote dingen in zijn leven kunnen analyseren. Dan zullen zij weten wat de uitdrukking op zijn gezicht betekende toen hij eens zijn vader over zijn gestorven moeder hoorde zeggen: „Alles wat zij nodig had was twee weken in de bergen, met een beetje gras en een paar vogels misschien, maar dat heeft zij nooit gekregen."

Maar de haat in Sidney — en er moet een schroeiende, verschrikkelijke haat tegen alles wat de mensen bederft en vernietigt in hem zijn geweest — kwam alleen tot uiting in de dingen die hij deed; deze kleine, gevoelige Jood was zo zachtmoedig, dat zelfs wij, die hem goed kenden, verbaasd waren toen hij zijn College verliet om in de Internationale Brigade in Spanje dienst te nemen. Alle soorten van geweren haatte en wantrouwde hij; het beste wat wij ervan konden verwachten was dat iemand zoals hij, die politiek goed ontwikkeld was, een goede adviseur of een politieke commissaris kon zijn. Maar wij vergisten ons; na de terugtocht over de Ebro kreeg hij de rang van kapitein.

(Slot volgt)

De communisten en het eigendom van de grond

De reactionnaire pers heeft gemeend, dat zij naar aanleiding van de Resolutie van de Communistische Partijen over de fouten van de Joegoslavische Partij haar eigen, aan de boeren vijandige politiek kan verbergen, door hen bang te maken met het oude fabeltje, dat „de communisten de boeren willen onteigenen". In verband hiermee citeren wij Waldeck Rochet in „France Nouvelle", het weekblad van de C.P.F.

De grondleggers van het wetenschappelijk socialisme hebben reeds lang geleden de positie van het marxisme-leninisme ten opzichte van het eigendom van de kleine boeren uiteengezet, en de Resolutie van het Informatiebureau heeft hieraan geen enkele nieuwe stelling toegevoegd. Op onze boerenconferentie, op 27 Januari van dit jaar, heeft Maurice Thorez deze zaak samengevat in de woorden van Jules Guesde:

„Daar waar het productiemiddel reeds in handen is van degeen die produceert, dat wil zeggen in de landbouw, zal de tussenkomst van het socialisme bewerkstelligen, dat de arbeiderbezitter bevrijd wordt van de lasten, die hem nu terneer drukken. Daar waar de productiemiddelen onder het kapitalisme: fabrieken, mijnen, spoorwegen, enz. onttrokken zijn aan degenen die produceren, de arbeiders, moeten wij hun juist deze productiemiddelen teruggeven in de enige vorm, die in verband met hun aard en hun afmetingen mogelijk is: de collectieve of socialistische vorm. Maar of wij het bezit van de boeren beschermen, of het grote industriële of financiële bezit socialiseren, in beide gevallen volgen wij slechts één principe, het principe en de uitvoering van het socialisme, dat niet gebaseerd is op onteigening, maar op het behoud of het rechtmatig herstel van de arbeider als de bezitter."

En wanneer de heldere uiteenzetting van Guesde nog niet voldoende is, is er nog de duidelijke uitspraak van Lenin, toen hij schreef:

„Laten wij denken aan hetgeen Engels schreef: hij legde er de nadruk op, dat de socialisten er niet aan denken om de kleine boeren te onteigenen en dat zij de meerderwaardigheid van de socialistische gemechaniseerde landbouw uitsluitend door het geven van voorbeelden aantonen."

Er is dus geen enkele dubbelzinnigheid mogelijk: wanneer de communisten de politieke macht in handen hebben, zullen zij de boeren het recht garanderen om de grond individueel te bewerken, zolang zij dat willen. Zij zullen hun de gelegenheid geven om vrij te kiezen tussen de individuele en de coöperatieve en collectieve productiewijze.

Nog meer: de ervaring bewijst, dat uitsluitend de communisten in staat zijn om te zorgen, dat „de grond aan hen komt, die hem bewerken." In Rusland zijn het de communisten, die de grond aan de boeren hebben gegeven, in een land waar deze volkomen in handen van het grootgrondbezit was. En hetzelfde geldt voor de landen met een nieuwe democratie.

Wellicht zal men vragen: „Maar waarom denken jullie, dat de boeren in de toekomst zullen moeten kiezen tussen een productiewijze, die zuiver persoonlijk is, en een coöperatieve en collectieve productiewijze?" Eenvoudig, omdat het reeds nu gemakkelijk te voorzien is, dat er een ogenblik zal komen, waarop nieuwe verbeteringen in de landbouw alleen verkregen kunnen worden wanneer de producenten zich verbinden, zodat zij gebruik kunnen maken van moderne

(Vervolg op pag. 272)

Boeken om te lezen... en andere

HET VENSTER AAN DE EASTRIVER
Adrienne Thomas (Uitg. Allert de Lange *f* 5.90)

Een klein venstertje met beperkt uitzicht op een Amerikaans decortje. Aardige mensen — gelukkig allemaal van goede familie — doen wat, praten wat, amuseren zich en worstelen een beetje met de liefde voor ze elkaar krijgen. Grote problemen, als armoe, ziekte, fascisme en wereldoorlog gaan niet onopgemerkt voorbij, maar meer dan een voorbij gaan wordt het niet en in plaats van het boek diepte te geven doen zij de onbenulligheid sterker uitkomen.

DE ZEVEN GALGEN
William Bayles (De Driehoek, 's-Graveland)

Dit kleine boekje beschrijft een vrijwel onbekend gebleven opstand van Münchener studenten en intellectuelen tegen het nazi-regiem. Gedreven door hun ontgoocheling meenden zij, dat een moedige, zelfstandige daad het sein tot algemeen verzet zou kunnen worden. Zij misten ervaring en ook de kennis van de maatschappelijke factoren, die een opstand kunnen doen slagen. Hun poging moest mislukken. Arrestaties en een typisch schijnproces volgden. Zeven jonge Duitsers, voor het grootste deel onschuldig, werden opgehangen. Als waarschuwing. In die dagen van '43 was het niet meer dan een incident en toch verontrustte het de nazi-leiders, dat een deel van de door hen gedrilde jeugd in staat bleek te zijn een eigen weg naar bevrijding te zoeken.

NEDERLAND WERKT
F. W. Michels (Uitg. Vrij Nederland, *f* 7.50)

In de zomer van '47 is Michels kris kras door ons land getrokken om te zien en te horen hoe er gewerkt wordt en hij heeft allerlei onderhoudend genoteerd op drie manieren: schrijvend, tekenend en fotograferend. Hij verzamelde verschillende indrukken, waarin hij de meningen der werkers zelf niet vergat. Het zijn eerlijke, maar losse waarnemingen van buiten af. Tot het grote verband en de diepte der problemen van onze productie drong hij niet door. Het boek werd dan ook geen samenvatting van Werkend Nederland, zelfs geen boek, doch niet meer dan een bundel vlot geschreven reportages, die eigenlijk alleen in een „gezellig" weekblad thuis horen. De tekeningen zijn toevallige, oppervlakkige krabbeltjes en enige van de mooiste foto's blijken niet van de schrijver, maar van Cas Oorthuys te zijn. B. H.

SOVIET PHILOSOPHY
A SURVEY OF PRINCIPLES
John Somerville (New York *f* 12.—)

Dit boek geeft een overzicht van het dialectisch en historisch materialisme aan de hand van de toestand in de Sowjet Unie en de ontwikkeling, die zich daar voltrekt. Het verbinden van de theoretische uiteenzettingen met practische voorbeelden uit de S.U. en de gedeelten over moraal, sowjethumanisme, kunst enz. maken het boek zeer waardevol. Het eindigt met een overzicht van de ontwikkeling van de filosofie in de S.U. en de behandeling van de voornaamste strijdvragen.
De schrijver, die zowel sociologie, filosofie als Russisch studeerde, bracht lange tijd in de Sowjet Unie door. Moge zijn boek voor de lezers een aansporing zijn om de studie van het marxisme voort te zetten en er verder in door te dringen.
G. H.

(Vervolg van pag. 271)

machines. Maar nog eens: het is de landbouwer zelf, die vrij zal kiezen, zonder enige dwang, wanneer hij overtuigd is, dat de voorwaarden aanwezig zijn.

En dit is juist het beginsel, waarop de Resolutie van het Informatiebureau wijst, wanneer zij de verkrachting daarvan door de Joegoslavische leiders veroordeelt.

W. ROCHET.

Van maand tot maand

HET Nederlandse volk is (terwijl deze regels geschreven worden) ervan in kennis gesteld welk kabinet in de komende periode de politiek van het Amerikaanse imperialisme in ons land zal trachten door te voeren. Ruim vier weken heeft het geduurd voor de partijen er in geslaagd zijn tot overeenstemming te komen. Enerzijds moest rekening gehouden worden met de belangen der verschillende kapitaalsgroepen, anderzijds met de positie van de Partij van de Arbeid in ons land.

Zoals gezegd principieel verschil was en is niet aanwezig doch over de te volgen tactiek was men het klaarblijkelijk niet eens.

Dit is thans opgelost, Amerika bezit in de figuur van Stikker als Minister van Buitenlandse Zaken en Sassen als minister van Overzeese gebiedsdelen twee hechte steunpilaren die er garant voor zijn, dat Nederland nog meer wordt ingeschakeld in de Buitenlandse politiek van Amerika en dat de strategische grondstoffen welke dit land voor haar oorlogsvoorbereiding tegen de S.U. nodig heeft uit Indonesië in haar bezit komen.

Terwijl Drees als Minister-president voor de sociale vrede in ons land moet zorgen. De reactie weet, dat voor de doorvoering van de Amerikaanse politiek een steeds grotere spanning op dit gebied in ons land zal ontstaan. De regeringsverklaring van Drees spreekt duidelijke taal. Een verscherping van de verhouidng met de Indonesische republiek en als gevolg daarvan nieuwe militaire actie in Indonesië is de ondertoon in deze regeringsverklaring.

Grotere menselijke en materiële offers dan in het verleden vloeien hieruit voort. Doorvoering van het Marshallplan met als kernpunt de oprichting van een sterk fascistisch West-Duitsland brengt de bedreiging van een nieuwe oorlog en een nieuwe bezetting van ons land door Duitse fascistische legers, al of niet onder direct Amerikaans bevel nader.

De enige partij die hier tegen in het parlement zowel als daarbuiten oppositie voert is de Communistische Partij. Zij weet zich daarbij gesteund door grote delen van het Nederlandse volk.

De actie bij de H.T.M. in den Haag geeft aan het werkende volk van Nederland aanschouwelijk onderricht op welke wijze het volk in staat is de Amerikaanse imperialisten en hun handlangers in hun plannen te dwarsbomen. Eenheid van optreden van de Nederlandse arbeiders voor hun dagelijkse belangen is ter gelijkertijd de beste methode om te verhinderen, dat Nederland wordt meegesleept in een derde wereldoorlog tegen de S.U. en de volksdemocratieën van Oost-Europa.

Dit reactionnaire kabinet dat zich de afgelopen maand aan het Nederlandse volk heeft voorgesteld, heeft het Nationaal belang

van het Nederlandse volk reeds lang ondergeschikt gemaakt aan hun eigen groepsbelangen. Eensgezinde strijd van de arbeidersklasse is geboden.

*

DE Republiek Indonesia is het vierde jaar van haar bestaan ingegaan. De oprechte democratische krachten in Nederland zullen zich natuurlijk verheugen over het feit, dat de jonge staat tot nu toe, hoewel niet zonder tegenslagen, zich staande heeft kunnen houden tegen de onophoudelijke aanslagen op haar vrijheid. Maar zij zullen aan de andere kant ook dieper tot het besef komen van de moeilijke strijd die de Republiek achter zich heeft liggen en die nog komen zal.

Nieuwe plannen worden door de Nederlandse kolnoiale machten, die in het kabinet-Beel — en straks in het kabinet-Drees — geen betere pleitbezorgers hebben gehad, beraamd om een eind te maken aan het onafhankelijke bestaan van de Indonesische Republiek.

Op het ogenblik hebben zij een tiental Indonesiërs, behorende tot de groep Indonesiërs, die bereid zijn met Dr. Van Mook samen te werken tegen de Indonesische Republiek naar Nederland gestuurd. Deze Indonesiërs zijn in Nederland gekomen om de resolutie van de conferentie van Dr. Van Mook's marionetten te Bandoeng, aan de Nederlandse regering te bieden. Met deze daad echter hebben deze Indonesiërs ook in een handomdraai datgene aan de Nederlandse regering aangeboden, waarvoor de Indonesische Republiek drie jaren lang verbitterd gestreden heeft en onnoemelijk veel offers gebracht heeft, omdat zij het beschouwde als de fundamenten van de vrijheid en onafhankelijkheid van de Republiek, als een levensbelang voor het Indonesische volk n.l. de eigen defensie, buitenlandse betrekkingen, financiën en economie.

Daarmede hebben deze Indonesiërs de strijd van het Indonesische volk voor de vrijheid en onafhankelijkheid van Indonesië een dolksteek in de rug toegebracht. Nog gevaarlijker en verraderlijker is deze steek, wanneer men bedenkt, dat enkele van deze naar Holland getogen Indonesiërs, zich aan het volk in de bezette gebieden hebben voorgedaan als „republikeins-gezind" te zijn. Daarmede pogen zij niets minder dan zand te strooien in de ogen van het volk in de bezette gebieden, dat in de Indonesische Republiek nog altijd het symbool van de vrijheid ziet.

Ook uit een ander gezichtspunt is deze Bandoengse resolutie verraderlijk. Er zal volgens deze resolutie ook zonder de Republiek een „federale regering" voor geheel Indonesië tot stand worden gebracht, waarbij dan de Nederlandse Hoge Commissaris in Indonesië de uiteindelijke macht in handen heeft. Deze onder Nederlandse leiding staande „federale regering" zal de beschik-

king krijgen over de machtsapparaten in Indonesië, over leger en vloot.

Wanneer de Indonesische Republiek niet aan deze „federale regering" deelneemt, dan is het duidelijk dat het een kwestie tussen de „federale regering" en de Republiek Indonsia is geworden en niet meer een conflict tussen Nederland en de Republiek. Daarmede is het Indonesische conflict gemaakt tot een interne Indonesische kwestie, een kwestie z.g. tussen Republikeinen en „federalisten". Op deze wijze tracht Nederland de Indonesische kwestie uit de Veiligheidsraad te houden. Een eventueel opnieuw inzetten van het Nederlandse koloniale leger — dan geworden tot een leger van de „federale regering" — zou dan formeel betekenen een conflict tussen de Indonesiërs onderling, waarin de Nederlanders z.g. geen „bemoeienis" zullen hebben !

*

TERWIJL deze regels werden geschreven, zijn de besprekingen te Moskou nog in volle gang. Dit feit is op zichzelf al voldoende, om er bij stil te staan.

Immers, maandenlang werd ons voorgehouden dat besprekingen met de Sowjet-Unie nutteloos zouden zijn. Na de opzienbarende notawisseling tussen Bedell Smith en Molotof, waarin Amerika en de Sowjet-Unie zich bereid verklaarden besprekingen over de hangende kwesties te voeren, werd het nauwkeurig geprecíseerde voorstel van Stalin hooghartig van de hand gewezen. Zoals de lezer weet, vormde de behandeling van de Duitse kwestie in deze brief (die een antwoord was van Wallace) het centrale punt.

Op deze nota- en briefwisseling volgde de ultimatieve nota der drie Westerse mogendheden inzake Berlijn. Terugblíkkend kan men haar thans beschouwen als een propagandistische nasleep van de Amerikaanse afwijzing van directe onderhandelingen „op het hoogste plan", (zoals dat in de diplomatieke taal heet). Deze nota inzake Berlijn werd gevolgd door een reeds minder „ultimatieve" nota. En op de nota volgden tenslotte de besprekingen „op het hoogste plan" met Stalin en Molotof.

Wanneer men dus alle franje van diplomatieke trucs en ongeevenaarde oorlogsophitsing eraf haalt, dan blijft het ene naakte feit over: Truman en Marshall werden tenslotte gewongen te onderhandelen. „Natuurlijk weet men, dat er concessies moeten worden gedaan", schreef De Maasbode begin Augustus.

Natuurlijk, want concessies zijn het a b c van onderhandelingen. Dit is eveneens zeer merkwaardig in tegenstelling tot de grootspraak, die elk toegeven van de hand wees, het is in tegenspraak met de uitlatingen van de vele onverantwoordelijke lieden, die zeiden, dat thans nog slechts volledige capitulatie van de Sowjet-Unie of oorlog mogelijk was.

Het bleek niet slechts mogelijk, maar ook noodzakelijk om naar Moskou te gaan en concessies aan te bieden. En wel op het hoofdpunt van de gehele na-oorlogse politiek: Duitsland.

Dit is de grote morele overwinning van de vredeskrachten, die aangevoerd worden door de Sowjet-Unie. Het is welbekend, dat ondergrondse machten een sterke druk uitoefenen op de Westerse onderhandelaars om de besprekingen te doen mislukken. Maar even juist is, wat de Nieuwe Tijden te Moskou schreven. Het is mogelijk overeenstemming te bereiken, het is mogelijk tot een compromis te komen. Principieel is deze mogelijkheid aanwezig. Zij volgt klaarblijkelijk uit de door Stalin herhaaldelijk verkondigde stelling, dat het vreedzame naast elkaar leven van het socialistische en kapitalistische stelsel mogelijk is. Maar om tot overeenstemming te geraken, zal Amerika een belangrijke „concessie" moeten doen. De heersende machten van dit land zullen moeten afzien van hun oorlogsplannen.

Men heeft oorspronkelijk beweerd, dat er slechts een probleem „Berlijn" te bespreken valt. Daarna heeft men moeten buigen voor de eis van Moskou, om het hele Duitse vraagstuk in de besprekingen te betrekken. Maar de plannen van Amerika ten opzichte van Duitsland (wel te verstaan het gedeelte, dat onder zijn beheer staat) vormen het centrale punt van deze oorlogsplannen. Zeer terecht is door zulke invloedrijke bladen als de Times en de Economist te Londen of door Walter Lippman in de Amerikaanse New York Herald Tribune herhaaldelijk uiteengezet, dat de vorming van een Westduitse staat onder Amerikaanse leiding, het herstel van de Roer-industrie onder Amerikaans leiding,, het centrale punt van het Marshallplan vormen. Maar wat is het Marshallplan anders, dan de economische en politieke basis van dit oorlogsplan?

Dat het machtige Amerika bereid bleek over dit doorslaggevende vraagstuk van zijn na-oorlogse politiek met de Sowjet-Unie te onderhandelen, dat is niet slechts een ontzaglijke overwinning van de vredeskrachten, dat bewijst niet slechts de wankele positie van het Amerikaanse imperialisme, maar het bewijst opnieuw de onverzettelijke kracht van de Sowjet-Unie. Het onderstreept de waarheid, dat in het hedendaagse tijdsgewricht geen enkel vraagstuk van de internationale politiek kan worden opgelost; indien men tracht, het socialisme er buiten te houden.

De regering Drees-Stikker mag nu wel in onderdanige bereidwilligheid aankondigen dat de versterking van de weermacht een van haar voornaamste doeleinden is — dit neemt niet weg dat de onderhandelingen te Moskou ook hun uitwerking op onze nationale politiek zullen meten hebben. En dat is een buitengewoon gelukkige omstandigheid. Want een vredelievend, democratisch en vereend Duitsland is en blijft een levensbelang voor ons eigen land. De Maasbode verwondert zich in het hierboven

Sowjet-Unie 1941-1948

IN November 1941 bezetten de Hitlerlegers een groot deel van de Sowjet-Unie. In dit bezette gebied woonden voor de oorlog 40% van de totale bevolking van het land en werden 63% van de steenkool, 68% van het ruwijzer, 58% van het staal en 60% van het aluminium van de gehele productie van de Sowjet-Unie voortgebracht. Voorts groeiden in die streken 38% van het graan en 84% van de suikerbieten. Ook bevonden zich daar 38% van de runderen en paarden en 60% van de varkens van het land.

Tengevolge van de Duitse bezetting verminderde de totale productie van de Sowjet-Unie van Juni tot November 1941 met meer dan de helft (2,1 maal).*)

Dit was een slag, die geen enkel kapitalistisch land zou hebben kunnen overleven. In de eerste jaren van de oorlog werd echter in de Sowjet-Unie een wonder tot stand gebracht, waartoe slechts de eerste socialistische mogendheid in de wereldgeschiedenis in staat was. Terwijl de troepen aan het front met uiterste inspanning het verdere voortdringen van de vijand tegenhielden, werd achter het front, onder leiding van de Communistische Partij en haar onverzettelijke leider, Stalin, een industriële volksverhuizing verwezenlijkt, die de grondslag legde voor de hernieuwde opbloei van de productie en voor de overwinningen van de Sowjet-legers, die vanaf Stalingrad in een ononderbroken reeks tot aan de vernietiging van de laatste nazi-weerstand in Berlijn zou voeren.

In de drie jaren 1942, 1943 en 1944 werden in de Oostelijke gebieden van de Sowjet-Unie 2250 grote industriële bedrijven opgebouwd en in de inmiddels weer bevrijde gebieden 6000 grote industriële bedrijven (p. 46). Een deel van het machinepark

*) N. Vosnessiensky: De oorlogs-economie van de Sowjet-Unie in de periode van de Vaderlandse oorlog. Russische uitgave. Moskou 1948, pag. 42.

---

reeds aangehaalde artikel over de angst die in Frankrijk voor een nieuwe Duitse agressie bestaat. Dit bewijst slechts, dat men in Frankrijk minder aan geheugenzwakte lijdt, dan op de redactie van genoemd blad. Indien de Sowjet-Unie met de besprekingen te Moskou bereikt, dat de plannen tot herstel van het militairistische Pruisendom werden opgeborgen, dan zou zij aan Nederland een dienst hebben bewezen, die even groot genoemd mag worden als haar vernietigende slagen tegen het Hitler-leger en haar verovering van het fascistische roversnest Berlijn.

van deze nieuwe bedrijven werd gevormd door de installaties, die in een grootscheepse industriële volksverhuizing uit de door de vijand bedreigde gebieden naar de meer Oostelijk gelegen gedeelten van het land waren overgebracht. In een korte periode van drie maanden, in 1941, werden de installaties van 1360 grote industriële bedrijven buiten het bereik van de fascistische horden gebracht. Van 455 ondernemingen gingen de installaties naar de Oeral, van 210 ondernemingen naar West-Siberië en van 250 ondernemingen naar Midden-Azië en Kazakhstan (p. 41).

Tevens werden in die drie jaar nieuwe industriële beleggingen gefinancierd tot een bedrag van 79 milliard roebel. Hierdoor werd het mogelijk om over deze periode 100.000 draaibanken voor metaalbewerking, 24 hoogovens, 128 Martin-ovens, 4 Bessemer-installaties, 70 electrische ovens, 56 walsinstallaties, 67 cokes-batterijen, steenkolenmijnen met een capaciteit van 73 millioen ton jaarlijks, electrische centrales met een capaciteit van 3,4 millioen kilowatt en nieuwe spoorwegen ter lengte van 5860 kilometer in bedrijf te stellen. (p. 46).

Deze geweldige industriële inspanning had ten gevolge, dat de Sowjetproductie van Januari tot aan December 1942 met de helft steeg. In 1943 vermeerderde de productie, ten opzichte van 1942, met 17% (in de drie laatste vooroorlogse jaren was de gemiddelde jaarlijkse stijging van de productie 13%).

Wanneer wij de na-oorlogse ontwikkeling van de Sowjet-Unie in het juiste licht willen zien, dienen wij deze indrukwekkende oorlogsgebeurtenissen steeds in het oog te houden. Door de misdadige politiek van Churchill werd Duitsland gesteund door de oorlogsindustrie van vrijwel geheel Europa in staat gesteld bijna het volle gewicht van zijn legers en luchtmacht op de strijd tegen de Sowjet-Unie te concentreren.

In een groot deel van de Sowjet-Unie vonden de Sowjet-legers, na de Duitsers te hebben verjaagd, dan ook een graad van verwoesting, die wij ons hier bijna niet kunnen voorstellen. Wat wij in Putten en Arnhem hebben gekend, gold in de Oekraine en Wit-Rusland voor enorme uitgestrekte gebieden.

In Wit-Rusland waren nog maar 6% van de industriële arbeiders over, in de Oekraine en andere gebieden 17%. Van de paardenstapel was maar een-derde overgebleven, van de varkensstapel ongeveer een-tiende. Er waren maar 40—50% van de tractoren en combines over en deze verkeerden daarbij in een zeer slechte staat. In Wit-Rusland was dit overschot zelfs nog maar 5—10%. Van de industriële bdrijven stond nog slechts ongeveer 15% overeind. (p. 56—57).

Maar ook hier werd het herstelwerk reeds in de hitte van de strijd van de oorlogsjaren energiek ter hand genomen. Van 1943 op 1944 steeg de waarde van de industriële productie in de bevrijde gebieden van 2,7 op 8,3 milliard roebel, d.w.z. met 31%.

(p. 61). In hetzelfde tijdvak werden in deze gebieden 839.000 huizen op het platteland en 12.777 vierkante meter woonruimte in de steden hersteld of opnieuw gebouwd. (p. 62). Grote hoeveelheden vee werden uit het Oosten aangevoerd.

De totale oorlogsschade van de Sowjet-Unie werd door de daartoe ingestelde Sowjet-commissie bepaald op:

1700 vernielde steden, 70.000 vernielde dorpen, 25 millioen personen, die dakloos werden, 31.850 gesloopte industriële ondernemingen, waarin 4 millioen arbeiders werkzaam waren, 175.000 metaalwerkbanken, 15.000 pneumatische hamers, 239.000 electrische motoren, 64 electrische centrales, 62 hoogovens, 213 Martinovens, 54.000 weefgetouwen, 11.300 generators, 1400 turbines, 4100 spoorwegknooppunten, 3 millioen spinspoelen, 36.000 post- en telegraafbedrijven, 39.000 ziekenhuizen en medische instellingen, 84.000 school- en universiteitsgebouwen, 43.000 openbare bibliotheken, 427 musea en 167 theaters, 605 wetenschappelijke instituten, 100 millioen boeken, 98.000 vernielde collectieve boerderijen, 2890 machine-tractorstations, 1876 staatslandbouwbedrijven, 7 millioen paarden, 17 millioen stuks rundvee, 20 millioen varkens, 27 millioen schapen en geiten. Ook gingen 22 millioen mensenlevens verloren, waarvan 7 millioen militairen en 15 millioen van de burgerbevolking. Er waren, na de oorlog 20 millioen oorlogswezen (p. 159—160). De verliezen aan productie overschrijden elk voorstellingsvermogen.

*

DE schadevergoedingen, die de Sowjet-Unie van de overwonnen landen heeft verkregen, verzinken bij deze ontstellende cijfers geheel in het niet. Zo bedraagt de waarde van de industriële installaties, die de Sowjet-Unie uit Duitsland heeft verkregen, slechts 0.6% van de Sowjet-verliezen aan eigendom tijdens de oorlog (p. 163). Het socialistische plankarakter van de Sowjeteconomie stelde deze in staat veilig uit de wervelwind van de oorlog in de kalmere wateren van de vredeseconomie te stevenen. De oorlogsindustrie werd drastisch ingekrompen en de vredesindustrieën werden op volle capaciteit gebracht. Dit bracht een gehele wijziging met zich mede in de verdeling van arbeidskrachten en geldelijke toewijzingen. De tijdens de oorlog enorm gestegen capaciteit van de oorlogsindustrie werd in grote mate gebruikt voor de productie van machines en goederen nodig om de wederopbouw van het land te verwezenlijken. Het aandeel van het nationale inkomen, dat in nieuwe fabrieken en voor de verhoging van de productie werd belegd, steeg aanzienlijk. De welstand van de bevolking en haar voorziening met levensmiddelen en gebruiksgoederen werd sterk vergroot. In de bedrijven keerde men terug tot de normale arbeidsduur. (p. 177 e.v.).

Deze ontwikkeling vond haar wettelijke weerslag in het eerste

na-oorlogse Vijfjarenplan dat werd opgesteld. Het grootse doel van dit Vijfjarenplan was het volledige herstel van de volkshuishouding van de voormalig bezette gebieden door de aangerichte schade geheel op te heffen.

Het was het plan om in 1950 de totale vooroorlogse productie reeds met de helft te overtreffen.

Aanvankelijk kwam een nieuwe tegenslag het herstel belemmeren. In de eerste jaren na de oorlog was het weer zeer ongunstig voor de landbouw. Zo kon de afschaffing van de rantsoenering, die aanvankelijk in 1946 op het program had gestaan, slechts in 1947 plaatsvinden. Dit uitstel was ook noodzakelijk door de ruime hulp, die door de Sowjet-Unie in dat moeilijke landbouwjaar niet alleen aan de Oost-Europese landen, maar ook aan Frankrijk, in de vorm van graanleveranties werd verstrekt.

Het na-oorlogse Vijfjarenplan is op 1 Januari 1946 in werking getreden en is dus oorspronkelijk berekend voor de periode, die op 31 December 1950 een einde neemt. In het nummer van „Politiek en Cultuur" van Mei 1946 werden de voornaamste kenmerken en cijfers van dit plan besproken.

De aanvankelijke achterstand in de uitvoering van het plan veroorzaakt door de misoogst van 1946 is in de loop van 1947 geheel ingelopen. Over deze beide jaren tezamen werd het plan voor 100% uitgevoerd; voor 1947 bedroeg dit percentage 103,5%. Welke enorme ontwikkeling de Sowjet-volkshuishouding in de eerste na-oorlogse jaren heeft doorgemaakt blijkt wel uit het feit, dat in het vierde kwartaal van 1947 het vooroorlogse productiepeil weer werd bereikt. In het eerste halfjaar van 1948 werd het productiepeil van het eerste halfjaar van 1947 reeds met 24% overschreden, zodat men kan aannemen, dat in de midzomermaanden van dit jaar de productie van de Sowjet-Unie de vooroorlogse met ruim een vijfde overtreft. De oogstopbrengsten van graan bereikten in 1947 eveneens de vooroorlogse omvang. De uitbreiding van de landbouwoppervlakte met 11 millioen hectaren, die in 1948 plaats vond, wettigen de veronderstelling, dat de vooroorlogse graanopbrengsten dit jaar aanzienlijk zullen worden overtroffen.

*

IN de twee jaren 1946 en 1947 werden 1900 staatsondernemingen gebouwd of hersteld en in bedrijf genomen.

Doordat het tempo van de industriële vooruitgang in de Sowjet-Unie de laatste tijd sterk werd opgevoerd, wat zich o.a. uit in de vrijwel algemene socialistische wedstrijd voor de beëindiging van het plan in vier jaren, mag men verwachten, dat inderdaad de beoogde vermeerdering van de totale productie met de helft ten opzichte van de vooroorlogse productie nog vóór het einde van het volgende jaar bereikt zal zijn.

Deze vermeerdering met 50% is echter slechts een gemiddelde.

De capaciteit der electrische centrales zal dan met 70%, die van de machine-industrie zelfs met 100% gestegen zijn ten opzichte van 1940.

Want het industriële beeld in de Sowjet-Unie wijzigt zich niet alleen met betrekking tot de geproduceerde hoeveelheden. Veel belangrijker nog zijn de ingrijpende veranderingen met betrekking tot de kwaliteit van de industrie.

Een der voornaamste kenmerken hiervan is wel de uiterst-doorgevoerde mechanisatie van de productie, die, aan het einde van het vijfjarenplan zowel de winning van grondstoffen (steenkool, turf, hout enz.) als de landbouw en de eigenlijke industrie zal kenmerken. De electrificatie van de landbouw maakt grote vorderingen, o.a. door de bouw van een groot aantal kleine centrales. In de industrie wordt overgegaan van de universele draaibanken naar aggregaat-draaibanken en de zgn. „automatische productielinies". De toersnelheid bij de metaalbewerking wordt tot 1500 toeren per minuut opgevoerd, grote aandacht wordt besteed aan de invoering van automatische installaties met electronische contrôle en de toepassing van hoogfrequentietechniek. De toegepaste temperaturen en druk worden verhoogd; in de chemische industrie worden geheel nieuwe wegen ingeslagen; allerwegen wordt de electrificatie sterk bevorderd, in het bijzonder de individuele electrificatie van machine-onderdelen door middel van aparte motoren. In deze jaren zal behalve in de zware industrie inclusief de chemische industrie, het energie-wezen en het verkeer ook de automatisatie van de productie-processen doordringen tot in de papier- en cellulose, textiel en andere lichte industrieën. Het huidige vijfjarenplan staat inderdaad geheel in het teken van de triomf van de supermoderne techniek in alle geledingen van het productie-apparaat. *)

*

IN het korte bestek van dit artikel is het niet mogelijk zelfs alleen maar alle belangrijke aspecten van de na-oorlogse ontwikkeling van de Sowjet-Unie op te noemen. In economisch en sociaal opzicht was natuurlijk bijv. de geldsanering en de algehele opheffing van de distributie van enorme betekenis. Niet alleen werd de welstand van de bevolking hierdoor sterk verhoogd (in de eerste maanden van 1948 steeg de koopkracht van de werkers met 51%), maar hierdoor werd een stevige grondslag gelegd voor een bestendige socialistische politiek van steeds hoger lonen en steeds lager prijzen. Ook de productiviteit steeg aanzienlijk.

Niet minder belangrijk is ook het grootscheepse theoretisch en practische wetenschappelijke werk, dat in de Sowjet-Unie wordt verricht. Hiervan gaven de ontdekkingen en uitvindingen, die door

*) A. Zworykin: De na-oorlogse ontwikkeling van de Sowjet-techniek „Bolsjewiek" 15 April 1948.

Marshall-plan en imperialisme

HET plan van de heer Marshall, zoals dat door hem in 1947 tijdens de berucht e redevoering in Harward is aangekondigd en sedertdien is uitgewerkt, is de uitdrukking van twee verschijnselen: ten eerste van de chronische economische en politieke crisis in West-Europa en ten tweede van de imperialistische hegemonie van de Verenigde Staten in het resterende kapitalistische gedeelte van de wereld.

Zoals alles zijn deze twee verschijnselen wel te onderscheiden, maar niet te scheiden.

Omdat West-Europa gekenmerkt wordt door een crisis op politiek en economisch gebied, hebben de Verenigde Staten zich de heerschappij in de kapitalistische wereld kunnen verwerven. Dit springt in het oog, indien wij ons rekenschap geven van de aard van deze crisis. De West-Europese crisis is namelijk een dollar-crisis. Dat wil zeggen, dat het herstel en de wederopbouw van West-Europa een behoefte aan grondstoffen, halffabrikaten en productie-middelen aan de orde gesteld heeft, waarbij de invoer-behoefte uit de dollar-area niet gecompenseerd kan worden door exporten uit het West-Europese gebied en niet gefinancierd kan worden door de West-Europese valuta-reserves in de Verenigde Staten en elders.

Deze zeer algemene verhouding heeft de West-Europese rege-

Stalinprijzen werden onderscheiden en waarvan de Sowjetpers enkele korte omschrijvingen gaf, al duidelijk blijk.

De verhoogde betekenis van de Sowjet-Unie in de wereld in economisch opzicht komt ook duidelijk tot uiting in de met sprongen groeiende buitenlandse handel van de Sowjet-Unie. Reeds is het vooroorlogse peil van deze handel, in het bijzonder van de graanuitvoer, aanzienlijk overschreden. Men mag dan ook verwachten, dat in de eerstkomende jaren de buitenlandse handel van de Sowjet-Unie een enorme invloed uit zal gaan oefenen op de wereldhandel.

Voorwaar, wanneer men de weg, die de heldhaftige volkeren van de Sowjet-Unie sinds de verschrikkelijke winter van 1941—1942 in deze zeven jaar hebben afgelegd, beschouwt, kan men slechts tot de gevolgtrekking komen, dat de mogelijkheden en prestaties van een socialistische staat inderdaad aan het wonderbaarlijke grenzen.

Hierin ligt voor de mensheid de belofte besloten van een ongekend gelukkige nieuwe wereld.

A. BLUMER

ringen in een toestand van financiële afhankelijkheid van de Verenigde Staten gebracht.

Het ware onjuist deze zeer schematische weergave van de verhouding West-Europa—Verenigde Staten eenzijdig economisch te beoordelen. Wie dit laatste doet, moet tot de conclusie komen, dat deze afhankelijkheid technisch onvermijdelijk is en dat het verzet tegen deze onvermijdelijkheid zo ongeveer overeenkomt met de poging om de aarde sneller om de zon te doen draaien.

*

HET is duidelijk, dat de bourgeoisie in West-Europa belang heeft bij het kweken van de suggestie, dat de afhankelijkheid in economische oorzaken wortelt. Deze suggestie kan namelijk het verzet tegen de Marshall-overheersing ondermijnen en de socialistische en nationale tegenstand tegen de Amerikaanse penetratie van haar morele grondslag beroven.

Bovendien.... de burgerlijke en kleinburgerlijke gedachtestructuur komt deze truc van de West-Europese bourgeoisie principieel te hulp. Het burgerlijke denken beweegt zich als gebruikelijk in abstractie. Hier de economie.... daar de politiek. Beide door afgronden van elkaar gescheiden. Economische problemen vergen economische oplossingen en politieke vraagstukken politieke dito's. Aldus, zeer populair gezegd, de gebruikelijke burgerlijke denktrant. Intussen een wijze van denken, die politiek nuttig is.... voor de bourgeosie.

Wat nuttig is voor de bourgeoisie is ten eerste onwaar en ten tweede onnuttig voor het proletariaat.

De dollar-crisis in West-Europa is het resultaat, niet van eenzijdig economische gedragingen, nòch van eenzijdig politieke gedragingen, maar van een gedrag, dat zowel politiek als economisch is. Deze vaststelling is van groot gewicht. *Omdat* mede politieke gedragingen de dollar-crisis in het leven geroepen hebben, is de dollar-crisis geen onwrikbare, onveranderlijke feitelijkheid, maar ligt haar liquidatie binnen de bereikbare mogelijkheden.

De dreigende afhankelijkheid van het dollar-imperialisme is van communistische zijde voorzien op een moment, dat de meerderheid van de verantwoordelijke politieke partijen hiervan òfwel onbewust was, òfwel nagelaten heeft de voorwaarden te scheppen om deze afhankelijkheid te voorkomen. Wij houden het op het laatste, om redenen, waarop wij straks terugkomen.

Direct nà de bevrijding hebben de communisten, niet alleen in die gebieden, waarin zij of geheel of nagenoeg de macht in handen hadden, maar ook daar, waar zij niet aan de regering deelnamen of slechts een beperkte machtspositie innamen, het accent van hun politieke activiteit gelegd op een zo snel mogelijk herstel van de geleden schade.

Waarom? Omdat zij wisten, dat een economisch herstel de voornaamste voorwaarde was voor economische onafhankelijkheid en omdat economische onafhankelijkheid de hoofdconditie was voor nationale vrijheid.... en voor proletarische en kleinburgerlijke emancipatie.

*

BEPALEN wij ons tot ons land. Wat heeft de bourgeoisie in Nederland gedaan? De proletarische offers heeft zij geconsumeerd ten behoeve van abnormale winsten, van clandestiene kapitaal-uitvoer en van de opbouw van een abnormaal militair apparaat. De ironie van het lot heeft gewild, dat het economische offers verslindende apparaat, dat heette te worden gebouwd om onze vrijheid en zelfstandigheid te beveiligen, juist onze onafhankelijkheid om hals heeft gebracht.

Zowel het militaire apparaat als de imperialistische acrobatiek in Indonesië heeft milliarden gevergd. Ook aan deviezen. Zowel direct als indirect.

Waarom heeft de bourgeoisie niet getracht de economische activiteit te concentreren op dat ene doel, de vestiging van de nationale onafhankelijkheid?

Ten eerste was direct nà de bevrijding zelfs de financiële bourgeoisie geen nationale klasse meer. Uiteraard prefereerde zij nationale afhankelijkheid, bij handhaving van haar bevoorrechte positie, zij het in de schaduw van haar machtige zuster, de imperialistische bourgeoisie van de Verenigde Staten, boven een nationale vrijheid, die haar positie als zodanig problematisch zou maken.

Ten tweede wilde zij, ten koste van alles, haar heerschappij in Indonesië met de cyclus van dividenden, monopolie-winsten, enz. handhaven.

Ten derde was zij bij voorbaat, à la Fliers in 1871, à la de Quislings in 1940, bereid een beroep te doen op uitheemse machthebbers, indien de radicalisatie van het nationale proletariaat tot anti-imperialistische consequenties zou leiden.

Afgezien van de omstandigheid, dat onze uiteenzetting in het kort de accentuering van de economische uitputting in West-Europa op politieke gronden heeft blootgelegd, hebben wij tevens bij de belichting van de rol van de West-Europese bourgeoisie een factor belicht, die van essentiële betekenis is voor het juiste begrip van het Marshall-plan.

Het Marshall-plan is een kapitaal-export van een geheel nieuw type, die nòch haar parallel vindt in de kapitaal-export tijdens het 19e eeuwse kapitalisme, nòch in die tijdens het imperialisme. Deze kapitaal-export vindt plaats in de periode van de Algemene Crisis van het kapitalisme, een crisis, die een accuut karakter kreeg sedert de Russische revolutie van 1917, welk karakter nog

verscherpt werd door de Oost-Europese omwentelingen nà '45, door de bevrijdingsstrijd in O. en Z.O.-Azië en door de radicalisatie van het internationale proletariaat en de internationale kleinburgerij.

*

IN 1909 schreef Hilferding bij een beschouwing over de kapitaalexport (Das Finanz Kapital, blz. 449): „....voor het financiële kapitaal wordt de machtspositie van de Staat een onmiddellijk winstbelang." Ten tijde van Hilferding stond deze tendenz, de volkomen vergroeiing van het financiële kapitaal met de imperialistische staat, nog slechts in haar kinderschoenen.

De geconcentreerde systematische en bewuste onderschikking van de financiële macht aan politieke doeleinden, waarbij géén dollar geleend wordt, zonder dat men zich vergewist van het *politieke* rendement, is in haar volle consequentie eigenlijk pas een vrucht van de Amerikaanse kapitaal-export nà 1945.

Waarom? Omdat de na-oorlogse Amerikaanse kapitaal-export zich voltrekt tijdens de algemene kapitalistische crisis, waarbij het Amerikaanse financiële kapitaal zich verantwoordelijk weet voor de handhaving van de kapitalistische structuur in de kapitalistische rest van de wereld.

Deze algemene crisis kan èlk moment anti-imperialistische omwentelingen aan de orde stellen, kan dus de invloedssfeer van het Amerikaanse imperialisme dagelijks aantasten.

Wanneer wij afzien van de internationale kapitaal-export in de vorm van obligatie-financiering (deze techniek behoort trouwens nagenoeg tot het verleden), wanneer wij dus de kapitaal-uitvoer via de internatonale concerns vergelijken met de Marshall-financiering, dan valt op, dat bij dit laatste *niet* alleen beslissend is de verwerving van zoveel mogelijk winst, het kweken van een zo groot mogelijke meerwaarde door de uitbuiting van buitenlandse proletariaten, maar dat op de voorgrond staat de handhaving en uitbreiding van de militaire en politieke betekenis van het Amerikaanse imperialisme.

Niet hoe groot, niet *wat* de meerwaarde zal zijn, maar *dat* er meerwaarde zal zijn, *dat* de imperialistische hegemonie bewaard blijft en vergroot wordt, is de hoofdinhoud van het Marshallplan. Het Marshall-plan is, in tegenstelling met de gebruikelijke voor-oorlogse kapitaal-uitvoer, geen financiering door particuliere monopolies, waarbij de internationale concerns dochtermaatschappijen oprichten, economische commandoposten bezetten en daarbij de politieke hulp van de Staat inroepen om de belangen veilig te stellen. Neen, het Marshall-plan is een grootscheepse kapitaal-export door de *gezamenlijke* monopolies, door het *geconcentreerd, collectieve* financiële kapitaal, door de Amerikaanse Staat.

Natuurlijk waren er vóór 1940 ook leningen van Staat tot Staat (wij denken b.v. aan de militair-defensieve financiële politiek van Frankrijk nà 1918 bij de credietverlening aan de kleine Entente). Maar op een dergelijke geconcentreerde internationale schaal, waarbij de inzet is voor het Amerikaanse imperialisme „to be or not be", zijn de Marshall-credieten een unicum in de internationale financiële geschiedenis van het imperialisme.

Het Marshall-plan is geïnspireerd door de zeer actuele problematiek van het West-Europese kapitalisme, het heeft niet een defensief-imperialistische betekenis, maar een uitgesproken agressief-imperialistische bedoeling.

Het militaire verdrag van de 5 mogendheden (Engeland, Frankrijk, Benelux), de militaire samenwerking van de 16 „begiftigde" landen, het herstel van de Duitse wapensmidse, de zwaar-industrie in het Roergebied, deze militaire objecten zijn van centrale betekenis voor de Amerikaanse financiers en imperialisten.

*

HET tweede moment van het Marshall-plan is van economische aard. Ook in dit opzicht onderscheiden zich de Marshall-credieten van alle andere en voorafgaande vormen van export van kapitaal.

De Amerikaanse kapitaal-export hangt *onmiddellijk* samen met de export van waren. Het is duidelijk, dat 99% van de credieten aangewend zullen worden voor aankopen uit de Verenigde Staten. Zelfs voor aankopen buiten de Verenigde Staten zal het „begiftigde" land de Verenigde Staten informeren over deze aankopen en deze doen plaats vinden overeenkomstig de schikkingen tussen de Verenigde Staten en het leverancier sland (lid 3 van art. 1 van de Overeenkomst).

Bij de voor-oorlogse export van kapitaal werd wel dikwijls bedongen, dat bepaalde aankopen uit het crediteur-land moesten plaats vinden, of bij de particuliere export van kapitaal door de grote concerns liep crediet-verlening met levering van goederen voor een groot deel evenwijdig, maar ten eerste was de parallelie „kapitaal—uitvoer—goederenuitvoer" altijd toch gedeeltelijk en ten tweede had deze een veel meer incidenteel karakter.

De dollar-credieten staan lijnrecht in verband met Amerikaanse waren-exporten. Bewust is het eerste dienstbaar gemaakt aan het tweede. De functie van deze credieten is op deze grondslag niets meer of minder dan een ondersteuning van de Amerikaanse conjunctuur, van de handhaving van het afzetgebied ten behoeve van maximale particuliere winsten en de nationale werkgelegenheid.

Dàt deze geforceerde export een onontbeerlijke voorwaarde vormt voor de conjunctuur-handhaving, blijkt uit twee dingen. Ten eerste uit de omvang van de bestaande export, die ongeveer viermaal groter is dan de voor-oorlogse en ten tweede uit de berekeningen, die men gemaakt heeft van het kwantitatieve effect van de z.g. multiplier.

Men berekent deze op ongeveer 4. Dat wil zeggen: elke geexporteerde dollar schept via het vergroten van de koopkracht in de export-industrieën, die zich uitsmeert over de andere sectoren van het economische leven, een koopkracht van vier dollar.

Daarom kan men de export-drive van de Verenigde Staten economisch vergelijken met een openbare werken-politiek met militaire en buitenlands-politieke kenmerken.

Dàt de credieten en de export-drive wezenlijk zijn voor het behoud van de Amerikaanse conjunctuur, wordt ook door de Amerikaanse deskundigen en politici bij de verdediging van het Marshall-plan niet onder stoelen of banken gestoken. Men kan dan ook sedert Roosevelt's New Deal van 1934 niet meer spreken van een klassieke kapitalistische conjunctuur, die steunt op de activiteit van het particuliere bedrijfsleven zonder „injecties" van de Staat. Roosevelt's enorme openbare werken-politiek werd nà 1938 afgelost door een geforceerde bewapeningsindustrie in het licht van de toenmalige oorlogsdreiging, die uiteraard op nog grotere schaal voortgezet werd tijdens de oorlog.... en die nà de oorlog niet geliquideerd is.

Ziedaar het geheim van de Amerikaanse schijnwelvaart en de betrekkelijke economische „stabiliteit" van het Amerikaanse imperialisme.

Deze economische behoeften van het Amerikaanse financierskapitaal schept een probleem voor het economisch herstel van de „begiftigde" landen.

Het accent van de Amerikaanse export-structuur ligt op consumptie-goederen. Relatief is de export van grondstoffen en half-fabrikaten van geringer betekenis. Daarentegen verlangen de Amerikaanse imperialisten toegang tot de grondstoffen en materialen, uiteraard in de overzeese bezittingen van de Europese landen. Wat dit betreft laat artikel 5 van het Amerikaans-Nederlands Verdrag voor de Yankees niets te wensen over. Niet alleen, dat gegarandeerde leveringen geëist worden, maar bovendien worden exploitatie-mogelijkheden voor Amerikaanse ondernemingen in Indonesië geopend, waarbij de voorwaarden niet ongunstiger zijn dan bij Nederlandse exploitatie.

Intussen dreigen de Europese landen te worden overstroomd met eindproducten, dus verbruiksgoederen, terwijl het industriële vredes-potentieel niet hersteld wordt in een tempo, zoals bij een evenwichtiger verkeer ten opzichte van Oost-Europa

mogelijk geweest zou zijn. Dit geldt natuurlijk niet voor het *oorlogs*-potentieel, overigens het enige plan-matige in het plan van Marshall.

*

MEN kan de poging om de Amerikaanse conjunctuur-moeilijkheden op het Europese afzetgebied af te reageren in zijn economische consequenties nauwelijks onderschatten.

Het behoud van de Amerikaanse conjunctuur vergt een eenzijdig warenverkeer, d.w.z. een eenzijdige export. Vanuit Amerikaans imperialistisch gezichtspunt zou het tolereren van een concurrentie van buitenlandse exporteurs, dus het toestaan van belangrijke importen, eenvoudig gelijk staan met economische zelfmoord. Daarnaast dwingt deze zelfde conjunctuur tot een contimatie van de Amerikaanse exporten.

Dat betekent dus, dat het voor het niet-Amerikaanse gebied onmogelijk zal zijn voldoende dollar-saldi te kweken, ondanks de kunst- en vliegwerkpogingen, die Lieftinck in zijn laatste deviezen-nota aangekondigd heeft, waarbij de exporteurs extra faciliteten verschaft zouden worden.

De dollar-crisis heeft voor de Europese landen aldus een permanent karakter. In laatste aanleg steunt de waarde van de nationale valuta op de mogelijkheid van exporten of bij afwezigheid van deze op de voorraad goud en kapitaalreserves in het buitenland. De verarming stelt de export naar de dollar-area als enige duurzame oplossing aan de orde.

Omdat deze export in verband met de Amerikaanse politiek ternauwernood geforceerd kan worden, betekent de dollar-crisis voor West-Europa een crisis in permanentie. Het herstel van het vrije valuta-verkeer, de opheffing van de deviezen-contrôle is dus voor wat betreft de dollar-area eenvoudig een utopie.

Hiermee is de politieke afhankelijkheid van de West-Europese landen vereeuwigd en dit is, ondanks alle frazes, de bedoeling van het Amerikaanse grootkapitaal.

Men ziet: het systeem sluit als een basis. Bij de berekening is echter één factor vergeten. Het leven is sterker dan het geld. Naarmate de afhankelijkheid en nationale onvrijheid weer tastbaar wordt voor de bevolkingen, zal de reactie op deze nationale onderdrukking toenemen.

De proletarische en kleinburgerlijke groepen, de waarlijk nationale garde zullen onder aanvoering van de Communistische Partij het reveil blazen. Zoals de roepstem tijdens de bezetting niet onbeantwoord is gebleven, zo zal ook ditmaal deze stem een klankbodem vinden onder steeds groter massa's van de volkeren van West-Europa.

De betekenis van de Marxistische theorie

WAAROM weert men de communisten zo hardnekkig uit de aether? Waarom kregen ze bij de laatste verkiezingen geen minuut zendtijd? Omdat het zulke slechte mensen zijn? Neen, want dan zou de radio immers het snelste en doeltreffendste middel zijn om de communisten in de ogen van alle arbeiders te ontmaskeren. Het tegendeel is het geval. De heersende klasse vreest de stem van de communisten. Ze is het meest beangst ervoor, dat de arbeiders begrip zullen krijgen van de mensonwaardige toestand, waarin ze verkeren en vooral, dat ze de middelen zullen vinden om hieraan een einde te maken. Het zijn de KENNIS en het INZICHT in de oorzaken van crisis, werkloosheid, armoede en oorlog, waarover de communisten beschikken, die de bezitters voor alles vrezen en haten.

Het marxisme is echter meer. Niet alleen kennen de communisten de structuur van de bestaande maatschappij. Maar bovenal geeft het marxisme de weg aan naar een socialistische samenleving. Het wetenschappelijk socialisme vormt het machtige wapen van de communisten in de strijd voor een nieuwe maatschappij. Hoe belangrijk de marxistische theorie is als kompas voor de communistische partijen en hoe snel zij zonder haar de weg kwijt raken, laat de ontwikkeling van de communistische partij in Joegoslavië zien. Hier heeft het verwaarlozen en vervalsen van het marxisme tot ernstige fouten geleid bij de organisatie en de rol van de partij, de opbouw van het socialisme en de buitenlandse politiek. Dit is voor ons dan ook een ernstige aansporing om ons op de waarde van de theorie te bezinnen. Nog vaak hoort men de mening, dat „een gezond verstand" voldoende is om de problemen, die de practische strijd ons stelt, op te lossen. En dit is een natuurlijke en alleszins begrijpelijke reactie op het vruchteloze en wereldvreemde getheoriseer van burgerlijke wijsgeren en geleerden. Het marxisme is echter niet een spel voor een kleine elite, maar een strijdwapen voor het grote leger van werkers. Marxistische theorie is voor iedere arbeider, die aan de strijd voor het socialisme deelneemt, onmisbaar en wel om de volgende redenen:

1. De wereld is lang niet zo, als ze zich aan ons voordoet. Zo zou b.v. een oppervlakkig denkend arbeider licht kunnen menen, dat zijn loon de betaling is van zijn arbeid. Een diepgaand onderzoek brengt echter aan het licht, dat hem slechts een deel van de arbeid wordt betaald en dat de kapitalist hem slechts laat werken om zich een deel van de arbeid zonder

betaling te kunnen toeëigenen. We zien in dit voorbeeld hoezeer de schijn bedriegt en er is veel wetenschappelijk onderzoek nodig om achter de schijn der dingen het wezen te voorschijn te halen. Marx merkte eens op, dat, als schijn en wezen samenvielen, hij geen mensenleven nodig gehad zou hebben om „Het Kapitaal" te schrijven.

2. Het is onmogelijk om alle verschijnselen, die we waarnemen in hun geheel en van alle kanten te bestuderen. Daarvoor is de werkelijkheid te samengesteld en te rijk. Er moet een keuze gemaakt worden. Het zoeken van de belangrijke doorslaggevende factoren en het verwaarlozen van al het toevallige en bijkomstige vereist een richtinggevende theorie.

3. Velen gaan hoogstens uit van een theorie, die uit eigen persoonlijke ervaringen is opgebouwd. Volgens het marxisme daarentegen is „de theorie de ervaring van de arbeidersbeweging van alle landen genomen in haar algemene vorm" (Stalin). Hierdoor is het ons mogelijk vroeger gemaakte fouten te vermijden en te leren van oudere ervaringen. Mede dus door de theorie is ontwikkeling mogelijk! Zij stelt ons in staat daar verder te gaan, waar onze voorgangers gebleven zijn. Daardoor behoeft niet ieder geslacht opnieuw te beginnen en de smartelijke weg van de werkende geslachten vóór ons nogmaals te gaan.

4. Voor ons is er geen muur opgetrokken tussen theorie en practijk, deze gaan in elkaar over. Stalin zegt in dit verband het volgende over de betekenis van onze theorie:

„Natuurlijk blijft de theorie abstract, indien zij zich niet met de revolutionnaire practijk verbindt, evenals de practijk blind blijft, indien haar weg niet door de revolutionnaire theorie wordt verlicht. Maar de theorie kan tot een ontzaglijke kracht van de arbeidersbeweging worden, wanneer zij zich in onverbrekelijk verband met de revolutionnaire practijk vormt, want zij en zij alleen kan de beweging zekerheid, oriënteringsvermogen en begrip voor de innerlijke samenhang van de omringende gebeurtenissen geven, want zij en zij alleen kan de practijk helpen te begrijpen niet alleen hoe en waarheen de klassen zich op het huidige moment bewegen, maar ook hoe en waarheen zij zich in de naaste toekomst moeten bewegen."

5. Ieder practische vraag is met de meest algemene theoretische vraagstukken verbonden. We zullen dit met een voorbeeld toelichten. Als we een staking organiseren, staat deze niet los van de overige maatschappelijke verschijnselen, maar vormt een onderdeel van de klassenstrijd.

Kennis hiervan is dus noodzakelijk, maar diep inzicht in de betekenis van de klassenstrijd is weer alleen mogelijk als we de economische structuur van de kapitalistische maatschappij kennen, waarvan de klassenstrijd het sociale gevolg is. Om de

kapitalistische maatschappij goed te kunnen beoordelen, moeten we weten welke ontwikkeling zij doormaakt, welke maatschappijvormen aan haar voorafgegaan zijn en wat erop zal volgen. Dit voorbeeld geeft ons enig inzicht in de samenhang van de verschijnselen. Hoe meer we geschoold zijn, des te beter zullen we de plaats en de betekenis van iedere kleine gebeurtenis kunnen beoordelen en een oplossing kunnen vinden, die de strijd voor het socialisme zoveel mogelijk ten goede komt.

*

HOE vaak horen we niet in onze rijen nog de uitlating: „Dat mag in theorie wel zo zijn, maar in de practijk komt daar niets van terecht." Dit is in feite een burgerlijke uitlating. Immers juist voor de burgerlijke cultuur is de enorme kloof, die er gaapt tussen dat, wat wetenschappelijk mogelijk is en dat, wat de maatschappij te zien geeft, kenmerkend. Theorie en practijk staan hier ver van elkaar af. Dit veroorzaakt juist het huichelachtige karakter van de kapitalistische maatschappij. Theorie te beoefenen is het voorrecht van de weinigen, die er het geld voor hebben en de theorie om de theorie beoefenen.

In het marxisme zijn deze beide verschijnselen van de burgerlijke cultuur overwonnen en daardoor juist dient het als compas voor de arbeidersklasse in haar strijd voor het socialisme. Ook bij de utopische socialisten bleef de theorie slechts theorie. En het is de grote betekenis van Marx, dat het hem niet langer voldoende was de wereld te verklaren, maar dat hij ook wilde helpen haar te veranderen. Hij verenigde de bewuste idee van het socialisme met de economische strijd van de arbeidersklasse en maakte haar daardoor tot een materiële macht. Marx herstelde de eenheid van denken en handelen, de grondslag van de materialistische dialectiek. Voor een marxist ontleent de theorie pas aan zijn bruikbaarheid in de sociale practijk zijn juistheid. Het waarheidsgehalte van een theorie ligt dus niet in het sluitende geheel van oordelen, waaruit zij is opgebouwd. Dit immers zal nooit bereikbaar zijn, gezien het tegenstrijdig karakter van de werkelijkheid zelf. De juistheid van een theorie ligt buiten de theorie zelf in de sociale practijk. Die theorie ontstaat uit de practijk als een moeizaam verworven algemene ervaring en vergemakkelijkt dan op haar beurt weer de practijk. Theorie en practijk verbeteren elkaar wederkerig door hun dialectische verbondenheid. In deze opvatting ligt het wezen van het marxisme besloten. In de communistische partij is het b.v. de critiek en zelfcritiek, waardoor deze wisselwerking tussen theorie en practijk gewaarborgd wordt.

In de burgerlijke theorie is deze wisselwerking op vele punten verbroken en wordt de theorie tot een scholastiek spel. Voor een goed marxist vormen Scholing en Strijd een hechte eenheid.

Zolang dit het geval is kan het marxisme niet verstarren of dogmatisch worden. Alleen de communistische partijen zijn de dragers van het levende, scheppende marxisme, omdat zij door talloze draden met de dagelijkse strijd van de massa eng verbonden zijn en zich door haar ervaringen verjongen en scholen.

Overal buiten de communistische partijen moet het marxisme verstarren en opdrogen, omdat het van zijn natuurlijke basis is afgesneden. Echter de ontwikkeling in de Joegoslavische Communistische Partij leert ons, dat ook binnen de partij het marxisme verworden kan. Dit is het geval wanneer de leiders zich afsluiten van de tot theorie samengevatte ervaringen van andere communistische partijen, in het bijzonder van die van de S. U. Tevens gebeurt dit, wanneer de gedachtenwisseling en verbondenheid met de massa ophoudt door het prijsgeven van het democratisch centralisme en de mogelijkheid tot critiek en zelfcritiek.

*

ALLEEN het marxisme, waarvan de juistheid in honderd jaar proletarische klassenstrijd is beproefd en dat bekroond is door 30 jaar succesvolle socialistische opbouw in de S. U. kan ons leiden naar een klassenloze samenleving. Aan haar ontleent de communistische partij het recht en de mogelijkheid leiding te geven aan de strijd van het werkende volk. Alleen onze wereld- en maatschappijbeschouwing is momenteel wetenschappelijk. De burgerlijke wetenschap, in het bijzonder die van de maatschappij, verwordt steeds meer tot een verdediging van het kapitalisme. Voor een werkelijke ontplooiïng van de wetenschap is het overwinnen van de klassenmaatschappij nodig, die haar nu in haar mogelijkheden beknot. Zij specialiseert zich steeds meer en durft de delen niet samen te vatten uit angst, dat haar slotconclusies in botsing zouden komen met het kapitalistische stelsel. Alleen in het marxisme is de noodzakelijke eenheid en samenhang bewaard gebleven en daardoor kan het als sleutel dienen voor de als totaliteit ervaren werkelijkheid.

Iedere onderschatting van de theorie is een buigen voor de spontaniteit. Het socialisme ontspringt niet noodwendig aan de klassenstrijd en het socialistisch bewustzijn ontstaat niet spontaan bij de arbeiders onder druk van de economische strijd. Het socialisme is een product van de wetenschap en dragers van de wetenschap zijn burgerlijke intellectuelen. Uit zichzelf komen de arbeiders wel tot een vakbondsstrijd, maar blijven daarmee binnen het raam van het kapitalisme. Lenin wijst er nadrukkelijk op in „Wat te doen?", dat het socialistische bewustzijn er van buiten af in gebracht moet worden en niet spontaan ontstaat. De communistische partij is dan ook volgens Lenin zo gezien een eenheid van de meest vooruitstrevende wetenschap, het

marxisme en de practische strijd van de arbeiders. De arbeiders zonder theorie laten betekent dan ook in feite ze overleveren aan de burgerlijke ideologie. De keus is niet: wel of geen socialistisch bewustzijn, maar òf burgerlijk òf socialistisch.

De onderschatting van de theorie wordt mede veroorzaakt, doordat onze strijd teveel gezien wordt als een uitsluitend politieke en economische strijd. Echter ook op ideologisch terren vinden we de klassenstrijd. En Engels wijst er in zijn „Boerenoorlog" juist op, dat onze kracht ligt in een concentrische aanval op deze drie fronten. Dit vereist echter een hechte ideologische eenheid. Hoezeer de communisten hieraan vasthouden, blijkt uit het volgende.

In de kranten hebben we kunnen volgen, hoe aan de fusie van socialistische en communistische partijen in enkele Oost-Europese landen maandenlang discussies tussen alle leden van beide partijen in talloze bijeenkomsten voorafgingen. Dit betekent, dat men niet een mechanische organisatorische aaneensluiting wilde. Eerst moest de ideologische eenheid gesmeed worden en alle verschilpunten bediscussieerd en opgelost. Pas dan zou een werkelijke eenheid door een organisatorische aaneensluiting bekroond kunnen worden. Hierdoor blijkt, welk een grote waarde er toegekend wordt aan de eenheid van theorie. Hieraan ontleent de als partij georganiseerde voorhoede van het proletariaat haar kracht en haar strijdbaarheid.

Het maxisme is een partijdige en strijdbare filosofie, doordat zij zich bewust aan de kant van het proletariaat en haar bondgenoten plaatst. Het bewust partijkiezen voor de krachten der vooruitgang is de hoogst bereikbare vorm van objectiviteit.

G. HARMSEN.

RECTIFICATIE

In ons vorig nummer is in het artikel „De wet op de bedrijfsorganisatie — een gevaar voor de arbeidersklasse" (pag. 250, onderste regel) het gecursiveerde gedeelte in de volgende zin weggevallen: „Dit laatste wil zeggen, dat in een productschap ondernemingen zijn georganiseerd, *die verschillende functies verrichten bij het vervaardigen* van eenzelfde product."

Van Bach tot Mozart

Joseph Haydn (1732-1809)

V

DE grote stijlverandering in de muziek omstreeks het midden van de 18e eeuw, die, zoals wij gezien hebben, in nauw verband staat met de grote maatschappelijke omwenteling in die tijd, en die haar voltooiers gevonden heeft in de twee Oostenrijkse componisten Joseph Haydn en Wolfgang Amadeus Mozart, is in sommige opzichten leerzaam voor onze eigen tijd. Evenals twee eeuwen geleden gaat thans weer de cultuur over van een ondergaande klasse van de maatschappij — in de 18e eeuw de aristocratie en thans de bourgeoisie — over op een opkomende klasse — in de 18e eeuw de bourgeoisie en in onze tijd de dragers van het socialisme, de arbeiders en boeren. Beide malen is de muziek van de stervende klasse gekenmerkt door een hyperverfijning en hoogste virtuositeit, en beide malen is de eis aan de nieuwe muziek: eenvoud, algemene begrijpelijkheid voor het nieuwe publiek en makkelijk te bevatten melodieën. En beide malen wordt door vertegenwoordigers van de ondergaande klasse de eenvoud van de nieuwe muziek als banaal, minderwaardig en dilettantisch afgekeurd. Maar juist dit bewuste streven naar eenvoud bij vele componisten tussen 1740 en 1760, zoals bij de zonen van Bach, bij Stamitz, in de zangspelletjes in Italië, Engeland, Frankrijk en Oostenrijk, in de talloze liederen, die speciaal voor het huiselijk gebruik van de burgers geschreven en in enorme hoeveelheden verspreid werden, was een van de belangrijkste nieuwe elementen. De scheppers van deze muziek waren de echte revolutionairen. In ieder boek over de muziekgeschiedenis kunt U lezen, dat dit kleinere, onbelangrijkere componisten geweest zijn en dat pas Haydn, Mozart en Gluck de nieuwe stijl tot grote bloei gebracht hebben. Maar het zijn toch juist deze „kleineren" geweest, die het nieuwe geschapen hebben, zij waren de pioniers van een nieuwe muziekcultuur. Hetzelfde geldt, hoewel onder volkomen andere omstandigheden, voor onze tijd. Eisler, Prokofjew, Sjostakowitsj worden door de burgerlijke pers „gekraakt", maar zij zijn de eerste vertegenwoordigers van een socialistische muziek. En wij twijfelen er niet aan, dat binnen enige tientallen jaren in de socialistische landen grote componisten zullen opduiken, die op het werk van deze pioniers zullen voortbouwen en de dragers zullen worden van een ongeëvenaarde muziekcultuur, ongeëvenaard, omdat voor het eerst in de geschiedenis van de klassenmaatschappij geen onderdrukte klasse daarvan uitgeschakeld zal zijn, maar allen in gelijke mate er aan deel kunnen nemen.

Terwijl Gluck met zijn humanistische opera's voortdurend in conflict kwam met de opvattingen van de reactionaire vorsten en aristocraten, wist Joseph Haydn de voor burgerlijke ideeën en stromingen nogal toegankelijke Hongaarse prinsen Esterhazy, waar hij de grootste tijd van zijn leven voor gewerkt heeft, door zijn deels luchtig-speelse, deels diepzinnig-expressieve muziek en door het grote succes, dat hij in burgerlijke kringen in Parijs en Londen oogstte, zo te overtuigen, dat hem alle strubbelingen met zijn adellijke opdrachtgevers gespaard zijn gebleven, in tegenstelling met Mozart, die daaraan te gronde gegaan is.

Joseph Haydn was de zoon van een wagenmaker en een dienstmeisje. Toen zijn vader voor de tweede keer trouwde, kwam de jonge „Seppi" bij een neef terecht, een onderwijzer en organist, die hem de eerste muzieklessen gaf. Hij had een prachtige sopraanstem, zodat hij als „Sängerknabe" in het koor van de Weense Dom opgenomen werd. De ellende begon echter, toen hij uit dit koor ontslagen werd bij de wisseling van zijn stem. Door hier en daar les te geven en de zangleerlingen van zijn meester Porpora te begeleiden, kon hij slechts met grote moeite in zijn bescheiden levensonderhoud voorzien. Deze moeilijkheden duurden voort, totdat hij op 27-jarige leeftijd kapelmeester bij een graaf in Bohemen en twee jaar later bij verschillende elkaar opvolgende prinsen Esterhazy werd. In deze functie was Haydn 's zomers op het buiten verblijf van de vorst en gedurende de winter in Wenen. Volgens de gewoonte moest Haydn nog vele jaren lang evenals zijn orkestmusici livrei dragen en aan de bediendentafel eten. Pas toen hij een internationaal beroemd man was geworden, werd hem een meer bevoorrechte positie ingeruimd. Hij was een zeer verdraagzaam mens met een optimistische levensopvatting. Dat blijkt ook vooral uit zijn houding tegenover zijn bekrompen en heerszuchtige vrouw, die hem veertig jaar lang het huwelijk vergald heeft. Met een onverwoestbare humor heeft hij steeds alle moeilijkheden in zijn leven overwonnen.

Deze humor, deze overbruisende levensvreugde en dit optimisme spreken ook uit al zijn werken. De levendige delen in zijn meer dan honderd symphonieën, zijn 83 strijkkwartetten, zijn talloze pianosonates, vioolsonates, trio's, concerten enz. boeien steeds weer door de sprankelendee ook nu nog op de luisteraar aanstekelijk werkende blijdschap. Het is geen toeval, dat verschillende van zijn symphonieën een typerende bijnaam gekregen hebben. Zo b.v. de „Symphonie met de paukenslag", waarin hij in een langzaam middendeel de spot drijft met zijn vorstelijke toehoorders: heel zacht en teder laat hij een liefelijk motief spelen, zodat de hoge heren en dames, die zojuist een uitgebreid diner verorberd hebben, er lekker bij in slaap konden vallen. Maar op een gegeven ogenblik laat hij heel onverwachts de pauk en het hele orkest een flinke harde slag spelen, en met een kinderlijk genoegen zag

Haydn de hoofden van zijn deftig publiek omhoog vliegen. Een alleraardigste grap is ook de „Afscheidssymphonie". Op zijn buitenverblijf heeft eens de vorst Esterhazy zijn musici langer dan gewoonlijk laten werken. Haydn had een grandioos idee om de vorst er van te overtuigen, dat hij de musici met verlof naar huis moest sturen. In het laatste deel van deze symphonie blazen de orkestmusici één voor één hun kaarsje uit, pakken hun instrumenten in en verdwijnen zachtjes van het podium, totdat tenslotte Haydn alleen met een paar strijkers overblijft. De vorst begreep onmiddellijk waar het om ging en liet zijn orkest direct de volgende dag gaan.

*

MEN moet dikwijls naar de werken van Haydn luisteren, om de vele kleine humoristische trekken daarin te ontdekken en daarvan te kunnen genieten. Soms laat hij in een triller het hele orkest tegelijk op muzikale wijze lachen. Maar daarnaast ademt Haydn's muziek, vooral in zijn latere scheppingsperiode, een diepe ernst, ja soms ontbreekt zelfs niet een tragisch karakter, zo b.v. in de inleiding tot zijn oratorium „De Schepping", waarin hij de chaos in klanken uitbeeldt. De uitdrukkingskracht van de langzame delen van zijn latere symphonieën is zeer groot. Hier heeft Haydn het nieuwe artistieke ideaal van de burgerklasse: de intense uitdrukking van zuivere menselijke gevoelens, in de hoogste mate bereikt. Zijn middelen daartoe zijn aanvankelijk uiterst eenvoudig: een simpele melodie wordt door sobere drieklanks-accoorden begeleid. Pas na 1770 had hij voor de intensifiëring van de muzikale gevoelsexpressie ook een grotere verfijning van de muzikale middelen nodig. En wel gebruikte hij hiervoor een merkwaardig middel: de oude, door de nieuwe tijd zo fel bestreden meerstemmigheid van Joh. Seb. Bach, hoewel op een volkomen nieuwe manier. Bach heeft de meerstemmigheid op een bijna wiskunstig te noemen wijze opgevoerd, waarbij het op het abstracte spel van de door elkaar geweven zelfstandige stemmen aankomt. Haydn en ook Mozart hebben de werken van Bach nauwkeurig bestudeerd en daaruit voor hun eigen, expressieve klanktaal de juiste consequentie getrokken: ook zij gebruiken de meerstemmigheid, maar niet als abstract spel van muzikale lijnen, maar ter verhoging, voor het dichter-maken van hun spontane muzikale gevoelsuitdrukking. Ondanks deze meerstemmigheid blijft bij hen het ideaal van de versmeltende klank gehandhaafd. Het voortdurende op en neer van de meest verschillende gevoelsspanningen en -ontspanningen werd juist in de meerstemmige stukken van Haydn en Mozart tot het hoogste opgevoerd. In tegenstelling met de oúde vorm van de suite ten tijde van Bach en Händel, waarbij een wisselend aantal delen zonder dwingend logisch verband elkaar opvolgden, is nu bij Haydn en Mozart in de vorm van de drie- of vierdelige sonate, die ook in de sympho-

nieën en strijkkwartetten wordt toegepast, het principe van de, met elkaar in volkomen evenwicht staande klankspanningen en -ontspanningen volkomen doorgevoerd, waarbij de muzikale spanningen en ontspanningen het middel voor de uitdrukking van menselijke gevoelspanningen en -ontspanningen zijn. Daarmee was ook in de instrumentale muziek de vorm gevonden voor het gehalte van de nieuwe burgerlijke muziek.

E. REBLING

Geen loonstop in Polen

De algemene verhoging van de lonen en salarissen in Polen volgt een ononderbroken stijgende lijn, die het levenspeil van de werkers voortdurend hoger opvoert. In de mijnindustrie b.v. verliep de verhoging van de gemiddelde maandlonen en salarissen tussen 1945 en 1947 als volgt:

	arbeiders	employe's
1945	1.420 zloty	3.342 zloty
1946	5.841 zloty	11.718 zloty
1947	10.718 zloty	17.373 zloty

Deze cijfers tonen aan, dat in de loop van het jaar 1947 het gemiddelde salaris van arbeiders en employé's in de mijnindustrie resp. verhoogd is met 100 en 50%.

In de landbouw werd het dagloon (zonder de voedingstoewijzingen) in de loop van 1946 verhoogd van 210 op 240 zloty, terwijl in 1947 een algemene loonsverhoging van 70% werd doorgevoerd, waarbij het dagloon steeg tot 300 à 400 zloty.

De verhoging van de werkelijke lonen gaat gepaard aan constante opvoering van de productie, in overeenstemming met het driejarenplan van de economische wederopbouw, waarvan het hoofddoel is de verheffing van het levenspeil der werkers.

Een grafschrift voor Sidney

II

HET verhaal van de terugtocht over de Ebro en de laatste aanval daarna, heb ik van minstens zes of zeven mensen gehoord, die Sidney gekend hebben en die naast hem gevochten hebben. Bovendien zijn er in zijn brieven aan Janie en aan de oude meneer Greenspan en aan Adrian, zijn broer, en Fannie, zijn zuster, genoeg bijzonderheden om een kroniek samen te stellen, maar hij speelde geen rol in die kroniek; hij schreef over de dingen om hem heen en het waren zijn kameraden die hij zijn plaats in de gebeurtenissen liet innemen.

Denk er aan hoe het toen was, in 1937, toen het Lincoln Bataljon voor het eerst het vaandel van de Internationale Brigade omhooghief! Madrid zou het graf van het fascisme zijn! Jongens, die nooit iets gevaarlijkers hadden gezien dan de revolver van een politie-agent, namen dienst in het bataljon; magere, gebrilde jongens uit de kantoren marcheerden zij aan zij met de arbeiders om de Messerschmidts en de Panzers het hoofd te bieden. Het was de eindstrijd, die uitgevochten werd tussen de kale heuvels en dalen van Spanje, en uit de verwoestingen die door de eerste fascistische monsters aangericht werden zou een nieuwe wereld oprijzen. Dat geloofden wij — en, achteraf beschouwd, had het zo kunnen zijn.

Sidney Greenspan kwam in het begin van 1937 met zijn afdeling in Spanje. Tot April 1938, toen de terugtocht over de Ebro begon, werd hij tweemaal licht gewond; hij werd luitenant, hij leerde desnoods met zijn ogen dicht een machinegeweer in elkaar zetten en hij merkte meer dan ooit, dat het voor lichaam en geest beter was om vooruit te bedenken wat je ging doen en hoe je het ging doen dan midden in onverwachte moeilijkheden terecht te komen. Maar uiterlijk bleef hij hetzelfde; hij las erg veel. In die tijd las hij alles wat hij toegezonden kreeg over de arbeidersklasse in Amerika, en als hij over de toekomst praatte was hij er van overtuigd dat deze fase van de strijd gauw afgelopen zou zijn, en hij dacht dat hij graag een vakbondsfunctionaris in het Zuiden zou zijn en daar met Janie gaan wonen.

Toen de grote terugtocht in 1938 begon was hij bij het Lincoln Bataljon. Maar zij wisten toen niet dat het een terugtocht was. Op het Hoofdkwartier werd besloten, dat de vloed ten koste van alles gekeerd moest worden en David Doran, de Brigade Commissaris, schreef bevelen om verder op te trekken net zo lang tot er andere instructies zouden komen. Dus rukte het 58ste Bataljon op, zonder dat het wist dat de frontlijn op alle andere plaatsen doorbroken werd en dat overal het geslagen Republikeinse leger op de terugtocht was. Op deze nuchtere manier schreef Sidney hierover aan Janie:

„.....maak je maar niet ongerust, want met mij is alles in orde. Maar een paar weken geleden was het niet zo best en wij verloren het grootste deel van ons Bataljon. Misschien lees je er iets in de kranten over, maar hier zijn de feiten. Jonny Gates, onze commissaris — je hebt hem bij Milly thuis gezien, weet je nog wel? — gaf het bevel aan ons door, dat we moesten oprukken, en wij rukten op en bleven oprukken. In het begin hadden wij erge dorst maar toen wij een waterwagen van de fascisten in handen kregen ging het beter. Maar wij gingen snel vooruit, met alleen onze eigen bepakking en wij hadden geen verbinding met de rest, zodat we niet wisten dat onze mensen overal terugtrokken. Ik weet niet wie zijn schuld het was; ik wil nu niemand meer de schuld geven.

„Nou, tot een uur of drie in de middag gingen wij door met onze idiote voorwaartse beweging, maar toen wij onder een paar olijven lagen

uit te rusten begrepen wij dat er iets niet klopte. Bob Merryman, de Operatie Officier van de Brigade, kwam naar ons toe en zei dat wij moesten maken dat we wegkwamen. Wij waren toen zowat driehonderd man sterk, ik bedoel de jongens van thuis, en wij zochten op goed geluk een heenkomen. Wij kwamen bij een heuvel boven Gandesa, en toen wij naar beneden keken zagen wij de fascisten in de straten, sommige van de huizen stonden in brand, maar onze mensen hadden nog een flink stuk van de stad in hun handen. Merryman dacht dat het het verstandigste zou zijn om door te breken naar de verdedigers, en wij zonden een patrouille uit van ongeveer vijf en twintig man. Zij weren afgeslacht, geen een bleef over. Het was als het einde van iets, het eerste einde. Wij trokken terug op twee heuvels, de Amerikanen op de ene, de Spanjaarden en de rest op de andere. Zij zonden cavallerie op ons af en wij sloegen de aanval af. Toen stegen zij af en groeven loopgraven en tegen de avond begonnen zij met de artillerie. Toen vond Vernon Selby — die jongen van het Militaire Instituut uit Virginia — een uitweg voor ons, want het scheen dat Corbera nog openlag.

„Hier hebben wij al onze mensen verloren, ook de Spanjaarden. Wij liepen 's nacht, als Indianen achter elkaar, op goed geluk. Er waren mannen die in slaap vielen en niet meer wakker werden, alleen uit vermoeidheid. Zij kropen weg, tussen de struiken en daar sliepen zij in en wij konden ze niet meer vinden. Wij dachten dat zij bij ons waren en wij gingen verder. Hoe kunnen wij onszelf dat vergeven? Toen belandden wij in Corbera, midden in een radiostation van de Duitsers. Zij gooiden granaten en maaiden ons weg met machinegeweren. Merryman en Doran zijn daar gesneuveld, maar dat wist ik toen nog niet. Maar dat was voor ons het einde en ik trok ertussen uit met twee andere jongens, Smith en Goldstein. Op de een of andere manier kwamen wij bij de Ebro. Zij waren alletwee gewond, en de volgende nacht moesten wij door een hele slapende Italiaanse divisie heenkruipen. Het waren maar zestig van onze jongens, die over de Ebro kwamen — niet meer dan zestig....."

Sidney heeft haar in die brief niet geschreven, dat Smith en Goldstein gewond waren, dat hij hen verzorgd en verpleegd heeft en soms gedragen, en dat hij hen alletwee over de Ebro gebracht heeft. Hij schreef haar niet, dat hij de volgende dag terugging over de Ebro en dat hij Abel Clark vond en zijn wonden verbond en hem mee terugbracht. Hoe hij het klaarspeelde en waar hij de kracht vandaan haalde is niet makkelijk te zeggen; hij was een stuk van iets nieuws en ongelooflijks, iets dat uit het volk voortkwam. Nu kan men het alleen nog maar samenvatten, als een grafschrift of een doodsbericht. Een keer hield hij met een fles petroleum een tank tegen en een andere keer brak hij zijn bril en vocht twee weken lang in een wereld van schimmen.

Hij was in de negen dagen op de Sierra Carbolam, toen zij de Ebro weer over waren en Gandesa weer bijna veroverd hadden. Toen was hij een kapitein — hij werd kapitein na de terugtocht over de Ebro — en zijn compagnie klampte zich vast aan de rotsblokken van heuvel 366 en werd daarna door zwaar artillerie-vuur verdreven, zonder andere dekking dan wat zakken zand en de kale rotsen. In drie dagen voerde hij twaalf aanvallen aan om de heuvel terug te winnen. Maar naderhand, toen hij het er eens over had, vertelde hij alleen dat zij na een korte rust het Dimitrof Bataljon, het Slavische Bataljon, in hun loopgraven vonden; alle jongens van de Brigade wisten dat het Slavische Bataljon het beste was, ijzer en staal, en dat alleen de hel ertegen bestand was: en toen de mannen van het Dimitrof Bataljon, die teruggeslagen waren, zagen hoe het Lincoln Bataljon optrok om voor hen het gat in de frontlijn te vullen, barstten zij in tranen uit. De grote, blonde Slaven stonden daar en huilden en toen gingen zij mee met de Amerikanen en zij rukten allemaal samen op, met een paar geweren en wat pistolen, tegen de zware artillerie, de tanks en de hemel vol Junkers.

Daarna was Sidney niet meer bang; hij zei dat hij alleen maar hieraan

hoefde te denken en dan was hij niet bang. En niet zo lang daarna werd hij door de Moren gevangen genomen. Sommige van de jongens die daar waren weten nog precies hoe het gebeurd is. Het Bataljon dacht dat een Spaanse afdeling — goed-Spaans, geen fascisten — op hun rechtervleugel stond en een patrouille werd uitgestuurd. Sidney voerde de patrouille aan; Jim Lardner was erbij en Lardner is daar gesneuveld, en Sidney werd door de Moren gevangen genomen.

OVER de gevangenis zelf kon Sidney later weinig vertellen. Een gevangenis is overal hetzelfde, en de ratten, de muizen, de wandluizen en de geestdodende eentonigheid zijn internationale hoedanigheden. Maar waar de fascisten zijn bedenken zij nieuwe pijnigingen. De Moren amuseerden zichzelf door alle vingers in zijn rechterhand te breken, en Sidney dacht dat hij hem nooit meer zou kunnen gebruiken. Zij ontdekten dat hij joods was en zij gaven hem door aan de nazi's. De nazi's, die nog vindingrijker waren dan de Moren, brachten in Spanje de staan-cellen in toepassing, die zij zo goed tegen de Duitsers van de ondergrondse beweging wisten te gebuiken. In zo'n cel kun je staan tot je benen en je bewustzijn je in de steek laten; dan val je, maar er is geen plaats om te vallen. Zes weken lang moest Sidney twee dagen per week in de staancel; zij hadden een wetenschappelijke belangstelling om te weten hoeveel zo'n tengere jongen kon verdragen, en zij hadden bepaalde theorieën over joods bloed en joodse weerstand, en het is altijd interessant om je theorieën te toetsen aan de practijk.

We kunnen niet vertellen hoe Sidney gevlucht is; want Franco zit nog altijd als een volgezogen spin in Spanje en de heren van ons Congres debatteren nog steeds over hem. Maar hij is gevlucht en hij vond een weg naar de kust en een bootje bracht hem naar Frankrijk. Hij was vier en twintig toen hij in Amerika terugkwam en zijn haar begon al grijs te worden en hij hield er niet van om veel over de gevangenis te vertellen. Zijn grootste zorg was of hij ooit zijn rechterhand weer zou kunnen gebruiken en toen de operatie slaagde werd zijn hele gemoedstemstand beter. Hij en Janie gingen voor drie maanden weg, zolang zijn hand in het gips was; dit was de enige keer dat Sidney zoiets heeft meegemaakt, drie maanden buiten, met niets anders te doen dan stilzitten en lezen en genieten van het leven.

Hij had een goed baantje kunnen krijgen; hij had vrienden genoeg, mensen die voelden, dat zij een schuld te vereffenen hadden. Maar hij slaagde er in om Janie te overtuigen, dat zijn plaats in het Zuiden was, waar hij organisatiewerk zou doen, en zij ging met hem daarheen.

EEN grafschrift voor Sidney moet niet alleen iets vertellen, maar ook iets verklaren, maar hoe kun je uitleggen wat de vrijheidsbeweging voor een mens betekent? De kranten, de tijdschriften, de pers van de hele natie beweren dat mensen zoals Sidney Greenspan corrupt, slecht, egoïstisch en de mensen vijandig zijn, en daaraan besteden zij dagelijks millioenen woorden; wat kun je daar anders tegenover zetten behalve het feit, dat er voor hem geen rust bestond zolang als de ene mens onderdrukt en uitgebuit werd door de andere. Hij ging naar het Zuiden en nam deel aan de strijd om de arme pachters te oganiseren. Veertien maanden was hij daar, in een streek waar drie vakbondsfunctionarissen vermoord werden — waar zij in het niets werden opgelost en van de aarde verdwenen.

En dit deed hij voor dertig dollars per week, om dag in dag uit onder de bedreiging van de Klan te leven, om drie keer aangeschoten te worden, en toch nooit iets van roem of bekendheid of rijkdom of macht te behalen. Ik weet nog dat ik met hem sprak, toen hij juist daarvandaan kwam,

een paar maanden voordat hij zich opgaf voor het leger. Een paar van ons waren bij hem en Janie, ergens aan de buitenkant van de stad, en iemand vroeg waarom hij werkte zoals hij had gewerkt.

„Dat heeft niks om het lijf," zei Sidney. „Ik heb de mensen van de partij in Spanje gezien. Zij bleven daar. Ik kon naar huis gaan."

„Maar waarom doe je het?"

„Waarom doet iemand iets? Al zijn eigenschappen dragen iets bij. Er komt een nieuw totaal, en dat vult hij aan met zijn ervaring. Dan doet hij wat hij moet doen."

Toen zei iemand: „Stel dat je won en stel dat je een prachtige nieuwe wereld opbouwde, denk je dan dat iemand het nog zou weten?"

„Dat is niet belangrijk," antwoordde Sidney langzaam. „Maar zij zullen het weten."

Eens, jaren geleden, toen we nog erg jong waren, werden Sidney en een hoop anderen in een rechtzaal gebracht omdat zij deelgenomen hadden aan de werklozendemonstraties. De rechter vroeg hem toen hetzelfde, waarom hij deed wat hij deed; en toen realiseerde ik me voor de eerste keer met hoeveel kracht en vreugde iemand het leven kan aanvatten, want Sidny zei tegen de rechter, terwijl hij zich over het hek voor de beklaagdenbank naar voren boog:

„Je vraagt jezelf niet af waarom je iets doet. Je doet het omdat je het moet doen — en je wordt ervoor betaald. U begrijpt niet waarom ik deze dingen doe — kan ik u millioenen stemmen laten horen? Ik word in mijn eigen munt betaald!" en hij hield zijn lege hand op.

Niet zo lang geleden bracht ik een bezoek aan de oude Greenspan, die nog steeds verschrompeld en uitgebuit in het leven bleef en aan het werk was, en nadat wij over andere dingen gesproken hadden vroeg hij mij: „Waarom was Sidney niet tevreden met een rustig leven?"

Toen ik die oude man bekeek, met zijn waterige ogen, zijn gebogen rug en zijn gezwollen voeten herinnerde ik me weer de eerste tijd, dat ik Sidney gekend had, en ik begreep dat hij altijd rustig had willen leven, zoals de oude man zei, dat hij wel in de rijke stroom van het leven had willen stappen om daarvan in de tijd, die hem gegeven was, met diepe en dankbare teugen te drinken; één ogenblik had ik het hele antwoord klaar en toen was ik het weer kwijt.

NA Pearl Harbour slaagde Sidney erin om met behulp van een truc dienst te nemen. Al was hij jong, zijn lichaam was niet veel waard, maar hij kende een arts van het leger en hij werd aangenomen. Omdat zijn ogen niet deugden moest hij verpleger worden en hij werd naar een kamp in Georgia overgebracht. Anderhalf jaar bleef hij daar en in die tijd probeerde hij drie keer om naar de infanterie overgeplaatst te worden. In die tijd kreeg ik een brief van hem, waarin hij schreef:

„Het is hier heel wat anders als in Spanje. Een paar officieren vonden uit, dat ik in de Brigade geweest ben — ik heb mijn mond nooit kunnen of willen houden — en zij gunden mij dag en nacht geen rust. Het is rood vullis hier en rood vullis daar, en wat kreeg je ervoor, hè, om naar Spanje te gaan? Ik doe mijn best om in een gevechtsafdeling te komen. In een oorlog is de enige veilige plek, wat je geestelijke gezondheid betreft, aan het front....."

Hij werd als verpleger naar Engeland gestuurd, en van Engeland naar Noord Afrika. In Noord Afrika liep hij Johnny Graham, van de Brigade, tegen het lijf, die bij de scherpschutters was. Johnny vertelde het me naderhand; het was een van die toevallige ontmoetingen, die zo dikwijls voorkomen. Johnny viel met een granaatsplinter in zijn dij en terwijl hij daar op het zand lag te vloeken in zijn angst en onzekerheid om al het bloed dat hij verloor kroop een kleine verpleger naar hem toe en zei: „Laat mij het even doen," en hij haalde de splinter er uit en verbond hem toen Johnny zijn gezicht zag en hem herkende. Toen kon

Johnny het aan hem overlaten en ik kan me voorstellen dat hij de cigaret aannam, die hem werd aangeboden, en dat hij rustig zei: „Hallo, Sidney."

„Ik ben verpleger," zei Sidney. „Is dat niet om te grienen? Ik ben verpleger."

„Ik ben blij dat je het bent," zei Johnny. Verder niets; toen kwamen een paar dragers om hem weg te halen. Maar naderhand bedacht Johnny dat Sidney om hier te komen door de Straat van Gibraltar geweest was en dat hij daar die kale, bruine heuvels in het Zuiden van Spanje gezien moest hebben — omdat er voor mannen als Sidney nooit een einde is, maar altijd een tijd dat je terugkomt waar je begonnen bent.

In de maanden, die hierop volgden, waren er telkens andere mensen, die Sidney ergens gezien hadden, eerst op Sicilië en later in Italië; en in die tijd ontstond er een legende over hem onder de mensen, die hem vroeger niet gekend hadden. In Spanje en in de Verenigde Staten waren al legenden over zijn werk ontstaan, maar nu in Italië maakten zijn kalmte en zekerheid indruk op mensen, die zelf geen zekerheid kenden, die dikwijls niet wisten waar zij naartoe gingen of waarvoor zij vochten, alleen maar dat het pijpestelen regende in het zonnige Italië en dat er altijd een nieuwe berg lag te wachten als je over de eerste heen was, en dat een nazi niet iemand was die zijn geweer op de grond gooide en zich overgaf na de eerste kogels van de artillerie; en voor deze mannen was Sidney Greenspan iemand uit een andere wereld en een andere strijd. Hij had een antwoord op vragen die niemand anders kon beantwoorden en een vertrouwen in de mens, dat uit andere factoren bestond dan de optimistische advertenties in hun kranten. Steeds vaker en door steeds meer mensen hoorde men zeggen: „Ik heb een verpleger gekend, Greenspan, die in Spanje geweest is — Het zal wel een rooie zijn, maar hij weet wat hij zegt —"

Een van hen, die Janie op kwam zoeken toen hij gedemobiliseerd was, zei: „Je was bang, zo bang als iemand maar kan zijn, en dan praatte je met Sidney en het was over."

HIJ sneuvelde in het begin van 1944. Het Leger van de Verenigde Staten schreef de volgende verklaring:

„Soldaat Eerste Klasse Sidney Greenspan, Medische Afdeling.

„Bij Carano, Italië, 24 Januari 1944, kroop hij zestig meter onder vuur om een gewonde infanterist eerste hulp te verlenen en daarna nog vijftig meter om twee andere infanteristen te verbinden. Hij verbond de ene gewonde en sleepte hem toen weg voor dekking. Toen kwam hij terug om de tweede man te behandelen. Terwijl hij dit deed werd zijn rechterheup door een kogel uit een machinegeweer verbrijzeld en door een tweede kogel zijn linkeronderarm eveneens. Desalniettemin en ondanks het zware bloeden, dat hij niet kon stuiten, voltooide hij de eerste hulp aan de gewonde en sleepte hem naar een plaats waar hij dekking had. Toen kroop hij zestig meter verder in een poging om contact met zijn afdeling te krijgen, doch dit moest hij opgeven wegens bloedverlies. Hij stierf aan uitputting en bloedverlies."

Dit zal wel de beste manier zijn om zoiets te vertellen, zoals het Leger dat doet. Zij worden daarbij niet gehinderd door het zoeken naar oorzaken of subjectieve factoren, en daar zij een oorlog tegen het fascisme moesten winnen konden zij objectiever schrijven over zo iemand als Sidney, als sommige mensen het na de oorlog doen. De naam van Sidney werd aan het Congres voorgedragen voor een Eremedaille, maar zoiets kost tijd en zij begonnen zijn verleden te onderzoeken en lieten de zaak schieten.

En dat zou in een grafschrift voor Sidney gemist kunnen worden. Er zullen eens nieuwe eerbewijzen worden uitgereikt en als die tijd komt zullen de stenen en velden en de vernielde steden een stem krijgen en al de naamlozen gedenken. Zij begroeven Sidney Greespan in Italiaanse

grond, vruchtbare grond, en de grond van Spanje is ook vruchtbaar, en de grond van Amerika, en de grond van de Sowjet Unie, en van China — en als hij had kunnen kiezen denk ik niet dat er één plaats geweest zou zijn waar hij zich niet thuis zou hebben gevoeld, veilig en helemaal thuis.

Toen wij van zijn dood hoorden vonden een paar van ons dat wij een grafschrift voor hem moesten schrijven. Bij de doodsberichten in de krant, die hij las en die zijn trots geweest was, stonden veel vierkanten met dikke, zwarte randen, en geen inzender heeft vergeten om zijn strijd tegen het fascisme te memoreren. Daardoor kwamen wij er toe om bijeen te voegen wat wij van hem wisten; maar niets dat wij over hem konden vertellen en geen van de verklaringen die wij konden geven waren voldoende om zijn wezen weer te geven. Daarom kozen wij het ene woord en schreven: „Aan de nagedachtenis van Sidney Greenspan, anti-fascist, die in de strijd van het volk is gevallen — van zijn kameraden."

HOWARD FAST

Boeken om te lezen . . en andere

DE EERSTE WALVISVAART VAN DE WILLEM BARENDZ, door Dr. A. Melchior, (uitg. Gottmer, Haarlem.)

Dit boek kreeg vooral bekendheid door de moedige aanval op de ergerlijke toestanden aan boord. Dr. Melchior uit zijn eerlijke verontwaardiging niet slechts tegen de direct verantwoordelijke personen, maar ook tegen het systeem, dat terwille van de winst alle menselijkheid over boord gooit. Als de manschappen staken tegen verlenging van de reis, kiest hij hun kant en omdat hij - eigenlijk voor het eerst - de maatschappelijke tegenstellingen in een hevige vorm leert kennen uit eigen ervaring, komt hij tot erkenning van de klassestrijd, al heeft hij hiervan de betekeins nog niet geheel begrepen. Hij meent n.l. dat „een klassestrijd" pas ontstaat waar de arbeidres noodgedwongen tot „tegenweer" overgaan en heeft niet ingezien, dat de klassestrijd altijd en overal aanwezig is, zo lang er klassetegenstellingen bestaan. Behalve deze sociale kant van de expeditie worden ook de reis, de dieren, de poollandschappen, het vangen en verwerken der walvissen boeiend beschreven.

HEDENDAAGS FETISCHISME, door Carry van Bruggen (Querido, Amsterdam)

Dit hele boek is een tweede druk waard om de geestdrift en de geestigheid waarmee deze schrijfster meer dan twintig jaar geleden ten strijde trok tegen alles wat - of liever tegen ieder die - van de levende taal een afgod en van het gebruik ervan een eredienst wil maken. Zij heeft onweerstaanbaar een rij heilige huisjes bestormd en met bladzijden vol voorbeelden met woordvererende voorroordelen afgerekend. Maar af en toe krijgen wij de indruk dat de wetenschappelijkheid heeft geleden onder het temperamentvol persoonlijk stellingnemen. De eerste hoofdstukken vragen nogal wat inspanning omdat Carry van Bruggen hier in zeer beknopte vorm een samenvatting van haar, - in Prometheus uitvoerig behandelde - begrip „des Absoluten Zelfvermomming" heeft willen geven. Voor hen die met de taal als materiaal te maken hebben, blijft Hedendaagsch Fetischisme evenwel een belangrijk boek.

FORD door Upton Sinclair. (Pegasus Roman Reeks)

In de zomer van 1906 werd een jong socialist plotseling beroemd, doordat zijn boek „De Wildernis" een wereld-sensatie werd. Zijn taak, begonnen met het leven der arbeiders van de grote slachterijen te Chicago, heeft hij in vele volgende boeken voortgezet. Telkens weer beschrijft hij de wildernis met zijn junglewetten en het recht van de (veelbezittende) sterke. Ford was er een der grootste roofdieren van en duizenden arbeiders waren zijn prooi. Hoe de man opkwam en bij het stijgen van zijn rijkdom meer en meer de meedogenloze dictator werd, die de arbeidskrachten uitbuit aan de lopende band en ze uitgezogen op de grote hoop smijt, wordt in dit boek eenvoudig verteld, Behalve de ontwikkeling van deze multimillionnair en zijn industrie schetst Upton Sinclair ons ook het gezin van een zijner oudste en trouwste arbeiders, waar de armoe voortdurend weerkeert, ondanks de winsten van de grote baas.

Ford, handig in het auto's produceren, was op andere terreinen een gevaarlijke dwaas, die zijn geldmacht gebruikte voor idealistische, pacifistische, anti-joodse, fascistische en natuurlijk anti-communistische activiteit, niet op redelijk overdachte gronden, maar uit klasseinstinct. Het is dezelfde primitieve kracht, die hem drijft tot terreur tegen de arbeidersbeweging, verheerlijking van een indyllisch verleden, ganstermethoden en liefdadigheid. Keihard en sentimenteel, idealistisch en misdadig, al naar het voordelig uitkomt is deze Ford een typisch voorbeeld van zijn klasse en werd zijn geschiedenis de historie van het Amerikaanse imperialisme. Een interessant boek, dat door de voortreffelijke en buitengewoon goedkope uitgave in de Pegasus Roman Reeks, in het bezit kan komen van iedere arbeider.

Andrej Alexandrowitsj Zjdanow

Andrej Zjdanow, de onlangs in de Sowjet-Unie gestorven vooraanstaande leider van de partij en de staat, was een man van grote veelzijdige begaafdheid.

Hij was niet alleen de opvolger van Kirow, in 1934, en de verdediger van Leningrad, hij was ook een van de grootste theoretici van het marxisme-leninisme. Hij was de man, die grote bekendheid verwierf door zijn strijd voor de zuiverheid van de marxistische leer op het gebied van de kunst en de wijsbegeerte.)*

Maar daarnaast was Zjdanow de woordvoerder van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie (B) op de eerste informatieve bijeenkomst van de Negen Partijen in September 1947 te Warschau. Als zodanig heeft hij voor de arbeidersmassa's van de gehele wereld de internationale toestand na de oorlog helder belicht. De woorden, die hij daar over de onderlinge betrekkingen van de naties heeft gesproken, zijn ook voor Nederland van het grootste belang:

„De Sowjet-Unie verdedigt onvermoeid de stelling, dat de onderlinge politieke en economische betrekkingen tussen de verschillende staten uitsluitend moeten worden gebouwd op de beginselen van de gelijke rechten van iedere staat en de wederzijdse eerbiediging hunner souvereiniteit. De buitenlandse politiek der Sowjet-Unie en in het bijzonder de economische Sowjetbetrekkingen met vreemde staten berusten op het beginsel van gelijke rechten, dat in de gesloten verdragen beide partijen voordelen verzekert. De verdragen met de U.S.S.R vormen wederzijds voordelige overeenkomsten voor de contracterende partijen. Zij bevatten nooit iets, dat de onafhankelijkheid of de nationale souvereiniteit der contracterende partijen zou kunnen aantasten. Deze kenmerkende eigenschap der verdragen van de U.S.S.R. met de andere staten springt duidelijk in het oog, vooral nu, in het licht der onrechtvaardige verdragen, berustend op ongelijkheid in rechten, die de Verenigde Staten sluiten en voorbereiden. De buitenlandse handelspolitiek der Sowjet-Unie kent geen verdragen, die op ongelijkheid in rechten berusten. Meer dan dat, de ontwikkeling der economische betrekkingen van de U.S.S.R. met de belanghebbende staten toont aan, op welke grondslag normale betrekkingen tussen staten behoren te staan. Het is voldoende te herinneren aan de verdragen, die de U.S.S.R. onlangs heeft gesloten met Polen, Joegoslavië, Tsjechoslowakije, Hongarije, Bulgarije en Finland.

„De U.S.S.R. wijst aldus duidelijk de wegen, waarlangs Europa een uitweg voor zijn moeilijke economische positie kan vinden. Engeland zou van zulk een verdrag kunnen profiteren, als de Labourregering, onder buitenlandse druk, het verdrag met de

---

***) Zie „Kwartaal" nr. 2, „Over de geschiedenis der wijsbegeerte".**

Van maand tot maand

Vergeten achtergronden.
Frankrijk op het kruispunt.

De dagbladen van Amerikaanse huize houden zich bij voorkeur bezig met onderwerpen, die niet de kern van onze problemen raken. In de Duitse kwestie hebben zij met veel kennis van zaken deze tactiek toegepast, door hun aandacht op de stad Berlijn te concentreren.

Edoch, Berlijn is slechts een onderdeel van een vraagstuk, dat Nederlands toekomst zo nauw raakt. Wij doen derhalve beter, de kern van dit vraagstuk nog eens onder ogen te zien. Maar wat is de kern ?

Ziehier enkele losse feiten: In de zomer van dit jaar publiceerden de persbureaux het bericht, dat Otto Scorzeny, de leider van een van Hitler's speciale S.S.-brigades en bevrijder van Mussolini op geheimzinnige wijze kort voor zijn proces, uit een concentratiekamp was ontvlucht. Later bleek, dat hij rustig in Kassel zat,.... als leidende medewerker van het Amerikaanse departement voor krijgsgeschiedenis. Dit instituut is in werkelijkheid een der vele spionnage-organisaties.

Hans Echard, door Hitler benoemd tot president van een der Hooggerechtshoven, is nu minister-president in Beieren. Hij heeft een waardige collega in minister-president Kopf van Hannover, die wegens oorlogsmisdaden door Polen wordt gezocht. Goebbel's secretaris, Gregor Slovenczik, is nu ambtenaar bij de Amerikanen in Salzburg. Dit zijn enkele aanvullingen op de lijst, die reeds langer is bekend en waartoe ook de vele vrijspraken van nazigrootindustriëlen behoren.

Hier een andere groep van feiten: Er is de laatste weken vaak gesproken over ontmanteling van Duitse fabrieken. Maar er zijn dozijnen fabrieken in Duitsland, die voor ontmanteling in aanmerking komen en niettemin op volle toeren draaien. In Kiel en Cuxhaven (Engelse zône) worden V-wapens geproduceerd. De Messerschmittfabrieken te Lepheim en Lexfeld (Beieren, Amerikaanse zône) werken op volle capaciteit. De straalmotoren, die men

---

U.S.S.R., dat in voorbereiding was, niet ongedaan had gemaakt: Het is een onmiskenbare verdienste van de buitenlandse politiek der Sowjet-Unie en van de landen der nieuwe democratie, dat zij het plan tot economische onderwerping der Europese landen hebben ontmaskerd."

voor de nieuwe Messerschmittjagers nodig heeft, worden gebouwd in de motorenfabrieken te Augsburg, Regensburg en Kempten (eveneens Amerikaanse zône). Volgens de Amerikaanse auteur Richard Sasuly worden in de I.G. Farbenfabrieken te Hoechst, Leverkusen, Ludwigshaven explosieven, gifgassen en de speciale brandstoffen voor raketten vervaardigd. In het bijzonder is uit Ludwigshaven na de veel besproken explosie bekend geworden, dat daar een speciale stof, hydrate-hydrosin, wordt vervaardigd, die gebruikt wordt voor het voortstuwen van V-wapens. In Mannheim bestaat een fabriek met 12.000 arbeiders, die gifgassen produceert. In Rottweil wordt nitro-cellulose, het gevaarlijke hoogexplosieve middel vervaardigd. In de Kraus-Maffei-fabrieken te Muenchen worden moderne tanks gebouwd. Vanzelfsprekend is dit slechts een zeer verkort uittreksel uit de lange lijst van wapenfabrieken, die thans in de Westelijke zônes van Duitsland in bedrijf zijn.

De twee groepen van feiten, die hier genoemd zijn, vormen kriminele inbreuken op de verdragsverplichtingen van de Westerse mogendheden.

Het handhaven van hoge nazi's, van de leiders der nazi-instellingen en der oorlogsindustrie, is onverenigbaar met Hoofdstuk A, artikel III, lid 6 en 7 van het verdrag van Potsdam.

Lid 6 luidt als volgt: *„Oorlogsmisdadigers en zij, die een aandeel hebben gehad in het samenstellen en ten uitvoer brengen van nazi-ondernemingen, omvattende en resulterende in gruweldaden, zullen worden gearresteerd en voor het gerecht worden gebracht. Nazi-leiders, invloedrijke nazi-aanhangers en hooggeplaatste persoonlijkheden der nazi-organisaties en instellingen en alle andere personen, die gevaarlijk worden geacht voor de bezetting of haar doeleinden, zullen worden gearresteerd en geïnterneerd."*

Wat de tweede groep feiten betreft, wordt in Artikel III van hetzelfde verdrag als doel der bezetting van Duitsland aangegeven:

„De algehele ontwapening en demilitarisatie van Duitsland, de verwijdering of contrôle op alle Duitse bedrijven, die voor militaire doeleinden kunnen worden gebruikt" (lid 1, art. III).

Uitdrukkelijk wordt verder in hetzelfde artikel onder lid 1 b overeengekomen, dat het instandhouden en de productie van alle vliegtuigen, wapenen, ammunitie en onderdelen van wapenen *„verhinderd dient te worden"!*

Aldus werd te Potsdam door Truman, Churchill en Stalin besloten. Nimmer werd een verdrag zo hooghartig naar letter en geest geschonden als dit pact van Potsdam, vrucht van vijf jaar bitter strijden der progressieve wereld.

Maar de lijst der overtredingen is hiermede niet uitgeput. Reeds eerder hebben wij in deze kolommen er op gewezen, dat

de invoering van een apart muntstelsel in West-Duitsland onverenigbaar is met Hoofdstuk B, artikel 14.

Dit artikel luidt als volgt: *„Gedurende de periode der bezetting zal Duitsland als één ondeelbare economische eenheid worden behandeld. Teneinde dit principe te verwerkelijken zal een gemeenschappelijke politiek worden vastgesteld ten aanzien van: a) de mijnen en de industriële productie; b) landbouw, visserij en bosbouw; c) lonen, prijzen en distributie; d) import en exportplannen voor h e e l Duitsland; e) het geldstelsel en de bankinstellingen, de centrale belastingen en invoerrechten; f) herstelbetalingen en verwijdering van het oorlogspotentieel; g) transport en verbindingen."*

Er is zowat geen punt van deze bepalingen (die duidelijk en niet voor tweeërlei uitleg vatbaar zijn) waartegen de Amerikanen, de Engelsen en de Fransen niet hebben gezondigd. Hun munthervorming is overenigbaar met punt e); over punt f) hebben wij hierboven reeds gesproken. Punt a) is nimmer in de practijk gebracht. Maar juist op dit punt berust de eis der Sowjet-Unie naar internationale contrôle van het Roergebied. De herstelbetalingen zijn openlijk en onbeschaamd door de Amerikanen geschrapt. Landen als België en Engeland zullen integendeel onder het Marshallplan aan Duitsland herstelbetalingen moeten verrichten.

Tal van inbreuken op het verdrag heeft de Sowjet-Unie lankmoedig verdragen, hoewel niet zonder krachtig protest. Toen de eenzijdige geldhervorming kwam, die het economische leven in haar zône bedreigde, trok de Sowjet-Unie tenslotte de conclusie, dat het viermogendhedenbestuur, opgericht krachtens het verdrag van Potsdam, opgehouden heeft te bestaan. En hiermede zijn enige belangrijke punten van de lange voorgeschiedenis aangegeven, die de achtergrond van de gebeurtenissen in Berlijn vormen. Het is overbodig, er aan toe te voegen, dat de instelling van de Westduitse staat en de splitsing van de economische eenheid onverenigbaar zijn met de geciteerde artikelen.

Zonder oplossing van de tegenstellingen, die door deze verdragsschendingen zijn ontstaan, is vanzelfsprekend ook het Berlijnse „geschil" niet oplosbaar; het is immers slechts een onderdeel, hoewel een zeer belangrijk onderdeel, aangezien de hoofdstad van Duitsland economisch tot de Sowjet-bezettingszône behoort.

Praten over de „blokkade" van Berlijn, zonder de gehele omvang van het vraagstuk te behandelen, is pure demagogie. Maar daar staat tegenover, dat uit de omvang van het vraagstuk voor een belangrijk gedeelte ook de duur der onderhandelingen te Moskou is te verklaren, hoewel bekend is, dat de Westerse mogendheden de meest omslachtige methode van onderhandelingen hebben gekozen, die denkbaar is.

Het platvorm waarop de Sowjetregering onderhandelt, hebben wij reeds in het vorige nummer besproken. Maar uit de hier behandelde feiten blijkt nogmaals overduidelijk, dat de Sowjet-Unie het bij het rechte eind had, toen zij de oprichting van een democratisch, d.w.z. gedemilitariseerd, ontwapend Duitsland eiste. Zij bevestigen de harde werkelijkheid, dat geen Nederlander rustig kan slapen, zolang de bron voor nieuwe agressie niet is verwijderd. Zij bevestigen, dat het nationale belang van Nederland de ondersteuning van de Sowjet-politiek ten aanzien van Duitsland vereist, die verhindert dat Duitsland opnieuw een wapendepôt voor de oorlogstichters wordt, die herstelbetalingen voor alle slachtoffers van Duitsland eist en te dien einde de ontwikkeling van de Duitse vredesindustrie verlangt.

*

Tolstoi, de grote Russische schrijver, wiens sterfdag in September werd herdacht, bedoelde met zijn „Opstanding" het oprijzen van het volk uit zijn onderworpenheid. De opstanding in de afgelopen maanden van de Franse politici, die reeds lang geestelijk dood zijn, is op zichzelf reeds een sinistere grap en tekent de hopeloze positie van het Franse kapitalisme. Reynaud, Marie, Queuille en talrijke hunner collega's behoorden tot hen, die de Derde Republiek naar zijn einde hebben gevoerd. Om niet te spreken van een Schuman of liever nog Jules Moch, die als oude „socialist" in dit gezelschap zijn strepen hoopte te halen over de ruggen van neergeknuppelde arbeiders.

Niet uit eigen kracht zijn deze levende lijken, Frankrijk's doodgravers en doodbidders, weer op de regeringsbanken terechtgekomen. Een toverstaf met het dollarteken, in de hand van een verre tovenaar, heeft hen aangeraakt. Het bleek echter, dat men de koude tovermacht van de dollar had overschat. Het Franse volk in de buitenwijken van Parijs en in verscholen provinciestadjes noodzaakte in zes weken drie regeringen naar Amerikaans patroon tot afdanken.

Het geneesmiddel bij uitstek voor het financieel zwakke Frankrijk is in Amerikaanse ogen het plan Reynaud, d.w.z. het Marshall-plan in één land. Volledige opname in het in- en exportschema der V.S., voorrang aan Duitsland's opbouw laten, afzien van herstelbetalingen, ongedaan maken der nationalisaties, ziehier de doeleinden der Amerikaanse partij in Frankrijk en de inzet van een nu reeds maandenlange strijd.

Voor deze doeleinden speelt die partij een voor een zijn kaarten uit, met als laatste troef: De Gaulle.

Het spreekt vanzelf, dat een onafhankelijk parlement en zelfs een enkele fractie bij de „Marshallisatie" slechts een lastige pottenkijker is; „nuttiger" is dus een regering per decreet. Een ge-

wijzigde kieswet moet die lastige communisten op een afstand houden. Aanslagen op de sociale verzekeringen, verzwaring van de belastingdruk op de middenstand, m.a.w. een verdere vermindering van de koopkracht vullen het Amerikaanse toekomstbeeld voor Frankrijk aan.

Dit alles eiste natuurlijk een verdeelde arbeidersklasse, die zich niet tegen een verdere uitbuiting en het opgeven der nationale zelfstandigheid teweer zou kunnen stellen. Truman's troetelkind, Léon Blum, werd belast met het laten doorvoeren van de Amerikaanse politiek onder begeleiding van veel „humanitaire" woorden. Alle Amerikaanse hoop was gevestigd op de Force Ouvrière, de door Blum's volgelingen van het grote vakverbond, de C.G.T., afgescheurde groep.

De feiten bleken echter sterker dan de plannen. De door beurs en speculanten georganiseerde prijsstijgingen, die de spanning tussen lonen en prijzen schier ondragelijk maken, dreven de arbeiders weer tot gezamenlijke actie. De communisten namen hierbij op onnavolgbare wijze de leiding. Zelfs Blum en de zijnen moesten buigen om zich tegenover de arbeiders niet te zeer aan de kaak te stellen.

De Amerikaanse voogd acht Reynaud's recept nog steeds het beste, maar wil dit wel door een handiger apotheker laten klaarmaken. Zo komen er steeds nieuwe reactionnaire combinaties tot stand, steeds, ondanks voorafgaande, schreeuwerige protesten, met de volle medewerking der socialisten. Nieuwe combinaties, die al dichter in de buurt van De Gaulle's R.P.F. komen: door de voorgestelde wijziging in de verkiezing van de leden van de Raad der Republiek willen de socialisten deze geheel aan De Gaulle uitleveren.

Het fabeltje van de „derde macht" is daarmee als een ballon geknapt. De derde macht was Blum's lokmiddel om de middengroepen des te zekerder aan Amerika, onverschillig door welke handlangers, uit te leveren. *„Met de communisten is geen overleg gepleegd voor de regeringsvorming"*, zeide Queuille, eens het manusje van alles der Derde Republiek, nu het manusje van Marshall. *„Zij zijn immers tegen het Marshallplan."*

Zo is het. Frankrijk mag op bevel van Washington slechts geregeerd worden door aanhangers van de Amerikaanse partij, die de Franse economie tot een aanhangsel van de Roer wil maken en de Franse politiek tot een privé-zaak van Uncle Sam.

De kink in de kabel is gekomen door het hernieuwde eensgezinde optreden der Franse werkers, waarbij de communisten de motoren waren. Dat stelt de communistische partij in staat met verdubbelde kracht voor de regering van democratische eenheid te strijden, die zo duidelijk een eis des tijds is. Hun moedig optreden heeft hen tot de macht gemaakt, die leiding geeft aan allen

die bereid zijn tot strijd tegen De Gaulle. Zonder hen is geen nationaal bestaan van Frankrijk meer mogelijk. Zij vertolken de grote tradities van de Franse natie, zijn strijd tegen het fascisme, zijn streven naar onafhankelijkheid, zijn grote cultuur.

Toen men Jacques Duclos in de Nationale Vergadering vroeg, met wie hij een regering der democratische eenheid dacht te vormen, antwoordde hij. *„Met alle Fransen, die willen, dat Frankrijk Frans blijft".*

Deze opstanding kan niet lang meer uitblijven.

Velen geloven niet, dat de betrekkingen tussen een grote en een kleine natie gelijkberechtigd kunnen zijn. Wij in de Sowjet-Unie zijn echter van mening, dat dergelijke betrekkingen kunnen en moeten bestaan. In de Sowjet-Unie meent men, dat elke natie, groot of klein, haar eigen hoedanigheid, haar bijzondere karaktertrekken heeft, die alleen bij haar voorkomen en bij de andere naties niet. Deze bijzonderheden vormen de bijdrage, die elke natie in de gemeenschappelijke schatkamer van de wereldcultuur neerlegt, waardoor deze cultuur verdiept en verrijkt wordt. In dit opzicht bevinden zich alle naties, de kleine zowel als de grote, in dezelfde positie, en elke natie is gelijk te stellen aan elke andere natie.

(J. W. Stalin, bij de begroeting van de Finse regeringsdelegatie.)

De nieuwe situatie in Indonesië

De laatste weken hebben in de Indonesische Republiek gebeurtenissen en veranderingen plaats gevonden, welke niet na zullen laten belangrijke invloed uit te oefenen op de verdere ontwikkeling van de vrijheidsstrijd van het Indonesische volk. De gewichtigste hiervan is wel de fusie van de arbeiderspartijen — de Partai Sosialis, Arbeiderspartij en de Partai Kommoenis Indonesia — tot een nieuwe Partai Kommoenis Indonesia, een herboren P.K.I. Daarmede is de P.K.I wel tot de grootste partij in de Republiek geworden.

De schaarse en vaak tendentieuse berichten, welke uit de Republiek tot ons komen, laten ons toch zien, dat de invloed van de nieuwe P.K.I. onder de massa heel groot is en gestadig groeit. Het is een niet te ontkennen feit: de fusie van de arbeiderspartijen heeft weerklank gevonden onder de Indonesische bevolking. Zij heeft ook nieuwe hoop gegeven aan de democratische krachten in Indonesië voor een succesrijke voortzetting van de vrijheidsstrijd.

Immers, de Indonesische arbeidersklasse beschikt nu over één grote partij, waarin verreweg het grootste deel der arbeiders georganiseerd is. Voordien was zij verdeeld over drie partijen, elk met een eigen partijapparaat en leiding — weliswaar nauw met elkaar samenwerkend in de z.g. „Sajap Kiri" (Linkervleugel) en later in de „Front Demokrasi Rakjat" (Democratische Volksfront), maar die toch nimmer een dergelijke kracht heeft kunnen ontplooien als de nieuwe P.K.I., waarin alle krachten van de gefuseerde partijen geconcentreerd zijn.

Dit is des te meer van belang, omdat de P.K.I. als een revolutionnaire partij met grote tradities in het verleden nog sterk in de harten van de volksmassa's leeft, hetgeen opnieuw bewezen is door de enorme massa's mensen die zijn komen luisteren naar de redevoeringen van Moeso, één der vooraanstaande leiders van de oude P.K.I.

De fusie van de arbeiderspartijen en de nieuwe politiek van de P.K.I. heeft daarom juist nieuwe hoop gegeven, omdat de moderne koloniale politiek, welke door de imperialistische mogendheden gevoerd wordt een dergelijke ontwikkeling noodzakelijk maken.

De strijd van de koloniale volken in Azië in de jaren na de oorlog heeft ons laten zien, dat de imperialistische machten zich van nieuwe methoden bedienen moeten om de koloniale overheersing te kunnen handhaven en voort te laten duren. Vooral het Engelse imperialisme is hierin sluw te werk gegaan. Zij be-

grijpt, dat tegenover de vrijheidsgolf welke na de tweede wereldoorlog over de voormalige koloniale landen in Azië is gekomen, niet meer geplaatst zou kunnen worden de oude koloniale overheersingsvorm gebaseerd op geweld en direct Engels bestuur. Daarvoor is de vrijheidsstrijd te massaal van omvang. Nieuwe methoden moesten er toegepast worden, waardoor de koloniale uitbuiting beter gemaskeerd kan worden. Deze bestonden hierin, dat de imperialistische mogendheden gebruik maken van de inheemse bourgeoisie om de voortzetting van de koloniale overheersing mogelijk te maken.

In het bijzonder in India is dit duidelijk waar te nemen. Deze nieuwe koloniale politiek is des te meer mogelijk in India, doordat er in dit land als gevolg van de Engelse politiek een Indische groot-bourgeoisie is ontstaan, wier belangen heel nauw verbonden zijn met de kapitaalmagnaten van de Londense City en Wall-street. Wij noemen slechts de Tata's en Birla's, twee Indische families, die niet onder doen voor de Amerikaanse en Engelse kapitaalmagnaten.

Birla, groot-industrieel, bankier, groothandelaar, landeigenaar, bezitter van de invloedrijkste Indische pers en van 70 grote maatschappijen heeft tezamen met Lord Nuffield — de Engelse „Ford" en één der rijkste magnaten in Engeland — een automobielindustrie in India. Deze Birla-Nuffield-trust maakt de auto's echter niet zelf. Zij zet slechts de onderdelen in elkaar, welke uit Engeland geïmporteerd worden!

De familie Tata bezit de grootste staalgieterijen met 45.000 arbeiders. Daarnaast heeft zij nog 26 krachtcentrales, machinefabrieken, chemische bedrijven, cementfabrieken, kleurstofbedrijven en katoenindustrieën, luchtvaartlijnen enz. Zij heeft nauwe betrekkingen aangeknoopt met de Engelse chemische trust: Imperial Chemical Industries Ltd., de machtigste der Engelse monopolies.

Daarnaast zijn de banken van Birla nauw ge-lieerd met de National City Bank of New York, die tevens de financiers zijn van de luchtlijnen van Tata! Dit zijn slechts enkele voorbeelden. Tal van andere zouden nog genoemd kunnen worden!

Het is bekend, dat enkele van dezelfde families geheel India beheersen. Leden van deze families of zakenrelaties van hen zitten in de regering van Pandit Nehroe en hebben deze regering volledig in handen. In naam is India een onafhankelijk land met eigen vertegenwoordigers in het buitenland en in de Verenigde Naties, in werkelijkheid regeren de Engelse imperialisten nog steeds in India, via de Tata's, Birla's en hoe deze Indische grootkapitalisten ook moge heten, en via de regering-Nehroe.

Hetzelfde speelt zich af in Birma. Het is duidelijk, dat onder dergelijke omstandigheden een vrijheidsbeweging in de koloniale landen, welke onder leiding van de burgerlijke elementen staat,

weinig stootkracht zal hebben en steeds gevaar zal lopen door de inheemse bourgeoisie misbruikt te worden. In deze situatie is een krachtige arbeidersbeweging de enige garantie, dat de vrijheidsstrijd niet lamgelegd zal worden door de met de buitenlandse imperialisten pacterende inheemse bourgeoisie. Het is van beslissend belang, dat de arbeidersbeweging zich meester maakt van de leiding der nationale revolutie en deze tot een goed einde brengt.

Een gelukkige omstandigheid vormt zeker het feit, dat in Indonesië figuren als Tata en Birla nog ontbreken. Indonesië kent op het ogenblik nog niet eigen kapitalisten van dit formaat, met hun gigantische bedrijven.

Toch zijn er duidelijk tendenzen aanwezig, die erop wijzen, dat kringen uit de opkomende bourgeoisie ernaar streeft een dergelijke positie te kunnen innemen als de Indische bourgeoisie in India. Bij deze pogingen zoeken zij steun van de zijde der Amerikaanse imperialisten en ook van de zijde der Nederlandse kapitalisten. Mochten deze groepen aan invloed winnen, dan is het duidelijk, dat dat een gevaar zal vormen voor de vrijheidsstrijd van het Indonesische volk en voor de onafhankelijkheid van de Indonesische Republiek.

Tot nu toe hebben burgerlijke elementen vrijwel voortdurend de leiding van de Republiek in handen. Daarom is het zo belangrijk, dat een nieuwe P.K.I. bezig is zich te ontplooien en te ontwikkelen, die straks de leiding van de Indonesische Republiek en van de nationale revolutie op zich zal moeten nemen.

Opmerkelijk is de houding van het kabinet-Hatta tegenover de versterking van de Indonesische arbeidersbeweging. Het was door toedoen van de intrigues der Amerikanen en door fouten welke het Democratische Volksfront gemaakt heeft, dat de regering-Sjarifoedin gevallen is en daarvoor in de plaats de uit burgerlijke elementen samengestelde regering-Hatta is gekomen. De arbeiderspartijen zijn daarna in de oppositie gegaan. Bij het begin van het optreden van het kabinet-Hatta — welke een presidentieel kabiet is, dus niet verantwoordelijk aan het parlement maar aan de president — heeft Hatta verklaard, dat het zijn bedoeling was zijn kabinet zo spoedig mogelijk te reorganiseren en het weer tot een parlementair kabinet te maken.

Wat zien wij echter gebeuren? Naarmate de linkse partijen in sterkte toenemen en tot een krachtige eenheid komen, is Hatta steeds minder geneigd om een nationaal kabinet te vormen met deelname van de arbeiderspartijen.

Op 20 Mei j.l., de 40ste verjaardag van de Indonesische vrijheidsbeweging, kwam de eerste druk op de regering-Hatta van vrijwel alle partijen om een regering te vormen op nationale basis. Deze druk werd nog versterkt door de weifelende houding, welke de Hatta-regering ingenomen heeft tegenover de in Praag tot

standgekomen overeenkomst met de Sowjet-Unie. Hatta was toen gedwongen te verklaren, dat zijn kabinet gereorganiseerd zou worden. De politieke partijen moesten maar eens bij elkaar komen en een nationaal program opstellen voor een nationale regering. Onder leiding van het Democratisch Volksfront is dit nationaal program tot stand gekomen en aan Hatta overhandigd. Hatta heeft dit aanvaard, maar onder het voorbehoud, dat vele punten in dit program op het ogenblik niet te verwezenlijken zijn en naar de toekomst verschoven zouden moeten worden.

Hatta liet een wetsontwerp voor algemene verkiezingen door president Soekarno tekenen en kondigde aan, dat binnenkort algemene verkiezingen plaats zullen vinden. Als gevolg daarvan is het niet nodig, dat het kabinet nu gereorganiseerd wordt!

Aan de andere kant zet hij zijn politiek voort om compromissen te vinden met de Amerikanen en de Nederlanders, welke scherp afgekeurd worden door het Democratische Volksfront en nu door de nieuwe P.K.I., die alleen onderhandelingen met de Nederlanders willen op basis van volledige souvereiniteit van de Republiek, algehele onafhankelijkheid en nationalisatie van de vitale bedrijven, zonder schadevergoeding.

De leiding van de rechtse partijen — Masjoemi en P.N.I. — die thans de regering Hatta uitmaken, hebben de uitnodiging van de P.K.I. om te komen tot een nationale eenheid verworpen. Een dergelijke houding van de partijleiding der P.N.I. en Masjoemi brengt gevaren met zich mee, gevaren voor de onafhankelijkheid van de Hatta-regering. Tevens zal een dergelijke houding de pogingen der buitenlandse imperialisten om deze partijen in hun intrigues te betrekken sterk ten goede komen.

Wij wijzen slechts op het feit, dat Dr. Soepomo, lid van de Republikeinse onderhandelingsdelegatie, enkele uitlatingen heeft gedaan, die practisch op het volgende neerkomen: Laten de Nederlanders ons toch alsjeblieft helpen om de Hatta-regering in stand te houden tegenover de druk van de linkse groeperingen.

Wanneer wij al hetgeen hierboven vermeld is scherp onder de ogen zien, dan kunnen wij het belang van het ontstaan van een eensgezinde, strijdbare en consequent anti-imperialistische arbeidersbeweging in Indonesië, onder leiding van de Partai Kommoenis Indonesia, niet genoeg onderschrijven.

De Indonesische revolutie is na Linggadjati, militaire actie en Renville-overeenkomst geheel in het defensief terug gedrongen. De wedergeboorte van de roemruchte P.K.I. heeft nieuwe mogelijkheden en voorwaarden geschapen voor een herleving en een succesrijke voortzetting van de nationale revolutie naar de overwinning.

AMIR

De hedendaagse filosofie in de strijd voor een nieuw humanisme

Redevoering, op 16 Aug. '48 uitgesproken door A. Kolman, Professor aan de Charles IV-Universiteit te Praag, voor het Internationale Filosofen-Congres te Amsterdam.

Wij leven in een tijd, waarin besluiten genomen moeten worden, die de grootste verantwoording met zich meebrengen.

Nooit stond de mensheid in de loop van haar geschiedenis voor een dilemma, dat zo ernstig was als vandaag, omdat de Mens nooit eerder over een dergelijke macht heeft beschikt om de natuurelementen voor zijn doeleinden te beheersen. Nog nooit is het van zoveel dwingend belang voor hem geweest om op zijn eigen maatschappij de wetten van de rede toe te passen.

Vanaf het ogenblik, dat Prometheus voor het eerst de zichtbare beweging van wrijven op hout of stenen gebruikte om vuur te maken — de onzichtbare beweging van moleculen — tot aan de tijd, dat de onzichtbare beweging van de delen van de kern in de molecule omgezet werd in ontploffingen — de beweging van enorme lichamen — heeft het mensdom zich uit het dierenrijk ontwikkeld tot de duizelingwekkende hoogten van zijn kunnen. Maar terzelfdertijd heeft de opmars van de mensheid onvermijdelijk een diepe kloof in de menselijke maatschappij teweeggebracht. Om deze zelfde reden voert de weg naar een gelukkig leven voor alle mensen, zonder uitzondering, de weg naar het bereiken van maatschappelijke gelijkheid, waarvan de beste en de edelste vertegenwoordigers van alle tijden en alle volken gedroomd hebben, heden langs de rand van een steile rots, waaronder een afgrond van vernietiging voor alle vruchten van de beschaving dreigt.

Hoe kunnen wij de mensheid weerhouden, wanneer zij struikelt en afglijdt naar de diepte van barbaarsheid in plaats van de toppen van een waarachtig humanisme te bestijgen? Hoe kunnen wij de mensen wakker maken, die onverschillig zijn voor deze weerzinwekkende bedreiging, of die erdoor worden geterroriseerd en onbekwaam gemaakt om op te treden, en hen doen aaneensluiten tegen het dreigende gevaar?

Deze vragen worden ons, filosofen, gesteld door hen, die geen uitweg zien, die niet weten wat men moet aanvangen met de genius (geest), die de Mens heeft opgeroepen: één deel zou hem terug in de fles willen drijven — de verdere ontwikkeling van de natuurwetenschappen en de technische vooruitgang willen tegenhouden; het andere verzet zich niet tegen de onderwerping van de wereld door het geweld van hen, die zichzelf tot de monopolistische eigenaars van de machtigste middelen tot vernietiging uitroepen, alsof

dit voor de redding van de wereld noodzakelijk ware; een derde deel wordt de dupe van zijn veronderstelling, dat het mogelijk zal zijn om de hebzucht van de meedogenloze slavenhalers te beteugelen door een beroep te doen op hun verstand en hun menselijkheid — maar al deze middelen zijn niet doeltreffend.

Welk antwoord geeft de hedendaagse filosofie dàn op deze vraagstukken, die haar gesteld worden, en hoe zoekt zij naar een oplossing? Begrijpen de burgerlijke filosofen, dat de verdorven ideeën van Spengler, Bergson enz. in de periode tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog het fascisme belangrijke diensten bewezen? Want deze ideeën ondermijnden het vertrouwen van de Mens in zichzelf en vernietigden in hem het vaste geloof aan de overwinning van het humanisme over de dierlijkheid.

Helaas, zoals ook de denkrichtingen, die op dit internationale congres vertegenwoordigd zijn, getuigen, heeft de meerderheid van deze filosofen nagelaten om een conclusie te trekken uit deze onbarmhartige les. De filosofie van de kapitalistische landen vormt nog steeds — onafhankelijk van de politieke sympathieën, al hebben zijn woordvoerders de beste subjectieve bedoelingen — een van de vele bestanddelen van de imperialistische ideologie. Deze ideologie bevindt zich op de weg terug naar het schemerlicht van het menselijke intellect en daar heeft zij een nieuwe eredienst geschapen. In de naam van Moloch vereert zij, zoals zij het twee duizend jaar geleden deed, twee oppergoden, nog afgezien van een groot aantal mindere.

De ene laat zijn tanden zien vanuit een hol, dat wordt uitgegraven onder de helft van al het vaste land. Dat hol wordt verlicht door het spookachtig schijnsel van kwiklampen, er klinkt een oorverdovend geraas van machines en er hangen verstikkende dampen uit chemische ovens en laboratoria, die gifgas en schadelijke microben produceren; het is gevuld met afscheidingen, die de dood voortbrengen, en het krioelt van robots. Uit zijn muil spuwt hij atoombommen, V-wapens en gulden winsten voor zijn priesters. En uit dit hol stijgt ook de zwakheid op, die voortkomt uit wanhoop en uit een gevoel van doelloosheid van het bestaan, de hysterie van perverse braspartijen, het spotten met het geweten, de verachting voor de waardigheid van de Mens en voor al het menselijke.

Van dien aard is het existentialisme, onverschillig of het de katholieke tak van Gabriel Marcel, of de atheïstische van Sartre betreft, van dien aard is de filosofie, wier categorieën zijn: „benauwdheid", „verlatenheid," „wanhoop," alles wat de mens verschrikt en beangstigt. Dat is de filosofie van „optimistische hardheid" (dureté optimiste) van een hoogmoedige Titan of nog eerder van een verwaande kwast, die zich verbeeldt dat hij zelf de wereld om hem heen voortbrengt. Het is het optimisme van de existentialistische mens, dat net zo lang duurt als hij in dienst staat van de maat-

schappelijke orde, die het existentialisme voortbracht, zo lang als hij gelooft in de onwrikbaarheid van deze orde en zolang als hij zich meester en tiran van de aarde voelt. Maar zodra de existentialist begint te twijfelen aan de onveranderlijkheid van deze orde, zodra hij overtuigd is, dat hij er niet in zal slagen om in het leven, in de geschiedenis de rol van een Titan te spelen, wordt zijn filosofie het zwartste pessimisme. Op dat ogenblik begint de existentialist te klagen, hij keert zich af van het leven naar het niets, van het zijn naar het niet-zijn, of hij zoekt zijn troost bij bovennatuurlijke beginselen.

Het is duidelijk dat de grond, waaraan dit pessimisme ontspringt, de volkomen afzondering is, waarin het grootste deel van de intelligentsia leeft, gescheiden van de werkende klassen. En een van de zaken, waardoor het bevorderd wordt, is de politieke ontgoocheling. van hen, die er op rekenden dat de Tweede Wereldoorlog niet alleen het Duitse fascisme zou wegvagen, maar ook, en in de eerste plaats, het enige socialistische land. Zij hoopten ook, dat het vestigen van een socialistische orde in Europa daardoor voor eeuwen vertraagd zou worden. Het existentialisme stemt overeen met het maatschappelijke gevoel van bepaalde groeperingen onder de intelligentsia met hun angst voor de massa en voor sociale rechtvaardigheid, die volgens hen onvermijdelijk de voorloper van het socialisme is. Het beaamt de cynische nihilistische moraal van de „Uebermensch," waarmee de verdedigers van een imperialisme vóór zijn tijd, vanaf Schopenhauer en Nietzsche, de volken hebben ingeënt. Het existentialisme is slechts een van de varieteiten van een sluwe verdediging van het kapitalisme, die niet het kwaad van deze maatschappijvorm ontkent, maar dit kwaad integendeel verschoont, door er een algemeen beginsel van te maken en die door dit beginsel alle kapitalistische gruwelen als natuurlijke en eeuwige zaken rechtvaardigt. En juist deze verkeerde heldencultus, deze radicale „herwaardering van alle waarden," maakt deze verdediging aanvaardbaar en zelfs aantrekkelijk voor hen, die met gerechtvaardigde verontwaardiging in opstand komen tegen de misdaden van het kapitalisme, maar die niet in staat zijn om de ontelbare draden te verbreken die hen verbinden met de heersende klassen.

*

De tweede afgod is een ontzaglijk, oogverblindend, doorschijnend reservoir, in de vorm van de tot in het oneindige samengestelde veelhoek, die ergens buiten tijd en ruimte ligt. Dit bevat de zuivere gedachte, symbolen, die niets uitdrukken, en conclusies zonder inhoud, — het is een reservoir, waarin de priesters van deze eredienst hun nooit eindigende logische constructies en hun wiskundige schema's van de wereld werpen. En dit spel boeit hen, hoewel zij slechts één troost kennen: als het vandaag niets oplevert,

dan zal de mens toch misschien in de toekomst uit dit reservoir een enkel steentje opvissen, dat voor hem van nut zal zijn.

Dit is de zg. leer van de logica, of zij nu „logische analyse" genoemd wordt, zoals door Bertrand Russell, of „wetenschappelijke ervaringsleer" of „semiotiek," zoals door Rudolf Carnap, of zij de logica in wiskunde wenst om te zetten, of omgekeerd de wiskunde in logica.

Dit is de terugkeer van de idealistische filosofie, niet alleen tot Berkeley en Hume, maar ook tot Plato en de volgelingen van Pythagoras, terwijl zij zich terzelfder tijd verbergt onder de toga van de wetenschappelijkheid. Het is de vlucht van de filosofen naar het gebied van de absolute logische waarheid, een vlucht niet alleen uit het materiële bestaan, maar ook uit de geestelijke ervaring, naar een wereld, die zowel boven het betrekkelijk-geldige als boven het algemeen-geldige verheven schijnt.

Deze vlucht wordt verhaast door de omstandigheden onder het imperialisme, met zijn uitbarstingen van crises, oorlogen en revoluties, waarin de ideologen van de heersende klassen niet tot een besluit komen op hun speurtocht naar een schuilplaats, die veiliger is dan de haven die de filosofie van Kant of Hegel tot hun beschikking stelt. In dit stadium van de doodsstrijd van het imperialisme moeten de reactionaire klassen meer dan ooit tevoren ernaar streven om de werkende massa's af te houden van het bewustzijn van hun eigen onoverwinnelijkheid. De imperialisten zijn gedwongen om dit ten koste van alles voor hen te verbergen, vooral in deze tijd, nu een nieuw tijdperk in de ontwikkeling van de mensheid is ingetreden, nu het socialistische kamp voortdurend uitdijt, nu de krachtbron van de atoomkern de mens nieuwe mogelijkheden van ontplooiing gegeven heeft, waarvan de maatschappelijk-revolutionnaire betekenis evenredig is aan de grootse technische revolutie, die zij in onze levens tot stand brengt.

De oude mythologie erkende voor de mensen niet alleen twee tegengestelde beginselen: licht en duisternis, geluk en ongeluk, goed en kwaad — zij stelde deze beginselen tegenover elkaar, zij gaf het leven zijn inhoud door hun gemeenschappelijke strijd, en zij liet het recht en de waarheid overwinnen, zo niet in deze wereld, dan toch tenminste in de „andere." Maar de imperialistische mythe-makers zijn cynisch. Zij verklaren beide tot afgod, de een naast de ander, en zij laten het aan iedereen over om volgens zijn eigen smaak te kiezen. Voor hen is slechts één ding belangrijk: de aandacht van de mensen af te wenden van de strijd voor een betere, werkelijk humane wereld. Elke afgodendienst kan hiertoe dienen. En de filosofie van de „derde macht", het lapwerk van ideeën van John Dewey of Leon Blum, vormen het rookgordijn, dat hun doel bevordert.

Maar noch het zelfmoord-fetischisme van vernietiging, dat door de existentialisten wordt vereerd, noch het fetischisme van de

„zuivere wetenschap", dat de afgod is van de „logische positivisten" en dat evenzeer elke wetenschap doodt, is op vaste grond gebouwd. Zij zijn als de gassen boven de borrelende krater van een vulkaan, die hen bij zijn naderende uitbarsting even onvermijdelijk zal begraven, als het onmenselijke stelsel van de uitbuiting van de arbeid. De helft van de mensheid — de volken van de Sowjet-Unie, van de nieuwe democratieën van Oost- en Zuidoost-Europa, van Griekenland, Spanje, Italië, India, China, Indonesië, Vietnam, Palestina — hebben zich òf reeds voorgoed van het imperialistische juk en zijn fetischismes bevrijd òf zij voeren een heldhaftige strijd voor een beter en gelukkiger leven.

*

Het leven is gedurende 35 jaar een worsteling geweest tussen de twee kampen, waarin de wereld onherroepelijk is verdeeld: het kamp van het imperialisme en het kamp van het socialisme. De kapitalistische samenleving werd een ondragelyke gevangenis voor de mensheid. De mens begrijpt meer en meer, dat het tijdperk van het kapitalisme teneinde loopt, en dat vandaag alle wegen leiden naar het communisme. Dit is de enige soort van samenleving, die in staat is om alle naties en rassen vrijheid, souvereiniteit en rechtsgelijkheid te garanderen en de zekerheid van een materieel welzijn, een hoog cultureel en zedelijk levenspeil voor alle werkers, een democratie, die niet alleen formeelpolitiek is, maar werkelijk, economisch, sociaal en cultureel.

Nadat het Duitse fascisme, een vooruitgeschoven post van het wereld-imperialisme in Europa, door de gezamenlijke inspanning van de vrijheidslievende naties, met de Sowjet-Unie aan het hoofd, werd ontworteld, hebben de Amerikaanse imperialisten de rol van overwinnaars en woekeraars overgenomen, met het doel om de volken te overheersen door een economische lijfeigenschap. Tegelijkertijd hebben zij ook de rol van de ergste onderdrukkers van de geestelijke vrijheid op zich genomen. Deze monopolisten streven nog steeds zonder scrupules naar de overheersing van de wereld, zij vertrappen de mensheid nog steeds met hun zware laarzen.

De Sowjet-Unie daarentegen, de machtigste en sterkste zuil van het socialistische kamp, maakt nimmer gebruik van dwangmiddelen, die de kleine en middelgrote staten zouden schaden, maar zij steunt hen in hun verzet tegen de imperialistische druk en helpt hen bij het handhaven van hun rechten om vrijelijk te beschikken over hun eigen aangelegenheden. Daarom erkennen niet slechts de massa's van de kapitalistische wereld, die groeien en sterker worden in hun strijd, steeds volledíger de bevrijdende rol van de Sowjet-Unie, maar ook de beste denkers in het Westen begrijpen steeds meer de werkelijke betekenis van de revolutionnaire wereldbeschouwing, die de Sowjet-Unie tot haar roemrijke overwinning gevoerd heeft. Het is het dialectisch-

materialisme, dat de filosofische grondslag vormt van de binnen- en de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie, van haar maatschappijleer en haar natuurwetenschappen, van haar kunst en zedenleer. Voor de eerste maal in de geschiedenis is de filosofie samengesmolten met een massa-beweging, en voor het eerst is het dagelijks leven van tientallen millioenen in dat land ervan doordrenkt. Dat is ook de reden waarom Franse geleerden van wereldnaam, zoals wijlen Paul Langevin, zoals F. Joliot Curie, Marcel Prenant, Britse geleerden zoals J. D. Bernal, J. Needham, J. Haldane, H. Levy en vele anderen uit deze en andere kapitalistische landen deze filosofie hebben aanvaard en oprecht trachten toe te passen.

Deze filosofie van Marx, Engels, Lenin en Stalin, die in talloze veldslagen gedurende haar honderdjarig bestaan haar waarde bewezen heeft, beleeft een nieuwe bloeitijd. Uit de ervaringen van de oorlog en de verstrekkende maatschappelijke veranderingen, die erop volgden, en de geweldige resultaten van de moderne natuurwetenschap haalt zij nieuwe en doorslaggevende argumenten, nieuwe optimistische vooruitzichten voor de uiteindelijke overwinning van de mensheid. Slechts deze filosofie, die het volledigst de voortdurende ontwikkeling van de werkelijkheid weerspiegelt, deze filosofie, die bevrijd is van de werkelijkheid-verdraaiende invloed van de klassebelangen der uitbuiters, kan dienen als een zekere gids in de wetenschap en in het leven.

Maar opdat een werkelijk humanisme geen lege leuze blijve moet het eerst gewonnen worden. En deze strijd voor een nieuw socialistisch humanisme kan pas zegevieren, wanneer hij doordrenkt is van de overtuiging, dat het doel rechtvaardig is, en steunt op de scheppingskracht van de arbeid, die alle moeilijkheden overwint. De grote strijd voor het humanisme is nog te veraf om gewonnen te worden. De wereld is nog steeds een arena voor de voorbereiding van een nieuwe wereldoorlog, en er vloeien nog stromen bloed. De weg is lang en met hindernissen bezaaid, maar hij kan toch worden afgelegd, want de volken willen geen oorlog, zij verlangen een duurzame vrede en niemand kan hen dwingen om in een oorlogsstemming te geraken. En naarmate de volken hun eigen onoverwinnelijke kracht leren kennen zal het gemakelijker zijn de talrijke moeilijkheden, die nog voor ons liggen, te overwinnen, zullen er minder slachtoffers zijn en minder ontberingen, die de mensheid moet doorstaan.

Volgt hieruit niet, dat het de plicht van ons, filosofen, is om in gesloten rijen te staan als strijders voor het nieuwe humanisme, als verkondigers van een optimistische wereldbeschouwing, en daarvoor woorden te vinden even overtuigend als die van Alexander Fadejew, Julius Fucik, Louis Aragon, Howard Fast of John Cornford, hetzij deze beschouwing gegrond is op een positief christendom, op zedelijke idealen, op het wetenschappelijk

socialisme, hetzij op andere leerstellingen?

In onze tijd is het samengaan van alle maatschappelijk-opbouwende mensen, in dezelfde geest van solidariteit als in de gemeenschappelijke strijd tegen de Duitse fascistische bezetter, een dwingend vereiste. Tegenover deze eis moet alles van mindere betekenis, alles wat ons verdeelt, opzijgezet worden, omdat vandaag evenals toen het bestaan van de mensheid op het spel staat. Iedereen dient de mening te verdedigen, die hij als de juiste beschouwt, maar wij moeten verenigd staan in de strijd tegen de gemeenschappelijke vijand, tegen de filosofie van ontbinding en tegen een filosofie, die als slaapmiddel gebruikt wordt. Het doet mij genoegen, dat verschillende Amerikaanse filosofen op dit congres dezelfde mening tot uitdrukking brachten.

Wij filosofen hebben een verheven doel, dat elk offer waard is — dit doel is humanisme — een doel, waarop de slotzin van het meesterwerk van de grote Amsterdamse filosoof bij uitstek van toepassing is:

*„Omnia praeclara tam difficilia quam rara sunt." *)*

De wetenschap onder het kapitalisme

„Een van de grootste rampen van ons tijdperk is het feit, dat in alle Staten, maar vooral in de totalitaire, aan de wetenschap slechts betekenis wordt toegekend voorzover zij zich bezighoudt met zuiver-technische problemen die zo algemeen zijn dat zij in geen enkel verband staan tot de mens. Zodra het om grote maatschappelijke en politieke vraagstukken gaat ontzegt men de wetenschap ten strengste het recht om er aan deel te nemen. De huidige toestand is als volgt: behalve in de gebieden, die de mens niet raken, is de wetenschap niets anders als de dienstmaagd van belangen en hartstochten. De mensen van de wetenschap wordt slechts de taak opgelegd, de middelen te vinden, die dienen om de doeleinden van meer of minder misdadige gekken te verwezenlijken".

Aldous Huxley, in zijn redevoering, op het Internationale Schrijverscongres te Parijs in 1935.

***) Doch àl voortreffelijks is even moeilijk als zeldzaam. (Spinoza, Ethica).**

Het overwinnen van de tegenstellingen tussen geestelijke en lichamelijke arbeid

De mens heeft zich gevormd door arbeid in gemeenschappelijk (maatschappelijk) verband en met gebruik van werktuigen (productiemiddelen). Een belangrijke factor in de ontwikkeling is daarbij de *arbeidsverdeling,* waarvan die tussen geestelijke en lichamelijke arbeid één van de oudste en meest ingrijpende is.

Onder het kapitalisme heeft zich deze splitsing tot een scherpe tegenstelling ontwikkeld op de grondslag van de klasseverhoudingen. Daarbij is deze vorm van arbeidsverdeling tot een belemmering voor de verdere ontwikkeling van de productiekrachten geworden en deze belemmering moet in het Socialisme worden overwonnen.

Een eerste stap daartoe is de verheffing van de arbeidersklasse tot heersende klasse. Dit maakt het noodzakelijk, dat arbeiders de leiding van Staat en maatschappij op zich nemen, zodat zij zich de daartoe vereiste geestelijke vaardigheid moeten verwerven. Het Sowjet-stelsel maakt dit mogelijk, als de meest geschikte vorm voor scholing en practijk bij het besturen van democratische staatsinstellingen. Op overeenkomstige wijze wordt de vakorganisatie omgebouwd tot een orgaan van medezeggenschap in en contrôle op het productieproces. Een geheel nieuw systeem van volksonderwijs en scholing gaat hiermede gepaard, met uitgebreide zelfwerkzaamheid in talloze commissies en maatschappelijke organen: coöperaties, jeugd, vrouwen, enz.....

In dit eerste stadium van verhoogde geestelijke werkzaamheid der arbeiders en boeren wordt gaarne gebruik gemaakt van de intellectuele krachten uit de burgerlijke maatschappij, voor zover deze bereid zijn de opbouw van de nieuwe wereld met hun kennis en gaven te dienen. De Russische revolutie heeft echter bewezen, dat ook bij weigering tot loyale medewerking van een groot deel der oude intellectuele krachten en zelfs bij een omvangrijke sabotage van die zijde, een dialectisch proces van ontwikkeling van nieuwe geestelijke eigenschappen der op handenarbeid gespecialiseerde arbeiders mogelijk is. De maatschappelijke kosten van een dergelijk proces zijn niet gering, maar waarborgen een meer volledige principiële vernieuwing van de gehele staatkundige en economische organisatie.

Het tweede stadium wordt bereikt, wanneer de vereiste kaders in hoofdzaak worden verkregen door een systematische scholing van elementen uit de rijen der arbeidersklasse zelve, opgevoed

onder de nieuwe maatschappelijke verhoudingen. Het gehele onderwijssysteem en speciaal ook het middelbaar en hoger onderwijs in de Sowjet-Unie is op deze ontwikkeling ingesteld. In 1936 kwamen 80 à 90% van de studenten voort uit de kringen der arbeiders, beambten en boeren. Het onderscheid tussen de oude en de nieuwe intelligentsia wordt geleidelijk overwonnen en het aantal intellectuelen met hogere opleiding aanzienlijk uitgebreid. Met de opheffing der antagonistische klassen wordt het klassekarakter aan de tegenstelling tussen geestelijke en lichamelijke arbeid ontnomen, al blijft er nog verschil tussen beide bestaan.

Het derde stadium eist een voortdurende steiging van het culturele en technische peil van de massa der arbeiders en boeren in industrie en kollectief landbouwbedrijf. Verplicht lager en daarna ook van middelbaar onderwijs, recht op hoger onderwijs en een uitgewerkt systeem van verhoging van technische kwalificaties en van algemene kennis in cursussen, clubs, avondscholen en voordrachten moeten het tempo van deze ontwikkeling verhaasten. Naast vakkennis wordt daarbij steeds gelet op algemene ontwikkeling en verhoging van het culturele peil, met speciale nadruk op het beheersen van maatschappelijke vraagstukken en van de fundamentele beginselen van het dialectisch materialisme. Kenmerkend voor de Sowjet-maatschappij is een algemene honger naar kennis en een levendige belangstelling in alle vormen van kunst, muziek, theater, literatuur, enz.

*

Het deelnemen aan het beheer van de „eigen" bedrijven en de „eigen" kolchozen doet de belangstelling richten, niet alleen op het aandeel in die bedrijven, maar op de bedrijven als geheel en op het aandeel dat de Staat in de planmatigheid van de bedrijfsorganisatie heeft. Een kwalitatief nieuw verschijnsel is de z.g. Stachanow-beweging, waarbij de arbeiders door zelf bedachte uitvindingen en maatregelen verbeteringen in het bedrijf aanbrengen. Hogere technische ontwikkeling en samenwerking met de staf van ingenieurs en voormannen breiden dit systeem uit over gehele werkplaatsen en bedrijven. Dit is een belangrijke nieuwe stap in het overwinnen van de tegenstelling tussen geestelijke en lichamelijke arbeid.

Een interessant verschijnsel is hierbij het streven naar het beheersen van meerdere kwalificaties, die betrekking hebben op in elkaar grijpende arbeidsprocessen, zodat eenzelfde persoon in staat is naar behoefte verschillende machines te bedienen. Hier is rechtstreeks een streven waar te nemen, tegengesteld aan dat van een voortdurend verder doorgedreven specialisatie. In dezelfde richting werkt ook de noodzakelijkheid de technologie van het gehele bedrijf te kennen, om in staat te zijn deugdelijke voorstel-

len tot verbetering van onderdelen voor te stellen. De arbeid krijgt een meer rechtstreeks maatschappelijk karakter. De aandacht richt zich niet alleen op gespecialiseerde onderdelen, maar tevens op de samenhang van deze onderdelen in het geheel.

Een en ander vereist, dat de scholing en ontwikkeling van de arbeiders moet worden opgevoerd tot het peil van technici en ingenieurs. Niet een tot het uiterste doorgevoerde specialisatie, maar een zo hoog mogelijk opgevoerde kwalificatie wordt het parool. Naast grondige kennis van één of meer details, moet de kennis staan van het gehele proces, waarvan die details een deel vormen. Dit wordt o.a. bevorderd door de studie van de dialectisch-materialistische methode, die leert, dat elk onderdeel slechts in algemeen verband kan worden begrepen en dat elk proces en elke ontwikkeling bestaat in een wederzijdse beïnvloeding (strijd) van tegenstellingen, die in hun onderling verband en in de wetmatigheden van hun veranderingen moeten worden gekend en begrepen.

Fundamentele voorwaarde voor de opheffing van de tegenstelling tussen geestelijke en lichamelijke arbeid is de omvorming van de productiemiddelen in de richting van verdere mechanisatie en automatisatie, zoals die in de Sowjet-Unie systematisch worden nagestreefd. Slechts wanneer de arbeider niet langer een aanhangsel van de machine is, maar haar meester en dirigent, kunnen de vroegere tegenstellingen worden overwonnen. Dit betekent niet alleen mechanisatie om economisch voordeel, maar mechanisatie van alle arbeidsprocessen, vooral die van zware of eentonige arbeid. Het betekent automatisatie van gehele complexen, met beheer vanuit een centraal punt. Het toezicht houdend personeel voor contrôle en reparaties, moet van de diverse onderdelen en processen volledig op de hoogte zijn.

*

De verhouding van de wetenschap tot de praktijk ondergaat bij dit alles een fundamentele verandering, evenals de verhouding van de mens tot de arbeid, die het karakter van een normale levensuiting herneemt, een scheppende, door verstand en gevoel geleide arbeid, vrij van uiterlijke dwang, onafhankelijk van materiële beloning. Deze vindt immers onder het communisme niet langer plaats naar prestatie, maar naar behoefte.

Het naderbrengen van het wetenschappelijk werk tot de praktijk is reeds nu een kenmerk van het streven van de Akademie van Wetenschappen in de U.S.S.R. en van de talloze daarmede verbonden instituten voor wetenschappelijk onderzoek. De planmatigheid, die een voorwaarde is voor het Socialisme, strekt zich ook uit over het gebied der wetenschap. Dit betekent niet een enge beperking tot practische problemen. Integendeel, de planmatigheid kan en moet zich op een verre toekomst richten en

zal zich bewust zijn van het feit, dat z.g. „zuivere" wetenschappelijke onderzoekingen de voorwaarde zijn voor een snelle en diepgaande vooruitgang van de mensheid. Taak, zowel van de wetenschap als van de praktijk, is het steeds verder beheersen van de wetmatigheden van natuur en maatschappij en deze taak kan alleen in voortdurende wisselwerking tussen wetenschap en praktijk worden vervuld. De praktijk is het criterium van de waarheid, die op haar beurt de voorwaarde is voor een juiste praktijk.

De planmatigheid is dan ook allerminst een beperking van de vrijheid van onderzoek, maar een voorwaarde daartoe. Ook op dit gebied brengt het Socialisme een kwalitatieve verandering. In de burgerlijke maatschappij waren de onderzoekingen in zoverre schijnbaar vrij, dat deze vaak onafhankelijk van elkaar een min of meer toevallig karakter hadden. Deze samenhang met de maatschappelijke ontwikkeling bestond objectief, maar onbewust voor de persoon van de onderzoeker en zonder kennis van de wetmatigheden, die deze samenhang beheersen. Men voelde zich vrij, omdat men die samenhang en de daardoor bepaalde noodzakelijkheden niet of onvoldoende kende.

De sprong van het Socialisme is die van duisternis tot licht, van afhankelijkheid van elementaire, ongekende noodzakelijkheden tot kennis van de wetten der maatschappelijke ontwikkeling, tot bewuste toepassing van die wetten in het belang van de mensheid, tot ware vrijheid, die slechts kan bestaan in erkende noodzakelijkheid. Dit betekent een nieuw stadium ook in de ontwikkeling van de wetenschap. Het is het begin van de *bewuste* geschiedenis en de *bewuste* ontwikkeling van de mensheid.

Maar dit nieuwe stadium heeft tot voorwaarde de eenheid van theorie en praktijk en de opheffing van de tegenstelling tussen geestelijke en lichamelijke arbeid, die ook de opheffing van de tgenstelling tussen stad en land met zich mee brengt. In de verdere ontwikkeling van het Socialisme tot Communisme zullen deze hogere eenheid en de nieuwe vorm van rechtstreeks maatschappelijke arbeid verwezenlijkt worden.

S. J. RUTGERS

Het ontstaan en de ontwikkeling der coöperaties op het platteland

Wie zich tot een studie van het coöperatiewezen in de landbouw zet, vindt op dat terrein een schier onuitputtelijk aantal boeken en brochures. En dat is niet verwonderlijk. Want welhaast nergens heeft de coöperatie zo'n ruime toepassing gevonden als juist in de landbouw. Sinds in 1876 in Zeeland de eerste aankoopcombinatie ontstond, is het aantal gegroeid tot meer dan 4000. Uit de cijfers, die „in kader" in dit artikel zijn verwerkt, blijkt, dat welhaast iedere boer en tuinder bij een of andere coöperatie is aangesloten.

De eerste coöperaties die in ons land werden opgericht, n.l. de aankoopverenigingen in 1876; de zuivelfabrieken in 1886; de tuinbouwveilingen in 1886; en de boerenleenbanken in 1896 (wij bedoelen natuurlijk de eerste van ieder) zijn nog steeds de voornaamste.

Natuurlijk bestaan er daarnaast nog vele kleinere en grotere coöperaties. Van hengsten- en stierenhouderijen tot verzekeringen tegen hagelschade toe. Omdat we die in het bestek van dit artikel niet kunnen behandelen, zullen we ons in hoofdzaak bepalen tot de vier eerstgenoemde coöperaties.

Beschouwen we de diverse data van oprichting dan blijkt al dadelijk, dat de meeste coöperaties ontstonden rondom de jaren 1880. In die periode teisterde een diep-ingrijpende crisis onze landbouw. Vele boeren en tuinders werden er door op de rand van de afgrond gebracht.

De Staatslandbouwcommissie van 1886, die ingesteld werd om te onderzoeken waaraan de slechte toestanden in de landbouw te wijten waren, kwam tot de slotsom dat de boeren het slachtoffer waren van gedwongen winkelnering, woeker-affaires, levering van slechte kwaliteit kunstmest en veevoer, hoge inkoopprijzen voor de boeren en lage verkoopprijzen, kortom een volkomen afhankelijkheid, vooral van de kleine boerenstand van allerlei lieden, die hun kans schoon zagen, zich ten koste van de boeren te verrijken.

Tenslotte komt deze commissie tot een voor haar zeer kenmerkende, maar juiste uitspraak, n.l. *„dat vooral, waar de landbouwbelangen in botsing komen met belangen van andere klassen in de maatschappij, het in de regel de landbouwers zijn, die de varkens scheren."*

Was het verwonderlijk, dat in die tijd bij de meest bewuste boeren het streven ontstond, zich zo mogelijk gezamenlijk tegen al deze praktijken te vrijwaren? Welnu, de initiatiefnemers hadden succes. Want de coöperatieve gedachte viel in goede aarde. In zijn boek „Landbouwcoöperatie in Nederland" zegt Prof. Dr. Ir. G. Minderhoud hierover: *„De eerste coöperaties danken haar ontstaan overwegend aan de nood der tot coöpereren gedreven*

boeren, of aan de behoefte tot verweer tegen machten, waartegen zij zich individueel niet opgewassen voelden."

En de coöperaties hebben inderdaad, vooral voor de kleine boeren en tuinders zegenrijke gevolgen gehad. Dat de positie der boeren en tuinders er door is versterkt, is onbetwistbaar. Niet alleen in materieel opzicht, ook in geestelijk. Want voor de eerste maal in hun leven werden talloze boeren geconfronteerd met het feit, wat samenwerking vermag. Dat vele jaren later 't principe der coöperaties wat op de achtergrond kwam, is begrijpelijk.

Tenslotte zagen de Aalsmeerse tuinders, die, om de monopolistische positie van handelaren en commissionnairs te breken hun eerste veiling hielden in een dorpscafé, en de Friese boeren, die maar af moesten wachten, wat de boterhandelaren voor hun producten gaven, de cooperatie als een waarborg tegen de vroegere excessen. Maar vele jonge boeren en tuinders, die nu hun potplanten naar de hypermoderne veilinghallen voeren of hun melk afleveren aan de hygiënisch ingerichte melkfabrieken, zien dat niet meer zo.

Voor hen blijft de cooperatie min of meer beperkt tot het begrip: hoeveel krijg ik voor mijn producten.

Omvang der Landbouwcoöperaties

Dat het landbouwcoöperatiewezen in Nederland het pleit bij de boeren gewonnen heeft, moge blijken uit de volgende cijfers.

Na 60 jaar coöperatie zijn er in de landbouw ongeveer 4000 grote en kleine coöperaties. Van dit coöperatief optreden maken 235.000 land- en tuinbouwers deel uit. Dat wil dus zeggen, dat practisch iedere boer en tuinder lid is van de een of andere coöperatie, de meesten zelfs van meerdere.

Hier volgen enkele der voornaamste coöperaties:

1300 boerenleenbanken met 247.000 leden.
440 coöp. zuivelfabrieken met 160.000 leden.
1100 aan- en verkoop-coöperaties met 145.000 leden.
160 coöp. tuinbouwveilingen met 60.000 leden.

Voorts zijn er bij de coöperaties tot exploitatie van landbouwwerktuigen 15.000 leden aangesloten; bij de coöperatieve slachterijen en vee-afzetverenigingen meer dan 40.000; ook de onderlinge verzekeringen tegen brand, hagel, verlies van vee, enz. tellen vele tienduizenden leden onder de boeren.

Tenslotte nog een enkel voorbeeld over de omvang van dit coöperatief optreden in het economisch verkeer:

Ongeveer 60% van al het verbruikte veevoer en kunstmest wordt coöperatief betrokken; in 1939 verwerkten de zuivelcoöperaties 75% van alle ontvangen melk, haar aandeel in de kaasproductie bedroeg dat jaar 80%, van de boterproductie 82% en van de melkpoederproductie 73%; de afzet van groente en fruit geschiedt bijna uitsluitend via de coöperatieve veilingen.

Bij de Centrale Bank te Utrecht bedroeg het saldo-tegoed eind 1947 899 millioen gulden, aan bedrijfscredieten stonden op dat moment 201 millioen gulden uit.

En dat is jammer. Want daardoor verslapt de interesse voor de coöperatie en krijgen de grotere boeren de kans zich van de coöperatie meester te maken.

Laten we maar eens — om meteen een coöperatie bij de horens te vatten — ons licht opsteken bij de Friese Zuivelcoöperatie. De eerste zuivelcoöperatie, n.l. in Warga, werd opgericht door een twintigtal vooruitstrevende, niet-kapitaalkrachtige boeren. Zitten dergelijke kleine boeren, die toch zo'n stoot aan de coöperatie gaven, daar nog in de leiding? Geen sprake van. Dank zij het stemrecht, waarbij het aantal koeien, dat een boer bezit, veelal het aantal stemmen bepaalt, worden de bestuursleden in hoofdzaak gerecruteerd uit de grote boeren. In een interessante studie over de boerencoöperaties in Friesland, waarop hij tot doctor promoveerde, doet de heer F. van der Zee hierover enkele leerrijke mededelingen.

Zo toont hij, aan de hand van een onderzoek op een 35-tal willekeurige coöperatieve fabrieken, aan, dat in 1930 ieder lid gemiddeld 11 koeien bezat en iedere bestuurder gemiddeld 24. Natuurlijk kan zoiets nooit bevorderlijk zijn voor een goede gang van zaken. Op die manier raken de kleine boeren los van de coöperatie, die toch in de eerste plaats hun belangen moet dienen. Het gevolg is dan ook al, dat de ledenvergaderingen vaak zeer slecht bezocht worden. Wellicht is dat ook te wijten aan de enorme omvang, die de coöperaties genomen hebben. De boeren kunnen het niet meer overzien. Zo had de Frico (waarbij de meeste coöperatieve Friese zuivelfabrieken zijn aangesloten) in 1938 160 vertegenwoordigers in 62 landen. Het bestuur ervan bestaat uit meer directeuren, dan uit practische boeren. Naar onze mening worden de boeren niet voldoende meer in de gelegenheid gesteld zich volledig van alles op de hoogte te stellen. Zij hebben te weinig inzicht in de gang van zaken, waardoor vaak gespannen verhoudingen ontstaan tussen directeur en leden. Omdat de eerstgenoemde het hele bedrijf volledig overzien kan, de boeren echter niet, worden dikwijls voorstellen tot uitbreiding en vernieuwing van de fabriek niet geaccepteerd, omdat de boeren er de noodzakelijkheid niet van inzien. Zeker, er zijn gelukkig ook goede uitzonderingen op dit gebied, maar het verschijnsel is verbreid genoeg om er eens de aandacht op te vestigen.

Door dergelijke tegenstellingen zal het vermoedelijk ook te verklaren zijn, dat het grote zuivelconcern de Lyempf er in geslaagd is de laatste jaren diverse coöperatieve melkfabrieken op te kopen.

Er is eens een grote Friese coöperator geweest, wijlen de heer R. M. Veenman. Zijn lijfspreuk was: *„De boer moat sels de leye ha."* Het was te wensen dat deze woorden het richtsnoer werden voor alle werkende boeren in de coöperaties.

In die voor de landbouw zo moeilijke jaren rond 1880 ontstonden ook de Boerenleenbanken. Zo'n enorme vlucht heeft dit ge-

nomen, dat op dit moment practisch het gehele landbouwcredietwezen verzorgd wordt door de boerenleenbanken. Het principe is ontleend aan de Duitse Raffeisenbanken. Toen de reeds eerder genoemde landbouwcommissie van 1886 dan ook tot de ontdekking kwam, dat „een der factoren van de achterlijke toestand in de landbouw de allertreurigste toestand in het landbouwcredietwezen was," deed zij als oplossing hiervan aan de hand het oprichten van Raiffeisenbanken. De grondgedachte is heel eenvoudig. De boeren, die geld over hebben, leggen geld in, de boeren die credieten nodig hebben, lenen het. Winst maakt de bank daarbij door de inleggers een lagere rente te betalen, dan de crediet-nemende boeren moeten betalen. Het werkgebied van de plaatselijke bank is beperkt. Winst wordt niet uitgekeerd. Voor eventuele schulden van de plaatselijke bank zijn de leden volledig aansprakelijk. Op het ogenblik zijn er meer boerenleenbanken in het land, dan er gemeenten zijn.

De plaatselijke banken zijn verenigd in verschillende centrales, n.l. een te Utrecht en een te Eindhoven. De laatste eist van haar leden „erkenning van godsdienst, huisgezin en eigendom in christelijke zin". Voor het overige is de opzet precies als die in Utrecht. Deze top-coöperaties werken met enorme geldbedragen. Zo bedroeg in 1945 alleen in Utrecht het saldo-tegoed 1½ milliard gulden; in 1947 was dat gedaald tot 899 millioen gulden. Met dit geld opereren deze banken op de geldmarkt. O.a. wordt het belegd in effecten, staatspapier, leningen aan rijk, gemeenten en provincies. En vooral natuurlijk ook aan diverse coöperaties. Of er in de statuten ook een verbod is opgenomen om het te beleggen in aan de coöperatie-vijandige ondernemingen, dus in het algemeen in de industrie, konden we niet nagaan. In ieder geval bestaan er wel relaties met de Incassobank, hetgeen een veeg teken is. Weliswaar worden er geen winstaandelen uitgekeerd, maar bij eventuele tekorten van de top-coöperatie zijn de plaatselijke banken volledig aansprakelijk.

Zo'n zelfde top-coöperatie is ook 't Centraal Bureau in Rotterdam, waarbij de diverse aankoopcombinaties zijn aangesloten. Ook dit is een groot lichaam, dat zelfstandig kunstmest en veevoer importeert. Het Centraal Bureau geeft weliswaar niet zulke financiële voordelen aan haar leden (tenslotte is ze ook afhankelijk van de kunstmestsyndicaten) als wel de zekerheid, dat zij goedgekeurde en van prima kwaliteit zijnde artikelen krijgen. In dat opzicht werden de boeren vroeger, vooral bij de artikelen kunstmest en veevoer nog al eens bedrogen. Vandaar dat zij tot gezamenlijke inkoop overgingen. Op dit terrein heeft het Centraal Bureau dan ook de particuliere handel volkomen overvleugeld.

Een uiterst leerzaam voorbeeld, hoe de coöperaties tot stand kwamen, levert ook de oprichting der diverse tuinbouwveilingen. In de jaren voor de oprichting brachten de tuinders hun produc-

ten naar de groothandelaren toe en moesten dan maar afwachten, wat ze er voor kregen.

Zo kwam op de 24e Juli 1887 de tuinder Jongerling van Zuid-Scharwoude met een vracht bloemkool te Broek op Langendijk. De Amsterdamse schippers, die er waren om de boel te kopen, hadden heel wat kool nodig, want de markt in Amsterdam was „graag". Die onderlinge concurrentie der schippers bleef Jongerling niet verborgen. Toen een of ander hem dan ook aanraadde „je moet ze veilen", had op deze dag de eerste veiling plaats. Het eerste „mijn" werd geroepen. Dat was voor de tuinbouwwereld een belangrijke gebeurtenis. Van huis tot huis werd er over gesproken en de voor- en nadelen tegen elkaar afgewogen. En zoals het goeie boeren betaamt, keken de meesten eerst de kat nog eens uit de boom. (Ontleend aan het Gedenkboek der Langendijker Groentecentrale). Op die manier is het moderne veilingwezen van thans ontstaan. Alleen, de tuinders moeten nu niet stil blijven staan. Deden zij toen een grote stap voorwaarts, thans zullen zij in het eigen belang nog een stap verder moeten doen, door ook de coöperatieve afzet ter hand te nemen. D.w.z. dat ze hun producten via de kleinhandel, met uitschakeling van de groothandel, rechtstreeks gaan leveren aan de consumenten.

De jongste tak van coöperatie, maar voor de kleine boeren en tuinders van grote betekenis is de coöperatieve exploitatie van werktuigen. Was dit voor de oorlog in ons land geheel onbekend, begin 1948 telden we reeds 147 van dergelijke coöperaties. Worden er aan deze coöperatievorm voldoende bedrijfscredieten verstrekt, dan zijn we ervan overtuigd, dat voor haar een grote toekomst is weggelegd, omdat het de kleine boeren de gelegenheid geeft zich op die manier vele voordelen van het grootbedrijf te verschaffen. Weliswaar deed aanvankelijk de regering de toezegging de coöperaties te zullen ondersteunen, deed het ook wel in enkele gevallen, maar lang niet van harte en totaal onvoldoende. Op dit terrein zou de top-organisatie van de Raiffeisenbank met haar vele millioenen prachtig baanbrekend werk voor de kleine boeren kunnen doen.

J. VAN WIERINGEN

(In een tweede artikel over de coöperatieve beweging zal de schrijver haar taak in de gezamenlijke strijd van de arbeiders en kleine boeren behandelen. — Red.)

Van Bach tot Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

VI (Slot)

Het was in de bewogen jaren vlak voor de Franse Revolutie, toen de opera „De bruiloft van Figaro" van Mozart in 1786 te Wenen voor het eerst werd uitgevoerd. De grote maatschappelijke veranderingen, die in Frankrijk tot de bloedige opstand leidden, werden in Oostenrijk door een nogal verzoenende houding van de keizer en een gedeelte van de aristocratie opgevangen. Dat neemt niet weg, dat er op elk gebied de meningen van de conservatieve adellijken in felle botsing kwamen met die van de vooruitstrevende burgers. Keizer Joseph II woonde de eerste voorstelling van Mozart's opera bij, en slechts met zeer gemengde gevoelens sloeg hij het enorme succes van dit werk bij het publiek gade. Na afloop van de uitvoering vroeg Mozart de keizer, hoe hij de opera vond. Joseph II antwoordde: „Heel mooi, beste Mozart, maar ik vind, dat er nogal veel noten in het stuk zijn." — „Precies zoveel als er nodig zijn, Majesteit," zei Mozart ad rem.

Deze anecdote werpt een scherp licht op de muzikale toestanden van de tweede helft van de 18e eeuw. De keizer van Oostenrijk en met hem het grootste gedeelte van de gedegenereerde aristocratie in heel Europa — dat er ook uitzonderingen waren hebben wij de laatste keer aan het voorbeeld van Haydn's opdrachtgever Esterhazy gezien — verlangde nog steeds van de muziek, dat ze zoetig, speels en galant moest zijn. De verantwoording van de absolutistische vorsten van die tijd tegenover hun land en zijn bevolking werd hoe langer hoe meer verwaarloosd. Inplaats daarvan werd het hele hofleven één enkel amusement, één zwelgen in genot en pracht. De moderne muziek van toen kon door haar sterke uitdrukking van menselijke gevoelens door dit gezelschap niet meer geapprecieerd worden. De nieuwe expressieve muziekstijl kwam aan de behoeften van de opkomende bourgeoisie tegemoet, die van de kunst de meest intensieve gevoelsopwekking verlangde.

De componisten uit die tijd kwamen dikwijls voor het dilemma te staan: zich te voegen naar de smaak van hun aristocratische opdrachtgevers, waarvan zij financieel afhankelijk waren, of zo te schrijven als zij zelf wilden, met het risico ontslagen te worden met alle gevolgen van dien. Want het produceren voor de vrije markt, zoals dit in de 19e eeuw gebruikelijk werd, waarbij de uitgever het muzikale kunstwerk kocht om het met winst te verspreiden, was aan het einde van de 18e eeuw slechts in zeer beperkte mate mogelijk. En het was juist de tragiek van Mozart, dat

hij tussen een stervende en een opkomende klasse van de maatschappij moest werken. Nadat hij reeds als wonderkind op talloze reizen ongekend succes bereikt had, kon hij, in zijn onstuimige drang naar persoonlijke vrijheid, de innerlijke en uiterlijke dwang van zijn adellijke opdrachtgever, de aartsbisschop van Salzburg, niet meer verdragen: hij verfoeide het om concessies te doen aan de smaak van een gezelschap, dat hij haatte. Het gevolg was, dat Mozart tenslotte door de aristocratie volkomen genegeerd werd. Hij moest honger lijden, leende hier en daar bij vrienden wat geld, werd ziek, stierf op 35-jarige leeftijd en werd ergens in een massagraf onder de grond gestopt....

Door zijn vader Leopold, een violist en componist van groot aanzien, leerde de jonge Mozart reeds in zijn prille jeugd de Oostenrijkse instrumentale muziek van omstreeks 1760 kennen, die een duidelijke inslag van het „populaire", burgerlijke vertoonde. In tegenstelling met Haydn kwam Mozart op zijn vele reizen reeds als kind in aanraking met de meest verschillende moderne stromingen van zijn tijd, waarvan vooral de werken van de jongste zoon van Bach, Johann Christian, in Italië, en Schobert in Parijs diepe indruk op hem maakten door de zangrijkheid en overgevoeligheid bij Bach en de ekstatische gevoelsuitbarstingen bij Schobert. Bovendien maakte hij spoedig kennis met de nieuwe symphonische muziek van de Mannheimse school en met de werken van Joseph Haydn. Door zijn gave, menselijke gevoelens en emoties met een maximum van intensiteit en een minimum van muzikale middelen uit te beelden, werden zijn talloze symphonieën, zijn piano- en vioolconcerten, zijn kamermuziek, zijn kostelijke onderhoudende serenaden en divertimenti en vooral zijn opera's tot het hoogtepunt van de met expressie geladen muziek van de tweede helft der 18e eeuw. Er is bij Mozart geen klank, die niet gevuld is met de levendige adem van de gevoelsuitdrukking. Van de diepste hartstocht tot het meest uitbundige jubelen is er geen gebied van het menselijke gevoelsleven, dat niet in Mozart's muziek door middel van de klank uitgebeeld is. Daar vandaan dat men in zijn werken telkens weer andere en nieuwe trekken, samenklanken en melodieën kan ontdekken. Het ondergaan van de composities van Mozart is voor de aandachtige luisteraar steeds weer een onuitputtelijke bron van innerlijke rijkdom en geluksgevoelens.

De muzikale uitbeelding van menselijke gevoelens is ook de algemene artistieke leidraad in Mozart's opera's. Voor hem is de handeling, de poëzie „steeds de gehoorzame dochter van de muziek," zoals hij zelf eens schreef. Het tekstboek is voor hem dus slechts de aanleiding tot een zo ruim mogelijke ontplooiïng van zijn muzikale karaktertekening, van zijn muzikale uitdrukking van de gevoelens der handelende personen. Het was voor hem daarom niet nodig, zoals vooral voor Gluck, een enkele vorm van

de opera te gebruiken of nieuw te scheppen. Hij componeerde Italiaanse tragische en komische opera's naast Duitse zangspelen, in tegenstelling met Gluck, die voor zijn uitbeelding van algemeen menselijke karakters en conflicten een volkomen verandering van de vorm en de inhoud van de opera nodig had.

Reeds op 12-jarige leeftijd kreeg Mozart van de Oostenrijkse keizer de opdracht de Italiaanse komische opera „La finta semplice" te schrijven. Van eigen muzikale gedachten en een duidelijke karaktertekening kan hierin veel minder sprake zijn dan in het kostelijke Duitse zangspelletje „Bastien und Bastienne", dat hij kort daarop componeerde. Dit stuk wordt ook tegenwoordig nog wel eens tot groot genoegen van de spelers en luisteraars uitgevoerd. Tussen 1781 en 1791 schiep Mozart zijn opera's „De Ontvoering uit het Serail", „De Bruiloft van Figaro", „Cosi fan tutte", „Don Giovanni" en „De Toverfluit", die tot het schoonste behoren, dat de hele opera-literatuur kent. Terwijl Mozart in „Idomeneo" en „La clemenza di Tito" nog volkomen ouderwetse operateksten op muziek moest zetten, met kastratenrollen en de hele schematische vorstenverheerlijking, die hij verafschuwde, zodat deze twee werken door de tegenstelling tussen de decadente tekst en de moderne, van gevoeligheid overstromende muziek zich niet op het repertoire hebben kunnen handhaven, heeft hij in al deze grote werken tekstboeken gevonden, die hem tot de vrije ontplooiïng van zijn muzikaal expressievermogen stimuleerden.

In de „Ontvoering" heeft Mozart zich ondubbelzinnig voor de nieuwe burgerlijke kunstopvattingen ingezet, en de keuze van de „Figaro" toonde nog veel duidelijker aan welke zijde de componist stond. Mozart heeft immers de bekende politieke comedie „De bruiloft van Figaro" van Beaumarchais, die door haar felle anti-aristocratische strekking in vele, onder de absolutistische dwingelandij zuchtende landen verboden was, door Lorenzo da Ponte tot een tekstboek van zijn Italiaanse opera laten bewerken. Mozart schreef dit werk, toen hij zich reeds van zijn opdrachtgevers vrijgemaakt had, maar nog niet door hen geboycot werd. Zowel door zijn inhoud als ook door zijn met uitdrukking geladen muziek is deze opera fel gekant tegen het absolutistische regime. En het is te begrijpen, dat het geweldige succes bij het burgerlijke publiek slechts een zeer onaangename indruk kon maken op de aristocratie. Wat Mozart bovendien aan Beaumarchais' stuk aantrok, was de overvloed van echt menselijke karakters, die door de verwarrende intriges in de meest merkwaardige situaties gebracht worden. Het geheim van de echtheid en natuurlijkheid van Mozart's operafiguren ligt hierin, dat de componist met psychologische scherpzinnigheid de gevoelens en stemmingen van de handelenden, zelfs bij de grootste verwikkeling van het gebeuren, met volkomen gelijkwaardigheid in de muziek weergeeft.

In „Don Giovanni" bereikt Mozart door de verklanking van

hoogste menselijke hartstochten een meeslepend realisme. In de „Toverfluit" tenslotte wordt het gegeven met zijn hoogst humanistische strekking door de edele muziek in de meest verheven en gelouterde gestalte naar voren gebracht. Maar de aristocratie had Mozart, nadat zij hem met de hoogste roem overladen had, intussen al lang vergeten.

Midden onder het componeren van het „Requiem", dat zijn eigen dodenmis zou worden, stierf Mozart in de grootste ellende.

*

Wij hebben in deze reeks van korte artikelen in beknopte, al te beknopte vorm willen aantonen, hoe de ontwikkeling van de muziek in een bepaald tijdperk ten nauwste verband houdt met de ontwikkeling van de economie, politiek, cultuur en de hele ideologie, waarvan zij steeds een onderdeel is. De grote omwenteling gedurende de 18e eeuw, die door de opkomende en zich van het absolutisme bevrijdende bourgeoisie tot stand gebracht werd, heeft alle gebieden en vormen van de menselijke levensuitingen gerevolutioneerd. Heden is de bourgeoisie in het laatste stadium van haar ontwikkeling gekomen. Haar eens zo grote cultuur is, zoals Ilja Ehrenboerg op het vredescongres in Wroclaw betoogde, in barbarij overgegaan. De dragers van de tegenwoordige vooruitstrevende muziekcultuur zijn de arbeiders en boeren. Het socialisme zal een grotere bloei van de kunsten en de muziek tot stand brengen dan ooit tevoren in de geschiedenis, omdat het hele volk er aan deelneemt en cultuur en kunst geen aangelegenheid meer zullen zijn — en voor een gedeelte nu al niet meer zijn — van een kleine groep van de heersende klassen.

E. REBLING

Boeken om te lezen . . en andere

EUGENE TARLE: NAPOLEON IN RUSLAND (De Bezige Bij, Amsterdam, 1947).

De oorspronkelijke Russische uitgave van dit boek verscheen te Moskou in 1938, bij de 125e herdenking van de Napoleontische veldtocht naar Rusland van 1812. Tarle was voor het schrijven van een algemeen werk over de geschiedenis van de oorlog van dat jaar de aangewezen persoon; hij bezit internationale naam als kenner van het Napoleontisch tijdvak. Het is op zichzelf reeds kenmerkend voor de waardering, die men in de Sowjet-Unie voor de ware wetenschapsbeoefenaren heeft — ook en juist op het terrein der historie — dat deze hoogbejaarde historicus uit de tijd vóór de revolutie, die sinds 1903 een professoraat in de algemene geschiedenis bekleedde, tot deze taak werd geroepen. In 1937 was men in de S.U. geneigd om de geschiedenis van 1812 vooral te zien in het licht van de dreigende Duitse overval; zoals Tarle zegt, meenden de Duitsers in staat te zijn „de fouten van Napoleon te vermijden". De ervaring van 1941 en volgende jaren heeft inmiddels getoond, dat de fascistische indringers het er niet beter zouden afbrengen dan de roemrijke legermacht van Napoleon.

Er bestond van Russische zijde nog geen werk, dat de betekenis van de oorlog van 1812 op de juiste wijze behandelde, hoe overvloedig de literatuur over Napoleon in het algemeen en over deze veldtocht in het bijzonder ook mocht zijn. Dit gold zowel voor de geschiedschrijvers uit de tsaristische tijd, als voor de kwasi-marxistische historicus Pokrowsky, die van de Russische situatie in 1812 een volkomen scheefgetrokken beeld had gegeven.

Het was de taak van Tarle om op grond van zijn grote kennis en studie van veelal nog ongepubliceerd bronnenmateriaal een verantwoord beeld van het Russische verzet tegen de Napoleontische invasie te schetsen. Hij heeft gepoogd daarbij tot een analyse van de houding der maatschappelijke klassen in het Russische rijk te komen en werd niet geremd door vooroordelen van vroegeren, die tot elke prijs de figuur van tsaar Alexander I poogden te verheerlijken of aan de Russische adel alle eer van de overwinning wilden geven. Ook Pokrowsky zag in de oorlog van 1812 een strijd der Russische landheren tegen Napoleon. Voor Tarle is de strijd van 1812 een volksoorlog.

„Bij de geschiedenis van 1812 is het niet nodig een apart hoofdstuk te schrijven over de „volksoorlog". De *hele* oorlog tegen den veroveraar Napoleon was van het begin tot het eind een volksoorlog. Napoleon berekende in zijn strategie het aantal manschappen van zijn eigen troepen en van die van Alexander; maar hij vergat, dat hij te strijden had tegen het hele Russische volk. Dit bracht den grootsten veldheer uit de wereldgeschiedenis de dodelijke slag toe.'" (blz. 242.)

Tarle toont aan hoe de boeren, de talrijkste klasse in de Russische samenleving, ondanks de druk der lijfeigenschap en hun neiging tot opstand tegen het tsarenregime, in 1812 met verbeten felheid het volksverzet tegen de invallers hebben geschraagd en hoe deze oorlog daardoor een ware strijd voor nationale onafhankelijkheid werd. Niet alleen het Russische volk, maar geheel Europa had daaraan zijn bevrijding van Napoleon's overheersing te danken. Volgens Tarle is de strijd van 1812 ook het begin van de revolutionnaire beweging, die zich in Rusland zelf tegen het tsarenregime zou kanten en waarvan de opstand der dekabristen in 1825 het eerste symptoom zou zijn. Het Russische volk, dat Napoleon had verslagen, zou ook de kracht vinden om later het feodale bestel der lijfeigenschap in eigen land omver te werpen en de eerste socialistische maatschappij in de wereldgeschiedenis te scheppen, nog omringd door een vijandige buitenwereld.

De Nederlandse vertaling (van Rebecca van Delft) is uitstekend en de uitgave van het werk eveneens. Alleen de prijs ligt helaas buiten het bereik van velen, die dit boek zouden willen lezen (*f* 10.50).

A. M.

DE TEERHANDELAAR

Aksel Sandemose (De Driehoek, 's Gravelande)

Wat wij over het algemeen van Scandinavische romans gewend zijn, geeft ons dit boek gelukkig niet. Het is nuchter, bij het ombarmhartige af. Een eenzelvige schurk weet zijn haat tegen de mensen en zijn wrok over een mislukt huwelijk in koud berekende misdaden uit te leven. Met huwelijkszwendel en diefstal graait hij geduldig een fortuin bijeen. De spanningen van zijn beroep verdooft hij in alcohol. Zijn einddoel is een onafhankelijke afzondering.

De schrijver veroordeelt deze man niet. Wel zet hij er zwakke, zeer menselijke figuren tegenover. Dat dit leven aan het slot nog enige rechtvaardiging krijgt door zelfvernietiging bij een aanslag op de Duitse bezetters, past naar ons gevoel niet geheel in deze scherpe ontleding van een verstandelijke misdadiger en zijn maatschappelijke achtergrond. Gewoonlijk — meende wij — stelt een doortrapte egoist zichzelve niet terecht, als hij eindelijk geslaagd is.

B. H.

De Sowjet Unie en de strijd voor de vrede

Deze maand herdenkt de Sowjet-Unie voor de 31e maal het feit, dat in October 1917 de arbeiders en boeren van Rusland de macht in handen namen en daardoor 1/6 deel van de wereld van het kapitalisme bevrijdde.

De machtige strijd van de Russische arbeiders en boeren onder leiding van de Communistische Partij rondom het jaar 1917 vond plaats te midden van de oorlog 1914—1918, toen het Russische absolutisme deelnam aan de imperialistisch oorlog, waardoor het land en volk aan de rand van de afgrond had gebracht.

De centrale leuze, waarmede de Russische bolsjewiki de massa's mobiliseerden, de leuze die millioenen in beweging bracht en die tenslotte leidde tot de ineenstorting van het kapitalistische systeem in Rusland was: „Onmiddellijke vrede en brood; grond voor de arme boeren".

Onder deze leuze trokken de soldaten van het front weg, onder deze leuze demonstreerden millioenen arbeiders en boeren, onder deze leuze gingen zij hun onderdrukkers te lijf, die de oorlog wilden voortzetten.

„Vrede en brood" is de kern van het programma, waarvoor de Sowjet-Unie sinds jaar en dag vecht.

Vrede, d.w.z. strijd tegen de oorlogsaanstichters, ontmaskering van hun plannen, de verdediging van de onafhankelijkheid en de gelijkberechtiging van alle volken.

Brood, d.w.z. welvaart voor het volk, strijd voor de opvoering van het levenspeil en het geluk van de werkende massa, strijd tegen het meedogenloze kapitalisme met zijn uitbuiting en knechting.

Deze richtsnoer bepaalt het optreden en handelen van de Sowjet-Unie.

Bevin zeide in zijn laatste rede in de U.N.O. te Parijs, dat de ware beweegredenen van de Sowjet-Unie te vinden zijn in haar marxistisch-leninistische opvatting.

Bevin zelf zal waarschijnlijk de draagwijdte van deze woorden niet gevoeld hebben. Want de erkenning dat de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie gebaseerd is op het marxisme-leninisme betekent tevens de erkenning, dat de politiek van de Sowjet-Unie socialistisch is, dus een vredespolitiek.

Daar kan een man als Bevin, die pleit voor de belangen van het imperialisme natuurlijk niet achter komen. Maar elke eenvoudige arbeider, die zich de moeite getroost kennis te nemen van de feiten, kan dat wel.

Want het marxisme-leninisme heeft tot grondslag, de wereld te bevrijden van het kapitalistische juk, te bevrijden van uitbuiting, slavernij, koloniale onderdrukking, oorlog en crises.

Het doel van het marxisme-leninisme is te komen tot een wereldhuishouding van socialistische staten, die voorgoed een einde zullen maken aan oorlogen en menselijke ellende en die een tijdperk zullen openen van ongekende welvaart en bloei voor de menselijke samenleving op elk gebied.

Het ontstaan van de Sowjet-Unie bracht geheel nieuwe verhoudingen in de wereld. Naast de kapitalistische huishouding was er een socialistische ontstaan en deze twee aan elkaar tegengestelde systemen stelde de problemen elk vanuit hun standpunt, vanuit het kapitalistische en vanuit het socialistische.

Ook op het gebied van de buitenlandse politiek trad een verandering in. De Sowjet-Unie verscheen in de conferentiezalen en nam deel aan internationale besprekingen. Daar kwam toen de socialistische opvatting over de buitenlandse politiek en diplomatie naar voren. De buitenlandse politiek, zei de Sowjet-Unie, is niet een zaak van geheime besprekingen van enkele machthebbers, die achter de schermen beslissen over het wel en wee van hun volkeren, maar zij is een zaak van het gehele volk, een zaak van de massa. En voor het eerst in de geschiedenis was daar een land, dat de ware bedoelingen van de imperialisten ging ontmaskeren.

Elke oorlog wordt voorbereid met de meest huichelachtige frazes over de vrede. De Sowjet-Unie liet de massa echter duidelijk de ware opzet van de oorlogsstokers zien. Zij ontmaskerde het Wilsonplan, het Dawesplan, het verdrag van Locarno, het verraderlijke pact van München. Zij doet dit nog dag in dag uit met de plannen der imperialisten na de beëindiging van de derde wereldoorlog, zoals de West-Europese Unie, de politiek in Duitsland, het Marshallplan, de atoomplannen, enz. enz.

Dit is de heren imperialisten natuurlijk zeer onwelgevallig, het doorkruist hun plannen, die geen discussie in het openbaar dulden. Maar voor de voor vrede en welvaart vechtende arbeidersmassa's is dit een onmisbare steun geworden in hun strijd voor vrede en brood.

Hoe vaak heeft men de Sowjet-Unie niet verweten, dat zij besprekingen of nota's vroegtijdig publiceerde? Herhaaldelijk. Omdat de kracht van het imperialisme schuilt in de „geheime" diplomatie, in het gekonkel en geknoei achter de schermen, omdat hun politiek niet steunt en niet steunen kan op de massa's van het volk. En omdat de Sowjet-Unie juist haar kracht put uit en zich baseert op de overgrote massa van de volkeren der wereld, die strijden voor vrede en brood, betrekt zij de volkeren in de discussies en roept hen op haar strijd te ondersteunen.

In de Sowjet-Unie en de landen die samen met de Sowjet-Unie voor de vrede vechten, is er niet één enkel mens aan te wijzen,

die belang zou hebben bij een oorlog. Integendeel. Vrede, dat is de grote gedachte van allen die deze landen bewonen. Tijd om op te bouwen wat drie jaar geleden werd verwoest. Tijd om te herstellen wat de oorlog aan kostbare goederen en mensenlevens heeft gekost.

De Sowjet-Unie, de socialistische staten, zij lossen hun moeilijkheden op door noest en ijverig werken. De kapitalisten lossen hun moeilijkheden op door oorlogen, chaos en ellende.

Als een rode draad loopt door de gehele geschiedenis van de buitenlandse politiek der Sowjet-Unie de strijd voor de onafhankelijkheid en gelijkberechtiging van alle volkeren, de strijd voor het organiseren van een duurzame vrede.

Het was de Sowjet-Unie, die voor de oorlog in Genève bij herhaling voorstellen deed om tot ontwapening te komen.

Het was de Sowjet-Unie, die de zijde koos van Abessinië, in de aanvalsoorlog die Mussolini tegen dit land ontketende.

Het was de Sowjet-Unie, als enige staat in de wereld, die de zijde koos van het republikeinse Spanje in haar heldhaftige strijd tegen de bandieten van Franco, die gesteund werd door zijn rotgenoten uit Italië en Duitsland. Het was de Sowjet-Unie, die dag in dag uit de leugenachtige „non interventie" van Blum c.s. ontmaskerde.

Het was de Sowjet-Unie, die toen alle staten van Europa Tsjechoslowakije in de steek hadden gelaten, verklaarde dat zij haar aanbiedingen van een militair bondgenootschap handhaafde.

Het was de Sowjet-Unie, die aan de zijde van het Tsjechische volk stond bij het verraad van München.

Steeds ondersteunde en ondersteunt de Sowjet-Unie met haar gehele rijke ervaring en haar kracht de naties die voor hun vrijheid en onafhankelijkheid vechten. Daarin is niets veranderd, dat heeft zij reeds 31 jaar lang gedaan zonder onderbreking.

Zij steunde de volkeren van Oost-Europa en Oost-Duitsland in hun strijd tegen de reactionaire, imperialistische krachten.

Zij steunt het Griekse volk in zijn strijd tegen de fascistische overheersers.

Zij steunt het Indonesische volk in zijn strijd tegen de koloniale overheersing, in zijn strijd voor onafhankelijkheid en gelijkberechtiging.

Zij steunt Palestina tegen de Engels-Amerikaanse overvallers.

Zij steunt het Chinese volk in zijn strijd tegen de door Amerika geholpen reactionaire kliek rondom Tsjang Kai Tsek. Zij neemt stelling tegen het terreur-regiem van Franco. Zij ontmaskert en bestrijdt elke oorlogsophitsing en oorlogsvoorbereiding in de wereld.

De Sowjet-Unie, en de met haar strijdende vredelievende massa's in de wereld, zijn een sta in de weg geworden voor het ten ondergang gedoemde kapitalisme.

Vandaar de teugelloze, woedende campagne tegen de Sowjet-Unie en de met haar bevriende massa. Vandaar de vervolging, de leugen en het bedrog.

„Met de Sowjet-Unie kan je niet onderhandelen, want ze houdt zich aan geen enkele afspraak," zeggen de kapitalisten.

Neen, precies andersom, met de Sowjet-Unie kunnen de imperialisten niet meer onderhandelen, omdat ze zich aan de gemaakte afspraken houdt en ook eist dat de anderen er zich aan houden. De overeenkomsten van Potsdam en Jalta waren de basis voor een samenwerking der grote drie, na de beëindiging van de oorlog. Engeland en Amerika wilden echter geen samenwerking met de S.U., voor hun plannen was het nodig, dat de sympathie voor de S.U. plaats ging maken voor vijandschap. Dus werd de S.U. beschuldigd van het niet nakomen der besluiten, ja, zelfs van het drijven naar oorlog.

De Sowjet-Unie gaf echter niet één keer, maar bij herhaling blijk van de wil tot samenwerking en oplossing der problemen. De Sowjet-Unie heeft verschillende malen concrete voorstellen gedaan voor de afschaffing van de atoombom, voor ontwapening, voor de regeling van het Duitse vraagstuk.

Stalin zei eens: *„Ondanks het verschil van economische systemen en ideologieën, is het naast elkaar bestaan van deze systemen en de vreedzame oplossing van de meningsverschillen tussen de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten van Amerika niet alleen mogelijk, maar in het belang van de wereldvrede absoluut noodzakelijk."*

Niet na Berlijn, maar maanden, ja jaren daarvoor zijn de imperialisten begonnen de gemaakte afspraken te doorkruisen. Zij (in het bijzonder Amerika) richtten militaire bases op over de gehele wereld. De door hen bezette gebieden (Japan, Korea, Duitsland) werden benut voor het inrichten van een aanvalsbasis tegen de Sowjet-Unie. De verslagen „vijand" wordt nu gebruikt om mee te helpen in de strijd tegen de arbeidersklasse en het socialisme.

In de onder hun leiding staande landen, die door het Marshallplan practisch vazalstaten zijn geworden, is hun politiek gericht op het zaaien van vijandschap tegen de Sowjet-Unie, het versterken van de reactionnaire, arbeidersvijandelijke krachten en voor het vormen van bloks tegen de Sowjet-Unie, die er zelfs — zoals thans in West-Europa — toe overgaan een gemeenschappelijk leger op te bouwen, waaraan Franco-Spanje zal gaan deelnemen, dat onder de leiding staat van Amerika en door Amerika van wapens wordt voorzien.

Wie doorkruist dus de gemaakte afspraken? Wie bereidt zich voor op oorlog? Wie maakt dag in dag uit oorlogspropaganda om de grote massa angst aan te jagen voor de Sowjet-Unie en de met haar strijdende krachten?

Wie verdeelde Duitsland definitief in twee delen? Wie trachtte

door middel van de geldzuivering de Sowjet-Unie de voet dwars te zetten bij de doorvoering van haar taak?

Wie blokkeert Berlijn? De Sowjet-Unie?, die aangeboden heeft geheel Berlijn van voedsel en brandstof te voorzien, of de Amerikanen die dit van de hand wezen en nu schreeuwen, dat Berlijn geblokkeerd wordt?

Men zou zo nog honderd vragen meer kunnen stellen. Maar het wordt steeds duidelijker, dat het gehele inbrekersgilde hoe langer hoe harder schreeuwt: „Houdt de dief".

Men kan slechts bewondering hebben voor de tact en het geduld, waarmede de Sowjet-Unie op alle provocaties tot nu toe gereageerd heeft.

Men heeft getracht de zitting van de U.N.O. een „hoogtepunt" te laten worden in de anti-Sowjet-campagne.

Maar ook nu weer overwon de machtige vredeswil van de Sowjet-Unie. In een drietal meesterlijke redevoeringen heeft Wysjinski de leider van de Sowjet-delegatie de ware oorlogsstokers met een reeks van feiten voor de gehele wereld ontmaskerd en aangetoond, dat Amerika, Engeland en Frankrijk niet bereid zijn tot samenwerking met de Sowjet-Unie in het belang der vrede.

De voorstellen, die de Sowjet-Unie deed, waren voor niemand mis te verstaan. En in zijn laatste rede heeft Wysjinski het nog eens duidelijk gezegd: *„De Sowjet-Unie wil samenwerken. Het is mogelijk om samenwerking tot stand te brengen tussen landen met verschillende ideologieën, indien slechts de wil voorhanden is voor wederzijds begrip. De Sowjet-Unie is bereid alle maatregelen te aanvaarden, die de vermindering van de bewapening moeten verzekeren. Wij zijn bereid alle inlichtingen over de stand van zaken in ons land te verschaffen. Laten wij dus nu de Sowjet-voorstellen inzake de atoombom en de vermindering van de bewapening met een derde aannemen en wanneer zij aangenomen zijn, dan kunnen we ze uitwerken."*

Deze zitting van de U.N.O. bevestigde nog eens duidelijk, dat de kracht van de Sowjet-Unie niet uitsluitend schuilt in haar leger en wapenen. Haar grote kracht schuilt in haar strijd voor vrede en brood, die zij tezamen met honderden millioenen vredelievenden voert.

Tegen dit machtige wapen is geen atoombom opgewassen. *„Vrede en brood"* is opnieuw de leuze geworden van de arbeidersmassa's in de gehele kapitalistische wereld.

Onder deze leuze zullen de werkers, de millioenen eenvoudige mensen, die de vrede en de vrijheid liefhebben, zich verzamelen en onder leiding van de Sowjet-Unie de strijd voeren tegen hen, die slechts door oorlog en oorlogspropaganda hun bestaan hier op aarde kunnen rekken.

J. SCHALKER

Tractors en Tanks

In verband met de oorlogs-hysterie van de laatste weken is in de pers enkele keren een zeer treffende uitspraak van Ilja Ehrenburg aangehaald.

Hij zeide in Wroclaw, op het vredescongres van de intellectuelen: „Men vreest onze tractoren meer dan onze tanks."

Inderdaad, een zeer treffende beeldspraak. Maar wat betekent zij? Om dat te begrijpen, zullen wij in dit artikel trachten, een kort overzicht te geven van de verbazingwekkende na-oorlogse ontwikkeling van het economische leven in de Sowjet-Unie. In tegenstelling tot voor de oorlog, is het thans de gewoonte der burgerlijke pers te zwijgen over de vijfjarenplannen van de Sowjet-Unie. Bij ons troost men zich met het „verbazingwekkende" herstel in eigen land, een bewering, die op niets anders dan de verbeelding berust, gezien het feit, dat onze productie nu, drie jaar na de bevrijding nog ca. 10% beneden het peil van 1938 ligt.

Het is onvermijdelijk, dat dit een artikel met veel cijfers wordt. Maar het zijn cijfers, die voor zichzelf spreken en die de fantasie aan het werk zetten. Zij, immers, inspireerden Ilja Ehrenburg.

Om de na-oorlogse ontwikkeling te begrijpen, is het allereerst noodzakelijk een blik in het jongste verleden te werpen.

Wat waren de materiële oorlogsverliezen van de Sowjet-Unie?

In de vier jaren van bezetting en strijd werden door de Duitsers de volgende vernielingen aangericht: Het Sowjetland verloor 31.850 fabrieken. Hierin zijn de verliezen aan mijnen e.d. verwerkt, maar niet het grote aantal kleinere ondernemingen. Er werden 1876 staats-landbouwbedrijven en 98.000 collectief-landbouwbedrijven vernietigd (elke eenheid bestaande uit dozijnen en meer gebouwen). Hierbij komen 2890 machine-stations. Er gingen 4100 spoorweg-stations verloren, 65.000 kilometer spoorrail, 13.000 spoorbruggen, 15 800 locomotieven, 428.000 spoorweg-wagons! De Duitsers stalen twee millioen kilometer telefoonlijnen, zij vernietigden 8500 rivier- en andere schepen. De helft der woonhuizen in de dorpen en één kwart van de woonhuizen in de steden, die door de Duitsers bezet werden, gingen verloren, al met al ca. vijf millioen.

De Duitsers doodden of stalen: 7 millioen paarden van de 11,6 millioen, 17 van de 31 millioen runderen, 20 van de 23,6 millioen varkens en 27 van 43 millioen schapen. Er verdwenen 137.000 tractoren, 49.000 combines en 35.000 dorsmachines, om niet te spreken over de nauwelijks te schatten aantallen kleinere landbouwmachines. De totale geldswaarde van alle verliezen bedroeg 357 milliard dollars of ca. 930 milliard gulden. Dit ontzaglijke bedrag vertegenwoordigt twee-derde van alle roerende en onroerende

goederen, die in de door de Duitsers bezette gebieden bij het begin van de oorlog aanwezig waren.

Hoewel overal daar, waar de Duitsers in de loop van de oorlog verdreven werden (dat was dus sinds 1942) onmiddellijk met de wederopbouw werd begonnen, kon de eigenlijke taak van het herstel pas na het einde van de strijd ter hand worden genomen.

De grootse ontwikkeling van de Sowjet-economie

Des te wonderbaarlijker is het doel, dat de Sowjetvolkeren zich hebben gesteld. Volgens het plan 1946-50 zal in 1950 het algemene productiepeil van voor de oorlog met 48% zijn overschreden. Dit betekent dat het peil van de industriële productie in 1913 (het laatste „normale" jaar van het tsaren-rijk) met het 18-voudige zal zijn overschreden. Voor 1942 (het einde van het derde vijf-jaren-plan, dat door de oorlog nimmer werd beëindigd) was destijds een ver-vijftienvoudiging van het peil van 1913 voorzien.

Voor de betekenis van deze cijfers verwijzen wij naar Amerika. Daar was in 1947 de omvang van de productie 2½ keer zo groot als in 1913!

Nog sprekender zijn wellicht de volgende gegevens: In 1946 was de productie al weer 20% hoger dan in 1945 en in 1947 werd het algemene peil van voor de oorlog weer bereikt. Beide jaren bij elkaar genomen werd het lopende plan precies vervuld. Maar het tempo van de ontwikkeling komt beter in de volgende cijfers tot uitdrukking. Het jaarplan voor 1946 werd slechts voor 96% vervuld (o.m. door de slechte oogst), 1947 werd het doel echter reeds met 3½ % overschreden.

In het laatste kwartaal van 1947 was de productie 30% hoger dan in de overeenkomstige periode van 1946 en in het eerste kwartaal van dit jaar 32% hoger, dan begin 1947. Interessant zijn ook de gegevens uit de zwaar geteisterde steden van Worosjilowgrad (Donetzgebied) en Stalingrad. In het gebied van de Donetz, het hart van de mijn-industrie, die bijzonder zwaar geleden heeft, steeg de productie in een jaar met 49% en in Stalingrad met 46,6%.

Volle ontplooiïng van wetenschap en techniek

In het verloop van dit vijfjarenplan zullen 5900 nieuwe fabrieken worden gebouwd, waarvan 3200 in de gebieden die door de Duitsers bezet waren. Terwijl het algemene peil van de productie over twee jaren 48% hoger zal zijn dan in 1940, zal de productie van machines verdubbeld zijn. In het verloop van dit plan zal het fantastische bedrag van 250 milliard roebel in industrie en landbouw worden belegd.

Bijzondere aandacht zal worden besteed aan de automatisering van de industriële processen. Er zullen fabrieken gebouwd worden, die voor een zeer groot gedeelte van een centrale „bestuurskabine" zullen worden bediend. Vol-automatische draaibanken, boormachi-

nes enz. worden in steeds groter aantal gebouwd. Het gevolg van deze algehele modernisering van het productieproces zal niet alleen een zeer belangrijke verhoging van de productiviteit van de individuële arbeider met zich meebrengen, maar ook de werkzaamheden in de fabrieken vergemakkelijken.

Tengevolge van deze reeds lang in werking zijnde ontwikkeling, groeit vanzelfsprekend ook de behoefte aan ingenieurs, scheikundigen, landbouw-ingenieurs enz. in steeds stijgende mate.

Vóór 1917 bedroeg het aantal universitair opgeleide specialisten al met al ongeveer 100.000. Op het ogenblik bedraagt de totale bevolking der universiteiten en inrichtingen van hoger onderwijs ca. 600.000. Dit aantal zal in 1950 gestegen zijn tot 674.000.

In totaal zullen in de jaren 1946-50 962.000 studenten in de universiteiten en technische hogescholen worden ingeschreven.

Het aantal universitair opgeleiden zal in 1950 niet minder dan 2½ millioen bedragen, dat is 65% meer dan in 1941. In de jaren 1946-50 zullen 1,3 millioen personen de inrichtingen voor middelbaar-technisch onderwijs hebben doorlopen.

Interessant zijn ook de cijfers voor de opleiding van leerkrachten. In 1950 alleen zullen 267.000 leraren en 294.000 onderwijzers afstuderen. Het valt op, dat het aantal afgestudeerde onderwijzers in dat jaar nauwelijks hoger is dan dat der universitair opgeleide leraren. Dit feit wordt verklaard door de indrukwekkende uitbreiding, die het middelbaar onderwijs thans ondergaat. Men streeft er naar, om in de steden het middelbaar onderwijs algemeen te maken, terwijl het aantal middelbare onderwijs-inrichtingen in de dorpen zeer belangrijk wordt uitgebreid.

Nieuw-gewonnen gebieden en proefstations voor de landbouw

In overeenstemming met de verbazingwekkende uitbreiding van de industrie is ook de ontwikkeling van de landbouw.

De bebouwde landbouw-oppervlakte bedroeg in 1913 ca. 105 millioen hectare. In 1940 was dit cijfer op 137 millioen gestegen. In 1950 zal de totale landbouw-oppervlakte echter 159 millioen hectare bedragen. Waarschijnlijk echter is, dat dit cijfer nog overtroffen zal worden, aangezien er alleen al in het lopende jaar 10 millioen hectare (ca. vier keer de totale landbouw-oppervlakte van Nederland) bijgekomen is. Deze enorme uitbreiding wordt in de eerste plaats bereikt door het weer in gebruik nemen van oud cultuurland en het openbreken van de nog maagdelijke gebieden, vooral in West-Siberië en de Aziatische republieken.

Vol bewondering echter moeten wij zijn bij het vernemen van de cijfers die de drooglegging van moerasgebieden en het bevloeien van droge gebieden betreffen, die vroeger als waardeloze woestijnen werden beschouwd. Er wordt thans gewerkt aan het drooglegging van moerasgebieden met een omvang van 615.000 hectare. 650.000 hectare woestijngebieden zullen aan het eind van

dit vijfjarenplan in vruchtbare landerijen zijn veranderd. Voor deze werkzaamheden zijn enorme technische installaties nodig. Er worden kanalen gegraven en stuwdammen gebouwd. Het belangrijkste project, dat reeds in gevorderde staat van voltooiïng is, betreft de stuwdam van Syr-Darja in Oesbeskistan, dat alleen met de beroemde Dnjeprostroi vergeleken kan worden. Een soortgelijk project is verder in uitvoering aan de rivier Amur-Darja in Centraal-Azië.

Hand in hand met deze uitbreiding van het landbouw-areaal gaat de verbetering van de landbouw-methodes en de voorziening van de landbouw met de nodige technische uitrusting. In 1950 zullen 112.000 tractoren worden afgeleverd, ca. 2½ keer meer dan in 1945. Grote aandacht wordt besteed aan de verbetering van veerassen en cultures. De belangrijke collectieve landbouwbedrijven beschikken reeds over eigen proefstations. Het aantal wetenschappelijke landbouw-inrichtingen, dat thans reeds vele honderden bedraagt, wordt voortdurend uitgebreid.

Uit het feit dat de distributie, nu bijna een jaar geleden werd afgeschaft, blijkt, dat de successen niet op zich hebben laten wachten. De hoeveelheden verbruiksgoederen zijn in het afgelopen jaar enorm toegenomen. Reeds werd bericht, dat de koopkracht in het eerste kwartaal 1948 met ca. 51% gestegen is tegenover 1947.

Hoewel ook thans nog de nadruk wordt gelegd op de ontwikkeling van de zware industrie, zijn toch de gegevens voor de ontwikkeling van de verbruiksgoederen-industrie indrukwekkend.

Welvaart geen toekomstdroom

Enkele voorbeelden mogen deze ontwikkeling toelichten. De productie van kunstzijde zal in 1950 de voor-oorlogse productie met het 4,6 voudige overtreffen, die van andere weefsels met het 9,6 voudige. Er zullen jaarlijks 580 millioen paar kousen en sokken gemaakt worden, 240 millioen paar leren schoenen en 88,6 millioen paar rubberschoenen. De visvangst wordt 50% hoger dan in 1940. Belangwekkend is het feit, dat grote aandacht wordt geschonken aan de productie van bevroren groenten en fruit. Er worden 92 suiker-raffinaderijen gebouwd, 41 zeer omvangrijke vleesfabrieken. Het aantal runderen zal met 39% stijgen, dat der schapen met 75%. Bovendien wordt varkensvlees in de Sowjet-Unie niet als luxe voor de arbeiders beschouwd. Het aantal varkens zal verdrievoudigd worden, tegenover 1945.

De vergrote welvaart, die door deze cijfers tot uitdrukking wordt gebracht, is (zoals wij hierboven hebben gezien) natuurlijk geen toekomstbeeld meer. Alles duidt er op, dat de doeleinden van het plan verre zullen worden overschreden. Hier enkele gegevens over de tegenwoordige stand van zaken: De omvang van de textiel — en van de andere lichte industrieën — was in 1947 22% hoger dan in 1946. En in het eerste halfjaar was deze productie weer

33% gestegen in vergelijking met dezelfde periode van 1947. Er werden 18% meer schoenen, 41% meer rubberschoenen, 38% meer kousen, 42% meer boter, 41% meer plantaardige oliën, 87% meer suiker en 40% meer zeep dan in 1947 geproduceerd. De productie van machines voor de vervaardiging van schoenen, textiel enz. is in een jaar tijds verdubbeld. Deze verhoging der productie van levensmiddelen en verbruiksgoederen is echter niet bestemd voor een kleine groep bevoorrechten. Terwijl in ons land met alle „Marshall-hulp" door de regering de leuze wordt uitgegeven: geen verhoging van de consumptie, verlaging van de koopkracht, geldt in de Sowjet-Unie het principe: hogere productie van verbruiksgoederen èn hogere koopkracht.

Men is daar de mening (die onze ministers v. d. Brink en Mansholt eigenaardig in de oren zal klinken) toegedaan, dat verhoging van de productie slechts zin heeft, indien de massa der bevolking ook in staat wordt gesteld, meer goederen en meer voedsel te kopen. De koopkracht steeg dan ook door gecombineerde loonsverhogingen en prijsverlagingen tot April j.l. met 50%!

Inhalen en voorbijstreven

In het kader van dit artikel kunnen wij ons niet bezig houden met de grote inspanning, die de Sowjetregering zich getroost in verband met de uitbreiding van de algemene sociale voorzieningen, zoals zorg voor de zieken en invalieden, de ouden van dagen, de besteding van vrije tijd en vacantie, de ontwikkeling van het culturele leven.

De droge cijfers echter zullen de lezer er van kunnen overtuigen, dat de Sowjet-Unie inderdaad een enorme werkplaats is.

De vraag is, wat hieruit voort zal komen. Stalin heeft in Februari 1946 een tipje van de sluier gelicht, die de toekomstplannen nog bedekt.

Hij zei toen: *„Wij moeten een situatie bereiken, waarin onze industrie in staat is jaarlijks 50 millioen ton gietijzer, 60 millioen ton staal, 500 millioen ton kolen en 60 millioen ton olie te produceren. Slechts in zulk een situatie mogen wij aannemen, dat ons land beschermd is tegen ongelukken van welke aard dan ook. Maar dit zal drie- of misschien nog meer vijfjaren-plannen vereisen."*

Aangenomen wordt, dat dit doel tegen 1960 zal zijn bereikt.

De Zweedse econoom Stellan Bohm, wijst er op, dat ook vóór het uitbreken van de tweede wereldoorlog een dergelijk „perspectief-plan" heeft bestaan, dat in 1952 zou zijn verwerkelijkt. De oorlog heeft de uitvoering van dit plan onmogelijk gemaakt. De bedoeling van dit plan was, om de productie per hoofd van de bevolking te brengen op het peil van Amerika. Dit zou toen betekend hebben, dat de totale productie ruim 30% hoger zou zijn dan in Amerika. Onder de huidige omstandigheden, gezien het

verschil in bevolking en bevolkingstoename, zou een dergelijk plan echter betekenen, dat de totale industriële en landbouw-productie van de Sowjet-Unie omstreeks het jaar 1960 ca. 45% hoger zou zijn dan in de Verenigde Staten.

Welke enorme vooruitgang dit zou betekenen, mag uit de volgende tabel blijken:

Productie per hoofd der bevolking in de Sowjetunie in 1937. (in de overige landen in 1939)

	Eenheid	S.U.	Ver. Staten	Engeland	Frankrijk
El. energie	kwh	215	1160	608	490
Ruw ijzer	kg.	86	292	183	189
Staal	„	105	397	279	188
Kolen	„	757	3429	5165	1065
Leren schoenen	paar	1	2,6	2,2	?
Katoen	m²	16	58	60	31
Suiker	kg.	14	12	8	21
Zeep	„	3	12	11	10

Deze cijfers, die aan het rapport van Molotow aan het 18e Congres van de K.P.S.U. (b) in 1939 zijn ontleend, laten de grote achterstand zien, die in 1937 nog in de Sowjet-Unie tegenover de landen van het Westen bestond. Hierbij moet er echter op gelet worden, dat de cijfers zeer verouderd zijn en dat zij voor wat de Sowjet-Unie betreft nu gemiddeld 50 tot 100% hoger zullen liggen. Maar dan nog bestaat er tegenover de Ver. Staten een enorme achterstand.

Wanneer men nu aanneemt, dat de Sowjet-Unie zich ten doel stelt, deze achterstand omstreeks 1960 ingehaald te hebben, dan betekent dit volgens de woorden van Stalin, dat dit land inderdaad onaantastbaar is.

Het betekent natuurlijk nog meer. In de eerste plaats betekent het, dat het welvaartspeil van de massa der arbeiders en boeren in de Sowjet-Unie ontzaglijk veel hoger zal zijn dan in Amerika. Men moet hierbij n.l. bedenken, dat de productie per hoofd der bevolking niets zegt omtrent het werkelijke gemiddelde verbruik van de massa. Wanneer men nu echter weet, dat in 1948 de winst van de paar honderd grote ondernemingen in Amerika ca. 32 milliard dollar bedraagt of ruim 15% van het nationale inkomen, dat de betrekkelijk kleine groep van aandeelhouders enz. volgens schatting ca. 35% van het nationale inkomen in Amerika opslorpt, dan begrijpt men, dat de massa der Amerikaanse bevolking in armoede leeft. Dit wordt onderstreept door het feit, dat het totale aantal werklozen in Amerika nu reeds weer op 7 millioen geschat moet worden (waarbij het aantal gedeeltelijk werklozen omgerekend is tot volledig werklozen).

Indien in de Sowjet-Unie daarentegen het Amerikaanse productiepeil per hoofd der bevolking bereikt zou worden, zou dit een

welvaart voor de millioenenmassa der arbeiders betekenen, waarvan wij ons heden nog geen voorstelling kunnen maken.

Het bereiken van dit doel zou in de tweede plaats betekenen, dat alle lastercampagne omtrent de Sowjet-Unie nutteloos zouden zijn, de indruk op de bevolking van West-Europa van een dergelijke welvaartsontwikkeling zal consekwenties moeten hebben.

In de derde plaats zal de Sowjet-Unie een concurrent zijn waartegen de Amerikanen niet zijn opgewassen. De Sowjet-Unie zal West-Europa de modernste producten kunnen leveren, zij zal een onbeperkte afzetmarkt voor onze eigen producten zijn.

De socialistische economie, grootste bijdrage tot de vrede

Men begrijpt nu misschien beter, waarom de Amerikaanse reactie zulk een haast heeft in haar oorlogsvoorbereiding en haar haatcampagne. Men begrijpt de volle betekenis van Ilja Ehrenburg's uitspraak.

Maar men begrijpt niet alleen, dat de tijd mèt de Sowjet-Unie en tègen de Westerse reactie is. Men begrijpt ook de diepste bron van het vredesverlangen der Sowjet-Unie. De volkeren der Sowjet-Unie zien in het nabije verschiet de verwezenlijking van het communisme. Reeds wordt in dat land ernstig gesproken over het naderen van de dag, dat brood verkrijgbaar zal zijn, zoals thans voor een gewoon sterveling de frisse lucht „verkrijgbaar" is. Men ziet de tijd naderen, dat een ieder „werken zal naar zijn vermogen en ontvangen naar zijn behoefte" (Marx), de tijd van materiële overvloed, die de mens in staat stelt zijn geestelijke gaven volledig te ontplooien, de tijd van een ongekende opbloei van wetenschap en cultuur.

Maar om dit grote doel te bereiken hebben de volkeren der Sowjet-Unie vrede nodig. Zij weten nu uit eigen ervaring, hoe zeer deze nieuwe ontwikkeling door de verwoestingen van de oorlog geremd is. Des te groter is hun vredesverlangen geworden, des te groter is de dorst geworden naar de oogst van hetgeen zij in ruim dertig jaren socialistische opbloei hebben gezaaid.

Wij hebben gezien, dat zij reeds thans in hoge mate genieten van die oogst. Maar zij willen beveiligd zijn tegen nieuwe terugslagen. En daarom heeft Stalin hun in 1946 het nieuwe perspectief laten zien.

De verwerkelijking van dit grote perspectief zou, indien men de woorden van Stalin goed begrijpt, tegelijkertijd echter de grootste bijdrage voor een duurzame vrede zijn, die een enkele natie ooit heeft geleverd.

Wij vragen ons af, welke oprechte burger in West-Europa in deze vreedzame worsteling niet aan de zijde van de Sowjetvolkeren wenst te staan!

F. BARUCH

De oorlogsbegroting van de Amerikaanse partijen

De Amerikaanse reactie voert niet slechts een ideologische campagne ter voorbereiding van een oorlog tegen de S.U. en de volksdemocratieën, die een hinderpaal zijn voor het streven van de Amerikaanse imperialisten de wereld te beheersen, doch zij tracht hiertoe ook de materiële voorwaarden te scheppen. In Amerika zelf wordt voor dit doel 79% van de begroting aangewend voor bewapening. Dit geeft wel belangrijke voordelen in de vorm van hoge dividenden voor de aandeelhouders van de chemische-, de staal- en de vliegtuigindustrie, doch dit is de Amerikaanse machthebbers nog niet voldoende. Zij eisen voor hun agressieve doeleinden de volledige inschakeling van die landen, die zich politiek en economisch aan hen hebben onderworpen.

Het trio Drees—van Schaik—Stikker is hiertoe ten volle bereid. De subsidies op de levensmiddelen worden afgeschaft, de loonstop zal (wanneer de heren tenminste hun poging kunnen doorvoeren) gehandhaafd blijven. Woningbouw wordt afhankelijk gesteld van de beleggers op de kapitaalmarkt. Van uitvoering van grote openbare werken is geen sprake. Integendeel, in de Memorie van Toelichting op de begroting van Verkeer en Waterstaat wordt gezegd: Aan het onderhoud van wegen en kanalen zal slechts het hoogst nodige worden gedaan. Verschillende projecten, zoals Amsterdam-Rijnkanaal, het Twente-kanaal en de Fries-Groningse, zullen geheel of gedeeltelijk worden stopgezet.

Wanneer de democratisch-socialistische minister van Sociale Zaken, Joekes, zegt: „*Helaas moest ook bij de raming dezer cijfers* (aantal t.b.c.-patiënten — J. H.) *de nodige aandacht worden geschonken aan de zorglijke toestand van 's lands financiën*", betekent dat: terwijl het aantal t.b.c.-patiënten hand over hand toeneemt, is deze regering niet bereid om voor de bestrijding 's lands financiën beschikbaar te stellen. Doch voor Oorlog en Marine wordt (de credieten aan de ondernemers in Indonesië niet meegerekend), dus voor directe oorlogsdoeleinden, een bedrag van *f* 837.992.928 uitgetrokken; wanneer men hierbij echter de credieten voor ondernemers in Indonesië en het bedrag dat voor militaire doeleinden ten laste van de „Indische regering" geboekt staat, optelt, dan wordt voor oorlogsdoeleinden 2 milliard uitgetrokken. Ziehier de begroting in Amerikaanse stijl. Volksgezondheid, goede woningen, betere wegen en kanalen — niets mee te maken: bewapening, dat is het, wat de Amerikanen primair achten, al het andere is bijzaak.

Het leger in Nederland zal uitgebreid worden. „Mede om de orde en rust in het binnenland te bewaren," zegt de minister van Oorlog in zijn Memorie van Toelichting. Vliegvelden zullen aan-

gelegd en uitgebreid worden, waardoor dus ons land, als het ware, één grote vliegbasis zal worden voor de Amerikaanse superforten. Het peil van de strijdkrachten in Indonesië zal gehandhaafd blijven op de sterkte van 1948. De Marine zal belangrijk versterkt worden, „omdat zij vooral in Indonesië een belangrijke taak heeft".

In voorgaande jaren werd steeds de begroting voor Oorlog en Marine verdedigd, op grondslag van het feit, dat Nederland lid was van de U.N.O. en als zodanig verplichtingen had. Ook dit masker heeft de regering-Drees nu laten vallen. Thans spreekt men openlijker taal en zegt: *„Het leger moet uitgebreid, de vloot en de luchtmacht versterkt worden, als gevolg van de verplichtingen, die Nederland op zich heeft genomen binnen het kader van het verdrag van Brussel."* Terwijl bij Marine gezegd wordt: *„Het is de taak van de Nederlandse vloot te zorgen, dat in Indonesië geen strategisch vacuum ontstaat en Nederland in staat is de steunpunten te behouden, totdat de bondgenootschappelijke strijdkrachten aanwezig bijn."*

Het is duidelijk dat dit maatregelen zijn, ter directe ondersteuning van de Amerikaanse agressiepolitiek. Sterke landstrijdkrachten en marine om de Amerikaanse belangen in Indonesië te beschermen.

In Nederland bescherming van het gezagsapparaat, om het steeds toenemend verzet van de Nederlandse arbeidersklasse tegen deze oorlogspolitiek de kop in te drukken.

Dat dit verzet in de komende tijd hand over hand zal toenemen, toont ons de ontwikkeling in Frankrijk, waar de Franse arbeidersklasse, door haar strijd tegen de verslechteringen, die het Franse volk bedreigen, tegelijkertijd een belangrijke bijdrage levert voor het behoud van de vrede.

Evenals de Franse arbeiders heeft de Nederlandse arbeidersklasse slechts één verlangen: Vrede en Brood. De regering Drees, als instrument van de Amerikaanse reactie, wil het Nederlandse volk dit ontnemen. Zij gaat deze weg bewust, in samenwerking met de reactie van geheel de wereld, in de hoop, de aloude wens van de kapitalisten van de gehele wereld, n.l. de S.U. te vernietigen, te kunnen verwezenlijken. Zij bewijst hiermede niets geleerd en niets vergeten te hebben. Het experiment, dat Hitler en Mussolini hun kraag heeft gekost, is bij voorbaat tot mislukking gedoemd. De arbeidersklasse van de gehele wereld, met aan het hoofd de S.U., is niet te verslaan. Iedere poging hiertoe van de internationale reactie zal afstuiten op de vredeswil van de arbeidersklasse, ook hier in Nederland.

Ieder stuk strijd voor betere woningen en een verhoogd levenspeil voor het werkende volk, is een bijdrage in de strijd voor de vrede. Het Nederlandse volk heeft geen kanonnen, maar woningen nodig. Geen Amerikaanse superforten, doch tractoren.

J. HAKEN.

Tsjechoslowakije als vredesfactor

De Nederlandse arbeidersdelegatie heeft tijdens haar verblijf in Tsjechoslowakije, behalve met leiders van de vakbonden, ook contact gehad met die van het politieke leven. De vraagstukken van de vrede en de opbouw waren niet alleen het onderwerp van het gesprek, dat gevoerd werd met de werkers in tal van bedrijven, diezelfde onderwerpen werden uitvoerig behandeld met politici en economen van het eerste plan.

In al deze gesprekken kwam een dominerende vredeswil tot uitdrukking. Over het algemeen bleken er geen haatgevoelens te bestaan, tegen welk ander volk dan ook, zelfs niet tegen de Duitsers, die het Tsjechoslowaakse volk in een nabij verleden toch wel het een en ander aangedaan hebben.

Wij leven snel en de mensheid is ongelooflijk kort van memorie. Maar wéét men hier in Nederland wel op welke wijze de Hitler-Duitsers in Tsjechoslowakije huisgehouden hebben en welke rol daarbij door de Sudeten-Duitsers in dat land gespeeld is?

Mogen wij er verder aan herinneren:

Dat een groot deel van de bedrijfsinstallaties van Tsjechoslowakije vóór de nederlaag naar Duitsland overgebracht zijn en dat de Amerikanen ze niet teruggeven, dus dat ze voor de opbouw van de Duitse industrie gebruikt worden.

Dat de Duitsers in Tsjechoslowakije duizenden, duidelijk herkenbare auto's gestolen hebben, die niet teruggegeven worden.

Dat hetzelfde geldt voor de 40.000 wagons, die naar Duitsland overgebracht zijn.

Dat, om slechts van enkele bedrijven te spreken, vlak voor het eind van de oorlog door de Amerikanen een groot gedeelte van de Bata-fabrieken en Skoda-werken vernietigd is. De Tsjechen en Slowaken weten zeer aannemelijk te maken, dat het er de Amerikanen bij deze bombardementen slechts om te doen was twee lastige concurrenten uit te schakelen.

Op grond van deze feiten zou het minstens genomen verklaarbaar zijn, indien de Tsjechoslowaakse regering, na de ervaring dat langs normale weg de teruggave en het herstel van goederen niet verkregen werd, laten wij zeggen: ietwat agressiever optrad tegen de landen, die daarvoor een sta in de weg zijn.

Van een zodanige agressiviteit, op haatgevoelens gebaseerd of daarmee gepaard gaande, is niets te merken.

Dit komt duidelijk tot uitdrukking in de wijze waarop men in Tsjechoslowakije over de vrede spreekt. Men drukt zich niet negatief uit, in de zin van: laat ons de oorlog voorkomen, doch men spreekt positief over de opbouw van de vrede.

In de Tsjechoslowaakse plan-economie neemt de export een belangrijke plaats in. 20% van de totale productie is reeds daarvoor

bestemd. Hiervan gaat 45% naar staten, die eveneens een plan-economie hebben, en 55% naar de overige.

Het is duidelijk, dat ook uit dien hoofde de Tsjechoslowaakse regering een vredelievende politiek voert.

De instelling van de Tsjechoslowaakse regering ten opzichte van de vrede en de opbouw komt het beste tot uitdrukking in de wijze, waarop dit volk dat van Polen tegemoet treedt.

Ook Polen behoorde eens tot de aanvallers der Tsjechen. Lang heeft de daardoor ontstane verwijdering geduurd. Eerst door het optreden van de nieuwe democratieën in beide landen is daarin een wijziging ten goede gekomen.

Ter zake van de plan-economie hebben de Tsjechoslowaken en de Polen een gemeenschappelijke commissie en men is reeds zover, dat men samen krachtcentrales exploiteert.

Kenmerkend is ook het gesprek, dat leiders van het Tsjechoslowaakse planbureau met de vertegenwoordigers van het Amerikaanse Departement van Buitenlandse Zaken voerden, waarin door de laatstgenoemden gevraagd werd waarom de Tsjechen niet de leiding van Centraal Europa op zich namen. Het antwoord luidde kort en bondig, dat dit hetzelfde zou zijn als wat Hitler-Duitsland deed. Tsjechoslowakije was wel bereid andere landen te helpen bij de ontwikkeling van de industrialisatie, maar wenste dat te doen bij wijze van dienst zonder meer.

Ook met het oog op de socialistische opbouw heeft Tsjechoslowakije belang bij de vrede. Opbouw in deze zin ondervindt slechts belemmeringen wanneer een groot deel van de kracht van het volk moet worden aangewend voor oorlogsvoorbereiding. Vandaar dat landen, die zich in het stadium van de socialistische opbouw bevinden, zich inspannen om de afweer, die nu eenmaal noodzakelijk is zolang het imperialisme voortbestaat, tot het uiterste te beperken.

Tsjechoslowakije heeft bovendien een groot gebrek aan arbeidskrachten; het heeft dus geen overschot van levende productiekrachten, die in een kapitalistisch land altijd een gevaar voor de binnenlandse vrede betekenen. Terwijl de imperialistische machten, met Amerika aan het hoofd, krachtens hun instelling gedoemd zijn deze overtollige levende productiekrachten in te zetten voor de verovering en instandhouding van afzetgebieden, kent een land als Tsjechoslowakije, dat zich reeds op de weg naar het socialisme bevindt, geen ander verlangen dan de opbouw bevorderen door zoveel mogelijk arbeidskrachten vrij te maken.

Voor iedereen die zien, horen en begrijpen wil is het duidelijk, dat het Tsjechoslowaakse volk een vredesfactor van betekenis is, een van de steunpilaren van het nieuwe leven, dat in het Oosten van Europa in opkomst is.

J. STEVENS.

(Lid van de Ned. arbeidersdelegatie, naar Tsjechoslowakije).

Het werk onder de intellectuelen - een van de eerste taken der Communistische Partijen

Bij de voorbereiding van agressieve oorlogen is de kruistocht tegen de vooruitstrevende cultuur en vervolging en laster tegen democratisch-gezinde wetenschappelijke onderzoekers, schrijvers en kunstenaars in het algemeen één van de voornaamste wapens. De geschiedenis van de laatste tijd leert ons, dat het verbranden van boeken op de pleinen van Europese steden, de concentratiekampen en de vervolgingen tegen de democratische intelligentsia lang vóór de Hitler-agressie op de omringende volken voorkwamen.

In onze tijd is de mensheid, die zich nog niet hersteld heeft van de enorme verwoestingen van de tweede wereldoorlog, getuige van een nieuwe golf van obscurantisme en van terreur tegen de vrijheid van gedachte, gevoerd door de laatste pretendenten naar de wereldheerschappij — de Amerikaanse imperialisten.

De machthebbers van de Verenigde Staten hebben, in het voetspoor van Hitler en met gebruik van dezelfde middelen — het organiseren van pogroms en geweld, het „zuiveren" van leraren op de scholen en universiteiten, arrestaties, politie-spionnage, bijzondere rechtspleging, enz. — het fascisme in het culturele leven van het land binnengeloodst en zij zijn in de loop van de laatste drie jaren nog verder gegaan dan de Duitse fascisten.

Gehele takken van de natuurwetenschappen, de techniek en de kunst zijn tot stilstand en vernietiging gedoemd. De internationale reactie, met de Amerikaanse imperialisten aan het hoofd, steekt zijn geld in de ontwikkeling en de vervaardiging van wapens voor massale vernietiging en in het recruteren van hulptroepen onder de bourgeois-filosofen, schrijvers en dichters.

Met behulp van deze gewetenloze lieden — de verschillende Sartres, Millers, Deweys en Elliots — worden het mysticisme en de gevoelens van mensenhaat gekweekt, die nodig zijn om het groeiende vertrouwen in hun kracht in de geest van het volk te doden, om het werkende volk tot automaten te degraderen, en om zijn streven naar eenheid, vrijheid en onafhankelijkheid te neutraliseren. Door steeds meer mensen onder de intelligentsia in vele landen wordt verzet geboden tegen deze dreigende vernietiging van de nationale cultuur, zoals duidelijk bleek uit de redevoeringen, die gehouden werden op het Internationale Congres van de Cultuur voor de Verdediging van de Vrede in Wroclaw.

Het Congres van Wroclaw, waaraan vooraanstaande intellectuelen uit 45 landen deelnamen, bewees, dat de intellectuelen na de tweede wereldoorlog belangrijk vooruitgegaan zijn.

Natuurlijk werden door intellectuelen ook vóór de oorlog redevoeringen voor de verdediging van de vrede gehouden. Maar de

ervaringen van de laatste tijd hebben bewezen, dat de pogingen van de intellectuelen op zichzelf niet voldoende zijn om de overwinning op de reactie te behalen, dat succes in de strijd voor de vrede tegen de aanstichters van de oorlog alléén mogelijk is wanneer deze pogingen verbonden worden aan de strijd van het volk in zijn geheel, van het gehele democratische, anti-imperialistische kamp. Deze ervaring is een schitterende bevestiging van de woorden van kameraad Stalin, dat de intelligentsia alleen sterk is, wanneer zij zich met de arbeidersklasse verenigt. Wanneer zij tegen de arbeidersklasse ingaat, wordt zij tot niets herleid.

De tweede wereldoorlog heeft ook getoond, dat de fascistische aanvaller zijn toevlucht nam tot grootscheepse uitroeiing van intellectuelen, samen met de vernietiging van de nationale onafhankelijkheid en de cultuurschatten van de onderdrukte gebieden (Polen, Frankrijk, Tsjechoslowakije, enz.).

De lessen uit deze jaren en de krachtige en moedige strijd tegen de fascistische aanvaller, die de vooruitstrevende intellectuelen samen met het werkende volk van hun land gevoerd hebben, heeft de vooruitstrevende mensen van de wetenschap en de cultuur naar het democratische, anti-imperialistische kamp gevoerd. Vandaag is de vooruitstrevende intelligentsia een belangrijke kracht geworden onder de millioenen strijders voor vrede, vooruitgang en democratie, hetgeen ondubbelzinnig bewezen werd op het Congres van Wroclaw.

De aanwezigheid in het democratische kamp van zulke vooraanstaande cultuurdragers als Einstein en Fast, Irene Joliot Curie, Prenant en Aragon, Haldane, Amado en Nexö en vele anderen van wereldnaam betekent, dat dit kamp steeds meer een bolwerk van alle krachten van de vrijheid en de vooruitgang wordt.

Het Internationale Congres van de Cultuur in Wroclaw ontplooide het vaandel van de strijd tegen de aanstichters van de oorlog. Het toonde duidelijk het streven aan van de intellectuelen om zich te verenigen in de strijd voor de vrede. Het riep de werkers in de vrije beroepen in alle landen op, om congressen en comité's voor de verdediging van de vrede te organiseren en het stelde een Internationaal Contact Comité in, met een secretariaat in Parijs.

Ongetwijfeld zal dit prachtige initiatief van de cultuurdragers veel weerklank en steun vinden onder alle voorvechters van de vrede en de vooruitgang. De uitvoering van de besluiten van Wroclaw zal een grotere versteviging van het democratische kamp betekenen en zij zal de vooruitstrevende intellectuelen vaster verbinden met het volk. Zij zal nieuwe slagen toebrengen aan de plannen van de Amerikaanse imperialisten en het wapengekletter van hun bondgenoten in Europa.

De congresbesluiten plaatsen de Communistische Partijen en vooral de communistische intellectuelen tegenover de belangrijke en eervolle taak, om in de voorste rijen te staan bij het organiseren van de intellectuelen in hun landen voor de verdediging van de vrede en de cultuur. De Communistische Partijen van Frankrijk, Tsjechoslowakije, Italië, Polen en een aantal andere landen hebben in de loop van de oorlog en daarna belangrijke successen behaald in de leiding van het werk onder de intelligentsia. Dit wordt bewezen door het feit, dat in deze landen de beste mensen van de wetenschap, de kunst en de literatuur deel uitmaken van de Communistische Partij, dat zij aan het hoofd staan van de beweging van de vooruitstrevende intelligentsia en dat zij door hun scheppingen en onvermoeibaar pogen steeds meer intellectuelen winnen voor de zaak van het Communisme.

Dit betekent, dat nog meer aandacht besteed moet worden aan het werk onder de intellectuelen, om hen op te voeden in de geest van de enig-wetenschappelijke en verst vooruitgeschreden ideeën van het marxisme-leninisme.

Natuurlijk zullen intellectuelen, die tot de Communistische Partij toetreden of ermee sympathiseren, zekere gebreken en vooroordelen van de burgerlijke ideologie met zich meebrengen. Zij moeten op elke wijze geholpen worden om de restanten van de burgerlijke ideologie te overwinnen en om vastbesloten de weg van het wetenschappelijk socialisme te betreden. Het werk onder de intellectuelen vereist bijzondere kwaliteiten, een toenadering met begrip en discretie. Dit betekent echter niet, dat de Communistische Partij mensen zou moeten toelaten, die met hun woorden de communistische wereldbeschouwing aanvaarden, maar die in de practijk gevangen blijven in de burgerlijke ideologie en in hun scheppend werk aanspraak maken op „onafhankelijkheid" en „onpartijdigheid".

A. A. Zjdanow, om wiens ontijdige dood het Sowjet-volk kortgeleden gerouwd heeft, en andere vooruitstrevende mensen in de gehele wereld zijn voorgegaan in het kundig leidinggeven en het opvoedende werk onder de intelligentsia.

Met bolsjewistisch élan heeft Zjdanow de in ontbinding verkerende morele grondslagen van de burgerlijke cultuur blootgelegd. Hij leverde een vernietigende critiek op de theorie van de „zuivere kunst", waarmee de bourgeoisie tracht „de aandacht van de vooruitstrevende elementen in de maatschappij af te leiden van de brandende vraagstukken in de politieke en sociale strijd en deze te concentreren op minderwaardige literatuur en kunst zonder ideeëninhoud...." Zjdanow riep de dragers van de cultuur op, om niet achter de gebeurtenissen aan te komen, om strijdbare voorvechters van het Communisme te worden, om „in de voorste rijen van het volk op te trekken en aan het volk de weg van de ontwikkeling uit te duiden."

(Uit: *For a Lasting Peaca, for a People's Democracy)*

Humanisme, utopie en werkelijkheid

Erasmus, de grondlegger van het Nederlands humanisme

Voor velen zal de naam Erasmus slechts herinneringen aan standbeelden en straatnamen oproepen. Eens echter was Erasmus de bekendste naam onder het ontwikkelde deel van de Europese bevolking. Dat was in de dagen, dat de onbeperkte macht van de Middeleeeuwse maatschappij ten einde ging. De dwang en heerschappij van de katholieke kerk op geestelijk gebied werden aangetast door het streven naar vrijheid, het verlangen naar aardse schoonheid en de drang tot ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid. Dit was de ideële vorm, waarin de mensen van die tijd zich bewust werden van de omwenteling, die zich op maatschappelijk gebied voltrok.

De geweldige uitbreiding en het herstel van de handel waren de stuwende krachten in deze maatschappelijke revolutie. En het was vooral Italië, dat in de 13e en 14e eeuw door deze ontwikkeling tot bloei kwam. Het verlangen om bevrijd te zijn van geloofsdwang kwam hier het eerst op. De Middeleeuwse gerichtheid op een hiernamaals maakte plaats voor het streven naar een geluk, dat reeds hier op aarde bereikbaar zou zijn. Het scheen de ontwikkelden van die dagen toe, dat er een nieuw tijdperk aangebroken was en dat alle wensen reeds op aarde in vervulling konden gaan.

In de 15e eeuw drongen deze ideeën ook ten noorden van de Alpen door, samen met de nieuwe economische ontwikkeling, als gevolg van de verplaatsing der handelswegen na de ontdekking van Amerika. Het was onze landgenoot Erasmus, die omstreeks 1500 dit ideaal van nieuwe menselijkheid en verdraagzaamheid uitdroeg in N.W.-Europa. Deze ideeën werden niet rechtstreeks gepredikt, maar door het propageren van de oude, in Griekse en Latijnse taal geschreven boeken.

De Humanisten, zoals men de aanhangers van deze nieuwe stroming noemde, vonden hun ideaal belichaamd in de wereldburger van het oude Romeinse rijk, dat vele volkeren en stammen omvatte. Het was Erasmus' levensdoel, om de oude Griekse en Latijnse teksten uit te geven en te verspreiden, om langs deze weg de mensen te leren denken en op te voeden.

Deze schone droom zou niet lang duren. Reeds de ontwikkeling van het leven van Erasmus zelf laat ons op aanschouwelijke wijze de grenzen van het burgerlijk humanisme zien. Zijn vasthouden aan het humanistische ideaal bracht hem in onoplosbare moeilijkheden en tegenstrijdigheden.

Het ging het opkomende handelskapitalisme namelijk niet als

een paddenstoel, die na een herfstregen in één keer uit de grond schiet. Neen, de nieuwe maatschappij moest zich door een hele reeks langdurige en gewelddadige revoluties en oorlogen een weg banen. De oude heersende klasse van ridders en geestelijkheid gaf (zoals trouwens geen enkele heersende klasse) haar macht niet zonder strijd prijs. Het was in deze strijd noodzakelijk partij te kiezen.

Erasmus echter wilde in de strijd tussen de Paus en Luther neutraal blijven en vasthouden aan de humanistische verdraagzaamheid. Als gevolg van deze houding werd hij door de geschiedenis opzij geschoven. Nooit is er immers een derde weg geweest in de geschiedenis, toen niet en in deze tijd ook niet. Erasmus wilde de klassentegenstellingen overbruggen en werd daardoor uiteindelijk gedwongen stelling te nemen tegen de Hervorming, tegen de vooruitstrevende kracht van die tijd. En door datgene, wat hij aan de dappere revolutionnair Ulrich von Hutten misdreef, verloochende hij zijn eigen ideaal van menselijkheid.

Het Humanisme *in deze gedaante* kon slechts een korte droom zijn, zolang de maatschappelijke tegenstelling tussen adel en geestelijkheid nog verborgen bleef. Toen ze echter openlijk aan de dag trad en zich in revoluties en oorlogen uitte, hadden de vooruitstrevende krachten behoefte aan een andere wereldbeschouwing als het humanisme. Maatschappelijke tegenstellingen kan men niet door verzoening overbruggen. Ze moeten door bewust partijkiezen voor de vooruitgang overwonnen worden. Het ideaal van een eensgezinde en verdraagzame mensheid vervloog door de ontwikkeling en ontplooiing der klassentegenstellingen.

Het burgerlijke humanisme en haar innerlijke tegenstrijdigheden

Betekent dit nu, dat het humanisme door de geschiedenis veroordeeld is en dat het voor ons geen waarde meer heeft? Zeker niet. Erasmus heeft niet gefaald, omdat zijn idealen onjuist waren, maar omdat de tijd nog niet rijp was voor de vervulling van zijn idealen. Hem ontbraken nog de theoretische middelen om de maatschappij te begrijpen. En de tekorten van zijn denken komen op rekening van de onvoldragenheid der maatschappelijke omstandigheden. Het blijft echter zijn grote verdienste het vraagstuk van de mens voor het eerst weer gesteld te hebben. Het is aan ons, om de waardevolle elementen van het burgerlijk humanisme verder te ontwikkelen en zijn zwakheden te overwinnen.

Wat omvat het humanistisch ideaal eigenlijk en wat zijn zijn tekortkomingen? Beide kanten zullen we achtereenvolgens bekijken.

Het humanisme ontledend, kan men de volgende kenmerken vaststellen:

1. Het stelt de mens in het middelpunt, d.w.z de mens is voor de mens het hoogste. De mens is niet een speelbal der goddelijke machten, maar bepaalt zijn eigen lot. Hiermee stelt het humanisme zich dus tegenover de gods-

dienst, die immers god in het middelpunt plaatst. De humanistische mens is zelfbewust, overtuigd van de macht en de mogelijkheden van de mens. De godsdienstige mens van de Middeleeuwen daarentegen is nederig en ootmoedig.

2. Daardoor valt het volle licht op het aardse leven en het aards geluk. Het streven van de humanisten naar levensgeluk en schoonheid staat dus tegenover de godsdienstige opvatting, dat het aardse leven slechts een proeftijd en een voorbereiding is voor het leven na de dood. De humanist stelt het „Carpe Diem" („pluk de dag") tegenover het „Memento mori" („gedenk te sterven") van de Middeleeuwen.
3. Het humanisme is optimistisch, het gelooft in de ontwikkelingsmogelijkheden van de mens. Het heeft het volste vertrouwen in de toekomst.
4. Voor alles is het humanisme redelijk (rationalistisch). Het strijdt tegen vooroordelen, tradities, dogma's en autoriteitsgeloof. Het vertrouwt op de macht van het verstand. Dit betekent daarom nog niet, dat het humanisme geen oog zou hebben voor de macht der driften en hartstochten in het leven en het gebruik, dat de reactie hiervan weet te maken. Het is echter zijn overtuiging, dat de rede uiteindelijk zal zegevieren. De honger naar kennis en het verlangen de wetenschap te dienen zijn kenmerkend voor het humanisme.
5. Samenvattend zouden we kunnen zeggen: het humanistisch ideaal is de mens tot een persoonlijkheid te ontwikkelen, tot een wezen, dat in harmonie leeft met zijn omgeving.

Dit zouden we de positieve kanten van het burgerlijk humanisme kunnen noemen. Wat zijn nu haar negatieve kanten?

1. We noemden het geloven in de macht van het verstand een positieve zijde van het burgerlijk humanisme. Dit is slechts ten dele waar, want het is tegelijkertijd zijn zwakke zijde. Wanneer de mensen maar verstandig wilden worden, dan zou de zaak in orde zijn en een ideale samenleving tot stand komen, zo redeneerde de humanist. Het ontstaan van een menswaardige samenleving is echter niet alleen een kwestie van redelijk inzicht, het hangt onverbrekelijk samen met de maatschappelijke structuur en haar ontwikkeling. De humanisten menen, dat hun idealen op het ogenblik, dat de mensen tot inzicht zullen komen, d.wz. op een willekeurig tijdstip, in vervulling zullen gaan. Alles wordt dus verwacht van het redelijk inzicht. In feite echter zal het humanisme werkelijkheid worden als gevolg van een langdurige maatschappelijke strijd, die in laatste instantie een strijd om de macht is tussen de krachten van de vernieuwing en het behoud.

Het is in deze kapitalistische maatschappij een fraze en bedrog, om van een vrije persoonlijkheid te spreken, terwijl de overgrote meerderheid der mensen geknecht en uitgebuit wordt, wanneer men niet tegelijkertijd een onverbiddelijke en consekwente strijd tegen die uitbuiting voert.

2. Hoe stelt de humanist zich de maatschappij voor? In hoofdzaak ziet hij zijn ideaal los van de maatschappelijke strijd. Hij spreekt over „de" mens, d.w.z. de mens in zijn algemeenheid, niet gebonden aan een bepaalde maatschappij of historisch tijdvak. Hierdoor moest het burgerlijk humanisme noodzakelijk vervallen in nietszeggende frazes. Frazes, die steeds holler klinken, naarmate de maatschappelijke tegenstellingen schrijnender worden en steeds duidelijker de vervreemding tussen humanisme en menselijke practijk laten zien. *„De"* mens echter bestaat niet. We kennen alleen concrete mensen, d.w.z. mensen, die niet slechts praten, maar die in een bepaalde maatschappijvorm leven en uitgebuit worden. Het gaat niet om een mensbeeld, dat we in onze gedachten construeren, maar om de levende mens in deze kapitalistische maatschappij, d.w.z. de mens, behorend tot een bepaalde klasse.

3. De burgerlijke humanisten zijn passief. Ze praten, maar ze doen niets. Ze onthouden zich van bewuste deelname aan de maatschappelijke strijd. Ze prediken zelfs verzoening en ondersteunen op deze wijze de reactie. Niet bewust partijkiezen in de klassenstrijd betekent in het kamp van de reactie terechtkomen. Wat betekent verzoening van de tegenstellingen? Dit houdt in de bestaande toestanden te doen voortduren. Toestanden, die door het feit, dat de overgrote meerderheid der mensen tot een uitgebuite en onderdrukte klasse behoort, in alles de ontkenning vormt van het humanisme. Dit humanistische ideaal, waaraan iedere maatschappelijke practijk vreemd is, maakt de mensen tot een speelbal van de maatschappelijke krachten. Daar, waar daden geëist worden om het humanisme werkelijkheid te doen worden, daar laten de burgerlijke humanisten het bij woorden en beschouwingen. Humanisme moet strijdbaar zijn of het zal niet zijn.

4. Tot slot kunnen we het burgerlijk humanisme karakteriseren als individualistisch, zoals de gehele burgerlijke wereldbeschouwing individualistisch is. Het stelt zich de maatschappij voor, als een verzameling vrije onafhankelijke individuen, die het beste vergeleken kunnen worden met een zak knikkers. Deze zienswijze is dus en weerspiegeling van de kapitalistische maatschappij uit de 19e eeuw met haar vrije concurrentie, vrijheid van uitbuiting en winstmaken. De onaantastbaarheid van de menselijke persoonlijkheid, die hieruit voortvloeit, is in feite de onaantastbaarheid van het privaateigendom van de productiemiddelen en stempelt zichzelf daarmee in een klassemaatschappij tot een fraze en tot dekmantel van de zelfzuchtige bedoelingen van de kapitalisten.

Marx, de schepper van het proletarisch humanisme

Het was Marx, die de beperkingen van het burgerlijk humanisme overwon. Bij hem vergroeiden woorden en daden tot een onverbrekelijke eenheid. Hij stelde zich niet tevreden met de wereld te verklaren, maar zocht en vond de wegen om haar te veranderen. In de schoot der maatschappij ontdekte hij de kracht, die de mensheid zou kunnen voortstuwen en leiden naar die maatschappijvorm, waarin de mens zijn eigen wezen zou kunnen ontwikkelen en ontplooien. Die kracht was het proletariaat, de klasse van de industrie-arbeiders, voortgebracht door de kapitalistische ontwikkeling zelf. Alleen het proletariaat is in staat het humanisme werkelijkheid te doen worden. Door het geniale denken van Marx is het het proletariaat mogelijk geworden door te dringen tot de betekenis van de klassenstrijd. In en door de klassenstrijd zal de voornaamste hindernis om het humanisme in practijk te brengen, n.l. de uitbuiting der arbeiders, de heerschappij der kapitalisten, het klassenkarakter der maatschappij uit de weg geruimd worden.

En hier komen we aan een schijnbare tegenstrijdigheid, want wat heeft het prediken van strijd en revolutie met humanisme te maken? Inderdaad, het lijkt veel humanistischer, wanneer men de vrijheid van allen verkondigt, wanneer men vrede en verdraagzaamheid predikt en de onaantastbaarheid van de menselijke persoon. Dit *lijkt* zo, maar de maatschappij zelf leert ons, dat het anders is.

Het staat ons echter niet vrij om willekeurig te kiezen tussen de theorie van verdraagzaamheid en de theorie van de klassenstrijd. Het gaat om de *juiste* theorie en de juistheid van een theorie blijkt in de maatschappelijke practijk. De burgerlijke humanisten belanden uiteindelijk in het kamp van de reactie, omdat de maatschappij nu eenmaal geen zak knikkers is. De maatschappij bestaat uit klassen, d.w.z uit uitbuiters en uitgebuitenen. De uitbuiters moeten overwonnen worden, want vrijwillig zullen ze hun voorrechten nooit prijs geven. De vrijheid van het overgrote deel van het volk kan dus alleen bereikt worden door de vrijheid van een kleine groep, desnoods met geweld, te beperken. Een schijnbaar minder humanistische weg, maar in 100 jaar klassenstrijd de enig mogelijke gebleken.

Marx vatte dit in zijn „Kritiek op de rechtsfilosofie van Hegel" aldus samen:

> *„De mens is voor de mens het hoogste"*, en dit eist van ons *„alle verhoudingen omver te werpen, waarin de mens een vernederd, een geknecht, een verlaten en veracht wezen is."*
>
> *„Materieel geweld moet door materieel geweld ten val gebracht worden"*, d.w.z. de verwezenlijking van het humanisme berust in laatste instantie op een machtsstrijd.

De verwording van het burgerlijk humanisme

Het humanisme in zijn marxistische vorm, is in de huidige ontwikkelingsfaze van het kapitalisme de enig mogelijke vorm van humanisme. In zoverre het „tandeloze" humanisme nog voortleeft, is het niets anders meer als één van de vele demagogische pogingen om de mensen af te leiden van de werkelijke maatschappij-problemen. Met het humanisme van Erasmus heeft het niets meer te maken. Op steeds duidelijker wijze blijkt, dat de voortgaande ontwikkeling van het kapitalisme in geen enkele vorm de verwerkelijking van het humanisme inhoudt.

Daarvoor behoeven we slechts naar het hoogst ontwikkelde kapitalistische land, de Verenigde Staten, te kijken, dat de mond vol heeft over vrijheid en humanisme. Hoe staat het hier met wetenschap en onderwijs? Volgens de laatste gegevens kunnen zes millioen leerplichtige kinderen de lagere school niet bezoeken door gebrek aan scholen, onderwijzers, enz., en dat, terwijl er milliarden aan een krankzinnige bewapening worden weggesmeten. Wat komt er terecht van de liefde voor de mens? Negervervolgingen en Jodenhaat stempelen millioenen Amerikanen tot minderwaardige mensen en maken het leven voor hen tot een hel. Hoe waagt men het nog over vrijheid te spreken, wanneer alle vooruitstrevende filmregisseurs in Hollywood vervolgd worden, omdat ze vrede, rassengelijkheid en strijd tegen het anti-semitisme voorstaan? Het was zeker in naam van de Amerikaanse vrijheid, dat Howard Fast opgesloten is, alleen omdat hij tegen het fascisme is. In Griekenland worden door Amerikaanse inmenging talloze vrijheidstrijders ter dood gebracht in naam van de Westerse beschaving. Met atoombommen wil de Amerikaanse heersende klasse haar voorrechten verdedigen. Dít is het laatste woord van de burgerlijke cultuur.

Het burgerlijk humanisme als ideaal is dood, het leeft slechts voort als fraze en het dient als schild voor de ondergaande kapitalistische klasse en haar propagandisten, om haar zelfzuchtige en misdadige handelingen te rechtvaardigen. Het vertrouwen in de toekomst heeft de bourgeoisie verlaten. Het denken staat bij haar niet meer in aanzien, daar het de mensen direct in aanraking brengt met de rotheid en de voosheid van het maatschappelijk stelsel. De burgerlijke wetenschap is nog slechts een verdediging van de bestaande orde.

Hiermede zijn alle wezenlijke elementen van het burgerlijk humanisme in haar tegendeel omgeslagen en de logische uitkomst voor hen, die aan het kapitalisme vasthouden, is het fascisme. De beste vertegenwoordigers van het burgerlijk humanisme, zoals Julien Benda, scharen zich dan ook aan de zijde van de arbeidersklasse, omdat alleen daar de verdediging van de cultuur in veilige handen is. Een ieder, die aan de burgerlijke wereld vasthoudt, is noodzakelijk anti-humanistisch; en het hu-

manisme is in deze faze van de strijd noodzakelijk anti-burgerlijk, d.w.z. socialistisch: Verdediging van het monopolie-kapitalisme en het zich ten doel stellen van de bevrijding der mensheid staan nu eenmaal in onverzoenlijke tegenstelling tot elkaar.

Het sowjet-humanisme, een nieuw tijdperk in de geschiedenis der mensheid

De grote October-revolutie, die in de Sowjet-Unie de arbeidersklasse aan de macht bracht, plaatste daarmede dit land aan het hoofd van de vooruitstrevende krachten. In één slag werd dit land de voorpost en de baken van de vooruitgang. De loop van de geschiedenis heeft gewild, dat het erfdeel van de antieke cultuur via West-Europa thans op de Sowjet-Unie is overgegaan. Zij is nu de verdedigster van alle waardevolle en levende elementen uit de oudere cultuur. Zij neemt deze elementen niet zonder meer over, maar herschept ze tot iets nieuws: de socialistische cultuur, het sowjet-humanisme.

In dit land vinden we de honger naar kennis, die het humanisme in Griekenland en later, na de Middeleeuwen, in Italië reeds kenmerkte, in versterkte mate terug. Hier wordt de cultuur het bezit van het volk. Millioenenoplagen van de beste schrijvers uit alle landen vinden hier hun weg naar het volk. Het is niet toevallig, dat Shakespeare hier meer in aanzien is dan in zijn geboorteland.

In dit land worden rassenhaat en anti-semitisme opgevat als in strijd met de eerbied voor de menselijke persoonlijkheid en daarom wettelijk vervolgd. En dit alles is mogelijk geworden door de overwinning van de arbeidersklasse. Hier wist de mens zich uit eeuwenlange knechtschap te bevrijden. Aan de uitbuiting van de ene mens door de andere werd een einde gemaakt. De mens is hier, zoals Stalin het uitdrukte, het kostbaarste kapitaal.

In de Sowjet-Unie groeit een nieuw mensengeslacht op, dat het Griekse ideaal van een alzijdige menselijke persoonlijkheid, levend in harmonie met zijn omgeving, beheerser van natuur en maatschappij, tot werkelijkheid doet worden. Door de strijd van de arbeidersklasse en haar bondgenoten onder leiding van de Communistische Partij wordt het humanisme in dit land een feit.

De communisten zetten de beste tradities van het burgerlijk humanisme voort en in deze zin moeten we het ook opvatten, als in de beginselverklaring van de C.P.N. staat, dat „zij zich de erfgenaam van de geestelijke nalatenschap van Erasmus, de grote humanist", voelt.

G. HARMSEN.

De Amerikaanse greep naar het Nederlandse Filmbedrijf

ONMIDDELLIJK na de bevrijding scheen het, dat het Nederlandse filmbedrijf nog in staat zou zijn zich tegen de Hollywoodse overheersing te verweren. Dit was inderdaad schijn en het verweer kon slechts van tijdelijke aard wezen. De Nederlandse bourgeoisie vormt immers geen uitzondering in de groep der „westelijke geallieerden". Zij was bij de beëindiging van de tweede wereldoorlog in een staat van totale afhankelijkheid ten opzichte van het dollarkapitaal geraakt. Dit houdt in, dat het Amerikaanse monopolisme voor haar de laatste schutsengel is tegen het opdringende socialisme en tegen de groeiende kracht van de arbeidersklasse in de Europese kapitalistische landen.

In Nederland is het gehele commerciële filmbedrijf georganiseerd in de Nederlandse Bioscoopbond. Een aantal leden van deze bond, speciaal de bioscoopeigenaren alsmede die filmverhuurkantoren, welke andere dan Amerikaanse films plegen te betrekken, achtte in 1945 het Hollywoodse streven naar monopolisme nog een gevaar. De Nederlandse bioscopen, zo redeneerden deze leden, moeten in Nederlandse handen blijven.

De bioscoop is de eigenlijke inkomstenbron voor het filmbedrijf. Daartoe is het nodig, zo redeneerde men verder, dat de Nederlandse Bioscoopbond een hechte organisatie blijft, die het Nederlandse commerciële filmbedrijf onvoorwaardelijk beheerst. Want slechts dan is het mogelijk de Amerikaanse filmexporteurs te dwingen de Nederlandse condities te aanvaarden; slechts dan is het mogelijk de filmhuren op een redelijk laag peil te houden en bovendien te verhinderen, dat de Amerikanen een zodanig grote invloed op de Nederlandse bioscoopprogramma's krijgen, dat ze die programma's kunnen maken en breken en daarmee de bioscopen kunnen maken en breken. Zouden ze slagen in dat laatste, dan zouden ze ook in staat zijn om openlijk of op bedekte wijze onze theaters te gaan opkopen. Voorts (zo overwoog men) mogen de Amerikanen in geen geval een belangrijk aantal eigen premièretheaters in ons land bezitten, want ook dat zou kunnen leiden tot een moordende concurrentie ten aanzien van die bioscopen, die in Nederlandse handen zouden blijven.

De Amerikanen hebben reeds in 1945 en 1946 met alle middelen getracht aan deze strategie van de Nederlandse Bioscoopbond te ontkomen. Zij richtten daartoe een export-vereniging van een aantal der grootste Amerikaanse filmproductie-maatschappijen op, de United States Motion Picture Export Association (M.P.E.A.) onder het directeurschap van Eric Johnston.

De hierboven aangeduide „anti-Amerikaanse" stroming in de Nederlandse Bioscoopbond boekte aanvankelijk enig succes. Vlak na de bevrijding konden nog een groot aantal oude films gedraaid worden. Het publiek liep toen bovendien op *alle* geallieerde films, Engelse, Franse en Russische incluis. Enige militaire instellingen (SHAEFF en later O.W.I.) voorzagen de burgerij der bevrijde gebieden van rolprenten.

De pogingen van de M.P.E.A. om buiten de Ned. Bioscoopbond om Amerikaanse films in Nederland te plaatsen mislukten: de bioscoopeigenaren bleven solidair en slechts enkele buitenstaanders lanceerden toen het Amerikaanse product.

Van halfslachtige bestrijding tot overgave.

De „anti-Amerikaanse" stroming in de Ned. Bioscoopbond had echter te kampen met een aantal tegenstromingen, die haar ten slotte van de kaart hebben geveegd. Hoe zou het ook anders kunnen? Vooreerst is de Ned. Bioscoopbond immers zelf een instelling van de Nederlandse bourgeoisie. Deze laatste zal, als gezegd, tenslotte liever bescherming zoeken bij de Verenigde Staten en aldus trachten althans een klein deel van haar voorrechten te behouden, dan doelbewust haar eigen graf te graven door de Amerikaanse imperialisten te bestrijden en daarmee niet alleen de positie van de arbeidersbeweging in eigen land te versterken, maar ook die van het internationale anti-imperialistische kamp: het socialistisch deel van de wereld.

In de tweede plaats dient men niet uit het oog te verliezen, dat de „anti-Amerikaanse" stroming haar aanhangers voornamelijk vindt bij de kleine ondernemers. Reeds de grote theaterconcerns laten liever een veer aan Hollywood dan dat zij in ernst de hand zouden opheffen tegen de beschermheer van hun klasse. Niet anders is het met de werkelijke Nederlandse filmmonopolisten, waaronder zij te verstaan zijn, die, doordat zij tegelijkertijd producent, filmverhuurder en eigenaar van een aantal der beste bioscooptheaters zijn, een sleutelpositie in het Nederlandse filmbedrijf innemen. Deze mensen zijn verbonden met het internationale financierskapitaal. Zij hebben directe Franse, Engelse en.... Amerikaanse filmbelangen.

Nemen wij de voornaamste van deze monopolisten in Nederland, F. L. D. Strengholt. Hij heeft sterke invloed op de Nederlandse filmproductie (zo ver die bestaat). Hij heeft een filmverhuurkantoor en hij bezit een aantal van de beste première-theaters in het gehele land of is daarvan mede-eigenaar. Hij controleert o.m. alle theaters van het Tuschinski-concern. Voorts is hij nauw betrokken bij de Britse filmproductie en naar verluidt bij de Franse.

Strengholt heeft *nimmer* de Amerikanen bestreden, wel de M.P.E.A. De M.P.E.A. (thans in feite gelikwideerd) was nl. óók

een filmverhuurkantoor. Strengholt haalde daarom bij voorkeur de films regelrecht uit de V.S. van de zg. „onafhankelijke", niet bij de M.P.E.A. aangesloten productiemaatschappijen. Verder lanceerde hij voorlopig Britse en Franse films. Zodra hij er slaagde het recht van filmverhuur te verwerven van één der bij de M.P.E.A. aangesloten maatschappijen, veranderde zijn houding en sloot hij ook met die onderneming (United Artists) een overeenkomst, zodat de Hollywoodse monopolist Irving Maas met recht kon verklaren, dat voortaan zijn films veelvuldiger vertoond zouden worden in een aantal van de beste Nederlandse bioscopen.

De rol der Nederlandse regering.

In de Ned. Bioscoopbond is de verhouding dus steeds zo geweest, dat de monopolisten, gezien de positie waarin het Nederlandse groot-kapitaal verkeert, van meet af aan een „Amerikaanse ziel" hebben gehad. De monopolisten zijn zoals bekend de beslissende macht in elke instelling, waarvan zij deel uitmaken. De kleine ondernemers in de Bond zijn daarentegen een weinig anti-Amerikaans geweest.

De „anti-Amerikaanse" stroming had echter tevens te strijden tegen de belichaming van het Nederlandse groot-kapitaal in zijn geheel: de Nederlandse regeringen sinds de bevrijding. Deze zijn erin geslaagd, zoals in het volgende uiteengezet zal worden, de tegenstand van de „anti-Amerikaanse" stroming in de Bond geheel te breken. Aanvankelijk heeft men de toevloed van Amerikaanse films nog enigszins kunnen bestrijden door een beroep op onze deviezenpositie. Van de voor films beschikbare deviezen mocht slechts een bepaald gedeelte besteed worden aan producten uit Hollywood (60%).

Bij wijze van „culturele maatregel" heeft de Nederlandse regering toen bepaald (in 1946), dat „slechts" achtentwintig weken per bioscoop per jaar in Nederland hoofdfilms uit de Verenigde Staten vertoond mochten worden. Hiermee hield de regering de schijn op, het Hollywoodse streven naar monopolisme te bestrijden. *De maatregel gold echter van meet af aan voor één jaar* en is dan ook op 1 September 1947 prompt opgeheven. Trouwens reeds op 11 Maart 1946 (ministerieel besluit 1071, nimmer gepubliceerd) had de Nederlandse regering reeds, buiten de Ned. Bioscoopbond om, de M.P.E.A. in de gelegenheid gesteld haar films hier te importeren. De regering was zogenaamd „onpartijdig" (d.w.z. vóór de Amerikanen en tegen de anti-Amerikaanse stroming in de Bioscoopbond). Altijd beroepen zich de regeringsambtenaren en de ministers in zulke gevallen op „economische noodzaak". Natuurlijk: dit bewijst echter slechts, dat deze ambtenaren en ministers geregeerd worden door het groot-kapitaal. Er is immers geen enkele economische noodzaak, tenzij voor de heersende klasse, om zich op de Verenigde Staten te oriënteren en niet op de Sowjet-Unie en de Oosteuropese landen. Integendeel!

In 1947 liet de Nederlandse regering het voortaan aan de Ned. Bioscoopbond zelf over, de aantallen vertoningsweken voor hoofdfilms uit de verschillende landen te bepalen, d.w.z. ze onthield voortaan haar laatste steun aan de anti-Amerikaanse stroming in de bond. De Amerikaanse ambassadeur in ons land, Herman Baruch, was hierover zo geestdriftig, dat hij (nota bene!) de filmmonopolist Eric Johnston telefonisch van het succes op de hoogte stelde: hij belde op uit Den Haag naar New York.

Van de zijde der Amerikaanse ambassade heeft men gepoogd publicatie van deze bijzonderheid in Nederland te voorkomen.

Het resultaat van deze overeenkomst tussen de Amerikanen van Hollywood, de „Amerikanen" in de Nederlandse regering en die in de Ned. Bioscoopbond was, dat het toegestane aantal vertoningsweken per bioscoop per jaar voor films uit Hollywood niet alleen van acht-en-twintig op twee-en-dertig werd gebracht, maar dat de Amerikanen tevens een *minimum*-aantal van 28 weken gegarandeerd kregen.

De Amerikanen waren hiermee evenwel geenszins tevreden. Zij protesteerden bij de Nederlandse regering over deze maatregel van de Bioscoopbond. Zij deden, alsof zij de comedie ernstig namen en eisten volledige vrije concurrentie en geen discriminatie (mindere behandeling), zoals zij het noemden. Allicht, dat Hollywood, met alle troeven in handen, „vrije concurrentie" verlangde.

En wat moet men dan als Nederlandse regering uit „economische noodzaak" doen? Men moet de kop van het Nederlandse volk geheel in de strop steken door ondertekening van het beruchte verdrag van Havanna, waarbij maatregelen, die tegen voortbrengselen uit een of ander land gericht zijn, verboden zijn.

Dit schandelijk verdrag, dat het toch reeds met duizend boeien aan het dollarkapitaal geketende Nederlandse bedrijfsleven, definitief openstelt voor de totale Amerikaanse overheersing, heeft de Nederlandse regering inderdaad getekend.

Het gevolg is, dat het van nu af aan de Nederlandse Bioscoopbond of welke andere instelling in ons land *verboden* is beperkende maatregelen tegen voortbrengselen, te importeren door een mede-ondertekenaar van het verdrag, te nemen.

Een laatste laffe poging om de overlevering van de Nederlandse filmmarkt aan het Amerikaanse monopolisme te verdoezelen is gedaan. door een „beschermingsmaatregel" voor niet-Amerikaanse films te gaan instellen: twaalf van de twee-en-vijftig weken moeten voorlopig nog andere dan Hollywoodse rolprenten in Nederlandse bioscopen gedraaid worden. Maar deze schijnbeweging wordt zelfs nog door de Amerikanen ten hevigste bestreden, want zij leggen haar uit als gericht tegen het Amerikaans product.

Natuurlijk kunnen wij deze vloed van Amerikaanse films niet betalen. Voor een groot deel worden de Amerikanen dan ook in guldens beloond en zij krijgen daardoor de beschikking over een

tegoed in ons land, waarvoor zij studio's kunnen huren, films maken en t.z.t. theaters opkopen.

De regering heeft, in opdracht van de Amerikaanse bazen en in samenwerking met de groten in de Nederlandse Bioscoopbond, geen half werk gedaan. Zij heeft de leden-bioscoop-eigenaren genoopt in te stemmen met de vergroting van het aantal Amerikaanse films op de Nederlandse markt door de *vermakelijkheidsbelasting* zodanig te verzwaren, dat de bioscoopdirecteur wel genoodzaakt is de (gretig bij een helaas nog uitgebreid publiek aftrek vindende) Amerikaanse waardeloze films zo veel mogelijk in te zetten.

Door deze vermakelijkheidsbelasting wordt bovendien een eventuele vergrote Nederlandse filmproductie belemmerd of onmogelijk gemaakt. Want als het bedrijf niet verdient, kan het geen geld beleggen in filmproducties. En — gelijk we in Frankrijk *) en elders gezien hebben— het doel der Amerikanen is niet alleen de beheersing van de markt en het bezit der theaters maar ook het onmogelijk-maken van elke niet-Amerikaanse filmproductie!

J. DE LEEUWE

Boeken om te lezen . . . en andere

DE PEGASUS ROMANREEKS

Nu de eerste vier naast elkaar staan, verlangen wij al naar de vijfde. Als ze er alle zes zijn zullen zij het met die voorname blauwe banden en gouden opdruk goed doen op onze boekenplank. Je moet een boek natuurlijk vooral kopen om de inhoud, maar hoe het er uitziet is toch ook van belang. Het moet een prettig, handig formaat hebben, niet te groot en toch moet het een boek blijven, dat er is, als je het ergens zet of neerlegt. Die nieuwe boeken van de Pegasus Roman Reeks hebben dat.

En wat nog belangrijker is: een boek dat wij graag hebben willen, moet te betalen zijn. Bij Pegasus hebben ze dit probleem opgelost. De bewijzen staan voor me: „Met de strop om de nek" van J. Fucik, dat al werd besproken, en de drie volgende, die hieronder besproken zullen worden — helaas veel te beknopt, want er zou van elk werk meer goeds te zeggen zijn als de ruimte het maar toeliet.

FORD door Upton Sinclair

(Prijs *f* 2.25)

Henri Ford, die overdag bij het electriciteitsbedrijf werkte en des avonds laat in zijn schuur aan zijn machine zwoegde, is ongetwijfeld sympathiek begonnen. „Hij is niet wijs", zeiden de buren en alleen kinderen als de kleine Abner hadden een beetje vertrouwen in die duivelswagen-zonder-paard, die mijnheer Ford wou maken. Juist op

*) Door een verdrag met de Hollywoodse monopolisten, waarin staat, dat nog slechts vier weken per kwartaal Franse hoofdfilms in de Franse bioscopen mogen draaien, is de Franse filmproductie in een jaar tijd (1946-1947) teruggelopen met 40%. Massa-ontslagen en werkloosheid waren het gevolg. Dit is het werk van de „socialist" Blum geweest.

dat punt bleek hij wel wijs te zijn, al werd dit ook laat erkend, want vóór een houten huis in Detroit het opschrift „Ford Motor Company" kreeg, was hij al de veertig voorbij. De verbazende ontwikkeling, die toen volgde, is typerend voor het kapitalisme, dat nog in opgang was. Sinclair vertelt ons in dit boek niet alleen boeiend en duidelijk hoe het bedrijf en de winstgevende lopende-band-methode onder Ford's leiding groeide, maar laat ons ook zien welke invloed dit had op de mensen. Wij zien Abner van jonge werkplaatsarbeider tot een schroevendraaiend fabrieksonderdeel worden, terwijl Ford de weg naar de millioenen baant en een heerser wordt, die slaaf wordt van zijn eigen systeem. Macht en rijkdom maken van de energieke en soms idealistische Jonge Ford een verbitterde, argwanende en gierige tyran, die fascisten en gangsters gebruikt om zijn arbeiders te terroriseren en zijn laatste gevoeligheden uitleeft in dwaas gedweep met de goede oude tijd en verwarmde nestkastjes voor vogeltjes in zijn park.
Terwijl Ford een onmenselijke motor van kapitalisme wordt, rukt zijn lopende band het bestaan van Abner en duizenden andere arbeiders uiteen.
Dit boek moet men lezen, omdat het niet alleen een ware weergave is van Ford's geschiedenis, maar ook van de Amerikaanse samenleving. Daar de wereld tegenwoordig veel met Amerika te maken heeft is het voor de arbeiders nodig er meer van te weten. Daarom heeft Pegasus er goed aan gedaan deze roman binnen ieders bereik te brenken.

IN STORM GEBOREN van **N. Ostrowski.** (Prijs *f* 2.25)

Wie „Hoe het staal gehard werd" heeft gelezen, zal deze tweede, en laatste, roman van Ostrowski willen hebben. Want hij weet, dat hier een mens aan het woord is, die als één der arbeiders het verbitterde gevecht om vrijheid en gerechtigheid heeft doorleefd en die — boven eigen lijden uit — zijn warme geloof aan het geluk der mensen heeft neergeschreven in de verhalen van eenvoudige helden. En wie in dit boek gekomen is aan de laatste regel: „Wij zullen vechten tot onze laatste druppel bloed. Leve de commune!" zal het betreuren, dat met deze moedige woorden de levenstaak van Ostrowski eindigde, want er zijn weinigen, die de partisanenstrijd zo kunnen weergeven, als hij in dit boek deed.
„In storm geboren" is een waarachtig, goed boek, dat in een uitstekende vertaling en in de mooie goedkope uitgave van deze Roman Reeks een plaatsje in Uw boekenkast dubbel en dwars waard is.

MAX HAVELAAR van Multatuli. (Prijs *f* 2.75)

Moet dit werk nog besproken worden? Zijn er dan nog vooruitstrevende werkers, die niets weten van Multatuli en zijn Max Havelaar? Misschien niet, maar de wereld staat niet stil, er komen steeds jongeren bij, die het boek niet kennen en nog niet beseffen, dat zij het bij hun boeken missen. Want deze negentig jaar oude aanklacht tegen koloniale onderdrukking heeft nog niets aan betekenis verloren. Integendeel: de maatschappelijke ontwikkeling heeft het een nieuwe actualiteit gegeven. Het onrecht en de fouten, die Multatuli zo hartstochtelijk heeft bestreden, wreken zich nu zoals hij dat toen reeds voorspeld heeft. Natuurlijk waren in zijn tijd de omstandigheden anders en daar is bij deze uitgave rekening mee gehouden. Details, die nu niet meer van belang zijn en de breedvoerigheid waarmee de schrijver ze behandelde, zouden voor de lezers van nu de vaart en de kracht van het boek verminderd hebben. Om deze reden werd de tekst hier en daar bekort, een bewerking die zo conscientieus geschiedde, dat het boek er niets aan verloor, maar er wel aan leesbaarheid door won. En als U een dergelijk verzorgde uitgave van Max Havelaar in Uw bezit kunt krijgen voor zo een lage prijs, dan mag U dat niet laten.

B. H.

NAAR AANLEIDING VAN MOLOTOW'S REDE

Imperialisme en oorlog in de theorie van het socialisme

Het is voortdurend nodig de vraagstukken van de dagelijkse strijd der Nederlandse arbeidersklasse in het licht van de algemene ontwikkeling op het internationale toneel te onderzoeken. Indien wij dit niet doen, zullen wij gauw verward raken in de hoeveelheid actuele problemen, op zijpaden geraken en ook niet meer in staat zijn de juiste oplossingen voor de kleine vraagstukken te geven, laat staan leiding te geven in de werkelijk grote problemen, zoals de strijd voor brood, de strijd voor vrede, de ondersteuning van de vrijheidstrijd in Indonesië.

Iedere werkelijk marxistische partij handelt zo. Een voorbeeld voor zulk een helder onderzoek naar de werkelijke toestand en de ware krachtsverhoudingen in de wereld vinden wij in de toespraak, die Molotow ter gelegenheid van de 31ste herdenking van de October-revolutie heeft gehouden.

Deze redevoering is voor het begrip van de situatie, waarin de Nederlandse arbeidersklasse verkeert, eveneens van het allerhoogste belang. Zij zou reeds daarom onze aandacht verdienen, omdat zij niet alleen een diep inzicht geeft van de na-oorlogse ontwikkeling en politiek van de Sowjet-Unie, maar ook van de problemen, die in de nabije toekomst door de volkeren der Sowjet-Unie moeten worden opgelost.

Het is niet de bedoeling in dit verband nader op deze vraagstukken in te gaan. Toch is het stellen van de vraag alleen al verhelderend, hoe het komt, dat de volkeren der Sowjet-Unie vooruitgaan, zoals zij doen en hoe het komt, dat de werkende bevolking in West-Europa en in het bijzonder in ons land ten aanzien van hun welvaartspeil in een steeds slechtere positie komen te verkeren.

Ook is het van het hoogste gewicht de binnenlandse vraagstukken van de Sowjet-Unie te kennen, omdat de aard van die vraagstukken op zichzelf reeds een verhelderend licht werpt op de vreedzame doeleinden van het socialistische land.

Want waarover heeft Molotow in dit verband gesproken? Hij sprak over de grootse strijd tegen de periodieke droogte, over de wending in de ontwikkeling der biologische wetenschap en haar betekenis voor de Sowjet-landbouw; hij sprak over de vraagstukken van organisatie en rationalisatie van de Sowjet-economie, over de verhoging van de productiviteit van de arbeid, over de verlaging van de detailprijzen, de grootse opbloei van de na-oorlogse productie en de resultaten van de socialistische wedijver in industrie en landbouw.

Maar even belangrijk als de kennis van de ontwikkeling in het land van het Socialisme zelve, als een lichtend voorbeeld voor onze eigen strijd, is de verklaring, die Molotow heeft gegeven omtrent de na-oorlogse buitenlandse politiek van de Sowjet-regering.

Molotow citeerde Stalin, die vier jaar geleden, toen de overwinning reeds in zicht was, had verklaard:

„Het winnen van de oorlog tegen Duitsland is het totstandbrengen van een grote historische taak. Maar het winnen van de oorlog op zichzelf betekent nog niet het verzekeren van blijvende vrede voor de volkeren en verzekerde veiligheid in de toekomst. Het is niet alleen de taak om de oorlog te winnen, maar ook om nieuwe agressie en nieuwe oorlog onmogelijk te maken — zo niet voor altijd, dan toch voor een lange periode."

Onwankelbaar was de Sowjet-politiek gericht op dit doel. Men zou kunnen zeggen, dat de imperialistische kringen in het Westen even vastberaden op nieuwe agressie en nieuwe oorlog hebben aangestuurd.

In het bijzonder dient hierbij de rol onderzocht te worden, die de sociaal-democratische leiders in deze campagne hebben gespeeld. Herhaaldelijk is er op gewezen, dat de vraag of een partij socialistisch is, afhankelijk is van haar houding jegens het land van het socialisme. Men kan immers niet tegelijk een „socialistische" politiek voeren èn het land, waar het socialisme is verwerkelijkt, bestrijden. Tegelijkertijd hangt de beoordeling van zulk een partij af van haar houding t.o.v. het vraagstuk van de oorlog.

Zoals bekend heeft dit vraagstuk reeds in de begintijd van de moderne arbeidersbeweging een zeer grote rol gespeeld. Lang voor de eerste wereldoorlog heeft de Duitse sociaal-democraat Rudolf Hilferding in een uitvoerige studie over het financierskapitaal getracht een verklaring voor de imperialistische botsingen der kapitalistische staten te geven. De belangrijkste bijdrage tot deze discussie werd echter geleverd door Lenin in zijn theorie van het imperialisme.

Het is opmerkelijk, dat één van de meest beslissende stellingen van Lenin, n.l. het onderscheid tussen aanvals- en verdedigingsoorlogen, tussen onrechtvaardige en rechtvaardige oorlogen, tegenwoordig gemeengoed is van de hele wereld — althans in woorden.

Wij herinneren er b.v. aan, dat deze stelling haar weerklank heeft gevonden in de nieuwe Grondwet van Frankrijk, waarin gezegd wordt, dat de Franse republiek nimmer een veroveringsoorlog zal voeren en nimmer zijn strijdkrachten zal gebruiken tegen de vrijheid van andere volkeren. Dat Frankrijk reeds tegen dit principe heeft gezondigd door zijn oorlog tegen Viet-Nam, doet aan het feit niets af.

Even belangrijk is b.v. het vonnis tegen de Japanse oorlogs-

leiders, die veroordeeld werden, omdat zij schuldig werden bevonden aan het voeren van een aanvalsoorlog.

Men zou zo zeggen, dat dit soort informaties niet veel nut hebben voor onze lezers. Wanneer men evenwel bedenkt, dat b.v. Troelstra nog geweigerd heeft de onderscheiding tussen aanvals- en verdedigings-oorlogen als juist te aanvaarden, dan wordt de zaak reeds anders. Wij raken hier één van de wortels van het verval der sociaal-democratie aan.

Troelstra, schrijvende over de sociaal-democratie en de eerste wereldoorlog, weigerde om twee redenen dit onderscheid te maken. Ten eerste zeide hij, dat het moeilijk is in de hitte van het gevecht om uit te maken, wie nu eigenlijk de aanvaller is. Lenin had er echter reeds eerder op gewezen, dat het niet om de „formele", „juridische" kant van de zaak gaat, maar om het wezen van het imperialisme.

Troelstra ontkende geenszins de betekenis van het imperalisme. Hij heeft ook gezegd, waarom hij het onderscheid, door Lenin gemaakt, verwierp. Om de eenvoudige reden, dat hij strijd tegen imperialistische oorlogen verwerpelijk achtte. Troelstra verklaarde in zijn boek „De wereldoorlog en de sociaal-democratie": *„Indien... het imperialisme een noodzakelijke levensuiting is van het kapitalisme, zodat dit zonder koloniale en imperialistische politiek in zijn ontwikkeling zou worden gestuit..., zo vragen wij, of verzet der arbeiders tegen het imperialisme niet r e a c t i o n n a i r zou zijn."*

Hij achtte dus verzet tegen imperialistische aanvalsoorlogen, zijnde onafscheidelijk van het imperialisme, verwerpelijk.

Hoewel Troelstra deze theorie niet consekwent heeft toegepast, is zij toch het uitgangspunt geweest van de latere dwalingen der sociaal-democratische leiders. Nauwkeuriger gezegd, was zij de ideologische omkleding van de veranderingen, die in de materiële positie van zekere groepen der sociaal-democratie als gevolg van de imperialistische ontwikkeling hadden plaatsgevonden. Het betrof hier die groepen der arbeidersklasse, die in belangrijke mate voordeel hadden getrokken van deze imperialistische politiek.

Troelstra wees in verband met de hierboven omschreven opvatting op de bekende theorie van Kautsky, die ook al weer een uitvloeisel van dezelfde zaak is geweest en waarin hij zegt, dat *„de ontwikkeling van het kapitalisme de voorwaarden schept voor het socialisme"*, en hij droomde van een wereld-super-monopolie, dat door de arbeiders alleen maar overgenomen behoeft te worden om het socialisme tot stand te brengen. Met andere woorden: men mag deze ontwikkeling niet tegenwerken, men moet de ontwikkeling van het monopolisme ondersteunen, omdat men anders „tegen" het socialisme strijdt.

Het eerste gevolg van deze „theorie" is geweest, dat de sociaal-democratische leiders in Duitsland de aanvalsoorlog van „hun" imperialisten (1914—'18) hebben ondersteund en dat de Engel-

sen, Fransen en de rechtse Russische leiders hetzelfde deden.

Het tweede gevolg is geweest, dat zij onmiddellijk stelling hebben genomen tegen de October-revolutie. Immers, deze was niet in overeenstemming met hun „theorie", het kapitalisme in Rusland was niet ontwikkeld, dus was de revolutie.... onmogelijk. Om de theorie te rechtvaardigen — natuurlijk niet alleen daarom! — werd de sociale omwenteling, die zich niets had aangetrokken van Kautsky, tot misdadige staatsgreep bestempeld.

Tot welke misdaden dergelijke theorieën verder leiden, is pas duidelijk in de tweede wereldoorlog aan het licht getreden. Deze theorie van het zich niet verzetten tegen het imperialisme, gepaard aan de haat tegen de Sowjet-Unie, heeft er o.m. toe geleid, dat de Finse sociaal-democraten o.l.v. Tanner de twee oorlogen tegen de Sowjet-Unie hebben gesteund en mede geleid. Een soortgelijk gevolg heeft deze theorie in Denemarken gehad, waar Stauning, zonder een schot te lossen, de Duitsers binnenliet. Zijn uiterste consekwentie heeft de Kautskiaanse theorie echter pas na de tweede wereldoorlog gevonden, toen de rechtse sociaal-democratische leiders begonnen, met de aanvalsoorlog tegen de Sowjet-Unie te verheerlijken en voor te bereiden. Van het weigeren om tegen de imperialistische oorlog te vechten tot actief voorbereiden van imperialistische oorlogen is immers maar een stap.

Dezelfde ontwikkeling hebben wij gadegeslagen met betrekking tot de koloniale oorlog. Want niet alleen Vorrink en v. d. Goes van Naters hebben de oorlog tegen de Indonesische vrijheidsbeweging helpen voorbereiden en doorvoeren, ook Blum deed dit in Viet-Nam en Bevin deed en doet het in Malakka. Of dat nu gaat onder het mom van strijd tegen het Communisme of niet, dat doet aan het feit niets af.

Tussen de sociaal-democratie van de jaren 1914—'20 en de huidige leiders is niettemin een groot verschil. Mannen als Bevin hebben toen nog geweigerd de aanvalsoorlog van Churchill c.s. tegen de Sowjet-Unie te steunen. Integendeel, zij protesteerden tegen de interventie-oorlog van 1918—'20.

Troelstra, die wegens zijn „revolutie-rede" iets had goed te maken, begon weliswaar direct met aanvallen op de jonge Sowjetstaat. Maar hij begreep zeer goed, dat daarin grote gevaren voor zijn partij scholen. Daarom verklaarde hij op het congres van Februari 1918: *„Van de Russische revolutie gaat de revolutionnaire geest over Europa heen... Het gevaar is, dat de sociaal-democratie zou ophouden de revolutionnaire macht te zijn* (!, red. P. en C.). *Ik behoef wel niet te zeggen, dat door ons nimmer de rol van waakhond zal worden aanvaard."*

Troelstra's opvolgers in de leiding der partij hebben zich echter niets van deze laatste belofte aangetrokken. Zij *werden* de waakhond. De verderfelijke theorie van Kautsky heeft alles veranderd. Zij hebben de stap gedaan van het voorbereiden van imperia-

listische avonturen in het algemeen, tot het voorbereiden van imperialistsche oorlog tegen de Sowjet-Unie.

Maar Stalin, de Sowjet-volkeren, de landen van de Volksdemocratie en de Communistische partijen in het Westen hebben consekwent aan de leerstelling van Lenin vastgehouden, die voorschreef, dat de imperialistische avontuurspolitiek met kracht moet worden bestreden.

Op dit alles overheersende punt heeft de Sowjet-politiek in het bijzonder een leerzaam voorbeeld gesteld. Molotow gaf een indrukwekkende opsomming van de inspanningen der Sowjetregering om Stalin's richtlijn, het verzekeren van vrede voor een lange periode, te verwerkelijken.

Dit kwam aan de ene kant tot uiting in de versteviging van de vriendschappelijke banden met de landen van de volksdemocratie. Aan de andere kant heeft de Sowjet-Unie op het internationale toneel door haar voorstellen en haar acties getracht het oorlogsdrijven tegen te gaan.

Wij zien dit in haar eerste voorstel tot algemene beperking van de bewapening (Dec. 1946), in haar voorstel tot bestraffing van oorlogstokers (1947), als in haar laatste voorstellen tot vernietiging van de atoombom en de beperking der bewapening van de grote vijf met een derde.

Wij constateren dit streven ook en vooral in haar standvastige verdediging van de vrijheid der koloniale volkeren, in haar strijd tegen Linggadjati en vooral Renville, haar inspanningen ten gunste van Israël en haar strijd tegen de Anglo-Amerikaanse olie-imperialisten in het Nabije Oosten. Wij constateren dit streven in haar voorstellen tot het afsluiten van vredesverdragen met democratische regeringen van Duitsland en Japan, het terugtrekken van haar bezettingstroepen uit Noord-Korea en haar vernietiging van de resten van het fascisme in de door haar bezette gebieden van de voormalige fascistische vijanden.

In het licht van deze vredespolitiek ontmaskeren de sociaaldemocratische leiders zichzelf.

Het zijn de naweeën van de Kautskyaanse theorie, die hen er toe hebben gebracht als kampioenen op te treden van het Amerikanisme, dat door Molotow als volgt werd beschreven:

„Er zijn kapitalistische landen, waar veel rijkdom en menselijke ervaring zijn opgestapeld, waar men beschikt over de bronnen der natuur en vele andere zaken. Maar het verworden kapitalistische stelsel met zijn particulier eigendom van de productiemiddelen, zijn anarchie van de productie, zijn sociale en politieke tegenstellingen en zijn crisis, levert deze landen over aan instabiliteit en catastrofale economische ineenstorting, aan periodieke schokken en revolutionnaire bewegingen."

Dit systeem van verval, degeneratie en misdaad wordt door hen verheerlijkt. Zij bestrijden daarentegen het Sowjet-stelsel, dat Molotow met de volgende woorden heeft beschreven:

„Anders is de situatie in de Sowjet-Unie, waar het maatschappelijke stelsel van het socialisme hecht is verankerd en de onuitputtelijke bron van de groeiende kracht van onze staat is, van het enthousiasme van onze arbeiders en de geestelijke vooruitgang der Sowjet-volkeren."

Sarcastisch merkte Molotow op, dat de Sowjet-arbeiders volgens sommigen in 1917 niet helemaal „democratisch" hebben gehandeld, toen zij de nietsnutten en parasieten uit hun knusse hokjes verdreven. *„Maar de resultaten van deze actie zijn niet zo slecht geweest."*

De Vorrinks, v. d. Goes van Naters, Blums en Bevins zijn nog steeds boos over deze actie. Natuurlijk niet, omdat door het verdrijven van de kapitalisten de „natuurlijke ontwikkeling van kapitalisme naar socialisme" is „verstoord", maar omdat zij zelf tot de groep der nietsnutten behoren en geen afstand willen doen van hun knusse hokjes.

Ook zij zullen daaruit verdreven worden.

F. BARUCH.

De Amerikaanse kip broedt Hitler-kuikens uit

De contra-revolutie van Hatta

Grote veranderingen hebben zich in de afgelopen maanden in de Indonesische Republiek voltrokken. In deze periode heeft de regering-Hatta zich ontpopt als een uiterst reactionnaire kliek, die zich tot doel gesteld heeft de vernietiging van alle progressieve krachten in de Republiek, in het bijzonder de communisten, te bewerkstelligen. Door Hatta's persbureau Antara werd, met behulp van de buitenlandse persagentschappen, veel verwarring in het buitenland gesticht over de z.g. communistische opstand van Madioen.

Om deze gebeurtenissen te begrijpen en in een juist daglicht te kunnen stellen, moeten wij vooral twee dingen onder de loupe nemen. In de eerste plaats de politieke situatie in de Republiek, welke ontstaan is toen de P.K.I., de Indonesische Communistische Partij, een diepgaande zelfcritiek heeft uitgeoefend, naar aanleiding daarvan haar fouten openlijk heeft erkend en een nieuwe politiek heeft vastgesteld. In de tweede plaats de gebeurtenissen, die direct zijn voorafgegaan aan hetgeen zich op 18 September j.l. in Madioen heeft afgespeeld.

De versterking van de democratische krachten

Nadat het „Democratisch Volksfront" door allerlei intriges van de Amerikanen en de Hatta-Soekarno-kliek zich uit de regering heeft teruggetrokken, heeft het het werk onder de massa's krachtig versterkt. Als gevolg hiervan nam zijn invloed, vooral onder de boeren, ontzaglijk toe. Dat was in de eerste plaats daaraan te danken, dat het Democratische Volksfront onder Sjarifoedin zich in het bijzonder concentreerde op het vraagstuk van de boerenmassa's, die meer dan 80% van de bevolking uitmaken en van de daarmede in verband staande agrarische hervormingen. Op verscheidene plaatsen in Java kwamen deze hervormingen ook werkelijk onder de leiding van het Democratisch Volksfront tot stand.

De openlijke zelfcritiek, die de P.K.I. heeft uitgeoefend, de erkennning van haar fouten en de vaststelling van een nieuwe consequente anti-imperialistische buitenlandse politiek, gepaard gaande aan een binnenlandse politiek van agrarische hervorming, vonden een bijzondere grote weerklank onder de bevolkingsmassa's. Dit werd nog ten zeerste versterkt door het besluit van de drie grote arbeiderspartijen, die tot het Democratische Volksfront behoorden, om tot een fusie te komen en een nieuwe revolutionnaire P.K.I. te vormen.

Hoe is dit te verklaren?

Sinds de aanvaarding van het Renville-dictaat en het optreden

van het reactionnaire kabinet-Hatta is de Indonesische Nationale Revolutie in een impasse gekomen. In haar buitenlandse politiek volhardde de Hatta-regering in het zoeken naar een compromis met de buitenlandse imperialisten. Daarbij ging zij er zelfs toe over grote belangen van de Republiek (zoals bijvoorbeeld de buitenlandse betrekkingen o.a. met de Sowjet-Unie en de souvereiniteit van de Republiek) op te offeren. In het binnenland zelf ontpopte de Hatta-regering zich als de grootste tegenstander van agrarische hervormingen, van nationalisaties en van het toekennen van volledige democratische rechten aan de arbeiders. De reactionnaire en corrupte politiek van het kabinet leidde tot slechte economische toestanden in de Republiek. Bovendien werkte Hatta de pogingen van de arbeiderspartijen, om te komen tot een nationaal front en een nationale regering, systematisch tegen.

Op deze wijze moest de nationale revolutie wel in een slop geraken. De politiek, welke door Hatta gevoerd werd, bracht zelfs de nationale revolutie in groot gevaar.

De nieuwe consequente anti-imperialistische politiek van de P.K.I., op basis van een volledig-onafhankelijke en souvereine Indonesische Republiek, gepaard gaande met een program van grote agrarische en bestuurshervormingen in het binnenland, van toekenning van volledige democratische rechten aan het volk, in het bijzonder aan de arbeiders, van nationalisaties, dit alles heeft nieuwe mogelijkheden geschapen voor een succesvolle doorvoering van de nationale revolutie. Het bracht weer hoop in de harten van de Indonesische massa's, in het bijzonder van de arbeiders en de millioenen boeren. Het vertrouwen der massa's in de P.K.I. werd hierdoor ontzaglijk versterkt.

Daar komt nog bij, dat er een nieuw belangrijk element in de strijd van het Indonesische volk is gekomen, n.l. de vriendschap met de Sowjet-Unie. De overeenkomst, die in Praag tussen Soeripno, de vertegenwoordiger van de Republiek, en de Sowjet-Unie is gesloten over de uitwisseling van consulaire betrekkingen heeft niet nagelaten grote invloed uit te oefenen op de bevolkingsmassa's. In massa-demonstraties, betogingen, vergaderingen, overal werd de grote vriendschap, die het Indonesische volk gevoelde voor de Sowjet-Unie, duidelijk tot uitdrukking gebracht. Deze gevoelens van vriendschap voor het land van het socialisme, voor de voorvechtster van de vrijheid der koloniale volkeren was zo groot, dat Hatta het nimmer gewaagd heeft om openlijk de overeenkomst met de Sowjet-Unie te verwerpen.

Vrijwel alle groeperingen in de Republiek verlangden trouwens de ratificatie van het te Praag gesloten accoord. Voor het Voorlopige Parlement is Hatta zelfs genoodzaakt geweest om de grote steun, die de Sowjet-Unie verleende aan de vrijheidsstrijd der koloniale volken, min of meer te erkennen.

De grote vriendschap van het Indonesische volk voor de

Sowjet-Unie kwam ook tot uitdrukking bij de oprichting van de Vereniging Indonesië—U.S.S.R. Er was hiervoor een bijzonder grote belangstelling. In het initiatief-comité zaten mensen van de meest verschillende richtingen, o.a. dominees, professoren, officieren uit het leger, zelfs de echtgenote van de chef der luchtmacht Soeriadarma.

Een dergelijke ontwikkeling in de Republiek betekent natuurlijk een geweldige versterking van de democratische en anti-imperialistische krachten. Het verzwakt ten zeerste de positie van de buitenlandse imperialisten, in het bijzonder de Verenigde Staten. Begrijpelijk, dat Amerika hevig gealarmeerd is door deze gang van zaken.

In dit verband moeten ook de eisen van de Amerikaan Ogburn aan Hatta, waarover Paul de Groot in de Tweede Kamer mededelingen heeft gedaan, om een anti-communistische actie te ontketenen, bezien worden. De Amerikanen van hun kant beloofden Hatta politieke steun tegen de Nederlanders, wapenleveranties en hulp bij de vorming van de Indonesische geheime politie. Deze politiek der Amerikaanse imperialisten is gemakkelijk te begrijpen, wanneer wij bedenken, dat Tsjiang Kai Sjek, de strohalm van Washington, de ene grote nederlaag na de andere lijdt tegen de democratische volkslegers. De grootse overwinningen van het Chinese volk maakten het voor de Amerikaanse imperialisten noodzakelijk om het rijke Indonesië niet alleen tot een reserve voor hen te maken, maar ook als een nieuwe aanvalsbasis tegen het Democratische China en de Sowjet-Unie te gebruiken.

Hatta, zelf bevreesd voor de krachten van het volk en aangetrokken door de verlokkingen van het Amerikaanse imperialisme, leende zich voor de plannen van Washington en ontketende een jacht op de communisten. Reeds in Juli van dit jaar, lang voordat er sprake is van een fusie van de drie arbeiderspartijen, van het Democratisch Volksfront tot een nieuwe P.K.I. en toen men nog helemaal niet wist waar Moeso was en of hij nog leefde, werden in Djokja acties tegen het Democratische Volksfront ondernomen. Affiches van deze organisaties werden afgescheurd. Op stakende arbeiders werd geschoten. Aanvallen en aanslagen werden gepleegd op leiders van de arbeiderspartijen, waarin vooral trotzkistische elementen een slag van hebben. Al deze acties tegen het Democratisch Volksfront en later tegen de nieuwe P.K.I. nu, vonden haar hoogtepunt in de gebeurtenissen rondom Madioen.

Wat kort aan Madioen voorafging

De berichten, die ons bereiken, hebben duidelijk aangetoond, dat er geen z.g. opstand van de P.K.I. in Madioen is geweest. De gebeurtenissen te Madioen vormden slechts een fase van

de anti-communistische acties, welke door Hatta ontketend zijn op bevel der Amerikanen.

Wij weten nu, dat reeds op 1 September, dus 18 dagen vóór de kwestie in Madioen, tot een gewelddadige actie tegen de P.K.I. is overgegaan. Een artikel in het Bataviase weekblad „Siasat", dat verbindingen heeft met de Sjahrir-groep, heeft o.m. onthuld, dat op 1 September twee leden van de P.K.I. in Solo werden gearresteerd. Op 7 September werden eveneens in Solo 7 officieren van het leger, die leden waren van de P.K.I., op bevel van hogerhand gearresteerd.

Op dezelfde dag werd in Djokja een rede gehouden door Roestam Effendie, die uit de C.P.N. is geroyeerd, zich ontmaskerd heeft als een verraderlijke trotzkist, een aartsvijand van de arbeidersklasse, en die nu nauw samenwerkt met ongure trotzkistische elementen als Moh. Jamin. Daarin deed hij lasterlijke aanvallen op de leiders van de P.K.I., in het bijzonder op Sjarifoedin, Setyadjit en Maroeto Daroesman, die samen met Moeso in de algemene leiding van de P.K.I. zat. Roestam Effendie ging in zijn gemene laagheid zover, dat hij hen uitschold voor verraders van de revolutie en agenten van de Nederlandse regering! Prompt werden zijn verraderlijke insinuaties dan ook gebruikt door alle rechtse groeperingen in de Republiek in hun aanvallen tegen de P.K.I. Zij eisten, dat de regering-Hatta „met sterke hand zou optreden" tegen de P.K.I. Het bovenstaande bevestigt nogmaals de juistheid van het besluit van het eerste congres der C.P.N., om Roestam Effendie uit de partij te royeren!

Zes dagen na deze uitlatingen van Roestam Effendie, op 13 September, trad er in Solo een gewapende actie van de Siliwangi-divisie van Hatta tegen eenheden van de Vierde Divisie op, waarin vele P.K.I.-leden zaten. De Siliwangi-divisie is een keurcorps van Hatta, bestaande uit soldaten en officieren, de vroeger in het Nederlandse en Japanse leger gediend hebben. Bovendien zitten vele trotzkistische elementen in deze divisie. Siasat noemt deze Siliwangi-divisie tezamen met de Staatspolitie „de ruggegraat" van de Hatta-regering. De aanvallen van deze Siliwangi-divisie werden zo hevig, dat eenheden van de Vierde Divisie zich uit Solo moesten terugtrekken.

Daarnaast vermeldt „Siasat" ook, dat reeds op 8 September het hoofdkwartier te Djokja van de Centrale Raad der Pesindo, de socialistische jeugd, door de politie werd overvallen, waarbij alle belangrijke documenten en brieven werden meegenomen. Op 15 September geschiedde hetzelfde met het hoofdkwartier te Solo.

Uit deze berichten blijkt dus duidelijk, dat de Hatta-regering op 1 September, dus 18 dagen voor de door haar genoemde „communistische opstand" in Madioen, een gewelddadige actie tegen de P.K.I. is begonnen, met de bedoeling de P.K.I., de partij van de arbeidersklasse, te vernietigen. *Met andere woorden, Hatta is*

toen een contra-revolutie begonnen! Er kan dus ten enenmale geen sprake zijn van een opstand der P.K.I. te Madioen.

Als gevolg van de contra-revolutie van Hatta verkeerde de P.K.I. in groot gevaar. Het leven van haar leiders werd bedreigd. En als reactie hierop zijn de gebeurtenissen rondom Madioen gekomen.

De bovengeschetste gang van zaken wordt nog verduidelijkt door de volgende feiten.

Op 17 September 's avonds sprak Moeso, die tezamen met o.a. Sjarifoedin, Setyadjit en anderen een tournee door Java maakte, te Poerwodadi, in Noord-Java, meer dan 100 km. van Madioen verwijderd. In verband met de moeilijke verbinding en het gebrekkige transport in de Republiek is het vrijwel uitgesloten, dat Moeso nog dezelfde avond in Madioen terug zou kunnen zijn. En volgens Hatta zou de „opstand" de 18de 's ochtends uitgebroken zijn te Madioen, maar toen was Moeso blijkbaar nog niet eens terug in Madioen. Bovendien is het bekend, dat hij, volgens het programma van zijn rondreis, op de 22ste September op een massa-meeting in Magelang (ten noorden van Djokja) zou spreken. Daarna zou hij naar Keboemen gaan, helemaal aan de andere kant van de Republiek, vlak bij de demarcatielijn in het Westen. Indien de P.K.I. inderdaad een opstand te Madioen op de 18de September in het oog had, dan is het onwaarschijnlijk, dat Moeso, algemeen secretaris van de P.K.I., rustig een rondreisje maakte door de Republiek en zich ver zou begeven van Madioen!

Vervolgens is het bekend, dat het fusie-congres tussen de drie arbeiderspartijen tot de nieuwe P.K.I. plaats zou vinden op 1, 2 en 3 October. Dit wijst er evenmin op, dat de P.K.I. op 18 September, twee weken voor het congres, een „opstand" zou beginnen.

Verder is een groot gedeelte van het Centraal Comité van de P.K.I. te Djokja zonder meer door Hatta gearresteerd. Indien de P.K.I. inderdaad van plan zou zijn geweest op de 18de September in Madioen een opstand te beginnen, dan begrijpt ieder kind wel, dat van te voren belangrijke veiligheidsmaatregelen genomen zouden zijn voor de leden van het Centraal Comité en dan zou het Hatta niet gelukt zijn een groot gedeelte daarvan te arresteren.

Zo zouden wij nog vele dingen kunnen aanvoeren, die alle erop wijzen, dat de P.K.I. in het geheel niet van plan is geweest een „communistische opstand" te ontketenen, o.a. door het program, dat door de P.K.I. is uitgewerkt.

Wat wel heeft plaats gevonden is een verraad van Hatta en zijn kliek aan de Indonesische Nationale Revolutie, een verraderlijke contra-revolutionnaire actie van de Indonesische bourgeoisie onder leiding van Hatta, om de P.K.I. te vernietigen. Daartegen hebben de P.K.I. en de democratische krachten in de Republiek zich verzet.

AMIR.

De landbouwcoöperatie in de politieke strijd

De opdracht voor dit artikel, het belichten van de rol der landbouw-coöperatie in de gezamenlijke strijd voor de arbeiders en boeren, is aanleiding geweest tot een vrij uitvoerige discussie. In de partij bestaat er over de rol van de coöperatie nog wel enige begripsverwarring. Deze uit zich enerzijds, om het maar zo scherp mogelijk te stellen, in het volledig verwaarlozen van de betekenis der landbouw-coöperatie, anderzijds in het toekennen van zulk een betekenis aan de coöperatie — een erfenis van de sociaal-democratie — dat men meent door de ontwikkeling van de coöperatie het kapitalisme te kunnen liquideren en linia recta het socialisme binnen te marcheren.

Voor een juist inzicht is het goed nog eens precies de geschiedenis van de coöperatie en de periode, waarin zij werd opgericht, na te gaan. Wij verwijzen daarvoor naar het Octobernummer van P. en C. Daaruit blijkt, dat de coöperatie oorspronkelijk is opgericht ten nutte van de kleine boeren en niet van de kapitalistische elementen op het land. De kleine boeren kwamen destijds tot de coöperatie om niet volkomen overgeleverd te zijn aan de particuliere ondernemers, die hen voor hun producten betaalden, wat zij kwijt wilden. Het was dus bedoeld als een vorm van afweer tegen de uitbuiting van het grootkapitaal, waaraan zij blootstonden. Bij de komst van het moderne kapitalisme had de coöperatie voor de boerenstand dus grote betekenis.

Sindsdien zijn ze enorm gegroeid en een belangrijke factor in het economische leven geworden. Maar ook het kapitalisme is niet stil blijven staan. Vooral op het gebied van de productie deden zich belangrijke veranderingen voor. De heerschappij van het monopoliekapitaal ontstond, die het gehele economische en politieke leven van de kapitalistische landen doordrong. Ook de coöperaties, waarvan zich in de loop der jaren de grote boeren en grootgrondbezitters hadden meester gemaakt, waren onderworpen aan de prijsafspraken der monopolies. En het monopoliekapitaal liet niet veel over van de utopie der boerenstand, zich door samenwerking de voordelen van het grootkapitaal te veroveren. In de afgelopen jaren is het overduidelijk gebleken, dat de coöperatie onder de kapitalistische verhoudingen niet de blijvende oplossing biedt, om de boeren uit de ellende te helpen. Want ondanks het feit, dat de coöperatieve boerenleenbank het credietvraagstuk zou oplossen, werden in de crisisjaren na 1929 duizenden boeren van hun bedrijfjes verdreven. Ook de coöperatieve inkoopvereniging met haar tienduizenden leden stond hier machteloos. Dit bevestigt de theorieën van de grootmeesters

van het marxisme-leninisme, dat er onder het kapitalisme voor de kleine boer geen toekomst is.

En in de coöperaties zelf, wie hebben het daar te vertellen? Zijn het de kleine boeren? Of zijn het de grote boeren en grootgrondbezitters? Wie een beetje in de coöperatie thuis is, zal direct merken, dat de schaal ten gunste van de laatste groep overslaat. Zo kom je als voorzitter van de Nationale Coöperatieve Raad, het lichaam waar bijna alle top-organisaties bij aangesloten zijn, de voorzitter van de Stichting van de Landbouw, de grote boer en grootgrondbezitter H. D. Louwes tegen.

Bovendien vinden we deze zelfde Louwes, wiens broer, Ir. Louwes, belangrijke posten in de regering bekleedt, op de voorzittersstoel van het machtige coöperatieve lichaam, het Centraal Bureau in Rotterdam. Een andere grote Groninger boer, tevens lid van de Eerste Kamer, Bierema, zwaait de scepter bij de Coöperatieve Raiffeisenbank te Utrecht. En in het voorgaande artikel toonden we al aan, dat in de Friese coöperaties de bestuurders gemiddeld veel meer koeien bezitten dan de gewone leden.

Voor wie bekend is met de verhoudingen op het land, waar de grote boeren, dank zij allerlei manipulaties en machinaties, een overwicht op de kleine boeren hebben, is het niet verwonderlijk, dat zij de leidende rol in de coöperaties vervullen. Al zeggen wij er direct bij, dat daar, waar de boeren begrepen welke belangrijke functies dit waren, in sommige tuinbouwcentra de kleine boeren zelf de leiding of mede de leiding hebben. Ook de grote vlucht, die de landbouwcoöperatie genomen heeft, vergemakkelijkte het de grote boeren er invloed op uit te oefenen. Want talloze ambtenaren, die ideologisch onder invloed der grote boeren stonden, moesten worden ingeschakeld, om het vele werk te verrichten. Voorts bestaat er in tal van coöperaties, vooral de zuivel-coöperaties in Friesland, een zeer ondemocratisch stemrecht. De Friese kleine boeren hebben daar zo hun eigen uitdrukking voor, n.l.: *„Het geld stemt"*, inplaats van het verstand.

Waar de grote boeren en grootgrondbezitters zich in de top-organisaties hebben genesteld, behoeft het wel geen betoog, dat ze onder het mom van politieke neutraliteit en het ontkennen van het bestaan van de klassenstrijd een uiterst reactionnaire politiek voeren. Zulk een politiek schakelt de coöperatie direct in aan de zijde van het kapitalistische front tegen de werkende bevolking. Op die manier wordt in de landbouw-coöperatie (die aangesloten is bij de Internationale Coöperatieve Bond, die volgens de beginselverklaring de kapitalistische belangen wenst te bestrijden) de belangen van boeren en tuinders ondergeschikt gemaakt aan de belangen van trusts en groot-industriëlen.

Nemen we bijvoorbeeld de veilingen, waarbuiten bijna geen groenten of fruit wordt afgezet. Ongetwijfeld zouden we de

veilingen als coöperatief orgaan niet meer kunnen missen, omdat zij bewezen hebben de belangen der tuinders te kunnen dienen. Maar welke politiek voert het Centraal Bureau der Veilingen b.v. met de groentenafzet naar Duitsland? Inplaats van met kracht de tuindersbelangen te dienen, legt zij zich neer bij de kapitalistische regeringspolitiek, die er op uit is het Amerikaanse grootkapitaal, de doodsvijand van de coöperatie dus, voor weinig of geen geld aan groenten te helpen. En nu de groenten doorgedraaid wordt? Waar blijven de felle protesten van deze zijde?

En de coöperatieve Raiffeisenbank in Utrecht — wat is er van dit lichaam, dat met zijn millioenen op de geldmarkt opereert, ze belegt in leningen, aandelen en effecten, waar het rentabiliteitsprincipe overheerst, nog overgebleven van de zogenaamde oorspronkelijke boerenhulp? En hoe is het met de strijdbaarheid van tal van andere coöperaties gesteld? Rustig leveren zij hun producten af voor de door de regering, dus het grootkapitaal, vastgestelde prijzen. Niet alleen bij het aanschaffen van de grondstoffen, o.a. kunstmest en veevoer, stoot de coöperatie dus direct op het monopoliekapitaal, ook bij de afzet is ze er in grote mate van afhankelijk.

Moet dit alles nu bewijzen, dat de kleine boeren en tuinders helemaal geen belang meer hebben bij de door hen opgerichte coöperaties, dat zij er zich maar vanaf moeten keren? Zeer zeker niet. Want ondanks alles, vormen de landbouw-coöperaties onder de kapitalistische verhoudingen een onmisbaar element in het boerenbedrijf.

De Communistische Partij zal echter stelling nemen tegen de in dit artikel geschetste kapitalistische tendenzen, die zonder uitzondering uitlopen op een onderdrukking der niet-kapitaalkrachtige leden der coöperatie, die éénmaal in deze organen door samenwerking de oplossing voor hun moeilijkheden zagen. Voortbordurende op deze grondslag zullen zij alle pogingen van de kleine boeren om de macht der kapitalistische elementen te breken en zelf de leiding in handen te nemen, met alle kracht ondersteunen. Van het hoogste belang acht zij voorts de oprichting van alle vormen van coöperatie, die in het direct belang zijn van de werkende boeren en tuinders, zoals bijvoorbeeld het coöperatief gebruik van landbouwwerktuigen en de coöperatieve afzet met uitschakeling van de groothandel.

*

In tegenstelling met de kapitalistische landen worden in Oost-Europa de coöperaties tot een krachtig instrument gemaakt in handen van de kleine en middelboeren tegen de uitbuiting en het bedrog der grote boeren. Bewust wordt er naar gestreefd de invloed der kapitalistische elementen op het platteland te isoleren. Eén van de middelen daartoe is o.a. de producten der boeren tegen goede prijzen op te kopen en het inkomen der rijken door

belastingen te beperken. Een verdere groei van deze elementen wordt hiermede onmogelijk gemaakt.

Op het coöperatieve congres, dat onlangs in Praag werd gehouden, kwam van de zijde der Sowjet-Unie en de landen van Oost-Europa het voorstel aan de orde, om de coöperatie actief in te schakelen in de strijd voor de vrede, tegen het Marshallplan, de Benelux en het verdrag van Brussel.

Dit voorstel werd verworpen. Eén der Nederlandse vertegenwoordigers, die op dit congres aanwezig was, maakte in het orgaan „Cóop" de snuggere opmerking, dat ze in het Oosten bezig waren van de coöperatie een politiek instrument te maken. Alsof het dat in Nederland niet al lang was. Lees er de coöperatieve pers maar op na, die overvloeit van lof voor de zegeningen van Marshall en de Benelux. Hier wordt de coöperatie dus gebruikt als een strijdinstrument van het grootkapitaal (want wie anders heeft er belang bij deze overeenkomsten?) tegen de kleine boeren en tuinders.

Wat zijn nu de taken van de kleine boeren en tuinders? Wel, zij vinden een goed aanknopingspunt in de compromis-resolutie, die tenslotte met algemene stemmen op dit congres werd aangenomen en die opwekte *„om de activiteit van de bond nationaal in dienst te stellen van de bevordering der wereldvrede en de directe ontwikkeling van de algemene welvaart in alle landen."*

Een coöperatie in dienst van vrede en welvaart, dat kan echter geen coöperatie zijn, waarin de grote boeren en grootgrondbezitters de leiding hebben. Daarom zullen de kleine boeren en tuinders, tezamen met andere progressieve elementen, zich moeten verenigen om front te maken tegen de bestuurders-grootkapitalisten, om van de coöperatie, die ondanks alles van zulk een historische betekenis is, een werkelijke factor in de strijd tegen de grote boeren te maken.

J. v. WIERINGEN.

Een machtig wapen in onze strijd

In dit artikel willen we één van de belangrijkste boeken voor de theoretische vorming van de communisten nader bespreken. In 1938 kwam onder de persoonlijke leiding van Stalin het boek „De geschiedenis van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie (Bolsjewiki)" tot stand. In de tien jaren, die sindsdien verlopen zijn, heeft het boek een centrale plaats ingenomen in de marxistische literatuur. Door het uitbreken van de tweede wereldoorlog en de fascistische overweldiging moest het boek reeds spoedig onder de moeilijkste omstandigheden verspreid worden. In verschillende landen van Oost-Europa b.v. moesten de eerste uitgaven in afleveringen worden gestencild! Het boek heeft in de tien jaar van zijn bestaan een zeer grote oplaag bereikt. In de Sowjet-Unie is het in 63 talen vertaald met een totaal oplaag van 34.000.000. Buiten de Sowjet-Unie werd het reeds in 26 talen vertaald met een oplaag van vele millioenen.

Hoe komt het, dat dit boek over de gehele wereld een leidraad vormt voor de communisten en dat zij er zo nodig zelfs hun leven voor over hebben om het te verspreiden? Om deze vraag te beantwoorden en de geweldige betekenis van het boek duidelijk te maken, zullen we verschillende kanten van deze vraag behandelen. Achtereenvolgens zullen we nagaan: 1e. de plaats van het boek in de geschiedenis van de arbeidersbeweging; 2e. de inhoud van het boek en de daarin aangewende methode en 3e. zijn speciale betekenis voor de Nederlandse arbeidersklasse.

I

Is het niet merkwaardig, dat de communistische partijen in de gehele wereld de geschiedenis van de communistische partij van de Sowjet-Unie tot uitgangspunt nemen bij de theoretische vorming van hun leden? Waarom juist de partijgeschiedenis van dit land? Dit is geen toevalligheid, maar vloeit logisch voort uit de aard van de kapitalistische ontwikkeling.

In de dagen van Marx en Engels vormde West-Europa het middelpunt van de revolutionnaire beweging. In het begin van de 20e eeuw echter begon de revolutionnaire beweging zich naar Rusland te verplaatsen. Dit was het gevolg van een reeks veranderingen in de structuur van het kapitalisme. Het belangrijkste in dit verband is de uitvoer van kapitaal naar de koloniale en half-koloniale landen. Hiermede luidde de 20e eeuw een nieuwe en tegelijk de laatste faze van het kapitalisme in, n.l. het imperialisme. In deze faze van de ontwikkeling werd Rusland het centrum en het brandpunt van alle tegenstrijdigheden van het

kapitalisme. Welke waren deze tegenstrijdigheden? Dit was de strijd van de boeren tegen de onmenselijke uitbuiting van de landheren en het bestaan van Middeleeuwse toestanden. Dit was de strijd van de Russische arbeiders tegen de eigen kapitalisten. Dit was de strijd tegen de buitenlandse imperialisten, die door hun uitgebreide beleggingen Rusland tot een kolonie van West-Europa maakten. Dit was de strijd van de talloze niet-Russische, koloniale volkeren, die het grondgebied van het tsaristische rijk bewoonden, tegen de groot-Russische bourgeoisie. En wanneer we hier nog bij rekenen de terreur van het tsaristische bewind met zijn verbanningsoorden en zijn Jodenprogroms, dan kunnen we met recht zeggen, dat Rusland het knooppunt was van alle tegenstrijdige krachten. Daardoor strekte het belang van de strijd der Russische arbeidersklasse zich tot ver buiten de grenzen van Rusland uit. Daarom zette Lenin dan ook uiteen in zijn boek „Wat te doen", dat hij in 1902 schreef, dat het Russische proletariaat zich tegenover de meest revolutionnaire taken van het gehele wereldproletariaat geplaatst zag, n.l. de vernietiging van het machtigste bolwerk van de Europese en Aziatische reactie.

Buiten Rusland was de arbeidersbeweging in de West-Europese landen besmet door het opportunisme, dat na de dood van Marx en Engels veld begon te winnen. De leiders der Tweede Internationale begonnen de revolutionnaire theorie van het Marxisme te vervangen door allerlei contra-revolutionnaire anti-Marxistische theorieën. Zij verlieten de weg der revolutionnaire strijd en als woordvoerders van die arbeiders, die tijdelijk meeprofiteerden van de uitbuiting der koloniale volkeren, propageerden zij samenwerking met de heersende klasse. Toen dan ook de rustige ontwikkeling aan het einde van de 19e eeuw gevolgd werd door een nieuwe periode van imperialistische oorlogen en revolutionnaire bewegingen, bleken de sociaal-democratische partijen van West-Europa niet tegen de moeilijkheden opgewassen en faalden jammerlijk. De huidige verwording van de sociaal-democratie tot de vurigste verdedigers van het Amerikaanse imperialisme wortelde in die periode. Van alle arbeiderspartijen was het alleen de bolsjewistische partij, aangevoerd door Lenin en Stalin, die trouw bleef aan het Marxisme. Trouw niet in die zin, dat zij zich tevreden stelden met het overschrijven van de ideeën der twee voorgangers, maar dat zij hun ideeën verder ontwikkelden, dat zij trouw bleven aan de eenheid van theorie en practijk, trouw aan de revolutionnaire geest van het Marxisme.

Lenin heeft de Marxistische theorie verder ontwikkeld in overeenstemming met de veranderingen, die zich in de kapitalistische ontwikkeling hadden voltrokken. Het Leninisme is de logische voortzetting van het Marxisme in de periode van het imperialisme. Marxisme en Leninisme vormen een onverbrekelijke eenheid en men kan geen aanhanger van het ene zijn zonder tegelijk het andere te aanvaarden. Zoals Marx en Engels de leidende theore-

tici van de arbeidersklasse in de bloeiperiode van het kapitalisme waren, zo zijn dit in de periode van het ondergaande kapitalisme, van de overwinning van het socialisme, Lenin en Stalin.

„Lenin en Stalin leidden de strijd tegen het opportunisme, niet alleen in Rusland, maar op internationale schaal. Hun komt de eer toe het Marxisme te hebben gezuiverd van de opportunistische vervalsingen van de 2e Internationale, en het vaandel van het revolutionnaire Marxisme verder te hebben gedragen. Onder leiding van de Bolsjewistische Partij vocht de arbeidersklasse van Rusland (tussen 1905-1917) in drie revoluties, waarvan de laatste, de October-revolutie, eindigde in een volledige overwinning en in het scheppen van een staat van arbeiders en boeren in Rusland — in de vestiging van de dictatuur van het proletariaat. Lenin's schitterende voorspelling werd werkelijkheid. Het Russische proletariaat werd de voorhoede van de internationale arbeidersklasse."

„Daar de arbeidersklasse van de Sowjet-Unie de voorlijkste en revolutionnairste klasse is, en de Bolsjewistische Partij de consequentste Marxistische Partij, is het niet meer dan natuurlijk, dat alles wat fundamenteel en wezenlijk is op het gebied van de revolutionnaire ervaring en revolutionnaire theorie samengevat moet zijn in de ervaringen van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie, in de theorie van Lenin en Stalin. Dit alles verleent aan het werk van kameraad Stalin een waarlijk klassiek karakter."

(P. Joedin, in „Voor een duurzame vrede, enz." 11 Oct. 1948)

En daarmee is de vraag, waarom nu juist de Geschiedenis van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie een leidraad, een richtsnoer en een theoretische basis voor alle communistische partijen vormt, voldoende beantwoord.

II

De Communistische Partij van de Sowjet-Unie is de oudste en het rijkste aan ervaringen. Zij is gestaald en gehard in de jarenlange strijd tegen kapitalistische en feodale onderdrukking. Zij is groot en sterk geworden in een onophoudelijke strijd tegen rechtse opportunisten en links-radicalen. Maar niet alleen hierdoor is het boek, waarin haar geschiedenis is neergelegd, één van de meest waardevolle theoretische wapens voor de gehele internationale arbeidersbeweging. Het is mede ook de vorm, waarin deze geschiedenis gegoten is, die het boek dubbel waardevol maakt. Niet een dorre en abstracte opsomming van de wetten der maatschappelijke ontwikkeling, of van de grondslagen van de communistische partij als de partij van het nieuwe type, vinden we hier. Geen systematische en zakelijke, maar een historische uiteenzetting vormt de grondslag van het boek,

„daar men aan de hand van de historische feiten de fundamentele ideeën van het Marxisme-Leninisme op de beste, natuurlijkste en begrijpelijkste manier kan demonstreren, daar de geschiedenis van de C.P.S.U. (b) zelf het Marxisme-Leninisme in actie is, daar de juistheid en de levenskracht van de Marxistisch-Leninistische theorie door de practijk, door de ervaring van de klassestrijd van het proletariaat is getoetst en de Marxistisch-Leninistische theorie zelf zich ontwikkeld en verrijkt heeft in het nauwste verband met de practijk,

op de grondslag van de veralgemening van de practische ervaring van de revolutionnaire strijd van het proletariaat."

(Uit het „Besluit van het Centraal-Comité v. d. C.P.S.U. (b) over de partij-propaganda bij het verschijnen van het boek.")

We zullen natuurlijk in dit artikel geen samenvatting geven van de inhoud van het boek. Als men hiervan kennis wil nemen, en dit is de plicht van iedere bewuste arbeider, dan moet men het boek zelf ter hand nemen. Het boek bestaat uit twaalf hoofdstukken, die in drie groepen uiteenvallen. De eerste vier gaan over de strijd, die gevoerd moest worden om een bolsjewistische partij te scheppen. In de drie daaropvolgende hoofdstukken valt de nadruk meer op de directe strijd om de staatsmacht, voor de vestiging van de dictatuur van het proletariaat. De laatste vijf hoofdstukken behandelen de periode, waarin de arbeidersklasse aan de macht is en de partij vocht voor de verwezenlijking van het socialisme. Het boek eindigt met een meesterlijke samenvatting, die we niet vaak genoeg en niet nauwkeurig genoeg kunnen lezen en bestuderen.

Het bijzondere van dit boek is nu, dat het gebeurtenissen beschrijft, die door het genoemde karakter van Rusland zich het eerste in dit land voltrokken hebben, maar die zich nu ook in de andere landen afspelen. Natuurlijk is de historische vorm een andere, maar de principiële inhoud is wezenlijk dezelfde. En hieraan ontleent het boek zijn brandend actuele karakter.

Hoe oordelen wij b.v. over oorlogen? Deze kunnen we niet zonder meer alle over één kam scheren. We lezen hierover:

„De bolsjewiki waren van mening, dat er twee soorten van oorlogen zijn:

a) de rechtvaardige oorlog, die geen veroverings- maar een bevrijdingsoorlog is, die zich ten doel stelt hetzij de verdediging van het volk tegen een buitenlandse aanval en tegen de pogingen om het te knechten, of de bevrijding van het volk van de slavernij van het kapitalisme, of tenslotte bevrijding van de koloniën en de afhankelijke landen van de onderdrukking door de imperialisten;

b) de onrechtvaardige oorlog, die een veroveringsoorlog is en de inbezitneming, de knechting van vreemde landen, van vreemde volken ten doel heeft.

De oorlogen van de eerste soort ondersteunden de bolsjewiki. Wat betreft de oorlog van de tweede soort, waren de bolsjewiki van mening, dat men daartegen vastberaden moest strijden tot en met de revolutie en de omverwerping van de eigen imperialistische regering."

En zo is het dan ook voor een communist vanzelfsprekend om de strijd van het Indonesische volk met alle middelen te ondersteunen, te vechten tegen de koloniale oorlog en consekwent te strijden tegen de dreiging van een oorlog van het Amerikaanse imperialisme tegen het bolwerk van het socialisme.

III

Wat is nu de bijzondere betekenis van het boek voor de bewuste Nederlandse arbeider? Zij, die bewust deelnemen aan de klassenstrijd in ons land, zijn nog onvoldoende doordrongen

van de geweldige betekenis van dit boek voor hun theoretische vorming. Dit boek is het betrouwbaarste kompas in de moeilijke strijd, die wij tegemoet gaan. Het onvoldoende bestuderen van dit boek is natuurlijk geen op zichzelf staand verschijnsel, maar hangt samen met algehele onderschatting van de theorie. De betekenis van de theorie werd echter reeds in een vorig artikel uiteengezet. We volstaan daarom met de volgende uitspraak van Stalin:

„....indien wij vermochten, indien wij in staat waren, onze partijkaders van onder tot boven, zodanig ideologisch te scholen en hen politiek zodanig te harden dat zij zich ten aanzien van de binnenlandse en de internationale situatie vrij zouden kunnen orienteren, indien wij hen tot volwaardige Leninisten, Marxisten konden maken...., dan zouden wij daarmee negen tienden van al onze opgaven hebben opgelost."

Ten aanzien van de wijze, waarop men zich de kennis van het Marxisme moet verwerven, bestaan vele misverstanden. Er wordt nog vaak gedacht, dat scholingscursussen de enige manier zijn om onze partijgenoten het Marxisme bij te brengen. Dit is echter een schadelijke opvatting. Een scholingscursus heeft slechts ten doel enkele grondbegrippen bij te brengen en onze leden aan te moedigen tot en de weg te effenen voor zelfstudie. Wanneer de scholingscursus onze leden niet tot zelfstudie brengt, mist zij haar hoofddoel. Het zelfstandige leren is het voornaamste middel om zich het Marxisme-Leninisme eigen te maken.

De Geschiedenis van de C.P.S.U. (b) hoort het handboek te zijn van iedere communist en de grondslag te vormen van zijn zelfstudie. Natuurlijk moeten we het boek op een levende wijze bestuderen. Het gaat er niet alleen om alle feiten te kennen, die het boek vermeldt, maar om de algemene principes, die er aan ten grondslag liggen. De feiten en de historische gebeurtenissen illustreren en verduidelijken de theorie van het Marxisme-Leninisme en daar gaat het om. We moeten er voor waken geen schriftgeleerden te kweken, maar communisten, voor wie de theorie een levend bezit is. Studie kan alleen dan vruchtbaar zijn, als er een eng contact met de massa en met het practische werk bestaat. Onze opgave is juist de theorie tot een georganiseerde macht te maken, want zoals Dimitrow het uitdrukte:

„Wij Communisten zijn mensen van de daad. Wij zijn voor de taak geplaatst van de practische strijd tegen het offensief van het kapitaal — tegen het fascisme en het gevaar van de imperialistische oorlog — en van de strijd voor de omverwerping van het kapitalisme. Juist deze practische taak plaatst de communistische kaders voor de eis, dat zij zich tot elke prijs met de revolutionnaire theorie uitrusten; want zoals Stalin, deze grote meester van de revolutionnaire strijd, ons leert: de theorie schenkt aan de practici kracht tot orientering — duidelijkheid van perspectief, zekerheid bij het werk — geloof in de overwinning van onze zaak."

G. HARMSEN.

ZJDANOW
en de „ingenieurs van de ziel"

Op 17 Augustus 1934 opende Maxim Gorki het eerste congres der Sowjet-schrijvers in dezelfde Zuilengalerij, waar enkele dagen geleden een geheel volk gedefileerd heeft voor het stoffelijk overschot van André Alexandrowitsj Zjdanow. Hij gaf het woord aan één der secretarissen van de Bolsjewistische Partij, die de verenigde schrijvers verwelkomde.

Deze man nu was voor het merendeel van ons, buitenlandse schrijvers, die op het congres waren uitgenodigd, een onbekende. Hij zei onder andere, dat alleen de overwinning, bevochten onder de vanen van Marx, Engels, Lenin en Stalin, het bijeenkomen van een dergelijk congres mogelijk had gemaakt en dat zonder die overwinning het congres niet plaats had kunnen vinden. Het is zeker, dat het een congres van een geheel nieuw type was en dat het de weg geopend heeft voor de Sowjet-schrijvers, zowel als voor de schrijvers der andere landen, naar een nieuwe vorm van werken, van stellingnemen en gemeenschappelijke strijd van de schrijvers.

Zjdanow zei: *„In de Sowjet-landen is het voorkomen van alle dingen veranderd. In wezen is het geweten der mensen veranderd. Onze „edellieden" zijn de bouwers van het socialisme, arbeiders en boeren... In de kapitalistische wereld daarentegen worden de thema's en de talenten van de schrijvers en de helden steeds magerder... De „edellieden" van deze burgerlijke letterkundigen, die hun pen verkocht hebben aan het kapitaal, zijn dieven, spionnen, prostituées, schelmen, minderwaardige individuen..."* En Zjdanow onderscheidde bij de burgerlijke schrijvers diegenen, die met alle geweld de verrotting van het kapitalisme willen maskeren en doen alsof er niets aan de hand is, van een andere categorie van schrijvers, die, op hun beurt „het pessimisme als theorie en practijk van de kunst" hanteren. Tegenover beide groepen stelde hij die kleine minderheid, die een uitweg zoekt door zijn lot te binden aan dat van het proletariaat en aan diens revolutionnaire strijd.

Sprekend over de Sowjet-letterkunde zei Zjdanow, dat deze optimist was, maar niet „door een of andere zoölogische innerlijke gesteldheid; optimist van nature, daar het de letterkunde van een stijgende klasse is" en naar aanleiding van de woorden van Stalin, die van de schrijver de volgende definitie gaf: *„De ingenieurs van de menselijke ziel"*, zei hij: *„Wat wordt daarmee bedoeld? Welke plichten legt zo'n naam op? In de eerste plaats betekent dit het leven te kennen, om in staat te zijn het waarheidsgetrouw weer te geven in een kunstwerk, niet als een dood ding, noch eenvoudig als een „objectieve werkelijkheid", maar om de werkelijkheid weer te geven in zijn revolutionnaire ont-*

wikkeling." Deze weergave moet verbonden worden aan de taak, de ideeën der arbeiders om te vormen en hen op te voeden in de geest van het socialisme, verklaarde Zjdanow, en dat is in de letterkunde en de critiek de methode, die in de U.S.S.R. genoemd wordt: het *socialistisch realisme.* Deze literatuur is niet bang om ervan beschuldigd te worden, dat zij tendentieus is; en iedere Sowjet-schrijver zou kunnen zeggen tegen hen, die hierover verontwaardigd zijn: *„Ja, onze Sowjet-literatuur is tendentieus, en we zijn trots, dat zij het is, want onze tendens heeft de strekking om de arbeiders en de hele mensheid te bevrijden van het juk der kapitalistische slavernij."*

„Ingenieur van de ziel zijn", zei Zjdanow nog, *„betekent, dat men met beide benen op de grond van het werkelijke leven moet staan. En dat, op zijn beurt, betekent de breuk met de romantiek van het oude soort, met die romantiek, die een onwerkelijk leven en onwerkelijke helden beschreef en daardoor de lezers afleidde van de tegenstellingen en de onderdrukking in het werkelijke leven, naar een wereld die onmogelijk is, een niet te verwezenlijken droombeeld. Voor onze literatuur, die met beide benen op een stevige materialistische grondslag staat, is de romantiek uit het buitenland niet mogelijk; slechts een nieuw type van romantiek is mogelijk, n.l. de revolutionnaire romantiek. We zeggen, dat het socialistische realisme de basis van de Sowjet-letterkunde is, hetgeen veronderstelt, dat de revolutionnaire romantiek een wezenlijk bestanddeel van de letterkundige schepping moet zijn, want het gehele leven van onze Partij, het leven van de arbeidersklasse en zijn strijd bestaat uit het verbinden van de meest ernstige, meest nauwgezette practische arbeid met de verhevendste idealen en heldhaftige perspectieven."*

En toen Zjdanow hier aan toevoegde: *„De Sowjet-letterkunde moet in staat zijn onze helden uit te beelden en moet het uitzicht op onze toekomst openen. Dit zal geen droombeeld zijn, want onze toekomst wordt voorbereid door een arbeid, die in elk opzicht planmatig is"*, ondervonden wij, die naar hem luisterden, de vervoering van datgene, wat ik graag de *Marxistische romantiek* noem, de romantiek, die gebaseerd is op de wetenschappelijke gegevens van het marxisme en niet op onverwezenlijkbare droombeelden, de vervoering, die de overgang van het droombeeld naar de wetenschappelijke werkelijkheid begeleidt.

In de Zuilengalerij, tussen de grote witte pilaren, in het felle licht van de schijnwerpers, onder de rode en witte spandoeken, temidden van portretten der grote schrijvers van het verleden, zette André Zjdanow zijn betoog voort. Hij zei, dat men, om het recht te hebben zich ingenieur van de menselijke ziel te noemen, de literaire techniek moet beheersen en dat we de verplichting hebben — daar op dit gebied, zowel als op andere gebieden het proletariaat de enige erfgenaam is van het

beste der gehele wereld-literatuur — deze erfenis bijeen te garen en te bestuderen. Hij betoogde, dat om zich ingenieur van de menselijke ziel te noemen, men op de bres moet staan voor de cultuur van de taal, voor de kwaliteit van het werk; men moet zich door ernstige zelfstudie ideologisch wapenen en de achterstand inhalen in het economische bewustzijn „waarvan de schrijvers zelf niet vrijgesteld zijn...."

En de „ingenieurs van de menselijke ziel", die naar hem luisterden, driehonderd zeven en zeventig stemgerechtigde schrijvers, tweehonderd twintig adviserende, en hun veertig buitenlandse gasten, waarvan ik er één was, gekomen uit zestien verschillende landen, zagen in deze man op de tribune de woordvoerder van de Partij, die in tien dagen tijds de wereld op zijn grondvesten deed wankelen en deze in de zeventien jaren daarna een nieuwe gestalte gaf....

Zeker, de buitenlandse schrijvers althans zagen in André Alexandrowitsj Zjdanow nog niet de Sowjet-man, die op zestienjarige leeftijd aan de revolutionnaire strijd deelnam, in 1919, midden in de oorlog, tot de Partij van Lenin toetrad, en die met de bescheidenheid aan doeltreffendheid eigen, al een zo belangrijke rol in de Partij had gespeeld, waarvan hij op acht en dertigjarige leeftijd één der secretarissen was. Zij konden niet weten, wat de arbeiders van Toula of Gorki, met wie hij tezamen de weg naar het socialisme had afgelegd, wel begrepen zouden hebben, hoezeer deze man de ideeën, die het gemeenschappelijk eigendom van de Partij waren, verkondigde en hoezeer hij sprak op grond van zijn individuele ervaring, met de autoriteit van deze ervaring, het talent van deze ervaring.

Dit talent zou door geweldige en verschrikkelijke gebeurtenissen in het volle licht geplaatst worden.

*

Precies drie maanden nadat Maxim Gorki de slotredevoering op het congres had uitgesproken, op de avond van de eerste December 1934, was ik met mijn vrouw in het Huis der Schrijvers, Schouwburgstraat te Moskou, toen één der schrijvers, die juist naar beneden ging, ons met een geheel verbouwereerd gezicht het nieuws van de moord op Kirow vertelde. Wie zich op dat moment niet in de Sowjet-Unie bevond, kan zich geen voorstelling maken van de beroering, die dit nieuws teweeg bracht. De Sowjet-Unie was de grootste moeilijkheden te boven gekomen. Het eerste vijfjarenplan was uitgevoerd in vier jaar en het tweede was goed op weg, de grote massa van de Sowjetburgers had de wijsheid van de Partij en de prachtige vruchten van diens politiek gezien; er heerste een waarachtig optimisme, het leven werd steeds beter en er was niemand, die niet geloofde in een gelukkige toekomst. Plotseling werd deze Partij getroffen in de persoon van één zijner leiders, één van hen, die overal bemind was, een man, die men geen persoonlijke vijand toe-

kende. Kirow was de ideoloog, de hersens van de Partij. Men zag in hem (zoals in onze tijd Zjdanow) de eventuele opvolger van Stalin. Deze misdaad is het alarmsignaal geweest voor de tweede grote oorlog van de 20e eeuw. Deze misdaad, die een ontzaglijk land noodzaakte om zich in staat van verdediging te stellen, noodzaakte het van toen af aan werkelijke oorlogsmaatregelen te nemen en verhinderde het de vruchten te proeven, die het door lange en moeizame arbeid verworven had, om de toekomst te verzekeren.

Toen vernam men, dat de Partij besloten had, dat kameraad Zjdanow de opvolger zou zijn van Kirow, als hoofd van de Leningradse partij-afdeling. Zo bezette André Zjdanow dus in het paleis van Smolny, dat al groot was door de vele herinneringen aan Lenin, de plaats waar de schaduw van de zeer beminde Kirow nog zweefde. Zjdanow volgde Kirow op in het vertrouwen van de Partij. Twee jaar later, in Augustus 1936, tijdens het proces van de terroristen, hebben de moordenaars van Kirow bekend, dat zij schuldig waren aan de voorbereiding van een serie aanslagen op de leiders van de Partij. Op de lijst van hen, die voor de dood bestemd waren, bevond zich Zjdanow. Het is mogelijk, dat de buitenlandse schrijvers van het congres in 1934, die in de Zuilengalerij naar hem luisterden, niet goed wisten wie hij was. Maar de geheime dienst van Hitler en zijn agenten in de U.S.S.R. hadden zich niet vergist: zoals ze hadden voorzien welk een ramp de moord op Kirow zou kunnen zijn, zo wisten ze, wie ze getroffen zouden hebben in de persoon van Zjdanow, voordat de Partij hem naar het Paleis van Smolny zond.

*

Dáár, in Leningrad, zou Zjdanow de taak vervullen, die hem voor altijd tot een historische figuur zou maken. Wanneer ik deze dagen luister naar de droge berichtjes, om het niet anders te noemen, die de.... laten we zeggen· geallieerde radio's aan hem wijden bij zijn dood, dringt zich de herinnering aan die heldhaftige strijd aan mij op en aan de nieuwsberichten, die tijdens de Duitse overheersing tot ons kwamen. Toen was Zjdanow daar, hij was bevelhebber van Leningrad. En ergens in Parijs of in Lyon, temidden van het ondergrondse werk, sloeg ons hart sneller wanneer we dachten aan die bovenmenselijke krachtsinspanning in die uitgehongerde stad, waar het lot van ons Franse vaderland met dat van de gehele mensheid op het spel stond. Toen zeiden we tegen elkaar: ....Ja, maar in Leningrad, daar is Zjdanow.... De Sowjet-pers verhaalde niet lang geleden hoe tijdens het beleg enige partisanen, die de Duitse blokkade hadden weten te passeren, bij hem kwamen en hem vroegen: „Wat moeten we doen? Kunnen we graan zaaien op het land, dat door de Duitsers bezet is?" En Zjdanow antwoordde: „Ja, zaait het graan.... we zullen het zelf komen oogsten!"

Wonderbaarlijke zekerheid van oordeel, wonderbaarlijke woorden in die stad, waar men op de straten dood neerviel van de honger. En waarlijk, zij zijn het, de Bolsjewieken, die de oogst binnenhalen!

*

Anderen hebben gesproken over Zjdanow op de vergadering der Communistische Partijen te Warschau, waar hij voor het eerst de fundamentele waarheden van de nationale onafhankelijkheid duidelijk vaststelde. Ik heb niet het volledige beeld gegeven van hem, wiens lichaam van de aarde verdwenen is, maar die zijn plaats in de geschiedenis heeft ingenomen. Men weet, welke rol hij gespeeld heeft voor de Sowjet-intellectuelen en laten we de moed hebben hieraan toe te voegen: welke rol hij nog onvermijdelijk zal spelen voorbij de grenzen van de U.S.S.R. en van zijn leven voor de mannen en vrouwen, die denken en kunnen lezen. Het is me voldoende aan het eerste grote ingrijpen van André Zjdanow, dat van het congres der schrijvers in 1934 te Moskou, herinnerd te hebben. De actualiteit van zijn stellingen, de voortzetting van de weerklank, die zij zullen vinden, zijn historische ontleding, dat alles vormt de achtergrond van zijn meer recente optreden en helpt dit te belichten.

ARAGON.

(Uit „Lettres Francaises.")

Burgerlijk en socialistisch realisme

De beeldende kunsten, de literatuur en ook de muziek in West-Europa vertonen gedurende de gehele burgerlijke 19e eeuw een merkwaardige verscheidenheid van stromingen, die ondanks alle tijdelijke en nationale verschillen toch naar twee essentieel uiteenlopende richtingen streefden. Er zijn tal van grote kunstenaars, die steeds weer trachtten met alle hun ter beschikking staande artistieke middelen de vraagstukken uit te beelden, die onmiddellijk betrekking hadden op de actuele werkelijkheid van het ogenblik. De gezelschapsromans van Balzac, de sociale romans van Zola, de van strijdvaardigheid getuigende schilderijen van Delacroix en de naar realisme neigende opera's van Bizet, Charpentier, Mascagni, enz. zijn daar typische voorbeelden van.

Daartegenover staan vele stromingen, waarvan de vertegenwoordigers zich in hun kunstwerken zeer bewust afwendden van de werkelijkheid en zichzelf en de ontvangers van hun producten naar een min of meer fantastische wereld van de

menselijke verbeelding leidden. De hele, voor de werkelijkheid vluchtende romantiek, het zich verdiepen in de middeleeuwse sagenwereld is hiervoor kenmerkend. De opera's van Wagner, de gedichten van Hölderlin en de schilderijen van Turner mogen in dit verband als voorbeeld genoemd worden. In de strijd tussen romantiek en realisme, in het klassieke feeënballet en het karakterballet, in de „absolute" muziek en de programmamuziek, overal ontmoeten wij deze twee richtingen.

Het is duidelijk, dat deze scheiding haar oorzaken moet vinden in de tegenstrijdigheden van het kapitalisme en de burgerlijke samenleving zelf. Marx heeft aangetoond, dat de fundamentele tegenstrijdigheid van de kapitalistische economie bestaat in de maatschappelijke productie en de particuliere toeeigening. Het particuliere bezit echter, het streven naar steeds grotere winsten en toenemende kapitaal-accumulatie, brengt een andere tegenstrijdigheid voort, die zich in ieder burgerlijk individu steeds weer opnieuw en in telkens wisselende vormen manifesteert.

Marx heeft deze tegenstrijdigheid, die het gehele burgerlijke politiek-maatschappelijke bewustzijn doortrekt, zeer scherpzinnig opgehelderd in zijn analyse van de scheiding tussen bourgeois en citoyen. De bourgeois is de kapitalist, die, zonder rekening te houden met het welzijn van zijn medemensen, zich zoveel mogelijk tracht te verrijken. Zijn vrijheidsideaal is dat van een volstrekte persoonlijke willekeur. Maar de bourgeois is gedwongen met andere bourgeois en arbeiders samen te leven. Deze samenleving wordt geregeld door de staat. En als staatsburger, als citoyen, is de kapitalist gehouden aan de wetten van deze samenleving. Hoewel deze wetten de rechten van de kapitalist waarborgen, wordt de bourgeois toch daardoor in de onbelemmerde toepassing van zijn willekeur voortdurend geremd. Hij moet met zijn mede-bourgeois rekening houden. Hij is tegelijk bourgeois en staatsburger. Bourgeois en citoyen zijn een ondeelbare eenheid, de „splitsing" is in elk burgerlijk individu aanwezig. De bourgeois is daarbij in het practische leven overheersend.

Het is de buitengewone verdienste van de bekende Hongaarse marxistische kunst-theoreticus Georg Lucacs, dat hij in zijn Goethe-studies, die thans in boekvorm onder de titel „Goethe und seine Zeit" in Zwitserland verschenen zijn, aangetoond heeft, hoe de maatschappelijke arbeidsdeling in het kapitalisme deze tegenstrijdigheid steeds meer toespitst. Want, zo schrijft Lucacs, deze arbeidsdeling specialiseert de afzonderlijke gebieden van de maatschappelijke werkzaamheid hoe langer hoe meer, zij verleent hun een verhoudingsgewijze zelfstandigheid en maakt in de loop van deze ontwikkeling de staat tot een „algemeenheid", die de bijzondere belangen van elke afzonderlijke bourgeois tegenovergesteld is.

Dezelfde tegenstelling tussen bourgeois en staatsburger is op een hoger plan en in min of meer verborgen gestalte in alle burgerlijke cultuuruitingen terug te vinden. Vooral sedert het uiteenvallen van de burgerlijke practijk en de idealistische, abstracte theorie, vanaf ongeveer 1800, dus sedert de tijd van de ontplooiing van de vrije concurrentie en de vrije kapitalistische warenruil, zien wij hoe de samenvattende artistieke uitbeelding van de werkelijkheid niet meer mogelijk werd en de kunst gesplitst werd in een meer realistische richting, die de werkelijkheid schildert zoals ze was, dus zonder illusies en onverbloemd met al haar narigheid en ellende, en in een idealistische richting, waarin de illusie van een oplossing van deze niet te overbruggen tegenstelling, het ideaal van een edele gemeenschap van mensen, het vluchten in een wereld, waar deze fnuikende tegenstelling niet of nog niet aanwezig is (b.v. in het idyllische rijk der feeën en nymfen of in de statische samenleving der middeleeuwen) uitgebeeld wordt. Lucacs heeft duidelijk aangetoond, hoe het humanisme van een Lessing en Goethe de laatste geslaagde pogingen zijn, voor en na 1800 in de literatuur een samenvattende weerspiegeling van de werkelijkheid met al haar tegenstellingen te geven. Ook in de muziek van Beethoven is nog deze klassieke eenheid van de tegenstellingen bereikt.

Sindsdien ontwikkelde de kunst zich hoe langer hoe meer in de twee richtingen: naturalisme en idealisering, abstractie, stylering. De weergave van de werkelijkheid in de realistische kunst moest hoe langer hoe wranger, pessimistischer worden, het realisme moest in een pessimistisch fotografisch naturalisme stranden. Ieder realisme, dat een oplossing wilde geven van de tegenstellingen van de kapitalistische werkelijkheid, dat dus een optimistische strekking had, moest weer onmiddellijk in een illusie, een utopie, in romantiek en wereldvlucht overgaan, zoals b.v. in de laatste romans van Emile Zola. Slechts enkele consequente realisten stelden in hun kunstwerken deze heersende wantoestanden bewust aan de kaak, wij denken hier aan Daumier, aan de vroegere romans van Zola en in ons land aan Multatuli.

Pas in onze eeuw konden kunstenaars, steunend op het vertrouwen in de overwinning van de strijd van de arbeidersklasse, tot een optimistisch realisme komen. Pas door het zich scharen bij de revolutionnaire arbeidersbeweging, door met hun kunstwerken actief de strijd voor een betere toekomst, zonder deze tegenstellingen, voor een socialistische samenleving, te steunen, konden deze kunstenaars een nieuw realisme scheppen. Gorki, Anna Seghers, Amado, Fucik, Neruda zijn daarmee de pioniers geworden van een socialistische kunst, het socialistisch realisme.

*

In de socialistische maatschappij is de tegenstrijdigheid van het kapitalisme: maatschappelijke productie en particuliere toe-

eigening, opgeheven, en in de naar het socialisme strevende volksdemocratieën van Oost-Europa verdwijnt deze tegenstrijdigheid steeds meer.

De productiemiddelen zijn in de socialistische maatschappij het eigendom van de maatschappij zelf, de opbrengsten en producten van de arbeid komen alle hand- en hoofdarbeiders, al naarmate hun prestatie, ten goede. Ook de tegenstrijdigheden tussen bourgeois en staatsburger, tussen concrete practijk en abstracte theorie, en in de kunst tussen naturalistische weerspiegeling van de werkelijkheid en formalisme, wereldvlucht enz. worden daarmee opgeheven. Hoe verder een gebied van de cultuur van de materiële basis verwijderd is, hoe langer ook dit proces van de opheffing der tegenstrijdigheden duurt.

Terwijl in de Sowjet-Unie van een splitsing tussen bourgeois en staatsburger geen sprake meer kan zijn, is er nog een scherpe strijd aan de gang voor het socialistisch realisme en tegen het inhoudloze formalisme, tegen de theorie van „de kunst voor de kunst", maar anderzijds ook tegen het fotografische naturalisme, zoals dit blijkt uit de critiek op de opera „Lady Macbeth van het Mtsensker district" van Sjostakowitsj in 1936, waarin de componist met grove naturalistische effecten werkt; ook de recente discussie over het verschil tussen naturalisme en realisme in de beeldende kunsten in de Sowjet-Unie is te begijpen als een onderdeel in de strijd voor de overwinning van de resten van de burgerlijke kunstopvattingen.

Waarin bestaat dit verschil?

Het naturalisme brengt een natuurgetrouwe, fotografische weerspiegeling van gegevens uit de werkelijkheid. Het heeft steeds de neiging van kunst tot beheerst ambacht af te zakken, omdat hier niet iets wezenlijks wordt uitgebeeld, maar slechts zinnelijk waarneembare gegevens slaafs worden nagebootst. Bij een grote beheersing van de artistieke middelen wordt deze nabootsing maar al te spoedig tot een spel op zichzelf, want het nagebootste „lijkt" toch zo sprekend op het gegeven voorbeeld. Op die manier wordt de kunst tot puur handwerk gedegradeerd.

Het realisme daarentegen, vooral het socialistisch realisme, kiest steeds uit de werkelijkheid wat wezenlijk, meer algemeen geldig is. De figuren in een realistische roman zijn niet alleen deze bepaalde figuren zelf, maar zij zijn de belichaming van vele, overal in een soortgelijke omgeving optredende personen. Het realisme kiest dus het wezenlijke, het algemene uit de waarneembare werkelijkheid. Ja meer, het socialistisch realisme brengt dit wezenlijke om de lezers op te voeden, om hen door de goede en slechte eigenschappen van roman- en schilderijenfiguren ook hun eigen krachten en zwakheden te laten zien.

In een gesprek tussen een aantal anti-fascistische Duitse schrijvers, die in het begin van dit jaar op uitnodiging van de bond van Sowjet-schrijvers in Moskou vertoefden, zei Kornej-

tsjoek: *„Ik heb een toneelstuk geschreven, „In de steppen van Oekraïne", waarin twee kolchos-bestuurders voorkomen: de man met de positieve eigenschappen is tegenover het negatieve type gesteld. Spoedig kreeg ik honderden brieven van boeren, die het stuk gezien of zelf op kolchos-vergaderingen voorgelezen hadden. Enigen waren van mening, dat de trekken van het negatieve type met die van hun eigen kolchos-bestuurder overeenstemden, en zij besloten bij de volgende verkiezingen niet meer op hem te stemmen. Ik was er een beetje van geschrokken en in de vrees, dat er een groot aantal kolchos-bestuurders door mijn stuk het vertrouwen van de boeren zouden verliezen, richtte ik mij tot de voorzitter van de ministerraad in de Oekaïne. Hij kalmeerde mij: het is goed, als u een weinig geschikte kolchos-bestuurder uitgebeeld heeft; de boeren moeten betere in hun plaats zetten, al is dat ook in zeer vele districten het geval."* Kornejtsjoek voegde er nog aan toe: *„De Sowjet-mensen nemen dus alles wat wij schrijven veel serieuzer op, zij leven veel inniger met ons mee en bekijken onze werken niet alleen van aesthetisch standpunt uit. Daarom is onze positie, als u wilt, veel moeilijker dan die van de schrijvers in andere landen. Daar wordt de strijd met beroepscritici geleverd. Wij staan echter onder toezicht van millioenen. Maar juist daarin ligt onze kracht, ons voordeel. Ik versta dus onder socialistisch realisme een verandering van het leven met de middelen van de kunst."*

Met dit eenvoudige voorbeeld heeft Kornejtsjoek het wezen van het socialistisch realisme duidelijk aangetoond: deze kunst geeft niet alleen de werkelijkheid weer zoals ze is, maar zij zoekt de wezenlijke momenten, het meest typerende, zonder — zoals het in de burgerlijke kunst gebeurd is — de bodem van de werkelijkheid ooit te verlaten.

Het socialistisch realisme is een nieuwe, revolutionnaire kunst, die de twee tegenstrijdige richtingen van de burgerlijke kunst, het naturalisme en het idealisme, heeft overwonnen. Daarmee is gezegd, dat het van de ver ontwikkelde stijlmiddelen van deze beide richtingen gebruik kan maken, dat het zelfs — zoals Jewgenij Schwartz in zijn toneelstuk „De Schaduw" gedaan heeft — het surrealisme, de bovenmenselijke fantasiewereld als contrast kan gebruiken, om de werkelijkheid des te duidelijker in het licht te stellen, maar dat het tevens, om het leven met de middelen van de kunst te veranderen, vorm en inhoud verbindt tot een nieuwe eenheid. En zo is het mogelijk, dat de Tsjechische toneelschrijver, regisseur en componist E. F. Burian, die voor de oorlog alle stijlen van het imperialistische tijdperk, van het expressionisme tot het surrealisme, verdedigd en in de practijk gebracht heeft, thans de resultaten van al deze experimenten gebruikt voor de uitbeelding en de practische verwezenlijking van zijn socialistisch-realistische toneelstukken, waarin de vraagstukken van het tegenwoordige leven in Tsjechoslowakije be-

handeld worden en waarmee hij het leven van zijn publiek van arbeiders en boeren op het toneel brengt en dit publiek tegelijkertijd opvoedt tot politiek en sociaal bewuste, hun eigen karakter en hun werkzaamheden vooruit en omhoog stuwende mensen.

Daarmee is de socialistisch-realistische kunst tot een strijdvaardig en onmisbaar element in de samenleving geworden.

E. REBLING.

Boeken om te lezen ... en andere

ZO WAS DE MENS
Ernie Pyle (Zuid-Holl. Uitg. Mij.).

Onze kleine bezwaren tegen deze Nederlandse uitgave zijn: de titel en de plaatjes. Sterk verkleind tussen de tekst waren de tekeningen te verdragen geweest, maar nu ze hele, lege bladzijden nodig hebben niet. De Pocket-book-uitgave van 85 cent werd oneindig beter geïllustreerd. En de titel belooft meer, dan Ernie kon geven. Hij zelf noemde het „Here is your war," hier is jullie oorlog. En daarmee komen wij op ons grote bezwaar tegen een dergelijke uitgave. Het was „hun" oorlog niet en het was niet zo gemoedelijk als Ernie het voorstelde. Wij hebben hier te doen met een Amerikaanse oorlogspropaganda, die des te geraffineerder is, doordat deze verslaggever deed als een gewone jongen, die brieven naar huis schrijft, niet over de grote azen en het grote spel, maar over alledaagse dingetjes. Ondanks alle gemoedelijkheid komt de gevaarlijke en verwerpelijke Amerikaanse instelling voortdurend om de hoek kijken, bijvoorbeeld bij de vermelding dat de negerreporter tóch wel een fatsoenlijke kerel is, bij de ontstellende welwillendheid tegenover het fascisme en in de voortdurend opduikende overtuiging, dat die Amerikanen, ondanks of dank zij hun fouten toch maar de fijnste lui van de wereld zijn. Dat zei Goebbels van de Duitsers ook, en hij had er ook wat mee voor.

HAMLET EN DON QUICHOTE
Iwan Toergenjew (J. M. Meulenhoff, A'dam)

Dit werkje, nog geen vijftig kleine bladzijden, typografisch goed verzorgd, bevat slechts een in 1860 uitgesproken rede van deze gevoelige, wi szwakke Russische schrijver. Hij verdeelt de mensen in Don Quichotetypen, die ridderlijk, onbaatzuchtig en onpractisch idëalen najagen en een meerderheid van Hamlet-figuren, die sceptisch en wankelmoedig alles uiteenrafelen en uit egoisme nimmer tot behoorlijke daden komen. Dat er, behalve de „overtollige mens" om hem heen ook een flinke, bewuste generatie opkwam heeft Toergenjew niet kunnen ontdekken. Dit mag interessant zijn, maar of het in deze tijd van papierschaarste moet leiden tot de uitgave van zo'n keurig boekje, is de vraag.

DUIZEND EN EEN AVOND
(Uitg. Contact, f. 7.50)

Mogelijk is alle literair besef begonnen met een verhaal vóór het slapen gaan, niet alleen in onze eigen jeugd, maar ook in de kinderjaren der mensheid. Waarmee wij niet willen zeggen, dat wij verhalen slechts als een primitieve aanloop beschouwen en dat wij ouderen in jaren en cultuur er te groot voor geworden zijn. Integendeel, in een bundel als deze, vinden wij bewijzen, hoe groot een verteller kan zijn in subtiele eenvoud en kortheid, àls hij goed is en hoe moeilijk het is goed te zijn in

deze aparte kunst. In dit uitstekend verzorgde boek, waarin wij juweeltjes van internationale vertelkunst vonden — en ook misten — leken ons de illustraties van Frans Lammers nog de beste bijdragen van eigen bodem.

DE GROOTSTE DER PIERROTS
Frantisek Kozik (Uitg. Wereldvenster)

Het jongste, meest geslagen kind van de reizende acrobatenfamilie Jean Gaspard Debureau, die in Napoleon's tijd in Parijs bleef hangen is na jaren van armoede Frankrijk's grootste pantominespeler geworden. Deze Pierrot was de lieveling der arbeiders, die de goedkoopste rangen van het volkstheatertje bezetten. Hij begreep ze en bleef ze trouw, omdat hij als één van hen was opgegroeid. Zijn ontroerend leven en zijn woelige omgeving in de moeilijke jaren van Napoleon's val, reactie der adellijke heersers en proletarisch verzet, werden wonderlijk goed aangevoeld door de Tsjechische schrijver Kozik, die ons met een haast „ouderwetse" verteltalent (zelfs in deze vertaling) in de sfeer wist te brengen en te houden tot lang nadat wij de 400 bladzijden achter elkaar hadden uitgelezen.

B. H.

PAUPERS EN PRINSEN
Ernest Hemingway (Uitgave Elmar).

Op een vlotte wijze schildert Hemingway het leven van een pauper, Harry Morgan, op de landengten van Florida. Grote tegenstellingen heersen daar. Aan de ene zijde steenrijke nietsnutten, welke daar in villa's of op jachten leven. Aan de andere zijde een verarmde massa, die moeizaam probeert zich wat eten te verschaffen en waarvan grote delen verpauperen. Hemingway geeft zijn sympathie aan de paupers. Het is niet de sympathie, welke voortvloeit uit het bewustzijn, dat hun ellende een gevolg is van de kapitalistische maatschappij. En dat deze ellende slechts opgeheven kan worden door de gezamenlijke strijd daartegen. Neen..... het is een sympathie, welke hem op het zelfde bewustzijn van de paupers brengt.
Daarom laat hij zijn held zeggen: „Maar ik zal je één ding vertellen: mijn kinderen lopen niet met een lege maag en ik ben niet van plan om riolen te graven voor minder geld dan ik nodig heb om hen te eten te geven. Trouwens, ik kan niet meer graven. Ik weet niet wie de wetten gemaakt heeft, maar ik weet wel dat er geen wet bestaat die iemand verplicht om honger te lijden."
Deze gedachtengang loopt door het gehele boek: Leef in deze maatschappij als een wolf.
De arbeidersklasse heeft een ander bewustzijn nodig!

VADERLAND IN DE VERTE
A. Romeiń-Verschoor. (N. V. Em. Querido's uitg.)

Dit boek wil een historische roman zijn over het leven van Hugo de Groot. Het belooft daardoor meer dan het geeft. Historisch is het inderdaad zeer knap. En wie een liefhebber van geschiedenis is, zal zich graag de moeite getroosten om dit boek te lezen. Een roman is het echter niet geworden. De personen leven te weinig. En daarbij komt nog, dat de geschiedenis van dit leven niet tegen de achtergrond van de volksstrijd tegen Spanje en tegen de achtergrond van de gebeurtenissen van het twaalfjarig bestand is geschreven. Hoewel dus de historische feiten uit het leven van Hugo de Groot serieus verwerkt zijn, kan dit boek niet in alle opzichten bevredigen.

B. G.

IN GESPREK MET MIJZELF
W. F. Wertheim. (Querido's Uitg. Mij. geb. *f* 6.50)

Onder deze titel geeft de hoogleraar aan de Amsterdamse Gemeenteuniversiteit een bundel „overpeinzingen" in het licht over de grondslagen van het wetenschappelijk denken, zoals over waarheid en werkelijkheid, over de kennis, over het wiskundig en natuurwetenschappelijk denken, over oorzaak en gevolg. Wij vinden hier echter niet zonder meer het resultaat van schrijvers overdenkingen, maar tevens — in

een dialoog, een tweespraak, tussen zijn ik (ego) en zijn andere ik (alter ego) — het proces waarlangs hij tot zijn conclusies is gekomen. Professor Pos zegt terecht in zijn voorwoord, dat „de eigenlijke betekenis van het boek niet (ligt) in de gesprekken over wetenschapsfilosofie, hoeveel kunde en geestkracht daaruit ook spreekt, maar hierin, dat de schrijver van die objectieve, intellectuele problematiek afbuigt naar het ethisch (zedelijk) vraagstuk van de verantwoordelijkheid van de wetenschappelijke werker. Door zijn besluit om de ivoren toren te verlaten, behoort hij tot wat men de nieuwe na-oorlogse intelligentie zou kunnen noemen."

De overdenkingen beslaan een periode van 7 jaren, waarin de schrijver een grote ontwikkeling heeft doorgemaakt. Gelouterd door het lijden in het kamp en de verzetshouding daar aangenomen, heeft hij zowel de innerlijke gespletenheid, waarvan de dialoogvorm toch nog een uiting was, als het geestelijk isolement, in de kapitalistische maatschappij de intellectueel zo gemakkelijk eigen, overwonnen. „Wie zich één met de mensheid voelt — luidt de conclusie — kan toch niet eenzaam wezen". Dit nieuw verworven gevoel van verbondenheid met de mensheid blijft bij de schrijver echter niet een zuiver individueel beleven. Dit blijkt o.a. uit het prachtige citaat, ontleend aan de geleerde Franse verzetsheld, Victor Basch, waarmede het boek opent: „Er gebeurde toen in mij iets vreemds. Ik, die tot dan toe eigenlijk nooit enig maatschappelijk gevoel had gekend, die slechts geleefd had voor mijzelf, voor mijn onderwijs, voor mijn boeken en voor mijn gezin (dat nog mijn eigen ik was), ik voelde mij veranderd. Hoe kon ik voortleven met het bewustzijn van die monsterachtige onrechtvaardigheid? Hoe kon ik nalaten — tenzij ik medeplichtig wilde worden — alles wat ik aan energie, aan verstand, aan daadkracht bezat, te wijden aan de strijd tegen dit onrecht? Had ik niet de plicht om aan die taak alles op te offeren wat mij dierbaar was, mijn rust en die van de mijnen, mijn positie en zelfs mijn leven?"

Dit werk van professor Wertheim kan dienen om het probleem van de verantwoordelijkheid van de intellectueel in de maatschappij te verdiepen en tot een oplossing te brengen.

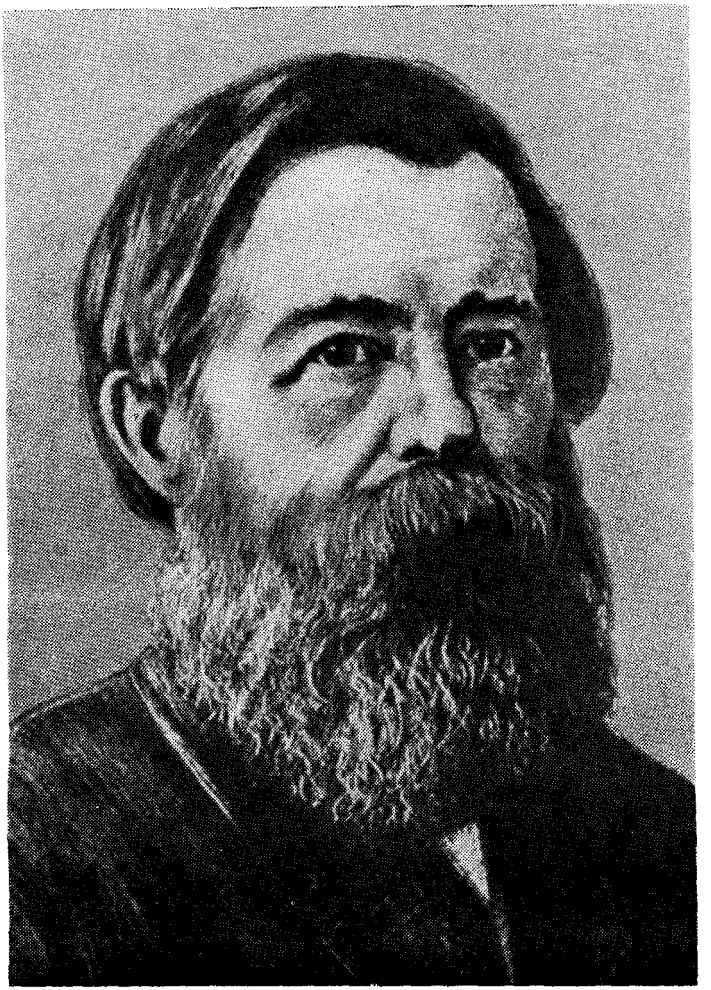
TUSSENSPEL DER REDELIJKHEID, schets van de cultuurgeschiedenis der 18e eeuw. Ph. de Vries, (Querido, Amsterdam, geb. *f* 5.50).

Er bestaat grote behoefte aan een nieuwe studie over de denkers van de 18e eeuw, in het bijzonder over de medewerkers aan de Encyclopédie (1751—72), die door de aanhangers van de metaphysische wijsbegeerte stelselmatig zijn onderschat.

In deze behoefte voorziet het werkje van Ph. de Vries niet. De schrijver heeft zich, naar hij zelf zegt, niet om de eisen van de wetenschappelijke geschiedschrijving bekommerd, maar zich door zijn sympathieën laten leiden (bl. 8). Welke deze sympathieën zijn, blijkt o.a. op bl. 41, waar hij Voltaire prijst, wijl deze — naar hij meent — „de partij van een geestelijke elite durfde te kiezen en de massa te laten voor wat zij is", die „massa, (die het) met haar behoeften aan het irrationele..... in de 19e eeuw en in onze tijd..... voor het zeggen heeft gekregen" (bl. 89). De schrijver geeft ons een ander kijkje in zijn historische keuken op bl. 14: „men doet er, zo zegt hij, verkeerd aan, wanneer men de 18e eeuw au sérieux neemt."

Moeten wij nog meer citeren om aan te tonen hoe verkeerd het zou zijn om de heer Ph. de Vries au sérieux te nemen?

J. E.

FRIEDRICH ENGELS

28 Nov. 1820 - 5 Aug. 1895